ڕازیکرن د گوتارا ڕامیاریدا

ڤەکۆلینەکا پراگماتیکییە

حكومەتا هەرێما كوردستانێ

وەزارەتا رەوشەنبیری و لاوان

رێڤەبەریا گشتی یا راگەهاندن و چاپ و بەلاڤكرنێ

<u>رێڤەبەریا چاپ و بەلاڤكرنێ ـ دهۆك</u>

- ❖ ناڤێ پەرتووكێ: ڕازیکرن د گوتارا ڕامیاریدا ڤەكۆلینەكا پراگماتیكییە
- ❖ بابەت: ڤەكۆلین
- ❖ دیزاینا بەرگ:
- ❖ دیزاینا ناڤەرۆكێ: كاوە صبری نیرەوی
- ❖ قەوارە: 15 × 22
- ❖ ژمارا لاپەران: 537
- ❖ تیراژ: 500
- ❖ زنجیرە:
- ❖ چاپا ئێكێ: 2013
- ❖ چاپخانا: هاوار/ دهۆك ـ كوردستان
- ❖ هژمارا سپاردنێ: 2125 یا سالا 2013

مافێن چاپێ دپاراستینە بۆ رێڤەبەریا مە و خودانێ پەرتووكێ ©

ڕازیکرن د گوتارا ڕامیاریدا
ڤەکۆلینەکا پراگماتیکییە

د.شێرزاد سەبری عەلی

ئەڤ پەرتووکە د بنەرەتدا نامەیەکا دکتۆرایە،ب سەرپەرشتییا مامۆستایێ هێژا(پ.ھ.د.عەبدولواحید موشیر دزەیی) ل زانکۆیا سۆران هاتییە پێشکێشکرن.

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿ ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴾

صدق الله العظيم

سورة النحل، الآية 12

دیـاری

ئەڤ ڤەکۆلینە دیارییە بۆ:

گیانێ پاقژێ بابێ من، یێ کو ڕەنج و خەباتەکا زۆر د

پەروەردەکرن و خودانکرنا مەدا کێشای و چاڤێن ئەوی ب

دیتنا ئەڤی بەرهەمی شادنەبووی.

دایکا خۆشـــــتڤی

دایـکا ڕەنـــــدێ

خویشک و براییێن من.

هەمی هەڤالێن مــن.

ناڤەرۆك

بابەت	لاپەرە
پێشەكی..	9
پشكا ئێكێ (زمان وەك هۆیەك بۆ ڕازیكرنێ)..................	15
أ-ڕەهەندێ دەروونییێ زمانی.....................	17
ب-كریارا پەیوەندیكرنا جەماوەری.....................	23
پ-زمان و ڕامیاری..............................	30
ج-زمان و ڕازیكرن..............................	39
چ-ڕەوانبێژییا گوتارا ڕازیكەر......................	50
د-زمانێ جەستەیی و ڕازیكرن......................	55
ھ-ڕۆلێ دیمەنێ فرێكەری د كریارا ڕازیكرنێدا............	60
پشكا دووێ: (خواندنا سایكۆلۆجییا جەماوەری)........................	63
أ-پێناسەیا جەماوەری...	65
ب-سایكۆلۆجییا جەماوەری	67
پ-جۆرێن جەماوەری...	71
ج-شارەزابوون د پێدڤییاتییێن جەماوەریدا..................	76
چ-ئەندازەیا دەروونییا جەماوەری.............................	86
د-خواندنا جەماوەری...	97
پشكا سێیێ: (ڕازیكرن و گوتارا ڕامیاری)	113
أ-تێگەهێ ڕازیكرنێ	115
ب-ڕازیكرن د ڕامیارییێدا..	130
پ-بنەمایێن ڕازیكرنێ د ڕامیارییێدا....................................	140
پشكا چارێ: (ڕەهەندێن پراگماتیكا زمانی د گوتارا ڕازیكەردا)......	173
أ-سەرەتا..	175

بابەت	لاپەرە
ب–گریمانێن پێشەکییێ..	175
پ–نیشانکار..	181
ج–دەرکەڤتەیێن ئاخڤتنێ.......................................	190
چ–کردەیێن ئاخڤتنێ...	199
د–پلانکرنا گوتارێ..	213
پشکا پێنجێ(ڕازیکرن د گوتارا دهێتەگوتندا)..................	223
أ–سەرەتا..	225
ب–ڕەگەزێن هاوباش د گوتارا تەلەڤزیۆنی و ڕادیۆییێدا..............	226
پ–ڕەگەزێن تایبەت تنێ ب گوتارا تەلەڤزیۆنیڤە....................	293
پشکا شەشێ: (ڕازیکرن د گوتارا نڤێسیدا)....................	301
أ–سەرەتا..	303
ب–هەلبژارتنا پەیڤێ..	304
پ–بەلگە...	317
ج–شێوازێ دەربڕینێ...	328
چ–ڕویدان..	338
د–ڤەگەڕان بۆ مێژوویێ..	341
ه–پەنابرن بۆ ئایندەی..	344
ر–ڕێکخستنا پارچێن گوتارێ	345
ز–بەرچاڤ وەرگرتنا دەوروبەرێ گونجای و هەلکەڤتێ................	347
ئەنجام..	351
لیستا ژێدەران...	355
کورتییا نامێ ب زمانێ عەرەبی..................................	371
کورتییا نامێ ب زمانێ ئینگلیزی................................	377
پێرستێ گوتاران..	379
پاشکۆ...	383

پێشەکی:

1-ناڤو نیشانێ ڤەکۆلینێ:

ئەڤ ڤەکۆلینە ب ناڤ و نیشان (ڕازیکرن د گوتارا ڕامیاریدا، شرۆڤەکرنەکا پراگماتیکی)یە، کو تێدا هەول هاتییەدان، ئەو ڕەگەز بهێنەدیارکرن، ئەوێن فرێکەرێن کورد پەنایێ دبنە بەر پێخەمەت ڕازیکرنا جەماوەری، ئەوژی د هەر دوو گوتارێن دهێنەگوتن و نڤێسیدا.

2-سنووری ڤەکۆلینێ:

ئەڤ ڤەکۆلینە دچیتە د چارچۆڤێ **شێوازێ کاریگەریدا و ڕەهەندێن پراگماتیکییێن گشتی**– **General pragmatics** دیاردکەت، چونکی بۆ ئەنجامدانا ئەڤێ ڤەکۆلینێ(واتە دیارکرنا کریارا ڕازیکرنێ د گوتارا ڕامیاری)دا، سوود **پتر ژ جۆرەکێ پراگماتیکا گشتی** دهێتەوەرگرتن، ئەڤەژی ژ بەر هندێیە، کو سروشتێ کریارا ڕازیکرنێ دخوازیتە هندێ، کو د ناڤ پتر ژ جۆرەکێ پراگماتیکا گشتیدا بیت، و **ئەو جۆرێن پراگماتیکا گشتی،** ئەوێن فرێکەر سوودێ بۆ ب دەستڤەهینانا کریارا ڕازیکرنێ د گوتارا ڕامیاریدا ژێ دبینن، بریتینە ژ:

1– پراگماتیکا زمانی– Linguistic pragmatics، کو ئەڤەژی: گریمانێن پێشەکی، دەرکەڤتە، نیشانکار، کردێن ئاخڤتنێ... ب خۆڤە دگریت.

2– پراگماتیکا جڤاکی–Socio - pragmatics باشترین نموونە د ئەڤێ ڤەکۆلینێدا بۆ پراگماتیکا جڤاکی هاتبیتەبەحسکرن، ئەو ناڤێن کەسییێن ورووژێنەرن، ئەوێن د ناڤ جڤاکیدا تێگەهێن باش و خراب وەردگرن. هەروەسا

د ناڤ گوتارا ڕامیاریدا ئەو پەیڤێن دەربڕینیٚ ژ سویندخوارنیٚ دکەن. وەکو:(وەلاهی، ب خودیٚ، ب قۆرئان...هتد.) دیسان ئایەت و فەرموودێن پێغەمبەریژی سلاڤێن خودیٚ لێبن، دبنە نموونە بۆ پراگماتیکا جڤاکی، چونکی ئەڤ نموونە ژ ئەنجامیٚ دەوروبەریٚ جڤاکییێ دیارکری، بووینە بەلگەیێن ڕازیکەر...هتد.

3- **پراگماتیکا دەروونی**- Psycho- pragmatics : پتریا ڕەگەزێن ڕازیکرنیٚ، ئەوێن د پشکێن پێنجیٚ و شەشێدا هاتینەبەحسکرن، وەکو:(دەنگ، هندەك ژ جۆرێن بەلگەیان، شێوازیٚ ئاخڤتنیٚ، ڕویدان، ڤەگەڕان بۆ مێژوویێ، پەنابرن بۆ ئایندەیی...و دیمەنیٚ فرێکەر و لایەنیٚ پەرەزمانی، پەیوەندی ب سنووریٚ پراگماتیکا دەروونیڤە هەیە، چونکی ئەڤ ڕەگەزە ژ لایەکیڤە دەربڕینیٚ ژ بیروباوەر و ئامانج و ئارەزوو و گرنیپێدانێن فرێکەران دکەن و ژ لایەکیٚ دیڤە فرێکەران ئەڤ ڕەگەزە بۆ مەبەستا ڕازیکرنیٚ د ناڤ گوتارێن خۆدا بکارهینداینە و ئەڤ هەر دوو لایەنە دچنە د ناڤ سنووریٚ پراگماتیکا دەروونیدا.

3-ئارمانجا ڤەکۆلینیٚ:

ئارمانج ژ ئەنجامدانا ئەڤیٚ ڤەکۆلینیٚ گەهشتنە ب بەرسڤدانا ئەڤان خالان:

1- ڕەگەزێن ڕازیکرنیٚ د گوتارا ڕامیارییا کوردیدا چنە؟

2- ئایا ڕەهەندێن پراگماتیکا(زمانی و جڤاکی و دەروونی) د گوتارا ڕازیکەردا هەنە؟

3- ئایا د گوتارا ڕازیکەرا کوردیدا فرێکەر زێدەتر پەنایێ دبنە بەر سۆزیٚ پترە یان مێشکی(عەقلی)؟

4-ڕێبازا ڤەکۆلینێ:

ئەڤ ڤەکۆلینە ب شێوەکێ گشتی ل دویڤ ڕێبازا ئەرکی شیکاری هاتییەئەنجامدان.

5-کەرەستێ ڤەکۆلینێ:

ئەڤ ڤەکۆلینە ب شێوەزارێ بادینییێ دیالێکتا ژووروویا کوردی هاتییەنڤێسین و نموونێن ئەوێ، ژمارەیەك ژ گوتارێن ڕامیارییێن: (مسعود بارزانی، جەلال تەلەبانی، نێچیرڤان بارزانی، د.بەرهەم سالح، مسرور بارزانی، نەوشێروان مستەفا، عەلی باپیر، صلاح الدين محەمەد بەهائدین و قادر عەزین)نە. ئەوێن د ماوێ سالێن (1992 هەتا 2011)دا هاتینەپێشکێشکرن. لێ د پشکێن تیۆریدا هندەك نموونێن دی ژ ئاخڤتن و درۆشم و گوتنێن مەزنان...هاتینەوەرگرتن.

پێدڤییە ئاماژێ ب ئەوێ چەندێژی بدەین، د ئەڤێ ڤەکۆلینێدا مە هەولدایە ئەو گوتارێن مە وەرگرتین، کا چەوا ژ لایێ فرێکەرانڤە هاتینەزارکرن و نڤێسین، ئەم ب هەمان زارکرن و نڤێسین ئەوان گوتاران وەربگرین، بێیکو ئەم دەستکارییێ د گوتن یان ڕێنڤیسا ئەوان گوتاراندا بکەین. هەر چەندە گەلەکجاران د ناڤ ئەوان گوتاراندا پەیڤەکێ پتر ژ ڕێنڤیسەکێ یان زارکرنەکێ هەیە، ئەڤ چەندە بوویە ئەگەر د ناڤ نموونێن ئەڤێ ڤەکۆلینێدا، هندەکجاران ئێك پەیڤ ب دوو شێوەیان یان ڕێنڤێسان بهێتەنڤێسین. وەکو پەیڤا (دەکرێ و دەکرێت) یان (دەبێ، دەبێت)...

دیسان خالا دییا گرنگ کو پێدڤییە ل ڤێرێ ئاماژە پێبهێتەدان ئەوە، کو د ئەڤێ ڤەکۆلینێدا ژمارەکا زۆر ژ گوتارێن کوردی هاتینەوەرگرتن، کو دگەهنە

(38)گوتاران و ئەڤ وەرگرتنەژی ب شێوەکێ (ڕەمەکی–عشواوی)بوو. ئەڤ وەرگرتنا زۆر ژ بەر هندێ بوو، چونکی د ژمارەکا کێما گوتارێن کوردیدا، هەمی ڕەگەزێن ڕازیکرنێ تێدا نینن و ب دەست ناکەڤن، ئەڤە ژ لایەکیڤە و ژ لایەکێ دیڤە مە گوتارێن دهێنەگوتن و نڤێسین کرینە سامپل بۆ شرۆڤەکرنا بابەتێ خۆ.

6-گرنگییا ڤەکۆلینێ:

گرنگییا ئەڤێ ڤەکۆلینێ د ئەوێ چەندێدا، کو ئەڤ بابەتە ب خۆ بابەتەکێ گرنگێ سەردەمێ نوکەیە،چونکی د هەر بۆنە و هەلکەڤتەکا گوتار تێدا دهێتەگوتن ئارمانجا سەرەکییا فرێکەری ئەوە جەماوەری ڕازیبکەت ئەڤە ژ لایەکیڤە و ژ لایەکێ دیڤە گرنگییا ئەڤێ ڤەکۆلینێ د ئەوێ چەندێدایە، کو هەتا نوکە چ نامەیێن ئەکادیمی ل سەر ئەڤی بابەتی د زمانێ کوردیدا نەهاتینەنڤێسین

7-ناڤەڕۆکا ڤەکۆلینێ:

ئەڤ ڤەکۆلینە ژ بلی پێشەکی و ئەنجام و کورتییا ڤەکۆلینێ ب زمانێ عەرەبی و ئینگلیزی ژ حەفت پشکان پێکدهێت، پشکا ئێکێ و دووێ و سێیێ، پشکێن تیۆرییێن ڤەکۆلینێنە، بەلێ پشکێن چارێ و پێنجێ و شەشێ و حەفتێ پشکێن پراکتیکییێن ئەڤێ ڤەکۆلینێنە، کو ل خوارێ دێ هەولدەین ناڤ و نیشانێن هەر حەفت پشکان و تەوەرێن هەر پشکەشێ دیاربکەین:

پشکا ئێکێ: ب ناڤ و نیشان:(زمان وەك هۆیەك بۆ ڕازیکرنێ)یە، کو تێدا بەحسێ ئەڤان تەوەران هاتییەکرن: (ڕەهەندێ دەروونییێ زمانی)، (کریارا پەیوەندیکرنا جەماوەری)، (زمان و ڕامیاری)، (زمان و ئەرکێ ڕازیکرنێ)، (ڕەوانبێژییا گوتارا ڕازیکەر)، (زمانێ جەستەیی و ڕازیکرن).

پشكا دوویێ: د ئەڤێ پشكێدا بەحسێ سایكۆلۆژییا جەماوەری هاتییەكرن، ئەوژی د ئەڤان تەوەراندا: (پێناسەیا جەماوەری)، (سایكۆلۆژییا جەماوەری)، (شارەزابوون د پێدڤییاتییێن جەماوەریدا)، (ئەندازەیا دەروونییا جەماوەری)، (خواندناجەماوەری) و خواندنا جەماوەریژی ب دوو رێكان ب دەستڤەدهێت: (خواندنا واتاییێن دەربڕی ب رێكا زمانی) و (خواندنا واتاییێن دەربڕی ب ڕێكا ڕەفتاری).

پشكا سێیی: یا تایبەتە ب ڕازیكرن و گوتارا ڕامیاریڤە، كو د ئەڤێ پشكێدا ئەڤ تەوەرە هەنە، ئەوژی بریتینە، ژ:(تێگەهێ ڕازیكرنێ)،(ڕازیكرن د ڕامیارییێدا)، (بنەماییێن ڕازیكرنێ د ڕامیارییێدا)، و ئەڤ بنەمایەژی بریتینە ژ: (فرێكەر)، (جەماوەر)، (ڕێكا گەهاندنێ)، و (گوتار)ێ، گوتارژی ئەڤان ڕەگەزان ب خۆڤە دگریت: (هەلبژارتنا پەیڤان)، (بەلگە)، (شێوازێ دەربڕینێ).

پشكا چارێ: د ئەڤێ پشكێدا بەحسێ ڕەهەندێن پراگماتیكا زمانی د گوتارا ڕازیكەردا هاتییەكرن، ئەوژی ژ ئالییێ چەند بوارێن پراگماتیكێڤە، كو د شیاندایە ئەڤان تەوەران بدەینەدیاركرن، ئەوژی ئەڤەنە: (گریمانێن پێشەكی)، (دەركەڤتەییێن ئاخڤتنێ)، (نیشانكارێن پراگماتیكی)، (كردەییێن ئاخڤتنێ)، (پلانكرنا گوتارێ).

پشكا پێنجێ: ئەڤ پشكە ل ژێر ناڤ و نیشان: (ڕازیكرن د گوتارا دهێتەگوتندا)یە ئەڤ پشكەژی ژ دوو تەوەرێن سەرەكی پێكدهێت، تەوەرێ ئێكێ ب ناڤێ:(ڕەگەزێن هاوباش د گوتارا تەلەڤزیۆنی و ڕادیۆییێدا)یە، كو ئەڤ تەوەرەژی ئەڤان ڕەگەزان ب خۆڤە دگریت:(دەنگ)، (هەلبژارتنا پەیڤێ)، (بەلگە)، (شێوازێ دەربڕینێ)، (ڕویدان)، (ڤەگەڕان بۆ مێژوویێ)، (پەنابرن بۆ ئایندەی)،(ڕێكخستنا پارچێن گوتارێ)، (بەرچاڤ وەرگرتنا دەوروبەرێ گونجای

و هەلکەڤتیێ)، ئەڤەژی دبیتە:(دەم)، (جھ) و تەوەریێ دوویێژی بریتییە ژ: (ڕەگەزێن تایبەت ب گوتارا تەلەڤزیۆنیڤە).ئەڤەژی ئەڤان هەر دوو ڕەگەزان ب خۆڤەدگریت:(دیمەنیێ فریێکەری)، (جولاندنا پەرەزمانی).

پشکا شەشیێ: د ئەڤیێ پشکێدا بەحسیێ، ڕازیکرن د گوتارا دهێتەنڤێسیدا هاتییەکرن. ئەڤ پشکەژی ئەڤان ڕەگەزان ب خۆڤە دگریت:(هەلبژارتنا پەیڤیێ)، (بەلگە)، (شێوازیێ دەربڕینیێ)، (ڕویدان)، (ڤەگەڕان بۆ مێژوویێ)، (پەنابرن بۆ ئایندەی)، (ڕێکخستنا پارچێن گوتاریێ)، (بەرچاڤ وەرگرتنا دەوروبەریێ گونجای و هەلکەڤتیێ)، ئەڤەژی دبیتە:(دەم)، (جھ).

پشکا حەفتیێ: ب ناڤ و نیشانیێ:(شرۆڤەکرنا گوتارا ڕازیکەر ژ لاییێ بوارێن پراگماتیکا زمانیڤە)یە، کو د ئەڤیێ پشکێدا مە سامپلەك ژ گوتارا ڕازیکەرا کوردی وەرگرتییە و مە هەولدایە ژ لاییێ(گریمانێن پێشەکی) و (نیشانکار) و (کردێن ئاخڤتنیێ) و (دەرکەڤتەیێن ئاخڤتنیێ)ڤە شرۆڤەبکەین و پاشی مە هەولایە ب ئامارڤە دیاربکەین، کا ڕێژا جۆر و بنەمایێن هەر بوارەکی د گوتارا ڕازیکەرا کوردیدا چەندە.

پشکا ئێکێ

زمان وەک هۆیەک بۆ ڕازیکرنێ

أ-ڕەهەندێ دەروونییێ زمانی:

زمانڤانییا دەروونی تەماشەی زمانی وەکو دیاردەکا دەروونی د ناڤبەرا فرێکەر و وەرگریدا دکەت، چونکی هەر دەمێ بابەتێ زمانی پەیوەندی ب لایەنێ دەروونیڤە هەبوو ل ئەوی دەمی ڤەکۆلینا ئەوی بابەتی دێ چیتە د ناڤ مەودا و ڕەهەندێ دەروونییێ زمانیدا.

گرنگیدان ب لایەنێ دەروونییێ زمانی ل سەدێ نوزدێ و بیستێ دەستپێکرییە، ل سەر دەستێ زمانڤانێن وەکو: گاردنەر، بولر، ئۆتۆ، ئێرنست، کارینزی...هتد(میلکا أفیتش،2000، 131).

ب باوەرا گەلەك زانایان، ڤەکۆلینا زمانی کارێ ڤەکۆلەرێ زمانییە یان بابەتەکێ تایبەتێ زمانڤانییە، ژبەرکو((زمانڤانی ئەو زانستەیە ئەوێ ب شێوەکێ زانستی ڤەکۆلینێ ل زمانی دکەت)) (David Crystal,1971,9)" لێ ژبەرکو زمان دچیتە د ناڤ بوارێن گەلەك زانستێن مرۆڤایەتیدا، چ وەکو ڕەگەزەکێ سەرەکییێ ڤەکۆلینێ یان وەکو ڕێکەك بۆ دەربڕینا پێدڤیاتییێن هەر زانستەکێ مرۆڤایەتی، ژ بەر هندێ بوارێن ڤەکۆلینا زمانی یێن چووینە د ناڤ ئێکدا و ژ ئەنجامێ کارتیکرنا ئەوان زانستێن جۆراوجۆر ل گەل ئێك وەکو زانستێ دەروونی و زمان، دەروونناسییا زمانی Psychology of language پەیدابوویە (سهير محمد سلامة شاش، 2006، 45-46). و هندەك زمانڤان ب زمانڤانییا دەروونیژی یان زانستێ دەروونییێ زمانی ناڤدکەن.

ئەو هزرا گشییا دبێژیت:زمان بەرهەمێ مێشکێ مرۆڤییە، پەنایێ دبەتە بەر دوو ئارمانجێن پێکڤەگرێدای و ئەو هەر دوو ئارمانجژی بریتینە ژ:

1– ئەنجامدانا تێگەهشتنا ئەوێ کریارا پالپشتییێ ب سیستەمەکی دکەت، کو ئەم دبێژینێ زمان.

2–بۆ ڤەکۆلینا زمانی ل سەر ئەوی بنەرەتی، کو بەرهەمێ مێشکێ مرۆڤییە بەلگەیەکە بۆ هندێ، کو ب ئەوێ ڕێکێ مرۆڤ هزرێن خۆ ڕێك و پێك دکەت و سەربۆران پێ دیاردکەت.

ئەو هەر دوو ئارمانجەژی بۆ زمانڤانییا دەروونی گرنگن(johnfield,2003,2).

چونکی زمانڤانییا دەروونی گرنگییەکا مەزن ب پەیوەندییا زمانی ب مێشکیڤە ددەت.

ژ بەرکو زمان گرنگترین دیمەنە ژ دیمەنێن ڕەفتارێ مرۆڤی، ژ بەر هندێ زانایێن زمانی و زانایێن دەروونی پێکڤە گرنگییێ ب زمانی ددەن. ژ ڤێرێ خالا گەهشتنا ئێکا هەر دوو بسپوریان دیاردبیت(جمعة سید یوسف،1990، 17).

ب دیتنا چومسکی و بەرهەمهێنەران (التولیدیون)، ڤەکۆلینا زمانی پێدڤییە ئێکەم جار ب ڤەکۆلینا مێشکێ مرۆڤی ڕابیت، ژ بەر هندێ ئەو دبینن، یا باشترە زمانڤانییێ ب لقەکێ دەروونناسییا درکپێکرنێ بهێتەهژمارتن (ژێدەرێ بەرێ، 18).

زانایێن دەروونی ئەوێن گرنگییێ ب زمانی ددەن، ل سەر هندێ ڕێککەڤتینە، کو زمان دیاردەکا دەروونییە. ژلایەکیڤە زمان وزەیەکا دەروونییە، فرێکەر ب ڕێکا ئەوێ دشێت ژمارەیەکا زۆر ژ ڕستێن زمانی بەرهەمبهینیت و ڕاڤەبکەیت و ژلایەکێ دیڤە ڕەفتارەکا مرۆڤایەتییە. وەکو هەلسوکەڤتێن دی:(ترس و شادی و...هتد) ل ڤێرێ زمان ژ لایێ فرێکەرەکیڤە دهێتەبکارهینان بۆ هندێ داکو دەربڕینێ ژ واقعەکێ دەروونییێ دیارکری بکەت، ئەڤەژی ب ڕێکا ئەوێ دەربڕینا ژ هەست و سۆزێن خۆ یێن هەمەجۆر دکەت ب دەستڤە دهێت(مصطفی غلفان،2010، 16).

زمان ڕەفتارەکە، تێدا هزر و بیر و بۆچوون و هەست و ئارەزوو ڕەنگڤە ددەت و وەرگر ب سانەهی دشێت ب ڕێکا ئەوی ڕەفتاری، دەروونێ فرێکەری شرۆڤەبکەن. هەروەسا ب ڕێکا ئەڤێ ڕەفتاری کەسایەتییا فرێکەری دیاردبیت، چونکی ((...کەسایەتی و زمان پەیوەندییەکی پتەوییان پێکەوە هەیە و زمان ڕەنگدانەوەی کەسایەتی تاکەکەسە و تایبەتییە بایەلۆجی و جەستەی و دەروونی و کۆمەڵایەتی تاك لە زمانەکەیدا رەنگدەداتەوە بەهەمان شێوەش زمانیش کاریگەری هەیە بەسەر کەسایەتی مرۆڤەوە و لە رێگای زمانەوە دەتواندرێت کاریگەری لە کەسایەتی بکرێت و ئاراستەی بگۆردرێت بەرەو ئامانجێکی دیار))(عبدالواحد مشیر محمود دزەیی، 2010، 15).

دیسان د زمانیدا ڕەگەزێن هەلچوونێژی هەنە.د ئەڤێ بواریدا ڤندریس دبیژیت: چ ڕستە نینن، تێکەلی ڕەگەزێن هەلچوونێ نەبن و ئەڤ ڕەگەزەژی ب ڕێکا ئاوازە یان گوهۆڕینا دەنگی یان لەزاتییا ئاخڤتنێ یان ئەو هێزا فرێکەر ددانیتە سەر پەیڤان... دەربڕین ژێ دهێتەکرن (ج.ڤندریس،1950، 184– 185).

کەواتە ئێك ڕستە دشێت دەربڕینێ ژ گەلەك واتا و مەبەستان بکەت، ئەوژی ب ڕێکا ڕەگەزێن ل سەری دیارکری.

بۆ نموونە ب ڕێکا ئاوازێ، ئێك ڕستە دشێت چەند واتایەکان بدەت.وەکو د ڕستا (دەستهەلات هەر یا هشیارە)دا دیاردبیت ئەڤ ڕستە ڕستەکا ڕاگەهاندنە و دشێت ل دویڤ ئاوازێ ببیتە پرسیار یان سەرسورمان و دشیاندایە ئەڤ چەندا بوری ل خوارێ زێدەتر بهێتە ڕوهنکرن:

1–دەستهەلات هەر یا هشیارە. (ڕاگەهاندن).

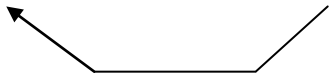

2–دەستهەلات هەر یا هشیارە ! (سەرسورمان).

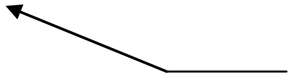

3– دەستهەلات هەر یا هشیارە؟ (پرسیار).

ژ بەر ئەڤێ چەندێ ڕەگەزێن هەلچوونێ مل ب ملێ پێکهێنێن ڕستێ:(کار، بکەر، بەرکار....هتد) پشکدارییێ د ئاڤاکرنا ڕستاندا دکەن و ئەڤ ڕەگەزەژی گرێدای حالەتێ دەروونییێ مرۆڤینە.

ئەڤ ڕەگەزە ب تنێ د سنوورێ ڕستێدا کارناکەن، بەلکو د ئاستێ پەیڤ و دەربڕینێن وەکو گرێیانژیدا دهێنەبکارهینان

ژبەر هندێ پێدڤییە تەماشەی پەیڤ و دەربڕینانژی نەهێتەکرن، دویر ژ ڕەگەز و ئەو لایەنێن دی ئەوێن هەلچوونێ دروستدکەن وەکو دەوروبەر و لادانان و پەیڤێن فەرهەنگی...هتد، چونکی ئەو ڕەگەز و لایەنێن دی ئەوێن هەلچوونێ دروستدکەن، وەکو هێزێ.ل دەمێ ل گەل پەیڤ و دەربڕینان بکاردهێن، واتایەکا زێدە ددەتە پەیڤ و دەربڕینان، کو دبیتە هۆیێ هندێ واتا ئەوان پەیڤ و دەربڕینان جودا ببیت ژ واتا فەرهەنگییا ئەوان یەکەیان هەین (السید عبدالحمید سلیمان، 2003، 48). ژ بەر هندێ دهێتەگوتن، هەلچوون د زمانیدا دشێت گەلەکجاران مەبەستا ڤەشارتییا پەیامێ بگەهینیت، ئەڤەژی ژ بەر ئەوێ هێزێیە ئەوا هەلچوون د بوارێ پەیوەندیکرن و واتاییێدا دبینیت (fred west, 1975, 161).

ئەم گەلەکجاران گوهـ ل دانوستاندنا د ناڤبەرا دوو تاکەکەساندا ل دور بابەتەکیٚ دیارکری دبین و چیٚدبیت هەمان واتا ل دەڤ مە ب دەستڤەنەهیٚت ژ ئەویٚ واتا د میٚشکیٚ هەڤپشیٚکیٚن ئاخڤتنیٚ:(فریٚکەر و وەرگر)یدا دروستدبیت، ئەڤەژی دزڤریتەڤە بۆ ئەویٚ شارەزاییا بەریٚ ئەوا د ناڤبەرا فریٚکەر و وەرگریدا ل دوور ئەوی بابەتی هەی.هەروەسا دزڤریتەڤە بۆ هۆییٚ کارتیٚکرنا هۆکاریٚن هەلچوونیٚ د واتا پەیڤ و دەربڕیناندا، ئەڤەژی بۆ هۆییٚ هندیٚ، کو زاناییٚن دەروونی ل سەر(واتا دەروونی)[1] یا پەیڤان باخڤین (السيد عبدالحميد سليمان، 2003، 48–49)

پیٚدڤییە ئاماژیٚ ب ئەویٚ چەندیٚژی بدەین، کو ل ئەوی دەمی زمان چەمك و تیٚگەهیٚ کارتیٚکرنیٚ هلدگریت، ل دەمیٚ کەسەك ب کاریٚ ڤەگوهاستنا هزران ڕادبیت و د ئاخڤتنا خۆدا کارتیٚکرنیٚ ل ناڤەڕۆك و سەمتیٚ هزرا کەسەکیٚ دی دکەت (Danny D.Steinberg,1999,117).

(1) واتا دەروونی بریتییە ژ ئەوی جۆریٚ واتاییٚ ئەوا هەتا ئەوی ڕادەی ب ڕیٚکا پەیڤ و دەربڕینان دهیٚتەورووژاندن، کو بیتە هۆییٚ هندیٚ واتاییٚن ئەوان پەیڤ و دەربڕینان ژ تاکەکەسەکی بۆ تاکەکەسەکی دی جیاواز بن(محمد على الخولى، 2001، 72–73). ئەڤ واتایە ب ڕیٚکا واتا هۆشەکی دهیٚتەدەربڕین و ب ئەرکیٚ ورووژاندنیٚ ڕادبیت(Leech,1974 , 19). و چیٚدبیت ئەو ورووژاندن و ئازراندنا ژ لاییٚ واتا دەروونیڤە دهیٚتەئەنجامدان، د ناڤبەرا تاکەکەسیٚن زمانەکیٚ دیارکریدا یا هەڤپشك بیت(محمد على الخولى، 2001، 73). وەکو د پەیڤا (دایك)دا دیاردبیت:

دایك ناڤە.

دلۆڤانی و خوشەویستی.

بۆ نموونه ل دەمێ فرێکەرەك (فرێکەرێ ڕامیاری) گوتارەکێ ل دور بابەتەکێ دیارکری پێشکێشبکەت، هەولا هندێ دکەت، ئەوان دەربڕین و پەیڤان د ناڤ گوتارا خۆدا بکاربهینیت، کو هەست و سۆزێن وەرگران بلڤینیت ئەڤجا دێ هەمی هەولان بۆ گەهشتنا ئەڤێ ئارمانجێ ئەنجامددەت. هەر وەکو د ناڤ گوتارا خۆدا بۆ جڤاکەکێ موسلمان پەیڤێن وەکو:(خیلافەت)، (بەهشت)، (دۆزەخ) و (جیهاد) ... هتد بکاربهینیت

دیسان وەرگرژی، ب ڕێکا دەوروبەری، دشێن مێشکێ فرێکەری بخوینن و واتا و مەبەستێن ئەوی دیاربکەن

ل دوماهییێ پێدڤییە ئاماژێ ب ئەوێ چەندێ بدەین، بێی ئەرکێ دەروونییێ زمانی، دشیاندا نینە ئەو دەنگێن فرێکەر و وەرگر د کریارا پەیوەندیکرنێدا بکاردهینن، ب زمان بهێتەهژمارتن، چونکی ئەرکێ دەروونییێ زمانی ب پاراستنا واتایێن تایبەت د ناڤ مێشکیدا ڕادبیت، کو ئەو واتایە ب ڕێکا دەنگی ژ مێشکێ فرێکەری بۆ مێشکێ وەرگری و ژ مێشکێ وەرگری بۆ مێشکێ فرێکەری دهێنە ڤەگوهاستن.

پێدڤییە ئەوێ چەنێژی دیاربکەین، کو پراگماتیکێ پەیوەندییەکا بهێز ل گەل زمانڤانییا دەروونی هەیە، چونکی ئەو هەر دوو زانست گرنگییێ ب ئەڤان خالێن ل خوارێ ددەن:

1- لایەنێ دەروونییێ ڕەفتارێ زمانی.بۆ هندێ داکو سایکۆلۆجییا مرۆڤی شرۆڤەبکەن و مەبەست و نهێنییان دیاربکەن.

2- گرنگییێ ب لایەنێ چالاکییا ئاخڤتنێ و داهینانا زمانی و دەوروبەری ددەن

3- هەر دوو زانست پەنایێ دبنە بەر ئەوان پەیڤ و دەربڕینێن ب ئەرکێ ورووژاندنێ ڕادبن، ئەوژی ل دەمێ فرێکەری دڤێت هەست و سۆزێن وەرگری یان وەرگران بورووژینیت.

4- هەر دوو زانست ڤەکۆلینێ ل رەگەز و لایەنێن هەلچوونێ دکەن، کو بریتینە ژ:هێز و ئاوازە و ئەندازەیا دەنگی، لادان و دەوروبەر...هتد.

5- هەر دوو زانست ب کارێ ڕازیکرنێ ڕادبن، ئەوژی ل دەمێ زمانی وەک ڕێکەکێ تەرخاندکەن بۆ ڕازیکرن و گوهۆڕینا کەسایەتیی و سەمت و ئارستە و هزرا وەرگری یان وەرگران...هتد.

6- ئەڤە و چەند خالێن دیبێن هەڤپشك د ناڤبەرا هەر دوو زانستێن زمانڤانییا دەروونی و پراگماتیکێدا هەنە.

ب-کریارا پەیوەندیکرنا جەماوەری:

فرێکەر ل ئەوی دەمی پەنایێ دبەتە بەر ڕێکێن پەیوەندیکرنا جەماوەری ل دەمێ جەماوەر ل بەر چاڤێن فرێکەری یێ ئامادە نەبیت.

مەبەست ژ کریارا پەیوەندیکرنا جەماوەری، ئەو کریارەیە ئەوا ژ لایێ فرێکەرەکیڤە ب ڕێکا بکارهینانا ڕێکێن ڕاگەهاندنا جەماوەری وەکو ڕادیۆ و تەلەفزیون و پەرتووك و ڕۆژنامەڤانی و سینەمایێ...هتد دهێتەئەنجامدان.ئەڤی جۆرێ کریارێ شیانێن گەهاندنا گوتارێ بۆ جەماوەرەکێ زۆر هەیە و گوتار د هەمان دەمدا بلەز دگەهتە ئەوان.ئەڤێ کریارێ شیانێن هندێ هەنە ب ئەفراندنا ڕایا گشتی ڕابیت.هەروەسا ب دروستکرنا سەمت و هندەك ڕەفتاران ڕادبیت، کو د بنەرەتدا چ هەبوون نەبن، هەروەسا ئەڤێ پەیوەندیکرنێ شیانێن هندێژی هەنە

ب ڤەگوهاستنا زانیاری و پێزانین و تشێن تەرفیهیژی ڕابیت (صالح خلیل أبو أصبع، 1998، 20).

لێ ژبەرکو د ئەڤی جۆرێ پەیوەندیکرنێدا، وەرگر جەماوەرە و چونکی زانین و ئاست و بیر و بۆچوون و داخوازییێن جەماوەریژی هەمەجۆرن، ژبەر هندێ ل ڤێرێ فرێکەر پێدڤی ب شارەزاییەکا زێدە هەیە، هەتاکو بشێت کارتێکرنێ ل جەماوەری بکەت و سەمت و ئارەستێن ئەوان بگوهۆڕیت و ئەوان ڕازیبکەت (محمود عکاشە، 2005، 27). هەر وەکو بگوهۆڕینا بارودۆخی ڕابیت یان داخوازییێن ئەوان ب جهـ بینیت یان پەنایێ بەتە بەر ڕێکێن زانستی یێن ڕازیکرنێ یان ڕێزێ ل بیر و باوەر و ئاینان بگریت یان بەهای بدەتە جەماوەری...هتد.زێدەباری بکارهینانا شێوازەکێ نەرم و ڕێکخستنا هزرێن گوتارێ و جەختکرن ل سەر هندەك پەیڤان و دووبارەکرنا هندەك پەیڤێ دی و بەرز و نزمکرنا دەنگی ل جهێن پێدڤی یان ب هەر ڕێکەکا دی بیت. چونکی گومان تێدا نینە، ئەگەر وەرگر تاکەکەسەك بیت یان ژمارەکا دیارکریا تاکەکەسان بیت، فرێکەر ب سانەهیتر دێ شێت کارتێکرنێ ل ئەوی یان ئەوان بکەت و ئەوان ڕازیبکەت.بەلێ ئەڤ چەندە بەهایێ ئەڤی جۆرێ پەیوەندیکرنێ کێمناکەت، ژ بەرکو ئەڤ جۆرێ پەیوەندیکرنێ ب سانەهیتر ژ هەمی جۆرێ دییێن پەیوەندیکرنێ دانوستاندنا جەماوەری دکەت، چونکی یێ بلەزە د ڤەگوهاستنا زانیاری و پێزانینینانداا، ژ بەرهندێ گەلەکجاران فرێکەر گوتارێن خۆ ب ڕێکێن پەیوەندیکرنا جەماوەری پێشکێشی جەماوەری دکەن، ئەڤجا چ د دەمێ هەلبژارتنناندا بیت، یان ل دەمێ جەنگ ڕویددەن یان ل دەمێ خۆپیشاندان دژی دەستهەلات و ڕۆخاندنا دەستهەلاتێ ڕویددەن.و د ئەڤان هەمی بواراندا، فرێکەر گوتارێن خۆ پێشکێشی جەماوەری دکەت، داکو

کارتێکرنێ ل بیر و بۆچوونێن ئەوان بکەت و ئەوان ڕازیبکەت و تشێ د بەرژەوەندییا خۆ و پارتا خۆدا جێبەجێبکەت.

هەر ب ئەڤان جۆرە ڕێکان ب تایبەتی پشتی پێشکەڤتنا ئەڤرۆ ل جیهانێ پەیدابووی، کو ب سەردەمێ جیهانگیری دهێتەنیاسین، ب زویترین دەم، هەوال و پێزانین ل سەرانسەری جیهانێ بەلاڤدبن، ئەڤجا ئەو هەوال و پێزانین گرێدای هەر ڕویدانەکێ بن وەکو:جەنگان، خۆپیشاندانان و هەلبژارتنان و هەر جۆرەکێ دییێ پێزانین و هەوالان بیت.

پەیوەندیکرنا جەماوەری دوو لایەنان ب خۆڤە دگریت، ئەوژی بریتینە ژ:

أ- لایەنەک گرێدایە ب ڕێکێن هونەریڤە ژ ڕادیۆ و تومارکرن و پێشکێشکرنا سینەمایی و ڕۆژنامە وگۆڤار و ئەو پەرتووکێن بۆ دانوستاندنا (مخاطبة) جەماوەری هاتینەئامادەکرن.

ب- لایەنێ دووێ، لایەنێ جەماوەرییە و پێدڤییە ئەو جەماوەر گەلەک بن، ئەوێن فرێکەر ب ئەڤان ڕێکان، زانیاری و پێزانینێن خۆ پێشکێشی ئەوان دکەت (أحمد محمد موسی، 2009، 13) ئەڤجا ب ڕێکا تەلەڤزیۆنێ بیت یان ب هەر ڕێکەکا دی بیت.

پەیوەندیکرنا جەماوەری ب پلا ئێکێ ب پەیوەندیکرنەکا ڕازیکەر دهێتەهژمارتن، ژبەر هندێ زانایان گەلەک زاراڤ ل سەر ئەڤی جۆرێ پەیوەندیکرنێ دانانە ژ ئەوان زاراڤانژی، زاراڤێ (گوللە- الرصاصە)یە، ئانکو پەیوەندیکرنا جەماوەری وەکو ئەوێ گوللەیێیە ئەوا دبەردەتە جەماوەری و ل ئەوان دکەڤیت، بێیکو جەماوەر بشێت خۆ ژ بەرگریکرنا لەزاتی و کارتێکرنا ئەوێ گوللەیێ ڕزگاربکەت (محمد أبو سمرە، 2008، 61).

گرنگییا کریارا پەیوەندیکرنا جەماوەری د ئەڤان خالێن ل خوارێدا دیاردبیت:

أ– ب رێكا بكارهینانا رێكێن پەیوەندیكرنا جەماوەری، دشیاندایە د ماوەكێ كێمدا نویترین پێزانین و زانیاری و هزر و گوهۆڕینێن ڕویددەن، بگەهنە جەماوەری.

ب– پشكدارییێ د دانوستاندنا (مخاطبة) كۆمەلێن مەزن و كەرتێن بەربەلاڤ ژ جەماوەری د ئێك دەمدا دكەت.

ج– ئەڤ پەیوەندیكرنە ب بڕەیەكا زۆر ژ زانیاری و پێزانینان هاریكارییا جەماوەری دكەت.

د– ڕێكێن پەیوەندیكرنا جەماوەری هەمەجۆرن ول گەل پێدڤییاتییێن تاكەكەسان و جیاوازییا ئەركێن ئەوان دگونجن.

ه– ئەڤ جۆرێ پەیوەندیكرنێ یا ئابوورییە د مەزاختنا دەم و ڕەنج و پارەیدا، ئەگەر ب پەیوەندیكرنا كەسییا ڕاستەوخۆ بهێتەبەراوردكرن(رحیمة الطیب عیساني، 2008، 42).

ڤەكۆلەر ل سەر هندێ ڕێكەڤتینە، كو ڕەگەزێن سەرەكییێن پەیوەندیكرنا جەماوەری بریتینە ژ:فرێكەر و گوتار و ڕێك و جەماوەری (عصام سلیمان الموسی، 2009، 88).

1– فرێكەر:

فرێكەر ڕەگەزێ ئێكێیە ژ ڕەگەزێن پەیوەندیكرنا جەماوەری، كو ژ لایێ ئەویڤە كریارا پەیوەندیكرنێ دەستپێدكەت، ئەوژی ل دەمێ گوتارێ ئارستەی جەماوەری دكەت.

فرێكەر د پەیوەندیكرنا جەماوەریدا نواندنا گرۆپەكا ڕێكخستی ژ تاكەكەسان دكەت، كو هەمی پێكڤە كار ل سەر دانانا واتایێن ئەوێ گوتارێ دكەن، ئەوا

فرێکەر ب هنارتنا ئەوێ ڕادبیت، هەر وەکو ژلاییێ بێژەرەکی(عصام سلیمان الموسی، 2009، 89) یان فرێکەرەکی یان هەر کەسەکێ دیڤە ئەو گوتار بهێتە گوتن.

فرێکەر گوتارێ پێشکێشی جەماوەری دکەت، پێخەمەت ب دەستڤەهینانا دوو ئەگەرانە، ئەوژی بریتینە ژ:

أ- ب دەستڤەهینانا ئارمانجان: بریتینە ژ ئەوان ئارمانجێن فرێکەری بۆ جەماوەرێ خۆ دڤێن.

ب- ب دەستڤەهینانا پالدەران: بریتینە ژ ئەوان پالدەرێن فرێکەری بۆ خۆ دڤێن (مجد الهاشمی،2004، 66).

2- گوتار:

ئەڤ ڕەگەزە بریتییە ژ ئەوان زانیاری و پێزانینان ئەوێن فرێکەر ئارستەی جەماوەری دکەت و ((گوتارژی ژ سێ ڕەگەزان پێکدهێت، کو بریتینە ژ:1- هێما، 2- ناڤەڕۆك - ئانکو ئەو هزر و واتایەنە ئەوێن دەربڕینێ ژ مەبەستێ دکەن،3-چارەسەری (یان شێواز و ڕێکا پێشکێشکرنێ))) (عصام سلیمان الموسی، 2009،90).

هندەك مەرج هەنە، کو پێدڤییە د گوتارێدا هەبن.بۆ ئەڤێ مەبەستێ ولبر شرام ئەڤان مەرجێن ل خوارێ دەستنیشاندکەت:

أ- پێدڤییە دروستکرن و هنارتنا گوتارێ بۆ جەماوەری ب ئەوی شێوەی بیت، کو سەرنجا ئەوان بورووژینیت، هەروەسا د دەم و جهەکێ گونجایدا بگەهیتێ و پێدڤییە ئەو ڕەگەزژی تێدا هەبن، ئەوێن سەرنجا جەماوەری ڕادکێشن.

ب– پێدڤییه ئەو هێماییێن تێدا دهێنەبكارهینان، هەڤپشك بن د ناڤبەرا فرێكەر و جەماوەریدا، داكو جەماوەر بشێت د ئەوان هێمایان بگەهیت.

ج– پێدڤییه گوتار گرنگییێ ب ورووژاندنا پێدڤیاتییێن تایبەتێن جەماوەری بدەت و پێدڤییه هندەك رێكان بۆ ئەڤێ چەندێ پێشنیاربكەت (مجد الهاشمی،2004، 66).

3– رێك(كەنال):

رێك بریتییه ژ ئەوان رێكێن گوتارا فرێكەری دگەهینیته جەماوەری و ئەو رێكژی بریتینه ژ: تەلەڤزیۆن و رادیۆ و رۆژنامه و گۆڤار و پەرتووكان...هتد.

ئەڤ رێكه چێدبیت بۆ چینەكا دیاركریا جەماوەرەكێ زۆر، ئارستەكری بیت و ئەوی جەماوەری بكەته تەوەرێ گوتارا خۆ چێدبیت ناڤەرۆكا كریارا پەیوەندیكرنێ د هەر رێكەكا پەیوەندیكرنا جەماوەریدا بۆ گەنجان یان كابانیێن مالان یان بازرگانان یا ئارستەكری بیت جەماوەرژی وەكو لایەنێ دووێ د كریارا پەیوەندیكرنا جەماوەریدا، ئەوێ رێكێ هەلدبژێیت ئەوا ل دویڤ حەز و ئارەزوویێن ئەوان بیت هندەك پتر تەماشەی رێكا تەلەڤزیۆنی ژ رێكەكا دی دكەن، ئەوژی ب حوكمێ جۆرێ ئەوان پرۆگرامانه، ئەوا ئەو رێك پێشكێشدكەت. چێدبیت جەماوەر رێكەكێ ل سەر رێكەكا دی بێخیت، ئەوژی ژ بەرهندێیه، كو ئەو رێك زێدەتر ژ رێكێن دییێن وەكهەڤ، حەزێن ئەوان یێن تایبەت تێردكەن و ب جه دهینن (عبدالله الطویرقي، 1997، 244)

ژ هەژییه بێژین، ئەو رێكێن كریارا پەیوەندیكرنا جەماوەری د ناڤبەرا فرێكەر و جەماوەریدا ئەنجامددەن، چێدبیت ب تنێ ب رێكا دیتنێ بیت وەكو رۆژنامه و

گۆڤار و پەرتووکان یان ب ڕێکا بهیستنێ بیت وەکو ڕادیۆییێ یان ب ڕێکا دیتن و بهیستنێ پێکڤە بن وەکو تەلەڤزیۆنێ.

4– وەرگر:

وەرگر ئەو جەماوەرە ئەوێ ب ڕاڤەکرن و شرۆڤەکرنا بابەتی و دیارکرنا واتا و مەبەستێ ڕادبیت. ئەوژی پشتی گوتار ژلاییێ فرێکەریڤە بۆ دهێتەڤەگوهاستن.

کارێ جەماوەری ب تەمامی یێ جودایە ژ کارێ فرێکەری، فرێکەر گوتارێ دروستدکەت و دکەتە هێما و دهنێریت" بەلێ جەماوەر گوتارێ شرۆڤەدکەت و هێمایان دخوینیت، داکو ل مەبەستا فرێکەری بگەهیت. دیسان ژ بەرکو د کریارا پەیوەندیکرنا جەماوەریدا، جەماوەر یێ دویرە ژ فرێکەری، ژ بەر هندێ پێدڤییە ل دەمێ پێزانین و زانیارییان بۆ جەماوەری پێشکێشدکەت، فرێکەری شارەزای و چاپۆکییێن (کارامەیییێن) گەلەك باش هەبن، داکو بشێت خۆ بگەهینیتە جەماوەری و سەرەنجا جەماوەری بۆ خۆ بکێشیت و چاپۆکییێن فرێکەری ل ئەوی دەمی دێ گەلەك باش و بژارە بن، پشتی فرێکەر کار ل سەر ئەوێ چەندێ دکەت، پاشی ب دارشتن و هنارتنا هزران بۆ جەماوەری ڕابیت (عصام سليمان الموسى، 2009،91).

ل دوماهییێژی پێدڤییە ئاماژێ ب ئەوێ چەندێ بکەین، کو پەیوەندیکرنا جەماوەری چەند ئەرك هەنە. ئەڤێن ل خوارێ هندەك ژ ئەرکێن پەیوەندیکرنا جەماوەرینە:

أ– هەوال و پێزانین.

ب– شرۆڤەکرن و ڕاڤەکرن.

ج– فێرکرن و پێگەهاندنا جڤاکی.

د– ڕازیکرن و پەیوەندیێن گشتی.

ه– فروتن و ڕیکلام.

و– پەروەردە و هونەر (رحيمة الطيب عيساني، 2008، 40).

پ-زمان و ڕامیاری:

1- پەیوەندییا زمان و ڕامیارییێ:

زمان و ڕامیارییێ–political پەیوەندییەکا بهێز ب ئێك و دووڤە هەیە و ئەڤ پەیوەندییە هەر ژ کەڤندا هەبووە، چونکی هەر ل سەر دەمێ پەرتووکێن (ڕامیاری) و(فرێکەری) یێن ئەرستۆی هەست ب هەبوونا پەیوەندیێ د ناڤبەرا زمان و ڕامیارییێدا یا هاتییەکرن و دان وستاندن ل سەر ئەڤێ ئێکێ یا هاتییەکرن.ل سالا 1956ز بوارێ پەیوەندیکرنا ڕامیاری وەکو لقەکێ سەربەخۆ د زانستێ ڕامیارییێدا یا هاتییە هەبوونێ وەکو د پەرتووکا ڕەفتارێ سیاسیدا ئاماژە پێهاتییەکرن (أحمد بن راشد بن سعيد،2003، 211).

کریارا ڕامیاری ب ڕێکا زمانی ب ڕێڤەدچیت، ژ بەرکو فرێکەر ب گەلەك ڕێکان زمانی بکاردهینن. دیسان یا ب زەحمەتە ئەم هزر د هەر کارەکێ ڕامیاریدا بکەین، کو زمانی بکارنەهینیت، ئەڤ کار و پێرابوونێن ڕامیاری هەمی پشت ب زمانی دبەستن، ئەوژی بریتینە ژ: گوتارێن ڕامیاری، گونگرە، کۆمبوونێن جڤاتا وەزیران، بڕیارێن ژ لایێ پەرلەمانیڤە دهێنە دەرئێخستن....هتد (Alan patington,-,12). ژ بەر هندێ زانایەکێ وەکو پاول کورکورانی دبێژیت:((هەمی ڕامیاری ئاخڤتنە، بەلێ هەمی ئاخڤتن ڕامیاری نینە)) (أحمد بن راشد بن سعيد،2003، 211).

ژ بەرکو فرێکەر ب هوشیاری هەولددەت هەمی بزاڤ و چالاکییێن خۆ بمەزێخیت پێخەمەت ڕازیکرنا وەرگران.ژبەر هندێ ڤەکۆلەرێن بوارێ پەیوەندیکرنا ڕامیاری ژ ئەڤی ڕوانگەهیڤە ڤەکۆلینێن خۆ دەستپێدکەن.واتە ڤەکۆلینێن ئەوان تایبەتن بۆ ئاماژەپێدانا ئەوێ کاریگەری و کارتێکرنا زمانێ ڕامیاری ل سەر جەماوەری هەی و ئەو زمان ل ئەوی دەمی دێ یێ کاریگەر بیت، ئەگەر ئەو زمان د کارهینانا ڕەوانبێژییێدا یێ بژارە بیت ژ ئالیێ هویرییا هەلبژارتنا پەیڤ و گوتنێن دەربڕی.دیسان ژ ئالیێ دیارکرنا پەیڤێن مەبەستدار و هەلبژارتنا دەربڕین و دەستەواژێن کاریگەرڤە...هتد (محمد بن سعود البشر، 1997، 95).

2-دەستهەلاتا زمانی:

زمان د خودێ خۆدا دەستهەلاتە و ڕامیاڕی ب خۆ دەستهەلاتە، ئەڤجا یان زمانە مرۆڤ ب ڕێکا ئەوی کارتێکرنێ ل وەرگران دکەت یان ڕامیارییە ب ئەڤی ئەرکی ڕادبییت و هندەك ژ فرێکەران د کارهینانا زمانیدا ئاگەهـ ژ هێزا زمانی هەنە، کو ب ڕێکا زمانی دەستهەلاتا خۆ بهێزدکەن و هندەکێن دی هەست ب ئەوێ چەندێ ناکەن، سەنگێ دەستهەلاتا ئەوان ب ڕێکا دەستهەلاتا زمانییە (عبدالسلام المسدی،2007، 7).

پێدڤییە ئەوێ چەندێ دیاربکەین، ئەڤرۆ مە هەمییان باوەری ب هێزا زمانی هەیە، هەروەسا ئەم د ئەوێ باوەرێدانە، زمانی کونترۆلەکا ڕەها د بوارێ گەهاندن و زانین (ژێدەرێ بەرێ، 19) و ڕامیاری و ڕازیکرنا ڕامیاریدا هەیە، چونکی گومان د ئەوێ چەندێدا نینە، فرێکەر یان ئەو کەسێ ب ئەڤان جۆرە کریاران ڕادبیت ب ڕێکا زمانی مەبەست و ئارمانجێن خۆ ب جهـ دهینیت، ژ بەر هندێ فرێکەر پەنایێ دبنە بەر دەستهەلاتا زمانی و زمانی وەکو ئامرازەك بۆ گەهشتنا

ئارمانجێن خۆ بکاردهینن ب تایبەتی ل دەمێ هەلبژارتنان یان ل دەمێ هندەك ڕویدانێن دیارکری ڕوید‌دەن، د ئەڤان بارودۆخاندا فرێکەر زمانەکێ کاریگەر بکاردهینن ژ بۆ هندێ داکو ڕایا گشتییا وەرگران ب دەستڤە بهینن و ئەو تشتێن ئەوان دڤێت ب جه بینن

زمانی ڕۆلەکێ دیار د هێزکرنا دەستهەلاتا فرێکەراندا هەیە، ئەڤەژی ب تایبەتی ل ئەوی دەمی دیاردبیت، ل دەمێ فرێکەر ب ڕێکا زمانی بشێت دەستهەلاتێ وەربگریت و بشێت تەمەنێ دەستهەلاتا خۆ زێدەبکەت و د هەمان دەمدا بشێت ب ڕێکا زمانی وەرگران ڕازیبکەت و ئارمانجێن خۆ ب جهبینیت.

ئەو پێشکەڤتنا بوویە ئەگەرێ هندێ زمان وەك دەستهەلات د ناڤ دەستهەلاتا ڕامیارییێدا بچەسپیت، د چەند ویستگەهاندا دەرباسبوویە، ئەوژی ئەڤێن ل خوارێنە:

ویستگەها ئێکێ:دروستبوونا ڕۆژنامەگەرییێیە.

ویستگەها دووێ:پەیدابوونا بەخشا ڕادیۆییێیە.

ویستگەها سێیێ:پەیدابوونا بەخشا تەلەفزیونێ و سەتەلایتێیە.

ویستگەها چارێ:ئەنترنێتە (محمد حسن عبدالعزیز، 2009، 172).

3-گرنگییا زمانێ ڕامیاری:

گرنگییا زمانێ ڕامیاری د ئەڤان خالاندا دیاردبیت:

1- ناڤەڕۆکا زمانی بۆ کەرتەکێ مەزن ژ تاکەکەسێن جڤاکی گرنگە و چێدبیت ئەو کەرتێ مەزن ژ خەلکی، تاکەکەسێن گوندەکی یان باژێرەکی یان ئاکنجیبوونێن دەولەتێ بن یان جڤاکێ نیڤ دەولەتی هەمی پێکڤە بیت هەر

وەکو بابەتێ زمانێ ڕامیاری ل سەر ئاشتی بوونێ بیت یان شەری بیت یان ئاسایشا ئابووری بیت یان ئاریشا سنوران بیت...هتد.

2- گرنگییا زمانێ ڕامیاری ژ گرنگییا ئەوان کەسان پەیدادبیت ئەوێن پێدئاخڤن، کو جهێ ئەوان د سیستەمێ سیاسییێ جڤاکیدا ئەوی مافی ددەتە ئەوان ژ قۆناغا گفتوگۆییێ ل سەر دابێشەکا گرنگ بەرەڤ قۆناغا بڕیاردانێ بچن (محمد بن سعود البشر، 1997، 96- 97).

3-زمان بەشدارییێ د دروستکرنا شەرعییەتا سیستەمێ ڕامیاریدا دکەت، دیسان ئەڤ زمانە، واتە زمانێ ڕامیاری شەرعییەتێ ددەت یاسا و دەستوور و سیستەمان.دیسان ب دارشتنا بەندێن ڕامیاری و هەڤپەیمانان ڕادبیت، و د ئەنجامدا یان ئاشتییێ یان شەری پەیدادکەت(عیسی عودة برهومة، 2007، 131-132).

4-زمانێ ڕامیاری، زمانێ هێزێیە، هەروەسا زمانێ بڕیارانە، کو دارشتن و ڕاستەڤکرنا بڕیاران ب ڕێکا ئەڤی زمانییە، دیسان ئەڤ زمانەیە بانگەوازییا شەری پێدهێتەکرن. دیسان زمانێ بڕیارێن دەستهەلاتێ و یاسادانانێ و یاساییێن ناوچەیی و گەنگەشێ و دەنگ و باسێن ورووژێنەرە...(عبدالاله مصطفى عبدالرزاق الخزرجي، 1984، 41).

4-بوارێن ڤەکۆلینێ د زمانێ ڕامیاریدا :

ل بوارێن ڤەکۆلینێ د زمانێ ڕامیاریدا، زانا ئاماژێ ب چەند بوارەکان دکەن، ژ ئەوانژی:

1- ئەو زاراڤ و دەربڕینێن هەر سیستەمەك ژ سیستەمێن ڕامیاری دروستدکەن، ژێکجودانە و زاراڤێن هەر سیستەمەکی پروپاگەندێ بۆ خۆ دکەت و ب

جێگیربوونا دەستهەلاتا خۆ ڕادبن و د سەرەدەریکرنێدا ل گەل سیستەمەکێ دی جیاوازن.

2–زمانێ هەلبژارتنان: ڤەکۆلینێ ل ئەوی زمانی دکەت، ئەوێ د هەوێن هەلبژارتناندا دهێتەبکارهینان، ژ پێخەمەت هەلبژارتنا بەربژێرەکێ دیارکری یان پێخەمەت هندێ کو دەنگی نەدەنە بەربژێرەکێ دیارکری.

3–زمانێ ڕێوڕسمان: ئەو زمانە ئەوێ دەولەت د کاروبارێن ڕامیاریدا بکاردهینیت، وەکو پێسپاردنا وەزارەتەکێ، دانانا وەزارەتەکی، ڤەکرنا پەرلەمانی، پاش ئێخستن یان ژ کار ئێخستنا پەرلەمانی و...هتد.

4– شرۆڤەکرنا ئەوان پەیڤ و دەربڕینێن د شەریدا دهێنەبکارهینان

5– زمانێ ئاشتییێ و بانگەوازیا ئاشتییێ، هۆشدارییێ ددەت، کو بەرەڤ شەریڤە نەچن، هەروەسا ئەوی زمانی ب خۆڤە دگریت، ئەوێ شەرعیەتێ ددەتە سیاسەتا دەولەتێ دەمێ ب ئیمزاکرنا هەڤپەیمانەکێ ل سەر ئاستێ دەولی یان هەرێمی ڕادبیت.

6–شرۆڤەکرنا گوهۆڕینێن واتایی ل دەمێ ڕویدانا کودەتا و شۆڕەشان" شۆڕەش و کودەتا کاریگەرییێ دکەنە سەر زمانی و د زمانیدا ڕەنگڤەدەن، لەوا گوهۆڕین ب سەر واتا گەلەك پەیڤاندا دهێت (محمود السعران، 1958،46–48).

5–ئەرکێن زمانێ ڕامیاری:

غریبر(5) ئەرکان بۆ زمانێ ڕامیاری دەستنیشاندکەت،کو بریتینە ژ (بەلاڤکرنا پێزانینان، ڕێکخستنا بەراهییان، ڕاڤەکرن و پێکڤەگرێدان،بیرهینانا ڕابوردوو و ئایندە و ئەرکێ هاندن بۆ کار)ی (أحمد بن راشد بن سعید، 2003، 216).

أ–بەلاڤكرنا پێزانینان– information dissemination:

وەكو ئاشكەرا ئێك ژ ئەركێن زمانێ ڕامیاری ئەوە، فرێكەر ڕابن ئەو تشتێ د بەرژەندییا ئەوان و سیاسەتا پارتا ئەواندا هەی، بگەهینە وەرگران، ئەڤجا دێ ڕابن گوتارێن خۆ چ ب شێوەكێ ڕاستەخۆ یان نەڕاستەوخۆ پێشكێشی وەرگران كەن.

گەلەكجاران فرێكەر بۆ ب دەستڤە هینانا ڕایا گشتییا وەرگران و پاراستنا ئارمانج و بەرژەوەندیێن خۆ و پارتا خۆ، دێ ڕابن بەحسێ چاكسازی و دەستكەفتێن خۆ كەن و چێدبیت كێماسی و خرابیێن پارت یان پارتێن ئۆپۆزسیۆن ئاشكەرا بكەن. ئەڤ كارەژی بێگومان پتر ب ڕێكێن ڕاگەهاندنێ یێن دهێنە بهیستن و دیتن و خواندن دهێنەپێشكێشكرن.

ب–ڕێكخستنا بەراهییان(الاولویات)– setting-agenda:

فرێكەر ل دەمێ گوتارێن خۆ پێشكێشی وەرگران دكەت، هەولددەت بەحسێ ئەوان دابێشە و كێشەیان بكەت، كو جهێ گرنگیپێدانا وەرگران بن، ئەڤ كێشە و دابێشە پێدڤییە ب شێوێ زنجیرەیی ڕێكخستی بن.واتە پێدڤییە فرێكەر ژ گرنگترین كێشە گوتارا خۆ دەستپێبكەت هەتا بهێتە خوارێ ئەوژی ب مەرەما هندێیە داكو بشێت پتر كارتێكرنێ ل وەرگران بكەت. هەر وەكو ل دەستپێكا گوتارا خۆ بەحسێ دامەزراندنان بكەت، ئەوژی ل دەمێ بێكاری د ناڤ ئەوی جڤاكیدا گەلەك هەبیت پاشی دێ بەحسێ دابێش و كێشێن دی وەكو دەنگدانێ و چوونا هەلبژارتنان كەت.

پ–ڕاڤەکرن و پێکڤەگرێدان– linkage and interpretation:

فرێکەر گەلەکجاران ل دەمێ سەر دابێشەیەکی دئاخڤیت، هەولددەت سەرنجا وەرگران ڕابکێشیت و جۆرە ڕازیکرنەکێ بۆ ئەوان چێکەت. ئەڤجا دێ ڕابیت ئەوێ دابێشێ ڕاڤەکەت و بۆچوونێن خۆ بەرامبەری ئەوێ دابێشێ ڕوونکەت و گەلەکجاران فرێکەر د شرۆڤەکرن و ڕاڤەکرنا ئەوێ دابێشێدا پەنایێ دبەتە بەر دەقێن ئاینی یان دەستووری یان گوتنێن مەزنان یان شعران...هتد. و هەولددەت پێکڤەگرێدانەکێ د ناڤبەرا ئەوێ دابێشێ و (ئەوی دەقێ ئاینی یان ئەوێ گوتنا مەزنان یان ئەوی دەقێ شعری.)دا دروستبکەت. ئەڤەژی بۆ هندێیە داکو ئاخڤتنا خۆ بەلگەدار بکەت، داکو بشێت ب سانەهیتر وەرگران ڕازیبکەت.

بۆ نموونە سەرۆکێ بەرێ یێ مسر(ئەنوەر سادات) بۆ پاکانە(تبریر)کرنا هەلویستێن خۆ گەلەك ئاماژە ب قورئانا پیرۆز ددا، ل دەمێ ئیمزاکرنا پەیمانێن (کامب دیفید) ل سالا 1979ز ئاماژە ب ئایەتا قورئانا پیرۆز دا و گوت: ﴿**وان جنحوا للسلم فأجنح لها** ﴾ و ل دەمێ بەرەنگاری نەرازیبوون و ئۆپۆزسیۆنەکا مەزن بووی. هەلویستێ خۆ ب هەلویستێ پێغەمبەر(نوح– سلاڤێن خودێ لێ بن) شوبهاند، ئەوژی ل دەمێ ئایەتا ﴿**رب انی دعوت قومی لیلا و نهارا**...﴾ گوتی (أحمد بن راشد بن سعيد، 2003، 218).

ج– بیرهینانا ڕابوردوو و ئاییندە–past and projection to future :

فرێکەر هندەکجاران پێخەمەت وروژاندنا هەستێ وەرگران، ڕویدانێن بەرێ، ل بیرا وەرگران دهینیت و ب ئاییندێ ئەوانڤە گرێدەت.

هندەكجاران فرێكەر بەحسێ شارستانی و مێژوو و دەستكەفتێن مللەتێ خۆ دكەت و بیرا خەلكی لێدهینیت و ب شانازیڤە بەحس لێدكەت. ئەڤە هەمی ب مەرەما هندێیە داكو بشێت كارتێكرنێ ل هەستێ وەرگران بكەت و ئارمانجێن خۆ ب جهـ بینیت.

د-هاندان بۆ كاری- action stimulation:

وەك ئاشكەرا و دیار ئێك ژ ئەركێن سەرەكیێن زمانێ ڕامیاری ئەوە وەرگران هانبدەتە هندێ ب ئەنجامدانا كارەكی ڕابن. گەلەكجاران فرێكەر ب ڕێكا زمانی، وەرگران ڕازیدكەت ب خۆپیشاندانان یان ب هەر كارەكێ دی ڕابن، هەر د هەمان دەمدا سیاسەتمدار گەلەكجاران دشێت ب ڕێكا زمانی خۆپیشاندانان و هەر كارەكێ دی ڕاوەستینیت ئەوژی ل دەمێ سۆز و پەیمانان بدەتە ئەوان، كو دێ داخوازیێن ئەوان ب جهـ هینیت یان ب هەر ڕێكەكا دی بیت.

سانەهی و نەسانەهییا ئەنجامدانا ئەڤی ئەركی دمینیتە سەر فرێكەر و وەرگران. واتە فرێكەر و وەرگر كینە ؟ چونكی هندی سەنگا فرێكەرێ(فرێكەرێ ڕامیاری) د ناڤ جڤاكیدا پتربیت، گومان تێدا نینە، گوتارا ئەوی دێ ل سەر وەرگران كایگەرتر بیت و پێچەوانەژی دروستە. دیسان ل ڤێرێ پێدڤییە بزانین وەرگر كینە؟ چونكی هندی وەرگر لایەنكەرێن فرێكەری بن بێگومان دێ پتر گوهـ دەنە فرێكەری و پێچەوانەژی دروستە.

6-زمان و جۆرێن گوتـاریێ:

زمان د گوتارێدا ل دویڤ جۆرێ بابەتی و جۆرێ گوتاریێ: ڕامیاری، پەروەردەیی، شۆرەشگێری، شعری،....هتد، دهێتەگوهۆڕین (عیسی عودە برهومە، 2007، 127).

بۆ نموونە د گوتارا ڕامیاریدا، زمانێ گوتارا ڕامیارییا ل سەر بانگەوازییا ئاشتی و شەری وەکو ئێك نینن، دیسان زمانێ گوتارا ڕامیارییا ئاشکەرا و گوتارا ڕامیارییا نهێنی (ڤەشارتی)ژی[1]، وەکو ئێك نینن، د هەمان دەمدا زمانێ گوتارا ڕامیاری و زمانێ گوتارا شعریژی ژێکجودانە، ژ بەر هندێ هەر بابەتەکێ گوتاریێ و هەر جۆرەکێ گوتاریێ، شێوازەکێ تایبەتێ زمانی هەیە. ئەڤجا ئەو جۆر سەر ب ئێك گوتارێڤە بن، یان سەر ب ئێك گوتارێڤە نەبن.

ل خواریێ دێ هەولدەین بەحسێ شێوازێن زمانی د چەند جۆرێن گوتارێن ڕامیاریدا کەین ئەوژی ئەڤەنە:

أ- د گوتارا پروپاگەندێدا، زمان یێ هەلبژارتییە. واتە پەیڤ و دەربڕین ب شارەزایی دهێنەهەلبژارتن.

ب- د گوتارا خاپاندنا ڕامیاری – ڕاگەهاندنێدا، زمان ب شارەزاییەکا زێدەتر دهێتەبکارهینان.

ج- د گوتارا جەنگێدا(شەریدا)، هندەك جاران زمان دبیتە جەکەکێ تەکتیکی و جارانژی یێ هێرشکرنێ و هندەك جارنژی هێجەت و بەهانەیان دگریت.

د- د گوتارا ئاشتییێدا، زمانەکێ خاپاندی دهێتەبکارهینان، بۆ هندێ داکو فرێکەر خۆ ژ پرسیارێن موحریج ڕزگاربکەت (علی ناصر کنانە،2009،99-100).

---

[1] گوتارا ڕامیارییا ئاشکەرا، ئەو گوتارە ئەوا ب ئاشکەرایی ژ لایێ دەزگەهێن ڕامیاری، گرۆپێن ڕامیاری، سەرکردێن ڕامیاری و چینا دەستهەلاتدارڤە.... بۆ جەماوەری دهێتە پێشکێشکرن" بەلێ گوتارا ڕامیارییا نهێنی(ڤەشارتی)، ئەو بڕیارن ئەوێن ب شێوەکێ نهێنێ ژ لایێ دەولەتێ یان گرۆپێن ڕامیاریڤە دهێنەدان(کلود یونان، 2009، 48-49).

ج-زمان و ڕازیكرن:

1-زمان و ئەركێ ڕازیكرنێ:

پێخەمەت گەهاندنا ئارمانجان و پەیداكرن و گوهۆڕینا سەمت و ئارستە و هەلسوكەڤتان ل دەڤ وەرگران. فرێكەر د ناڤ زمانیدا ب دارشتن و بكارهینانا ئەوان پەیڤ و ڕستە و گوتنان ڕادبیت ئەوێن ئەوی ئەركی هلدگرن، ئەوژی ئەركێ كارتێكرن یان ڕازیكرنێیە.

ڕازیكرن یان كارتێكرن ل سەر وەرگران ئێكە ژ گرنگترین ئەركێن زمانی و ئەڤ ئەركە ئەركەكێ نوی نینە هاتبیتە ڤەدیتن، بەلكو هەر د كەڤندا هەبوویە. د كەڤندا ڕازیكرن هونەرەك بوو ژ لایەكیڤە پشتبەستن ب لۆژیكی دكر و ژلایەكێ دیڤە ب هەر دوو بوارێن زمانی، ڕەهوانی (الفصاحة) و ڕەانبێژییێ، بەلێ نوكە خەریكە ببیتە زانست پشتی ژ لایەكیڤە پشتبەستن ب لۆژیك و دەروونناسیێ كری و ژ لایەكێ دیڤە پشتبەستن ب ڤەكۆلینێن زمانییێن نوی ب تایبەتی زانستێ واتایێ كری (نایف خرما،1979، 39-40).

ڕۆلێ زمانی د ژیانا مرۆڤیدا ب ڕێكا تێگەهشتنا بكارهینانێن جیاوازێن زمانی ڕوون و ئاشكەرا دبیت، كو ئێكەم جار بۆ ڕازیكرن و كونترۆلكرن ل سەر ڕەفتاری دهێتەبكارهینان و دووەم جار بۆ گەهاندنا پێزانینانە و جارا سێیێ بۆ ئەفراندنا پێكڤەگرێدانا جڤاكییە و دوماهیك جار بۆ دەربڕینێیە ژ هزران و نڤێسینا شعریێ(Jean Aitchison,1999 ,20).

ب باوەرا ئولمانی زمانی دوو ئەركێن سەرەكی هەنە، یێ ئێكێ ئالاڤەكە دەربڕینێ ژ ڕاستی و كێشەیێن بابەتی دكەت، كو د ئەڤی بواریدا ئارمانجا زمانی ب تنێ ئەوە ب گەهاندن و ڤەگوهاستنا هزرێ ڕابیت و یێ دووێ ئەركێ سۆزدارییە، كو زمان د ئەڤی باریدا دەربڕینێ ژ هەست و سۆز و هەلچوون و

ئازراندنا هەستان دکەت و د هەمان دەمدا کارتێکرنێ ل ڕەفتارێ مرۆڤی دکەت(ستيفن أولمان، 1997، 111).

ب دیتنا لیچی د شیانا زمانیدا هەیە ب ئەرکێ دەربڕینێ ڕابیت، زێدەباری هەبوونا ئەرکێ ئیخباری. هەروەسا ئاماژێ ب هندێ ددەت، کو ئەرکێ ئارستەکرن و دەرێخستنا فەرمانانژی هەیە. ئەڤ ئەرکە ب کارێ کارتێکرنێ ل سەر ڕەفتار و دیتنێن خەلکی ڕادبیت (Leech,1974, 74).

ئەرکێ دەربڕینێ بۆ دەربڕینێ ژ هەست و سۆزان دهێتەبکارهینان و ئەرکێ ئیخباری ب گەهاندنا زانیاری و پێزانینان ڕادبیت و ئەرکێ ئارستەکرن و دەرێخستنا فەرمانان ب کارێ کارتێکرنێ ڕادبیت، کو گەلەك زانا ئەڤی ئەرکێ دوماهییێ ب ئەرکێ کارتێکرن و ڕازیکرنێ ناڤدکەن.

ب دیتنا عوکاشەی ڕازیکرن ئێکە ژ ئەرکێن گرنگێن زمانییە، سیاسەتمەدارن د کەڤن و نویدا زمان پێخەمەت ب دەستڤەهینانا مەبەست و ئارمانجێن خۆ یێ بکارهینای (محمود عكاشة، 2007، 78).

ڕازیکرن –persuasion ژ بەرکو چالاکییەکا فرێکەریە، کو ئارستەی وەرگری یان وەرگران دکەت، پێخەمەت گوهۆڕینا ڕەفتارێ وەرگری(وەرگران)، ژ بەر هندێ دەروونناسی و جڤاکناسی گرنگییێ ب ڕازیکرنێ ددەن، ژ بەرکو ئەڤ هەر دوو زانستە ڤەکۆلینێ ل هندێ دکەن، کا چەوا فرێکەر دێ شێت ڕەفتارێ وەرگری بگوهۆڕیت، بەلێ پێدڤییە ئەوێ چەندێ بێژین، ڕازیکرن ئێکە ژ کریارێن ئاخڤتنێ و ژ ئەنجامێ کارتێکرنا ئاخڤتنا فرێکەری ل سەر وەرگری ب دەستڤە دهێت، ژ بەر هندێ ڕازیکرن ب ئەرکەك ژ ئەرکێن زمانی دهێتەهژمارتن.

د کریارا گەهاندنا زانیاری و پێزانینناندا، فرێکەر ب ڤەهاندن و دارشتنا هێمایان ڕادبیت و کارێ وەرگرتن و ڤەکرنا هێمایان دکەڤیتە سەر وەرگری، ل ڤێرێ ئەگەر وەکهەڤی د هزر و بۆچووناندا هەبوو یان ئەگەر فرێکەری بەلگە و بیانۆییێن بهێز و ڕاستەقینەیی د ئاخڤتنا خۆدا هەبن یان ئەگەر فرێکەر بیر و بۆچوونێن وەرگری د ئاخڤتنێدا بەرچاڤ وەربگریت...هتد ل ئەوی دەمی کریارا کارتێکرن و ڕازیکرنێ دێ یا ئاسان بیت و ئەگەر نە، فرێکەر نەشێت چ کارتێکرنێ یان ڕازیکرنێ ل دەڤ وەرگری ئەنجامدەت.

دیسان ئەو پەیڤێن سۆز تێدا هەین، ڕۆلەکێ مەزن د ئەرکێ ڕازیکرنێدا دبینن، ئەڤ پەیڤە ب ورووژاندنا هەستێن فرێکەری ڕادبن و وەل فرێکەری دکەن کا چەوان هەستبکەت (Iris Breuer and others ,2008,4). د هەمان دەمدا ئەڤ پەیڤە ب ورووژاندنا هەستێ وەرگران ڕادبن و کارتێکرنێ ل وەرگران دکەن، ئەوژی ل دەمێ د ناڤ گوتارێدا دهێنەبکارهینان.

2-کەرەستێن زمانی و ڕازیکرن:

سەرکەڤتنا کریارا ڕازیکرنێ پەیوەندی ب شیانا دارشتن و هەلبژارتنا پەیڤ و دەربڕینانڤیڤە هەیە. فرێکەر ب ڕێکا دارشتن و هەلبژارتنا پەیڤ و دەربڕینێن گونجای، دشێت هزر و هەستێن وەرگران بلڤینیت و وەرگران هانبدەت ئەوی کارێ ئەوی دڤێت جێبەجێبکەت. ب واتایەکا دی، هندی شیانا فرێکەری د دارشتن و هەلبژارتنا پەیڤ و دەربڕینێن گونجایدا یا پتر بیت، دێ ئەوی پتر شیانا ڕازیکرنێ هەبیت، بەلێ ئەگەر دارشتن و هەلبژارتنا پەیڤ و دەربڕینان د کریارا پەیوەندیکرنێدا ل دویڤ جهێ پێدڤی یا گونجای نەبیت، ل ئەوی دەمی

شیانا ڕازیکرنا وەرگران ژ لایێ فرێکەریڤە دێ یا ب زەحمەتر بیت(کیرت مورتنسن، 110،2009).

فرێکەر د دارشتن و هەلبژارتنا پەیڤ و دەربڕیناندا، دێ شێت کارتێکرنێ ل وەرگران بکەت، ئەگەر ئەڤان لایەنێن گرنگ بەرچاڤ وەرگریت:

1-پەیڤ و دەربڕین ب شێوەکێ دروست د ناڤ ڕستاندا بهێنەدارشتن، د ئەڤی بواریدا ڤرجیل دبێژیت: ب ئەڤێ ڕێکێ ئەم دێ شێین هەیڤێ ژ ئەسمانان بهینینە خوارێ (ج. ڤندریس، 1950، 238).

2- پێدڤییە پەیڤ هلگرێن واتایێن ئیجابی بن.

3- پەیڤ و دەربڕین، سادە و ساکار و سەرنجڕاکێش و ورووژێنەر بن.

4- دووپاتکرنێ ل سەر برگەکێ یان پەیڤەکێ ل دویڤ جهێ پێدڤی بکەت.

5-گوهۆڕینا ڕێژا لەزاتییێ د ئاخڤتنێدا.

6- ڕەچاڤکرنا بەرزی و نزمییا دەنگی بکەت.

7-ڕاوستانێ ل دەمێ پێدڤی د ئاخڤتنێدا ئەنجامبدەت (کیرت مورتنسن، 2009 ،111).

3-ڕۆلێ فۆنیمێن نەکەرتی د ڕازیکرنێدا :

فۆنێم(کەرەست)ێن نەکەرتی: هێزا ڕستێ و ئاوازە و ڕاوستانێ ڕۆلەکێ گرنگ د کریارا ڕازیکرنێدا هەیە. ژ بەرکو ل دەمێ فرێکەر دئاخڤیت، ئەڤجا چ هێزێ ب هویری بکاربهینیت یان گوهۆڕینێ د بەرزی و نزمییا دەنگیدا بکەت، یان ڕاوستانێ د ئاخڤتنا خۆدا ئەنجامبدەت، پێدڤییە ب ئاگەهی و ل جه و دەمێ گرنگ و پێدڤی، ئەڤان فۆنیمێن نەکەرتی بکاربهینیت، چونکی ل دەمی فرێکەر د ئاخڤتنا خۆدا هەر ئێك ژ ئەڤان فۆنیمێن نەکەرتی بکاردهینیت، سەرەنجا وەرگران بۆ ئەوێ ئاوازێ یان ڕاوستانێ ڕادکێشیت، ئەڤجا پێدڤییە فرێکەر د

هەلبژاتنا خۆدا بۆ ئەڤان فۆنیمان یێ هویربیت، داکو بشێت کارتێکرنێ ل وەرگران بکەت.

ل خوارێ دێ هەولدەین ب کورتی بەحسێ ڕۆلێ هەر ئێک ژ ئەڤان فۆنیمێن نەکەرتی د کریارا ڕازیکرنێدا بکەین:

أ- هێزا ڕستێ:

فرێکەر دێ شێت سەرەنجا وەرگران بۆ هزرا سەرەکییا خۆ ڕابکێشیت و د هەمان دەمدا کارتێکرنێ ل وەرگری بکەت و وەرگران ب ئاخڤتنا خۆ ڕازیبکەت، ئەگەر هێزێ ب نەخشەکێشان و ب وردی ل جهێ دروست د ناڤ ڕستێدا بکاربینیت.

ب- ئاوازە:

فرێکەر ل دەمێ ئاخڤتنێ، دشێت ب ڕێکا ئەوێ هەمەجۆرییا د بەرزی و نزمییا دەنگیدا دکەت، واتە د ئاوازا دەنگیدا دکەت، وە ل وەرگران بکەت، کو بەردەوام گوهدارییا فرێکەری بکەت، هۆیێ هندێژی بۆ ئەڤان هەر دوو خالان درڤریت:

1- ئەڤ هەمەجۆرییا د ئاوازا دەنگیدا دهێتەکرن، دبیتە ئەگەر هندێ دەنگێ فرێکەری یێ بێزار نەبیت.

2- دیسان هەمەجۆری د ئاوازا د دەنگیدا، هاریکارییا فرێکەری دکەت، جەختێ ل سەر خالەکا دیارکری بکەت(کیرت مورتنسن، 2009، 111).

ب باوەرا کریستینا ستیوارتی، فرێکەر ل دەمێ ئاخڤتنێ دشێت ئاوازا دەنگێ خۆ ل دویڤ جهێ پێدڤی، بەرز یان نزم[1] بکەت و دبێژیت ئەگەر فرێکەری بڤێت جەختێ ل خالەکا دیارکری بکەت، پێدڤییە ئاوازەکا نزم بکاربینیت، بەلێ ئەگەر فرێکەری بڤێت وەرگران هانبدەتە هندێ، کو پێنگاڤێن پۆزەتیڤ بهاڤێژن یان ل دەمێ پرسیارێن ڕەوانبێژی پێشکێشدکەت، پێدڤییە ئاوازا دەنگێ خۆ بلند بکەت (کریستینا ستیوارت، 2009، 215- 218). ئەڤجا ئەگەر ئەڤ بەرزی یان نزمی ب نەخشەکێشان و ب وردی د ناڤ ڕستێدا ژ لایێ فرێکەریڤە هاتەبکارهینان، فرێکەر دێ شێت کارتێکرنێ ل وەرگران بکەت و د ئەنجامدا وەرگران ب هزرا خۆ ڕازیبکەت.

ج- ڕاوستان:

ڕاوستان وەکو هێز و ئاوازێ ڕۆلەکێ سەرەکی د کریارا ڕازیکرنێدا دبینیت، فرێکەر ل دەمێ د ناڤ پارچێن ئاخڤتنا خۆدا ڕاوستانان بکاردهینیت، ئەو ڕاوستان سەرەنجا وەرگران ڕادکێشیت و ڕێکێ ددەتە وەرگران هزر د ئاخڤتنا فرێکەریدا بکەت و ئاخڤتنا فرێکەری شرۆڤەبکەت، ئەڤجا ژ بەر هندێ فرێکەر دێ شێت سەرەنجا وەرگران بۆ هزرا سەرەکییا خۆ و تشتێ گرنگ ڕابکێشیت و د ئەنجامدا وەرگران ب ئاخڤتنا خۆ ڕازیبکەت، ل دەمێ ڕاوستانان ل جهێ پێدڤی و ب نەخشەکێشان بکاردهینیت (کیرت مورتنسن، 2009، 111). ئانکو ل بەری و پشتی هەر هزرەکا گرنگ دابنیت.

---

[1] مەبەست ژ ئاوازا نزم(کەوت ↙) ئەو ئاوازە ئەوا ل دوماهیکا ڕستێ بەرەڤ خوارێڤە دچیت، بەلێ ئاوازا بەرز(هەڵس ↖)، ئەو ئاوازە ئەوا ل دوماهیکا ڕستێ بەرەڤ سەریڤە دچیت(محمد علی الخولی، 1990، 169-171).

خالەکا دییا پشتەڤانییا هندێ بکەت، کو فۆنیمێن نەکەرتی ڕۆلێ خۆ د کریارا ڕازیکرنێدا دبینن، ئەوە، کو فۆنیمێن نەکەرتی دبنە هۆیێ هندێ تەم و مژی د ناڤ ئاخڤتنێدا نەمینیت و مەبەستا فرێکەری ب ئاشکەرایی دیاربیت،چونکی((نەبوونی کەرسەناکەرتیەکان بە شێوەیەکی گشتی تێکرا دەبنە هۆی دروستکردنی لێڵی لە دەربڕینەکان...)) (عەبدولوەهاب خالید موسی، 2009، 109). ئەڤجا ژ بەر هندێ ئەگەر ئەڤ فۆنیمێن نەکەرتی د ناڤ ئاخڤتنا فرێکەریدا نەهێنەبکارهینان، ئەو فۆنیم دێ بنە هۆیێ هندێ، وەرگر ب تەمامی ل مەبەستا فرێکەری نەگەهن.

پێدڤییە ئەو چەندەژی بهێتەدیارکرن، کو گوتارا دهێتەگوتن کارتێکرنا ئەوێ ل سەر وەرگران پترە ژ گوتارا نڤێسی، ژبەرکو گوتارا دهێتەگوتن دوو میکانزمان ب خۆڤە دگریت:

1- فیزیۆلۆجی، کو هێز و ئاوازە و گڕکرن و نازکرن و بەرزکرن و نزمکرنا دەنگی و ڕاوستانێ ڤەدگریت.

2- تێگەهشتنا واتاییێە.

بەلێ گوتارا نڤێسی ب تنێ پشتبەسستنێ ب میکانزما دووێ دکەت، چونکی ل دەمێ گوتار ژ شێوێ خۆ یێ گوتنێ دهێتە ڤەگوهاستن بۆ نڤێسنێ، لایەنێ فیزیۆلۆجییێ هێمایان نامینیت(الطاهر بومزبر،2007، 36).

4-(پرۆپاگەندە) و ڕازیکرن:

ل خوارێ دێ هەولدەین ب کورتی ل سەر مەترسیترین ئەرکێ ڕازیکرنا زمانی باخڤین، ئەوا ب ڕێکا پروپاگەندەیا ڕامیاری ب دەستڤەدهێت.

پروپاگەندەیا ڕامیاری ئەو هەولا ئاخڤتنا ڕێکخستییە، کو فرێکەر پێرادبیت ژ بۆ هندێ داکو کارتێکرنێ ل بیر و بۆچوون و ڕەفتارێ وەرگران بکەت. پێخەمەت ب جه هینانا ئارمانجەکی(محمد بن سعود البشر، 1997، 122). هەر وەکو ل دەمێ لایەنگەرێن پارتەکا ڕامیاری ژ بۆ بەرژەوەندیێن خۆ یێن تایبەت یان پێخەمەت کێمکرن و شکاندنا لایەنێ ئۆپۆزسیۆن ب تایبەتی ل دەمێ هەلبژاتنان دەست ب پروپاگەندا ڕامیاری دکەن. بێگومان ئەڤەژی ب ئەوێ مەرەمێ دهێتەئەنجامدان، داکو ڕایا گشتی ب دەستڤەبهینن و ئارمانجێن خۆ جێبەجێبکەن.

چێدبیت هندەك ژ پروپاگەندەیا ڕامیاری یا بابەتی بیت، د شیانا ئەڤی جۆرێ ڕاستیێ پروپاگەندەیا ڕامیاریدا هەیە، دانوستاندنا مێشکێ ڕەوشەنبیران بکەت و د ئەوان جڤاکاندا دهێتەبکارهینان ئەوێن ئاستەکێ ڕەوشەنبیرییا باش هەی، ئەوژی بۆ ئەوێ مەرەمێیە داکو ڕایەکا گشتییا وەکهەڤ بۆ سەمتا حوکمی دروستبکەت، بەلێ پێدڤییە ئەوێ چەندێژی بێژین، پتریا پروپاگەندەیێ یا بابەتی نینە، چونکی ئەو کەسێن ب ئەوێ پروپاگەندەیێ ڕادبن ئەو تشتێن دڤێن دیاردکەن و ئەو تشتێن نەڤێن د ڤەشێرن و ئەو هەولددەن ب ڕێکێن هەمەجۆر و شێوازێن ژێکجودا ژ ژینگەهەکی بۆ ژینگەها دی کارتێکرنێ ل وەرگران بکەن و مەترسیترین پروپاگەندە ئەوە، ب چ ڕەنگان وەك پروپاگەندە دیارنەبیت، بەلکو وەسا دیاربیت، هەر وەکو پێشکێشکرنەکا بابەتی(موضوعي) بیت، هەروەسا یا دویربیت ژ بابەتەکێ دیارکریێ کەسەکی یان حکومەتەکێ یان دەزگەهەکی یان

پارتەکا ڕامیاری، بەلێ د بنەرەتدا ئەو پروپاگەندە ب ئەوی ڕەنگی نەبیت (نایف خرما،1979، 42).

بەلێ ئەو پروپاگەندەیا ب شێوەکێ تایبەتی دانوستاندنا سۆزێ دکەت و هەولددەت ب ئەڤێ ڕێکێ وەرگران بورووژینیت، دێ بۆ جڤاکێن پاشکەڤتی ب ڕەوشەنیریییڤە یا گونجای بیت بهێتەبکارهینان، کو تاکەکەسێن ئەوان جڤاکان ب سۆزێ سەرەدەرییێ ل گەل هەلویستان دکەن، زێدەتر ژ هندێ کو ب مێشکێن خۆ سەرەدەرییێ ل گەل هەلویستان بکەن(ژێدەرێ بەرێ، 42).

ژ جۆرێن دیێن پروپاگەندەیان، ئەو پروپاگەندەیە ل دەمێ شەری دهێتەگوتن، پێخەمەت هندێ داکو مەعنەویاتان ل دەڤ لەشکەر و سەربازان دروستبکەت، ئەڤجا ل ڤێرێ گەلەکجاران ئەو کەسێ ب ئەڤێ پروپاگەندێ ڕادبیت گەلەکجاران پەنایێ دبەتە بەر گوتن و ئاخڤتنێن نەڕاست، ئەوژی داکو لەشکەر و سەربازێن مللەتێ ئەوی د شەریدا پاشڤە نەزڤرن و بەردەوام ل سەر بەرگریکرن و شەری بمینن. هەر وەکو ئەوێ پروپاگەندەیا وەزیرێ ڕاگەیاندنا عیراقێ(محمد سعید الصحاف) پێڕابووی، ئەوژی ل دەمێ ل سالا (2003 ز) شەر د ناڤبەرا ئەمریکا و عیراقێدا ڕویدای، د ئەوی شەریدا پروپاگەندا ئەوی هند یا بهێز بوو، ل دوماهیکێ گەلەك سیاسەتمەدارن ئەو شەرە ب شەرێ (الصحاف) ناڤکر.

ل ڤێرێ هەژییە بێژین، کو پروپاگەندە چەند یا ڕاست و دروستبیت تەمەنێ ئەوێ دێ یێ درێژتر بیت و ب پێچەوانەژی دروستە. واتە هندی ڕاستی و دروستی د ناڤ پروپاگەندێدا کێمتربیت، تەمەنێ ئەوێ دێ کورتر بیت.

5-لێکچوون و جیاوازی د ناڤبەرا پرۆپاگەندە و ڕیکلامێدا:

سەبارەت ڕوویێن لێکچوونێ د ناڤبەرا پروپاگەندێ و ڕیکلامێدا ئەوە، د هەر دوو کریاراندا ڕێکێن گەهاندن و ڕێکێن دهێنەبکارهینان وەکهەڤن ئەگەر ئێك نەبن، زێدەباری هندێ هەر دوو کریار پشتەڤانییا ئەوی تشتی دکەن ئەوێ ڕەواجێ بۆ دکەن. بۆ نموونە پروپاگەندە ڕەواجکرنا هزر و دیتن و پرەنسیبێن دیارکرییە. هەروەسا ڕیکلامژی هەولددەت ب ڕەواجکرنا کەل وپەلەکی ڕابیت ل سەر حسێبا کەل وپەلەکێ دی (عبدالاله مصطفی عبدالرزاق الخزرجي،1984، 30). هەر دووژی بۆ مەبەستا ڕازیکرنا جەماوەری دهێنەبەلاڤکرن و پێشکێشکرن.

بۆ ژێکجوداکرنا پروپاگەندە و ڕیکلامێ ژ ئێك و دوو، د ڤێرێدا دێ هەولدەن د ڤان خالێن ل خوارێدا، ئەوان هەر دوو بواران ژێکجودا بکەین:

1- ئەو کەسێن ب پروپاگەندێ ڕادبن زێدەتر بەرەڤ هندێڤە دچن، کو سەرەدەرییێ ل گەل پەیڤێن نەبەرجستە بکەن. وەکو پەیڤێن: (دیموکراسی، ئازادی، دادپەروەری...)، بەلێ ئەوێن ب دیزاینا ڕیکلامێ ڕادبن زێدەتر هەولددەن، زمانەکێ بکاربهینن، یێ ڕاستەقینە بیت، کو گونجای بیت ل گەل ئەوێ مەبەستا ئاشکەرایا ڕیکلامێ هەی(ژێدەرێ بەرێ،30).

2- مەترسی د بەلاڤکرنا پروپاگەندێدا پترە ژ ئەوێ مەترسییا ل پشت ڕیکلامێ هەی، چونکی بوارێن ئەو پێڕادبن ژێکجودانە. بۆ نموونە پروپاگەندە زێدەتر گرێدای دابێشێن ڕەفتاری و ڕامیاری و لەشکەرینە، بەلێ ڕیکلام زێدەتر خۆ ب ڕەواجکرنا کەل و پەلانڤە گرێددەت.

3- مەرج نینە پروپاگەندە یا ڕاست بیت، بەلکو گەلەکجاران چێدبیت پروپاگەندەیێ چ هەبوون و ڕاستی بۆ نەبیت، بەلێ ڕیکلامێ ڕاستیەکا بۆ هەی، واتە ئەو تشتێ ڕیکلام بۆ دهێتەکرن یێ هەی و خودان هەبوونە.

4. چێدبیت چ کۆژمەك بۆ پروپاگەندەیێ ناهێتەمەزاختن، بەلێ پتریا جاران ڕیکلام پێدڤی ب کۆژمەکێ پارەی هەیە، کو ل ڕێکێن پەیوەندیکرنا وەرگراندهێتە مەزاختن، داکو ڕیکلامێ بۆ ئەوی تشتی یان کەل و پەلی بکەت.

6-بوارێن پراگماتیکا زمانی و ڕازیکرن:

ب شیوەکێ گشتی ڕازیکرن دابەشی دوو جۆرێن سەرەکی دبیت:

1. ڕازیکرنا ڕاستەوخۆ: د ئەڤی جۆریدا فرێکەر ب شێوەیەکێ ڕاستەوخۆ و بێی لەف ودەوران دان وستاندنێ ل گەل وەرگران دکەت، زۆربەیا جاران وەرگران دئازرینیت و ئەڤەژی دبیتە هۆیێ هندێ، کو کارڤەدان و بەرگرییەکا دەروونییا زێدە ل دەڤ وەرگران دروستبکەت، ژ بەر هندێ گەلەکجاران ئەو بۆچوونا فرێکەر پێشکێشدکەت، ژ لایێ وەرگرانڤە دهێتەڕەتکرن.

2- ڕازیکرنا نەراستەوخۆ: ئەڤ جۆرە ڕازیکرنە ب شێوەکێ نەدیار دهێتەپێشکێشکرن و وەرگران پالددەت هندێ، ئەو ب خۆ ب دەرئەنجاما بابەتی ڕابن و ژ بەرکو د ئەڤی جۆریدا وەرگر د بڕیاردانێدا پالپشتییێ ب خۆ دکەن، ژبەر هندێ وەرگر هەست ب ڕازیبوون و ڕەحەتییا دەروونی دکەن (مصطفى محمد زكي الدباغ، 2006، 37).

پراگماتیکێ پەیوەندییەکا بهێز ب ڕازیکرنێڤە هەیە، ب تایبەتی ب ڕازیکرنا نەڕاستەوخۆڤە، ژ بەرکو ئەڤ جۆرێ ڕازیکرنێ پالپشتییێ ب بوارێن پراگماتیکێ. وەکو کردێن ئاخڤتنێ و دەرکەڤتێن ئاخڤتنێ و گریمانێن پێشەکییێ... دکەت، ژ

بەر هندێ ئەگەر بوارێن پراگماتیکێ نەبن، وەرگر نەشێن ل ئەوی بابەتێ – ب شێوی نەراستەوخۆ – هاتییە پێشکێشکرن بگەهن. ب واتایەکا دی ل دەمێ فرێکەر هەولددەت، ب شێوێ نەڕاستەوخۆ وەرگران ڕازیبکەت، پێدڤییە ل سەر وەرگر ژ پێخەمەت تێگەهشتنا مەبەستا فرێکەری پەنایێ ببنە بەر دەوروبەری، هەر وەکو د ئەڤێ نموونا ل خوارێدا دیاردبیت:

ـ سیخۆری کارەکێ پیسە.

ئەڤ ڕستا ل سەرە هەتاکو وەرگر ل واتا و مەبەستا ئەوێ بگەهن و پێرازیبن، پێدڤییە پەنایێ ببنە بەر ئەوی دەوروبەرێ ئەو ڕستە تێدا هاتییەگوتن، ئەڤجا ئەگەر پەنابرنە بەر دەوروبەری، ل ئەو دەمی دێ بۆ ئەوان دیاربیت، کو مەبەستا فرێکەری ئەوە، کو ئەو کەسێ کارێ سیخۆرییێ بکەت، ئەو کەس (دوژمنێ ئاین و وەلاتێ خۆیە، هەروەسا مرۆڤەکێ زیانبەخش....هتد)ە.

چ-ڕەوانبێژییا گوتارا ڕازیکەر:

هەر چەندە پتریا جاران زمانێ گوتارا ڕازیکەر نێزیکی زمانێ ڕۆژانەیە، بەلێ ئەڤ زمانە یێ ڤالا نینە، ژ وێنێن ڕەوانبێژی. ئەڤ وێنە و دەربڕینێن ڕەوانبێژی، هلگرێن واتا و مەبەستێن ئاسان و ئاشکەرانە و نابنە ئەگەرێ هندێ وەرگر تێنەگەهن.

یۆنانییان ژبلی گرنگیدانا ئەوان ب فەلسەفێ و بابەتێن دییێن هەمەجۆر. دیسان گرنگییەکا زێدە ب بابەتێ ڕەوانبێژییا گوتارا ڕازیکەر دایە و ل بن زاراڤێ فرێکەری ڤەکۆلین لێکرینە و گرنگیپێدانا ئەوان ب فرێکەری و ڕەوانبێژییا گوتارێ، پێخەمەت هندێ بوویە، کا چەوا فرێکەر د بوارێن جۆراوجۆردا وەك ڕامیاری و بوارێن دی، دێ شێت کارتێکرنێ ل وەرگران بکەت و ئەوان ڕازیبکەت.

د ڕاستیدا د هەر دوو گفتوگۆییێن ئەفلاتونی (جۆرجیاس و فیدر)دا، جهێ فرێکەرییێ د جڤاکێ یۆنانا کەڤندا دیاردبیت، ئەڤ بەهایێ ئەفلاتونی دایە فرێکەرییێ بۆ هۆییێ هندێ هەڤرکییا فەلسەفیێ بکەت(محمد العمری، 2002، 14).

جۆرجیاسی د گفتوگۆیا ئەفلاتونیدا، ل ژێر ناڤ و نیشانێ بابەتیێ:(ڕۆنبێژی و فرێکەری...) دبێژیت: ب ئەڤان بابەتان(ڕۆنبێژی و فرێکەری) دشیاندا هەیە تاکەکەس بهێتەڕازیکرن، چونکی ئارمانجا سەرەکییا ئەڤان هەر دوو بابەتان ب پلا ئێکێ، ئەوە کریارا ڕازیکرنێ ل دەڤ وەرگران دروستبکەن (مصطفی غلفان،2010، 117).

ل دەڤ سوفستائییان ل چەرخێ پێنجێ ل پێش زاینێ، ڕەوانبێژییێ ڕەهەندەکێ زمانی هەبوو.

ئەوان ژ ڕوانگەهەکا زانستیڤە ڤەکۆلین ل ڕەوانبێژی و دابێشێن ئەوێ کرینە و ل ناڤ وەرگران و ل سەر منبەرێن ڕامیاری، ڕەوانبێژی کرنە ڕێکەکا ئەکتیف د ڕازیکرن و کارتێکرنا هزری و جڤاکی و ڕامیاریدا. هەروەسا ماوێ ڤەکۆلینێن ڕەوانبێژی و فرێکەری و هەر بابەتەکێ پەیوەندی ب ئەوانڤە هەبیت ژ ڕۆنبێژی و ئاماژە و بەلگەیان، ل سەر دەمێ سوفستائییان ب ماوەکێ زێرین دهێتەنیاسین، ژ بەرکو ئەوان گرنگییەکا تایبەت ب ڤەکۆلینێن ئەوی بواری داینە(ژێدەرێ بەرێ، 117).

ئەرستۆی گرنگییەکا زۆر ب بابەتێ ڕەوانبێژییا گوتارا ڕازیکەر دایە، ئەوژی د بن ناڤێ فرێکەرییێدا. ئەوی پەرتووکەك ب ناڤێ (فرێکەری) نڤێسی و د ئەوێ پەرتووکێدا گرنگییەکا زێدە ب ئەوی بابەتی دایە و ئەڤەژی بۆ ژێدەرەکێ

سەرەکی بۆ بابەتێ ڕەوانبێژییا گوتارا ڕازیکەر بۆ هەمی کەس و زانایێن ل پشت ئەوی هاتین.

ئەرستۆ هەر د ئەوێ پەرتووکێدا ل پێناسەکرنا فرێکەرییێ دبێژیت : ((فرێکەری ب دیارکرنا ئەوان ڕێکان ڕادبیت یێن شیانێن ڕازیکرنێ د هەر بابەتەکیدا هەین)) (أرسطو،1980، 29).

دیسان ئەرستۆ ئاماژێ ب هندێ ددەت، کو د گوتارێدا سێ خال هەنە و دبێژیت پێدڤییە فرێکەر ل دەمێ پێشکێشکرنا گوتارێ گرنگییەکا زۆر ب ئەوان خالان بدەت، ئەوژی بریتینە ژ:

أ– ڕێکێن ڕازیکرنێ یان ژێدەرێ بەلگەیان.

ب–شێواز.

ج– ڕێکخستنا پارچێن گوتن(ژێدەرێ بەرێ،193).

زانایێن ڕەوانبێژییێن نوییێن ڕۆژئاڤایژی د گرنگیپێدانێن خۆدا بۆ ڕەوانبێژییا گوتارێ، گەهشتنە ئەوێ چەندێ، کو ڕەوانبێژییا گوتارێ ڕۆلەکێ کاریگەر، د دەستڤەهینانا ڕایا گشتی و ئاشکرنا هزرا هەڤچەرخدا هەیە (محمد العمری، 2002، 13) چونکی ڕەوانبێژی، هەولددەت ڤەکۆلینێ ل تەکنیکێن گوتارێ بکەت و ب وروژاندنا دەروونێ وەرگران ڕادبیت، هەروەسا وەرگران ڕادکێشیت، ئەوژی ب ڕێکا بکارهینانا بەلگەیان. ژ ئالییەکێ دیڤە ڕەوانبێژی ڕێکەکە بۆ داهێنانێ، کو ب ڕێکا تەکنیکێن نواندنێ تشتان د مێشکێ وەرگراندا دروستدکەت، کو ل ئەوی دەمی د هزرا وەرگراندا نەبیت و د ئەنجامدا وەرگران ڕازیدکەت(صابر الحباشة، 2008، 15– 16).

ئێك ژ پێناسێن ڕەوانبێژییێ– rhetoric جەختێ ل سەر هندێ دکەت، ڕەوانبێژی ب تیۆرا گوتارا ڕازیکەر دهێتەنیاسین. ل دویڤ ئەڤێ پێناسێ مەبەستا ڕەوانبێژییێ ئەو نینە، ڤەکۆلینێ ل گوتارێ بکەت، پێخەمەت بکارهینانا گوتارێ بەلکو بۆ تێگەهشتنا ئەوێیە(منذر العياشي، 1990، 181). واتە تێگەهشتنا ئەوان مەبەستایە ئەوێن فرێکەر د گوتارێن خۆدا ب ڕێکا هونەرێن ڕەوانبێژییێ دەردبڕن.

هەر د کەڤندا هاتییەدیارکرن، ڕەوانبێژی ڤەکۆلینێ ل کارهینانا زمانێ کاریگەر د کریارا پەیوەندیکرنێدا دکەت.ڕەوانبێژی هونەرەکە پێخەمەت ڕازیکرنێ یان دەربڕینێن ئەدەبی یان پێشکێشکرنا گوتاران بۆ وەرگران، زمانی ب شارەزای بکاردهینیت(Leech,1983,15).

ب دیتنا ڕۆبلی، ئێك ژ ئەرکێن سەرەکییێن ڕەوانبێژییێ ئەرکێ ڕازیکرنێیە،وژی مل ب ملێ ئەرکێ ڕاڤەکرنێ و ئەرکێ ڤەدیتن و ئەرکێ پەروەردەیڤە(عبدالهادي بن ظافر الشهدي، 2004، 445).

هەر وەکو بەری نوکە ئاماژە پێهاتییەکرن، ئێك ژ تێگەهێن بەربەلاڤێن ڕەوانبێژییێ ئەوە ب کارێ ڕازیکرنێ ڕادبیت و بۆ ب دەستڤەهینانا ئەڤێ کریارێ، ڕەوانبێژی هەمی شیانێن هزری و سۆزداری و زمانی مەزێدخیت. ب ئەڤێ واتایێ ڕەوانبیژی وەکهەڤ دبیت ب تایبەتی ل گەل فرێکەرییێ و ب گشتی ل گەل ئەوان هونەرێن ب ڕازیکرنێ ڕادبن:وەکو جاڕدان(اشهار) و پروپاگەندەیا ڕامیاری و شیشتنا مێشکی و هەلخەلەتاندنێ(خاپاندنێ) و...هتد(فرانسوا مورو،2003، 9). چونکی ئەڤ هەمی هونەرە ل ئەوی دەمی سەرکەڤتی دبن، دەمێ ڕازیکرنێ ل دەڤ وەرگران پەیدادکەن.

بۆ هندێ فرێکەر داکو گوتارا ئەوی یا بهێز بیت و بشێت کارتێکرنێ ل وەرگران بکەت، دڤێت ئەوان هەمی شیانێن زمانی و سۆزداری و هزری ئەوێن هەین بکاربهینیت. ئەوژی ب رێکا تەکنیکێن نواندنێ. هەر وەکو فرێکەر د گوتارا خۆدا (وەلات)ی ب (دایك)ێ ب شوبهینیت و لێکچواندنا (شەهید)ان ب (مرۆڤێن نەمر) بکەت و لێکچواندنا (پێشمەرگە)ی ب (شێرێ وەلاتی) بکەت...هتد.

ژ هەژیبە بێژین، ڤەگوهاستنا رەوانبێژییێ ژ زانینەکا کەڤن، کو گەلەك زانایان بانگەوازییا مرنا ئەوێ دکر. وەکو ڤیرلین و هۆجۆی، بەرەڤ زانینەکا پێشکەڤتی چوو، ئارەزوویا هندێ هەیە ببیتە زانستەکێ گشتی بۆ گوتاران. هەروەسا زانستەکێ ئایندەیی بۆ هەمی لقێن جڤاکی و ئەڤە دبیتە ئەگەرێ هندێ، رەوانبێژی بهێز د زۆربەیا بوارێن ئەبستۆمۆلۆجیدا ئامادە ببیت، کو ژ فەلسەفە و لۆژیك و ئەدەبی دەستپێدکەت هەتا دگەهیتە زمانڤانی و سیمۆلۆجیا و پراگماتیکێ...هتد(عمر أوکان،2011،162– 163).

ئەڤێ چەندا ل سەری وەل رەوانبیژییێ کر، دەست ژ بۆچوونا خۆ یا پیڤەری بەردەت، ئەوا ب نواندنا سەپاندنا یاسایان رادبیت بۆ هندێ داکو گوتاران بەرهەمبینیت، بەلکو بەرڤ بۆچوونەکا وەسفیڤە چوویە، گرنگییێ ب چاڤدێریکرنا رویدانان ددەت، داکو ب شرۆڤەکرنا ئەوان رابیت(ژێدەرێ بەرێ،163).

رەوانبێژییا گوتارا رازیکەر ب کارێ رازیکرنێ رادبیت، فرێکەر بۆ ب دەستڤەهینانا رازیکرنێ د گوتارا خۆدا پالپشتییێ ب هندێ دکەت، کو وەرگران هانبدەت ب ئەنجامدانا کارەکی رابن یان هزر د تشتەکیدا بکەن، کو چێدبیت ئەو تشت د بنەرەتدا نەبیت، ئەوێ بانگەوازییا وەرگران بۆ دکەت. ئەڤەژی داهینانێ د زمانیدا پەیدادکەت (صابر محمود الحباشة، 2011، 42).

دیسان ئەڤ خالێن ل خوارێژی رۆلەکێ ئەکتیف و کارا د رەوانبێژییا گوتارا رازیکەردا هەنە، ئەوژی بریتینە ژ:

أ- هەبوونا کەرەستێن پێدڤی: پێدڤییە د گوتارێدا بابەتەکێ سەرەکی و بەلگە هەبن، ب مەرەما ڕازیکرنێ.

ب- ڕێکخستن: ڕێکخستنا بەلگە و کەرەستێن هزری و سۆزدارینە. ئەوێن ب مەرەما ڕازیکرنێ هاتینە بکارهینان(فرانسوا مورو،2003،10- 11).

ج- شێواز: ئەڤەژی هەلبژاتنا پەیڤ و دەربڕینان ب خۆڤە دگریت. ب ڕێکا بکارهینانا هونەرێن ڕەوانبێژییێ. وەکو خواستن و زێدەبێژی و....هتد.

د- بیرکرن:پاراستن و ئامادەکرنا گوتارێیە د مێشکیدا، بەری بهێتەپێشکێشکرن

ه- کریار: ئەڤەژی هەلبژارتنا ئاوازە و هێز و جولاندنان... ڤەدگریت (فیلیب بلانشیە، 2007، 24- 25).

د-زمانێ جەستەیی و ڕازیکرن:

لڤین و جولاندنا دەست و پێ و سەر و چاڤێن..گونجای، هەروەسا دەربڕینێن ڕوی وەکو گرنژینان... هتد، هاریکارییا فرێکەری د کریارا ڕازیکرنێدا دکەن.

زمانێ جەستەیی بریتییە ژ هەر لڤینەك و جولاندنەکا لەشێ مرۆڤی پێرادبیت، ئەڤجا فرێکەر هەست ب ئەوان لڤین و جولاندنان بکەت یان هەست پێ نەکەت (علی برغوت، 2005، 31). یان زمانێ جەستەیی ئەو ئاماژە یان لڤین و جولاندنن، ئەوێن ڕەنگڤەدانا ناخێ تاکەکەسی دکەن (Allan and Barbara Pease, 2004,11).

خۆدا یا ئالۆزەژی، کو دەربڕینێن ڕوی و لڤینێن دەست و پێیان و دیتن و پێکدادان و هەلچوونان...هتد ب خۆڤە دگریت (علی برغوت، 2005، 31).

زمانێ جەستەیی ئێکە ژ گرنگترین رێکێن گەهاندنا پێزانین و هزرێن فرێکەری.
زانایێن دەروونناسییێ د ئەوێ باوەرێدانە، کو رێژەکا زێدە ژ حالاتێن گەهاندن و پەیوەندیکرنێ د ناڤبەرا تاکەکەساندا ب رێکا ئاماژە و هێمایێن نەزمانی دهێتەئەنجامدان. دیسان جەختێ ل هندێ دکەن، کو ئەڤ رێکە کارتێکرنا ئەوێ پێنج جاران ژ ئەوێ کارتێکرنێ زێدەتر ئەوا ب رێکا پەیڤان ب دەستڤەدهێت. ئەڤ جۆرێ زمانی، واتە زمانێ جەستەیی دشێت پێزانینان بگەهینیت، بێی ئاگەهییا فرێکەری و خۆ ئەگەر فرێکەری هەولدابیت، ب ئەزمانێ خۆ بڤەشێریت و نەبێژیت (علی برغوت، 2005، 31-32).

مهرابیانی د ڤەکۆلینەکێدا دیارکریە، کو 55٪ ژ کارتێکرنا گوتارێ ب رێکا زمانێ جەستەیی دهێتەگەهاندن و 38٪ ب رێکا ئاوازا دەنگییە و 7٪ ژ کارتێکرنا گوتارێ ب رێکا پەیڤێن بکارهاتییە. ئەڤجا ئەگەر رێژا کارتێکرنا گوتارا جەستەیی دابنینە سەر رێژا کارتێکرنا ئاوازا دەنگی، ل ئەوی دەمی دێ رێژا کارتێکرنا پەیڤێن بکارهاتی، ب تنێ دێ 7٪ مینیت (Harry Mills,2000, 40).

ژ هەژییە بێژین، د گەهاندن و ڤەگوهاستنا پێزانیناندا، هندەك ژ لڤین و جولاندن و ئاماژێن جەستێ مرۆڤی نەئیرادینە، وەکو هندەك ژ دەربڕینێن روی(تۆرەبوون، نەخۆشبوون....) و هندەکژی ئیرادینە، ئانکو مرۆڤ دشێت بکەت یان نەکەت، وەکو هەژاندنا سەری و دەستان...هتد.

ئاوازا دەنگی و لڤین و جولاندن و دەربڕینێن سەر و چاڤێن فرێکەری، ژ ئەنجامێ کریارا کونترۆلکرن و هەماهەنگییەکا ئالۆزە د ناڤبەرا ئەوان هەمی پارچێن لەشێ فرێکەریدا، کو مێشکێ ئەوی ئەوان لڤین و جولاندنان...هتد ب رێڤەدبیت (لیلیان جلاس، 2008، 39- 40).

بۆ تێگەهشتنا تەماما ئاخڤتنا فرێکەری، پێدڤییە وەرگر ب هویری تێبینییا لڤین و جولاندنێن جەستەیی یێن فرێکەری بکەن. ئەڤەژی ب رێکا ئەوێ وزەیا هەستا دیتنێ یا وەرگران هەی ب دەستڤەدهێت. ئەڤجا ژ بەر هندێ وەرگر ب تنێ ب رێکا ئاخڤتنێ نەشێن ب تەمامی ل مەبەستا فرێکەر بگەهن، ئەگەر رەچاڤییا دەربرینێن رووی و لڤین و جولاندنێن جەستەیی یێن فریکەریژی نەکەن.

ئامازەو جولاندن و دەربرینێن جەستەیی...هتد، ئەوێن فرێکەر ئەنجامددەت، یان دێ هاریکارییا ئەوی کەن بۆ رازیکرنا وەرگران ب ئەوی تشتێ فرێکەر دڤێت یان دێ دەلیڤێن رازیکرنێ کێمکەت، ئەڤجا فرێکەر دێ شێت ڤیانێ د ناڤبەرا خۆ و وەرگراندا پەیدابکەت، ب رێکا ئەنجامدانا ئەوان لڤین و ئامازە و دەربرینێن جەستەیی، ئەوێن ل دەڤ وەرگران گونجای بن(کیرت مورتنس، 2009، 71-72).

پێدڤییە ئەو چەندەژی بهێتەگوتن، نابیت ل دەمێ فرێکەر گوتارێ پێشکێشی وەرگران دکەت، ئامازە و لڤین و جولاندنێن جەستەیی بکارنەهینیت، چونکی ئەگەر فرێکەر لڤین و جولاندنان ل گەل ئاخڤتنا خۆ بکارنەهینیت، دێ کارلێکرنا وەرگران ل گەل خۆ کێمەت، د هەمان دەمدا کارتێکرنا ئاخڤتنا فرێکەری دێ لاواز بیت، بەلێ ئەگەر فرێکەری جولاندن و لڤین و ئامازێن زێدە ل گەل ئاخڤتنا خۆ بکاربهینیت، ل ئەوی دەمی وەرگر دێ زێدەتر تەماشەی ئەوان لڤین و جولاندنێن جەستەییێن فرێکەری کەن و ئەڤەژی دێ کاریگەرییا گوتارا فرێکەری ل سەر وەرگران کێمکەت. ئەڤجا ژ بەر هندێ پێدڤییە ئەو جولاندن و لڤینێن فرێکەر ل گەل گوتارا خۆ بکاردهینیت، قەیدە و گونجای بن، واتە نەکێم بن و نەزێدە بن، چونکی ب ئەڤان لڤین و جولاندنێن ژ قەیدە و گونجای، فرێکەر دێ شێت کارلێکرنا وەرگران ل گەل خۆ زێدەکەت و دێ پتر مەبەستا فرێکەری دیاربیت و د هەمان دەمدا پەیاما فرێکەری دێ کاریگەر و رازیکەرتر بیت (عبدالکریم بکار، 2010، 32-33).

ئەڤێن ل خوارێ هندەك ژ لڤین و جۆلاندێن جەستەینە ل دەڤ فرێکەری، کو گەلەکجاران فرێکەر بۆ ڕازیکرنا لایێ دوویێ(وەرگران) د گوتارا خۆدا مفای ژێ دبینیت:

1- ل دەمێ ئاخڤتنێ ئەگەر دەستێن فرێکەری ڤەکری بن، ئاماژەیە بۆ کارلێکرنا فرێکەری ل گەل بابەتی، دیسان ئاماژەیە بۆ ڕاستگۆییا فرێکەری" بەلێ دەستێن گرتی ئاماژێ ب تۆرەبوون یان پێکدادانێ (توتر) ددەن.

2- ل دەمێ مرۆڤ دەستێن خۆ دڤەشێریت، وەکو دەستێن خۆ بکەتە د بریکێن خۆدا، یان دەمێ دەستێن خۆ دچەمینیت، وەرگر دێ هزرکەن، کو فرێکەر یێ پێزانینەکی دڤەشێریت یان باوەری ب خۆ نینە(لیلى شحرور، 2009، 184). دیسان دەستکرنا سەر و چاڤان یان دەستکرنا دفنێ ل دەمێ ئاخڤتنێ کارەکە ئاماژێ ددەتە درەویێ(علي برغوت، 2005، 31).

3- ئەگەر تبلێن دەستێ خۆ بقرچینیت، ئاماژەیە بۆ هندێ، کو فرێکەر یێ ترسیت یان مرتاح نینە، بەلێ ل دەمێ دەستێ فرێکەری یێ گرتی بیت و ب تنێ تبلەك تێنەبیت و د هەمان دەمدا ئەو دەست یێ بلندبیت و فرێکەر ئەوی دەستی بهینیت و ببیت، ل ئەوی دەمی ئەو ئاماژە دەربڕینێ ژ گەفە و هەرەشێ دکەت.

4- ل دەمێ فرێکەر بەردەوام پێن خۆ دانیتە سەر ئێك و بهینتە خوارێ، ئەڤە ئاماژەیە بۆ هندێ، کو ئەوی کەسی پێکدادانەکا دەروونییا زێدە هەیە، ئەڤ پێکدادان و شلەژانەژی ئاماژێ ب هندێ ددەت، کو فرێکەری باوەری ب خۆ نینە (لیلى شحرور، 2009، 184).

5- تەماشەکرنا هەمی وەرگران و تەرکیزنەکرن ل سەر کەسەکی، ئاماژەکرنە بۆ هندێ، کو فرێکەری ئاگەه ژ هەمی وەرگران هەیە.

6–دڤێت فرێکەر خۆ ژ تەماشەکرنا سەری یان بنی یان دیواران دویربێخیت، چونکی ئەڤ تەماشەکرن دەربڕینێ ژ شلەژانی و پێکدادان و نەباوەری و ترس و شەرمێ دکەن(علی برغوت، 2005، 33).

7–دڤێت فرێکەر خۆ ژ تەماشەکرنا هەمی کوژێن هۆلێ دویربێخیت، چونکی تەماشەکرنا فرێکەری بۆ هەمی کوژێن هۆلێ، دەربڕینێ ژ هندێ دکەت، کو فرێکەر یێ هەولددەت زوی بچیت (کیرت مورتنس، 75،2009).

8– دڤێت فرێکەر بۆ ماوەکێ درێژ چاڤێن خۆ نەنقینیت، چونکی ل دەمێ فرێکەر بۆ ماوێ دوو چرکان یان زێدەتر چاڤێن خۆ بنقینیت، ئەو جولاندن دەربڕینێ ژ هندێ دکەت، کو فرێکەری نەڤێت ل ئەوی جهی بمینیت یان گوهدارییێ بکەت(محمد هشام ابو القمبز، –، 24).

9– بیبلکا هەر دوو چاڤان ژێکدچن و مەزن دبن، ل دەمێ پەرۆشەك ل دەڤ فرێکەری دروستدبیت، بەلێ د حالەتێن پێکدادان و تۆرەبوونێدا هەر دوو بیبلکێن چاڤان دهێنە ئێك، هەتاکو گەلەك بچویك دبن (لیلی شحرور،2009،198).

10–گرنژینا دەستکرد، ب ڕەنگەکێ ئاشکەرا د ناڤ ماسۆلکێن کوژێن دەڤیدا دیاردبیت، دەمێ بۆ لایێ سەری دهێنە ژێککێشان" بەلێ د گرنژینا ڕاستەقینەیدا، ماسۆلکێن لایێن چاڤی دهێنەئێك (علی برغوت، 2005، 31). ئەڤجا ل دەمێ فرێکەر گرنژینەکا ڕاستەقینەیی ل گەل ئاخڤتنا خۆ بکاربهینیت، ل ئەوی دەمی فرێکەر دێ شێت کارتێکرنێ ل بەرامبەری بکەت، بەلێ ئەگەر گرنژین ل گەل ئاخڤتنێ نەبیت، فرێکەر گەلەکجاران ب سانەهی نەشێت وەرگران بۆ لایێ خۆ ڕابکێشیت، چونکی ڕەنگە ل ئەوی دەمی فرێکەر ڕەشبینیی و خەمۆکییێ ل دەڤ وەرگران پەیدابکەت، ئەوژی ل دەمێ سەر و چاڤێن فرێکەری گرتی بن. ئەڤجا ژ بەر هندێ پێدڤییە فرێکەر نە ب

تنیٚ د بارودۆخێن ئاسایدا بگرنژیت، بەلکو پێدڤییە ل سەر فرێکەری خۆ ل دەمیٚ فرێکەر د بن فشارێن دەروونیشیدا بگرنژیت (محمد هشام ابو القمبز، 26-27).

بەلیٚ هندەك حالەت هەنە، کو ڕێکیٚ نادەتە فرێکەر بگرنژیت، هەر وەکو ل دەمیٚ فرێکەر ب هەلکەڤتا ئەنفالان یان کیمیا بارانکرنیٚ یان ل هەر هەلکەفتەکا دییا دلتەزین و نەخۆش، گوتارا خۆ پێشکێشی وەرگران بکەت.

ه-ڕۆلیٚ دیمەنیٚ فرێکەری د کریارا ڕازیکرنێدا:

مەبەست ژ کارهینانا زاراڤیٚ (دیمەن – مظهر)، هەمی ئەوان تشتان ب خۆڤەدگریت، ئەوێن تاکەکەسێن وەرگر ژ فرێکەری دبینن. وەکو بەژن و بالا فرێکەری، جل و بەرگێن ئەوی، ڕاوستانا ئەوی، ڕێکا ئامادەکرنا ئەوی بۆ گوتاریٚ، ڕێڤەچوونا ئەوی، کێشە و درێژاهییا ئەوی، ڕەنگیٚ پیستی و پرچا ئەوی ڕهێن ئەوی...هتد. (ولیم.ج. ماکولاف، 2009، 107)

ئەڤێن ل خواریٚ هندەك ژ خالێن گرێدای دیمەنینە ل دەڤ فرێکەری، کو گەلەکجاران فرێکەر بۆ ڕازیکرنا لاییٚ دوویٚ(وەرگران) د گوتارا خۆدا مفای ژیٚ دبینیت:

1- ل دەمیٚ فرێکەر دئاخڤیت، باشترە فرێکەر ییٚ ڕاوستای بیت، واتە نەڕوینشتی بیت، ژ بەرکو ل دەمیٚ فرێکەر ڕاوستای بیت و باخڤیت ڕێژا تێگەهشتنا گوتارا ئەوی، دیٚ ل دەڤ وەرگران پتر بیت، ژ هندیٚ ل دەمیٚ فرێکەر ییٚ ڕوینشتی بیت(طارق محمد السویدان، 2003، 200).
2- وەرگر دیٚ وەسا هزر کەن، کو فرێکەری باوەری ب خۆ نینە، ل دەمیٚ فرێکەر ل سەر مینبەریٚ دکەڤیت و ژمارەکا لاپەران ل سەر بابەتیٚ گوتارا

ئەوی ل دەڤ بن و ڕابیت ئەوان لاپەران ڕێکبێخیت و جەماوەر ییٚ تەماشە دکەتیٚ، پاشی فرێکەر ڕابیت ئەوان لاپەران بدانیتە سەر مێزیٚ، پاشی

بەرچاڤكێن خۆ بێخیت و پاڤژبكەت و بكەتە بەرخۆ، پاشی ڕابیت پەرداغەكا ئاڤێ ڤەخۆت و مایكرۆڤۆنێ دروستبكەت. بەلێ پێچەوانەی هندێ ل دەمێ فرێكەرەكێ دی ل سەر مینبەرێ دكەڤیت و بۆ لایێ مێزی بچیت و تەماشەی وەرگران بكەت و ئێكسەر دەست ب ئاخڤتنێ بكەت، دێ پتر باوەرییێ دەتە خۆ و دێ ب شێوەكێ باشتر شێت كاریگەرییێ ل وەرگران بكەت (ولیم.ج.ماكولاف،2009، 109).

3- ڕاوستانا فرێكەری ب شێوەكێ ڕاست و سینگێ ئەوی پێشڤەهاتبیت هاریكارییا فرێكەری د كریارا ڕازیكرنا جەماوەریدا دكەت، چونكی ئەڤ جۆرێ ڕاوستانێ نیشانەیە بۆ هەبوونا هێزێ و ئامادەباشی و توانایێ ل دەڤ فرێكەری، بێگومان گەهاندنا ڕازیكەرژی پێدڤی ب هێزێ و توانا و ئامادەباشییێ هەیە. بەلێ ڕاوستانا ڤەگەڕان بۆ پاشییێ و خوار ڕاوستان بۆ ڕەخەكی نیشانا بێهێز و بێتوانایێیە و ئەڤ جۆرێن ڕاوستانێ كاریگەرییا فرێكەری ل سەر وەرگران لاوازدكەت(محمد هشام ابو القمبز، -،25-26).

4- جل و بەرگێن لایق و گونجایژی، بەهای ددەتە فرێكەری، ژ بەركو خەلك یان وەرگر ب ڕێكا جل و بەرگێن مرۆڤی بڕیارێ ل سەر مرۆڤی ددەن، چونكی جل و بەرگێن مرۆڤی، گەلەك تشتان ل سەر مرۆڤی ئاشكەرا دكەن (لیلی شحرور، 2009، 179-180). ئەڤجا ژ بەر هندێ پێدڤییە جل و بەرگێن فرێكەری پاقژ و ب سەروبەر بن و د هەمان دەمدا ل گەل دەوروبەر و پلەوپایەیا ئەوی گونجای بن (ولیم.ج.ماكولاف،2009، 108).

پێدڤییە ئاماژێ ب ئەوێ چەندێ بدەین، هەبوونا وەكهەڤییێ د ناڤبەرا جل و بەرگێن هاوبەشێن ئاخڤتنێدا، ڕۆلەكێ گرنگ د ڕازیكرنێدا هەیە (روبرت شیالدینی، 1988، 177). ب واتایەكا دی ل دەمێ فرێكەر گوتارەكێ پێشكێشی وەرگران بكەت، باشترە جل و بەرگێن وەكهەڤێن وەرگران ل بەرخۆ بكەت. ئەڤەژی ژ بەر هندێیە، كو ئەڤ وەكهەڤییە ڤیان و حەژێكرنا وەرگران بۆ فرێكەری زێدەدكەت.

بۆ نموونە ل سالا 1959ز شۆرەشەك ل جەزائیرێ ڕویدا. ل دەمێ سەرۆکێ فەرەنسا دیجۆلی ڤیایی ئەفسەر و سەربازێن فەرەنسی پشتەڤانی و پشتگیرییا ئەوی د شۆرەشا جەزائیردا بکەن، ئەوی ل دەمێ گوتارا خۆ ب ڕێکا تەلەڤزیۆنێ پێشکێشی ئەفسەر و سەربازێن فەرەنسی کری، جل و بەرگێن سەربازی کربوونە بەرخۆ و پلەیا سەرشانا سەرهەنگ(عمید) گرێدابوو، ئەڤجا ل دەمێ گوتار پێشکێشی سەرباز و ئەفسەران کری و بانگەوازییا ئەوان کری، کو پشتەڤانییا ئەوی د شۆرەشێدا بکەن، کاریگەرییەکا مەزن ل هەست و سۆزێن سەباز و ئەفسەرێن فەرەنسا کر، ژ بەرکو ئەوان جل و بەرکان ئەو هزر ل دەڤ سەرباز و ئەفسەران دروستکر، ئەو خۆ وەسا ببینن، کو نواندنا سەرۆکێ خۆ دکەن و د هەمان دەمدا سەرۆکێ ئەوان یێ بانگەوازییا ئەوان بۆ پشتەڤانییێ دکەت (ولیم.ج.ماکولاف،2009، 108-109).

ل دوماهیکێ پێدڤییە ئاماژێ ب ئەوێ چەندێ بدەین، ل دەمێ فرێکەر گوتارا خۆ پێشکێشی وەرگران دکەت، دڤێت گرنگییەکا زێدە ب (زمانێ جەستەی) و (دیمەنێ خۆ) بدەت، واتە ب ئەوان لڤین و جولاندنێن ب ئاگەه بدەت، هەروەسا ب جل و بەرگ و ڕاوستان خۆ... بدەت، ئەوژی بۆ هندێیە داکو پتر سەرنجا وەرگران ڕابکێشیت و کارتێکرنێ ل هەست و سۆزێن وەرگران بکەت و د ئەنجامدا دەلیڤێن ڕازیکرنێ د گوتارا خۆدا زێدەتر لێبکەت.

پشـكـا دووێ

خواندنا سایکۆلۆژییا جەماوەری

أ- پێناسا جەماوەری:

هەتاكو مرۆڤ بشێت پەیڤا جەماوەر ل سەر ژمارەكا تاكەكەسان دابنن، پێدڤییە ئەوان تاكەكەسان هەمان هەلویست و هەست و ئارمانج هەبیت، ژ بەر هندێ پتربیا جاران د هەر جڤاكەكیدا پتر ژ جەماوەرەكی هەیە، ئەوژی ژ بەر هندێیە، كو هەمی تاكەكەسێن د ناڤ جڤاكەكیدا دژین هەستەكێ هەڤپشك و ئێك هەلویست و ئارمانجەكا دیاركری نینن.

زانایان بیرو بۆچوونێن جودا ل پێناسا جەماوەری هەنە، ئەڤێن ل خوارێ هندەك ژ ئەوان پێناسانە:

1- جەماوەر بریتییە ژ هژمارەكا تاكەكەسان، كو ئاستێ ئەوان یێن ڕەوشەنبیری و جڤاكی ژێكجودانە

و ل پارچەكا بەرفرەها ئەردی بەربەلاڤن، پێكهاتییە ژ زارۆك و مەزنان و خواندەوار و نەخواندەواران و دەولەمەند و نەدەولەمەندان و جوتیار و فەرمانبەر و كاركەر و قوتابی و كابانییان...(عصام سلیمان الموسى، 2009، 142).

2- جەماوەر بریتییە ژ كۆمەكا دیاركریا تاكەكەسان، كو گرنگییێ ب كێشەكا دیاركری ددەن و ب ئەوێ كێشەیێ كاریگەرن(صالح خلیل أبو أصبع، 1998، 156).

3- جەماوەر بریتییە ژ كۆمەكا تاكەكەسان، كو ل دەڤەرەكا جوگرافییا دیاركری دژین و ئەو تاكەكەس د كۆمەكا نەریت و سەمت و بیر و بۆچووناندا هەڤپشكن و ب ڕۆلێن دیاركری ڕادبن و هەست ب ئینتمائێ بۆ كۆما خۆ دكەن(عدنان یوسف العتوم، 2009، 57).

4– جەماوەر بریتییە ژ کۆمەکا تاکەکەسان، کو پێدڤییە ئارمانجەکا دیارکری د ناڤبەرا ئەواندا هەبیت، ژ بەر هندێ ئەگەر هزارەها مرۆڤ ب رێکا رێککەڤتێ ل جهەکی کۆمببن، ئەم نەشێین زاراڤێ جەماوەر ل سەر دابنین، لێ هزار مرۆڤێن ژێك دویر دشێن جەماوەرەکی د بن کارتێکرنا هندەك هەلچوونێن بهێز یان د بن کارتێکرنا رویدانەکا نەتەوەییا مەزندا دروستبکەن، ژبەر هندێ مللەتەك دشێت ببیتە جەماوەرەك د بن کارتێکرنا هزرەکا دیارکریدا، بێیکو ئەو مللەت ل جهەکی کۆمببن. ئەڤجا ژ بەر هندێ جه و ژمارا زۆرا تاکەسان مەرج نینە بۆ دروستکرنا جەماوەری، بەلکو گرنگ ئەوە د ناڤ جەماوەریدا هەستێ تاکەکەسان، بەرەڤ ئارمانجەکا دیارکری ئارستەکری بیت. دیسان د ناڤ جەماوەریدا خودێ هەر تاکەکەسەکی د ناڤ خودێ جەماوەریدا دحەلیت، کو د ئەنجامدا ملکەچی یەکەیەکا هزرییا دیارکری دبیت، ئەوژی هزرا ئەوی جەماوەرییە ئەوا ئەو تاکەکەس ل گەل لایەنگەرەك بیت(غوستاف لوبون،1991، 53–54).

ژ ئەڤان پێناسێن ل سەری، دشیاندایە پێناسا جەماوەری ب ئەڤی رەنگێ ل خوارێ بکەین:

جەماوەر ئەو کۆما تاکەکەسانە، کو هەڤ هەلویست و هەست و ئارمانجن، ئەڤجا ئەو کۆما کەسان ل دەڤەرەکا جوگرافییا دیارکری بژین یان نە.

کولی د ئەوێ باوەرێدایە، کو جەماوەر و تاکەکەس تەمامکرێن ئێك و دوونە و دبێژیت گرنگیدان ب جەماوەر بێی بایخدان ب تاکەکەسی ب تنێ لایەنەکێ ژیانێ ئاشکەرا دکەت، دیسان جەختکرن ل سەر تاکەکەسی، دبیتە هۆیێ پەرش و بەلاڤبوونا جەماوەری، ژ بەر هندێ جەختکرن ل سەر لایەنەکی دبیتە هۆیێ هندێ ژ راستییێ دویربکەڤین. دیسان دبیتە کۆسپ و گرفت د رێکا تێگەهشتنا

ژیانا جڤاکییا مرۆڤایەتییێدا، ئەڤەژی بەرۆڤاژی دیتنا غوستافییە، کو جەختەکا زێدە ل سەر جەماوەری دکەت و تاکەکەسی ب رێکا جەماوەریّ ئەوی تاکەکەسی ڕاڤەدکەت(انتصار یونس، 1993، 205).

ب-سایکۆلۆژییا جەماوەری:

سەرکەڤتن و سەرنەکەڤتنا گوتارا فرێکەری، گرێدای ڕەگەزەکیّ گرنگە ئەوژی جەماوەرە. ئانکو ئەگەر فرێکەری پێشوەخت پێزانین ل سەر جەماوەرەکی نەبیت، ئەویّ گوتاریّ پێشکێشدکەت، ل ئەوی دەمی گوتارا فرێکەری ل دەڤ ئەوی جەماوەری یا سەرکەڤتی نابیت، بەلیّ گوتارا فرێکەری دیّ ل دەڤ جەماوەری یا سەرکەڤتی بیت، ئەگەر فرێکەر پێشوەخت ئەوی جەماوەری بنیاسیت.

پتریا تاکەکەسێن جڤاکەکی ئەندامن د جەماوەرەکیدا، ئەڤەژی گرنگییا جەماوەری د ژیانا تاکەکەساندا دیاردکەت و چێدبیت تاکەکەسەك ئەندامەك بیت ژ چەند جەماوەرەکان. دیسان گەلەکجاران دهێتەدیتن تاکەکەسەك دبیتە ئەندامەك ژ جەماوەرەکی، پاشی ژ ئەوی جەماوەری ڤەدبیت و دچیتە ل گەل جەماوەرەکیّ دی.

ڕاڤەکرنا جەماوەری گرنگییەکا تایبەت د دەروونناسییێدا هەیە و پتریا هەولێن نوکەیێن زانایێن دەروونناسییّ بۆ سەرەدەریکرنا دیاردەکا جیهانی، وەکو ڕاڤەکرنا هزرا جەماوەرەکی، د ڤەکۆلینێن خۆدا هندەك نموونان ژ تاکەکەسێن ئەوی جەماوەری وەردگرن و گریمانا هندیّ دکەن، کو ئەو نموونە نواندنا ئەوی جەماوەری هەمییّ دکەت(David Gilse, 2003 ,184).

تروتر و لوبون و گراهام جیمی و والتر لیبمانی، پشتی ب رێکەکا زانستی ڤەکۆلین ل مێشکێ جەماوەری کرین، ئەو چەندە سەلماندن، کو دیتن و بۆچوونێن مێشکێ تاکەکەس و جەماوەری وەکو ئێك نینن و ب هەر ڕەنگەکی دەروونناسییا تاکەکەسی نەشێت ب کارێ ڕاڤەکرنا مێشکێ جەماوەری ڕابیت (Edward L.Bernays ,1928 , 47). ئەڤەژی ئەوێ چەندێ دگەهینیت، کو دەروونناسییا جەماوەری و دەروونناسییا تاکەکەسی ئێك نینن، بەلکو جوداهی د ناڤبەرا ئەواندا هەیە، ئەوژی ئەوە، کو هەر دوو زانست ڤەکۆلینێ ل تاکەکەسی دکەن، بەلێ هەر ئێك ژ ئەوان ب ڕەنگەکێ جیاواز، دەروونناسییا تاکەکەسی ب جودا ڤەکۆلینێ ل تاکەکەسی دکەت، بێیکو ب تاکەکەسەکێ دیڤە گرێبدەت، لێ دەروونناسییا جەماوەری ڤەکۆلینێ ل تاکەکەسی دکەت، ل سەر بنەرەتێ هندێ، کو ئەندامەکە ژ هۆزەکی، گەلەکی، چینەکا جڤاکی، دەزگەهەکی یان ب ئەوێ وەسفێ کو ئەندامەکە ژ گرۆپەکا مرۆڤێن دیارکری، کو ئێك ئارمانج هەبن(سیغموند فروید، 2006،21–22). دیسان هەولددەت ڤەکۆلینێ ل ئەوان گوهۆڕینان بکەت، ئەوێن ب سەر ڕەفتارێ تاکەکەسان د ناڤ گرۆپەکیدا دهێت. ب دیتنا شاوی دەروونناسییا جەماوەری گرنگییێ ب ئەوان بنەما و ئەوان یاسایان ددەت، ئەوێن کۆنترۆلی ل سەر ژیانا گرۆپەکی دکەن. هەروەسا ئەوێن کارتێکرنێ ل سەر گەشەکرن و چالاکیێن ئەوێ گرۆپێ دکەن. دیسان ڤەکۆلینێ ل شیانا گرۆپەکی ژ لایێ کارتێکرنا ئەوێ گرۆپی ل سەر ڕەفتارێ تاکەکەسان ژ ئالییێ بەرهەمهینان و شیانا سەرەدەریکرنا ئەوان ل گەل ئێك دکەت. هەروەسا گرنگییێ ب ئەوان ڕۆلان ددەت، ئەوێن ل سەر تاکەکەسێن گرۆپەکی هاتینەڕاسپاردن(عدنان یوسف العتوم،2008، 16 –17).

ئارمانجا سەرەکی ژ ڕاڤەکرنا جەماوەری و زانینا سایکۆلۆژییا ئەوی جەماوەری ئەوە فرێکەر هەولبدەت، خۆ ل گەل ئەوی جەماوەری بگونجینیت، ئەوێ گوتارێ پێشکێشدکەت، ئانکو ئەوی تشتی نەبێژیت ئەوێ جەماوەر ل گەل نەگونجیت (Masud Omer Nasro, 2001, 30). ئەو دشێت ئەڤێ چەندێ ب

دەستڤەبهینیت، ل دەمێ جەماوەری ب باشی بنیاسیت و ئەڤ نیاسینەژی ب ڕێکا مەزاختنا دەمەکێ درێژ ب دویڤ جەماوەریڤە ب دەستڤەدهێت و ئەڤەژی باشترین ڕێکە(Jo-Elian Dimitrius and Mark Mazzarella, 1999,4).

ژ بۆ هندێ هەتاکو فرێکەر بشێت شارەزای سایکۆلۆژییا جەماوەرەی بیت، بەری ب کریارا ڕازیکرنا جەماوەری ڕابیت، پێدڤییە ئاستێ ڕازیبوونا جەماوەری بۆ ناڤەڕۆکا گوتارا خۆ دەستنیشانبکەت، ئەو دێ شێت ئەڤێ چەندێ بزانیت، ئەوژی دەمێ ئەڤان پرسیارێن ل خوارێ ژ خۆ دکەت:

1- زانین: جەماوەر چ ژ ئەوێ گوتارێ دزانیت، ئەوا فرێکەر پێشکێشی ئەوان دکەت؟

2- گرنگیپێدان: ئەرێ ئەوێ گوتارێ گرنگییەك ل دەڤ جەماوەری هەیە؟

3- بەگراوەند:جەماوەری چ بەگراوەندەك ل سەر ئەوێ گوتارێ هەیە؟

4- پالپشتی:ڕادێ پالپشتییا جەماوەری بۆ هزر و دیتنێن فرێکەری چەندە؟

5- بیروباوەر: ئەو بیروباوەر چنە ئەوێن جەماوەر ل گەل هەڤپشك دبیت؟(کیرت مورتنس،2009، 245).

دیسان بۆ پتر شارەزابوونا (سایکۆلۆژییا جەماوەری)[1] بەری فرێکەر گوتارا خۆ پێشکێشی ئەوان بکەت، پێدڤییە ئەڤان پرسیارێن ل خوارێژی ژ خۆ بکەت:

---

[1] هەتاکو فرێکەر پتر بشێت شارەزای سایکۆلۆژییا جەماوەری بیت، پێدڤییە فرێکەر بزانیت، جەماوەر ل دویڤ چەند سیمایەکان دهێنەپۆلینکرن:

1- سیماییێن کەسایەتی:جەماوەر ل دویڤ تەمەن و ڕەگەز و ناسنامە و جهێ بوونێ دابەشدبن.

2- سیماییێن کو شیانا گوهۆڕینێ هەبن: ئەڤەژی ل دویڤ خواندن و داهاتی و بارودۆخێ جڤاکی و زمان و ئاین و ئەرك و ئاکنجیبوونێ دابەشدبن.

3- سیماییێن جڤاکی: د ڤێریدا جەماوەر ل دویڤ ئارستەیا ئەوی بۆ بابەتی، بۆ سەر جەماوەرێ لایەنگر یان ئۆپۆزسیۆن یان بێلایەن...هتد دابەشدبن.

4- پیڤەرێن ڕەوشەنبیری: ئەڤەژی بۆ جەماوەرێ ئومی و ئاسایی و جەماوەرێ خودان ڕەوشەنبیرییەکا بەرز دابەشدبن.

5- ئامادەبوون بۆ ڕازیبوونێ: ئەڤەژی دابەشدبنە سەر ئەوان جەماوەرێن، کو ئامادەبوونەکا زێدە یان کێم بۆ ڕازیکرنێ هەین. =

1- جەماوەر کییە؟
2- فرێکەری چ دڤێت بێژیتە جەماوەری؟
3- جەماوەریَ ئارمانجدار ل کیڤەیە؟
4- کەنگی باشە فرێکەر گوتاریَ پێشکێشی جەماوەری بکەت، بۆ هندیَ داکو کارتێکرنەکا زێدەتر لێبکەت؟
5- چەوا فرێکەر گوتاریَ پێشکێشبکەت؟ (ابراهيم أبو عرقوب، 1993، 220 - 221).

ژ ئەڤا ل سەری دیاردبیت، هەتاکو فرێکەر بشێت ب تەمامی شارەزای سایکلۆجییا جەماوەری بیت، پێدڤییە ل سەر فرێکەری پێزانینێن تەواو ل سەر جەماوەری ب دەست خۆڤە بێخیت، بەری گوتارا خۆ پێشکێشی ئەوی جەماوەری بکەت، ژ بەرکو زانا جەختیَ ل هندیَ دکەن، ئەگەر فرێکەری هزر و پێزانینێن تەواو ل سەر ڕەوشەنبیری و ئارەزوو و ئاینیَ ئەوی جەماوەری و تایبەتمەندیێن ئەوی یێن دەروونی و سۆزداری و...هتد نەبن، فرێکەر نەشێت جەماوەری ڕازیبکەت.

=دیسان پێدڤییە فرێکەر بزانیت، کو هەر جۆرەکیَ جەماوەری ب ڕێکا چار پیڤەران دیاردبیت، ئەوژی ئەڤەنە:
1- قەباریَ جەماوەری: ئەڤە ژمارا تاکەکەسان ب خۆڤەدگریت.
2- پێکهاتا جەماوەری: ئەڤە بریتییە ژ چین یان گرۆپ یان دەستەیێن جڤاکی ئەوێن جەماوەر ژیَ دروستدبیت.
3- پلەیا گونجانا جەماوەری: مەبەست پێ ئەوە، کا چ جوداهی ژ لایێ هندک تێگەهانڤە، د ناڤبەرا چین و گرۆپ و دەستەیێن جەماوەریدا هەنە.
4- ماویَ گرنگیپێدانیَ: مەبەست پێ ئەوە کا ئەو ماوە چەندە ئەویَ تاکەکەسێن جەماوەری د گوهلێبوون یان خواندن یان د دیتنا ڕێکێن پەیوەندیکرنا جەماوەریدا دبورینن(محسن الكناني، 2009، 3-4).

پ-جۆرێن جەماوەری:

پشتی فرێکەر ئەوان پێزانییان ل سەری ل جەماوەری بزانیت و پرسیارێن ل سەری ژ خۆ بکەت، دێ شارەزایەك ل جەماوەری ل دەڤ پەیدابیت و هەر ب ئەڤێ رێکێ دێ بۆ ئەوی دووپات بیت، کو جەماوەر ئێك جۆر نینە، بەلکو چەند جۆرەکن ئەڤە ژ لایەکیڤە و ژ لایەکێ دیڤە دێ بۆ دیار بیت، د ناڤ هەر جڤاکەکیدا چێدبیت پتر ژ جەماوەرەکی هەبیت.

ژ ئەڤا سەری دیاردبیت، کو هەر جەماوەرەکی سایکۆلۆژییەکا تایبەت هەیە و سایکۆلۆژییا هەر جەماوەرەکی ب جۆرێ ڕەوشەنبیری و ئاین و دیتن و ژینگەهێن...هتد، ئەوی جەماوەریڤە گرێدایە.

کومکرنا پێزانینان ژ لایێ فرێکەریڤە ل سەر جۆرێن جەماوەری دێ هاریکارییا فرێکەری د ئەڤان خالێن ل خوارێدا کەت:

1- فرێکەر دێ زانیت، کا کیژ ڕێکا ڕازیکرنێ ئەوا ئەوی جەماوەری دڤێت، ل گەل بکاربهینیت.

2- فرێکەر دێ زانیت، کا ئەوی جەماوەری کیژ جۆرێن پێزانینان دڤێت بۆ بهێنەگوتن.

3- فرێکەر دێ ب زمانی ئەوی جەماوەری ل گەل ئاخڤیت.

4- فرێکەر دێ زانیت کا گوتارا ئەوی دێ چەند کارتێکرنێ ل جەماوەری کەت.

5- فرێکەر دێ شێت زوی ئەوێ پەیوەندییا داخوازکری، پێخەمەت ڕازیکرنێ د ناڤبەرا خۆ و جەماوەریدا دروستبکەت(Harry Mills,2000, 71).

ل خوارێ دێ هەولدەین، بەحسێ چەند جۆرێن جەماوەری کەین:

أ–جەماوەرێ دوژمنێ دەستهەلاتێ یان ئۆپسزیۆنێ دەستهەلاتێ:

ئەڤ جۆرێ جەماوەری جیاوازە ل گەل فرێکەری و چێدبیت دژی فرێکەری کاربکەن. بۆ سەرەدەریکرنا ئەڤی جۆرێ جەماوەری دێ ب ئەڤی ڕەنگێ ل خوارێ بیت:

1– پێدڤییە ل سەر فرێکەری ل بیروباوەرێن هەڤپشك د ناڤبەرا خۆ و جەماوەریدا بگەڕیت.

2– پێدڤییە ل سەر فرێکەری گوتارا خۆ ب کەیفخۆشی پێشکێشبکەت، داکو ئەوێ کەرب و کینا هەی نەهێلیت. دیسان ڕیزێ ل هەست و بیروباوەرێن ئەوان بگریت.

3– نابیت فرێکەر د پێشکێشکرنا گوتارا خۆدا هێرشێ بەتە سەر هەلویستێن ئەوی جەماوەری.

4– پێدڤییە فرێکەر هەولبدەت ب تنێ جەماوەری ل سەر ئێك بابەتی ڕازیبکەت.

5– پێدڤییە فرێکەر پالپشتییێ ب دیتن و بۆچوونێن زانایان و هەر تشتەکێ دییێ پێدڤی بکەت، داکو پتر باوەرییێ ل دەڤ ئەوان دروستبکەت.

6– پێدڤییە فرێکەر د گوتارا خۆدا هەولا چارەیەکێ بکەت، کو د بەرژەوەندییا هەر دوو لایەناندا بیت

7– پێدڤییە فرێکەر د ڕاڤەکرن و پێشکێشکرنا گوتارا خۆدا یێ لۆجیکی بیت (کیرت مورتنس، 2008،245–246).

ب– جەماوەرێ دۆستێ (لایەنگرێ) دەستهەلاتێ:

ئەڤ جۆرێ جەماوەری پێشوەخت یێ ل گەل هزر و بۆچوونێن فرێکەری. دڤێت فرێکەر د سەرەدەریکرنا ئەڤی جۆرێ جەماوەریدا، پەنایێ بەتە بەر ئەڤان ڕێکێن ل خوارێ:

1- پێدڤییە فرێکەر پەرۆش(حماس)ا جەماوەری زێدەتر لێبکەت.

2- دەستخۆشییێ ل هەلویست و وەفاداریا ئەوان بکەت.

3- دڤێت فرێکەر جەختێ ل سەر ئێکگرتنا ئەوان بکەت.

4- دڤێت فرێکەر وەسا بۆ ئەوی جەماوەری دیاربکەت، کو ئەو جەماوەر یێ ئاگەهی ئەوی کارییە، ئەوێ ئەو دکەت.

5- دڤێت فرێکەر ئەوان بڤەگڕینیتە مێژوویێ و بەحسێ خەبات و هەولیستێ ئەوان بکەت، ئەگەر ئەوی جەماوەری مێژوویەك هەبیت.

ج- جەماوەرێ بێلایەن

ئەڤ جۆرێ جەماوەری پشتەڤانی و ئۆپۆزسیۆنا فرێکەری ناکەت. ئەڤ جەماوەرە ل کێشێ دگەهیت، لێ ئەو جەماوەر پێدڤی ب ڕێنما و ڕێنیشاندانێیە. بۆ سەرەدەریکرنا ئەڤ جۆرێ جەماوەری پێدڤییە فرێکەر ئەڤان ڕێکێن ل خوارێ بکاربهینیت:

1- پێدڤییە فرێکەر د گوتارا خۆدا پشتبەستنا خۆ ب دیتن و ڤەکۆلینێن شارەزایان بکەت. ل گەل جەختکرنەکا زێدە ل سەر ئەوان نموونێن ڕوون و ئاشکەرایێن ئەوی بۆ جەماوەری دروستکرین.

2- پێدڤییە فرێکەر ب ڤەگێڕانا سەرهاتی و سەربۆر و لێکچواندنان ڕابیت.

3- پێدڤییە فرێکەر د گوتارا خۆدا بەلگان بکاربهینیت و ئەو کێشەیا پێشکێشدکەت، ڕوونبکەت. هەروەسا هێرشێ نەبیت سەر چ لایەنێن دی(Harry Mills,2000, 201).

4–فرێکەر هەولبدەت، کو جەماوەر هەست ب هندێ بکەت، کو ئەو کێشێن فرێکەر پێشکێشی ئەوان دکەت گرێدای و تایبەتن ب ئەوانڤە(کیرت مورتنس، 2008،247).

د– جەماوەرێ بێئاگەه:

ئەڤ جۆرێ جەماوەری یێ بێئاگەهە، ئانکو پێزانین ل دەڤ نینن یان کێمن، ئەڤجا بۆ سەرەدەریکرنا ئەڤی جۆرێ جەماوەری ژ لایێ فرێکەریڤە دێ ب ئەڤی ڕەنگێ ل خوارێ بیت:

1– دڤێت فرێکەر هەولبدەت ڕاستییان ئاسان بکەت و ب ڕاستەوخۆ پێشکێشبکەت.

2– پێدڤییە بۆ ئەوان هۆیێ ڕاستەقینەیێ ل پشت بێئاگەهبوونا ئەوان دیاربکەت.

3– بۆ ئەوان دیتنێن ئەوان زانایان بڤەگوهێزیت، ئەوێن ڕێزێ ل ئەوانان دگرن.

4– فرێکەر هەولبدەت گوتارا ئەوی یا خۆش و سەرنجڕاکێش بیت.

5– ڕاستگۆییا خۆ ب ڕێکا شارەزابوونا ئەوی هەی. هەروەسا بهینانا بیانۆیان بۆ ئەوان دیاربکەت (ژێدەرێ بەرێ،247).

ه– جەماوەرێ نەخمخۆر:

ئەڤی جۆرێ جەماوەری ئاگەه ژ بابەتێ فرێکەری هەیە، بەلێ بۆ ئەوی گرنگ نینە، ژ بەر هندێ ئەڤ جۆرێ جەماوەری یێ ب زەحمەتترە ژ جەماوەرێ بێلایەن. بۆ سەرەدەریکرنا ئەڤ جۆرێ جەماوەری پێدڤییە فرێکەر ئەڤان ڕێکێن ل خوارێ بکاربهینیت:

1- ئەڤ جۆرێ جەماوەری پێدڤی ب هندێ هەیە، فرێکەر سەرەنجا ئەوان ڕابکێشیت، ئەوژی ب ڕێکا بکارهینانا سەرهاتییان یان ب ناڤ و نیشانەکێ سەرەکی یان ب ڕێکا ڕاستییەکا وروژێنەر...هتد.

2- بەلگە و بیانۆیێن بهێز د گوتارا خۆدا بکاربهینیت(Harry Mills,2000, 202).

3- پێدڤییە فرێکەر سۆز و پەیمانێن ڕاست و دروست د بەرژەوەندییا ئەوی جەماوەریدا بدەتێ.

و- جەماوەرێ تێکەل:

ئەڤ جۆرێ جەماوەری یێ تێکەلە د ناڤبەرا هەر پێنج جۆرێن جەماوەریدا : دوژمن، دۆست، بێلایەن، بێئاگەه، نەخەمخۆر. ئانکو ئەڤی جەماوەرەی ئارمانج و دیتنێن جودا هەنە، ژ بەرکو نواندنا هەمی جۆرێن جەماوەری دکەت. دڤێت فرێکەر د سەرەدەریکرنا ئەڤی جۆرێ جەماوەریدا، پەنایێ بەتە بەر ئەڤان ڕێکێن ل خوارێ دیارکری:

1- دڤێت فرێکەر د گوتارا خۆدا وەسا بۆ ئەڤی جۆرێ جەماوەری دیاربکەت، کو ئەو لایەنگەرییا هیچ لایەنەکێ دیارکری ناگریت. بەلکو ئەو بێی جیاوازی تەماشەی هەمی مللەتی پێکڤە دکەت و دڤێت هەمی جۆرێن جەماوەری ئەوێن ل سەری ناڤێن ئەوان هاتینەدیارکرن، هەست ب ئەڤێ چەندێ بکەن.

2- ل دەمێ فرێکەر د گوتارا خۆدا لایەنگەرییا بۆچوونەکێ بکەت، پێدڤییە بەلگە و بیانۆیێن بهێز هەبن.

3- پێدڤییە فرێکەر هەولبدەت ڕەگەزێن هەمەجۆرێن ڕازیکرنێ د گوتارا خۆدا بکاربهینیت. وەکو جۆرێ دەنگی و پەیڤێن وروژێنەر و گەرم و جوان...هتد.

4- دڤێت گوتارا فرێکەری د بەرژوەندییا ئەوان هەمی جۆرێن جەماوەریدا بیت، ئەویٚ جەماوەریٚ تێکەل نواندنا ئەوان دکەت.

ل ڤێریٚ پێدڤییە ئاماژیٚ ب خالەکا گرنگ بدەین، ئەوژی ئەوە کو د ناڤ گوتارێدا یا گونجایە فرێکەر د سەرەدەریکرنا هەر شەش جۆرێن جەماوەریدا ئەوێن ل سەری ناڤێن ئەوان هاتینەبەحسکرن، پەناییٚ بەتە بەر ئایندەیی و بۆ ئەوان دیاربکەت، کو ئەو ییٚ بەردەوام هەول و کۆششیٚ دکەت، بۆ ئەنجامدانا چاکسازی و کارێن باش و خۆشکرنا بارۆدخیٚ ڕامیاری و ئابووری و هەمی بوارێن دییێن ژیانیٚ.

سەرەرای هەبوونا جۆرێن جەماوەری، غوستاف لوبون، چەند تایبەتمە ندییەکان بۆ هەمی جۆرێن جەماوەری دەستنیشاندکەت، ئەوتایبە تمەندیەژی بریتینە ژ:

1- زوی هەلچوونا جەماوەری.

2- ساکارییا جەماوەری و لەزاتییا باوەری هینانا جەماوەری ب هەر تشتەکی و کاریگەربوونا جەماوەری ب ئەوی تشتی بۆ دهێتەئارستەکرن.

3- د شیانا فرێکەریدا هەیە سۆزیٚ ل دەڤ جەماوەری زێدەبکەت یان کێمبکەت.

5- ڕەوشتیٚ جەماوەری ل دویڤ جۆریٚ هاندانان چێدبیت نزم ببیت یان بلند ببیت (غوستاف لوبون،1991، 63 - 80).

چ-شارەزابوون د پێدڤییاتییێن جەماوەریدا:

پێدڤییاتییێن جەماوەری هۆکارەکیٚ گرنگە بۆ ڕویدانا کریارا پەیوەندیکرنیٚ ژ لاییٚ فرێکەریڤە، ژ بەرکو ل دەمیٚ جەماوەرەك هەست ب هندیٚ بکەت، کو د شیانا دەستهەلاتێدا هەیە، پێدڤییاتییا ئەوی جەماوەری ب دەستڤەبهینیت، دیٚ هەمی هەول و پێکولان کەت، ئەڤیٚ چەندیٚ بهینیتە هەبوونیٚ. ئەڤجا ل ڤێریٚ

جەماوەر، فرێکەری نەچاردکەت، ڕابیت گوتارەکی پێشکێشی ئەوی جەماوەری بکەت.

ژ لایەکێ دیڤە، ل دەمێ د ناڤ جڤاکەکیدا چەند جەماوەرەك هەبن. ئەڤجا ئەگەر یەکسانی ژ لایێ دەستهەلاتێڤە ل گەل ئەوان جەماوەران نەبیت، بۆ ب دەستڤەهینانا پێدڤیاتییێن ئەوان، ئەو چەندە دێ بیتە ئەگەرێ هندێ، کو گرژی(توتر) د ناڤ ئەوی جڤاکیدا پەیدابیت، ڕەنگە ئەو نەیەکسانییە، ببیتە ئەگەرێ تێکدانا بارودۆخی ئەوی جڤاکی (سمير غبور، 1990، 50).

زاراڤێ پێدڤیاتی **Need** دهێتە پێناسەکرن، کو ئاماژەپێکرنە ب ئەوێ هەستکرنا د حالەتێ تاکەکەسی یێ سروشتیدا ڕویددەت، ژ بەر هندێ ئەو پێدڤیاتی دبیتە هۆیێ پەیداکرنا حالەتەکی ژ بێزاری و شپرزەبوونێ ل دەڤ تاکەکەسی (عدنان يوسف العتوم، 128،2009) و تاکەکەس هەولددەت ئەوێ پێدڤیاتییێ ب دەست خۆڤە بێخیت بۆ هندێ داکو ئەو بێزاری و شپرزەبوونە ل دەڤ نەمینیت. ئەڤجا ل ڤێرێ تاکەکەس هەولددەت ببیتە ئەندامەك ل گەل جەماوەرەکی پێخەمەت هندێ، داکو ب ڕێکا ئەوی جەماوەری پێدڤیاتییێن خۆ ب دەستڤەبهینیت. د ئەڤی بواریدا عەبدولەتیف عەقلی دبێژیت: ((مرۆڤ پێدڤی ب چەسپاندنا خۆ و ب دەستڤە هینانا ئینتمائێیە، ژ بەرکو ئێك ژ داخوازییێن وەراربوونێ ئینتمائە بۆ جەماوەرەکی و ژ بەرکو جەماوەر وەل تاکەکەسی دکەت هەست ب ئاسایش و جێگیربوونێ بکەت... هەروەسا جەماوەر ژێدەرێ پێزانینانە و ڕێکەکە بۆ وەرگرتنا پیڤەر و نەریت و ئارستە و سەمتێن جڤاکی، هەروەسا ڕێکەکە بۆ جێبەجێکرنا پێدڤیاتییێن مرۆڤی یێن ژێکجودا)) (عدنان يوسف العتوم، 53،2008).

ئەلخەزرا دووپاتکر، کو ئەڤ پێدڤیاتییێن ل خوارێ ب ڕێکا جەماوەری ب دەستڤەدهێن یان جێبەجێدبن، ئەوژی بریتینە ژ:

1- پێدڤییاتی ب هەڤالینی یان حەژێکرنێ.

2- پێدڤییاتی ب ناسنامەیا جڤاکی یان پلەیەکێ ژ ڕێزگرتن.

3- پێدڤییاتی ب زانینا ڕاستییان.

4- پێدڤییاتی ب ئالوگۆرکرنا هەستان.

5- پێدڤییاتی ب زێدەبوونا هەستکرنێ ب ئاسایش و جێگیربوونێ.

6- پێدڤییاتی ب زێدەکرنا هەڤکارییا ئالوگۆر و کارلێکرنا جڤاکی (ژێدەرێ بەرێ،53).

ل خوارێ پێدڤییە ئاماژێ ب ئەوێ چەندێ بدەین، کو زانایان ب چەند شێوە و پۆلینکرنێن ژێکجودا بەحسێ جۆرن پێدڤییاتییێن جەماوەری دکەن. وەکو:

ب دیتنا دینس ماکویلی پێدڤییاتییێن جەماوەری ژ ئەنجامێ پالدەرێن دەروونی و جڤاکی ب دەستڤە دهێن (محمد بن سعود البشر، 1997، 48). کەواتە ب دیتنا ئەوی پێدڤییاتییێن جەماوەری دوو جۆرن، ئەوژی بریتینە ژ:

1- پێدڤییاتییێن دەروونی.

2- پێدڤییاتییێن جڤاکی.

بیارۆن جوداهییێ د ناڤبەرا دوو جۆرێن پێدڤییاتییاندا دکەت، ئەوژی پێدڤییاتییێن فسیۆلۆجینە:(ئاڤ، با، خوارن، نڤستن) و پێدڤییاتییێن دەروونینە:(پەیوەندیکرن، ناسنامە، هۆشداری) (مریم سلیم، 2003، 468).

چۆن میریل و لوینستین پێدڤییاتییێن تاکەکەسان دابەشی سێ پشکان دکەن، ئەوژی پێدڤییاتی ب ئینتیمائێ و پێدڤییاتی ب زانینا تشتی و پێدڤییاتی ب ڕێزگرتنێنە (محمد عبدالحمید، 2004، 218).

ليسك جوداهييێ د ناڤبەرا پێدڤيياتييێن دەستپێكى(الاولية) و هژارييێدا دكەت، كو هەژارى ب داهاتى دهێتەپيڤان و پيڤانا پێدڤيياتييێن دەستپێكى گرێداى خزمەتگوزارييێن گشتييە (سمير غبور، 1990، 58).

كاتز پێدڤياتييان ل سەر پێنج دەستەيان دابەشدكەت، كو بريتينە ژ:

1- پێدڤياتييێن ئەبستۆمۆلۆجى:وەكو پێزانين و زانين و تێگەهشتنێ.

2- پێدڤياتييێن وژدانى:ئەوژى د قايلبوون و دەستهەلاتدارى و سۆزێدا دياردبيت.

3- پێدڤياتيێن كەسى: وەكو هێز و باوەرى و پلە و پايە.

4- پێدڤياتييێن جڤاكى:ئەوژى ئينتيمائێ بۆ هەڤالان يان گرۆپان ب خۆڤە دگريت.

5- پێدڤياتييێن دويركەڤتنێ ژ پێكدادانى(توتر): ئەوژى ب رێكا رەڤين و دلخۆشكرنێ ب دەستڤەدهێت (محمد عبدالحميد، 2004، 281).

ب ديتنا (د.ئەكرەم رزا)ى پێدڤياتييێن سەرەكييێن تاكەكەسان بريتينە ژ:

1- پێدڤياتييا زانينا تشتى:وەكو ڤيانا زانينا هەر تشتەكى.

2-پێدڤياتييێن ئابوورى: وەكو نەهێلانا هەژارييێ، ب دەستڤەهينانا پارەى...هتد.

3- پێدڤياتيێن دەروونى: وەكو بێهنڤەدانا مێشكى، ئەڤينى...هتد.

4- پێدڤياتى ب هەبوونا ئازادييێ:ئانكو نەمانا زۆرداريێ.

5- پێدڤياتى ب رازيبوونا جڤاكى: مەبەست پێ ئەوە، كو هەر تاكەكەسەكى ئارەزوويا رازيبوونا جڤاكى و خۆگونجاندن ل گەل جڤاكى هەيە (أكرم رضا، 2008، 210- 215).

گرنگترين پۆلينكرن د بياڤێ پێدڤياتييياندا، پۆلينكرنا ئبراهام ماسلۆيە (1945)، كو پشتبەستنێ ب تيۆرەكا مرۆڤايەتى دكەت و تێدا ب شێوەكێ

گشتی جەختێ ل سەر لایەنێن هاندانێ بۆ کەسایەتییا مرۆڤی دکەت و هەولدایە ڕێکخستنەکا پێکڤەگرێدای بدانیت، کو ب ڕاڤەکرنا سروشتێ هاندانێ یان ئەوان پێدڤییاتییان ڕادبیت، ئەوێن ڕەفتارێ مرۆڤی دروستدکەت و دلڤینیت. د ئەڤی تیۆرێدا ماسلۆ گریمانا هندێ دکەت، کو پێدڤییاتی یان هاندانێن مرۆڤان ب پلە پلە یان ب شێوێ هەرەمی ژ بنی هەتا سەرێ هەرەمی ژ لایێ گرنگییێ یان هێزا کارتێکرنێڤە ڕێکخستینە. ل دەمێ پێدڤیاتییێن پترترین گرنگی یان هێز د هەرمیدا ل دەڤ مرۆڤی ب دەستڤە دهێت، مرۆڤ داخوازا ئەوان پێدڤییاتییێن دی ئەوێن د سەر ئەواندا دهێن دکەت(عدنان یوسف العتوم، 2009،129). ئانکو ل دەمێ مرۆڤ پێدڤییا ئێکێ د هەرەمیدا ب دەستڤە دهینیت، ئەواکو گرنگییەکا پتر ژ هەمی پێدڤییاتییێن دی هەی، دێ داخوازا پێدڤییاتییا دووێ کەت، ئەوا د سەر ئەوێدا دهێت، کو گرنگییا ئەوێ کێمترە ژ یا ئێکێ و پشتی پێدڤییاتییا دووێ ب دەستڤە دهێت، مرۆڤ دێ داخوازا پێدڤییاتییا سێیێ کەت ئەوا د سەر ئەوێدا دهێت، ئەوێژی گرنگییەکا کێمتر ژ یا دووێ هەیە و ب ئەڤی ڕەنگی هەتا دگەهیتە سەرێ هەرەمی. ئەڤەژی ئەوێ چەندێ دگەهینیت، کو داخوازییا هەر پێدڤییەکێ، گرێدای ب دەستڤەهینانا پێدڤییا بەری ئەوێیە.

ماسلۆ جەختێ ل هندێ دکەت، ئەگەر مرۆڤی پێدڤییاتییێن دەستپێکی، کو پێدڤییێن سەرەکییێن ژیانێنە ب دەستڤە نەهینیت، داخوازا پێدڤییێن دی ناکەت، بەلکو دێ هەولدەت، ئەوان پێدڤییێن دەستپێکی ب دەستڤە بینیت (مریم سلیم، 2003، 468). ئانکو ئەگەر جەماوەرەکی پێدڤی ب خوارنێ بیت، داخوازا فیدرالیەتێ ناکەت، بەلکو دێ گرنگییێ ب ئەوێ چەندێ دەن، کو خوارنێ ب دەستڤە بهینن، بەلێ ئەو جەماوەر دێ داخوازا فدرالیەتێ کەت، ل دەمێ ئەوی جەماوەری پێدڤی ب خوارنێ نەمینیت.

ئبراهام ماسلۆ ئەوان پێدڤییاتییان ل دەڤ جەماوەرێ وەرگر د هەرەمیدا دکەتە پێنج پێدڤییاتی و دبێژیت پێدڤییە فرێکەر شارەزای ئەوان هەر پێنج پێدڤییاتییان بیت، کو د ئەڤی هەرمێ ل خوارێدا بەرچاڤ دکەت (ابراهیم عرقوب، 1993، 205):

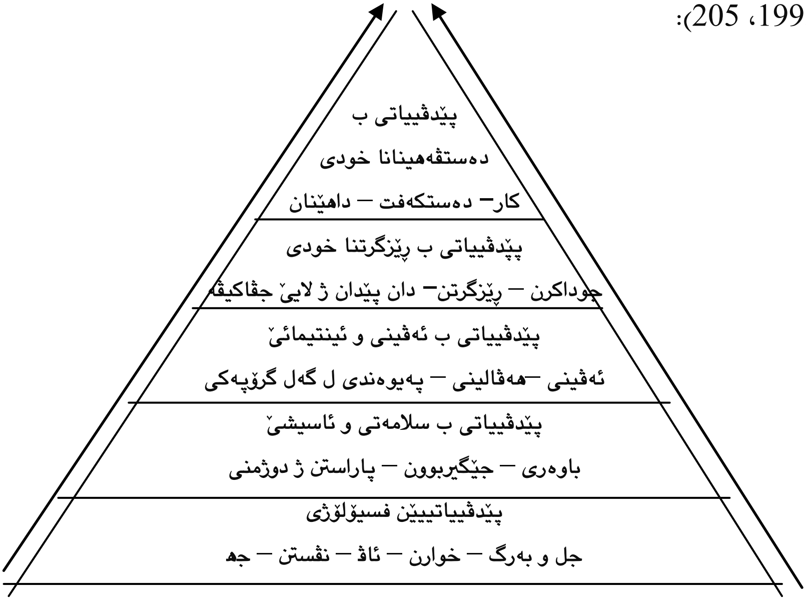

1– پێدڤییاتییێن فسیۆلۆژی:

ئەڤ پێدڤییاتییە ئێکەم پێدڤییاتییە ل دەڤ تاکەکەسان، ئانکو ئێکەم داخوازییە ژ داخوازییێن ئەوان، کو بریتییە ژ دەستڤەهینانا خوارن و ئاڤ و کارەب و نڤستن و جل و بەرگان...هتد.

تاکەکەس هەولا ب دەستڤەهینانا ئەڤێ پێدڤییاتییێ دکەن، بۆ هندێ داکو بشێن بەردەوامییێ بدەنە ژیانێ، هەروەسا داکو بشێن وەرارێ بکەن بۆ ب دەستڤەهینانا پێدڤییاتییێن دییێن ژیانێ (A.H.Maslow, 1943 , 4).

2– پێدڤییاتی ب سلامەتی و ئاسایشیێ:

دووەم داخوازی ژ داخوازییێن تاکەکەسان د ژیانێدا، پێدڤییاتییا تاکەکەسانە ب سلامەتی و ئاسایشیێ، ئانکو ل دەمێ تاکەکەس پێدڤییاتییا ئێکێ ب دەستڤە دهینن، ئێکسەر داخوازییا پێدڤییاتییا دوویێ ل دەڤ ئەوان پەیدا دبیت ب مەرجەکی ئەگەر نەئێمناهی و شەر و هەر ڕویدانەکا دییا نەخۆش د ناڤ تاکەکەسێن ئەوی جەماوەریدا هەبیت و تێگەهێ ئەڤێ پێدڤییاتییێ گرێدای داخوازییا تاکەکەسانە بۆ سلامەتی و ئێمناهی و ئاسایشیێ، کو بریتییە ژ جێگیربوون و سلامەتی و پارستن ژ دوژمنی...هتد.

3– پێدڤییاتی ب ڤیان و ئینتیمائیێ:

پشتی پێدڤییاتییا تاکەکەسان ب سلامەتی و ئاسایشیێ جێبەجێدبیت، ڤیانا پێدڤییاتییا سیێ ل دەڤ ئەوان پەیدادبیت، ئەوژی پێدڤییاتییا تاکەکەسانە ب ڤیان و ئینتیمائیێ، کو بریتییە ژ ئەڤینی و گرێدانا پەیوەندییانە ل گەل مرۆڤ و تاکەکەسێن دی، ئەوێن هەمان ئارمانج و بەرژەوەندی و دیتن هەبن.

4– پێدڤییاتی ب ڕێزگرتنا خودی(تقدیر الذات):

ئەڤ پێدڤیاتییە ب پلا چارێ دهێت، کو پشتێ پێدڤیاتییا ب ئەڤینی و ئینیمائێ دهێت، د ئەڤێ پێدڤیاتییێدا تاکەکەسان ڤیانا پلەوپایە و گرنگی و بەها و ڕێزگرتنێ هەنە.

5- پێدڤیاتی ب دەستڤەهینانا خودی(تحقيق الذات):

د ڤێرێدا هەست ب دەستڤەهینانا خودی و کونترولکرن ل سەر تشتێن دەوروبەر و چارەنڤێس و شیانا ب دەستڤەهینانا ئارەزوویان دهێتەکرن (ابراهيم عرقوب، 1993، 209).

ماسلۆ مل ب ملێ ئەوان هەر پێنج پێدڤیاتییێن ل سەری، کو ب پێدڤیاتییێن سەرەکی ناڤدکەت، دیسان ئاماژێ ب دوو پێدڤیاتییێن لاوەکیژی دکەت و دبێژیت تاکەکەس گرنگییێ ب ئەڤان پێدڤیاتییێن لاوەکی نادەن، هەتاکو پێدڤیاتییێن سەرەکی ب دەستڤەنەهینن (محمد عبدالحميد، 2004، 279).

ئەو هەر دوو پێدڤیاتییێن لاوەکیژی بریتینە ژ:

1- پێدڤیاتییێن زانین و تێگەهشتنێ: ئەڤەژی حەزا ڤەدیتنێ و تێگەهشتنا تشتی و زانینا ڕاستییان و ڤیانا زانینێ ب خۆڤە دگریت.

2- پێدڤیاتییێن جوانییێ : ئەڤ پێدڤیاتییە داخوازا هەبوونا سیستەمی و ڕێك و پێکییا کاری دکەت (مريم سليم، 2003، 474).

ماسلۆ دبێژیت: هژمارەکا کێم ژ تاکەکەسان هەنە، کو بشێن بگەهنە سەرێ هەرەمی. هەروەسا پێدڤیاتییێن سەرەکی ب هندێ سالوخدکەت، ئەو تشتن، ئەوێن دوماهیکەك بۆ هەی و ب تەواوی شیانا تێرکرنێ (اشباع) هەنە، لێ

پێدڤییاتییێن لاوەکی چ دوماهیك و سنوورەکێ دیارکری بۆ تێربوونا ئەوان نینە (سمیر غبور، 1990، 51)

پالدەر یان هاندەرێن دەروونییێن جەماوەری دیاردکەت و دبیتە ڕێکەك، کوفرێکەر یان دەستهەلات بزانیت د ناڤ جڤاکیدا چەند هێز و سەمتێن ژێکجوداهەنە، ئەوژی ب ڕێکا کاریگەرییا ئەوی پالدەری یان هاندانا زال، ئەواکو جەماوەری نەچار دکەت پێدڤییاتییێن خۆ دیاربکەت (Edward L. Deci and Richard M.Ryan,2008 ,183).دیسان پێدڤییە فرێکەر بزانیت،کو چەندپیڤەرەکێن وەکو جۆرێ جڤاکی و ژیانا ئابووری و ژینگەھ و هژمارا تاکەکەسان وهەمەجۆرییا ڕەوشەنبیری (سمیر غبور، 1990، 59 – 60).و سەردەم وگوهۆرینا بارودۆخی...هتد، کارتێکرنا خۆ ل سەر پێدڤییاتییێن جەماوەری هەنە، ژ بەرکو هەر ئێك ژ ئەوان پیڤەران دبنە ئەگەرێ هندێ، کوپێدڤییاتییێن جەماوەران وەکو ئێك نەبن.

بۆ نموونە پێدڤییاتییێن جەماوەرەکی د ناڤ جڤاکەکێ پێشکەڤتیدا وەکو پێدڤییاتییێن ئەوی جەماوەری نینن، کو د ناڤ جڤاکەکێ پاشکەڤتیدا بیت. دیسان ئەو جەماوەرێ، د وەلاتەکێدا دەولەمەندا بژیت، پێدڤییاتیێن ئەوان وەکو یێن ئەوی جەماوەری نینە، کو د ولاتەکێ هەژاردا بژیت. هەروەسا جەماوەرەکی د ناڤ وەلاتەکی سەقایێ ئەوێ سەرمادا بیت، پێدڤییاتییێن ئەوان وەکو یێن ئەوی جەماوەری نینە، کو د وەلاتەکیدا بژیت، کو سەقایێ ئەوێ گەرم بیت. هەروەسا پێدڤییاتییێن جەماوەرەکی، کو ژمارا تاکەکەسێن ئەوان گەلەك بن، وەکو پێدڤییاتیێن ئەوی جەماوەری نینن، کو ژمارا تاکەکەسێن ئەوان کێم بن. هەروەسا پێدڤییێن جەماوەرەکێ ڕەوشەنبیر جودانە ژ پێدڤییاتییێن جەماوەرەکێ ئاسایی دیسان پێدڤییاتییێن جەماوەرەکی بەری چەند سەد سالەکان ژیابیت وەکو پێدڤییاتییێن ئەوی جەماوەری نینن، کو د سەردەمێ تەکنۆلۆجیایێدا بیت. هەروەسا پێدڤییاتییێن جەماوەرەکی، کو ل بن دەستێ

ڕژێمەکا دکتاتۆریدا بیت، وەکو پێدڤییاتییێن ئەوی جەماوەری نیین، کو ب ڕێکا شەری یان خۆپیشاندانان یان ب هەر ڕێکەکا دی د وەلاتەکێ دیموکراتیدا بژیت.

ژ بەر هندێ، شارەزابوون د پێدڤییاتییێن جەماوەریدا گرنگترین ئەرکە ژ ئەوان ئەرکێن فرێکەر ب ڕێکا ئەوێ ب سانەهی بشێت، جەماوەری ڕازیبکەت، چونکی هەر وەکو بەری نوکە مە گوتی، هەر جەماوەرەکی پێدڤییاتییێن خۆ یێن تایبەت هەنە.ئەڤجا ل ڤێرێ پێدڤییە ل سەر فرێکەری بەری گوتارا خۆ پێشکێشی ئەوی جەماوەری بکەت، پێشوەخت پێدڤییاتییێن ئەوی جەماوەری بزانیت، چونکی نابیت پێدڤییاتی و داخوازییا جەماوەرەکی هەبوونا دیموکراتییەتێ بیت، فرێکەر بۆ ئەوان بەحسێ کارەبێ بکەت یان پێدڤییاتییێن جەماوەرەکی کارەب بیت، فرێکەر بۆ ئەوان بەحسێ دیموکراتییەتێ بکەت یان بەحسێ ئەمان و ئاسایش و پارستنا سلامەتییێ بکەت، چونکی ئەگەر فرێکەری شارەزای د پێدڤییاتییێن ئەوی جەماوەریدا نەبیت، پێشکێشکرنا گوتارا ئەوی ل دەڤ ئەوی جەماوەری یا سەرکەڤتی نابیت پێچەوانەژی دروستە، ئانکو ل دەمێ فرێکەری پێزانین ل سەر پێدڤییاتییێن ئەوی جەماوەری هەبن، فرێکەر دێ شێت ب ڕێکا ئەوێ شارەزاییێ، هەستێ ئەوی جەماوەری بورووژینیت و بگەهیتە ئارمانجێن خۆ.هەر وەکو بۆ ئەوان دیاربکەت، کو ئەو و پارتا ئەوی یێن هەمی شیانێن خۆ دمەزێخن، پێخەمەت هندێ داکو پێدڤییاتییێن جەماوەری جێبەجێببن و ب دەستڤەبهێن.

چێدبیت د ناڤ ئێك جەماوەریدا تاکەکەسان چەند پێدڤییاتییەك هەبن، ئەڤجا ژ بەر هندێ هەتاکو فرێکەر بشێت جەماوەرەکی ڕازیبکەت، پێدڤییە بەری گوتارا خۆ پێشکێشی ئەوی جەماوەری بکەت، شارەزای پێدڤییاتییێن ئەوی جەماوەری بیت.کا ئایا ئەوی جەماوەری یان تاکەکەسێن ئەوی جەماوەری چ پێدڤییاتی هەنە.

د-ئەندازەیا دەروونییا جەماوەری:

گەلەکجاران تاکەکەس گەلەك تشتان ژ دەستددەن، ئەوژی ژ بەر هندێیە، کو هەستەك ل دەڤ ئەوان ژ هەمی هەستێن دی زالترە. پشتی تاکەکەسەك ل گەل کەسەکی دئاخڤیت، چێدبیت بیرا ئەوی تاکەکەسی ب دروستی ل وێنی ئەوی کەسی بهێت، بەلێ ب دروستی بیرا ئەوی ل ئاوازا دەنگێ ئەوی نەهێت یان چێدبیت بیرا ئەوی تاکەکەسی ل هەست و سۆزێن بابەتی بهێت، بەلێ ب دروستی هزرا ئەوی ل هندێ نەهێت کا ئەو کەس یێ چەوا بوو...هتد(جوزیف أوکانور، 2007، 64). ژێدەرێ ئەڤێ بیرهاتن و هزرکرنێ مێشکە.

مێشکێ تاکەکەسی بریتییە ژ ئەرشیفەکی، کو ب کومکرنا ئەوان پێزانینان ڕادبیت، ئەوێن تاکەکەس د ژیانا خۆدا ب ڕێکا هەر پێنج هەستان:(دیتن، بهیستن، دەستکرن(لمسە)، بێهن و تامێ) وەردگریت و ل دەمێ پێدڤی ئەوان پێزانینان بکاردهینیت (شریف عرفە، 1988، 2). زانایان دیارکریە، کو ل دویڤ (سیستەمێن نواندنێ)[1] بۆ جۆرێن هەستان، تاکەکەسێن هەر جەماوەرەکی ب سەر سێ جۆرێن سەرەکی دابەشدبن، کو بریتینە ژ:

1- تاکەکەسێن سەر ب هەستێ دیتنێڤە.

---

(1) سیستەمێن نواندنێ Representational systems: ئەڤ سیستەمە هەر پێنج هەستێن مرۆڤی ب خۆڤەدگریت، بریتییە ژ ئەوێ ڕێکێ، ئەوا نواندنا بیرهاتن و هزان دکەت، ئەوژی ب ڕێکا مێشکێ مرۆڤی (Steve Andreas and Charles Faulkner, 1994, 334).

2- تاکەکەسێن سەر ب هەستێ بهیستنێڤە.

3- تاکەکەسێن سەر ب هەستێ هەستپێکرنێڤە (Steve Andreas and Charles Faulkner, 1994,167- 168).

هەر جۆرەك ژ ئەڤان جۆرێن تاکەکەسان گرنگییێ ب بابەتەکێ دیارکری ددەن، کو دێ هەولدەین د ئەڤی خشتێ ل خوارێدا دیاربکەین:

جۆر	گرنگیپێدانا ئەوان
تاکەکەسێن سەر ب هەستێ دیتنێڤە.	ئەڤ جۆرێ تاکەکەسان پتر گرنگییێ ب ئەوی تشتی ددەن، ئەوێن ب چاڤان دبینن.
تاکەکەسێن سەر ب هەستێ بهیستنێڤە.	ئەڤ جۆرێ تاکەکەسان داکۆکییەکا پتر ل سەر ئەوی تشتی دکەن، ئەوێن گوهلێدبن.
تاکەکەسێن سەر ب هەستێ هەستپێکرنێڤە.	ئەڤ تاکەکەسە پتر گرنگییێ ب ئەوی تشتە ددەن، ئەوێن هەست پێدکەن.

(ابراهیم الفقی، 2001، 88).

پێدڤییە ئاماژێ ب ئەوێ چەندێ بدەین، کو شێوازێ هزرکرنا ئەڤان هەر سێ جۆرێن تاکەکەسانژی ژێکجودانە و د شیاندایە د ئەڤی خشتێ ل خوارێدا دیاربکەین:

جۆر	شێوازێن هزرکرنێ
تاکەکەسێن سەر ب هەستێ دیتنێڤە.	پێزانینان ب شێوێ وێنە و نەخشەیان د مێشکیدا کۆمدکەن. ئانکو بیرهاتن و هزرکرنا ئەوان بریتییە ژ وێنێ تشتی.
تاکەکەسێن سەر ب هەستێ بهیسنێڤە.	پێزانینان ب شێوێ دەنگی د مێشکیدا کۆمدکەن، پتر ژ هەرتشتەکی هزر د ئەوی دەنگ و ئاخڤتنێدا دکەن، ئەوێ د هەلویستەکێ دیارکریدا هاتییەگوتن.
تاکەکەسێن سەر ب هەستێ هەستکرنێڤە.	ئەوان پێزانینێن هەستپێدکەن، د مێشکێ خۆدا کۆمدکەن، پتر ژ هەر هەلویستەکی هزر د ئەوان هەستاندا دکەن، ئەوێن تایبەت ب دەمێ ڕویدانێڤە.

(شریف عرفە، 1988، 2).

ئەڤ شێوازێن سەرەکییێن هزرکرنێ پەیوەندی ب ئەوێ ڕەوشەنبیرییێڤە هەیە، ئەوا تاکەکەس ل سەر ڕابووین و ل گەل ژییاین. بۆ نموونە ڤەکۆلینان دیارکریە، کو ل وەلاتێن ئێکگرتییێن ئەمریکی ڕەوشەنبیرییا بەربەلاڤ ب پلا ئێکێ شێوازێ دیتنێ دهێت، ئەڤ ڕەوشەنبیرییە شێوازێ هزرکرنا ڕێژا 50٪ ژ ڕێژا خەلکێ ئەمریکا، بەلێ ل دەڤ خەلکێ فەرەنسا ڕەوشەنبیری و شێوازێ هزرکرنێ یێ بەربەلاڤ ب پلا ئێکێ بهیستنە.بەلێ برێتانیا دکەڤیتە د ناڤبەرا هەر دوو ڕەوشەنبیرییاندا، بەلێ ئەوژی وەکو ئەمریکا، زێدەتر بەرەڤ ڕەوشەنبیرییا دیتنێڤە دچیت (اندرو برادیری، -، 39).

ل ڤێرێ پێدڤییە بێژین، هەتاکو ئەم بشێین بزانین کا کیژ شێوازێ هزرکرنێ د ناڤ خەلکێ کوردستانێدا یێ زالە، دڤێت ڤەکۆلینێن زانستی بهێنەکرن، پاشی دێ بۆ مە دیاربیت، کا کیژ شێوازێ هزرکرنێ یێ زالە. بەلێ دڤێت ئەم ئەوێ چەندێ ژبیرنەکەین، کو هەر سێ شێوازێن هزرگرنێ(دیتن، بهیستن و هەستپێکرن) ل دەڤ تاکەکەسێن جڤاکێ کوردی هەنە، ژ بەرکو((ڤەکۆلین ئاماژێ ب هندێ ددەن، کو ئەو پێزانینێن بۆ مێشکێ مرۆڤی دهێنەڤەگوهاستن، 87٪ ژ ئەوان ب ڕێکا چاڤان ب دەستڤەدهێت، 9٪ ب ڕێکا هەر دوو گوهانە، و 4٪ ب ڕێکا هەستێن دی ب دەستڤەدهێن)) (لیلی شحرور، 2009، 205).

پێدڤییە ئاماژێ ب ئەوێ چەندێ بدەین، کو هەمی هەستێن تاکەکەسی گرنگن و مفای دگەهیننە تاکەکەسی، ژ بەرکو هەر ئێك ژ ئەوان هەستان ب ڕەنگەکی پێزانینان دگەهیننە مێشکی و د مێشکیدا کۆمدبن، ئەڤجا ئەگەر تاکەکەسێن جەماوەرەکی سەر ب هەستێ دیتنێڤە بن، ئەو جەماوەر ژ جەماوەرەکێ دی باشتر نینە، کو هەستێ زال ل دەڤ تاکەکەسێن ئەوی جەماوەری بهیستن بیت یان هەستپێکرن بیت و بەرۆڤاژی، ئانکو جەماوەرێ سەر

ب هەستێ بهیستنێڤە باشتر نینە ژ جەماوەرێن هەستێ زال ل تاکەکەسێن ئەوان هەستپێکرن بیت یان دیتن بیت

گەلەکجاران شێوازێ هزرکرنێ یێ سەرەکییێ تاکەکەسان، ب رێکا ئەوان هێماییێن زمانی و نەزمانی(زمانێ جەستەیی) ئەوێن بکاردهینن دیاردبیت، ئەڤجا ئەگەر ئەم ئێك ژ هێماییێن نەزمانی یێن هەر سێ جۆرێن تاکەکەسان وەربگرین، ئەوژی لڤینا چاڤانە، دێ بینین، تاکەسێن هەر سێ جۆران ب شێوێن جودا بکاردهینن، هەر وەکو د ئەڤی خشتێ ل خوارێدا دیاردبیت :

	شێوازێ هزرکرنا تاکەکەسێن سەر ب هەستێ(دیتن)ێڤە.	شێوازێ هزرکرنا تاکەکەسێن سەر ب هەستێ(بهیستن)ێڤە.	شێوازێ هزرکرنا تاکەکەسێن سەر ب هەستێ(هەستپێکرن ێڤە.
هێمایا نەزمانی (لڤینا چاڤان)	– ل سەری و بەرەڤ رەخێ راستێنە، د حالەتێ هزرکرنا وێنەیاندا. – ل سەری و بەرەڤ رەخێ چەپێنە، د حالەتێ بیرهینانا وێنەیاندا.	– بەرەڤ رەخێ راستێ و گوهێ راستێڤنە، د حالەتێ هزرکرنا دەنگاندا. – بەرەڤ رەخێ چەپێ و گوهێ چەپێنە، د حالەتێ بیرهینانا دەنگاندا. – ل خوارێ و بەرەڤ رەخێ چەپێنە، ل دەمێ ل گەل خۆ دئاخڤن.	– پتریا جاران ل خوارێ و بەرەڤ رەخێ راستێنە. – هندەکجاران بەرەڤ خوارێنە.

(شوقی سلیم حماد، 2009، 203).

ئەڤ نموونا ل سەری ئێك ژ ئەوان نموونان بوو، ئەوێن گرێدای ب هێماییێن نەزمانیڤە، لێ بۆ زانینا شێوازێ هزرکرنێ یێ سەرەکییێ تاکەکەسان، ب رێکا هێماییێن زمانی، ئەوژی د ئەوان پەیڤێن دیارکریدا دیاردبن، ئەوێن هەر جۆرەکێ

تاكەكەسان بكاردهينن، ژ بەركو هەر جۆرەك ژ جۆرێن تاكەكەسان پەيڤێن تايبەت ب خۆڤە هەنە، ئەڤجا ئەگەر ئەم سێ ڕستێن هەمان واتا هەبن وەربگرين، كو هەر ڕستەك ژ ئەوان ڕستان ژ لايێ جۆرەكێ تاكەكەسانڤە هاتبيتەگوتن، دێ بينين پەيڤێن هەر سێ ڕستان ژێكجودانە، هەر چەند هەمان واتا هەنە، هەر وەكو د ئەڤى خشتێ ل خوارێدا دياردبيت:

	شێوازێ هزركرنا تاكەكەسێ سەر ب هەستێ(ديتن)ێڤە.	شێوازێ هزركرنا تاكەكەسێ سەر ب هەستێ(بهيستنێ)ێڤە.	شێوازێ هزركرنا تاكەكەسێ سەر ب هەستێ(هەستپێكرن) ێڤە.
هيمايا زمانى(ڕستە)	ئەز چ ئەگەران بۆ ئەڤێ ئاژاوەيێ(فوضة)نابينم ، ژ بەرهندێ بابەت بۆ من يێ ڕوونە ب ڕوناهييا ڕۆژێ.	ئەگەر داخوازا پرسيارێ ژ من هاتەكرن، دێ بێژم : من گەلەك گەنگەشە گوهلێبوو، بێى هەبوونا بەلگەيان، ژ بەر هندێ ئەز دووپاتدكەم، كو بابەت يێ ڕوونە ب ڕوناهييا ڕۆژێ.	ئەز نزانم بۆچى خەلك هەست ب بێزارى و توورەبوونێ دكەن، ژ بەركو ئەز دبينم بابەت يێ ڕوونە ب ڕوناهييا ڕۆژێ.

(اندرو برادیری، –، 39).

هەر وەكو چەوان گرنگيپێدان و شێوازێ هزركرنا ئەڤان هەر سێ جۆرێن تاكەكەسێن ل سەرى ژێكجودانە، هەروەسان، سيماييێن ئەوانژى ژ ئێك و دوو جودانە، ل خوارێ دێ هەولدەين، سيماييێن هەر سێ جۆرێن ل سەرييێن تاكەكەسان دياربكەين:

ژ سيماييێن تاكەكەسێن سەر ب هەستێ ديتنڤە، بريتينە ژ:

1- حەز ژ هونەرێ شێوەكاری و وێنەیان دكەن.
2- بلەزن د لڤین و ئاخڤتن و بڕیاردانانىدا.
3- حەز ژ هندێ دكەن، بابەت ب وردی بهێتەگوتن.
4- حەز ژ ڕێك و پێكی و ڕێكخستنێ دكەن.
5- تەماشەی فرێكەری دكەت، داكو ب باشی گوهلێبن.
6- نێرینەكا ئایندەیی هەیە.
7- حەز ژ ئاخڤتنا كورت دكەن.
8- كێماسییێن كاری ب ڕێكا دیتنێ دزانن.
9- هێزەكا دەنگییا بلند هەیە.
10- بڕیاردانێن ئەوان، ل سەر بنەرەتێ ئەوی تشتینە ئەوێن دبینن و هزر تێدا دكەن (محمد یوسف رجب الهاشمی، 2006،38-39).
11- پەیڤ و دەربڕینێن وەكو:(دیتن،نێرین، هزركرن، چاڤدێریكرن، تەماشەكرن، ئاشكەرایە، ڤەكۆلین، ڕەنگ، دیمەن، شێوە، وێنە...هتد) ل سەر ئەڤی جۆرێ تاكەكەسان زالن (ابراهیم الفقی، 2001، 98).
ژ سیماییێن تاكەكەسێن سەر ب هەستێ بهیستنێڤە بریتینە ژ:
1- حەز ژ موزیكێ دكەن.
2- لۆجیكینە.
3- ب شرۆڤەكرن و ڕاڤەكرنا كاروباران ڕادبن.
4- د بڕیاردانانىدا بلەز نینن، (شریف عرفه، 1988، 2). بەلكو بڕیاردانێن ئەوان ل سەر بنەرەتێ ڕاڤەكرنا ئەوی تشتییە، ئەوێ گوهلێدبن.
5- زێدەتر حەز ژ ئاخڤتنێ دكەن، ژ نڤێسینێ.
6- حەز ژ دانوستاندن و گفتوگۆیان دكەن.
7- زێدەتر ب دەنگی كاریگەر دبن.

8- تاكەسێن ئەڤی جۆرێ جەماوەری خودان ئاوازێن دەنگییێن هەمەجۆرن (ئانكو هندەكجاران ئاوازا تاكەكەسێن ئەڤی جۆری یا بلندە و هندەك جارانژی یا نزمە).

9- ئەو تشتێ گوهلێدبن پتر ل بیرا ئەوان دمینن ژ ئەوی تشتێ دبینن (محمد یوسف رجب الهاشمی، 2006، 40- 41).

10- پەیڤ و دەربڕینێن وەكو:(ئاوازە، هێز، گوهلێبوون، ڕیتم، ئاخڤتن و دەنگ، لەرینا دەنگی، مۆزیك،...هتد) ل سەر ئەڤی جۆرێ تاكەكەسان زالن (امتیاز نادر،2007، 72)

ژ سیماییێن تاكەكەسێن سەر ب هەستێ هەستپێكرنێڤە بریتینە ژ:

1- هێزا دەنگییا تاكەكەسێن ئەڤی جۆرێ تاكەكەسان یا نزمە.

2- د ئاخڤتنێدا بلەز نینن.

3- گرنگییێ ب ڕۆخسار ودیمەنی ددەن.

4- بڕیاردانا ئەوان ب هەستێ ئەوانڤە گرێداینە (شریف عرفه، 1988، 2).

5- گرنگییێ ب هەست و سۆزان ددەن.

6- ب هەر ئامازەكێ كاریگەر دبن، ئەوا فرێكەر ئارستەی ئەوان دكەت.

7- حەز ژ كارێن دەستی دكەن وەكو:میكانیك، كارەبایی و دارتاشیێ.

8- حەز ژ هەلبەستان دكەن و پێ كاریگەر دبن.

9- نێرینەكا ڕابوردوو هەیە.

10- گرنگییەكا زێدە ب ژینگەها ل دەوروبەرێ خۆ ددەن.

11- ئەو ئاخڤتنا بۆ ئەوان دهێتەئارستەكرن ب بەرچاڤ وەردگرن.

12- زوی ب زوی تشتی ژ بیرناكەن (محمد یوسف رجب الهاشمی، 44،2006- 45).

13- پەیڤ و دەربڕینێن وەکو:(هەست، زانین، هەلچوون، نەرم، ڕەشبینی، هێمنی، فشار،دلخۆشی، دوودلی...هتد)ل سەر ئەڤی جۆرێ تاکەکەسان زالن (ابراهيم الفقى، 2001، 98).

هەر چەندە پتریا جاران، هەمی جۆرێن هەستان ل دەڤ هەمی جۆرێن تاکەکەسان هەنە، لێ هەر هەستەك ژ هەستان ل دەڤ جۆرەکێ تاکەکەسان یێ زالە و هەر ئەڤ چەندە بوویە ئەگەر، زانا ب ناڤێ ئەوی هەستێ زال، ئەوێ ل دەڤ تاکەکەسان هەین، ئەوان تاکەکەسان پێ ناڤبکەن

ب واتایەکا دی، زۆربەیا جاران ئەڤ جۆرێن هەستان ل دەڤ تاکەکەسان هەنە، لێ ئێك ژ ئەوان هەستان ل سەر ییێن دی زالە و تاکەکەس ب ئەوی جۆری زال دهێتەنیاسین، لێ مەبەست ب ئەڤێ چەندێ ئەو نینە، ل دەمێ تاکەکەس ژ جۆرێ هەستێ دیتنێ بیت، هەستێ بهیستنێ یان هەستکرنێ ل دەڤ نەبیت یان یێ لاوازبیت، بەلکو ئەو هەست یان ل پلا دووێ یان سێیێی دهێت، کو ئەڤەژی ل دویڤ ئەوی نەخشێ ناڤخۆییێ ئەوان تاکەکەسان دمینیت (Joseph O connor and John Seymor,1993, 29-30).

ئەڤجا ئەڤ هەر سێ جۆرێن تاکەکەسان، ل دەمێ دەربڕینێ ژ بابەتەکێ دیارکری دکەن، دێ ب شێوێن جیاواز دەربڕینێ ژ ئەوی حالەتی کەن.

بۆ نموونە ل دەمێ تاکەکەسێن ئەڤان هەر سێ جۆرێن ل سەری بەحسێ فرێکەرەکێ ڕامیاری بکەن، بەحسکرنا ئەوان دێ ب ئەڤی ڕەنگێ ل خوارێ بیت:

1- تاکەکەسێن سەر ب هەستێ دیتنێڤە: دێ بەحسێ دیمەن و جل و بەرگ و سەروبەرێ فرێکەری کەن، ئایا ئەو فرێکەرە بلندە، کورتە ب سەروبەرە یان ب سەروبەر نینە.یان دێ بەحسێ ملك و ئەملاك و سامانێ ئەوی فرێکەری کەن...هتد.ئەوێ ب چاڤێن خۆ دبینن...هتد.

2- تاکەکەسێن سەر ب هەستێ بهیستنێڤە: دێ بەحسێ دەنگ و ئاخڤتنا فرێکەری کەن، ژ لایێن هەمەجۆرڤە. هەر وەکو بەحسێ ڕاستگۆیی یان ڕاست نەگۆیی یان هزرکرن و عەقلیەتا ئەوی فرێکەری بکەن. ئەڤەژی ژ ئەنجامێ ڕاڤەکرن و شرۆڤەکرنا دەنگ و ئاخڤتنێ ب دەستڤە دهێت...هتد.

3- تاکەکەسێن سەر ب هەستێ هەستکرنێڤە: دێ هەستێ خۆ بەرامبەر فرێکەری دەربڕن، کا چەند ئەو فرێکەرە دڤێن یان نەڤێن...هتد.

هەروەسا ئەگەر ئەڤ هەر سێ جۆرێن تاکەکەسان، بەحسێ دەستهەلاتێ بکەن، دێ بەحسکرنا ئەوان، ب ئەڤی ڕەنگێ ل خوارێ بیت:

1- تاکەکەسێن سەر ب هەستێ دیتنێڤە:دێ بەحسێ شێوێ ڕووبەرێ ئەوی وەلاتی یان دێ بەحسێ شێوێ خەلکێ ئەوی وەلاتی یان قەسر و قوسیرێن لایەنگەرێن ئەوێ دەستهەلاتێ...هتد کەن.

2- تاکەکەسێن سەر ب هەستێ بهیستنێڤە: دێ بڕیارێ ل سەر سیاسەتا ئەوێ دەستهەلاتێ دەن، کا باشە یان خرابە، ئەڤەژی ب ڕێکا ڕاڤەکرن و شرۆڤەکرنا ئەوی دەنگ و ئاخڤتنێ ب دەستڤە دهێت، ئەوێ ژ لایێ ئاخڤتنکەرێن ب ناڤێ دەستهەلاتێڤە دهێتەگوتن...هتد.

3- تاکەکەسێن سەر ب هەستێ هەستکرنێڤە: دێ وەسفا هەست و سۆزێن خۆ بەرامبەر ئەوێ دەستهەلاتێ کەن، کا ئەو دەستهەلات چەند دڤێن یان نەڤێن...هتد.

بۆ ڕازیکرنا تاکەکەسێن هەر جۆرەکی ژ ئەوان جۆرێن تاکەکەسان، دڤێت فرێکەر گرنگیپێدان و شێوازێ هزکرن و سیماییێن تاکەکەسێن ئەوی جۆرێ تاکەکەسان بەرچاڤ وەربگریت.

ل خوارێ دێ هەولدین ب کورتی بەحسێ رێکێن ڕازیکرنا هەر جۆرەکی ژ جۆرێن ئەوان تاکەکەسان کەین، پاشی دێ هێین بەحسێ ڕازیکرنا جەماوەری ب گشتی بکەین :

بۆ ڕازیکرنا تاکەکەسێن سەر ب هەستێ دیتنێڤە، پێدڤییە فرێکەر هەولبدەت وێنێ ئەوی تشتی، ئەوێ ل سەر دئاخڤیت، ل دەڤ ئەوان تاکەکەسان دروستبکەت، هەروەسا پشتبەستنێ ب دەربڕینێن دهێنەدیتن کو بریتینە دەربڕینێن ڕووی و سەر و چاڤان و جل و بەرگ...هتد بکەت.

لێ بۆ سەرەدەریکرن و ڕازیکرنا تاکەکەسێن سەر ب هەستێ بهیستنێڤە، دڤێت فرێکەر پشتبەستنێ ب لۆژیکی و دەربڕینێن بهیستی–کو بریتینە ژ هێزا دەنگی و ئاوازێ...هتد بکەت بەلێ هەتاکو فرێکەر بشێت جۆرێ سێیێ و یێ دوماهیکێ، ئانکو تاکەکەسێن ژ جۆرێ هەستپێکرنێ ڕازیبکەت، دڤێت فرێکەر پەنایێ بەتە بەر هەست و سۆز و دەربڕینێن هەستپێکری (حسي)، (شریف عرفه، 1988، 3). ئەوێن ب ڕێکا هەر سێ هەستێن(بێهن و تام و دەستکرنێ (لمسة))ب دەستڤەدهێت.

فرێکەر یان سیاسەتمەدار هەتاکو بشێت جەماوەرەکی ڕازیبکەت، دڤێت د گوتارا خۆدا ڕەچاڤییا هندێ بکەت، کو تاکەکەسێن هەر جەماوەرەکی ب تنێ سەر ب هەستەکیڤە نینن، بەلکو سەر ب سێ جۆرێن هەستانڤەنە، ئەوژی(دیتن، بهیستن و هەستپێکرن)ن و هەر جۆرەکی ژ ئەوان جۆرێن تاکەکەسان گرنگیپێدان و شێوازێ هزرکرن و سیماییێن تایبەت هەنە.

ئەڤجا ژ بەر هندێ هەتاکو فرێکەر یان سیاسەتمەدار بشێت جەماوەرەکی ڕازیبکەت دڤێت خۆ ب تنێ ب ڕێکەکا تایبەتا ڕازیکرنێڤە پابەند نەکەت، چونکی ئەڤ کارە دێ بیتە ئەگەرێ هندێ، کو ب تنێ جۆرەکێ تاکەکەسان ژێ ڕازیبن،

نەكو هەر سێ جۆرێن تاكەكەسان ئەڤجا هەتاكو فرێكەر یان سیاسەتمەدار بشێت جەماوەرەكی ڕازیبكەت، پێدڤییە مفای ژ هەر سێ ڕێكێن ڕازیكرنێ یێن هەر سێ تاكەكەسێن ئەوی جەماوەری ببینیت (شوقی سلیم حماد، 2009، 199-200). ئانكو پێدڤییە د گوتارا خۆدا سیما و گرنگیپێدان و شێوازێ هزركرنا هەر سێ جۆرێن تاكەكەسێن سەر ب هەستێ دیتن و بهیستن و هەستپێكرنێڤە بەرچاڤ وەربگریت. هەر وەكو ژ بلی بكارهینانا دەربڕینێن دهێنەدیتن، پەنایێ بەتە بەر دەربڕینێن بهیستیژی، ئانكو جەختێ ل سەر هێز و ئاوازە و ڕاوستانا دەنگی و ئاخڤتنێژی بكەت، كو ل دویڤ جهێن پێدڤی ئەوان فۆنیمێن نەكەرتی بكاربهینیت. هەر وەكو هێزێ بدانیت سەر پەیڤا تۆپیك د ناڤ ڕستێدا یان گوهۆڕینێ د جۆرێن ئاوازاندا بكەت، كو ل هندەك جهان ئاوازا ڕستەكێ بەرزبیت و ل هندەك جهێن دی نزم ببیت و ل هندەك جهان یا ئاسایی بیت، ئەوژی پێخەمەت هندێیە داكو بشێت دەربڕینێ ژ مەبەستێن خۆ یێن ژێكجودا بكەت. دیسان پێدڤییە فرێكەر یان سیاسەتمەدار جەختێ ل سەر دەربڕینێن هەستپێكریژی بكەت، ئەڤجا ئەو هەستپێكرن یا دیاربیت یان ڤەشارتی بیت

دیسان بەحسێ ئەوان بەلگە و دەستكەفتان ژی بكەت، كو جەماوەر بشێن ب چاڤ ببینن، ژ بلی هندێ، كو پێدڤییە فرێكەر د ئاخڤتنا خۆدا یێ لۆجیكی بیت. هەروەسا ئەوان پەیڤ و دەربڕینانژی بكاربهینیت، كو هلگرێن هەست و سۆزان بن، داكو بشێت هەست و سۆزێن جەماوەری بورووژینیت و هەلچوونێ ل دەڤ دروستبكەت هەر وەكو ب ڕێكا بەحسكرنا دەستكەفتێن ڕابوردوو یان بەحسێ ئایندەیێ وەلاتی بكەت.

بەلێ ئەگەر فرێكەر بزانیت، كو د ناڤ ئەوی جەماوەریدا، هەستێ زال كیژكە ل دەڤ تاكەكەسان، ل ئەوی دەمی نابیت فرێكەر وەكو ئێك ڕێكێن ڕازیكرنێ

بكاربهينيت، بەلكو ل دويڤ ئەوێ دابەشكرنێ، دڤێت د ناڤ گوتارا خۆدا ڕێكەیەكا ڕازيكرنێ زالبكەت، ل سەر ڕێكێن دی و بزانيت بۆ كيژ جۆرێ جەماوەری دئاخڤيت.

ه-خواندنا جەماوەری:

مەبەست ژ خواندنا جەماوەری ئەوە فرێكەر هەولبدەت جەماوەرەكی بخوينيت، بۆ هندێ داكو بشێت ل ئەوی جەماوەری بگەهيت و بزانيت كا هزركرنا[1] ئەوی جەماوەری يا چەوانە و ئەوی جەماوەری چ دڤێت، ئانكو داخوازی و پێدڤياتييێن ئەوی جەماوەری چنە

هەتاكو فرێكەر بشێت، ئەوێ چەندێ بزانيت، كا تاكەكەسان چ دڤێت يان هزركرنا ئەوان بخوينيت، پێخەمەت هندێ داكو بشێت ئەوان تاكەكەسان ڕازيبكەت، پێدڤييە ل سەر فرێكەری خۆ ب دوو خالانڤە گرێبدەت، ئەوژی:

1- گوهداری و ڕەچاڤيیا زمانێ ئەوان بكەت.

2- تێبينيیا ڕەفتارێ ئەوان بكەت (جيمس بورج، 2010، 278).

ژ ئەڤا سەری دياردبيت، ڕازيكرنا جەماوەری ژ لایێ فرێكەریڤە د سێ قۆناغاندا دەرباسدبيت:

---

[1] مەبەست ژ هزركرنا جەماوەری ئەوە، كو ئەوان هەمی تێگەهان ب خۆڤە دگريت، ئەوێن د هزرا تاكەكەسێن ئەوی جەماوەريدا هەین. وەكو ئاين، نەتەوە، ڕەوشەنبيری و ديتن و بۆچوون....هتد.

1- جەماوەر دەربڕینێ ژ هزرکرن و داخوازی و پێدڤییاتییێن خۆ دکەت، ئەڤجا ب ڕێکا زمانی بیت یان ڕەفتاری بیت، کو ل ڤێرێ جەماوەر ب ئەرکێ فرێکەری ڕادبیت.

2- فرێکەر، گوهدارییا زمان و تێبینییا ڕەفتارێ جەماوەری دکەت، کو ل ڤێرێ فرێکەر ئەرکێ وەرگری دبینیت.

3- پێدڤییە وەرگر، هزرکرن و داخوازی و پێدڤییاتییێن جەماوەری بەرچاڤ وەربگریت. هەتاکو ل دەمێ ب ئەرکێ فرێکەری ڕادبیت بشێت جەماوەری ڕازیبکەت، کو ل ئەوی دەمی جەماوەر ئەرکێ وەرگری دبینیت.

ئەڤجا ژ بەر هندێ هەتاکو وەرگر بشێت بچیتە د ناڤ ناخ و مێشکێ جەماوەریدا، بۆ هندێ داکو بشێت جەماوەری بخوینیت، تەنها ڕێك ئەوە، ب ڕاڤەکرن و شرۆڤەکرنا ئەوان واتایێن دەربڕییێن زمانی و ڕەفتاری ڕابیت، ئەوێن ژ لایێ جەماوەریڤە دهێنەئەنجامدان، ژ بەرکو زمان و ڕەفتار ڕەنگڤەدانا ناخێ مرۆڤی دکەن[1]، ژ بەر هندێ وەرگر ب ڕێکا ئەڤان واتایێن دەربڕی دێ شێت جەماوەرەکی بخوینیت و دێ زانیت کا هزرکرنا ئەوان یاچەوایە و داخوازی و پێدڤییاتییێن ئەوی جەماوەری چنە.

خواندنا جەماوەری(هونەر) نینە، کو ب تنێ ل دەڤ کەسەکێ هەبیت و ل دەڤ کەسەکێ دی نەبیت، بەلکو خواندنا جەماوەری (زانست)ە، پشتبەستنێ ب تێبینیکرن و سەربۆر و شرۆڤەکرنا دەربڕینان دکەت، بریتییە ژ ئەوێ درککرن و زانینێ ئەوا ژ واتایێن دەربڕییێن جەماوەری ب دەستڤەدهێت، وەرگر ب ڕێکا

(1) ل ئەوی دەمی زمان و ڕەفتار ڕەنگڤەدانا ناخ و بیرۆباوەرێن تاکەکەسی یان جەماوەری ناکەن، ئەگەر ئەو واتایێن دەربڕی ئەوێن ژ لایێ ئەوانڤە دهێنەئەنجامدان دەستکرد بن.

مێشکی هەولددەت، واتایێن دەربڕییێن جەماوەری یێن زمان و ڕەفتاری بخوینیت و ڕاڤەبکەت و د ئەنجامدا شارەزای جەماوەری دبیت (لیلیان جلاس، 2008، 39-40).

گەلەکجاران واتایێن دەربڕی ئەوێن ژ لایێ جەماوەری دهێنەئەنجامدان ل دەڤ وەرگری ب دەستڤەناهێن، ئەگەر وەرگر بەگراوەند و بیروباوەر و نەریت و دەم و جهان...هتد بەرچاڤ وەرنەگریت (اندرو برادیری، -،73). ئەڤەژی ئەرکێ پراگماتیکی بۆ شرۆڤەکرنا ئەوان واتایان زێدەدکەت، ژ بەرکو شرۆڤەکرنا واتایێن دەربڕییێن ڕەفتاری و زێدەباری ئەو واتایێن دەربڕییێن زمانی ئەوێن واتایەکا نەراستەوخۆ هەین، دشیانا سیمانتیکێدا نینە چارەسەربکەت، چونکی سیمانتیک دەوروبەری بەرچاڤ وەرناگریت، ژ بەرهندێ شرۆڤەکرنا پتریا واتایێن دەربڕییێن جەماوەری دچیتە د ناڤ خانا پراگماتیکێدا، چونکی پراگماتیک گوه ددەتە هندێ، کو ئەو واتایێن دەربڕی ژ کێیە و بۆ کێ و ل چ دەم و سات و دەوروبەرەکیدا هاتییەگوتن.

بۆ نموونە ئەگەر ل سەر درۆشمەکی خۆپیشەندەرێن دژی هەلوەشاندنا دەستهەلاتێ هاتبیتە نڤێسین: (بارکە...بارکە...بارکە) دێ بینین، کو ژ ئەوی درۆشمێ نڤێسی ئەڤ واتایێن ل خوارێ ب دەستڤەدهێن :

1- دەستهەلاتەك هەیە و ئەوێ دەستهەلاتێ سەرۆکەك هەیە.

2- ئەو سەرۆك ل گەل مللەتی یێ باش نینە.

3- جەماوەری ئەو سەرۆك نەڤێت.

4-...هتد.

زانایێن دەروونی ڕێژەیەکی بۆ بکارهینانا واتایێن دەربڕییێن زمانی و ڕەفتاری ل دەڤ تاکەکەسان دەستنیشاندکەن و دبێژن ڕێژا بکارهینانا واتایێن دەربڕی ب ڕێکا زمانی ل دەڤ تاکەکەسان د ناڤبەرا 40-45٪ دایە، لێ ڕێژا بکارهینانا واتایێن دەربڕی ب ڕێکا ڕەفتاری ل دەڤ تاکەکەسان د ناڤبەرا 55-60٪ دایە (جیمس بورج، 2010، 80 - 81).

پێدڤییە ئاماژێ ب ئەوێ چەندێ بدەین، کو خواندنا تاکەکەسەکی ژ خواندنا جەماوەرەکی یا جودایە، ئەڤجا هەتاکو ئەم بزانین، کا خواندنا جەماوەری یا چەوایە، دێ هەولدەین ب جودا بەحسێ خواندنا واتاییێن دەربڕیییێن جەماوەری یێن زمانی و ڕەفتاری کەین:

1-واتاییێن دەربڕی ب ڕێکا زمانی:

بێگومان خواندنا جەماوەری ب ڕێکا واتاییێن دەربڕیییێن زمانی ژ لایێ وەرگریڤە کارەکێ ب سانەهی نینە، بەلکو کارەکێ ب زەحمەتە، ژ بەرکو چێدبیت ژمارا ئەوی جەماوەری، ئەوێ وەرگر هەولددەت بخوینیت، وەلاتەك بیت یان ژمارەکا زۆرا تاکەکەسان بن، بەلێ د گەل هندێدا هەتاکو وەرگر بشێت واتاییێن دەربڕیییێن زمانیییێن تاکەکەسێن ئەوی جەماوەری بخوینیت، پێدڤییە ئاخڤتنا هندەك تاکەکەسان ژ ئەوی جەماوەری وەرگریت – ئەڤجا چ ب ڕێکا هندێ بیت، ل دەمێ ئەو تاکەکەس بۆ دەزگەهێن ڕاگەهاندنێ دئاخڤن یان ب ڕێکا ئەوان دیداران بیت، ئەوێن ل گەل نوینەرێن ئەوی جەماوەری دهێنەگرێدان – و وەرگر دێ گریمانا هندێ کەت، کو ئەو تاکەکەکەس نواندنا ئەوی جەماوەری هەمییێ دکەن. ئەڤە ئەگەر ئەو جەماوەر ژ ئەنجامێ قەیرانەکی یان نەرازیبوونەکی.... ب خۆیشاندانەکی یان مانگرتنەکی ڕاببیت. هەر ب ڕێکا ئاخڤتنێ وەرگر دشێت جەماوەرکی بخوینیت، ل دەمێ د هۆلەکیدا پشتبەستنێ ب ئاخڤتنا هندەك تاکەکەسان بکەت، ئەوژی پشتی گوتارێ پێشکێشی جەماوەری دکەت و پاشی گوهدارییا ئاخڤتنا هندەك ژ ئەوان کەسان بکەت. دیسان وەرگر هەر ب ڕێکا ئاخڤتنێ، دشێت جەماوەری بخوینیت، بێیکو ئەو جەماوەر ب خۆپیشاندانان ڕابن یان گوتار بۆ بهێنەپێشکێشکرن، ئەوژی ل دەمێ

تەماشەی شانۆگەرییان دکەت یان گوهدارییا گوتنێن مەزنان یێن تایبەت ب ئەوی جەماوەریڤە دکەت، لێ ئەگەر وەرگری نڤێسین کرە بنەرەت و بناغە بۆ خواندنا جەماوەری، ل ڤێرێ وەرگر دێ شێت ئەوی جەماوەری ب رێکا ئەوان درۆشمان بخوینیت ئەوێن تاکەکەسێن ئەوی جەماوەری هلدگرن. ئەڤە ئەگەر ئەو جەماوەر ژ ئەنجامێ قەیرانەکی یان نەرازیبوونەکی.... ب خۆیشاندانەکی یان مانگرتنەکی ڕابن. دیسان فرێکەر ب ڕێکا زمانێ نڤێسینێ دشێت جەماوەری ب ڕێکا ئەوان کاریکاتۆران بخوینیت، ئەوێن دەربڕینێ ژ داخوازی و پێدڤییاتی و هزرکرنا جەماوەری دکەن.

ل خوارێ دێ هەولدەین واتایێن دەربڕییێن زمانییێن جەماوەری دابەشی دوو جۆران بکەین:

أ-واتایێن دەربڕی ب ڕێکا زمانێ ئاخڤتنێ:

خالا(1) و(2) تایبەتن ب ئەوی جەماوەریڤە ئەوێ ب خۆپیشاندان و مانگرتنان ڕادبن یان ئەوێن د ناڤ هۆلەکیدا گوهدارییا ئەوان دهێتەکرن و خالا (3) و (4) بۆ جەماوەری ب گشتی یا گونجایە:

1-گوتن-Utterance:

گوتن ڕستەکا بکارهاتییە د دەوروبەرەکێ دیارکریدا، ئانکو گوتن بەرهەمێ واتا ڕستێ و دەوروبەرییە (Sebastian Lobner ,2002,7). شرۆڤەکرنا گوتنێ کارێ پراکماتیکێیە، ژ بەرکو هەتاکو وەرگر بشێت هزرکرن و داخوازی و پێدڤییاتییێن تاکەکەسێن جەماوەری بخوینیت، دڤێت خۆ ب ئەوی دەوروبەریڤە

بگرێدەت، ئەوێ ئەو گوتن تێدا هاتییەبکارهینان. هەر وەکو د ئەڤێ گوتنا ل خوارێدا دیاردبیت:

– ئەم بێی دەنگ نامینن هەتاکو بێکاری نەمینیت.

وەرگر ب ڕێکا دەوروبەرێ ئەڤ گوتن تێدا هاتییەبکارهینان، دێ شێت شارەزای هزرکرن و پێدڤییاتییێن تاکەکەسێن جەماوەری بن، کو بریتینە ژ:

1– حکومەت فاکتەرێ سەرەکییە بۆ هەبوونا بێکارییێ.

2– حکومەت بەرپرسە ژ ئەڤێ قەیرانێ.

3– حکومەتێ شیان هەنە، خەلکی دابمەزینیت.

4– ...هتد.

دیسان گوتنا(کا ئاڤ و پترۆل و کارەب؟) ئەگەر ژ لایێ تاکەکەسێن سەر ب جەماوەرەکیڤە بهێتەئارستەکرن بۆ وەرگری و دەستهەلاتا ئەوی، وەرگر ب ڕێکا ئەو دەوروبەر ئەو گوتن تێدا هاتییەگوتن، دێ ئەڤ واتاییێن ل خوارێ ل دەڤ دیاربن:

1– نەرازیبوونا خەلکی ژ دەستهەلاتێ.

2– بۆچی حکومەتێ هەتا نوکە ئاڤ و کارەب و پترۆل بۆ خەلکێ دابین نەکریە؟

3– ما هەتا کەنگی دێ بارۆدخ ب ئەڤی ڕەنگی بیت.

4– کا سامانێ وەلاتی چ لێدهێت؟

5– دڤێت سامانێ وەلاتی بۆ مللەتی بیت.

6– ...هتد.

2-شێوازێ ئاخڤتنێ:

وەرگر دێ شێت ب ڕێکا شێوازێ ئاخڤتنێژی، شارەزای هزر و پێدڤییاتی...یێن یێ تاکەکەسێن جەماوەری بیت، چونکی هزر و پێدڤیاتی...یێن تاکەکەسان د شێوازێ ئاخڤتنا ئەواندا ڕەنگڤەددەت. هەر وەکو د ئەڤان هەر دوو ڕستێن ل خوارێدا دیاردبیت:

1-یا باشە، حکومەت ئاهێت خوارنێ بدەتە خەلکی.

2-دڤێت حکومەت ئاهێت خوارنێ بدەتە خەلکی.

پشتی ئەڤ ڕستێن ل سەری ژ لایێ تاکەکەسانڤە بۆ وەرگری دهێنەئارستەکرن، ئەو هەر دوو ڕستە دێ بۆ وەرگری دیارکەن، کو تاکەکەسان د هەر ڕستەکیدا ب شێوازەکی دەربڕین ژ هزرکرن و داخوازی و پێدڤییاتییێن خۆ کرینە، کو د ڕستا (1)دا، تاکەکەسان ب شێوازەکێ نازك و نەرم دەربڕین ژ هزرکرن و داخوازی و پێدڤییاتییێن خۆ کرییە، بەلێ د ڕستا (2)دا بۆ دەربڕینا هزرکرن و داخوازی و پێدڤییاتییێن خۆ شێوازەکێ توند بکارهیناینە. ب ئەڤێ چەندێ، وەرگر دێ شێت دەرئەنجاما هندێ ژ ڕستا(1) بکەت، ئەگەر حکومەت ئاهێت خوارنێ بدەتە خەلکی، باشە و ئەگەر نەدەت چ ئاریشە نینە" بەلێ ژ ڕستا (2) دەرئەنجاما هندێ بکەت، ئەگەر دەستهەلات ئاهێت خوارنێ بۆ ئەوان دابین نەکەت، ڕەنگە ب خۆپیشاندان و مانگرتنان ڕابن یان بڕیارا گوهۆڕینا سیستەمی بدەن.

3-گوتنێن مەزنان:

ب شێوەکێ گشتی ئەم دشێن گوتنێن مەزنان بکەینە ئێك ژ سەرچاوان بۆ خواندنا جڤاکی (بەهار زایر محمد، 2009، 26) یان جەماوەری ژ بەرکو هەتا نوکە

گوتنێن مەزنان ڕۆلێ خۆ ل ناڤ مللەتان هەیە و خەلك ب چاڤەكێ مەزن بەرێ خۆ ددەنێ، ئەڤە ژ لایەكیڤە و ژ لایەكێ دیڤە د گوتنێن مەزناندا هەمی چەمكێن هزركرنا جەماوەری وەكو ئاین و نەتەوە و زانست.... تێدا ڕەنگڤەدەت. ئەڤەژی دێ هاریكارییا وەرگری كەن، شارەزای جەماوەری و هزرا جەماوەری بیت.

ئەڤێن ل خوارێ چەند گوتنێن مەزنان، كو د ناڤ جڤاكا كوریدا دهێنەگوتن، كو تێدا ڕەنگڤەدانا هزركرنا جڤاكێ كوردی ژ لایێ ئاینی، هزرا نەتەوایەتی، پیشانددەت:

– ئاین:

– دێ بێژی بەرێ كەعبێیە.

د ڤێ گوتنا مەزناندا دەردكەڤیت، كورد مللەتەكێ موسلمانن و بەرێ كەعبێ بەهایەكێ مەزن ل دەڤ ئەوان هەیە.

– نڤێژا ب وەخت وەكو میرێ سەر تەخت.

ئەڤ گوتنە، دیاردكەت، كوردان باوەری ب خودێ و ئاین خودێ هەیە، چونكی نڤێژكرن و ب تایبەتی د وەختێ ئەوێیێ دیاركردا، ئێكە ژ بنەما و ستووینێن ئاینێ ئیسلامێ.

– وەلات و نەتەوەپەرستی:

– شام شەكرە، وەلات شرینترە.

– سەبە ژ قەومێ خۆ بە.

د ئەڤان هەر دوو گوتێن مەزناندا، دیتنا کوردان بەرامبەر وەلات و نەتەوا ئەوان دیار و ئاشکەرا دبیت و دووپاتییێ ل هندێ دکەن، کورد حەز ژ وەلات و نەتەوا خۆ دکەن.

– کار و شول:

– هەتا کەفا دەستی ڕەش نەبیت، تاما دەڤی خۆش نابیت.

– یێ نەکەت، ناخۆت.

ئەڤ هەر دوو گوتنێن مەزنان دیاردکەن، کو جڤاکێ کوردی جڤاکەکێ شولکەرە، حەز بێکارییێ ناکەت، بەلکو خەلکێ ئەوێ ڤیانا هندێ هەیە، کو هەمی گاڤان خودان شول و کار بن.

4–شانۆگەری:

وەرگر دیسان دشێت ب ڕێکا ئەوێ شانۆگەرییا دەربڕینێ ژ هزرکرن و داخوازی و پێدڤییێن جەماوەری دکەت، شارەزای ئەوی جەماوەری بیت، چونکی ڕەنگە شانۆگەرییەك دەربڕینێ ژ هەژاری و بێکارییا مللەتەکی بکەت یان دەربڕینێ ژ ئایدۆلۆجییا مللەتی بکەت یان چێدبیت دەربڕینێ ژ هندێ بکەت دەستهەلات پلانەکی بۆ دامەزراندنا گەنجان دابنیت. ب ئەڤێ چەندێ وەرگر دێ شێت جەماوەری بخوینیت.

ب–واتاییێن دەربڕی ب ڕێکا زمانێ نڤیسنێ:

خالا (1) تایبەتە ب ئەوی جەماوەریڤە، ئەوێ ب خۆپیشاندان و مانگرتنان ڕادبیت و خالا (2) یا گشتییە وەرگر ب ڕێکا ڕۆژنامەڤانییێ دێ زانیت:

1–درۆشم:

درۆشم بریتییه ژ ئەوان دەربڕینان ئەوێن تاکەکەس(جەماوەر) ب شێوێ نڤێسین بەلاڤدکەت، بۆ هندێ داکو هزر و پێدڤییاتییێن خۆ بگەهینیتە وەرگری(دەستهەلات).چونکی درۆشمژی وەکو دەربڕینێن ئاخڤتنێ ڕەنگڤەدانا هزر و پێدڤییاتییێن تاکەکەسان دکەن" ژ بەر هندێ درۆشم هاریکارە بۆ هندێ وەرگر بشێت جەماوەری بخوینیت و شارەزای جەماوەری بیت.

ژبەرکو درۆشم جەختەکا زێدە ل سەر واتا مەبەستدار دکەت، ژ بەر هندێ ئەو پەیڤ یان فرێز یان ڕستێن درۆشم پێ دهێنەنڤێسین کورتن. دیسان پەیڤژی دویرن ژ پەیڤێن نامۆ یان تەم و مژی یان درکاندنێن گران(محمد محمد داود، 2003، 70- 71). ئەڤێن ل خوارێ چەند درۆشمەکن، کو ب ڕێکا ئەوان درۆشمان، وەرگر دشێت هزرا جەماوەری بخوینیت و بزانیت کا داخوازی و پێدڤییاتییێن جەماوەری چنە:

– ئازادی...ئازادی.

ئەگەر جەماوەرەك د ناڤ دەستهەلاتەکا دکتاتۆریدا ئەڤی درۆشمێ ل سەری هلبگریت، دێ بۆ وەرگری دیاربیت، کو ئەو یێن زۆلم و زۆرداریێ دکەن و جەماوەر داخوازا هندێ دکەت، ئەو زۆلم و زۆدارییە نەمینیت و خەلك ب ئازادی بژین.

– دادپەروەری و یەکسانی.

هەر دەمێ ئەڤ درۆشمە ژ لایێ جەماوەرەکیڤە هاتە بلندکرن، ب ئەڤێ چەندێ وەرگر دێ شێت ئەوی جەماوەری بخوینیت، کو ئەو جەماوەر داخوازا هندێ دکەت، واستەکاری نەمینیت، دیسان دەستهەلات ب ئێك چاڤ تەماشەی هەمی مللەتی بکەت.

– گەلی گوهۆڕین دڤێت.

ئەڤ درۆشمێ ناڤبڕی ل دەمێ تاکەکەسێن جەماوەرەکی د خۆپیشاندانەکیدا هلبگرن، وەرگر دێ تێگەهیت، کو گەل یێ بێزارە ژ دەستهەلاتێ و نەڤێت ئەو دەستهەلات بەردەوامییێ بدەتە کارێ خۆ، بەلکو دڤێت دەستهەلاتەکا نوی بهێت و ئەو دەستهەلات و ڕژێم نەمینیت.

2–کاریکاتۆر:

پەیڤا(کاریکاتۆر– Caricature) پەیڤەکا فەرەنسییە ب واتایا هونەرێ پێکەنینێ دهێت (محمد محمد داود، 2003،73). ئەڤ جۆرێ وێنەی ب شێوەکێ هونەری ڤەکۆلینی ل کێشەیەکا دیارکری دکەت و هەولددەت ب شێوازەکێ گالتەئامێز ڕەخنێ ل هێلی بکەت و ژێ هاڤیدبیت. هەروەسا هونەرمەندێ کاریکاتۆری هندەکجاران پێخەمەت کاریگەری و ورووژاندنا پێکەنین و گالتەکرنێ، هندەك پارچێن وێنێ کاریکاتۆری مەزن دکەت و هندەك پارچێن دی بچویك دکەت، بەلێ ل گەل هندێ هونەرمەندێ کاریکاتۆری هەولددەت خودێ وێنەیێ گشتی پارێزیت و نەگوهۆڕیت (طلال فهد الشعشاع، 2011، 19).

کاریکاتۆر شێوەکە ژ شێوێن دەربڕینا ڕامیاری، کو دەربڕینێ ژ بابەتی ب ڕێکا وێنە و پەیڤان دکەت (محمد محمد داود، 2003،73). هەر چەندە دەربڕینێن

نڤیسی دڤێت ب رێکا نڤیسینێ بیت، نەکو وێنەی، لێ ژ بەرکو د کاریکاتۆریدا ژ بلی وێنەی، پترییا جاران پەیڤێن نڤیسیژی رۆلێ خۆ تێدا دبینیت. ژ بەر هندێ مە ئەڤ هونەرە د بن دەربڕینێن زمانیدا باسکر و ب تایبەتی د بن دەربڕینێن نڤیسیدا.

کاریکاتۆر بابەتەکە گرێدای بوارێ رۆژنامەڤانیێیە، هونەرمەند دشێت ب رێکا کاریکاتۆری هزر و داخوازی و پێدڤییاتییێن جەماوەری بگەهینیتە وەرگر و دەستهەلاتێ.

باشترین نموونە بۆ ئەڤێ چەندێ، کاریکاتۆرێ هەر دوو هونەرمەندێن مسری(مستەفا حسێن و ئەحمەد ڕەجەب)بوو، ئەڤان هەر دوو هونەرمەندان کاریکاتۆرەك دروستکر، تێدا کەسایەتییا (فەلاح کفر هنادوە) کریە نموونە بۆ کەساتییا گەلێ مسرییێ خەمبار، د ئەوی کاریکارتۆریدا جل و بەرگێن گوندییێن کەڤنێن ب ناڤ و دەنگێن مسری ل بەر (فەلاح هنادوە)کرینە و (فەلاح هنادوە)ی خۆ د ئەوی کاریکاتۆریدا بەرامبەر سەرۆك وەزیرێن مسر چەماندییە و داخوازی و دیتنا مللەتی د سیاسەتا حکومەتێدا پێشکێشی جەنابێ سەرۆك وەزیران کریە (محمد محمد داود، 2003،74–75).

دیسان ئەگەر وەرگر ئەڤی کاریکاتۆرێ ل خوارێ شرۆڤەبکەت، ئەڤ ڕاستییێن ل خوارێ ل سەر بارودۆخی دێ بۆ ئەوی دیاربن، ئەوژی ئەڤەنە:

+نەبوونا کارەبێ ل وەلاتی.

+ بێئومێدیا ئافرەتێ(خەلکێ) ب چاکبوونا کارەبێ.

+نەڕازیبوونا خەلکی ژ بارودۆخی

2-واتاییێن دەربڕی ب ڕێکا ڕەفتاری:

بەری ئەم بەحسێ ئەوان واتایان بکەن، ئەوێن ب ڕێکا ڕەفتارێ تاکەکەسا دهێتەدەربڕین، پێدڤییە بزانین ڕەفتار–Behavior چییە، ڕەفتار دهێتەپێناسەکرن، کو ئەوان هەمی کار و هەلسوکەڤتان ب خۆڤە دگریت، کو گیاندار پێرابیت (W.David pierce and Carl.D.Cheney, 2004 ,420).

هەر وەکو چەوا وەرگر ب ڕێکا زمانی دشێت جەماوەری بخوینیت، د هەمان دەمدا وەرگر دشێت ب ڕێکا ڕەفتارێ جەماوەریژی، جەماوەری بخوینیت.

تاکەکەس ب دوو ڕێکان دەربڕینێ ژ ڕەفتارێ خۆ دکەن، ئەوژی ئەڤێن ل خوارێنە:

1– کارێ ئاشکەرا: د ڤێرێدا ب ئەنقەست تاکەکەس پەیامەکا تایبەت ئارستەی وەرگری دکەت، ژ بەر هندێ ل ڤێرێ وەرگر ب دروستی ل پەیاما تاکەکەسان دگەهیت.

2– کارێ ڕاگەهاندنێ: ئەڤ ناڤکرنە ل سالا 1969 ژ لایێ هەر دوو شارەزاییێن هێماییێن نەزمانی ئیکمان و فرایسینڤە هاتییەدانان، د ڤێرێدا ژ بەرکو ڕەفتارێ تاکەکەسان د هنارتنا پەیامێدا یێ ئەنقەست نینە، ژ بەر هندێ، چێدبیت وەرگر ب شێوەکێ چەوت و هەلە ئەوێ پەیامێ ڕاڤەبکەت (جیمس بورج، 2010، 80). بەلێ ئەڤە بەهایێ ڕەفتاری د گەهاندنا پەیامێدا کێم ناکەت، چونکی ڕەفتار پەیاما خۆ ب ڕاستەقینە و سەرکەڤتیتر ژ زمانی دگەهینیتە وەرگری.

ڕاڤەکرنا ڕەفتارێ تاکەکەسان گرێدای زنجیرەکا قۆناغانە، ئەوژی بریتینە ژ:

قۆناغا ئێکێ: ئەڤ قۆناغە بریتییە ژ ئەوێ کریارێ یان کریاران ئەوێن ب سەر تاکەکەساندا دهێت یان تێدا دەرباسدبن. وەکو قەدەغکرن ژ ڤەخوارنا ئاڤێ بۆ ماوەکێ دیارکری.

قۆناغا دووێ: بریتییە ژ حالەتەکێ ناڤخۆیی. وەکو تێهنیبوونا دەروونی.

قۆناغا سێیێ: ئەڤەژی ڕەفتار ب خۆیە، ئەوژی ڤەخوارنا ئاڤێیە (محمد عماد الدین اسماعیل، 1989، 169).

گومان تێدا نینە ئەگەر مە شییا پێزانینان ل سەر قۆناغا دووێ ب دەستڤەبهینین، ل ئەوی دەمی ئەم دێ شێین پێشبینییا قۆناغا سێیێ بکەین، بێیکو ئەم پێدڤی ب زڤرینا قۆناغا ئێکێ بین. هندەکجاران ئەم دشێین دەرئەنجاما قۆناغا دووێ ژ قۆناغا ئێکێ بکەین و هندەك جارێن دی دشیاندایە دەرئەنجاما قۆناغا دووێ ژ قۆناغا سێیێ بهێتەکرن (محمد عماد الدین اسماعیل، 198، 169).

ژ هەژییە بێژین پشتبەستنا وەرگری ب دەرئەنجامێن ل سەری، دێ هاریکارییا وەرگری کەت، کو بشێت جەماوەرەکی بخوینیت و شارەزای هزرکرن و داخوازی و پێدڤییێن ئەوی جەماوەری بیت.

وەرگر دێ شێت ڕەفتارێ جەماوەری بخوینیت، ل دەمێ دەرئەنجا قۆناغا دووێ ژ قۆناغا سێیێ دکەت.

بۆ نموونە وەرگر ل دەمێ دبینیت جەماوەرەك د خۆپیشاندانەکیدا قنینەکی هلبگریت، وەرگر دێ تێگەهیت، کو ئەو جەماوەر پێدڤی ب غازێ هەیە، بەلێ ئەگەر تاکەکەسێن جەماوەری ئالایێن سپی هلگرتن، دێ ئەوێ واتایێ دەت، کو جەماوەری ئاشتی دڤێت. لێ ئەگەر وێنێ عامودەیەکی هلگرتن، دێ وەرگر تێگەهیت، کو ئەوی جەماوەری پێدڤی ب کارەبێ هەیە. هەروەسا ئەگەر

جەماوەری وێنێ سەرۆکێ خۆ دڕاندن، وەرگر دێ تێگەهیت، کو ئەو جەماوەر یێ ژێ تۆرەیە، بەلێ ئەگەر جەماوەری وێنێ سەرۆکێ خۆ هلگرت، ل ئەوی دەمی دێ بۆ وەرگری دیاربیت، کو ئەو جەماوەر لاینگەرن بۆ سەرۆکێ خۆ، دیسان ئەگەر تاکەسێن جەماوەری چاڤێن خۆ گرێدابن، دێ واتا هندێ گەهینیت، کو دەستهەلاتێ ئەو جەماوەر یێ ژ زانینا گەلەک تشتان بێبەهرکری، بەلێ ئەگەر دەستێن خۆ گرێدابن، دێ ئەوێ واتایێ دەت، کو دەستهەلاتێ جەماوەر یێ وەکو زیندانییان لێکری، بەلێ ئەگەر دەڤێن خۆ گرێدابن، دێ وەرگر تێگەهیت، کو ساسنۆرا ڕادەربڕینێ ل سەر ئەوان هەیە، ئەگەر تاکەکەسێن جەماوەری دەستێ خۆ بلندکربن و ل گەل ئەوێ بلندکرنێ هەر دوو تبلێن خۆ یێن شەهادێ و تبلا ناڤین ڕاکربن و وەکو ژمارا(7) یان پیتا (V)لێکربن، وەك ئەڤێ وێنەی :

ئەڤە واتا هندێ ددەت، کو جەماوەر دبێژیت، سەرکەڤتن یا مەیە،چونکی (V) د زمانێ ئینگلیزیدا واتایا (tory.0Vic) دگەهینیت، دیسان ئەگەر جەماوەری ئالایێ وەلاتەکی سۆت، واتا هندێ دگەهینیت، جەماوەر ژ سیاسەتا ئەوێ دەولەتێ ڕازی نینە، بەلێ ئەگەر جەماوەری خیڤەتێن خۆ ل جهێ خۆپیشاندان ڤەدان یان نڤێژ ل ئەوی جهی کرن یان خوارن ل وێرێ خوارن....هتد، دێ ئەوێ واتایێ دەت، کو جەماوەر دەست ژ مانگرتن و خۆپیشاندان بەرنادەت و دێ بەردەوام بیت ل سەر کارێ خۆ هەتاکو ئەو باردۆخ بهێتەگوهۆڕین. ئەڤە و چەند کار و هەلسوکەڤتێن دی هەنە، کو جەماوەر د خۆپیشاندانانەدا پێرادبیت، ئەڤجا ئەو کار د خزمەتا دەستهەلاتێدا بیت یان دژی دەستهەلاتێ بیت. ئەڤجا ل دەمێ وەرگر ئەوی ڕەفتاری دبینیت، ئێکسەر دشێت ئەوی جەماوەری بخوینیت، کا ئەوی جەماوەری چ داخوازی و

پێدڤییاتی هەنە. ئەڤەژی ئەوێ چەندێ دگەهینیت، کو کار و هەلسوکەڤت ڕێکەکا دییا پەیوەندیکرنێیە د ناڤبەرا فرێکەر(جەماوەر) و وەرگریدا.

هندەکجاران، د خۆپیشاندانانڤدا جەماوەرەك ب سوتنا دوکانان یان شەلاندنا موزەخانان یان هەر کارەکێ دی یێن نەرەوا ڕادبیت، ئەڤەژی ئەوێ واتایێ ددەت، کو ئەوی جەماوەری دڤێت بارودۆخی تێکبدەت و زیانێ بگەهینیت.

دیسان فرێکەر ل دەمێ گوتارێ د هۆلەکێدا پێشکێشی جەماوەرەکی بکەت، دێ شێت ب ڕێکا جۆلاندن و لڤینێن جەماوەر ئەنجامددەت، ڕەفتارێ جەماوەری بخوینیت، چونکی لڤینژی مل ب ملێ کار و هەلسوکەڤتان ئەوژی ب ڕەفتار دهێتەهژمارتن.

بۆ نموونە هینانا سەری چەند جاران بۆ خوارێ ب واتا پشتەڤانییێ دهێت، چەماندنا لەشی بۆ پێشییێ ب واتایا گوهدانێ ددەت، دانانا دەستی بۆ بن سەری یان خوارکرنا سەری بۆ ڕەخەکی ل گەل تەماشکرنا فرێکەری ب واتایا هزرکرنێ دهێت، تەماشەکرنا بەردەوام بۆ فرێکەری ب واتایا تەرکیزێ ددەت. دیسان گەلەك هاتن و چوون یان تەماشەکرنا دەمژمێرێ یان تەماشەکرنا ڕەخێن هولێ یان بۆ پشتێ، هەمی ئەو لڤین واتایا بێزارییێ ددەن (طارق محمد السویدان، 2003، 204).

پشکا سێیێ

ڕازیکرن و گوتارا ڕامیاری

أ-تێگەهێ ڕازیکرنێ:

ل دەمێ فرێکەر گوتارێ پێشکێشی جەماوەری دکەت، جەماوەر ژ ئەنجامێ هۆکارێن جۆراوجۆر دشێت سێ جۆرێن کارڤەدانان ئەنجامبدەت:

1- ڕەتکرن.

2- بێهەلویستی و گرنگیپێنەدان.

3- وەرگرتن و ڕازیبوون (کاظم متولی، 1384، 147).

د ڕاستیدا فرێکەر حەزناکەت، کارڤەدانا ئێکێ و دووێ ل دەڤ جەماوەری پەیدابیت، بەلکو هەردەم چاڤەرێی کارڤەدانا جۆرێ سێیێیە، ئەوژی ڕازیکرنا جەماوەرییە.

بێگومان سەرەکیترین بنەرەتێ ڕازیکرنێ، داخوازییا مفا و سوود وەرگرتنێ دکەت، هەمی ئارمانج د بوارێن جۆراوجۆرێن ژیانێدا دکەڤنە بن ئەڤی چارچۆڤی. هەر تاکەکەسەك ل بەرامبەر هەر گوتارەکا چ مفا بۆ نەبیت، پێشوازییێ ل ئەوێ گوتارێ ناکەت و پێڕازی نابیت (ژێدەرێ بەرێ، 168).

بەری ئەم بچینە د ناڤ بابەتێ ڕازیکرنێدا پێدڤییە ئاماژێ ب ئەوێ چەندێ بدەین، کو گەلەکجاران هەر دوو زاراڤێن ڕازیکرن و کارتێکرن پێکڤە دهێنەگوتن، هەر چەندە ئەو هەر دوو زاراڤ گەلەك نێزیکی ئێکن، بەلێ جوداهی د ناڤبەرا ئەواندا هەیە. زاراڤێ کارتێکرن گشتیترە ژ ڕازیکرنێ، ئەوژی ل دەمێ کەسێ ئێکێ ب ڕێکا زمانی بڤێت هەلچوونێ ل دەڤ کەسێ دووێ دروستبکەت. ئەگەر ئەو هەلچوونا ل دەڤ کەسێ دووێ پەیدادبیت، ل گەل دیتنا کەسێ ئێکێ یەکسان بیت، ل ئەوی دەمی زاراڤێ کارتێکرن نێزیکی زاراڤێ ڕازیکرنێ دبیت، بەلێ ئەگەر کەسێ ئێکێ هەلچوونەکا پێچەوانە ل دەڤ کەسێ دووێ پەیدابکەت، ل ئەوی

دەمیٚ زاراڤیٚ کارتیٚکرن ژ زاراڤیٚ ڕازیکرنیٚ دویر دکەڤیت (ابراهیم بن صالح الحمیدان، 1426، 248–249). ل خواریٚ دیٚ هەولدەین هەڤپشکی و جوداهییێ د ناڤبەرا ڕازیکرن و کارتیٚکرنیٚدا، د ئەڤان خالیٚن ل خواریٚدا دیاربکەین:

1–چیٚدبیت هەر دوو زاراڤ د مەبەستیٚدا هەڤپشك بن، کو ل ئەوی دەمی ئەو هەر دوو زاراڤ دبنە هەڤواتا، بەلیٚ هەڤواتایەکا نەتەواو، چونکی هەر پەیڤەکیٚ چەند واتایەك هەنە، خۆ ئەگەر ئەو پەیڤ ل گەل پەیڤەکیٚ یان چەند پەیڤەکان د هلگرتنا هندەك واتایاندا هەڤپشك بیت.

2– چیٚدبیت کارتیٚکرن بیتە هۆییٚ ب دەستڤەهینانا ڕازیکرنیٚ، بۆ نموونە دیتنا ویٚنیٚ هەژار و دەربەدەر و

بیٚخودانان، چیٚدبیت ئەو باوەری ل دەڤ کەسی پەیدابیت، کو هاریکارییا ئەوان کەسان یا پیٚدڤی و فەرە.

3–جهیٚ ڕازیکرنیٚ د هزر و سۆزیٚدایە، بەلیٚ کارتیٚکرن پتریا جاران د ڕەفتاریدا دهیٚتەتیٚبینیکرن.

4– ئەنجامدانا کارتیٚکرنیٚ بۆ هندیٚیە داکو کریارا ڕازیکرنیٚ پەیدابیت، بەلیٚ چیٚدبیت کارتیٚکرن، ڕازیکرنیٚ پەیدانەکەت، بەلکو پیٚچەوانە بیت. بۆ نموونە پالدانا قوتابییان بۆ خواندن و فیٚربوونیٚ ب ڕیٚکا هەرەشیٚ چیٚدبیت بیتە هۆییٚ هندیٚ ئەو قوتابی دەست ژ خواندنیٚ بەردن (ابراهیم بن صالح الحمیدان، 1426، 249 – 250).

ب تنیٚ دەروونناس بۆ ئەنجامدانا کاریٚ خۆ مفای ژ ڕازیکرنیٚ نابینن، بەلکو فریٚکەریٚن ئاینی و ڕامیاری و زمانڤان و سەرکردیٚ لەشکەری و پاریٚزەر و بازرگان و ئەڤیندارژی... هتد هەولددەن ڕازیکرنیٚ ل دەڤ وەرگری دروستبکەن.

بۆ نموونە دەروونناس هەولددەت، مرۆڤێن نەخۆشییێن دەروونی هەی، ب ڕێکا ڕازیکرنێ، ئەوان د ژیانێدا گەشبین بکەت. فرێکەرێ ئاینی دڤێت ب ڕێکا ڕازیکرنێ بەرێ جەماوەری بدەتە ئاینی. فرێکەرێ ڕامیاری دڤێت جەماوەری ب هزر و ڕێباز و بیرو باوەرێن خۆ ڕازیبکەت. زمانڤان هەولددەت ب ڕێکا شێوازێ دەربڕینێ و دەنگ و هەلبژارتنا پەیڤان... جەماوەری ب زمانێ خۆ ڕازیبکەت. سەرکردێ لەشکەری دڤێت مەعنەوییاتان ل دەڤ لەشکەری پەیدابکەت. پارێزەر هەولددەت دادوەری ڕازیبکەت، بۆ هندێ داکو پۆزش و پاکانەیا تاوانباری بکەت. بازرگان هەولددەت بکڕان ڕازیبکەت، داکو کەل وپەلێن ئەوی بکڕن. ئەڤیندار دڤێت دولبەرا خۆ ڕازیبکەت، داکو دولبەرا ئەوی بەردەوام حەز ژێبکەت....هتد.

ڕازیکرن ئێکە ژ هونەرێن کەڤنێن مرۆڤایەتی، ڕازیکرن ل ئەوی دەمی ل دەڤ مرۆڤی هەبوو، ل دەمێ دەست ب ژیانا جڤاکی ل سەر گۆیا زەمینی کری. ل سەر ئەوی بنەمای، کو ڕێکەکە و مرۆڤی جەخت ل سەر کریە، بۆ هندێ داکو پەیوەندییێ ب تاکەکەسێن دی بکەت و ل ئێك و دوو بگەهن و د ئەنجامدا بشێت کەسێن بەرامبەر ڕازیبکەت (مصطفى حميد كاظم الطائي، 2007، 151).

ڕازیکرن ژ بەرکو ئەرکەکێ زمانییە، ژ بەر هندێ ب گرنگترین ئەرکێ پەیوەندیکرنێ دهێتەهژمارتن، چونکی ژ لایەکیڤە زمان گرنگترین ڕێکە بۆ پەیوەندیکرنێ و ژ لایەکێ دیڤە د هەر جۆرەکێ پەیوەندیکرنێدا فرێکەر هەولددەت ڕازیکرنێ بۆ لایەنێ بەرامبەر دروستبکەت. ئەڤجا ئەو پەیوەندیکرن یا ئارستەکری بیت بۆ تاکەکی یان زێدەتر ژ تاکەکی یان بۆ جەماوەرەکی یا زێدەتر ژ جەماوەرەکی یا ئارستەکری بیت، هەر وەکو د گوتارا ڕامیاریدا دهێتەدیتن. کو

د ئەڤێ گوتارێدا فرێکەر هەولددەت، ڕازیکرنێ بۆ جەماوەرەکی یان پتر ژ جەماوەرکی دروستبکەت.

ب دیتنا ستیڤ بۆسی، ڕازیکرن گرنگترین و بهێزترین جۆرە ژ جۆرێن پەیوەندیکرنا مرۆڤی. ئەڤ پەیوەندیکرن، ل ئەوی دەمی دێ بیتە پەیوەندیکرنەکا ڕازیکەر، ل دەمێ فرێکەر د پەیوەندیکرنا خۆدا ببیتە ئەگەرێ ڕاستڤەکرنا بۆچوونێن جەماوەری یان گوهۆڕینا هەستان یان هەلسوکەڤتێن ئەوان، هەر ل ئەوی دەمی ئەو کەسێ ب ئەوێ پەیوەندیکرنێ ڕادبیت، دێ ب کەسەکێ ڕازیکەر هێتەهژمارتن (Steve Booth-Butterfield,2009,4).

فلوید ڕۆچی – Floyd Roch د نڤێسینەکا خۆدا ئەوا ب ناڤ و نیشان:"چارەنڤیسێ جڤاکێ مرۆڤی هەمییێ دمینیتە سەر کارتێکرنا ڕەفتارێ مرۆڤی" ئاماژێ ب هندێ ددەت، ڕازیکرن کارامەیەکا سەرەکییا ژیانێیە (RobertLevine,2003,241).ئانکو تاکەکەس د هەمی بوارێن ژیانێدا پێدڤی ب ڕازیکرنێ هەنە، بۆ ب ڕێڤەبرنا کاروبارێن ژیانێ، بگرە ژ ڕامیارییێ هەتا بگەهیتە کاروبارێن فروتنا کەل و پەلان د ناڤ بازاراندا.

ژ گرنگییێن ڕازیکرنێ ئەوە، کو گەلەك بوارێن دی بۆ سەرکەڤتنا کارێ خۆ مفای ژێ وەردگرن، وەکو ڕامیاری و بازرگانی و زمان...دیسان ژ گرنگییێن دییێن ڕازیکرنێ، ئەوە فرێکەر ب ڕێکا ئەڤێ کریارێ دشێت ئارستە و سەمتێن جەماوەری بگوهۆڕیت، وەکو ئەوی دڤێت لێبکەت، هەر وەکو فرێکەر بشێت کەسەکی یان ژمارەکا کەسان ڕازیبکەت، کو ئارستە و دیتنا خۆ دژیانێدا بگوهۆڕن و بەرێ ئەوان بدەتە ڕێکەکا باش و قەنج.

1- پێناسا ڕازیکرنێ:

ئەگەر ئەم بهێین تەماشەی پێناسا ڕازیکرنێ بکەین، دێ بینین زانایان ب چەند ڕەنگێن جودا پێناسەکریە، ئەڤێن ل خوارێ هندەك ژ ئەوان پێناسانە:

1- جۆن فاریلی، دبێژیت: ڕازیکرن بریتییە ژ هەر پەیوەندیکرنا نڤیسی یان زارەکی یان بهیستی یان بینرای، کو تێدا فرێکەر هەولبدەت، کارتیکرنێ ل سەمت و بۆچوون و ڕەفتارێ بەرامبەری بکەت (ابراهیم أبو عرقوب، 1993، 189).ئەڤ پێناسە جەختێ ل سەر ئەڤان خالان دکەت:

أ- فرێکەر و وەرگر هەنە و فرێکەر ب ڕێکێن جودایێن پەیوەندیکرنێ هزر و بۆچوونا خۆ ئاراستەی وەرگری دکەت.

ب- فرێکەر ب ئەڤێ کریارێ ڕادبیت، بۆ هندێ داکو بشێت بەرامبەری بۆ لایێ خۆ ڕابکێشیت.

2- فرازێر سیتل، دبێژیت: ڕازیکرن ئەوە تۆ بشێی کەسەکی ب ڕێکا ئامۆژگاری و بیانۆ و لۆژیکی یان ب ڕێکا هێزێ هانبدەی ب کارەکی ڕابیت (ژێدەرێ بەرێ، 189). د ئەڤێ پێناسێدا ئەڤ خالە بەرچاڤدکەڤن:

أ- فرێکەر دڤێت بشێت کەسێ بەرامبەر ڕازیبکەت.

ب- ڕازیکرنا کەسێ بەرامبەر یان دێ ب ڕێکا بکارهینانا عەقلی بیت یان ب ڕێکا ب ڕێکا بکارهینانا هێزێ بیت.

3- ستیڤ بۆز و بێتر فیلد دبێژن، ڕازیکرن کارامەیا بکارهینانا پەیڤانە، پێخەمەت گوهۆڕینا ڕێکا هزر و هەست و ڕەفتارێ کەسێن دی (Steve Booth-Butterfield,2009,4) ئەڤ پێناسە دووپاتییێ ل ئەڤێ خالێ دکەت:

أ–ب تنێ هێماییێن زمانی ڕۆلێ ڕازیکرنێ دبینیت.

ب–ڕازیکرن ل ئەوی دەمی ب دەستڤەدهێت.ل دەمێ کەسێ ئێك بشێت ب شارەزای هێماییێن زمانی (پەیڤان) د ئاخڤتنا خۆدا بکاردهینیت.

4– بیرك دبێژیت: ڕازیکرن ئەوان هەمی هێماییێن زمانی و نەزمانی ب خۆڤەدگرن، ئەوێن ئەو شیان هەبن، کو بشێن سەمت و هەلسوکەڤتان دروستبکەن یان بگوهۆڕن (محمد دیماس، 1999، 14).ژ ئەڤێ پێناسێ ئەڤ خالە دهێنەتێبینیکرن:

أ–هێماییێن زمانی و نەزمانی ڕۆلێ ڕازیکرنێ دبینن.

ب– ئەو هێما بشێن کاریگەرییێ ل بەرامبەری بکەن.

5– ئالان توت دبێژیت:ڕازیکرن کریارەکا سۆزدارییە، کو ژ ئەنجامێ پەیداکرنا پەرۆشەکا زێدە ل دەڤ وەرگری ب دەستڤەدهێت (Allantutt,2006,6).ئەڤ پێناسە ئەڤان خالێن ل خوارێ بەرچاڤدگریت:

أ–دووپاتییێ ل لایەنێ سۆزداری دکەت، نەکو لایەنێ عەقلی.

ب–ڕازیکرن ل ئەوی دەمی ب دەستڤەدهێت، ل دەمێ لایەنێ سۆزداری بشێت پەرۆشێ ل دەڤ وەرگری دروستبکەت.

6– ئێج.ئێس.سکێوێرن و ئێج. ئێج، دبێژن: ڕازیکرن کارەکێ کاریگەرە ل سەر ڕا و بۆچوونان یان دیتنان، کو ب ڕێکا دانوستاندنان یان ڕاڤەکرنان ب دەستڤەدهێت (محمود شمال حسن، 2006 ،30).د ئەڤێ پێناسێدا، ئەڤ خالە هەنە:

أ– ب ڕێکا ڕازیکرنێ کاریگەری ب دەستڤەدهیت.

ب– ئەڤ کاریگەرییە یان ب ڕێکا دانوستاندنێ یان ب ڕێکا ڕاڤەکرنا بابەتی ب دەستڤەدهێت.

7– فاخر عاقل دبێژیت: ڕازیکرن بریتییە ژ پێشکێکرنا پێشنیارێن پەسەند، کو کەسێ بەرامبەر پێڕازی ببیت (محمود شمال حسن، 2006، 31). د ئەڤێ پێناسێدا ئەڤ خالە هەنە:

أ– ڕازیکرن پێشنیارە، نەکو فەرمانە.

ب– ئەو پێشنیار دڤێت پەسەند و بەرعاقل بن.

8–سی. یۆ. لارسون دبێژیت: ڕازیکرن ئەو هەولا ب هۆشە، ئەوا دهێتەئەنجامدان بۆ ڕاستڤەکرنا هزر و ڕەفتارێ تاکەکەسان، ئەڤەژی ب ڕێکا کونترۆلکرنێ ل سەر پالدەرێن (دوافع) تاکەکەسان ب دەستڤەدهێت (ژێدەرێ بەرێ، 30). ئەڤ پێناسە جەختێ ل سەر ئەڤان خالان دکەت:

أ–ڕازیکرن ب شێوەکێ ڕەمەکی ب دەستڤەناهێت.

ب–دڤێت فرێکەر شارەزای تاکەکەسان بیت، هەتاکو بشێت تاکەکەسان ڕازیبکەت.

پێدڤییە ل ڤێرێ ئاماژێ ب ئەوێ چەندێ بدەین، کو پێناسا (جۆن فاریلی) پتر ژ هەمی پێناسێن دی ل گەل بابەتێ ڤەکۆلینا مە دگونجیت، چونکی ئەڤێ پێناسێ جەخت ل رێکێن پەیوەندیکرنێ کریە و دیارکریە، کو فرێکەر دشێت ب ئەڤان ڕێکان وەرگری ڕازیبکەت، بێگومان ڤەکۆلینا مەژی جەختێ ل کریارا ڕازیکرنێ د گوتارا تەلەڤزیۆنی و ڕادیۆ و گۆڤار و ڕۆژنامەیاندا کریە، کو د ڤەکۆلینا مەدا، ل بن ناڤێ (گوتارا دهێتەگوتن) و (گوتارا نڤێسی) هاتینەباسکرن ئەڤەژی بێگومان ب ڕێکێن پەیوەندیکرنا:(دیتن و بیتسن)و(بیستن) و (نڤێسین)ێ دهێنەئەنجامدان.

2- پەیوەندییا سایکۆلۆژییا ڕازیکرنێ و سایکۆلۆژییا جەماوەری :

پەیوەندییەکا بهێز د ناڤبەرا سایکۆلۆژییا ڕازیکرن و سایکۆلۆژییا جەماوەریدا هەیە، بەلێ ئەڤە ئەوێ چەندێ ناگەهینیت، کو هەر دوو ئێك بن، بەلکو ژێکجودانە، چونکی سایکۆلۆژییا جەماوەری ئەوان هەمی پێزانینان ب خۆڤەدگریت، ئەوێن گرێدای جەماوەری بن، بگرە ژ ڕەوشەنبیری و ئاین و ئارەزوو، هەتا بگەهیتە تایبەتمەندییێن دەروونی و سۆزداری...یێن جەماوەری. بەلێ سایکۆلۆژییا ڕازیکرنێ بریتییە ژ ئەوان هەمی پێزانینێن گرێدای بن ب زانینا کریارا ڕازیکرنێڤە. ئەڤجا ئەو زانیاری گرێدای بن ب فرێکەریڤە یان ب گوتارێڤە یان ب جەماوەریڤە.

ب دیتنا ئەستیتیەی سایکۆلۆژییا ڕازیکرنێ گرێدای زانینا سێ سەمتێن دوولایەنن، ئەوژی بریتینە ژ:

د سەمتێ دوولایەنییێ ئێکێدا،(1) تەماشەکرنا خودی ل دویف جڤاکی(2) تەماشەکرنا جڤاکی ل دویف خودی. هەر گاڤەکا فرێکەر تەماشەی خودێ خۆ بکەت، ل دویف ئەوی جڤاکێ تێدا دژیت، ل ئەوی دەمی دێ شێت ئەوی جڤاکی پەسەندبکەت و ب ئەوی جڤاکی ڕازیبیت و ئەگەر یێ هوسا بیت، ل ئەوی دەمی دێ شێت ئەوی جڤاکی ڕازیبکەت و د هەمان دەمدا هزرێن خۆ پەسەندبکەت.

د سەمتێ دوولایەنییێ دوویدا:(1) پێداچوونا خودی(2) پێداچووناتاکەکەسێن دی. هەر گاڤەکا فرێکەری شیان هەبن پێداچوونا خودێ خۆ بکەت، ل ئەوی دەمی دێ شێت پێداچوونا تاکەکەسێن دی و بۆچوونێن ئەوان بکەت. ئەگەر یێ هوسا بیت، ل ئەوی دەمی دێ شێت تاکەکەسێن دی ڕازیبکەت.

د سەمتێ دوولایەنییێ سێیێدا:(1) کۆششکرن ل دویڤ ڕاستییێ(2) پەسەندکرنا ڕاستییێ. هەر گاڤا فرێکەر کۆششێ بۆ گەهشتنا ڕاستییێ بکەت، ل ئەوی دەمی دێ شێت ڕاستییێ پەسەندبکەت، ئەگەر یێ هوسا بیت، ل ئەوی دەمی فرێکەر دێ شێت تاکەکەسێن دی ڕازیبکەت (سمير شريف استيتيه،2008، 708).

3-بۆچوونا مێژوویا ئەرستۆی :

خەلکێ ڕازیبکەن و ئارمانجا هەر ئاخڤتنەکی ئەوە، هەر وەرگرەکی (جەماوەرەکی) ژ خالا دەستپێکێ، کو ئەوی ب خالا (أ) ناڤکریە بڤەگوهێزیتە خالا مەبەستەدار، ئەوژی خالا(ب)ە و ئەوی ئەڤ ڤەگوهاستنە ب ڕازیکرن ناڤکریە، هەروەسا ڕازیکرنێ ب هونەر دزانیت. دیسان ئەرستۆ دبێژیت، وەرگر(جەماوەر)ێ ل دەڤ خالا (أ)، دژ و بەرۆڤاژی هزرێن فرێکەر (فرێکەری) نە، ئەڤجا ژ بەر هندێ ئەرستۆی دووپتکر، کو هەر ئاخڤتنەکا ڕازیکەر ئەوا بۆ وەرگرەکی یان جەماوەرەکی دهێتە ئاڕاستەکرن، پێدڤییە یا خۆش و سەرنجڕاکێش یان یا ڕوون و ئاشکەرا...بیت، بەلێ ئەڤە ئارمانجا گوتارێ یا سەرەکی نینە، بەلکو ئارمانجا ئێکێ یا گوتارێ ئەوە، فرێکەر، جەماوەری بۆ خالا (ب) بڤەگوهێزیت (جيمس بورج، 2010، 24).

ب باوەرا ئەرستۆی سێ ڕەگەز هەنە، فرێکەر ب ڕێکا ئەوان ڕەگەزان دشێت جەماوەری ڕازیبکەت، ئەوژی بریتینە ژ:

1- ڕەوشت و کەسایەتی و ناڤ و بانگیا فرێکەری: هەبوونا ئەڤان سیمایان ل دەڤ فرێکەری دبنە ئەگەرێ پەیدابوونا باوەرییێ ل دەڤ جەماوەری و د ئەنجامدا ڕازیکرنێ ل دەڤ جەماوەری پەیدادکەت.

2- هەبوونا لایەنێ سۆزداری: ئەڤی ڕەگەزی پەیوەندی ب ئەوان هەلچوونانڤە هەیە، ئەوێن جەماوەر هەستپێدکەت، ئەڤەژی ب ڕێکا ورووژاندنا گوتارا فرێکەری ب دەستڤەدهێت.

3- شێوازێ لۆجیکی: ئەڤەژی هەلبژارتنا پەیڤ و ڤەگێڕانا چیرۆك و سەرهاتی و ڕویدانان ب خۆڤە دگریت (Triadfilopoulos triadfilopoulopoulos ,1999, 745).

ئەرستۆ د ئەوێ باوەرێدا بوو، کو لۆژیك واتە شێوازێ لۆژیکی ڕەگەزێ سەرەکییە، بەلێ ڕەوشت و کەسایەتی و ناڤ و بانگییا فرێکەری هەروەسا لایەنێ سۆزداری، ئەوێ هەلچوونان ل دەڤ جەماوەری پەیدادکەت، ژ لایێ گرنگییێڤە ل پشت لۆژیکی دهێن" بەلێ جیمس بۆرج دبێژیت: د چەرخێ نوکەدا ڕەوشت و کەسایەتی و ناڤ و بانگییا فرێکەری ڕەگەزێ ئێکێیە ژ لایێ گرنگییێڤە، پاشی هەر دوو ڕەگەزێن دی دهێن، بەلگە ل سەر ئەڤێ چەندێژی ئەوە، ل دەمێ فرێکەرەکێ ڕامیاری گوتارەکێ پێشکێشی جەماوەرەکی بکەت، ئەگەر ئەوی جەماوەری باوەری ب فرێکەری ب خۆ نەبیت، ل ئەوی دەمی هەمی سۆز و پەیڤێن لۆژیکی، ئەوێن ئەو فرێکەر بکاردهینیت، چ بەهایێ خۆ نابن (جیمس بورج، 2010، 26).

گومان تێدا نینە باشترین گوتارا ڕازیکەر ئەوە، ل دەمێ ئەڤ هەر سێ ڕەگەزێن ل سەری پێکڤە ل دەڤ فرێکەری و د گوتارا ئەویدا هەبن.

4-ڕازیکردن د ناڤبەرا هونەر و زانستیدا :

ڕازیکرن ژ لایەکی ب هونەر دهێتەزانین و ژ لایەکێ دیڤە زانستە. ئەم دشێین بێژین ڕازیکرن هونەرە، چونکی هەمی کەسان شیانێن ڕازیکرنا تاکەکەسان ل دەڤ نینن، ئانکو ڕازیکرن گرێدای شیانێن تاکەکەسی یێن گەهاندنێیە، ژ بەر

هندێ ئەم دشێین ب هونەر بهژمێرین. دیسان ئەم دشێین بێژین ڕازیكرن زانستە، ژ بەركو ل دویڤ هندەك تیۆر و بنەمایان كاردكەت، هەروەسا د ئەنجامدانا ئەڤێ كریارێدا داخوازا هەبوونا چەند هەلومەرجەكان دكەت، كو فرێكەر (فرێكەر)ی پێڤە باپەنددكەت.

5-كارامەیێن ڕازیكرنێ:

فرێكەر ل ئەوی دەمی دێ شێت هەر تشتەكی د ژیانا خۆدا ب دەستڤەبهینیت، ل دەمێ كارامەیێن هێزا ڕازیكرنێ (Kurt W.Mortensen, 2004, 9) و بیرتیژییەكا زێدە ل دەڤ هەبیت.

ئەڤجا هەر دەمێ فرێكەری بیرتیژییەكا زێدە ل دەڤ هەبیت. هەروەسا هەولبدەت كارامەیێن هێزا ڕازیكرنێ ل دەڤ خۆ پیشپێخیت، ل ئەوی دەمی پتر ژ ئەوی تشتێ ئەوێ فرێكەری ژ جەماوەری دڤێت، دێ شێت د ژیانا خۆدا ب دەستڤەئێخیت و د ئەنجامدا جەماوەر دێ گەلەك ڕێزێ ل ئەوی گریت و هزرێن ئەوی د ناڤ جەماوەریدا دێ جهێن خۆ هەبن. هەروەسا فرێكەر دێ شێت ناكۆكییان زوی ژناڤببەت، ئەگەر ناكۆكی د ناڤ خەلك و جەماوەریدا هەبن (Allan tutt, 2006,3).

6-هۆكارێن سەركەڤتنا كریارا ڕازیكرنێ:

ئەڤ خالێن ل خوارێ دەلیڤێن سەركەڤتنا كریارا ڕازیكرنێ و گوهۆڕینا ڕەفتاری زێدەدكەن، ئەوژی بریتینە ژ:

1– ژێدەرێ گوتارێ: هەر گاڤەكا گوتار ژ لایێ فرێكەرەكیڤە بهێتەگوتن، كو پلەوپایەكا جڤاكیيا بەرز هەبیت، گوتارا ئەوی دێ كارتێكرنا ئەوێ یا باش و پۆزەتیڤ ل سەر جەماوەری پتربیت.

2– گوتار ب خۆ: ل دەمێ پێزانینێن گرنگ تێدا بن یان جەختێ ل سەر دیتن و لایەنێ سۆزداری هاتبیتەكرن.

3– ئارستەیا گوتارێ: كا بۆ گەنجان یان كابانیيێن مالان یان پیشەكاران ئارستەكریە.

4– رێك: ئەڤەژی رێكا ڤەگوهاستنا گوتارێ ب خۆڤەدگریت، كو پێدڤییە ل گەل جۆرێ گوتارێ یێ گونجای بیت.

5– دەوروبەر: بریتییە ژ ئەوی چارچۆڤێ گرێدای ب ئەوێ گوتارێڤە ئەوا دهێتەوەرگرتن (مازن سليمان الحوش، 60، 2006).

زێدەباری ئەڤان خالێن ل سەری دیسان(هەبوونا بەلگەیان، بەرچاڤ وەرگرتنا دەم و جهێ گونجای، زانینا سایكۆلۆژییا جەماوەری...هتد) دبنە هۆكارێن گرنگ بۆ سەركەڤتنا كریارا ڕازیكرنێ.

كەواتە، سەركەڤتنا كریارا ڕازیكرنێ گرێدایە ب پەیداكرنا گوهۆڕینان د بۆچوون و دیتن و هەلویستێ جەماوەریدا. هەر وەكو فیسنجر ئەڤێ چەندێ دووپاتدكەت و دبێژیت: پیڤەرێ تەواو بۆ سەركەڤتنا كریارا ڕازیكرنێ ئەوە، ل دەمێ فرێكەر بشێت بیروباوەر و دیتن و هەلویستێ جەماوەری بگوهۆڕیت (مصطفى حميد كاظم الطائي، 2007، 151). ئەڤجا هەتا فرێكەر بشێت ئەڤێ چەندێ د گوتارا خۆدا ب دەستڤەبهینیت، دڤێت كریارا ڕازیكرنێ ب شێوەكێ پلانكری ئەنجامبدەت، چونكی ل دەمێ ڕازیكرن ب شێوەكێ ڕەمەكی د گوتارێدا دهێتەئەنجامدان، ل ئەوی دەمی سەركەڤتن یا مسوگەر نینە، ئەگەر خۆ

سەربکەڤیت، ئەوژی دێ ب ڕێکا ڕێکەڤتێ بیت، بەلێ ل دەمێ کریارا ڕازیکرنێ یا پلانکری بیت، سەرکەڤتن دێ مسوگەرتر بیت، ئەڤجا ل ئەوی دەمی فرێکەر دێ گرنگییێ ب ئەوێ ئیستراجییەتێ دەت، ئەوا کو دبینیت یا گونجایە، کو بشێت ب ڕێکا ئەوێ ئیستراجییەتێ، کارتێکرنێ ل جەماوەری بکەت و جەماوەری ڕازیبکەت (علي برغوث، 2005، 13–14). چونکی فرێکەر د کریارا ڕازیکرنێدا شیان هەنە، بیروباوەر و قیەمان دروستبکەت، ئەوژی ل دەمێ فرێکەر کارتێکرنێ ل هزر و ڕەفتارێ جەماوەری دکەت، ئەڤەژی ب ڕێکا ئیستراتیژییەتێن دیارکری ب دەستڤەدهێت (Kevin Hogan, 2004, 20).

فرێکەر د گوتارێدا ب تنێ هزر و ئارمانج و...ان هتد. پێشکێشی جەماوەری ناکەت، بەلکو د هەمان دەمدا هەولددەت حەزا پێشوازیکرنا ئەوان هزر و پێزانینان ل دەڤ پیدابکەت، ئەوێن فرێکەر ئارستەی جەماوەری دکەت، ئەڤجا ل دەمێ جەماوەر ئەوان هزر و ئارمانجان وەردگریت، ئەگەر قایلبوون پێهینا، ل ئەوی دەمی دێ کریارا ڕازیکرنێ یا سەرکەڤتی بیت، لێ ئەگەر فرێکەری نەشیا قایلبوونێ ل دەڤ جەماوەری پەیدابکەت، ل ئەوی دەمی کریارا ڕازیکرنێ یا سەرکەڤتی نابیت.

7-ئیستراتیژییەتێن ڕازیکرنێ:

هندەک جەماوەر هەنە، کو ب ساناهینە بهێنەڕازیکرن و هندەکێن دی هەنە، ڕازیکرنا ئەوان یا ب زەحمەتە، لێ هندەکێن دی هەنە، دکەڤنە د ناڤبەرا ئەوان هەر دووکاندا و هەر ئێك ژ ئەڤان جۆران پێدڤی ب ئیستراجییەتەکا تایبەت و گونجایا ڕازیکرنێیە، بۆ هندێ داکو فرێکەر بشێت بگەهیتە ئارمانجا خۆ، ئەوژی ڕازیکرنا جەماوەرییە. ئەڤجا زانینا فرێکەری بۆ تایبەتمەندی و سایکۆلۆجییا

جەماوەری چێدبیت، ل سەر فرێکەری بسەپینیت، کو پتر ژ ئیستراجییەتەکی بکاربهینیت (علی برغوت، 2005، 13-14).

ئەڤ ئستراجییەتێن ڕازیکرنێ پەیوەندی ب پراگماتیکێڤە هەیە و د شیاندایە ب ئستراجییەتێن پراگماتیکی ناڤبکەین، چونکی گومان تێدا نینە، فرێکەر د گوتارێن خۆدا ل دویڤ جۆرێن جەماوەری، هەمەجۆرییێ د کارهینانا ئیستراجییەتێن ڕازیکرنێدا دکەت.

ڕازیکرن ل دەڤ فرێکەری دەستهەلاتە د گوتارا ئەویدا، بەلێ ئەو دەستهەلات ل ئەوی دەمی دێ یا پەسەندبیت، ل دەمێ فرێکەر د گوتارا خۆدا بشێت جەماوەری ڕازیبکەت و ئستراجییەتێن ڕازیکرنێ ل ئەوی دەمی دێ سەرکەڤتی بن، ل دەمێ یا پێدڤی – چ ب شێوێ گوتنێ یان ب شێوێ ڕەفتاری– بگەهینن و ئەو چەندا ڕازیکرنێ بکەتە دەستهەلاتەکا پەسەند ل دەڤ جەماوەری، ئەوژی بەلگە و بیانۆنە (عبدالهادي بن ظافر الشهدي، 2004، 446).

ئەڤێن ل خوارێ هندەك ژ ئەوان ئیستراجییەتێن گرنگن، کو د شیانا فرێکەریدا هەیە، د کریارا ڕازیکرنا جەماوەریدا بکاربهینیت:

1– پشتبەستنێ ب لایەنێ سۆزداری بکەت، بۆ ب دەستڤەهینانا ڕازیبوونێ.
2– پشتبەستنێ ب پلەیەکا ترسێ بکەت، بۆ ئەنجامدانا ڕازیکرنێ.
3– پێدڤییاتی و ئارستێن جەماوەری بەرچاڤ وەربگریت.
4– نیشاندان و شرۆڤەکرنا دیتنێن جیاواز ل سەر بابەتی.
5– گرێدانا بابەتی ب ژێدەریڤە.
7– دووبارەکرنا کەرەستان د ناڤ گوتارێدا.
8– ڕێکخستنا لۆجیکی بۆ هزر و بیانۆیێن گوتارێ.

9- پلەیا ئاشکەرایی و نەئاشکەرایی د گوتارێدا ل دویڤ چینێن جڤاکی بەرچاڤ وەربگریت (علی برغوت، 2005، 14).

10- پشت بەستنێ ب لایەنێ عەقلی بکەت.

8-هۆکارێن سەرنەکەڤتنا کریارا ڕازیکرنێ:

ل گرفتێن ڕازیکرنێ زانا چەند خالەکان دەستنیشاندکەن، کو دبنە گرفت د ڕێکا ڕازیکرنێدا و ژ ئەوانژی ئەڤێن ل خوارێنە:

1- زۆرداریی و چاڤسۆری: ڕازیکرنا جەماوەری ل ژێر کارتێکرنا هێز و دەستهەلاتێ، دێ ڕازیکرنەکا کاتی بیت، ئانکو ب نەمانا ئەوێ دەستهەلاتێ یان ب دوماهیک هاتنا ئەوی هەلویستی، ئەو ڕازیکرن نامینیت.

2- هشکییا جەماوەری: هندەك جۆرێن تاکەکەسان هەنە، کو ڕازیکرنا ئەوان یا ب زەحمەتە، وەکو ئەوێن پشتبەستنێ ب دیتن و بۆچوونا خۆ دکەن. بەلێ ئەگەر ئەو تاکەکەسێن پشتبەستنێ ب دیتن و بۆچوونێن خۆ دکەن، کەسێن نەزان بن، ڕازیکرنا ئەوان دێ یا ب زەحمەتربیت.

3- زۆری و د ناڤ ئێکداچوونا هزرێن د گوتارێدا هەین، دبنە ئەگەرێ شێواندنا مێشکێ جەماوەری، چونکی دێ بیتە هۆییێ هندێ جەماوەر نەشێت کونترۆلێ ل سەر ئەوان هەمی هزران بکەت، ئەوێن وەردگریت.

4- ل دەمێ فرێکەر د هنارتنا گوتارێدا سەرنەکەڤیت. هەروەسا ل دەمێ کارامەیا ڕازیکرنێ ل دەڤ فرێکەری یا لاواز بیت.

5- ئەو بۆچوونا جەوت و هەلە، ئەوا فرێکەر پێشوەخت، کریارا ڕازیکرنێ ب زەحمەت ددانیت.

6- هەبوونا تشویشا واتایی و میکانیکی و بەگراوەندێ زانینی و ڕەوشەنبیرییێ جەماوەری، ژ لایەکیڤە و ژ لایەکێ دیڤە ئارمانج و هزر و بۆچوون و شیانێن گەهاندنێ و زەینی و سیماییێن کەسایەتییێن فرێکەری گەلەکجاران گرفتان د ڕێکا ڕازیکرنێدا دروستدکەن (علي برغوث، 2005، 29-30).

ب-ڕازیکرن د ڕامیارییێدا:

فرێکەر دزانن، هەتاکو بشێن جەماوەری هانبدەنە هندێ دەنگێن خۆ د هەلبژارتنناندا بدەنە ئەوان یان بەشدارییێ د شەریدا بکەن یان نەکەن یان ب خۆپیشاندانان ڕابن یان ڕانەبن... هتد ب تنێ ب ڕێکا کریارا ڕازیکرنێیە.

ڕازیکرنێ ڕۆلەکێ دیار د بوارێ ڕامیارییێدا هەیە، چونکی ب ڕێکا ڕازیکرنێ فرێکەر دشێت ئارمانج و مەبەستێن خۆ د ناڤ گەل و جەماوەریدا جێبەجێبکەت و ئەڤ ڕازیکرنەژی ب ڕێکا پێشکێشکرنا گوتاران ب دەستڤەدهێت.

پێدڤییە ئاماژێ ب ئەوێ چەندێ بدەین، پروپاگەندەیا ڕامیاری ڕۆلەکێ گرنگ د سەرکەڤتنا د ڕازیکرنێدا هەیە، د ئەڤی بواریدا براون دبێژیت: ڕادێ کارتێکرنا ڕازیکرنێ هەتا پلەیەکا زۆر پشتبەستنێ ب جۆرێ پەسەندا دەروونی ل دەڤ جەماوەرێ وەرگر دکەت، گوتارا پروپاگەندەیێ چێدبیت ڕادێ ڕازیکرنا ئەوێ پتر بیت، ئەگەر ژێدەرێ ئەوێ خودان پلەیەکا بلند بیت (عبدالاله مصطفى عبدالرزاق الخزرجي،1984، 29) و پێچەوانەژی دروستە، واتە ئەگەر ژێدەرێ پروپاگەندەیا ڕامیاری یێ ناسراو و باوەرپێکری نەبیت، ل ئەوی دەمی ئەو پروپاگەندە، ڕازیکرنێ ل دەڤ جەماوەری دروستناکەت، لێ ژ بەرکو بابەتێ مە گوتارا ڕامیارییە، ژ بەرهندێ ئەم زێدەتر بەحسێ پروپاگەندەیا ڕامیاری ناکەین.

فرێکەر ب رێکا ئەوێ کونترۆلا ل سەر گوتارا رامیاری هەی، کونترۆلی ل جەماوەری دکەت، بێیکو پێدڤی ب (زۆرداریا جەستەیی–العنف الجسدی)بیت، بەلکو ئەڤ چەندە ب رێکا زمانی د گوتارا رامیاریدا ب دەستڤەدهێت، ئەڤجا ئەگەر زمان رۆلێ خۆ ژ دەست نەدەت و شیانا فرێکەر ل سەر ئەوێ کۆنترۆلێ پاشڤە نەزڤریت و جەماوەرژی ئەڤێ چەندێ پەسەندبکەت، ل ئەوی دەمی خزمەتا ئەوێ رژێمێ و فەلسەفە و ئایدۆلۆجییا ئەوێ رژێمێ دێ هێتەکرن (عیسی عودة برهومة، 2007، 134).

فرێکەر د رامیارییێدا دڤێت رێك و ئیستراجییەتێن جۆراوجۆر بکاربینیت، داکو بشێت سەرنجا جەماوەری ل دویڤ حەز و ئارەزوویا خۆ بگوهۆریت. واتە دڤێت ئەوێ چەندێ بەرچاڤ وەربکریت، کو چ رێك و ئیستراتیژی ل چ رەوش و ل گەل کیژ جەماوەری دێ یا ئەنجام بەخشبیت (حجت الە مرادی، 1389، 53).

د رازیکرنا رامیاریدا جەختکرن، ل سەر سێ پێکهێنان دهێتەکرن، هەر چەندە یا ب زەحمەتە ب رێکا ئیستبیان و فۆرمان بهێنەراڤەکرن، ئەو پێکهێنژی بریتینە ژ:

1–ناڤەرۆکا ئەوێ گوتارا بۆ رازیکرنێ هاتییەبکارهینان.

2–کارتێکرنا پەیوەندییێ ل سەر تاکەکەسێن خودان تایبەتمەندییێن ژێکجودا. وەکو کەسایەتی، باوەری..هتد. ئەڤ تایبەتمەندییە دبنە ئەگەر، کو ئەو گوتار گەلەك یان کێمەك یا رازیکەر بیت.

3– ئەو میزاج، ئەوێ ل دەڤ جەماوەری دروستدبیت، ل دەمێ گوتارێ ژ فرێکەری گوهلێدبیت (Torn Dewan and other,2010,1).

فرێکەر بۆ ب دەستڤەهینانا رازیکرنێ د بوارێ رامیارییێدا زێدەتر پشتبەستنێ ب گوتارا دهێتەگوتن دکەت، ژ بەرکو گوتارا دهێتەگوتن رۆلەکێ

مەزن د ڕامیارییێدا هەیە، ژ بەر هندێ گەلەکجاران فرێکەر گوتارا نڤێسی ل سەر ڕێکا گوتارا دهێتەگوتن دخوینیت، کو د گەلدا ئاماژە و دەربڕین و لڤینان بکاردهینیت، ئەوژی بۆ هندێیە داکو جەماوەری ڕابکێشیت(أحمد سر الختم، 2008، 3).

پێدڤییە ئاماژێ ب ئەوێ چەندێ بکەین، گوتار ل دەڤ فرێکەری، بریتییە ژ ناڤەرۆکا دەقان ئەوێن فرێکەر بکاردهینیت، پێخەمەت جێبەجێکرنا مەبەستێن دیارکری" بەلێ گوتار ل دەڤ جەماوەری، بریتییە ژ ئەوی دەقی ئەوێ ژ لایێ ئەویڤە دهێتەخواندن، کو بەرەنگاری پرت پرتکرنێ یان تێگەهشتنێ یان ڕاڤەکرنێ دبیت و ڕاڤەکرنێژی دوو ڕوییێن هەین:

1- ڕاڤەکرنەکا ڕاستەوخۆ: د ڤێرێدا جەماوەر دەقی ل دویڤ پێکهێنێن ئەوێ ڕاڤەدکەت.

2- ڕاڤەکرنا نەراستەوخۆ: د ڤێرێدا جەماوەر پشتبەستنێ ب ڤەکۆلینا واتایێن کویر ئەوێن ل پشت پەیڤان هەین دکەت و هەولدەت ڕاڤەکرنا دەقی ل دویڤ هەر دوو بوارێن سیمیۆلۆجی و پراگماتیکی ئەنجامبدەت (ژێدەرێ بەرێ، 3).

د ناڤ ڕامیارییێدا گەلەك کار هەنە، کو پێدڤی ب بەشدارییا جەماوەری یان گەلینە، وەکو بەشداریکرن د شەریدا یان بێشکرن و بەخشکرن (تەبرعکرن) بۆ پرۆژەکێ خەیری...هتد، ئەڤ کار و پرۆگرامە سەرکەڤتی نابن، ئەگەر جەماوەر یێ ئامادەنەبیت، ئەڤ ئامادەکرنە ب ڕێکا زمانێ گوتارا ڕامیاری ب دەستڤەدهێت. ئەوژی ل دەمێ فرێکەر د گوتارا خۆدا هەولا ڕازیکرنا جەماوەری بکەت. ژ بەرکو گوتارا ڕامیاری سەرچاوەکێ سەرەکییە بۆ تێگەهشتنا ڕەوشا ڕامیاری و بنەرەتێ ئەنجامدانا کارێ فەرمی و ئەنجامنەدانا کارییە، دیسان بنەرەتە بۆ هەستکرنا جەماوەری ب گەشبینی یان ڕەشبینییێ، ب قایلبوون یان ب قایلنەبوونا ژیانا ڕامیاری (أحمد بن راشد بن سعید،2003، 215).

ڕازیکرن د ڕامیارییێدا ڕۆلێ خۆ ل ئەوی دەمی دگێڕیت، ل دەمێ لایێ ئێکی(فرێکەر) هەولددەت لایێ دووێ(جەماوەر) بەرەڤ خۆ ڕابکێشیت و وەلێ بکەت پەسەندنا هەلویست و دیتنێن ئەوی بکەت، ئەوژی پشتی هەولددەت، ب دیتن و هزر و بۆچوونێن خۆ ڕازیبکەت. ئەو ڕازیکرن، چێدبیت سەر ڕاستییەکا ئامادەنەکری بیت، یان ل سەر پێزانینێن ڤەشارتی بن یان ل سەر ئەوان بەرژەوندییان بیت، کو بۆ لایەنێ دووێ (جەماوەری) یێ ئاشکەرا نەبیت (جيمس أندرسون، 2002، 110) یان چێدبیت بابەتەك بیت ل دەڤ جەماوەری، یێ ئاشکەرا بیت...هتد.

ڕاستییا ئامادەنەکری:(چێدبیت گوهۆڕینا دەستووری بیت) پێزانینێن نەدیار: (چێدبیت تاوانبارکرنا کەسەکی یان پارتەکێ یان دەولەتەکێ بیت ب کێشە و دۆزەکا دیارکری) بەرژەوەندییێن بۆ جەماوەری ئاشکەرا نەبن:

(چێدبیت دروستکرنا پەیوەندییان بیت، ل گەل دەولەتەکا هەڤسۆ یان هەڤسۆ نەبیت، کو ڕەنگە ئەوی جەماوەری پێشوەخت دوژمنایەتی ل گەل ئەوێ دەولەتێ هەبیت) و ئەو بابەتێ ل دەڤ جەماوەری ئاشکەرا بیت:

(چێدبیت هەلبژارتن بیت یان ڕاوستانا شەری بیت یان ڕاوستانا خۆپیشاندانان بیت...هتد).

سیستەمێن ڕامیارییێن جیاواز بۆ هندێ کاردکەن، داکو پشتەڤانان بۆ خۆ پەیدابکەن و ڕایا گشتی ب دەستڤە بهینن، واتە بۆ پارستنا هەمەجۆرییا ڕایان د ناڤ جڤاکیدا کاردکەن، هەروەسا ناهێلیت چینەك ل سەر چینەکا دی د ناڤ جڤاکیدا زالببیت، کو د ئەڤان هەمی حالەتاندا ڕازیکرن و ئیستراجییاتێن ئەوێ، گرنگییەکا تایبەت هەیە (سعد بن سعود بن محمد بن عبدالعزيز ال سعود، 2006، 257).

و ئەڤەژی ب ڕێکا گوتارا ڕامیاری ب دەستڤەدهێت.

د ناڤ جڤاكێن نويدا، ڕازيكرنێ گرنگييەكا تايبەت د پەيوەنديكرنا ڕاميساريدا هەيە، چونكی ڕازيكرن ئاماژەپێكرنەكە، گرنگييا خۆ د بەلاڤكرنا ڕا و هزراندا هەيە، هەروەسا د كريارا ڕازيكرنێدا هەولا هندێ دهێتەكرن، ئەو هزر و ڕا ل دەڤ جەماوەری پەسەندببن (ژێدەرێ بەرێ، 257). ژ بەر هندێ ڤەكۆلينا ڕازيكرنێ بوويە بەشەكێ سەرەكی ژ ڤەكۆلينێن پەيوەنديكرنا ڕامياری، چونكی ئێك ژ ئارمانجێن سەرەكييێن فرێكەری د پەيوەنديكرنا ڕاميساريدا ئەوە، بشێت ڕا و بۆچوونێن خۆ ب ڕێكا پێشكێشكرنا گوتاران ل دەڤ جەماوەری پەسەندبكەت.

فرێكەر ب زێدەكرنا ئارەزوويا ڕامياری ڕادبيت، پێخەمەت هندێيە، داكو بشێت ڕێژەكا زۆر ژ جەماوەری ڕازيبكەت، چونكی ئەگەر ئارەزوويا ڕامياری ل دەڤ تاكەكەسان نەبيت، ل ئەوی دەمی ئەو تاكەكەس گوھ نادەنە فرێكەری و گوتارا فرێكەری، ئەڤەژی دێ بيتە هۆيێ هندێ، ڕازيكرنا ئەوانژی يا ب زەحمەت بيت و پێچەوانەژی ڕاستە.

د ڕاميارييێدا ڕێكێن پەيوەنديكرنا جەماوەری دەستهەلاتەكا جووت ڕەهەندی هەيە، يا ئێكێ ئەوە، كو پێزانينان پێشكێشی جەماوەری دكەت، بۆ هندێ داكو ئەوان پێزانينان بدەتێ يان ل دەڤ پەيدابكەت و يا دووێ دەستهەلاتا ڕازيكرن و دروستكرن و گوهۆڕينا ئارستانە (كمال الدين جعفر عباس، 2004، 39).

هەر وەكو بەری نوكە هاتييەدياركرن، كو ئێك ژ ئەركێن سەرەكييێن فرێكەری، د ڕاميارييێدا ئەوە ب كارێ ڕازيكرنا گەل و جەماوەری ڕابيت. ئەڤجا بۆ ئەنجامدانا ئەڤی ئەركی، گەلەكجاران فرێكەر د گوتارا خۆدا بۆ گەل و جەماوەری دياردكەت، كو پارتا ئەوی باشترين چارەسەری هەنە، بۆ نەهێلانا ئەوان ئاريشە و گرفتان ئەوێن د ناڤ وەلاتيدا هەين (Peter Kerkhof , 2000, 137).

پتريا جاران بۆ دياركرنا ئەڤێ ئارمانجێ، واتە ڕازيكرنا گەل و جەماوەری ب ڕێكا

چارەسەرییا ئاریشە و گرفتان، فرێکەر د گوتارا خۆدا ب شێوەکێ نەراستەوخۆ دەربڕینێ ژ ئەڤێ چەندێ دکەت. هەر وەکو بەحسێ کێماسییێن پارتەکا ئۆپسزیۆن بکەت، بێیکو بەحسێ هندێ بکەت، کو پارتا ئەوی شیانێن هندێ هەنە، ئەوان ئاریشە و گرفتان نەهێلیت، د ئەڤی بواریدا ئێکسەر جەماوەر یان گەل دێ ل مەبەستا ئەوی فرێکەری گەهیت. چێدبیت گەلەکجاران ب ڕاستەخۆی بەحسێ شیانێن دەستهەلاتا پارتا خۆ بکەت.

گەلەکجاران ل دەمێ فرێکەری دڤێت جەماوەری نێزیکی خۆ بکەت، پێدڤییە ل سەر ئەوی ب شارەزایانە گوتارا خۆ ب ئەوان ڕویدان و قەیرانانڤە بگرێدەت، ئەوێن جهێ گرنگیپێدانێن جەماوەری بن، د هەمان دەمدا هەولبدەت چارەسەرییێ بۆ ئەوێ ڕویدانێ یان قەیرانێ بینیت، ئەگەر قەیران و ڕویدان د ناڤ جەماری یان گەلیدا ڕویدابن. هەر وەکو ل دەڤ جەماوەرەکی قەیرانا گازێ هەبیت، فرێکەر هەولبدەت د گوتارا خۆدا ئەوان ڕازیبکەت، ئەڤجا ب هەر ڕێکەکا هەبیت، هەر وەکو بێژیتە ئەوان، کو نەمانا گازێ ب تنێ قەیرانەکا کاتییە و ب نێزیکترین دەم حکەمەت دێ هەول و پێکولان کەت، گازێ ل سەر جەماوەر و گەلی بەلاڤکەت یان وەسان بۆ ئەوان دیاربکەت، کو جهێ گاز ژێدهێت، هێدی گازێ نادەت، بەلێ مە ڕێککەڤتن ل گەل جهەکێ دییێ کری و ب نێزیکترین دەم دێ گازێ گەهینیتە مە و ئەم دێ ئەوێ گازێ گەهینە جەماوەری.

ئەگەر د ناڤ ئەوی گەلی و جەماوەریدا ڕویدانێن گوشتن و تیرۆرکرنێ هەبن، پێدڤییە فرێکەر د گوتارا خۆدا هەولا هندێ بکەت، هۆکار و ڕێکێن نەهێلانا ئەوان تاوانان بۆ گەل و جەماوەری دیاربکەت، هەر وەکو لایەنەکێ دیارکری ب ئەڤان تاوانان گونەهبار بکەت، پاشی بۆ ئەوان دیاربکەت، کو دڤێت هەر تاکەکەسەك ژ

لایێ خۆڤە دژی ئەڤان کریارێن نەمرۆڤایەتی براوستیت و هەڤکارییێ ب چ رەنگان ل گەل ئەوان گونەهباران نەکەن، بۆ هندێ داکو ئەڤ کارە نەمینن.

د ڕامیارییێدا فرێکەر دیسان پێخەمەت ڕازیکرنێ، گەلەکجاران د گوتارێن خۆدا، ئەوێن پێشکێشی جەماوەری دکەت، پەنایێ دبیتە بەر لۆژیك و ڕاستییان، ئەوژی بۆ هندێیە داکو پتر بشێت باوەرییێ ل دەڤ جەماوەری دروستبکەت (أحمد سر الختم، 2008، 1). ژ بەرکو ئەگەر گوتارا فرێکەری یا لۆژیکی نەبیت، واتە دویربیت ژ ڕاستیان، ل ئەوی دەمی جەماوەر پەسەندییا بیر و بۆچوونێن فرێکەری ناکەت، ژ بەر هندێ پێدڤییە جێبەجێکرنا ڕامیارییێ ب شێوەکێ پاك و خاوێن ژ لایێ پەیوەندیدارڤە بهێتەئەنجامدان.

فرێکەر دیسان د ڕامیارییێدا دشێت جەماوەری ڕازیبکەت، ئەوژی ل دەمێ گوتارا خۆ ب ناسناما ئەوی جەماوەری یان گەلیڤە گرێددەت، ژ بەرکو چێدبیت لایەنەکێ گرنگ ژ ڕازیکرنا ڕامیاری ب ڕێکا ناسنامێ بیت (Lauren hall- law and Elizabet coppock ,2010, 91). هەر وەکو فرێکەر د ناڤ گوتارا خۆدا بەحسێ ئەوان هەولان بکەت، ئەوێن بەردەوام ل سەر ژ ناڤچوونا زمان (ناسنامە)یا ئەوان دهێنەئەنجامدان.

ئەڤجا ل دەمێ زمانەك ژ ناڤدچیت و زمانەکێ نوی ل جهێ ئەوی زمانی بهێتەبکارهینان، ئەڤە دێ ناسنامەکا نوی پەیدابیت (شێرزاد سەبری عەلی و عەبدولسەلام نەجمەدین عەبدوللا، 2011، 34). ب ئەڤێ چەندێ فرێکەر دشێت زمانی بکەتە ڕێکەیەك بۆ ڕازیکرنا جەماوەرەکی یان گەلەکی، کو دژی گەلەکێ دی ڕابیت، ئەوژی ل دەمێ د گوتارا خۆدا بەحسێ پیرۆزیا زمانی بکەت، پاشی ئاماژێ ب هندێ بدەت، کو ئەو گەل یێ هەمی هەول و پێکولان دکەت، زمان(ناسنامە)یا ئەوان ژ ناڤببیت.

هەر د ناڤ بوارێ ڕامیارییێدا، فرێکەر دشێت ب ڕێکا ترساندنێ جەماوەری ڕازیبکەت، کو ب ئەنجامدانا کارەکی ڕابیت یان ڕانەبیت، هەر وەکو ب ڕێکا دەستهەلاتا خۆ جەماوەری بترسینیت، خۆپیشاندانان دژی لایەنەکی دیارکری ئەنجامبدەن یان د هەلبژارتناندا دەنگێن خۆ بدەنە ئەوان. ئەڤ جۆرێ ترساندنێ پتر د وەلاتێن دکتاتۆریدا دهێتەدیتن، بەلێ د ناڤ وەلاتێن دیموکراتیدا، فرێکەر د ناڤ گوتارێن خۆدا بۆ ڕازیکرنا جەماوەری زێدەتر پەنایێ دبەتە بەر جۆرەکێ دیێ ترساندنێ، ئەوژی ل دەمێ د ناڤ گوتارا خۆدا بۆ جەماوەری، ئەوان مەترسییان دیاربکەت، ئەوێن ژ ئەنجامدان یان ئەنجامنەدانا کاری ب دەستڤەدهێت، بێیکو پەنایێ بەتە بەر هێزا دەستهەلاتا خۆ. هەر وەکو بێژیتە جەماوەری، ئەگەر هوین خۆپیشاندان بکەن، ئەو ئازادییا نوکە هوین تێدا هەی نامینیت.

ب دیتنا گۆلدستینی ئاستێن ترساندنێ، گرێداینە ب:

1- جۆرێ کەسایەتییا فرێکەری.

2- گرنگییا بابەتی.

3- ڕاستگۆییا ژێدەری (منى سعيد الحديدى و سلوى امام على، 2010، 84- 85).

هەر بۆ ب دەستڤەهینانا ڕازیکرنا ڕامیاری، دیسان پێدڤییە فرێکەر ب ڕەهوانی پەیڤان دەرببڕیت. دیسان پێدڤییە د هەمی هۆکارێن سەرکەڤتنا پەیوەندیکرنێدا یێ شارەزا بیت. هەروەسا ل سەر هەمی تیۆرێن کارتێکرن و ڕازیکرنێ ئاگەهدار بیت. دیسان لڤین و جولاندنا لەشی یاگونجای ل دەڤ فرێکەری ڕادێ ڕازیکرنا جەماوەری زێدەدکەت (أحمد سر الختم، 2008، 3).

ڕازیکرن د ڕامیارییێدا وەکو چەکەکێ دوو لایەنە، ژ بەرکو فرێکەر د ڕامیاریدا دشێت ڕازیکرنێ بۆ لایەنێ باشی و خرابییێ بکارهینیت، هەر وەکو ل دەمێ بەرێ

جەماوەری بدەتە جەنگ و شەران، ئەڤە دێ ب لایەنێ خرابی هێتەزانین، دیسان چێدبیت فرێکەر ڕازیکرنێ د ڕامیارییێدا بۆ لایەنێ باشییێ بکاربهینیت. هەر وەکو بەرێ جەماوەری بدەتە ئاشتییێ، ل ئەوی دەمی ئەو دێ ب لایەنێ باشی هێتەناڤکرن. ڕامیاری ب هەمی چالاکییێن خۆڤە پشتبەستنێ ب ڕازیکرنێ دکەت.

هەر ل دوور ئەوی ڕۆلێ ڕازیکرن– ب تایبەتی ڕازیکرنا نەڕاستەخۆ– د ڕامیارییێدا دبینیت، پێدڤییە ئاماژێ ب هندێ بدەین، گەلەکجاران فرێکەر د گوتارا خۆیا ڕامیاریدا، ب چەند ڕێکان پەنایێ دبەتە بەر ڕازیکرنێ، ل خوارێ دێ هەولدەین ب کورتی بەحسێ هندەك ژ ئەوان ڕێکەکان کەین:

1- گەلەکجاران فرێکەر ب ڕاڤەکرنا سروشتێ ئەوێ سیاسەتا ل دویڤ دچیت، ڕادبیت و چێدبیت گوتابێژ ئەڤی کاری گەلەکجاران ب ڕێکەکا ڤەشارتییا نەراستەوخۆ ئەنجامبدەن. ل ڤێرێ چێدبیت ئاماژەکرن ژ دەربڕینێ ڕەهوانتربیت و ڕەمزی دەربڕینەکا زێدەتر ژ ڕاستەوخۆیا خۆ هەبیت. هەروەسا شیانەکا زێدەتر د گەهاندنا واتاییێدا بۆ گوهێ جەماوەری هەبیت. هەر وەکو ل دەمێ پەیڤا (خلافەت) د ناڤ گوتارێن هندەك فرێکەراندا دهێتـەگوتن، ل ئەوی دەمی یاد و ئارەزوویا هەمی موسلمانانێن جیهانێ دلڤینیت. خیلافەتا ڕاشدی د هەست و دەروونێ ئەواندا ڕەمزە بۆ ئارەزوو و ئازادی و دادپەروەری و گەشەسەندن و ئێکبوونا ئەوان، هەروەسا نێزیکی ئەوی دروشمییە(ئیسلام چارەسەرییە)کو نوکە هندەك ژ گرۆپێن ئیسلامی بلنددکەن (محمد حسن عبدالعزيز،2009، 164).

2- هندەکجاران ل دەمێ فرێکەری دڤێت جەماوەرێ خۆ ڕازیبکەت، پەنایێ دبەتە بەر زێدەبێژی یان زێدەرۆیی د ستایشکرنێدا. بۆ نموونە سەرۆکێ ئەمریکا بۆشێ باب ل سالا 1998ز د گوتارەکا خۆدا گوت: د ئایندێ دیاردا چ مللەتەك یان گرۆپەك ژ مللەتان شیانا هندێ نینە بهێت و پێشەواییێ بکەت. د گەل تەواوبوونا چەرخێ(20) و هاتنا چەرخێ (21)دا، تا دوماهیك

ئومێد ئەمریکا دێ باشترین خزمەتێ بۆ مرۆڤایەتییێ ئەنجامدەت (أحمد بن راشد بن سعيد، 2003، 225).

3- هندەکجاران فرێکەر د گوتارێن خۆدا جۆرە دلنیابوون و ڕازیکرنەکێ ل دەڤ جەماوەری دروستدکەت. ئەوژی ل دەمێ جەماوەری هانددەتە پەسەنکرنا بریارێن نەدروست و نەپەسەند زێدەباری هەبوونا مەبەستێن ڕاست و دروست ل دەڤ بکارهینەران. هەر وەکو سەرکردەکێ ڕامیاری وەسفا هەڤ پەیمانا خۆ ل گەل دوژمنێ وەلاتی ب (ئاشتییا زیرەکان) یان (ئاشتییا قارەمانان) یان (ئاشتییا ب شەرەف)...هتد ناڤبکەت (محمد حسن عبدالعزيز،2009،169).

4- هندەکجاران ب تایبەتی ل دەمێ هەلبژارتنان ئەندامێن پارتا ئۆپۆزسیۆن هەولددەن کێماسییێن پارتا دەستهەلاتدار نیشا جەماوەری بدەن، ژ بۆ هندێ داکو جۆرە ڕازیکرنەکێ ل دەڤ جەماوەری دروستبکەن، کو د هەلبژارتناندا دەنگێن خۆ نەدەنە دەنگدەرێن ئەوێ پارتێ، ئەڤجا دێ ڕابن هندەك دەربڕینێن خوازەیی د ناڤ گوتارێن خۆدا دروستکەن، کو ئاماژێ ب کێماسییێن پارتا دەستهەلاتدار دکەن. هەر وەکو ئەندامێن ئەوێ پارتا دەستهەلادار ب دەربڕینێن(خوین میژێن مللەتی) یان (گورگان).... وەسفبکەن.

5- دیسان پێخەمەت زێدەکرنا ڕێژەیا ڕازیکرنێ و ب دەستڤەهینانا ڕایا گشتی، گەلەکجاران فرێکەر د گوتارێن خۆدا پەنایێ دبەتە بەر ئایەت و فەرمودێن پێغەمبەری سلاڤێن خودێ لێ بن یان ڕویدانێن ئاینی یان گوتنێن مەزنان یان بیرهینانا ڕابوردوو یان دەستکەفتێن مللەتێ خۆ یان دەستکەفتێن مللەتەکێ دی و لێکچوواندنا ئەوی مللەتی ب مللەتێ خۆ بکەت.

بۆ نموونە (صدام حسين)ی د شەرێ د ناڤبەرا عیراق و ئیرانێدا، ژبلی هینانا ئایەت و فەرمودەیان گەلەکجاران دەربڕینا (قادسية صدام) د گوتارێن خۆدا

بکاردهینا. ژ بۆ بیر هینانا ئەوێ بەرەنگارییا ل سەر دەمێ ئیسلامێ د ناڤبەرا عەرەبێن موسلمان و فورسێن مەجوسدا هەی(محمد حسن عبدالعزیز،2009، 166).

ل دوماهیێ پێدڤییە ئەو چەندەژی بهێتەدیارکرن، کو هەمی ئەرکێن زمانێ رامیاری[1]، ئەوێن غریبری بۆ زمانێ رامیاری دەستنیشانکری، کو بریتینە ژ (بەلاڤکرنا پێزانینان، رێکخستنا بەراهییان، راڤەکرن و پێکڤەگرێدان، بیرهینانا رابوردوو و ئایندە و ئەرکێ هاندن بۆ کار)ی، بۆ هندێنە داکو فرێکەر بشێت رازیکرنێ ل دەڤ جەماوەری یان گەلی پەیدابکەت. ئەڤەژی رۆلێ رازیکرنێ د رامیارییێدا دیاردکەن.

پ-بنەمایێن رازیکرنێ د رامیاریدا:

ب شێوەکێ گشتی بنەمایێن رازیکرنێ د رامیارییێدا بریتینە ژ:(فرێکەر، جەماوەر، گوتار، رێك)ێ. ئەڤان هەر چار بنەمایان پەیوەندییەکا بهێز ب ئێك و دووڤە هەیە و هەبوونا هەر ئێك ژ ئەوان ب یا دیڤە گرێدایە، ژ بەر هندێ هەر دەمێ بنەمایەك ژ بنەمایێن سەری بهێتەدویر ئێخستن، کریارا رازیکرنێ پەیدانابیت. ژ بەرکو ئەگەر فرێکەر نەبیت گوتارژی نابیت، هەروەسا تێگەهشتنا ئەوێ گوتارێ ل دەڤ جەماوەریژی پەیدانابیت، چونکی ئەو هێمایێن ئەو گوتار ژێ دروستدبیت ژ لایێ فرێکەریڤە دهێنەئارستەکرن. هەروەسا نەبوونا جەماوەری د ناڤ ئەوان بنەمایاندا، دبیتە ئەگەرێ هندێ، کو ئەو هێما نەهێنەڤەکرن و واتا ئەوان دیارنەبیت. دیسان بنەمایێ گوتارێژی بنەمایەکێ گرنگە بۆ دروستبوونا کریارا رازیکرنێ، ژبەرکو ب رێکا گوتارێ جەماوەر ل

---

(1) بۆ پتر پێزانینان ل ئەرکێن زمانێ رامیاری بنێرە:(أحمد بن راشد بن سعید، 2003، 216)

مەبەست و بۆچوونا فرێکەری دگەهیت، ئەڤ گوتارەژی ب هاریکارییا ڕێکەکێ ژ لایێ فرێکەریڤە بۆ جەماوەری دهێتەڤەگوهاستن. ئەڤەژی گرنگییا گوتارێ دیاردکەت.

فرێکەر بەرامبەر زاراڤێ ڕازیکەری دهێت و جەماوەر بەرامبەر ڕازیکری دهێت و د ناڤبەرا ئەواندا گوتارەك هەیە، کو فرێکەر ب هاریکارییا ڕێکەکێ ئارستەی جەماوەری دکەت، ب مەرەما گوهۆڕینا هزر و ئارستە و دیتنا جەماوەری. د شیاندایە ئەوێ پەیوەندییا د ناڤبەرا بنەماییێن ڕازیکرنا ڕامیاریدا هەی، د ئەڤی خشتێ ل خوارێدا دیاربکەین:

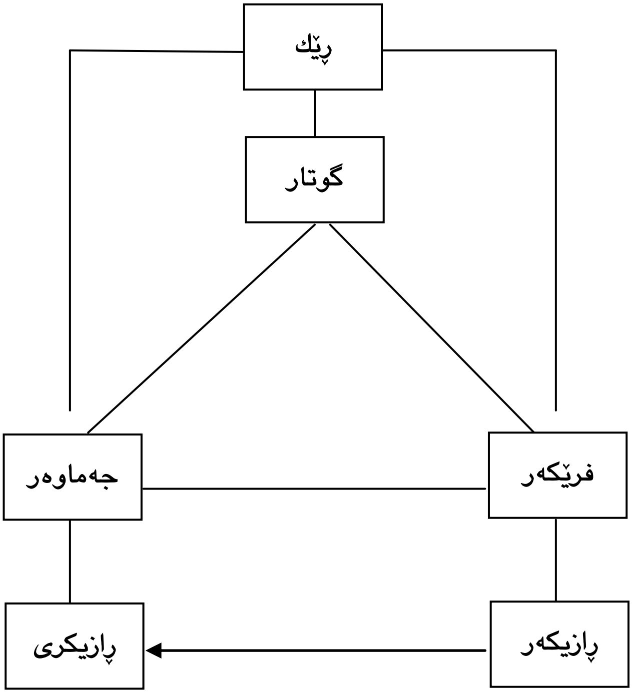

1-فرێکەر(ڕازیکەر):

فرێکەر بنەمایێ ئێکێیە ژ بنەماییێن ڕازیکرنێ، کو ژ ئەوی کریارا ڕازیکرنێ دەستپێدکەت، ئەوژی ل دەمێ گوتارێ ب هاریکارییا ڕێکەکی ئارستەی جەماوەری دکەت، ئەڤەژی ب مەرەما ڕازیکرنێیە.

فرێکەر ب کریارا کرنەهێمایێ– encoding ڕادبیت، ئەوژی ل دەمێ واتایێ ب ڕێکا هێماییێن گوتارێ، ئارستەی جەماوەری دکەت و ل دەمێ جەماوەر واتا ئەوان هێمایان دخوینیت، کو ب کریارا ڤەکرنا هێمایان– decoding دهێتەنیاسین، ل ئەوی دەمی مەبەستا فرێکەری بۆ ئاشکەرا دبیت (Steve Booth-Butterfield,2009,17). ئەڤجا ل ڤێرێ هەتاکو فرێکەر بشێت جەماوەری ڕازیبکەت دڤێت هندەك تایبەتمەندی ل دەڤ هەبن، ئەوژی بریتینە ژ:

أ– ڕاستگۆیی: هندی فرێکەر یێ ڕاستگۆتر بیت، کارتێکرنا ئەوی دێ ل سەر جەماوەری پتر بیت.

ب– شارەزایی: ئەڤەژی ڕادێ چەندییا زانینا فرێکەری ب ئەوان پێزانینان یان ئەوی بابەتێ ل سەر دئاخڤیت یان دنڤێسیت ب خۆڤە دگریت. دیسان ڕێکا پێشکێکرنا پێزانینان و زمانێ جەستەیی ئەوێ بکاردهینیت و دویرکەڤتنا ئەوی ژ درەو و تەم ومژییێ...ب خۆڤە دگریت. ئەڤجا هندی فرێکەر یێ شارەزای ئەڤان حالەتان بیت، دێ ب سانەهیتر شێت جەماوەری ڕازیبکەت.

ج– سەرنجراکێشانا فرێکەری: ئەڤەژی گرێدای چەند هۆکارانە. وەکو: کەسایەتییا فرێکەری، ڤیانا جەماوەری بۆ فرێکەری، دیمەن و ڕۆخسارێ فرێکەری، هەبوونا وەکهەڤییێ ژ ئالییێن جۆراوجۆرڤە د ناڤبەرا فرێکەر و جەماوەریدا.

د- هێزا فرێکەری: مەبەست ژ هێزا فرێکەری، هێزا فرێکەری یا هزری و زانستی و ئەدەبی و دارایی... و جەستەییە. ئەڤجا هندی هێزا فرێکەری یا زێدەبیت، دێ پتر شێت جەماوەری ڕازیبکەت (ابراهيم أبو عرقوب، 1993، 189-193).

ل گەل تایبەتمەندییێن ل سەری، دیسان دڤێت فرێکەری باوەری ب خۆ و گوتار و ئەو ڕێکا بکاردهینیت هەبیت. دیسان دڤێت د بنەرەتدا گرنگیدان (أهتمام) ب بەرژەوەندییێن جەماوەری هەبیت، دیسان شیانا هندێ هەبیت، ڕێکێن پەیوەندیکرنێ ب شێوەکێ کاراتر بکاربینیت. هەروەسا شیانێن هندێ هەبن، گوتارێ ب شێوازەکێ ڕازیکەر دروستبکەت و گرنگترین خالژی ئەوە، کو ئەو ب خۆ یێ پێگیربیت، ب ئەوان هزر و بنەماییێن ئەوی دڤێت جەماوەری پێڕازیبکەت. دیسان دڤێت پێشوەخت خۆ بۆ ئەوی بابەتی بەرهەڤبکەت، ئەوێ دڤێت جەماوەری پێڕازیبکەت (علی برغوت، 2005، 8). دیسان هەر وەکو بەری نوکە مە ئاماژەپێدای، پێدڤییە فرێکەر دەم و جهێ گونجای بەرچاڤ وەربگریت، ب واتایەکا دی دڤێت فرێکەر بزانیت چ دەم و جه بۆ پێشکێشکرنا گوتارێ یێ باشە، بۆ هندێ، داکو بشێت کارتێکرنەکا زێدەتر ل جەماوەری بکەت.

ل گەل ئەوان گرفتێن ل بەری نوکە هاتینەبەحسکرن، واتە ئەو گرفتێن کەتینە د ڕێکا ڕازیکرنێدا دیسان چەند گرفتێن دیژی هەنە، دکەڤنە د ڕێکا فرێکەریدا، کو دبنە ئەگەرێ هندێ کریارا ڕازیکرنێ لاوازببیت.

ئەڤێن ل خوارێ هندەك ژ ئەوان گرفتانە، کو چێدبیت هندەکجاران بکەڤنە د ڕێکا فرێکەریدا، کو دێ بنە ئەگەرێ هندێ، کارابوونا گوتارا ڕازیکەرا فرێکەری لاواز ببیت، ژ ئەوانژی:

1- ل دەمێ فرێکەر ئاستێ جەماوەری یێ ڕەوشەنبیری ل بەرچاڤ وەرنەگریت.

2- بەرچاڤ وەرنەگرتنا دەمی، ئەوژی ل دەمێ فرێکەر گوتارێ پێشکێشی جەماوەری دکەت.

3- ل دەمێ فرێکەر شارەزای پێدڤیاتییێن جەماوەری یێن سایکۆلۆجی نەبیت.

4- ل دەمێ فرێکەر ل سەر هندی ییێ ڕژد بیت، کو ئیدۆلۆجییەتا خۆ لسەر جەماوەری بسەپینیت.

5- ل دەمێ فرێکەر گرنگییێ ب ئاستێ پێزانینێن ئارستەکری ژ لاییێ ئاسانبوون و زەحمەتییێڤە نەدەت (محمود شمال حسن، 2006، 34-35).

6- ل دەمێ گوتاربییژ گرنگیيا جهی بەرچاڤ وەرنەگریت.

2-جەماوەر(ڕازیکری):

جەماوەر ئەو کەسن ئەوێن ب شروڤەکرنا گوتارێ و دیارکرنا واتا و مەبەستێ ڕادبن، ئەوژی پشتی گوتار ژ لاییێ فرێکەریڤە ب هاریکارییا ڕێکەکی بۆ ئەوان دهێتەئارستەکرن.

هەر وەکو مە د پشکا دووێدا بەحسکری، خواندنا سایکۆلۆجییا جەماوەری، واتە زانینا پێزانینێن تەواو ل سەر جەماوەری ژ ئالییێن:(پێدڤییاتی، ئاین، بیرکرن(هزرکرن)، ڕەوشەنبیری، سەمت و ئارەزوو...) ڕۆلەکێ گرنگ د کریارا ڕازیکرنا جەماوەریدا هەیە. ئەڤەژی ئەوێ چەندێ دگەهینیت، جەماوەر بنەمایەکێ سەرەکییە ژ بنەماییێن ڕازیکرنێ د ڕامیارییێدا.

هندەکجاران جەماوەر دبیتە ئەگەرێ هندێ فرێکەر سیاسەت و بۆچوون و دیتنا خۆ بگوهۆڕیت. بۆ نموونە چێدبیت د پرۆگرامێ فرێکەر و دەستهەلاتا فرێکەریدا نەبیت، مووچەیێن فەرمانبەران زێدەبکەت، بەلێ جەماوەر، ئەوان نەچار بکەت مووچەیێن فەرمانبەران زێدەبکەن، ئەوژی ل دەمێ جەماوەر خۆپیشاندان پێخەمەت ئەڤێ چەندێ بکەن یان فرێکەر بزانیت هەولێن خۆپیشاندانان یێن دهێنەکرن، ژ بەر ئەڤێ چەندێ فرێکەر نەچاربیت، وەکو جەماوەری بڤێت بڕیارێ بدەت.

دیسان چێدبیت جۆرێ هزرکرنا جەماوەرەکی ئاینی بیت، ئەڤە دێ فرێکەری نەچارکەت، وەکو ئەو هزر دکەن باخڤیت، نەکو وەکو فرێکەری بڤێت. هەروەسا دوو جەماوەرێن سەر ب دوو ڕەوشەنبیرییێن ژێکجوداڤە وەل فرێکەری دکەن، ل گەل هەر جەماوەرەکی ب شێوەیەکی جیاواز باخڤیت.

بەلگە بۆ هندێ هەنە، کو ئەو گوتارا پالپشتییا دیتن و بۆچوونێن جەماوەری دکەت، پتر سەرەنجا جەماوەری بۆ خۆ ڕادکێشیت، ژ ئەوێ گوتارا، کو ل گەل بیر و بۆچوونێن جەماوەری هەڤدژ بیت (حسن عماد مکاوی و لیلی حسین السید،2010، 60). ئەڤەژی فرێکەری نەچاردکەت، گوتارا خۆ ب ئەوی ڕەنگی دابرێژیت، کو هەڤدژی بیر و بۆچوونێن جەماوەری نەبیت، بەلێ ئەڤە ئەوێ چەندێ ناگەهینیت، کو هەمی جاران دڤێت فرێکەر پالپشتییا بیر بۆچوونێن جەماوەری بکەت، بەلکو هندەك حالەت هەنە، فرێکەر پشتەڤانییا بیر و بۆچوونێن خۆ دکەت، ئەڤەژی دێ مینیتە ل دویف جۆرێ بابەت و جۆرێ جەماوەری.

ب شێوەکێ گشتی بۆ ڕازیکرنا جەماوەری، فرێکەر ل دویڤ جۆرێ بابەتی و جۆرێ جەماوەری، دێ شێت گوتارا خۆ ب شێوەیەك ژ ئەڤان شێوەیێن ل خوارێ دابرێژیت:

1- فرێکەر یان دێ ڕاستڤەکرنێ د گوتارا خۆدا کەت، بۆ هندێ داکو ئەو گوتار د بەرژەوەندییا فرێکەر و جەماوەریدا بیت.

2- فرێکەر یان دێ گوتارا خۆ د بەرژەوەندییا جەماوەریدا دارێژیت، ئانکو وەکو جەماوەری بڤێت.

3- فرێکەر یان دێ هەڤدژی دیتن و بۆچوونا جەماوەری ڕاوستیت، بەلێ ل ڤێرێ پێدڤییە بەلگەیان ل سەر بنەرەتەکێ زانستی بۆ بیر و بۆچوونێن خۆ بهینیت،

داكو بشێت باوەرییێ بۆ جەماوەری دروستبکەت و د ئەنجامدا بشێت جەماوەری ڕازیبکەت.

ل دەمێ ناکۆکی د ناڤبەرا تاکەکەسێن جەماوەری ب خۆدا ل سەر بابەتەکێ دیارکری هەبیت، ل ڤێرێ پێدڤییە فرێکەر هەولبدەت گوتارا خۆ ب ئەوی ڕەنگی دابرێژیت، کو د بەرژەوەندییا هەمی تاکەکسێن جەماوەریدا بیت، بۆ هندێ داکو بشێت هەمی تاکەکەسێن ئەوی جڤاکی ژ خۆ ڕازیبکەت.

چێدبیت جەماوەر ببیتە ئەگەرێ هندێ، کارابوونا ڕازیکرنێ یا لاوازبیت یان نەمینیت، ل خوارێ دێ بەحسێ گرفتێن کریارا ڕازیکرنێ ئەوێن گرێدای ب جەماوەریڤە کەین:

1- نەبوون یان هەژارییا جەماوەرێ مەبەستدار ژ ئالییێ کارامەیێن پەیوەندیکرنێڤە، وەکو گوهلێبوون، دیتنێ و زانینا خواند و نڤێسینێ.

2- ل دەمێ دیتن و بۆچوونێن جەماوەری وەکو یێن فرێکەری نەبن.

3- هەبوونا چەند ڕێکێن تەلەفزیۆنێن ئەسمانی، کو دبیتە ئەگەر فرێکەر تەماشەی ئەوێ ڕێکێ بکەت، ئەوا ل گەل گرنگیپێدانێن ئەوی بگونجیت، ئەڤەژی بێگومان ئاریشێ بۆ فرێکەری دروستدکەت، ژ بەرکو فرێکەر نزانیت، کا ب کیژ ڕێکێ، گوتارا خۆ بگەهینیتە جەماوەری.

4- هەبوونا جیاوازییێن تاکەکەسی ل دور تێگەهشتن و وەرگرتنا گوتارێ د ناڤ جەماوەریدا.

5- تێکچوونا حالەتێ سایکۆلۆجییێ جەماوەری، دبیتە ئەگەر د ڕێکا جەماوەریدا، حەزا وەرگرتنا ئەوێ گوتارێ نەبیت، ئەوا ژ لایێ فرێکەریڤە بۆ ئەوان هاتییەئارستەکرن (محمود شمال حسن، 2006، 40- 41).

پێدڤییە ئاماژێ ب ئەوێ چەندێ بدەین، ئەگەر جەماوەری حەزا ڕازیبوونێ ل دەڤ نەبیت، ل ئەوی دەمی فرێکەر نەشێت ب ڕێکا گوتارا خۆ ئەوی جەماوەری ڕازیبکەت، خۆ بلا بەلگە و بیانۆیێن ئەوی چەند ئاشکەرا و لۆجیکی بن. دیسان بلا چەند بیرتیژییەکا زێدە و کارامەییێن هێزا ڕازیکرنێ...هتد یان هەر شیان و ڕەگەزەك ل دەڤ ئەوی یان د گوتارا ئەویدا هەبیت. هەر وەکو جەماوەرەك ب خۆپیشاندانان ڕاببیت و ڕژد بن، ل سەر هندێ، کو ب چ ڕەنگان دانوستاندنێ ل گەل دەستهەلاتێ ناکەت، هەتاکو دەستهەلات نەهێتەگوهۆڕین. ل ئەڤی دەمی فرێکەر ب ڕێکا گوتارا خۆ، نەشێت ڕازیکرنێ بۆ ئەوی جەماوەری دروستبکەت. هەر وەکو ل ئەڤێ دوماهییێ ل هندەك وەلاتێن عەرەبی(تونس، یەمن، مسر)ێ ڕویدای.

3-گوتار:

ئەڤ بنەمایە بریتییە ژ ئەوێ هزرێ ئەوا فرێکەر ئارستەی جەماوەری دکەت، کو فرێکەری نە ب شێوەکێ ڕەمەکی، بەلکو ل دویڤ بۆنە و هەلکەڤتەکا تایبەت ب بەرهەمهینانا ئەوێ گوتارێ ڕادبیت(عیسی عوده برهومه،2007،125) و ئارستەی جەماوەری دکەت، داکو بشێت ئارمانجێن خۆ جێبەجێبکەت و ئێك ژ ئارمانجێن سەرەکی ڕازیکرنا جەماوەرییە.

ل دویڤ ئەوان ڕێکێن پەیوەندیکرنا جەماوەری: کو بریتینە ژ ڕێکێن(بینرای و بهیستی، بهیستی، نڤێسی) دشیاندایە، گوتارێ دابەشی دوو جۆرێن سەرەکی بکەین، ئەوژی بریتینە ژ:

1- گوتارا دهێتەگوتن، ئەوژی دابەشدبیتە سەر:

أ- گوتارا بینرای و بهیستی وەکو تەلەڤزیۆن، ڤیدیۆیێ.

ب– گوتارا بهیستی.وەکو ڕادیۆیێ.

2– گوتارا نڤیسی ڕۆژنامە و گۆڤاران، پەرتووکان.

بنەمایێ گوتارێ، هەر وەکو بنەمایێن دی، گرنگییەکا مەزن هەیە، ژ بەرکو ب ڕێکا گوتارێ مەبەست و بۆچوونێن فرێکەری ل دەڤ جەماوەری ئاشکەرا دبن، ئەڤجا ژ بەر هندێ پێدڤییە فرێکەری شیانەکا مەزن د دارشتنا دەربڕینێدا هەبیت. دیسان پێدڤییە تێدا پەیڤێن زمانی ب باشترین شێوە بهێنەبکارهینان و دویربن ژ ئالۆزییێ. واتە پێدڤییە بهێزبن و هونەرێن ڕەوانبێژییێ تێدا هەبن د هەمان دەمدا ئاشکەرا و ئاسان بن.

هەتاکو بنەمیێ گوتارێ بشێت کارتێکرنێ ل جەماوەری بکەت، پێدڤییە ئەو گوتار یا ڕازیکەر بیت و هەڤدژی لۆژیکی نەبیت، ژ بەرکو هندی ناڤەڕۆکا گوتارێ ل گەل لۆژیکی یا گونجای بیت، دێ پتر شێت جەماوەری ڕازیبکەت، ل گەل هندێ هەبوونا مەرجێ ڕازیکرنێ د گوتارێدا مەرجەکێ سەرەکییە، لەوا ل دەمێ فرێکەر گوتارەکێ پێشکێشی جەماوەری دکەت، پێدڤییە ڕەچاڤییا ئەوی مەرجی بکەت و ئەگەر د گوتارێدا مەرجێ ڕازیکرنێ نەبیت، ل ئەوی دەمی گوتار دێ ڕەگەزێ کارتێکرنێ ژ دەستدەت (محمود شمال حسن، 2006،35–36).

هەتاکو ڕازیکرن د گوتارێدا دیاربیت، پێدڤییە ڕەچاڤییا کۆمەکا خالان بهێتەکرن، ژ ئەوانژی:

1– دابێشەکا گرنگ د گوتارا ڕازیکەردا هەیە، ئەوژی دابێشا ڕێکخستنێیە د پێشکێشکرنا بەلگەیاندا. پێشکێشکرنا بەلگەیان ل دەستپێکا گوتارێ دێ ڕازیکرنا ئەوێ یا پتر بیت، ئەگەر بەلگە ل دوماهیکا گوتارێ بهێنەپێشکێشکرن، ژ بەرکو هوشیارییا جەماوەری هندی بەرەڤ ئەوێڤە بچیت، کێمدبیت ژ بەر هندێ پێدڤییە ل سەر فرێکەر بەلگێن خۆ ل دەستپێکا

گوتاریٚ پیٚشکیٚشبکەت، ئانکو هیٚشتا جەماوەر ییٚ ماندی نەبیت، چونکی هندی گوتار دریٚژبیت،جەماوەر پتر ماندی دبیت.

2- پیٚدڤییە ناڤەڕۆکا گوتاریٚ ب تەواوی ل گەل ئەوی بارودۆخی گونجای بیت، ئەویٚ گوتار تیٚدا دهیٚتەپیٚشکیٚشکرن، چونکی بەرچاڤ وەرگرتنا بارۆخی، مەرجەکیٚ سەرەکییە بۆ ڕازیکرنیٚ.ئەڤجا ئەگەر ئەڤ مەرجە بەرچاڤ نەهیٚتەوەرگرتن، ل ئەوی دەمی ئەو گوتار نەشیٚت چ کارتیٚکرنیٚ ئەنجامبدەت (محمود شمال حسن، 2006٢36-38).

3- کارابوونا گوتاریٚ گریٚدایە ب پیٚشکیٚشکرنا لایەنەکیٚ بابەتی یان هەر دوو لایەنیٚن بابەتی، ئەڤجا ئەگەر ل گەل ئەنجامیٚن فریٚکەری، جەماوەر ییٚ ڕیٚککەڤتی بیت. دیسان بیرتیژییا جەماوەری یا سنووردار بیت یان خواندنا ئەوان یا ساکار بیت و زانینا ئەوان بۆ بابەتی یا کیٚمبیت، دیسان جەماوەری بۆچوونەکا هەڤدژ نەبیت و چ مشت و مۆر ل سەر بابەتی نەبیت، ل ئەوی دەمی باشترە ئەگەر فریٚکەر لایەنەکیٚ بابەتی(یان باشی یان خرابی)یان د گوتارا خۆدا پیٚشکیٚشبکەت" بەلیٚ فریٚکەر نەچاردبیت هەر دوو لایەنیٚن بابەتی(باشی و خرابی)یان د گوتارا خۆدا بەحسبکەت، ئەگەر جەماوەری بیرتیژییەکا زیٚدە هەبیت یان ئاستیٚ خواندنا ئەوان یا بلندبیت. دیسان مشت و مۆر و بۆچوون ل سەر بابەتی هەبن. هەروەسا ئەگەر جەماوەری زانیاری ل سەر بابەتی هەبن، کو ڕیٚکیٚ بدەتە جەماوەری بشیٚت بەرامبەر بۆچوونا هەڤدژا فریٚکەری براوستیت

4- زیٚدە تیٚگەهشتنا گوتاریٚ ژ لاییٚ جەماوەریڤە، دبیتە ئەگەریٚ زیٚدەبوونا ڕیٚککەڤتنیٚ د ناڤبەرا فریٚکەر و جەماوەریدا ل سەر ئەویٚ گوتاریٚ (حسن عماد مکاوی و لیلی حسین السید،2010،56 -57).

5- پێدڤییە بابەت د گوتارێدا ل دویڤ سەرەتا و ناڤەڕاست و دوماهیکێ هاتبیتە ڕێکخستن، نەکو فرێکەر دوماهیکا بابەتی ل دەستپێکا گوتارێ پێشکێشبکەت.

دیسان د ناڤ گوتارا فرێکەریدا، ڕازیکرن ب ڕێکا ئەڤان ڕەگەزێن ل خوارێژی، بەرچاڤدبیت، ژ ئەوانژی:

أ-هەلبژارتنا پەیڤێ:

هەتاکو پەیڤ بشێن ڕۆلێ ڕازیکرنێ ببینن، پێدڤییە ل سەر فرێکەری (پەیڤێن ورووژێنەر)، (پەیڤێن ب هندەك ڕێکێن دی دبنە ورووژێنەر)، (پەیڤێن ڕێزگرتن تێدا هەبیت...هتد) د ناڤ ئاخڤتنا خۆدا هەلبژێریت.:

1-پەیڤێن ورووژێنەر:

گەلەکجاران دهێتەگوتن، کو هزر و ڕاستی ورووژێنەرترن ژ ئەوان پەیڤێن دەربڕین ژێ د هێتەکرن، د ئەڤی بواریدا ڤندریس دبێژیت: ((ئەوا د پەیڤێدا هەی کێمترە ژ ئەوێ ئەوا د مێشکیدا هەی)) (ج. ڤندریس، 1950، 301).بەلێ هزر و ڕاستی ورووژێنەر نابن، دیسان چ بەها نابن، هەتاکو ئەو هزر و ڕاستی نەهێنەئاشکەراکرن.بۆ ئەڤێ چەندێژی پێدڤییە ئەو پەیڤ ب وردی بهێنەهەلبژارتن و فرێکەر ئەوان پەیڤان ب ڕێکێن دیارکری ئارستەی جەماوەری بکەت (أحمد بن راشد بن سعید،2003، 216).

پێدڤییە ئاماژێ ب ئەوێ چەندێ بدەین، کو هەلچوون تێکەلی پەیڤێن زمانی دبن و کارتێکرنا ئاشکەرا ل ئەوان پەیڤان دکەت، بەلێ گوهۆڕینا هەلچوونێ ل دەڤ تاکەکەسان هەمیشەیی و بەردەوامە و ل دویڤ بارودۆخ و هەلویست و

پێدڤیاتییێ نوی دبیتەڤە ب ئەڤێ چەندێ پەیڤێن زمانی پێ کاریگەر دبن، هەر چەندە فرێکەر ئێك پەیڤێ ب هەمان هێزا هەلچوونێ نەشێت دووبارە بکاربهینیت (نوال محمد عطية، 1975، 38).

مەبەست ژ پەیڤێن ورووژێنەر ئەو پەیڤن ئەوێن سۆز و هەلچوونەکا زێدەتر ژ پەیڤێن دی هەنە، کو ب بنەرەت و بنەمایەکێ سەرەکی د گوتارا ڕازیکەردا دهێنەهژمارتن، ژ بەرکو ئەڤان پەیڤان کاریگەرییا خۆ ل سەر هەست و سۆزێن جەماوەری هەیە و هەلچوونێ ل دەڤ جەماوەری پەیدادکەن، ژ بەر هندێ گەلەکجاران فرێکەر پێخەمەت ڕازیکرنا جەماوەری پەنایێ دبەتە بەر کارهینانا ئەڤان پەیڤێن ورووژێنەر.

د هەر زمانەکێدا ژمارەکا زۆر ژ پەیڤێن زمانی هەنە، ئەڤجا هندەك ژ ئەوان پەیڤان ورووژاندەکا زێدەتر ژ هندەك دی هەیە. ئەڤجا ل ڤێرێ ل دەمێ فرێکەر گوتارا خۆ پێشکێشی جەماوەری دکەت، پێدڤییە ئەڤێ چەندێ ب بەرچاڤ وەربگریت.

هایاکاوا دبێژیت:ئەم دشێین ب ڕێکا پەیڤێ کارتێکرنێ ل ڕویدان و بویەرێن ئایندەی بکەین. دیسان پەیڤە نڤێسەری پالددەتە نڤێسینێ و باب ڕێنماییان بدەنە کوڕ و کچێن خۆ.دیسان خودانێن کاریژی ڕێنمایان بدەنە کرێکارێن خۆ و مامۆستا سەرزەنشکرنا قوتابییێن خۆ بکەن و پروپاگەندەڤان هەوالان ببەخشن و سیاسەتمەدار ب پێشکێشکرنا گوتاران ڕابن.ب ڕاستی ئەڤە هەمی هەولددەن و ژ بەر هۆکارێن جیاواز کارتێکرنێ ل ڕەفتارێ مرۆڤی بکەن و ئەڤ کارتێکرنە هندەکجاران د بەرژەوەندییا وەرگر (جەماوەر)ییە و هندەکجاران، پێخەمەت بەرژەوەندییێن فرێکەری یێن تایبەتن (عبدالاله مصطفى عبدالرزاق الخزرجي، 1984، 48).

پەیڤا ورووژێنەر چێدبیت، ناڤ یان کار یان هەڤالکار یان هەڤالناڤ بیت.

ناڤێ ورووژێنەر چێدبیت ناڤەکێ گشتی بیت. وەکو ناڤێ واتایی:(سەربەستی، یەکسانی، ئازایی...هتد).دیسان چێدبیت ناڤەکێ تایبەتی بیت. وەکو ناڤێن ئاینی و شورەشگێڕ و ستەمکەران.ئەڤجا کاریگارییا ئەوی ناڤی یا باش بیت.وەکو(سەلاحەدین ئەیوبی، شێخ مەحمود، قازی محەمەد و بارزانی) یان کاریگەرییا ئەوی ناڤی یا خراب بیت وەکو (هتلر، سەدام و عەلی کیمیاوی...) ئەڤ ناڤێن تایبەتی ب رێکا دەوروبەرێ جڤاکی دبنەورووژێنەر دیسان ناڤێ بکەری و بەرکاریژی وەکو (بکۆژ، کوژراو) ورووژێنەرن.دیسان ئەو کارێن ب هاریکارییا کارێن(کرد، گرت، خوارد، دا...) دروستدبن، دبنە کارێن ورووژێنەر.وەکو (دلپیسکرد، لەباوەش گرت، سوێندخوارد، ڕەنجی دا...).ئەڤ جۆرە کارە ب کارێ ڕویدان (ڕوداو) ێ دهێنەناڤکرن دیسان کارێ بارگەینژی کارەکێ ورووژێنەرە و مەبەست ژ کارێ بارگەین ئەو کارە ئەوێ بەشەک ژێ هەڤالناڤ بیت و بەشێ دی زێدەتر کارێ (بوون) بیت.هەروەسا هەڤکارێ چەوایی. وەکو (بەگورج، بەپەلە، خێرا، باش...) پەیڤێن ورووژێنەرن هەڤالناڤ ل دەمێ مۆرفیما پلەیا بەراورد و بالا (– تر، – ترین) وەردگرن کاریگەرییا ئەوان زێدەدبن (عەبدولواحید موشیر دزەیی، 2009،59– 63). هەروەسا هەڤالناڤێن چەوایی وەکو: (باش، جوان، زیرەك، چاك،....) پەیڤێن رووژێنەرن

ڕادەژی هێزا کاریگەرییا هەڤالناڤی زێدەدکەت (یوسف شریف سعید، 1999، 125). هەروەسا ڕادە هێزا کاریگەرییا هەڤالکاریژی زێدەدکەت. ئەوژی ئەگەر ئەو گرێیا ڕادە ل گەل هەبیت، د ناڤ ڕستێدا بیتە هەڤالکار.

ب دیتنا ئولمانی هندەك پەیڤ هەنە، کو ورووژاندنەکا زێدە هەنە و دشیاندا نینە، ئەم بشێین ورووژاندن یان ئەو سۆزا د ناڤ ئەڤان پەیڤاندا هەی نەهێلین.ئەو پەیڤژی بریتینە ژ: ئازادی، ماف، دکتاتۆریەت، پاشڤەڕۆ (الرجعیە)، یان هەڤالناڤێن تێگەهێن ئەرێنی یان نەرێنی هەین. وەکو: باش، جوان و لاو، نەرم،

كرێت و ناشرین، پیس و بێرێز (ستيفن أولمان، 1997، 112). ئەڤ هەڤالناڤەژی هەر دچنە د بن چارچۆڤێ هەڤالناڤێ چەوایدا.

هندەکجاران فرێکەر د گوتارێدا ب رێکا بکارهینانا ئەوان پەیڤێن وروروژێنەر، دشێت جەماوەری هانبدەتە شەران یان ب خۆپیشاندانان رابن یان هەر کارەکێ دییێ فرێکەری بڤێت، چونکی فرێکەر ب رێکا ئەوێ هەلچوونا د ئەوان پەیڤێن وروروژێنەردا هەی، دشێت کارتێکرنێ ل هەست و سۆزێن جەماوەری بکەت. ئەڤجا گەلەکجاران فرێکەر ب رێکا ئەڤان پەیڤێن وروروژێنەر جەماوەری سەردادبیت.

پەیڤێن وروروژێنەر وەل جەماوەری دکەت گوهۆرینێن مەزن ئەنجامبدەت، دیسان ئەوان پالددەتە هندێ ب شۆرەشان رابن. دیسان وەل جەماوەری دکەت، هەست ب پەرۆشێ یان ئینتیمائێ یان ئێکگرتنێ یان تۆرەبوونێ بکەت، هەروەسا سەرکردێن رامیاری ب رێکا بکارهینانا ئەڤان پەیڤان بەردەوام هەولددەن هیڤی و ئارەزوو و ئێمناهییێ د ناڤ جەماوەریدا بەلاڤبکەن، خۆ ئەگەر د حالەتێ شەریژیدا بیت. د ئەڤی بواریدا غریبر دبێژیت: ب رێکا بکارهینانا پەیڤێن وروروژێنەر، دشیاندایە گوهۆرینێن رامیارییێن مەزن پەیدابن. هەر وەکو بکارهینانا ئەوان پەیڤێن وروروژێنەر مللەتەکێ بندەست هانبدەت هندێ، ب شۆرەشان رابن (أحمد بن راشد بن سعيد، 2003، 220).

ئەو وروروژاندنا ژ پەیڤێن:(رژێم، سەخت، هەلوەشاندن، مژدە، پێغەمبەر، دکتاتۆری، تێکۆشەر، تێکۆشان، قارەمان، بەرخۆدان، شۆفێنی یان دوژمن، درۆ(درەو)...) پەیدادبیت، پترە ژ ئەوێ وروروژاندنا د پەیڤێن:(سیستەم، زەحمەت، نەهێلان، پێگوتن، نەبی، ستەم، بزاڤکەر، کۆشش، زیرەك، بەرگری، نەحەز، نەراست...)دا هەی. هەر چەندە، هەر پەیڤەك ژ پەیڤێن:(رژێم، سەخت...درەو) هەڤواتایە ل گەل پەیڤێن:(سیستەم، زەحمەت...نەراست) واتە

پەیڤا(ڕژێم) هەڤواتایە بۆ پەیڤا (سیستەم) و پەیڤا(سەخت) هەڤواتایە بۆ پەیڤا(زەحەمەت) و....پەیڤا(درەو) هەڤواتایە بۆ پەیڤا(نەراست).

2-پەیڤێن ب هندەك ڕێكێن دی دبنە ورووژێنەر:

ب دیتنا ئولمانی هندەك پەیڤ ب ڕێكا هێز و ئاواز و پاشگر و سیستەمێ ڕێكخستنا پەیڤان و جهێ پەیڤێ د ناڤ گرێ و ڕستێدا دشێن ببنە پەیڤێن ورووژێنەر(ستيفن أولمان، 1997، 112). كو ل پشكا پێنجێ و شەشێ مە نموونە بۆ ئەڤان ڕێكان یێن هینایین.

3-پەیڤێن ڕێز تێدا هەبن:

خالەكا دییا گرنگا ئاخڤتنا فرێكەری ڕازیكەر دكەت، ئەوە فرێكەر د ناڤ گوتارا خۆدا ئەوان دەربڕین و پەیڤان هەلبژێریت، ئەوێن هلگرێن تێگەهێ ڕێزگرتنێ بن. وەكو نیشانكارێن جڤاكی[1]:(هێژا، بەرێز، ئەزبەنی، گەورەم، ماقویل، ڕهـ سپی، كاك، خۆشەویست، خوشك، برا، دایك، باب...)، چونكی ئەڤان نیشانكاران ڕەهەندەكێ ڕازیكرنێ هەیە، ئەوژی ژ بەر ئەوی تێگەهێ ئەو پەیڤ و نیشانكار هلدگرن، كو ئەوژی تێگەهێ ڕێزگرتنێە. وەكو:

- **هێژایان** بەری سالەكە مە پەیمان دابوو هەوە، كو ئەم دێ چاكسازییان كـــــەین.
- پێشمەرگەیێن **خۆشتڤی** هاتن.

---

(1) بۆ پتر پێزانینان ل نیشانكارێن جڤاكی بنێرە لاپەرێن(106- 107)، ژ ئەڤێ ڤەكۆلینێ.

ب-بەلگە:

هەر ژ کەڤندا ڕەگەزێ بەلگەیێ بوویە بابەتێ ڤەکۆلینێ ژ لایێ زانایێن مەزنڤە. فەیلەسوفێن چین و هندێ ڤەکۆلین ل گرفتا بەلگەیێ کرینە، هەروەسا فەیلەسۆفێن گریکیژی: سوقرات و ئەفلاتوون و ئەرستۆی ڤەکۆلین ل کێشێن بەلگەیێ کرینە. ئەرستۆی ل بەرسڤا ئەڤێ پرسیارێ گەڕایە: چەوا بەلگە دشێت و چەوا نابیت ب هندێ ڕابیت؟ ئەڤەژی ئێك ژ ئەوان خالێن گرنگ بوو بۆ دانانا زانستەکی، ئەوژی زانستێ لۆژیکێ بوو.

ژ نیشانێن موکوم و بەهاداربوونا هەر گوتارەکێ، هەبوونا بەلگەیێن پێدڤی و ڕوون و پەسەندکرینە و ئەڤە ئێکە ژ ڕەگەزێن گەلەك گرنگ و پێدڤی بۆ ڕازیکرنێ (کاظم متولی، 1384، 186-187).

بەلگە چالاکییەکا مێشکییە، ئارمانجا ئەوێ د گوتارێدا ڕازیکرنا جەماوەرییە ب ڕاستییا بابەتی، ئەڤەژی ب هاریکارییا بۆچوون و دیتن و پێزانینێن ڕاستەقینە ب دەستڤەدهێت، کو فرێکەر ب ڕێکا ئەوان بۆچوون و دیتن و پێزانینێن ڕاستەقینە دشێت سەلماندنا ئاخڤتنا خۆ بکەت و د هەمان دەمدا دشێت وەل جەماوەری بکەت، وەکو ئەوی بڤێت، سەرەدەرییێ ل گەل بابەتی بکەن. واتە وەل جەماوەری بکەت، یان پەسەندییا بابەتی بکەن یان بابەتی ڕەتبکەن.

ب دیتنا ك. فانسانی، بەلگە ئێکە ژ هێزێن مەزنە، فرێکەر بشێت ب ڕێکا ئەوێ جەماوەری ب دیتن و بۆچوون و هزرێن خۆ ڕازیبکەت و دبێژیت، هەتاکو فرێکەر بشێت کارتێکرنەکا هەمیشەیی و بەردەوام ل ناخ و دەروونێ تاکەکەسێن جەماوەری بکەت، پێدڤییە فرێکەر د ناڤ گوتارا خۆدا پەنایێ ببەتە بەر کارهینانا بەلگەیان نەکو ب ڕێکا سۆزێ، چونکی کارتێکرن و ڕازیکرنا ب تنێ ب ڕێکا

سۆزێ ب دەستڤەدهێت، یاکاتییە و هەر دەمێ فرێکەر ل دەڤ جەماوەری نەمینیت، ئەو هەلچوون نامینیت و تاکەکەسێن جەماوەری دێ وەکو بەرێ زڤرنەڤە (ک.فانسان، 2009، 203–204).

ژ ئەڤا سەری دیاردبیت باشترین ڕێکا ڕازیکرنێ ئەوە فرێکەر دانوستاندنا مێشکێ تاکەسێن جەماوەری بکەت، نەکو سۆزێ(واتە دلێ تاکەکەسێن جەماوەری) بکەت، چونکی دانوستاندنا مێشکی یا لۆژیکییە و پێدڤی ب بەلگە و هەبوونا ڕاستیان و ڕازیکرنا زانستی هەیە، پێچەوانەی دانوستاندنا سۆزێ، کو زێدەتر پەیڤێن گەرم(کلمات مشحونة) و ورووژێنەر و ڕێز و هاندان تێدا و شێوازێ سۆزپێدان و پەسنێ...هتد ب خۆڤەدگریت و ئەڤە دبیتە ئەگەر دانوستاندنا مێشکی، ئەواکو داخوازا هەبوونا ڕاستیان و بەلگەیێن لۆژیکی و ڕازیکرنا زانستی دکەت، کاریگەرییا ئەوێ ل سەر جەماوەری یا هەمیشەیی بیت و د هەمان دەمدا یا سەرکەڤتی تر بیت ژ ئەوێ کاریگەرییا کاتی ئەوا فرێکەر ب ڕێکا پەیڤێن گەرم و رووژێنەر و ڕێز و هاندان تێدا یان ب ڕێکا شێوازێن پەسن و سۆزپێدانێ... دانوستاندنا سۆزێ و دلێ تاکەکەسێن جەماوەری دکەت.

زانایێن پراگماتیکێ جەختێ ل هندێ دکەن، کو ڕەفتارێ جەماوەری بەرامبەر گوتارێ، ب پلا ئێکێ دمینیتە سەر ئەوان بەلگان ئەوێن فرێکەر تێدا بکاردهینیت(دومینیك مانغونو، 2008، 12)، ژ بەر هندێ دڤێت فرێکەر بزانیت، کو ڕەنگە جەماوەر چ بەهای نەدەتە گوتارا فرێکەری، ئەگەر یا بەلگەدار نەبیت، چونکی ئەگەر ئاخڤتن یا بەلگەدار نەبیت، گومان دێ د ڕاستگۆیا ئەوێدا پەیدابیت، ئەڤجا ژ بەر هندێ پێدڤییە ل سەر فرێکەر پالپشتییا ڕا و بۆچوونێن

ب شێوەکێ گشتی د شیاندایە، هندەك خالێن گشتگیر، ل کارتێکرنا پێشکێشکرنا بەلگەیان د گوتارێدا دیاربکەین، ئەوژی بریتینە ژ:

أ- بكارهينانا بەلگەیان د گوتارێدا، دبیتە ئەگەرێ پەیداكرنا ڕاستگۆییێ ل دەڤ فرێكەری، ئەڤجا هندی ڕاستگۆییا فرێكەری زێدەببیت، پێدڤییاتی ب پێزانینێن، كو پشتگیرییا بۆچوونا فرێكەری دكەن، كێمدبیت.

ب- هندەك بابەت پێدڤی ب بەلگەیێن پتر هەنە، ب تایبەتی ئەو بابەتێن جەماوەری پێشوەخت چ پێزانین، ل سەر نەبن.

ج- پێشكێشكرنا لاواز بۆ گوتارێ، دبیتە ئەگەرێ هندێ، كارتێكرنا بەلگەیان ل سەر جەماوەری كێمببیت.

د- كارتێكرنا پێشكێشكرنا بەلگەیان ل سەر جەماوەرێ تێگەهشتی پترە ژ جەماوەرەكێ دی.

ه- كارتێكرنا بەلگەیان دمینیتە سەر هندێ، كا جەماوەر چەوا ئەوێ بەلگەیێ دهژمێریت، واتە ل دەڤ جەماوەی ئەو بەلگە ڕاستن یان ڕاست نینن (حسن عماد مكاوى و ليلى حسين السيد، 2010، 194- 195).

ب دیتنا باتریك شارودو و دومینك منغوى، ئەو بەلگەیێن زمانی، ئەوێن فرێكەر د گوتارا خۆدا بكاردهینیت، دێ سەركەڤتی بن، ئەگەر فرێكەر پشتبەستنێ ب ئەڤان خالێن ل خوارێ بكەت:

1- ل دەمێ بەلگەیا زمانی دەربڕینێ ژ هێل و كەتواری بكەت و جەماوەر بشێت ب ڕێكا هەستێن خۆ بگەهیتە ڕاستییا ئەوێ. وەكو(بەفر یا سپییە.).

2- ل دەمێ بەلگەیا زمانی بابەتەك بیت، كو د ناڤ گرۆپەكێدا هەمی خەلكێن ئەوی گرۆپی ل سەر ڕێككەڤتی بن، بۆ ئەنجامدان یان ئەنجامنەدانا ئەوێ. واتە نابیت بەلگەیا زمانی بابەتەك بیت، ناكۆكی ل سەر هەبیت.

3- د چارچۆڤێ ڕەوانبێژییێدا، پێدڤییە بەلگەیا زمانی بابەتەك بیت، کو ڕێککەڤتنەکا ئاشکەرا ل سەر ئەوێ بەلگەیێ د ناڤبەرا فرێکەر و جەماوەریدا هەبیت (باتریك شارودو و دومینك منغنو، 67،2008).

گەلەك هۆکار هەنە، کو ڕۆلەکێ سەرەکی د دیارکرنا ئەنجامێن کارێ فرێکەریدا دگێڕن و گرنگترێ ئەوانژی، ڕاستگۆییا فرێکەرییە. بکارهینانا بەلگەیان، هەتا شیانا ڕازیکرنا ئەوان ژێدەرانژی زێدەدکەت، ئەوێن ئاستەکێ نزم ژ ڕاستگۆییێ هەین (حسن عماد مكاوی و لیلی حسین السید، 2010، 194).

ب دیتنا محەمەد ئەلعمری، بەلگە هەتاکو تێگەهێ ڕاستگۆییێ هلبگرت، دمینیتە سەر سێ خالان ئەوژی :

1- دمینیتە سەر ڕەوشتێ فرێکەری.

2-بەرچاڤگرتنا حالەتێ سایکۆلۆژییا جەماوەری.

3- دیسان دمینیتە سەر بەلگەیێ ب خۆ، کا ئایا ئەو تێگەهـ هەیە (محمد العمری، 2000، 25).

پتریا فرێکەران هەولددەن، پالپشتییێ بۆ گوتارا خۆ یا ڕازیکەر ب ڕێکا پێشکێشکرنا بەلگەیان ب دەستڤەبهینن، ئەوژی یان دێ ب ڕێکا پێزانینێن ڕاستەقینەیی بن یان ب ڕێکا ئەوان ڕا و بۆچوونان بن، ئەوێن ژ ژێدەرێن دی هاتینەوەرگرتن، ئەڤەژی بۆ هندێیە داکو شەرعییەتێ بدەنە گوتارا خۆ و وەسا دیاربکەن، کو ئەوژی ل گەل هەلویستێن ژێدەر و کەسێن دی ڕێککەڤتینە. ئەڤ شەرعیەتەژی شیانا فرێکەران یا ڕازیکرنێ زێدەدکەن (حسن عماد مكاوی و لیلی حسین السید، 2010، 194). و دشیاندایە بەلگەیان د ناڤ گوتارێدا ب ئەڤی ڕەنگێ ل خوارێ دیاربکەین:

1–بەلگەیێن حازر:

مەبەست ژ بەلگەیێن حازر ئەوە فرێکەر د گوتارا خۆدا پشتبەستنێ ب دەقێن ئاینی و گوتنێن مەزنان و دەقێن دستووری و شعرێن هوزانڤان...هتد. بکەت و بکەتە بەلگە بۆ هەلویست و بۆچوونێن خۆ، ئەڤەژی بۆ هندێیە داکو پتر بشێت سەرەنجا جەماوەری بۆ گوتارا خۆ ڕابکێشیت و جەماوەری ڕازیبکەت.

هەژییە بێژین، ئەڤ بەلگە هێزا خۆ ژ ژێدەرێ خۆ وەردگرن، دیسان بکارهینانا ئەڤان بەلگەیان د ناڤ گوتارێدا شەرعییەتێ ددەنە ئاخڤتنا فرێکەری و د هەمان دەمدا پیرۆزیەکێ ددەنە گوتارا فرێکەری، دیسان ئاماژێ ب هەبوونا ڕەوشەنبیری و زانینا فرێکەری دکەن، هەروەسا ئاخڤتنا فرێکەری دبەلگینیت و دووپاتییێ لێدکەت (محمود عكاشه، 2005، 192). ئەڤ چەند دبیتە ئەگەر بەلگەییێن گوتارێ، بشێن کارتێکرنێ ل هەست و سۆزێن جەماوەری بکەن و شیانا ڕازیکرنا گوتارێ ل دەڤ جەماوەری زێدەبکەن.

ئەڤ بەلگێن حازر ئەوێن فرێکەر پشتبەستنێ پێدکەت، چێدبیت فرێکەر دەقاودەق ژ ژێدەری وەربگریت و د ناڤ گوتارا خۆدا بکاربهنیت یان چێدبیت ب نەراستەخۆی ئاماژێ ب ئەوان بەلگان بدەت، ئانکو ئەوان بەلگەیان دەقاودەق وەرنەگریت، بەلکو هزرا ئەوی بەلگەی وەربگریت و ل دویڤ هزرا خۆ دابرێژیت.

2–بەلگەیێن نەحازر:

مەبەست ژ بەلگەیێن نەحازر ئەوە فرێکەر ب ڕێکا زمانی، واتا[1] و هەلویست و ڕەوش و ڕویدانان بەرامبەری ئێك بکەت (محمود عكاشه، 2005، 166– 167).

(1) مەبەست ژ بەرامبەریکرنا واتایێ ئەوە، فرێکەر دوو واتایێن هەڤدژ بهینیتە بەرامبەر ئێك، ئەڤەژی بۆ هندێ داکو فرێکەر پتر بشێت، واتایێ دیار و ئاشکەرا بکەت. وەکو (زویهاتن) بەرۆڤاژی (گیرۆبوون)ێیە. بۆ پتر پێزانینان بنێرە:(محمود عكاشه، 2005، 166– 167).

وەکو بەرامبەرکرنا ڕەوشا کوردستانێ ل بەری سەرهلدانێ و پشتی سەرهلدانێ یان بەحسێ ڕویدانەکا نەخۆش بکەت و ل گەل ڕویدانەکا خۆش بەراوربکەت، یان بەرامبەرییێ د ناڤبەرا دوو هەلویستاندا...هتد بکەت، فرێکەر ئەڤێ بەرامبەرییێ د گوتارا خۆدا دکەت، داکو پتربشێت گوتارا خۆ ڕوونبکەت، هەروەسا داکو پتر بشێت سەرەنجا جەماوەری بۆ ئەوان هەر دوو هەلویست یان ڕویدانان... ڕابکێشیت و د ئەنجامدا بشێت جەماوەری ڕازیبکەت.

دیسان دەم و جهژی ب بەلگەیێن نەحازر دهێنەهژمارتن، فرێکەر د گوتارێدا دشێت ب ڕێکا دەم و جهی کارلێکرنێ د ناڤبەرا گوتار و جیهانا ژدەرڤەدا دروستبکەت، هەروەسا دەم و جھ د گوتارێدا هزرێ دووپاتدکەن و بیرەوەرییەکێ وێنەدکەن، دیسان هاریکارن بۆ ئامادەکرنا تشتان (محمد العبد، 1999، 69). نموونە بۆ جهی، هەر وەکو فرێکەر بێژیتە جەماوەری:(چ ئێمناهیی ل عیراقێ نینە....). بەلێ ئەگەر فرێکەر بێژیتە جەماوەری:(مە ل سالا 1991ز گوتە هەوە ئەم دێ کوردستانێ کەینە دوبەی). ل ڤێرێ (ل سالا 1991) دبیتە بەلگەیێ دەمی.

پ-شێوازێ دەربڕینێ:

شێوازێ دەربڕینێ ئێك ژ ئەوان ڕەگەزێن گرنگە، ئەوێن فرێکەر ب ڕێکا ئەوی بشێت جەماوەری ڕازیبکەت، بەلێ شێوازێ دەربڕینێ یێ فرێکەری کاریگەر نابیت، ئەگەر ئەو شێواز ل دەڤ جەماوەری یێ تێگەهشتی نەبیت.

هندەکجاران ل دەمێ جەماوەر گوهدارییێ ل شێوازێ گوتارا فرێکەری دکەت، چێدبیت چ ئەنجامان ب دەستڤەنەهینیت، ئەڤەژی دزڤریت هندێ، کو فرێکەری نەشیایە مەرەم و داخوازێن خۆ ب شێوەکێ ئاشکەرا ب ڕێکا شێوازێ دەربڕینێ دیاربکەت، کو جەماوەر بشێت تێبگەهیت (کاظم متولی، 1384، 166).

ل سەردەمێ نهو زێدەباری هەبوونا هۆکارێن جۆراوجۆر و هەبوونا ڕێکێن جۆراوجۆرێن ڕازیکرنێ، بەلێ ل گەل هندێ ڕازیکرنا جەماوەری یا ب سانەهی نینە، فرێکەر نەشێت ب ئالۆزکرن و نڤێسینەکا زەحمەت و نەبوونا ئاشکەراییێ ل هیڤیا ڕازیکرن و وەرگرتن و پەسەندابیا جەماوەری بیت (ژێدەرێ بەرێ، 167-168).

شێواز ژ گەلەك ڕوانگەهانڤە هاتییەپێناسکرن، ژ ڕوانگەها فرێکەریڤە بریتییە ژ دیارکرنا هزر و دەروونێ فرێکەری، ژ ڕوانگەها وەرگر(جەماوەر)یڤە، بریتییە ژ ئەوێ فشارا دکەڤیتە سەر وەرگر(جەماوەر)ی و ئەو کارتێکرنا ژ ئەوێ فشارێ پەیدادبیت، کو دبیتە ئەگەرێ پەیداکرنا هەر دوو تێگەهێن:ڕازیکرن یان دویرئێخستنێ و ژ ڕوانگەها گوتارێڤە بریتییە ژ هێزا دەربڕینێ، کو ژ ئەنجامێ هەلبژارتنا کەرەستێن زمانی ب دەستڤەدهێت (عدنان بن زریل، 2006، 134-135).

فرێکەر دشێت وەل جەماوەری بکەت، کو د ناڤ گوتارا یێ ئامادەبیت و بەردەوام گوهدارییا فرێکەری بکەت، ئەوژی ل دەمێ فرێکەر بشێت پشتبەستنێ ب شێوازەکێ دەربڕینێ یێ کاریگەر بکەت. ئەڤ شێوازێ دەربڕینێ یێن کاریگەرژی ب ڕێکا پەیڤ و دەربڕین و ڕستێن زمانییێن گونجای ب دەستڤەدهێت (محمود عکاشە، 2007، 80). ئەڤەژی ئەوێ چەندێ دگەهینیت، کو هەمەجۆری د هەلبژارتنا پەیڤ و دەربڕین و ڕستاندا دبیتە ئەگەرێ پەیداکرنا هەمەجۆرییێ د شێوازێ دەربڕینێدا، ئەڤە ژ لایەکیڤە و ژ لایەکێ دیڤە ئاوازەژی –Intonation دشێت هەمەجۆرییێ د شێوازێ دەربڕینێ یێ فرێکەریدا بکەت، بێیکو پەیڤ و دەربڕین و ڕستێن زمانی گوهۆڕین ب سەردا بهێن. ئەوژی ئەگەر ئەو گوتارا فرێکەر پێشکێشدکەت یا نڤێسی نەبیت، بەلکو گوتارا ئەوی یابینرای و بهیستی (تەلەڤزیۆن) بیت یان ب تنێ یا بهیستی(ڕادیۆ) بیت.

فرێکەر، پێخەمەت جەماوەرییە، هەمەجۆرییێ د شێوازێن دەربڕینێدا دکەت، ب واتایەکا دی ڕەچاڤکرنا سایکۆلۆژیا جەماوەری یان جەماوەران، دبیتە هۆییێ هندێ فرێکەر ب تنێ خۆ ب ئێك شێوازێ دەربڕینێڤە پابەند نەکەت (عیسى عودە برهومە، 2007، 126).

چێدبیت فرێکەر شێوازەکێ ڕازیکرنێ ل گەل جەماوەرەکێ بکاربینیت، بەلێ ئەو شێواز یێ گونجای نەبیت، ل گەل جەماوەرەکێ دی، ژ بەر هندێ پێدڤییە ل سەر فرێکەری، گوهۆڕینێ د شێوازێن دەربڕینێدا بکەت، بۆ هندێ داکو بشێت خۆ ل گەل ئەوی جەماوەری بگونجینیت، ئەوێ گوتارێ پێشکێشدکەت، چێدبیت فرێکەر ل دویڤ هەلویستی و بابەتی هەمەجۆرییێ د شێوازێن ئێك گوتارێدا بکەت. وەکو ژ شێوازێ هاندانێ بەرەڤ شێوازێ ترساندنێ بچیت یان پێچەوانە (خالد حسین حمدان، 2005، 7). ئەڤەژی هەر وەکو مە دیارکری، چێدبیت ب ڕێکا ئەنجامدانا هەمەجۆرییێ د کارهینانا یەکەیێن زمانیدا ب دەستڤەبهێت، چونکی ((هەر ڕستەیەکی زمانی(یان دەقێك) مەبەستێکی لە پشتەوەیە...، وەك باوەڕ و ترس و ویست و حەز و خۆشویستن و ڕقلێبوون))(هۆگر مەحمود فەرەج، 2005، 111) و فرێکەر دشێت ل دویڤ جە و دەم و بوارێ گونجای، ئەوێ مەبەستێ بگوهۆڕیت و نیاز و ئارمانجێن خۆ د ئەوێ ڕستێ یان دەقی یان گوتارێدا دیاربکەت.

د گوتارا ڕامیاریدا گەلەك جۆرێن شێوازێن دەربڕینێ ڕۆلێ ڕازیکرنێ دبینن، ژ ئەوان شێوازان:

1-شێوازێ تۆند (ڕەق):

ئەڤەژی هەر ژ ناڤێ ئەوێ دیارە، تۆندبوون یان ڕەقاتییا شێوازێ ئاخڤتنا فرێکەری د گوتارا ئارستەکریدا ب خۆڤەدگریت، فرێکەر بۆ ڕازیکرنا جەماوەری د

هندەك بوار و هەلویستێن دیارکریدا ئەڤی جۆرێ شێوازی بکاردهینیت. هەر وەکو هندەکجاران ل دەمێ فرێکەر کێماسی و کەم و کۆرِییێن پارتەکێ یان لایەنەکێ ئوپزسیۆن دیاردکەت. وەکو بێژیتە جەماوەری:(ئەو پارت یا ئەو لایەن یێ گەندەله) یان ل دەمێ فرێکەر د ناڤ گوتارا خۆدا گەفەیێ یان هەرەشێ... ل پارتەکێ یان ل هەر لایەنەکی بکەت، کو د هەمان دەمدا ئەو جەماوەرژی ژ ئەوی لایەنی یان پارتێ یێ تۆرەبیت...وەکو بێژیتە جەماوەری:(ئەم دێ وەلاتێ ئەوان کەینە چۆل، گاڤا ئەو بهێنە د ناڤ ئێك پارچا کوردستانێدا).

ژ هەژییە بێژین، کو چەند شێوازێن دیێن دەربرِینێ دچنە دبن ئەڤی جۆرێ شێوازیدا، وەکو:

أ-شێوازێ ئارِستەکرنێ(فەرمانکرنێ):

ئەڤ شێوازە گرێدای بکارهینانا فەرمانانە، ئەڤەژی بۆ هندێ دهێتەبکارهینان داکو فرێکەر بشێت هەست و سۆزێن جەماوەری بورووژینیت و د ئەنجامدا کارڤەدانەکا گونجای ل دەڤ جەماوەری پەیدابکەت، ئەڤ جۆرێ زمانی پاشماوە و شینوارەکێ مەزن د بیرتیژییێدا دهێلیت (عبدالاله مصطفی عبدالرزاق الخزرجي، 1984،47-48).

جونسون و هندەك زانایێن دی د ئەوێ باوەرێدانە، کو دەربرِینێن ئارستەدار هلگرێن شێوازێن هاندان و رِازیکرنێنە... و دبێژن مەبەست ژ کارهینانا ئەڤان دەربرِینێن ئارستەدار ئەوە، کارتێکرن ل رِەفتارێ جەماوەری بهێتەکرن، نەکو ب تنێ پێزانینان بگەهیننە جەماوەری (ژێدەرێ بەرێ،48). گەلەگجاران شێوازێ ئارِستەکرن ب رِێکا شێوازێ فەرمانکرنێ دهێتەدارشتن، بەلێ ئەڤ فەرمانکرنە پتر

بۆ مەبەستا ئامۆژگاری دهێتەبکارهینان. وەکو فرێکەر بێژیتە جەماوەری:(خۆ بکەنە ئێك، دا سەرکەڤتن ب دەستڤە بهێت).

ب-شێوازێ ترساندنێ:

هەر وەکو بەری نوکە مە دیارکری، ب گەلەك ڕەنگان ترساندن ڕۆلێ ڕازیکرنێ د گوتارێدا دبینیت.

بەلێ فرێکەر د گوتارا ڕامیارییا کوردیدا، ل دەمێ دڤێت ب ڕێکا شێوازێ ترساندنێ جەماوەری ڕازیبکەت، هەولددەت مەترسییا (ڕویدانەکێ یان دیاردەکێ یان بابەتەکی یان ئەنجامدان یان ئەنجامنەدانا کارەکی یان هەر تشتەکێ دی) ل سەر جەماوەری دیاربکەت، نەکو ب ڕێکا ترسا دەستهەلاتێ. ئەڤەژی ژ بەر سروشتێ ئەوێ دیموکراتی و ئازادییێیە ئەوا ل کوردستانا عیراقێ هەی. هەر وەکو فرێکەر بێژیتە جەماوەری: (ئەم کورد نەبنە ئێك، کا بەرێ چ ب سەرێ مە هاتییە، دێ خرابتر ل مە هێت).

2-شێوازێ نەرم:

ئەڤ جۆرێ شێوازێ ئاخڤتنێ، بەرۆڤاژی جۆرێ شێوازێ تۆندە، فرێکەر د ناڤ گوتارا خۆدا گەلەکجاران پێخەمەت ڕازیکرنا جەماوەری، پەنایێ دبەتە بەر نەرماتییەکێ د دەربڕینێن هندەك ژ پارچێن گوتارێدا، چونکی ئەو دزانیت ب ڕێکا ئاخڤتنا نەرم، دێ پتر شێت کارتێکرنێ ل هەست و سۆزێن جەماوەری بکەت و جەماوەری ب هزرێن خۆ ڕازیبکەت. هەر وەکو ل دەمێ بۆچوونا خۆ بەرامبەر ڕویدانەکێ یان هەر دیاردەکا دی دەربڕیت. وەکو ل دەمێ فرێکەرێ دەستهەلات

بێژیته جەماوەری:(خۆپیشان مافەکێ ڕەوایە و مافێ هەوەیە، هوین خۆپیشاندانان بکەن).

ژ هەژییە بێژین، کو چەند ژ شێوازێن دیێن دەربڕینێ دچنە د بن شێوازێ نەرمدا ئەوژی ئەڤەنە:

أ– شێوازێ سۆزپێدانێ:

مەبەست ژ شێوازێ سۆزپێدانێ ئەو شێوازەیە، ئەوێ ل دەمێ فرێکەر بەحسێ بابەتەکی بکەت، بشێت هەلچوونێ ل دەڤ جەماوەری دروستبکەت. فرێکەر ل دەمێ پەناییێ دبەتە بەر ئەڤی شێوازی، بابەتی خۆشەویست و سەرنجڕاکێش دکەت. فرێکەر هندەکجاران پەناییێ دبەتە بەر ئەڤی شێوازی، چونکی فرێکەر دزانیت ڤیان و خۆشەویستی، نەخۆشی و نەرەحەتی و دلگرانییێ ژ دلی دەردئێخن(ك.فانسان، 2009، 212). وەکو فرێکەر بێژیتە جەماوەری:(هوین دەنگێن خۆ بدەنە من یان نەدەنە من، هوین هەر دێ مینن خوشك و برایێن من).

ب–شێوازێ پەسنێ(ستایشکرنێ):

فرێکەر د هندەك بواراندا دشێت گوتارا خۆ ڕازیکەر بکەت، ئەوژی ل دەمێ پەناییێ دبەتە بەر شێوازێ پەسنێ و وەسا پەسنا جەماوەری بکەت، کو بشێت هەلچوونێ ل دەڤ پەیدابکەت. هەر وەکو فرێکەر بێژیتە جەماوەری:(ئەز هندی بۆ زیرەکی و قارەمانی و مەردایەتییا هەوە بێژم، هوین گەلەك ژ هندێ پترن).

پ–شێوازێ حەزپەیداکرنێ:

ئەڤی شێوازێ ڕەهەندەکێ ڕازیکەر هەیە. فرێکەر هندەکجاران دشێت گوتارا خۆ ڕازیکەر بکەت، ئەوژی ل دەمێ پەناییێ دبەتە بەر شێوازێ حەز پەیداکرنێ و

حەزێ ل دەڤ جەماوەری ب بابەتەکێ دیارکری دروستبکەت. هەر وەکو فرێکەر بێژیتە جەماوەری:(مەرجێ دەولەتبوونا مە یاگرێدایە ب ئێکگرتنا مەڤە).

ج-شێوازێ ئاشبوون و پێکهاتنێ:

هندەکجاران فرێکەر د ناڤ گوتارا خۆدا دشێت جەماوەری ژ خۆ ڕازیبکەت، ل دەمێ پەنایێ دبەتە بەر شێوازێ پێکهاتن و ئاشبوونێ، چونکی ئەڤ شێوازە وەسا فرێکەری نیشانددەت، کو مرۆڤەکێ ئاشتیخوازە و نەڤێت نەخۆشییێ بۆ جەماوەرێ خۆ دروستبکەت. ب ئەڤێ چەندێ، فرێکەر دشێت جەماوەری ژ خۆ ڕازیبکەت. هەر وەکو فرێکەر بێژیتە جەماوەری:(دڤێت ئەم ل گەل فلان لایەنی پێکبهێین وشەری ڕاوستینین، چونکی ب شەری ئاریشە چارەسەر نابن).

3-شێوازێ ڕاستەوخۆ:

فرێکەر د هندەك هەلویستاندا ل دەمێ دڤێت جەماوەری ڕازیبکەت، پەنایێ دبەتە بەر کارهینانا شێوازێ ڕاستەوخۆ، واتە جهناڤێ (ئەز/من) بۆ خۆ بکاردهینیت و جهناڤێ (هوین/ هەوە/ هنگۆ/ ئێوە) بۆ جەماوەری بکاردهینیت، چونکی ئەڤ جۆرێ شێوازی، زیندییی(حیویە) و کارابوونێ ددەتە گوتارێ. دیسان بکارهینانا ئەڤی جۆرێ شێوازی بزاڤ و جالاکییێ د ناڤ پارچێن گوتارێدا پەیدادکەت (محمود عکاشە، 2005، 117).د هەمان دەمدا ڕاستییا بابەتی دسەلمینیت.ئەڤجا ژ بەر هندێ ل دەمێ فرێکەر د گوتارا خۆدا جهناڤێن:(ئەز/من) و (هوین/ هەوە/ هنگۆ/ ئێوە) بکاردهینیت، کارتێکرنا مەزن ل سەر سایکۆلۆژییەتا جەماوەری دکەت و پتر ڕاستییێ ددەتە گوتارا خۆ ب ئەڤێ چەندێ دێ شێت جەماوەری ڕازیبکەت.

4-شێوازێ زێدەبێژی(زێدەرۆیی):

مەبەست ژ شێوازێ زێدەبێژییێ مەزنکرنا تشتییە. ئەڤ زێدەبێژییە بەهایەکێ ددەتە ئەوان هزرێن دهێنەپێشکێشکرن. دیسان بازنێ بابەتی بەرفرەهدکەت (عبدالاله مصطفى عبدالرزاق الخزرجي، 1984، 46). بێگومان شێوازێ زێدەبێژییێ رۆلەکێ دیار د کریارا ڕازیکرنێدا دبینیت، فرێکەر زێدەبێژییێ د بابەتەکێ دیارکریدا دکەت، ئەوژی ژ بەر هندێیە، داکو بەهایەکێ بدەتە ئەوی بابەتی، ئەڤ چەندە دبیتە ئەگەر گەلەکجاران فرێکەر ژ سنوورێ ڕاستییێ دەربکەڤیت، بەلێ ئەڤ دویرکەڤتنە ژ ڕاستییێ نابیتە ئەگەرێ هندێ کو جەماوەری ژ خۆ دویربێخیت، بەلکو بەرۆڤاژی ئەوێ چەندێ، پتر جەماوەری نێزیکی خۆ دکەت و پتر کارتێکرنێ ل هەست و سۆزێن جەماوەری دکەت و پتر ڕازیکرنێ ل دەڤ جەماوەری پەیدادکەت.وەکو فرێکەر بێژیتە جەماوەری:(شێر ژ پێشمەرگەی دترسیت).

5-شێوازێ دانو ستاندنێ:

مەبەست پێ ئەوە، فرێکەر د گوتارێدا ب زمانێ دانوستاندنێ ڕابیت، بێیکو ل گەل جەماوەری باخڤیت، واتە ژ لایێ خۆڤە پرسیارێ بکەت و بەرسڤێ ل سەر بدەت. ئەڤەژی بۆ ئەوێ مەرەمێیە داکو بزاڤ و چالاکییێ د زمانێ گوتارێدا پەیدابکەت (محمود عكاشه، 2005، 274). وەکو فرێکەر بێژیتە جەماوەری:(ئەوا هەوە دگوتی، کو دڤێت هەلبژارتن هەبن، ئەڤرۆکە یا ب جه هاتی).

دیسان هندەکجاران فرێکەر ئەوێ دانوستاندنا ل گەل لایەنێن دی کرین، د ناڤ گوتارا خۆدا ئاخڤتنا ئەوان لایەنان بۆ جەماوەری ڤەدگوهێزیت(ژێدەرێ بەرێ،

297). هەر وەکو بێژیتە جەماوەری:(فلان دەولەتێ دگوت مە، ئەم نابینە ڕێگر د ڕێکا دەولەتبوونا کوردیدا).

ژ هەژییە بێژین، هندەکجاران فرێکەر ئەوێ دانوستاندنا ل گەل لایەنەکی یان لایەنێن دی کرین و هەر دوو ئالی ل سەر ڕێککەڤتین بۆ جەماوەری ڤەدگوهێزیت، هەر وەکو بێژیتە جەماوەری:(پشتی مە و ئەوان دانوستاندن کری، ئەم گەهشتینە هندێ، کو دڤێت هەلبژارتن بهێنەکرن).

ئەڤ هەر سێ شێوازێن دانوستاندنێ یێن ل سەری چالاکی و بزاڤ و زیندیی و کارابوونێ د زمانێ گوتارا ڕامیاریدا پەیدادکەن، ئەڤە ژ لایەکیڤە و ژ لایەکێ دیڤە ئەڤ دانوستاندنە سەلماندنا ڕاستییا ئاخڤتنا فرێکەری دکەن. ب ئەڤێ چەندێ فرێکەر دشێت کاریگەرییێ ل هەست و سۆزێن جەماوەری بکەت و جەماوەری ب هزرێن خۆ ڕازیبکەت.

ژ هەژییە بێژین، کو ناڤەرۆکا گوتارا ڕازیکەر، هندەکجاران تۆشی هندەك گرفتان دبیت، کو دبنە ئەگەرێ هندێ کارتێکرنا گوتارێ ل سەر جەماوەری یا لاواز بیت و ژ ئەوان گرفتانژی:

1- ل دەمێ پەیڤێن تەم ومژی و خودان واتایێن ڤەشارتی د گوتارێدا هەبن.

2- ل دەمێ ڕاستگۆییێ د گوتارێدا نەبیت، ل گەل هەبوونا هەڤدژییا بۆچوونان.

3- ل دەمێ بەلگێن گوتارێ چ سەنەدێن زانستی نەبن.

4- ل دەمێ ناڤەرۆکا گوتارێ نەشێت پێدڤیاتییێن سایکۆلۆژییێن جەماوەری تێربکەت (محمود شمال حسن، 2006، 38-39).

5- ل دەمێ پێزانینێن گوتارێ کێمبن، کو بیتە ئەگەرێ هندێ نەشێت بەرسڤا ئەوان هەمی پرسیارا بدەت، ئەوێن د مێشکێ جەماوەریدا هەین.

6- ل دەمێ گوتار ل دەمەکێ گونجای نەهێتەپێشکێشکرن. ڕەنگە ئەڤەژی ببەتە ئەگەرێ هندێ، جەماوەر نشێت تەرکیزێ لێبکەت.

7- ل دەمێ پێکڤەگرێدانەکا لۆژیکی د گوتارێدا نەبیت، کو دێ بیتە ئەگەرێ تشویشکرنا هزرا جەماوەری(ابراهيم أبو عرقوب، 1993، 177-178).

8- ل دەمێ گوتار یا سەرنجراکێش و ئازرێنەر نەبیت.

4-ڕێك:

گوتارا فرێکەری ب چەند ڕێکان دگەهیتە جەماوەری، د پەیوەندیکرنا کەسی (بەرامبەی)دا، فرێکەر ڕاستەوخۆ گوتارێ ب ڕێکا ئاخڤتنێ پێشکێشی جەماوەری دکەت(ابراهيم أبو عرقوب، 1993، 178)، بەلێ د پەیوەندیکرنا جەماوەریدا، فرێکەر گوتارا خۆ ب هاریکارییا ڕێکێن پەیوەندیکرنا جەماوەری، کو بریتینە ژ: تەلەڤزیۆن، ڕادیۆ، ڕۆژنامە، گۆڤاران،....پێشکێشی جەماوەری دکەت.

ڕێك ب شێوەکێ گشتی دبیتە دوو جۆر:

أ-ڕاستەوخۆ:

د ڤێرێدا فرێکەر گوتارا خۆ ڕاستەوخۆ ب ڕێکا ئاخڤتنێ پێشکێشی جەماوەری دکەت، بێیکو هیچ ڕێکەکا پەیوەندیکرنا جەماوەری وەکو: تەلەفزیۆن، ڤیدیۆ، ڕادیۆ، ڕۆژنامە و گوڤار... د ناڤبەرا فرێکەری و جەماوەریدا هەبیت، ژ بەر هندێ پەیوەندیکرن ل ڤێرێ یا ڕاستەوخۆیە (بەرامبەرییە)، واتە فرێکەر بەرامبەر جەماوەری ڕاوستایە و گوتارا خۆ ڕاستەوخۆ ب ڕێکا ئاخڤتنێ پێشکێشدکەت و جەماوەر ب هاریکارییا هەستێن بهیستن و دیتنێ گوتارێ وەردگریت. وەکو ل دەمێ جەماوەر ل هۆلەکێ یان ل گۆرەپانەکێ یان ل هەر

جهەکێ دییێ دیارکری کۆمدبن و فرێکەر گوتارا خۆ هەر ل ئەوی جهێ جەماوەر لێکۆمبووی ب ڕێکا ئاخڤتنێ پێشکێشی ئەوان بکەت.

ڕێکا ڕاستەوخۆ چەند تایبەتمەندی هەنە:

1- دانوستاندن د ناڤبەرا فرێکەر و جەماوەریدا هەیە.

2- بەرسڤ یا ئێکسەر و ڕاستەوخۆیە، ئەڤەژی هاریکارییا فرێکەری دکەت، بزانیت کا جەماوەر ل گوتارێ گەهشتییە یان نە.

3- گوتار ژ لایێ فرێکەری بۆ جەماوەری ل ئێك دەم و جهی دهێتەپێشکێشکرن.

4- ڕێکێن پەیوەندیکرنا جەماوەری. وەکو تەلەڤزیۆن، ڕادیۆ، ڕۆژنامە و گوڤار...د ڕێکێا ڕاستەوخۆدا بەشدارییێ ناکەن.

5- ل ئەوی دەمی فرێکەر پەنایێ دبەتە بەر ڕێکا ڕاستەخۆ د گەهاندنا گوتارێدا ل دەمێ هژمارا جەماوەران یا سنوردار بیت و ل جهەکێ دیارکری کۆمبن یان ل دەمێ فرێکەری بڤێت ئەوی جەماوەری زێدەتر نێزیکی خۆ بکەت.

<u>**ب-نەڕاستەوخۆ:**</u>

د ئەڤێ ڕێکێدا هەر وەکو ڕێکا ڕاستەوخۆ هەستێن دیتن و بهیستنێ هەنە، بەلێ ل ڤێرێ فرێکەر ڕاستەوخۆ گوتارێ پێشکێشی جەماوەری ناکەت، بەلکو پەنایێ دبەتە بەر ڕێکێن پەیوەندیکرنا جەماوەری، کو بریتینە ژ: تەلەڤزیۆن و ڕادیۆ و ڕۆژنامە و گۆڤاران...هتد.

هەر وەکو بەری نوکە مە بەحسێ ڕێکێن پەیوەندیکرنا جەماوەری کری، ئەڤ ڕێك چێدبیت گوتارا فرێکەری ب تنێ ب ڕێکا دیتنێ بگەهینیتە جەماوەری. وەکو ب ڕێکا ڕۆژنامە و گۆڤار و پەرتووکان یان ب ڕێکا بهیستنێ گوتارێ بگەهینیتە جەماوەری وەکو ڕادیۆیێ یان ب ڕێکا دیتن و بهیستنێ پێکڤە بن. وەکو تەلەڤزیۆن و ڤیدیۆیێ...هتد.

ب دیتنا مکلوهانی، هەر ڕێکەکا پەیوەندیکرنا جەماوەری، جەماوەرەکێ تایبەت هەیە، هۆیێ هندێژی ئەوە، کو هەر جەماوەرەك حەز ژ ڕێکەکێ دکەت.

بۆ نموونە ئەو جەماوەرێ حەز ژ تەلەڤزیۆنێ دکەت، ژ بەر ئەوێ شاشێیە ئەوا وێنە و دەنگ و لڤین و ڕەنگان پێشکێشدکەت. دیسان ئەو جەماوەرێ حەز ژ ڕێکێن چاپکری دکەت، ژ بەر نڤێسینێیە (حسن عماد مکاوی و لیلی حسین السید، 2010،276).

زانا تان-Tan هندەك ئەنجامێن ڤەکۆلینان ل کارابوونا (فعالیە) ڕێکێن پەیوەندیکرنا جەماوەری(ڕاگەهاندنێ) د کارتێکرنێدا بەرچاڤدکەت، ئەوژی بریتینە ژ:

1- ڕێکێا زیندییا (بهیستی و بینرای) ب شێوەکێ گشتی کارابوونا ئەوێ د ڕاستڤەکرنا ئارستاندا پترە ژ ڕێکێن دی، بەلێ پشتی ڕێکا بهیستی و بینرای، ڕێکا بهیستی دهێت پاشی ڕێکا نڤێسی دهێت.

2- گوتارا نڤێسی د فێرکرن و بیرهینانێدا ب سانەهیترە ژ گوتارا ب دەنگی یان ئەوا ب دەنگ و وێنەی هاتییەتومارکرن. ب تایبەتی ئەگەر گوتار یا ب زەحمەت بیت.

3- شێوێ پەیوەندیکرنێ کارلێکرنێ ل گەل پلەیا زەحمەتییا گوتارێ د گوهۆڕینا ئارستەیا جەماوەریدا دکەت، گوتارا نڤێسی کارابوونا ئەوێ د گوهۆڕینا ئارستەیاندا پترە ژ گوتارێن ب دەنگی یان ئەوا ب دەنگ و وێنەی تومارکری بیت، ئەڤە ئەگەر گوتار یا ب زەحمەت بیت، بەلێ ئەگەر گوتار یا ئاسان بیت، ل ئەوی دەمی کاسێتا ڤیدیۆیێ دێ کارابوونا ئەوێ پتربیت ژ گوتارا نڤێسی. ئەڤەژی ژ بەر هندێیە، ئەگەر گوتار یا ب زەحمەت بیت، ل ئەوی دەمی شیانا جەماوەری بۆ تێگەهشتنا گوتارا نڤێسی دێ پتر و چێتربیت ژ شیانا جەماوەری بۆ تێگەهشتنا گوتارا بهیستی و بینرای یان بهیستی.

4- شێوێ پەیوەندیکرنێ کارلێکرنێ ل گەل پلەیا ڕاستگۆییا ژێدەری د دەستنیشانکرنا گوهۆڕینا ئارستەیاندا دکەت، ل دەمێ تەلەڤزیۆن

دهێتەبکارهینان، باوەری ب ژێدەری د گوهۆڕینا ئارستەیاندا دێ کاراتر بیت ژ کارهینانا ڕادیۆ یان گوتارا نڤێسی.

5- جەماوەر کارلێکرنێ پتر ل گەل تەلەڤزیۆنێ دکەت، ژ ڕادیۆیێ و پتر کارلێکرنێ ل گەل ڕادیۆیێ ژ گوتارا نڤێسی دکەت (حسن عماد مكاوی و ليلى حسين السيد، 2010،58 -59).

پێدڤییە بێژین، سروشتێ هزرێ و بابەتی یان ئەو ئارمانجا فرێکەری دڤێت جەماوەری پێڕازیبکەت، ئێك ژ دەستنیشانکەرێن هەلبژارتنا ڕێکێیە و بەری ئەڤێ چەندێ پێدڤییە ل سەر فرێکەری، جەماوەری ب وردی دەستنیشانبکەت و پاشی تایبەتمەندییێن ئەوی جەماوەری دەستنیشانبکەت، پاشی ڕێکا گونجای ل دویڤ ئەوان تایبەتمەندییان هەلبژێریت (علی برغوت، 2005،12).

ئەڤی بنەمایژی وەکو بنەماییێن دی چەند گرفتەك هەنە، ئەڤ گرفتەژی د بنە ئەکەرێ کارابوونا پەیوەندیکرنێ کێمببیت، ژ ئەوان گرفتانژی:

1- ئەو سانسۆرییا ل سەر کارهینانا ڕێکێن پەیوەندیکرنێ هەین، ئاستەنگێ د گەهاندنا گوتارێدا بۆ جەماوەرێ مەبەستدار دروستدکەت.

2- ل دەمێ فرێکەر ب هەلبژارتنا ڕێکێ ڕادبیت، سروشتێ گوتار و جۆرێ جەماوەری بەرچاڤ وەرنەگریت.

3- ل دەمێ هندەك گوهۆڕینێن ڕامیاری د حکومەتەکیدا ڕویددەن، بەلێ لایەنێن پەیوەندیدار نەهێلن، پەیام و گوتارێن پێچەوانی سیاسەتا ئەوێ حکومەتێ بهێنەپەخشکرن، ژ بەرکو ئەو گوتار و پەیام مەترسیدارن ل سەر ئەوێ حکومەتێ.

4- ل دەمێ گەلەك ڕێکێن پەیوەندیکرنێ نەبن، کو فرێکەر بشێت ڕێکا گونجای بکاربینیت.

5- ئەو تەشویشا د ڕێکێدا ڕویددەت، کو دبیتە گرفت بۆ گوتارێ ل دەمێ پێدڤی بهێتەهنارتن و وەرگرتن (ابراهيم أبو عرقوب، 1993، 178 -179).

پشکا چارێ

ڕەهەندێن پراگماتیکا زمانی د گوتارا ڕازیکەردا

أ-سەرەتا:

تێگەهشتنا ڕاستییا زمانی، گرێدای زانینا هندەك ڕەهەندێن گرنگە د ناڤ بوارێ پراگماتیكێدا، ئەڤ ڕەهەندێن پراگماتیكی ب شێوەكێ ڕەمەكی كارناكەن، بەلكو پابەندن ب هندەك یاسا و بنەمایانڤە و ئەڤەژی دبنە ئەگەر هاوبەشێن ئاخڤتنێ: فرێكەر و وەرگر(جەماوەر) ب دروستی د زمانی بگەهن.

هەر وەكو چەوا ڕەهەندێن پراگماتیكا زمانی د ئاخڤتنا ئاسایی و گوتنێن مەزن و ستران و پروپاگەندە و نوكتە و ڕیكلام و وێنە و وێنێ كاریكاتۆری و شعر و ئەدەب...یدا هەنە، هەر ب هەمان شێوە د گوتارا ڕازیكەرژیدا هەنە. ل خوارێ دێ هەولدەین بەحسێ ڕەهەندێن پراگماتیكا زمانی د گوتارا ڕازیكەردا بكەین، ئەوژی ب ئەڤی ڕەنگێ ل خوارێ:

ب-گریمانێن پێشەكییێ-presupposition :

د هەر گەهاندەكا زمانیدا، هاوبەشێن ئاخڤتنێ ئەوان گریمانان ددەن، ئەوێن هەر دوو لا دانێ پێبكەن و ل سەر رێككەڤتی بن، ئەڤ گریمانە بەگراوەندەكێ گونجای دروستدكەن، ئەوژی بۆ هندێ داكو كریارا گەهاندنێ یا سەركەڤتی ب دەسڤەبهێت، ئەڤەژی ب ڕێكا دەوروبەر و پێكهاتا زمانی دهێتەهەبوونێ (مسعود صحراوی، 2005، 30-31). د ئەڤی بواریدا ستلناكر دبێژیت: گەهاندن یا گونجای نابیت، ئەگەر هاوبەشێن ئاخڤتنێ بۆچوونەكا بەگراوەندی ل سەر نەبیت و هەبوونا ئەڤی بەگراوەندی یا پێدڤییە بۆ گەهاندنێ وبێی هەبوونا بەگراوەندی، گەهاندن یا گونجای نابیت، ژ بەركو دێ بیتە ئەگەر هندێ پێزانینێن ڤەشارتی ب دەستڤەنەهێن (جاك موشلر و ان ریبول، 2010، 249).

زانا فرێچ سکێجی هەبوونا گریمانێن پێشەکی د ڤان خالاندا پێشنیاردکەت:

1- گرێیا هەڤالکارێ دەمی و گرێیا ناڤی هەلگرێن سیمایێن گریمانێن پێشەکینە.

2- نەرێکرنا رستەکێ نابیتە ئەگەرێ هندێ، کو گریمانێن پێشەکی تێدا نەمینیت(Levinson , 1997, 170).

ژبلی ئەڤان هەر دوو خالێن ل سەری دیسان پەیڤ و گرێیێن هەڤالکارێ جهیژی، گریمانێن پێشەکی تێدا هەنە (Gorge Yule, 2006,117). واتە هەلگرێن سیمایێن گریمانێن پێشەکینە.

جۆرج یۆل ل پێناسا گریمانێن پێشەکییێ دبێژیت، مەبەست ژ گریمانێن پێشەکییێ ئەو تشتە ئەوێ فرێکەر گریمانێ بۆ دکەت، کو بەری ئاخڤتنێ دهێت (Gorge Yule, 2000, 25)، بەلێ پشتی فرێکەر باخڤیت یان گوتارا خۆ پێشکێشبکەت، وەرگر(جەماوەر) ب ڕێکا دەوروبەر و زانیارییێن هاوبەش ب هەلێنجانا واتا گریمانێ ڕادبیت. دیسان پێدڤییە ل سەر وەرگر(جەماوەر)ی هەتاکو بشێت ب هەلێنجانا واتا گریمانێن پێشەکی ڕابیت، ڕەچاڤییا زانینا فرێکەر(فرێکەر)ی و بۆچوون و داخوازییێن ئەوی بکەت.

ب دیتنا لوسی ئەندریسن ود و بینتا رای سمێسی بۆ زانینا گریمانێن پێشەکی، چار ڕەگەزێن جیاواز و پێکڤەگرێدای هەنە، ئەوژی ئەڤێن ل خوارێنە:

1- زانینا گریمانێن گشتی ل هەستێ فرێکەران و شێوازێ ئەوان د ئاخڤتنێدا.

2- زانینا بکارهینانا ئاماژە و پێزانینێن گونجای د ناڤ دەوروبەرێ ئاخڤتنێدا.

3- زانین و بکارهینانا شێوازێن نوییێن ڕێزگرتنێ.

4- زانینا پلەیا جڤاکی (لوسی أندریسین وود و بینتا سمیث، 2006، 53).

ب شێوەکێ گشتی گریمانێن پێشەکی دابەشی ئەڤان جۆرێن ل خوارێ دبن (Gorge Yule, 2000, 27-30):

1-گریمانا پێشەکییا هەبوونێ- Existential presupposition :

د ڤێرێدا گریمانەکرن بۆ هەر کەسەکی یان تشتەکی ب ڕێگا گرێیا ناڤی دهێتەئەنجامدان. وەکو:

–...من دوای ئەوەی کە کێوێ سەفینم پاککردەوە بە دیاری پێشکەشت دەکەم...(گوتارا 16).

گرێیا ناڤی (کێوی سەفین) گریمانا پێشەکییا هندێ دکەت، کو چیایەک(کێوێك) ب ناڤێ سەفین هەیە و تشتێ پیس تێدایە.

–...چەند ساعەتێکی تر هاولاتییانی هەرێمی کوردستان و عیراق بڕیاری خۆیان لەسەر دەستنیشانکرنی چارەنووسی داهاتوویان ئەدەن... (گوتارا 8).

گرێیا ناڤی(هاولاتییانی هەرێمی کوردستان و عیراق) گریمانا پێشەکییا هندێ دکەت، کو:

أ – هەرێما کوردستانێ هەیە.

ب– عیراق هەیە.

ج– خەلك یێ د ماوێ هەلبژادناندانە.

2-گریمانا پێشەکییا ڕاستەڤینە-Factive presupposition :

ئەڤ جۆرێ گریمانێ ب ڕێکا هەبوونا ڕاستییەکێ دهێتەئەنجامدان. د ئەڤی جۆرێ گریمانێدا، هندەك پەیڤ هەنە، ڕاستییا گریمانێ دیاردکەن. وەکو:(زانین، ئاگەهداربوون، تێگەهشتن، پەشێمانبوون، کەیفخۆشبوون و پێخۆشحالبوون). وەکو:

–... من دەزانم نەوەی ئەمرۆ ئینتەرنێتی لەدەستە... (گوتارا 37).

کارێ (دەزانم) گریمانا پێشەکییا هندێ دکەت، کو نەوەیێ ئەڤرۆ ئەنترنێت یا د دەستدا.

–...ئاگەدارین بە هەموو شێوەیەك ئیغراو ئەكرێن... (گوتارا 5).

کارێ (ئاگەدارین) گریمانا پێشەکییا هندێ دکەت، کو ئەو ب هەمی شێوەیان ئیغرائێ دکەن.

–...پێخۆشحالم کو ئەڤ دەلیڤە هاتییەپێش، کو خزمەتا هەوە بکەم...(گوتارا 15).

کارێ (پێخۆشحالم) گریمانا پێشەکییا هندێ دکەت، کو دەلیڤە یا هاتییە پێش، فرێکەر خزمەتا هەوە بکەت.

3-گریمانا پێشەکییا فەرهەنگی- Lexical presupposition:

د ڤێرێدا فۆرمەك ب واتایەکا جەختکری دهێتەبکارهینان، گریمانێ بۆ واتایەکا جەخت نەکری دکەت. هندەك پەیڤ و گرێ بۆ ئەڤێ مەبەستێ دهێنەبکارهینان. وەکو:(دیسان، جارەکا دی، هێلان، دووبارەکرن، ڕاوستان، دەستپێکرن، شیان، هەولدان، سەرکەڤتن...). وەکو:

–...دیسان دەمەوێ بە شعرێکی تری هەژاری موکریانی گەورەی کێوی سەفین بەبیر خۆم و ئێوەش بینمەوە... (گوتارا 16).

هەڤالکارێ(دیسان)، گریمانا پێشەکییا هندێ دکەت، کو فرێکەری پێشتر شعرەکا هەژار موکریانی بۆ جەماوەری گوتییە.

–...جارێکی دیکە دەلێم تۆندوتیژی بەکارنەهێت... (گوتارا 37).

گرێیا هەڤالکاری(جارێکی دی)، گریمانا پێشەکییا هندێ دکەت، کو پێشتر توند و تیژی هاتییە بکارهینان.

–... دووبارە بەلێنتان ئەدەینێ... (گوتارا 5).

هەڤالکارێ(دووبارە)، گریمانا پێشەکییا هندێ دکەت، کو فرێکەری پێشتر بەلێن و پەیمان دایە.

4-گريمانا پێشەكييا نەڕاستەقينە-Non- Factive presupposition :

د ئەڤی جۆريدا هندەك كار هەنە.وەكو:(خەون ديتن، تەسەوركرن، نيشاندان (پيشاندان)...)، گريمانا پێشەكييا تشەكێ نەڕاست دكەن وەكو:

- ... تەسەورێدكەن دێ كوردان دويرئێخن ژ مووسل... (گوتارا 15).

كارێ(تەسەوركرن)، گريمانا پێشەكييا هندێ دكەت، كو ئەوان كورد ژ مووسل دويرنەئێخستينە.

- ...وێ نيشێددەن...زێدەتر هاتبانائەنفالكرن، زێدەتر هاتباناكوشتن... (گوتارا 15).

كارێ (نيشاندان)، گريمانا پێشەكييا هندێ دكەت، كو زێدەتر نەهاتينەئەنفالكرن و كوشتن

د ئەڤی جۆرێ گريمانا پێشەكيێدا، هندەك پەیڤێن دی بكاردهێن. وەكو: (وای دەزانن، وا خۆ دەرخستن، وا دانان، پێی وايە، پێشنيازكردن، پێشبينيكردن، هەڕەشەكردن، مەزەندەكردن، بڕياردان، نيازكردن، گرەوكردن، لەوانەيە...) (عومەر مەحموود كەريم، 2009، 87- 89)، كو گريمانا تشتەكێ نەڕاست دكەن وەكو:

- ...وا ئەزانن ئەتوانن بە پارە و سامانە زۆرەكـەيان، بە تفەنگ و زيندانەكانيان،بە هەڕەشە و گرۆشەكانيان، هەموو كەسێكی ئەم وڵاتە بـێدەنگ و كوێلە و دەستەبوو بكەن... (گوتارا 5).

كارێ (وائەزانن) گريمانا پێشەكييا هندێ دكەت، كو ئەو نەشيايينە ب پارە و سامانێ خۆيێ زۆر، ب تفەنگ و زيندانيكرنێ، ب هەڕەشە و گەفەيێن خۆ، هەمی كەسێن ئەڤی وەلاتی بێدەنگ و كوێلە و دەستەبوو بكەن

– ...پێیان وابوو که یەکێتی لاوازبـووه و دابڕاوه له کۆمەلآنی خەلك...(گوتارا 20).

کارێ (پێیان وابوو)، گریمانا پێشەکییا هندێ دکەت، کو یەکەتی نیشتمانی لاواز نەبوویە و ژ خەلکی نەهاتییەدابڕین.

5-**گریمانا پێشەکییا پێکهاتەیی**- Structur presupposition:

ئەڤ جۆره ب ڕێکا ڕستا پرس دهێتەئەنجامدان و پێکهاتا ئەڤی جۆرێ ڕستێ گریمانا پێشەکییا تشەکێ ڕاست دکەت. وەکو:

– ... بۆ حدودێت مه قەسفت دکەن ب تەیارا و ب تۆپا؟ (گوتارا 11).

ئەڤ ڕستەیە، گریمانا پێشەکییا هندێ دکەت، کو هەوه حدودێت مه ب تۆپ و تەیاران قەسفکریە.

– کا چەوا هەوییا هەولێر و دهۆك و سلێمانییێ کوردستانییه؟(گوتارا 19).

ئەڤ ڕستەیە، گریمانا پێشەکییا هندێ دکەت، کو هەویا هەولێر و دهۆك و سلێمانییێ کوردستانییه.

– ...ئایا ئەڤ وەزعێ ل کوردستانێ ئەڤه ئازادی نییه؟(گوتارا 19).

ئەڤ ڕستەیە، گریمانا پێشەکییا هندێ دکەت، کو وەزعێ کوردستانێ ئازادییه.

6-گریمانا پێشەکییا مەرجی (دژی ڕاستەڤینەی) - Counter-Facture :presupposition

ئەڤ جۆرە زێدەتر ب ڕێکا ڕستا مەرجی دهێتەئەنجامدان و پێکهاتا ئەڤی جۆرێ ڕستێ گریمانا پێشەکییا تشتەکێ دکەت، کو نە ب تنێ یا ڕاست نینە، بەلکو دژی ڕاستییێیە، وەکو:

–... ئەگەر دەرفەتی بۆ برەخسێ زۆر بە شێوەیەکی زیندووتر، کاراتر، ئازایانتر ئەبێتە داکۆکیکاری مافە ڕەواکانی خەڵکی کوردستان (گوتارا 5).

ئەڤ ڕستە گریمانا پێشەکییا هندێ دکەت، کو دەرفەت بۆ نەهاتییە.

–ئەگەر خوا فەرموبای بەڕێزترتان لای خوا سپی پێستترتانە، یاخود رەش پێستترتانە، یان بەرێزترتان لای خوا ئەوەیە کە عەرەب تر بێت یان تورك تر بێت، یان کورد تر بێت...، ئەوە بە تەئکید دەستەك دەیانتوانی پێشکەون (گوتارا 36).

ئەڤ ڕستە گریمانا هندێ دکەت، کو خودێ ئەو تشت نەگوتینە.

پ-نیشانکار-Deixis:

نیشانکار زاراڤەکێ پراگماتیکییە، زمان و دەوروبەری پێکڤە گرێددەت، بۆ هندێ داکو تەم و مژی د واتا ئەوان نیشاکاراندا نەمینیت و واتایەکا دیارکری بدەن، ژ بەرکو ئەوان نیشانکاران واتایەکا فراوان و بەرفرەه هەیە.

ب دیتنا زمانڤان میلنەری، نیشانکرنا کەرەستان ئێکە ژ ئەرکێن سەرەکییێن زمانی، ژ بەرکو نیشانکار پەیوەندییێ د ناڤبەرا زمان و جیهانا ژدەرڤەدا دروستدکەن (جاك موشلر و ان ریبول، 159،2010).

نیشانکار چێدبیت، نیشانکارێن کەسی بن، ئەوژی بریتییە ژ:(جهناڤ و ناڤێ کەسی و ئامرازێ ئاماژێ) (Mahmood Farrokhpey,1999, 323-324) یان نیشانکارێن دەمی یان جهی یان دەقی یان جڤاکی بن، کو دێ ب ئەڤی ڕەنگێ ل خوارێ بەحسێ جۆرێن نیشانکاران کەین:

1-**نیشانكارێن كەسی**-Person Deixis:

أ- جهناڤ:

أ-1- سەربەخۆ: ئەز، تۆ، ئەو، من، مە، ئێمە، ئێوە،...

وەكو:

-...هەموو كات ئەوەمان دووپات كردووەتەوە كە ئێمە دەخوازین گەلی كورد لە بەشەكانی دیكــە درێژە بە خەباتی خۆی بۆ گەییشتن بە مافەكانی بدات... (گوتارا 38).

د نموونا ل سەریدا فرێكەری، ب ناڤێ دەستهەلاتا كوردی ئاخڤتییە و ئەوژی ب رێكا بكارهینانا نیشانكارێ كەسی(ئێمە).

-...من دلّنیام هەر خودی خەلّكی سلێمانی رێگـە بەو كەسانە نادەن و جامانەی سور دەپارێزن چونكـە هیچ نەبێ كفنی هەزارەها شەهید بووە (گوتارا 37).

د نموونا ل سەریدا نیشانكارێ كەسی(من)، سەرۆكێ هەرێما كوردستانێیە.ئەوژی (مەسعود بارزانی)یە

أ-2- لكاو:م، ی، ین، ن...

وەكو:

- دەتوانین بلّێین لە سایەی كابینەی سێیەمدا بۆ یەكەمین جار بوو خەلّكی كوردستان بە متمانە و دلّنیاییەوە نەخشە بۆ ژیانی خۆیان دابـڕێژن و هەست بەوە بكەن كە دەسەلاّتدارێك هەیە دەتوانێ بەرپرسیار بێ لەبەرامبەریاندا (گوتارا 24).

نیشانکاریێ کەسی (ین) د نموونا ل سەریدا بۆ حکومەتا هەرێما کوردستانێ دزڤریت، کو نێچیرڤان بارزانی، ب ناڤێ ئەوێ حکومەتێ ئاخڤتییە، بەلێ نیشانکاریێ کەسی (ن) بۆ گەلێ کوردستانێ دزڤریت.

–...دوای ئۆپراسیۆنە سەربازییەکەی ناوچەی هەکاری، سەرەدانی تورکیام کرد....(گوتارا 38).

د نموونا ل سەریدا نیشانکاریێ کەسی(م)ە، کو نێچیرڤان بارزانییە.

ب– ناڤێ کەسی:

د ڤێرێدا دڤێت ئەم بشێین ناسناما ئەوی کەسی بزانین، ئەوێ ناڤێ ئەوی دهێتەبکارهینان، ئەڤەژی بۆ هندێیە، داکو مرۆڤ بشێت ئەوێ ئاخڤتنێ ڕاڤەبکەت، ئەوا ئەو ناڤە تێدا هاتییەبکارهینان (Mahmood Farrokhpey,1999, 323).وەکو:

–...هیوادارم بەشی زۆر بە لیستی کوردستانی و جەنابێ کاك مەسعود بارزانی دەنگبدەن...(گوتارا 20).

د نموونا ل سەریدا (مەسعود بارزانی)، ناڤێ کەسییە، کو دبیتە نیشانکارەکێ کەسی، ئەڤ کەسە نوکە سەرۆکێ هەرێما کوردستانا عیراق و سەرۆکێ پارتی دیموکراتی کوردستانە.

–...ئێرە من دڤێت سوپاسییا جەنابێ سەرۆك مام جەلال بکەم و تەئکیدێژی دکەم،کو هەمی پێنگاڤێت مە دێ ب مشورەت بن وە دێ پێگڤەبن وە هەمیش دێ د بەرژەوەند و خزمەتا کورد و کوردستانێدا بن.(گوتارا 19)

د نموونا ل سەریدا (مام جەلال) ناڤێ کەسییە، کو دبیتە نیشانکارەکێ کەسی، ئەڤ کەسە نوکە سەرۆکێ کۆمارا عیراقا فیدرال و سکرتێرێ گشتییێ ئێکەتی نیشتیمانی کوردستانە.

ج– ئامرازێ ئاماژێ:

ج –1– بۆ نێزیك: ئەڤی/ێ، ئەڤە، ئەڤان، ئەڤی/ێ....ی/ێ، ئەڤ....ە، ئەڤان....ان، ئەمە، ئەم....ە، ئەمانە، ئەم...انە. وەکو:

–...ئێمە لەســەرەتاوە بروامان بەوە هەبـوو، ئەم گەلە پڕە لە بەهرەی گەورە و پشوو... (گوتارا 5).

(ئەم...ە) نیشانکارەکێ کەسییە د گرێیا (ئەم گەلە)دا و مەبەستا فرێکەری پێی کوردن، چونکی فرێکەری گوتارا خۆ ل شارێ سلێمانییێ پێشکێشی کوردان کریە.

–...خۆ ئەڤ دەڤەرە بۆ من نموونەکێ زۆرێ پێشکەڤتییە، چونکی هەم بوسلمانێت تێدا،هەم ئێزدییێت تێدا، هەم مەسیحیـێت تێدا وە هەتا مومکینە،ل هندەك جیا برایێت عەرەبیش یێت تێدا... (گوتارا 15).

(ئەڤ...ە) نیشانکارێ کەسییە، د گرێیا (ئەڤ دەڤەرە)دا و مەبەست پێ دەڤەرا شێخانە، چونکی فرێکەری گوتارا خۆ ل دەڤەرا شێخان پێشکێشی جەماوەرێ شێخان کربوو.

ج –2– بۆ دویر: ئەوێ/اهە، ئەوێنهە، ئەوی/ێ...ێ/اهە، ئەو....ێ/ا هە، ئەو...ێنهە، ئەوە، ئەو....ە، ئەوانە، ئەو...انە.

–...ئاگەدارین ئەوانە چۆن و بە چ شێوەیەکـی ئیسریانە بە ڕاست و چەپە ئەکێشن و بەرۆحێکی تۆقیوەوە، وەکو شەری مان و نەمانی خۆیـان تەماشائەکەن...(گوتارا 5).

مەبەستا فرێکەری ژ نیشانکارێ کەسی:(ئەوانە)، پارتی دیموکراتی کوردستان و ئێکەتی نیشتیمانی کوردستانن.

-...وەكو ئەو پێشمەرگەیە نییە كــە تفـەنگی بەشانەوە بوو هەموو ساتێك چاوەڕەوانی ئەوەبوو كەی شەهید دەبێت... (گوتارا 37).

(ئەو...ە) نیشانكارێ كەسییە، د گرێیا (ئەو پێشمەرگەیە)دا و مەبەست پێی پێشمەرگەییێن شۆرەشا ئەیلوول و گولانێنە.

2-نیشانكارێن دەمی- Temporal Deixis:

نیشانكارێن دەمی ئەو كەرەستەنە، ئەوێن ئاماژێ ب دەمەكی ددەن، كو ب رێكا دەرووبەری دهێنەدەستنیشانكرن، ئەوژی پشتی وەرگر(جەماوەر) پشتبەستنێ ب دەمێ ئاخڤتنێ دكەت، كو دەمێ ئاخڤتنێ دبیتە سەنتەرێ نیشانكارێ دەمی د ئاخڤتنێدا. ئەڤجا ئەگەر وەرگر (جەماوەر)ی دەمێ ئاخڤتنا فرێكەر (فرێكەر)ی یان سەنتەرێ نیشكارێ دەمی نزانیت، ل ئەوی دەمی ئەو نیشانكار دێ ل دەڤ وەرگر (جەماوەر)ی تەم و مژاوی مینن (2003,18 , verchuerence).

ئەو نیشانكارێن ئاماژێ ب دەمی ددەن، بریتینە ژ: ئەڤرۆ، نوكە، ئێستا، پاشی، سوبەهی، پشتی سالەكێ، پشتی دەه ڕوژان، پشتی نوكە، پشتی بورینا دوو حەفتیان...وەكو:

-...زۆر زۆر خۆم بە سەربەرز و بەختەوەر دەزانم، كە ئیمڕۆ لە خزمەتی ئێوەدام... (گوتارا 16).

(ئیمرۆ) نیشانكارەكێ دەمییە، كو دبیتە ڕۆژا (ئەینی)، چونكی ئەڤ گوتارە ل ئەوێ ڕۆژێ هاتییە پێشكێكرن.

-...یەك قائیدی فرقە تا ئێستە بەو شێــوە تەعیننەكراوە، هەموو یەك نەفر بڕیاریداوە... (گوتارا 17).

(ئێستە) نیشانکارەکێ دەمییە، کو دبیتە (10/7/ 2009)، چونکی فرێکەری د گوتارا خۆدا گوتییە(تا ئێستە) و ئێستەژی دبیتە(2009/7/10)، چونکی فرێکەری گوتارا خۆ ل ئەوێ مێژوویێ پێشکێشکریە.

3-**نیشانکارێ جهی**- Spatial Deixis:

ئەوان نیشانکاران ب خۆڤەدگریت، ئەوێن ئاماژێ ب جهەکی ددەن، کو ڕاڤەکرن و شرۆڤەکرنا ئەوان نیشانکاران پشتبەستنێ ب زانینا جهێ فرێکەر (فرێکەر)ی ل دەمێ ئاخڤتنێ دکەت یان دمینیتە ل سەر نیاسینا وەرگر (جەماوەر)ی بۆ ئەوی جهێ فرێکەر بەحسدکەت (محمد حسن عبدالعزیز، 2011، 347).

نیشانکارێن جهیژی بریتینە ژ: ل ڤێرێ، ل وێرێ، لێرە، لەوێ، ل ڤی باژێری، ل ڤی جهی، ل ڤێ پارکێ،...وەکو:

-...بابزانین کە ڕۆژەك دێت، وەکو چۆن ئەوا لێرە کۆبووینەوە، لە میدانێکی فراوانتردا کۆدەبینەوە لە بەردەم دادگای خوادا... (گوتارا 1).

(لێرە) نیشانکارەکێ جهییە، کو دبیتە هەولێری، چونکی ئەو گوتار ل هەولێرێ ژ لایێ فرێکەریڤە هاتییەگوتن.

-..ئێمە سەربەست و ئازادین لە کوردستانی خۆشەویستدا...(گوتارا 3،لا 527).

نیشانکارێ جهی د نموونا ل سەریدا(لە کوردستانی خۆشەویستدا)یە و مەبەستا فرێکەری پێی کوردستانا عیراقێیە.

4-نیشانکارێن دەقی - Discource or text Deixis:

ئەڤ نیشانکارە، پارچێن گوتن یان دەقی پێکڤەگرێددەن. هندەکجاران نیشانکارێن دەقی، د ناڤ گوتنێدا ئاماژێ ب دەرڤەی دەقی ددەن (Misbah Mahmood Dawood Al-Sulaimaan,2010,336). ئەو نیشانکارێن کو ب ڤی کاری رادبن، بریتینە ژ هەڤالکارێ دەمی، جهی و ئامرازێ ئاماژێ (Levinson, 1997, 85). **وەکو:**

- ... ب ڕاستی، کو من ئەو پێشمەرگێت قارەمـان ئەڤێت،کو ماینە د ژیانێدا یێت شۆڕشا ئەیلوولێ ب توڤەنگێت خۆ یێت برنۆڤە من دیتی، ڕوحەکا دی داڤ مە... ئەوێت قەدرێ ڤان قەهرەمانان نزانــن، وەکی وێ دارێنە، یاکو چ ڕە و ڕیشە نەبن، بایــەکێ سڤکەش بهێت دێ ئێخیت...(گوتارا 11، لا 429).

نیشانکارێ دەقی، د ئەڤێ نموونا ل سەریدا ئامرازێ ئاماژێ(ڤان...ان)ە، ئەوژی د گرێیا (ڤان قارەمانان)دا یە و ئەڤ نیشانکارە بۆ پێشمەرگەیێن ئەیلوولێ دزڤریت، کو فرێکەری بەری هینگێ بەحسێ ئەوان پێشمەرگەیان کرییە، هەر وەکو ل سەری دیاردبیت.

- ...ئەمرۆ بەیانی هندێك لە وردکاریـەکانم باسکرد، بەڵام ئێستا بە پێویستی ئەزانم دووبارە کورتەیەك لەو ئەولەویاتە عەرزاتان بکەم...(گوتارا 17).

نیشانکارێ دەقی د نموونا ل سەریدا، هەڤالکارێ دەمییە، ئەوژی:(ئەمرۆ بەیانی)یە، کو ئاماژێ ب دەرڤەی دەقی دکەت.

- ...من کە قبوڵم کرد بۆ سەرۆکایەتی هەرێم و بمە حاکمی کوردستان من مەبەستی ترم هەبوو، ئەویش خۆی لەم خاڵانەدا دەبێنێتەوە(گوتارا 37).

نیشانکارێ دەقی د نموونا ل سەریدا، هەڤالکارێ جهییە، ئەوژی:(لەم خالانەدا)یە، کو ئاماژێ ب پشتی خۆ دکەت.

5-**نیشانکارێن جڤاکی** -Social Deixis

نیشانکارێن جڤاکی پلەوپایەیا فرێکەر (فرێکەر)ی یا جڤاکی ڕەنگڤەددەت و پەیوەندییێن د ناڤبەرا ئەوی و وەرگر (جەماوەر)ی یان هەر کەکەسەکیٚ دید دیاردکەت، ئایا ئەو پەیوەندییە خزمایەتییە یان فەرمییە... (P.H.Matthews,2007,371). نیشانکارێن جڤاکی بریتینە ژ:

1- نازناڤ (نازناو): أ- جڤاکی(ڕیش سپی...). ب- خزمایەتی (مام، خالۆ...).

ج- پیشە(وەستا، دکتۆر...) (عەبدولواحید موشیر دزەیی، 2011، 111).

1- ناسناڤ:

أ- جڤاکی:

وەکو:

-...بەری چەند ڕۆژەکا ل گەل زۆر ئـەو وجەهائێت مەنتەقا مووسل، برایـێت مــە یێت عەرەب، مختەلەف مەنتــەقا و عەشیرەتا هاتبوین، ل گەل وانیش من گوتیٚ ئەز حەز دکم هوین بۆ مـن بێژن ل کێریٚ تەعدائی هاتییەکرن؟ (گوتارا 15).

ب- خزمایەتی:

وەکو:

-...من دڤێت بێژم، هەمی ئەو خوشك و برایێت دەنگا خۆ دەن، چ دەنگی بدەنە من یان نەدنەمن،ئیلتـیزاما من بەرامبەر هەر تاکەکیٚ کوردستانیٚ ناهێتەگوهۆڕین... (گوتارا 19).

ج– پیشە:

وەکو:

–...هەر کاتێك ئێوە مەزندە بکەن بوونی مـن لە سەرۆکایەتی هەرێم کۆسپە لە رێی پێشڤەچوونی رەوشی هەرێمی کوردستان، کـەس لەمن ئاسانترنییە و من خۆم پێتان دەڵێم خواحافیز، من ئێستاش دەڵێم من خۆم نەبە سەرۆك دەزانم نە بەحاکمی کوردســتان دەزانم من پێشمەرگەی کوردستانم و برای هەمووتانم (گوتارا 37).

2–جهناڤ:

بۆ تاك جێهناڤێ کۆم هینان(Levinson, 1997, 92). **وەکو:**

–...ئێمە لێتان ناشارینەوە، خوازیـاری ئەوبوون لە کەشێکی هێمن و ئاراما هەڵمەتەکانــی هەلبژاردن بەرێوەبیچێ...(گوتارا 5).

–...مە نەڤێت غەدر ل هیچ کەسێ بهێتەکـرن، مە نەڤێت تەعدا ل هیچ کەسەکێ بهێتەکرن...(گوتارا 15).

د ئەڤان هەر دوو نموونێن ل سەریدا، ل جهێ فرێکەر، جێناڤێ(من)ێ تاك بکاربهینیت، جهناڤێ (ئێمە) و جهناڤێ (مە)یێ کۆم بکارهینایە.

نیشانکارێ جڤاکی هەندەك جاران ب رێکا هەندەك پەیڤێن فەرهەنگی وەکو: (جەناب، بەرێز، گەورەم...) ب دەستڤەدهێت (عەبدولواحید موشیر دزەیی، 2011، 111).

وەکو:

– خویشك و برایانی خۆشەویست، هاونشتیمانانی بەرێز، ئێمە ئەمانزانی ئەو وێنەی ئـەوان بۆ ولات وخەڵکی کوردستانیان دروستکردووە، کە هەموو کەس

بە گەندەڵ و هەموو بە ویژدانێ بە قابیلی کڕین و هەموو دەنۆیەکیش بە قابیلی تۆقاندن ئەزانن ڕاست نییە...(گوتارا 5).

-...ئەڤە سیاسەتا ئێکەتی و پارتییە، سیاسەتا پەرلەمانێ کوردستانێیە، سیاسەتا جەنابێ مام جلالییە و سیاسەتا منیشە و سیاسەتا قیادا کوردیشە...(گوتارا 15).

ج-دەرکەڤتەیێن ئاخڤتنێ- Conversational implicature :

گرایس و سبربر و ولسن جەختێ ل هندێ دکەن، کو ئەگەر زانیارییەك ب دەرکەڤتە هاتەهژمارتن، پێدڤییە ئەو زانیاری ب ئاشکەرایی د ڕستێدا نەهاتبیتەگوتن.

دەرکەڤتەیێن ئاخڤتنێ بابەتەکێ دییە ژ بابەتێن پراگماتیکا زمانی، کو تێدا واتا مەبەستدارا گوتنێ ب ڕێکا دەرئەنجامی دهێتەدیارکرن (شاهر الحسن،2001، 168 -169).

دەرکەڤتەیێن ئاخڤتنێ بریتییە ژ ئەوان زانیارییێن نەڕاستەوخۆ ئەوێن ژ گوتنێ دهێتەدەرئەنجامکرن. ئەڤەژی ب پشتبەستنا ڕێکێن پراگماتیکی ب دەستڤەدهێت، نەکو ب ڕێکا واتایێن بۆ پەیڤان هاتینەدانان (محمد محمد یونس علی، 2004، 48). ئەڤەژی ئەوێ چەندێ دگەهینیت، دەرکەڤتەیێن ئاخڤتنێ بریتییە ژ ئەوان زانیارییێن نەراستەوخۆ ئەوێن وەرگر(جەماوەر) ب ڕێکا دەوروبەری ژ ئاخڤتنا فرێکەری دەردئێخیت.

ڤەکۆلینا دەرکەڤتەیێن ئاخڤتنێ دزڤریتڤە بۆ فەیلەسوٚف (گرایس) ی ئەوژی ل دەمێ محازەرەیەك ل زانکۆیا هارفارد ل سالا 1967ز پێشکێشکری. خالا دەستپێکێ ل دەڤ گرایسی ئەو بوو، دیاربکەت، کو خەلك د دانوستاندنێن خۆدا

چێدبیت ئەوی تشتی بێژن، ئەویٚ مەبەستا ئەوان ئەو بیت و چێدبیت مەبەستا ئەوان پتر بیت، ژ ئەوی تشتیٚ دبێژن. دیسان چێدبیت مەبەستا ئەوان بەرۆڤاژی گوتنا ئەوان بیت... ئەوی ڤیا د ناڤبەرا ئەویٚ واتایا ڕاستەوخۆ و نەراستەوخۆدا ئەوا گوتن هلدگریت، ڕێکەکیٚ دابنیت، کو ژ ئەڤیٚ چەندیٚ، هزرا دەرکەڤتەیێن ئاخڤتنیٚ ل دەڤ دروستبوو (علی محمود حجی الصراف، 2009، 9)

ل دەڤ گرایسی واتا ڕاستەوخۆ دچیتە د بن پرسیارا (چ دبێژیت؟ – What is said?)دا و ئەڤ جۆرە واتایە ب ڕێکا واتا فەرهەنگیا پەیڤان ب دەستڤەدهێت. هەروەسا واتا نەڕاستەوخۆ ل دەڤ گرایسی پەیوەندی ب پرسیارا(مەبەستا ئەوی چییە؟– What is meant?)هەیە و ئەڤ جۆرە واتایە ب ڕێکا واتا فەرهەنگیا پەیڤان ب دەستڤە ناهێت، بەلکو شرۆڤەکرنا ئەڤی جۆریٚ واتاییٚ ب ڕێکا دەوروبەرییە.

گرایسی دیارکر، کو دەرکەڤتەیێن ئاخڤتنیٚ دوو جۆرن، ئەوژی دەرکەڤتەیێن ئاخڤتنیٚ یێن گشتی و دەرکەڤتەیێن ئاخڤتنیٚ یێن تایبەتینە و گوت: دەرکەڤتەیێن ئاخڤتنیٚ یێن گشتی دویر ژ دەوروبەری دهێنەهەلێنجان (محمد محمد یونس علی، 2004، 51). ئانکو ژ پێکهاتا گوتنیٚ دیاردبیت. وەکو:

– ژمارەیەکی زۆر لە پارتەسیاسییە کوردییەکانی ئێران و تورکیا و سوریا ئێستا لەهەرێمی کوردستانن... (گوتارا 38).

کەواتە ژ ئەڤیٚ ڕستا ل سەری دهێتەهەلێنجان، کو پەیوەندی د ناڤبەرا ئەوان پارتا و هەرێما کوردستانێدا خراب نینن.

بەلیٚ دەرکەڤتەییێن ئاخڤتنیٚ یێن تایبەت ب ڕێکا دەوروبەری دهێنەهە لێنجان و گرایسی ب (بنەماییٚ هاریکاری – The Cooperative principle)یێڤە گرێدایە (محمد محمد یونس علی، 2004، 51). و ئەڤ جۆریٚ دەرکەڤتەی – کو پتریا

زانایان هەر ب ناڤێ دەرکەڤتەیێن ئاخڤتنێ ناڤدکەن – ب رێکا بەزاندنا بنەمایێ هاریکارییێ ب دەستڤەدهێت.

ئەوا ل دەڤ گرایسی گرنگ ئەو بوو، چەوا دێ یا گونجای بیت، فرێکەر تشتەکێ بێژیت و مەبەستا ئەوی تشتەکێ دی بیت؟ هەروەسا چەوا دێ یا گونجای بیت، وەرگر(جەماوەر) گوھ ل تشتەکی بیت و ل تشتەکێ دی بگەهیت، ئەڤجا بۆ چارەسەرکرنا ئەڤان پرسیاران، گرایسی بنەمایێ هاریکارییێ دەرئێخست (محمود أحمد نحله، 2001، 34).

ئەرکێ بنەمایێ هاریکارییێ ئەوە ڤەکۆلینێ ل پێکهاتا دانوستاندنێ بکەت.ئەڤ بنەمایە هەولددەت، ل دەمێ کریارا پەیوەندیکرنێ چێدبیت، هاریکاری د ناڤبەرا خەلکیدا پەیدابیت، پێخەمەت هندێ داکو سنوورەك بۆ هندێ بهێتەدانان، کو خەلك ب هەلە د ئێك و دوو نەگەهن، بەلکو دا ئاخڤتنا ئەوان شێوەکێ نموونەیی وەربگریت و ئەڤ بنەمایە دابەشی چار بنەمایێن دی دبیت. ئەوژی (چەندی، چەوایی، شێواز و پەیوەندی)نە (GeoffreyFinch,2006,152).

دەرکەڤتێن ئاخڤتنێ[1] هندەك تایبەتمەندی هەنە، ژ ئەوان تایبەتمەندییان:

1– دشیاندایە دەرکەڤتەیێن ئاخڤتنێ بهێتەرەتکرن.

2– پێکهاتا دەرکەڤتەیێن ئاخڤتنێ ب خۆ گرێدای واتا سیمانتیکییە.

3– هەمی گاڤان دەرکەڤتەیێن ئاخڤتنێ چەسپای و جێگیر نینە.

4– وەرگر(جەماوەر) دشێت ل دەرکەڤتەیێن ئاخڤتنێ بگەهیت (علی محمود حجی الصراف، 2009، 9).

---

(1) د ئەڤێ ڤەکۆلینێدا ل دەمێ ئەم زاراڤێ دەرکەڤتەیێن ئاخڤتنێ بکاردهینیین، مەبەستا مە پێی (دەرکەڤتەیێن ئاخڤتنێ یێن تایبەت)ن.

هەژی دیارکرنێیە بێژین، کو بەزاندنا بنەمایێ هاریکارییێ ژ لایێ فریکەریڤە، دزڤریتە ئەوێ چەندێ، کو هەمی دەمان د شیانا ئەویدا نینە، بنەمایێ هاریکارییێ ب جهـ بینیت، ئەڤجا ژبەر هەر ئەگەرەکێ هەبیت، بەلێ ئەڤ لادانە نابیتە ئەگەرێ هندێ هاوبەشێن ئاخڤتنێ ل ئێك و نەگەهن، بەلکو ئەڤ لادانە شێوازەکێ کارتێکەر و سەرنجڕاکێش دهینەهەبوونێ. هەر وەکو د لادان و بەزاندنا واتایا ئەڤان بنەمایاندا دیاردبیت:

1-لادانا بنەمایێ چەندی:

ئەگەر پشکدارییا فرێکەری، زێدەتر بیت ژ پێدڤیاتییێ، ل ئەوی دەمی دێ لادان د ئەڤی بنەمایدا پەیدابیت.

وەکو:

–...شۆڕشا ئەیلوولێ شۆڕشەکا نەك تـنێ دژی دیکتاتۆریەتێ بوی قەت،شۆڕشا ئەیلوولێ مێـژوویەکا نوی دروستکر، ڕاستە شۆڕشا ئەیلوولێ دژی دیکتاتۆریەتێ بوی، ئەما شـۆڕشەك بوی یا کۆمەلایەتی یا کەلتووری یا سیاسی، بویە شۆڕشا نەتەوی هەر ل خانقینێ هەتا زاخۆ پێکڤە مللەتێ کورد بن یەك دەست و بن یەك پارچە بن یــەك قیادەدا...شۆڕشا ئەیلوولێ ئیسپاتکر بۆ مە، ئەگەر مللەتەك حازر بیت بۆ قۆربانیدانێ دێ بەرهەمیـش هەبیت، ئەڤەژی بەرهەمێ ئەوێ خەباتێ ئـەوێ تێکوشانێیە... (گوتارا 11).

د ئەڤێ نموونا ل سەریدا فرێکەری بنەمایێ چەندی یێ بەزاندی، ژ بەرکو فرێکەری ب تنێ دشیا بێژیت: ئەڤ هەمی دەستکەفتێن ئەڤرۆ ژ ئەنجامێ شۆرەشا ئەیلوولێنە.

2-لادانا بنەمایێ چەوایی:

ل ئەوی دەمی لادان د بنەمایێ چەوایدا ڕوپددەت، ل دەمێ گومان د ئاخڤتنێدا هەبیت و بەلگەدار نەبیت.ئەوژی ب چەند شێوەیەکان دروستدبیت.ئەوژی بریتینە ژ:(توانج، خواستن، ئاماژەپێکرن، بەرزەکرن، زێدەبێژی...)یێ (عادل فاخوری، 1989، 154).

أ- توانج:

-...فەرموون مە چ کر بۆ عیراقێ و وان چ کر بۆ عیراقێ ؟ (گوتارا 19، لا 466).

ئەڤ نموونا ل سەری، توانج تێدایە، ئەوژی ئەوە فرێکەر توانج ل ئەوان پارتان دایە، ئەوێن پارێن عیراقێ دزین، ئەڤجا ڕابوویە هەلویستێ خۆ و هەلویستێ پارتێن دزی ژ پارێن عیراقێ کرین، هینایە بەرامبەر ئێك بۆ هندێ داکو بۆ جەماوەری هەلویستێ خۆ و هەلویستێ پارتێن دی دیاربکەت.

-...چەکی دەستی ئەوان تەقە و پارەیە...(گوتارا 5).

د نموونا ل سەریدا، فرێکەری توانج ل پارتی و ئێکەتی دایە، ژ بەرکو ب دیتنا فرێکەری، ئەو هەر دوو پارتێن... خەلکی ب ڕێکا تەقە و پارەی بۆ لایێ خۆ ڕادکێشن.

ب- خواستن:

خواستن لادانە ل واتایێ (عادل فاخوری، 1989، 154). مەبەست پێ ئەوە تۆ واتا پەیڤەکێ بۆ پەیڤەکا دی بخوازی یان ئەو وێنەیە ئەوێ واتایێن نەراستەقینە ددەتە پەیڤان (نورالهدی لوشن، 2006، 65). وەکو:

- ... جەماوەرێ دەڤەرێ شێرانە هاتنەدەست... (گوتارا 15).

د نموونا ل سەریدا، فرێکەری پەیڤا شێر بۆ مرۆڤی خواستییە، کو ب زیرەکییێ وەکو ئێکن و جەماوەرێ دەڤەرێ نیشانەیە بۆ ئەڤێ خواستنێ.

– ...وەك دەلێین...دوایەکەی دەبێ گولاوی مسك بێت... (گوتارا 20).

د ئەڤێ نموونا ل سەریدا، فرێکەر ل شینا بێژیت دوماهیك یا خۆش بیت، گوتییە:(دوایەکەی دەبێ گولاوی مسك بێت)، واتە بۆ پەیڤا خۆشی، گولاوی مسك خواستییە.

ج– ئاماژپێکرن:

ئاماژەپێکرن، دبیتە ئەگەر هندێ لادان د بنەمایێ چەوایدا ڕوییدەت و ئاماژەپێکردن ((کە درکە دەگرێتەوە و ئاماژەیە بۆ شتێك یا کەسێك...)) (عەبدولواحید مشیر دزەیی، 2009، 145).وەکو:

–...ئەم بزرینەڤە بۆ ئەوان ڕۆژێت سەختیت خەبات و تێکۆشانێ، ئها ب وێ لویلیا برنۆییێ و ب وی جەنتکێ خۆ وە ئەڤرۆ دروستکر... (گوتارا 11).

ڕۆژێت سەختێت خەبات و تێکۆشانێ، ئاماژەیە بۆ (شۆرەش)ێ، کو مەبەستا فرێکەری شۆرەشا ئەیلوولێیە، چونکی فرێکەری، ئەڤ گوتارە ل ئەڤێ بیرەوەرییێ پێشکێشی خەلکێ زاخۆ کریە.

– ...جەوماوەری شاری هەلمەت و قۆربانی پڕ بەدڵ سوپاسی هەستی پیرۆزتان دەکەم... (گوتارا 17).

شاری هەڵمەت و قۆربانی، ئاماژەیە بۆ شارێ سلێمانییێ.

د–کێمکرن:

هەر وەکو ژ ناڤێ ئەوێ دیارە، مەبەست ژ دیاردا کێمکرنێ ئەوە، فرێکەر کارەکێ مەزن، کێمبکەت یان بچویکبکەت، ئەڤجا ژ بەر هەر ئەگەرەکێ بیت.

وەکو:

–...خۆشك و برایێت خۆشتڤی کێم و کاسی بێت هەین، ڕاستە گەندەلیش یا هەی بەس تشتێ زۆر باشیش یێ هاتییەکرن،...(گوتارا 19).

د نموونا ل سەریدا فرێکەری هەولدایە دیاردا گەندەلییێ، کو دیاردەکا مەزنە، کاریگەرییا ئەوێ ل سەر جەماوەری کێمبکەت، ئەڤەژی بۆ هندێ داکو نەبیتە هۆییێ هندێ جەماوەر وەسا هەست بکەت، کو هەمی کار و کریارێن حکومەتێ گەندەلینە.

هـ– زێدەبێژی[1]:

زێدەبێژی هەر وەکو بەری نوکە مە بەحسکری، مەزنکرنا تشتییە. ئەڤ زێدەبێژییە بەهایەکێ ددەتە ئەوان هزرێن دهێنەپێشکێشکرن. دیسان بازنێ بابەتی بەرفرەهدکەت. **وەکو:**

–...بۆ من زێدەتر دەرکەڤت ئەهمیەتا ئەڤی دستوورەی، وەختێ من دیتی شۆفێنی شێت و هار بووین... (گوتارا 19).

---

(1) هەر وەکو ژ ئەوان گوتارێن د پاشکۆیدا دیاردبن، کو د سەردەمێ نوکەدا پێخەمەت کریارا ڕازیکرنێ د گوتارا دەستهەلاتا کوردیدا، فرێکەر کێمتر پەنایێ دبنە بەر زێدەبێژییێ ئەڤەژی چێدبیت، ژ بەر هێزا ئۆپسزیۆنێ بیت، کو ڕەنگە فرێکەر وەسا هزر بکەن، کو ئۆپسزیۆن ڕەخنەیێ ل ئەوان بگرن.

د ئەڤێ نموونا ل سەریدا، زێدەبێژی تێدا هەیە، ژ بەرکو دوژمن و نەحەزێن هەر حکومەتەکێ، ب دەرئێخستنا دستووری، شێت و هار نابن، بەلێ فرێکەر ئەڤ دەربڕینە بکارهینایە، داکو بۆ جەماوەری گرنگییا دستووری دیاربکەت، چونکی ئەگەر دستوور یێ گرنگ نەبا، ل ئەوی دەمی شۆفێنی و نەحەزێن حکومەتا هەرێما کوردستانێ، دژایەتییا ئەڤی دستووری نەدکرن.

3-لادانا بنەمایێ گونجانێ:

ل ئەوی دەمی لادان د بنەماییێ گونجانێدا پەیدادبیت، ل دەمێ ئاخڤتنا فرێکەری یا گونجای نەبیت. وەکو:

-... من دڤێ ئەز وی جەوی بشکێنم حەقیقەت، ئێزدی شعورێ ب هندێ بکەن، فعلەن کو کــوردێن ڕەسەنن... (گوتارا 15).

د ئەڤێ نموونا ل سەریدا لادان د بنەمایێ گونجانێدا هاتییەئەنجامدان، ژ بەرکو کارێ شکاندن پێدڤی ب بەرکارەکێیە، کو خودان سیمایێ واتایی(< +بەرجەستە>)بیت، بەلێ پەیڤا (جەو < − بەرجەستە>)یە ئەڤەژی لادانێ د بنەمایێ گونجانێدا دروستدکەت.

-... شارێکی تێکوشەر و فیداکار بووە... (گوتارا 10).

وەکو ئاشکەرا پەیڤا شار هلگرێ سیمایێ واتایی:(<− زیندی >)یە و پەیڤێن تێکۆشەر و فیداکار خودان سیمایێ واتایی:(<+ زیندی >)یە، ژ بەر هندێ ئەڤ نموونا ل سەری لادانە ل بنەمایێ گونجانێ.

ب واتایەکا دی، پەیڤا شار نەشێت تێکۆشەر و فیداکار بیت، بەلکو مرۆڤێن ناڤ شاری دشێن تێکۆشەر و فیداکار بن.

4-لادانا بنەمایێ شێواز:

تەم و مژییا واتایی، ئێك ژ ئەوان خالێن گرنگە، ئەوێن لادانێ د بنەمایێ شێوازیدا پەیداکەت، ئەڤ تەم و مژییە دبیتە ئەگەرێ هندێ دەربڕینێن زمانی پتر ژ واتایەکێ هلبگریت و پتر ژ ڕاڤەکرنەکێ بۆ ئەوان دەربڕینان بهیتەئەنجامدان.

ل خوارێ دێ هەولدەین چەند نموونەییێن تەم و مژاوی بهینین، کو ببنە ئەگەرێ پەیداکرنا لادانێ د بنەماییێدا شێوازیدا. وەکو:

- ...حازرم پشتیوانی لـە جێبەجیـّکردنی داواکاریتان بکەم چونکە ئەرکی منە ئـەرکی حکومەتی هەرێمە هیچ منەتێکی تێدانییە...(گوتارا 37).

ڕستا (پشتیوانی لە جێبەجێکردنی داواکاریتان بگەم) ڕستەکا لێل و تەم و مژاوییە، چونکی پەیڤا داواکاری، گەلەك تشت و لایەنان ب خۆڤە دگریت. وەکو : سەربەخۆ بوون، گوهۆڕینا دەستهەلاتێ، نەهێلانا گەندەلییێ، دامەزراندنا دەرچوویان، ئازادییا ڕادەربڕینێ،...هتد.

- ...تەبیعی مە نەڤێت حەقیقەت ئەو برایەتییا مێژوویی، ئەوا د ناڤبەرا کورد و عەرەباندا چ جاران تێکبچیت... (گوتارا 15).

د ڕستا ل سەریدا: " چ جاران تێکبچیت" تەم و مژاوی هەیە و زێدەتر ژ ڕاڤەکرنەکێ بۆ هەیە.

وەکو:

1- ئەو براتی ئەوا د ناڤبەرا کورد و عەرەباندا هەی، ل بەرێ تێکنەچوویە.

2- چێدبیت ئەو براتییا د ناڤبەرا ئەواندا هەی، د ئایندەدا تێکبچیت.

چ-کردەیێن ئاخڤتنێ -Speech acts :

کردەیێن ئاخڤتنێ ب بوارەکێ گرنگە ژ بوارێن پراگماتیکا زمانی دهێتەهژمارتن، هەروەسا کردەیێن ئاخڤتنێ ئێکەم بوار بوو ژ بوارێن سەرهلدانا پراگماتیکا زمانی. ب واتایەکا دی کەڤنترین بوارێ پراگماتیکا زمانی کردەییێن ئاخڤتنێ بوو، پاشی بوارێن دیییێن پراگماتیکێ. وەکو: گریمانێن پێشەکی، دەرکەڤتەیێن ئاخڤتنێ و نیشانکارێن پراگماتیکی یێن پەیدابووین.

فەیلەسۆف و زمانڤانان هەتا دەوروبەرێن سالێن پێنجییێ ژ سەدێ بوری د ئەوێ باوەرێدابوون، کو ئەرکێ ڕستا ڕاگەهاندن ئەوە وەسفا تشتی بکەت، بەلێ پشتی فەیلەسۆف ئوستن هاتی ڕەخنەکا دژوار ل ئەوان گرت و ئەڤ چەندە ب هەلەیا وەسفی–Descriptive Fallacy [1] ناڤکر، چونکی ئوستنی گوت هەر ڕستەیەك د هەمان دەمدا چەند کردەیەکان ئەنجامددەت (جاك موشلر و ان ريبول، 563،2010). ئەوژی ب ڕێکا ئاوازێ و ئەوی دەورەبەری ئەو ڕستە تێدا دهێتەگوتن.

(1) ((پێش...بۆچوونی ئۆستن ئەرکی ڕستە بەتايبەتی ڕستەی هەواڵ گەياندن بەوە دادەنرا کە بۆ راگەياندن و وەسفکردنی بارودۆخێك بەکار دێت. ئەم بۆچوونەش بەتەواوی جێگای خۆی کردبۆوە بۆ نموونە لەم ڕستانەدا:

1– دەمانچەکەت لەسەر پێ یە.2–تۆ بێ هۆشی. 3– لێم ببوورە. 4– تۆم خۆش دەوێ. بەپێ ی بۆچوونە مەنتيقە کۆنەکان ئەو ڕستانە هەموويان بۆ مەبەستی وەسف کردنی بارودۆخ بەکارهاتوون. ئوستن بەم بۆچوونە دەڵێت(هەڵەی وەسفی)...چونکە ئەگەر ئەمانە بخەينە ناو ناو چوارچێوە و شوێن و بارودۆخی بۆ دياربکەين، ئەو کات بەپێچەوانەوە هيچ يەکێك لەم ڕستانە بۆ وەسف کردن بەکار نايەت و بەم شێوە دەبێت:1–ئاگادارکردنەوە. 2– سووك کردن. 3– پۆزش هێنانەوە. 4– دڵنياکردن و (مجامەلەکردن))) (قيس کاکل توفيق، 1995، 41).

تێورا کردەیێن ئاخڤتنێ بۆ ئوستنی دزڤریت، کو موحازەراتێن خوە ئەوێن ل زانکۆیا هارفرد ل سالا 1955 ز پێشکێشکرین د پەرتووکەکێدا کومکرن ب ناڤێ ((چەوان تشت کاریگەرییێ ل پەیڤان دکەن)) (محمد محمد یونس علی، 2004، 34). ب دیتنا ئوستنی زاراڤێ کردەیێن ئاخڤتنێ بۆ ئاماژەپێکرنا ئەوی حالەتێ گشتی دهێتەبکارهینان، ئەوێ ژ ئاخڤتنێ دەردکەڤیت یان پەیدادبیت (Misbah Mahmood Dawood Al-Sulaimaan,2010,281).

پشتی ئوستنی، جون سیرل و هندەك زانایێن دییێن پراگماتیکێ ئەڤ تیۆرە ل سالێن (70) و (80) پێشڤە بر. ب دیتنا ئەڤێ تیۆرێ ل دەمێ فرێکەر د ئاخڤیت ئەو د راستیدا تشتەکێ ڕادگەهینیت یان بریارەکێ ددەت یان فەرمانەکێ یان ڕەتکرنکێ یان داخوازیەکێ یان سوزەکێ یان سوپاسیەکێ یان لێبورینەکێ یان هۆشداریەکێ... ددەت (محمد محمد یونس علی، 2004، 34).

کردەیێن ئاخڤتنێ دهێتەنیاسین، کو جالاکییەکا دیارکریا پەیوەندییێیە، دەربڕینێ ژ دیتن و ئارەزوویا فرێکەر (فرێکەر)ی دکەت، ل دەمێ دئاخڤیت و د هەمان دەمدا کارتێکرنا دیار ل وەرگر (جەماوەر)ی دکەت (David crystal, 1992,362). تیۆرا کردەیێن ئاخڤتنێ ب وەسفا هندێ ڕادبیت، کا چەوا مرۆڤ زمانی بۆ هەرەشێ، دانا ژڤانی، سوپاسیکرنێ یان بۆ هەر کردەکا دییا مرڤی دڤێت بکاردهینیت (Victoria fromkin and others,2010,207).چونکی تیۆرا کردەیێن ئاخڤتنێ، بۆ هندێ دچیت، کو بکارهینانا زمانی پێخەمەت ئەنجامدانا کارەکێیە. وەکو هەرەشەکرن، هەوالدان، ئامۆژکاری، هەستدەربڕین....

ژ ئەوان دابەشکرنێن تیۆرا کردەیێن ئاخڤتنێ پێهاتی، دابەشکرنا سێ قولییە د ناڤبەرا:

1- ڕستەیا راگەهاندن (خەبری)، بۆ ریکلام و بەیاننامە و داخوزنامە و ڤەگێڕانا چیرۆکان...دهێتەبکارهینان.

2- ڕستەیا پرس، ئەڤ ڕستە بۆ هندێ دهێتەبکارهینان، کو داخوازا بەرسڤدانەکا درکاندی ژ وەرگری بهێتە کرن (محمد محمد یونس علی، 2004، 33).

بەلێ د ڕامیارییێدا ل دەمێ فرێکەر پرسیارێ ل جەماوەری دکەت، چاڤەرێ بەرسڤێ ناکەت، چونکی ئەو بۆ نەفیکرن یان جەختکرنێ...هتد، ل سەر گوتنان پرسیارێ دکەت.

3- ڕستەیا فەرمانکرنێ، ئەڤ ڕستە ئاماژێ ب حەزا فرێکەری بۆ بجه هینانا هندەك کارێن دەمێ دهێت دکەت" ئەڤ ڕستە ڕەنگە بۆ داخوزیکرن و دەرئێخستنا بڕیار و پێشنیاران....بهێتەبکارهینان (ژێدەرێ بەرێ، 33).

فەرمانکرن دوو جۆرە:

أ- ئاشکەرا: کو ب تنێ بۆ کەسێ دوویێ تاك و کۆیە. وەکو:(بڕۆ-بڕۆن).

ب- نەئاشکەرا: بۆ هەمی کەسێن دی دهێت. وەکو(بڕۆم، بڕۆیت، بڕوات، بڕۆین، بڕۆن، بڕۆن) (قیس کاکل توفیق، 1995، 28- 29).

ب شێوەکێ گشتی پتریا زانایێن زمانی دوو جۆران بۆ کردەیێن ئاخڤتنێ دەستنیشاندکەن، ئەوژی بریتینە ژ:

1-کردەیا ئاخڤتنێ یا ڕاستەوخۆ:

د کردەیێن ئاخڤتنێ یێن ڕاستەوخۆدا مەبەستا فرێکەری ب ئاشکەرایی دیاردبیت، ئەڤجا چ ب ڕێکا ڕستا ڕاگەهاندن یان پرس یان فەرمانکرن بیت. ب واتایەکا دی د ئەڤی جۆرێ کردەیێدا ب ڕێکا فۆرمێ ڕستێ، مەبەستا فرێکەری ئاشکەرا و دیاردبیت. وەکو:

ڕستا ڕاگەهاندن :...دڵنیاتان ئەکەمەوە، ئەو کاندیدانە ئەبنە سەر قافیلەی بەرگری و دیفاع لە ئێوە لە بەغا...(گوتارا 5).(دلنیاکرن)

ڕستا پرس:... وە بۆ گوندێت وان وێرانکرن؟(گوتارا 15). (پرس)

ڕستا فەرمانکرن:داوا...ئەکەین...دەنگبدەن بەلیستی گۆڕان...(گوتارا 7). (داخوازی)

هەژی گوتنێیە بێژین، مەرج نینە پەیوەندییەکا ڕاستەوخۆ د ناڤبەرا جۆرێن ڕستان و فۆڕمێ ڕستێدا هەبیت (أف.ار.بالمر، 1985، 192).ب واتایەکا دی چێدبیت فۆرمێ رستێ پرس بیت، بەلێ ب واتایا ڕاگەهاندن بهێت. وەرگر (جەماوەر)ژی ئەڤێ واتایێ دێ ب ڕێکا ئەوی دەورەبەرێ زانیت، ئەو ڕستە تێدا هاتییەگوتن. وەکو د ئەڤێ ڕستا ل خوارێدا، کو فۆرمێ ڕستێ پرسە، بەلێ ب واتا ڕاگەهاندن هاتییە:

– ... چەند گوندێت مە وێرانکرن؟ (گوتارا 15).

2-کردەیا ئاخڤتنێ یا نەڕاستەوخۆ:

د کردەیێن ئاخڤتنێ یێن نەراستەوخۆدا مەبەستا فرێکەری ب ڕێکا فۆرمێ ڕستێ دیارنابیت، بەلکو ب رێکا ئاوازە و دەورووبەری دیاردبیت، ئەڤجا چ ئەو رستە (ڕاگەهاندن) یان (پرس) یان (فەرمانکرن) بیت.

((بە زۆری مەبەستی قسەکەر(هەرەشەکردن، هەواڵدان، پیرۆزبایی کردن، پۆزش هێنانەوە...هتد) لە ڕێگەی کردەی قسەیی ناڕاستەوخۆوە دەردەبڕێ)) (بەکر عومەر عەلی مەعروف، 2000، 84). د شیانداندایە کردەیێن نەراستەوخۆ یێن هەر ئێك ژ ڕستەیێن: (ڕاگەهاندن) یان (پرس) یان (فەرمانکرن)ێ ب ئەڤی ڕەنگێ ل خوارێ بدەنە نیاسین:

أ-کردەیێن ڕستا ڕاگەهاندنێ:

ڕستا ڕاگەهاندن، ل دویڤ ئاوازە و دەوروبەری بۆ چەند مەبەستان دهێتەبکارهینان. **وەکو:**

1- گلە وگازندە و نەڕازیبوون:

وەکو:

- ... پەنابردن بۆ چەك و توندوتیژی کێشەی کورد چارە نابێت...
- ...پەکەکە پارتێکی سیاسی خاوەن باوەڕ بە خەباتی چەکداری، بارودۆخی هەستیاری هەرێم لە بەرچاو ناگرێ...
- ... لە هەندێ شوێن بۆ یاریکردن بە هەست و سۆزی هاوولاتیان کۆمەلێك لێکدانەوەی هەڵە و دوور لە ڕاستی بۆ لێدوانەکەم کرا...(گوتارا 38، لا 531).
- ...وێ قیادێ بۆ خۆ بینن، یا باوەریا وە لێدئێ و هوین پێ دڕازیبن...(گوتارا 15).
- جێی داخە کە دەڵێم هەڵمەتێکی راگەیاندنی زاڵمانە لەولاتانی برا عەرەبەکانمانەوە سەریهەڵداوە کە بکوژ و تاوانبار و سەیاف و جەلادەکان بە مقاوەمە ناودەبات و بەشێوەیەکی وا وەسفیان دەکات کە تەواو ناکۆکە لە گەڵ سروشتی ئەم باندە تاوانبار و شەرخوازانەدا (گوتار 27).

2- پاكانەكرن:

وەكو:

-...لە هەموو سەردەم و كات و ساتێكدا بۆ یەك چركە لە پشتگیریكردنی گەلی كورد لە هەر كوێیك بێت بۆ بەدەستهێنانی مافە نەتەوەییەكان خۆمان دوورەپەرێز نەگرتووە...(گوتارا 38).

-...ئەڤە نەسیاسەتا مەیە نەتەربیەتا مەیە، ڕێ بێتەدان غەدر بهێتەكرن ل كەسەكی... (گوتارا 15).

-ئێمە سالی 1992 لە ئەنجامی هەڵبژاردن تەنازولمان كرد هەر لەبەر ئەوەی شەڕ نەبێ، چونكە هەر لەو سەردەمەدا، یەكێتی خۆی بۆ شەڕ ئامادە كردبوو (گوتارا 22).

3- گەفەكرن(هەڕەشە):

وەكو:

-...ئەگەر جارێكی دیكە ئەو هەر دوو غولامانەی تۆ دزی بكەن، دەستی تۆ دەبڕم... (گوتارا 1).

-...پیلانەكەتان...سەركەوتوو نابێ... (گوتارا 5).

- پاراستنی ژیان و ماف و كەرامەتی هاووڵاتییان بەرزترین ئاوات و ئامانجی تێكۆشانی پارتی بێت...بە هیچ شێوەیەك و لە هیچ ئاستێك و هیچ كەسێك ڕەفتاری پێچەوانەی ئەو ئامانجانە قبووڵ ناكرێت (گوتارا 22).

- ...ئێوە و ئەوان دڵنیائەكەمەوە...ساز و ئامادەین بۆ هەر پێشهاتێك (گوتارا5).

4– نرخاندن:

وەكو:

– ...ئەم شارە قارەمانە... (گوتارا 10).

– ...شۆڕشا ئەیلوولێ... شۆرشەكا یا ب ئەخلاق بوی... (گوتارا 11).

– ...ئەم رۆژە رۆژێكی پیرۆزە لە مێژووی گەلەكەماندا... (گوتارا 28).

– ئەم دەسكەوتەی ئەمڕۆی ئێمە لە سایەیدا خۆمان و ولاَتی خۆمان بەڕێوەدەبەین شایانی ئەوپـەڕی قوربانیدانە لەبەر ئەوەی دەستكەوتێكە بە خوێن و بە قوربانیدان هاتۆتە دی، ئەمە بەرهەمی خوێنی هەزاران رۆڵەی ئەم ولاَتەیە... (گوتارا 24).

– ...رابردووی كورد پڕ لە شانازییە (گوتارا 25).

5– تاوانباركرن:

وەكو:

– ...گەلەك ل وان یێت كو مەسەلا گەندەلیێ و گلە وگازندێ كریە وێردێ سەر زمانێ خۆ ئەو ملائیكەت نینە...(گوتارا 19).

– ...دا بێژنە یێت پارتی لیستێت وە دروستن،بەس یێت یەكەتیێ نەدروستن...

–..دا بێژنە یێت یەكەتییش، لیستا فرقا وە ئینای دروستن بەس یێت پارتی نەدروستن... (گوتارا 19).

– ...ئەو ژمارە شەهیدی كە ئەمڕۆ دوای سالاَنێكی زۆر لە گۆڕ غەریبی خاكی كوردسـتان تەرمی پیرۆزیان لەباوەش دەگرێ بەشێك بوون لەو هەشت هەزار بارزانییە بێدیفاعەی كە ڕژێمی گۆڕكراوی سەدام لە ساڵی1983 تەنیا بەهۆی

کوردبـوون وهەڵوێستی کوردپەروەرییانەوە نامرۆڤانە شـوێن بزر و دواتر ئەنفالی کردن(گوتارا 30).

–... یەکێتی ڕێگەی شەڕ...گرتەبەر(گوتارا 22).

6– توانج:

وەکو:

–... وەکو...جەماعەتی(ئەشهەدو بیلاهن)... (گوتارا 2).

7– ئاگەهدارکرن:

وەکو:

–...بزوتنەوەی گۆڕان... فەرامۆشناکرێت...(گوتارا 30).

–... ئەمرۆ جارێکی تر، پارتی دیموکراتی کوردستان وەکو حزبێکی نیشتمانیی گەورە و سەرەکیی کورد لە ساحەی خەباتدا خۆی دەنوێنێ...(گوتارا 22)

–...پارستنا دەستکەفتا گەلەك ب زەحمـەترە ل دەستئینانا وان...(گوتارا 19).

–... سەفین لە بن دێ و یەکێتی لە بن نایێ.

– ئەو دەستکەوتانەی هەمانە هێشتا دەڵەمەیە... (گوتارا 6).

–کورد گەلی(صلاح الدین)ە، کە شەرق و غەرەب ئەیناسێ، گەلی زانایانی گەورەی ئیسلامە (گوتارا 25).

8– پەیماندان:

وەکو:

–...دێ کارکین بۆ هەلبژارتنان...

-... ب زویترین وەخت دێ سەرەدانا واش کەم...

-...دێ پرۆژێن زۆرێت مەزن بۆ وان هێنەڤەکرن...

-... ب هەمی هێز و شیانێت خۆ دێ ل پشتەڤانییا دەزگایێ نەزاهێ بم... (گوتارا 19، لا 462-463).

- هەرچی زەویە بەموساتەحە دراوە لێکولێنەوەی لێدەکرێ و بەپیێ یاسا رێوشوێنی لە گەڵدا دەکرێ(گوتارا 37).

9- گوماندەربڕین:

وەکو:

-...خوازیاری ئەوەبوون،دەزگا حکومییەکان و هێزەکانی ئاسایش بێلایەن بێ... (گوتارا 5).

ب-کردەیێن ڕستا پرس:

ڕستا پرسژی هەر وەکو ڕستا ڕاگەهاندنێ ل دویف ئاوازە و دەوروبەری، بۆ چەند مەبەستان دهێتەبکارهینان. وەکو:

1-پاکانەکرن:

وەکو:

-... کا دێ من چ داخوازەك کریە ل دەرڤەی دستووریێ فیدرالی کو ماف دایە مە؟

-...من چ داخوازکریە خارجی وان ئیتفاقێت مە کرین؟(گوتارا 19).

-تۆ بە بەلاش گیراوی، بە زوڵم لێرەی...؟(گوتارا 2)

2–ئاگەهدارکرن:

وەکو:

– پرسیار ڤەیە ل مللەتێ عیراقێ کی د خزمەتا وەدایە و کێ خێر گەهشتاندە عیراقێ؟

–...ئەم ل کێرێ بوین و گەهشتینە کیرێ؟(گوتارا 19).

–من دەمەوێ لێرە نەختێك لەسەر ئەوە بدوێم بۆچی دەبێ دەنگ بدەین بە لیستی هاوپەیمانی کوردستان؟ (گوتارا 6).

3– گومان دەربڕین:

وەکو:

–...باشە کە ئێوە نازانن بۆ لێرەم؟ من چۆن بزانم ؟

–...نازانین بۆ لێرەی؟ (گوتارا 2).

4– توانج:

وەکو:

–...هیوادارم دەنگ و باسی چاکت ببیستم؟

–... هیوادارم لە ڕۆژنامەکان کردەوەی باشی تۆ بخوێنمەوە؟(گوتارا 2).

5– سەرسورمان:

وەکو:

– وامزانی عوزرم بۆ دێتەوە؟

– وامزانی هیچ شەرت و مەرجی نییە؟

– وام زانی تۆ مەسئوولی قسە بەدەستێکی؟ (گوتارا 2).

–...مە تەسەورکر پشتی دستووری چ مشکیلە نەمان؟ (گوتارا 19).

6– گەفە:

وەکو:

– حاقدێت ئەڤرۆ... هزرا خۆ بکەنەڤە سالا 1974 یێ شـەڕ بۆ دەستپێکرەڤە؟ (گوتارا 19).

7– پەیماندان:

وەکو:

–...وتمان هنگاو دەنێین بۆ بە ئیدارەکردنی ڕانیە و پشتدەر؟ (گوتارا 9).

8– پەشێمانی:

وەکو:

–...شەر هاتەکرن مە چ ئیستیفادە ژێکر؟ (گوتارا 19).

9– ئامۆژگاری:

– باش بیربکەنەوە ئایا بەم سیاسەتە بەرەو کویێ دەچین ئێمە، کوردستان بەرەو کـویێ دەچیێ ؟ (گوتارا 37).

پ-کردەیێن ڕستا فەرمانکرنیێ:

ئەڤ ڕستەژی دیسان ب ڕێکا ئاوازە و دەوروبەری، بۆ چەند مەبەستان دهێتەبکارهینان. ئەڤجا چ ئەو ڕستە فرمانکرنا ئاشکەرا بیت یان فەرمانکرنا نەئاشکەرابیت. **وەکو:**

1- گلە و گازندە و نەڕازیبوون:

- ...زۆر عەیبە چار پێنج مەلیون عیراقی ئاوارە و دەربەدەر بىن ل دەولەتێت دەرڤە و نەوێرن بێنەڤ ولاتێ خۆدا.
- جەیش لازمە ب فەرهەنگەکێ نوی بێتە پەروەردەکرن،نەك فەرهەنگێ ئینقیلابا، نەك فەرهەنگێ سۆتن و وێرانکرنا گوندا... (گوتارا 19).
- ...ڤەنابیت یەك نەفەر خۆ بکەتە حاکم د عیراقێدا... (گوتارا 13).

2-گەفە:

وەکو:

- ... لازمە داب و نەریتێت مەش بهێنە پاراستن، یەعنی... خەتێت سور...، نابیت، لێبهێتەلادان... (گوتارا 13).
- ...هێزی تر کەبیانەوێ یەکێتی لەناوبرن،ئەنجامەکەی ئەوە خۆیان لەناو دەبن...
- ...ئەوانەی دەیانەوێ دوژمنایەتیمان بکەن، پێویستە پەند لە تاریخ هەلگرن... (گوتارا 6).

- ماددا (140) بێتە جێبجێکرن عیراق دێ ئستیقرارەکا تەمام کەت، ماددا (140) نەهێتە جێبەجێکرن قووەت نییە بشێتن ژ ئێرە وێڤە یەك پارچا کوردستـانێ ب سیفەتێ داگیرکردن داگیربکەت (گوتارا 19).

3- ئامۆژگاری:

وەکو:

- ...ڕوی شارتانی خۆتان پیشان بدەن.
- ...مەهێلن توندوتیژی ڕوبدات... (گوتارا 37).
- ...نەیەڵێن کەس مافی بخورێ... (گوتارا 28).
- ...مەفرۆزە عـیبرەتەك ژ تاریخ و تەجربێت بێت ڕابـری بێتەوەرگرتن... (گوتارا 19).
- دەبێت غیابی نوێنەرانی برا عەرەبە سوننەکانمان بەشێوەیەکی دیار و پێویست لەبەرچاو بگیرێت و کار بۆ نەهێشتنی ئەم کەمو کوڕییە گەورەیە بکەین (گوتارا 27).

4-پەیماندان:

وەکو:

- ...جارەکادی نابی خوینا کوردی ب دەستێ کوردی بێتەڕێتن(گوتارا 19).
- ...ب هیچ نەوعەکی ئەم ناهێلینش ئەڤ شۆڤێنیە سەربکەڤن یان بەڕنامێ وان سەربکەڤیت... (گوتارا 15).
- چاودێری دارایی کارا بکرێت و دەست لەسەر هەموو موخالەفات دابنێت (گوتارا 37).

5- ئاگەهدارکرن:

وەکو:

-...ئەم جۆرە یەکێتی و هاوخەباتی و هاوهەڵوێستە ئەوەندە پیرۆزە کە دەبێ وەك بیلبیلەی چاوەکانمان بیپارێزین... (گوتارا 28).

-... هێزێك نییە لە دونیادا بتوانێ بە ستەم و تۆقاندن حوکم بکا...(گوتارا 5).

6-پاکانەکرن:

وەکو:

-... بەس وە بهیست ڕۆژەکێ ل ڕۆژا ترۆمبێلەك ل مووسل تەقیبی، بۆمبەك پەقیبی،هەدەفەکێ مەدەنی هاتبیتەدان،ل سەر هەوییێ کابرایەکێ عەرەب هاتبیتەکوشتن، ئەبد و مەپێچێدبی هەمی ڕۆژێ وەللاهی بازارێت وان هەمی وەلێ بکەین،خوین ل جادێت وان بچیت... (گوتارا 15).

- پارتی دیموکراتی کوردستان، بە درێژایی نزیکەی دوو ساڵ و نیو بە نادڵی و بە پێچەوانەی خواستی خۆی ناچار بوو شەڕ بکات، شەڕێك کە ناهەق تووشی بوو بوو (گوتارا 36).

7-تاوانبارکرن:

وەکو:

- ...ئەو هەڵە و کەم و کوڕیانەش دووبارەنەکاتەوە، کە گەلی پێشوو تووشبوون... (گوتارا 5).

8- توانج:

-... لێرە... ڕەنگە زاروکێت دەه سالیش چووبن ڤەبخۆن (گوتارا 13).

د- پلانكرنا گوتاریٚ:

ئاشكەرایە هەتاكو فرێكەر بشێت جەماوەرەكی ڕازیبكەت، دڤێت بەری گوتارا خۆ پێشكێشی ئەوی جەماوەری بكەت، ئەوان كەرەستێن زمانی هەلبژێریت، كو بشێت ب ڕێكا ئەوان كەرەستان كارتێكرنیٚ ل جەماوەری بكەت، چونكی نیازا فرێكەری ل پێشكێشكرنا گوتاریٚ ئەوە جەماوەری ڕازیبكەت. ئەڤەژی ئەویٚ چەندیٚ دگەهینیت، كو كریارا پەیوەندیكرنیٚ ل سەر دوو تەوەران كاردكەت، ئەوژی پلانكرن و جێبەجێكرنە.

پلانكرن و جێبەجێكرن، ئەركێن فرێكەرینە، ئانكو فرێكەرە د ناڤ گوتارا خۆدا ب هەلبژارتنا كەرەستێن زمانی ڕادبیت و پێشكێشی جەماوەری دكەت. ئەڤەژی پێخەمەت هندێیە، داكو بشێت بگەهیتە ئارمانجەكیٚ ئەوژی ڕازیكرنا جەماوەرییە، كەواتە پەیوەندییەكا بهێز د ناڤبەرا (پلانكرنا گوتاریٚ) و (ڕازیكرنا جەماوەر)یدا هەیە، ئەڤجا ئەگەر فرێكەری پێشوەخت خۆ بۆ هەلبژارتنا كەرەستێن زمانی ئامادەكربیت، ل ئەوی دەمی دیٚ شێت ب ڕێكا گوتاریٚ جەماوەری ڕازیبكەت و پێچەوانەژی دروستە. واتە ئەگەر خۆ ئامادەنەكربیت، ل ئەوی دەمی نەشێت جەماوەری ڕازیبكەت، چونكی ڕەنگە ئاخڤتنا ئەوی، ل ئەوی دەمی یا پروپۆچ وبێواتا بیت و چێدبیت هەر چ پەیوەندیژی ب باتیڤە نەبیت.

ئەم دشێین وەسفا پلانكرنا گوتاریٚ، وەكو كریارەك بۆ چارەسەركرنا گرفتان بكەین، ل دەمیٚ ئەم ب پلانكرنا گوتاریٚ ڕادبین، ل ئەوی دەمی مە گرفتەكا ڤەشارتی هەیە و دڤێت بهێتەچارەسەركرن، ئەوژی ئەوە: ئەو ڕێكێن زمانی چنە، كو پێدڤییە فرێكەر هلبژێریت بۆ هندیٚ داكو بشێت كارتێكرنی ل وەرگر(جەماوەر)ی بكەت، ب ئەوی شێویٚ فرێكەری دڤێت؟ و چارەسەركرنا

ئەڤێ ڕێکێ یا ب سانەهی نینە، بەلکو داخوازییا هژمارەکا خالان دکەت (جمعە سید یوسف، 1990، 97)، ئەوژی ئەڤەنە:

1-ئاشنابوونا وەرگر(جەماوەر)ی بۆ بابەتی:

مەبەست ژ ئەڤێ خالێ ئەوە، فرێکەر د گوتارا خۆدا ئاماژێ ب ئەوان کەسان یان ڕویدانان...دکەت، ئەوێن وەرگر(جەماوەر)ی پێزانین یان ئاشنابوون ل سەر ئەوان کەسان یان ڕویدانان هەی، چونکی ئەگەر وەرگر(جەماوەر)ی پێزانین یان ئاشنابوون بۆ کەسی یان ڕویدانێ نەبیت، ئەوێ فرێکەر بەحسدکەت، ل ئەوی دەمی فرێکەر سەرکەتنێ د گوتارا خۆدا نابینیت، ئەڤجا ئەڤ ئاماژەپێکرنە چێدبیت ب ڕێکا جهناڤان بیت یان ب هەر ڕێکەکا دی بیت (جمعە سید یوسف، 1990، 97). وەکو:

- ...بۆیە پڕ بەدڵ سۆپاسی ڕۆڵی کاریگەرانەی دەکەم، کە لەسەر ئاستی عیراق نواندویەتی... (گوتارا 17).

د نموونا ل سەریدا ل دەڤ جەماوەر ئاشنایە و نیاسە، کو جهناڤێ(ی)، مام جەلالە.

- ...بۆ ئێمە زۆر زۆر جێگای نیگەرانییە، کە ئیمڕۆ یەك نەفەر لە بەغدا، دووبارە سۆپای عیراق دروست بکاتەوە، دوور لە هەر ئیتیفاقێك و دوور لە ڕێککەوتن لە گەل لایەنەکانی تر... (گوتارا 17).

د نموونا ل سەریدا، ل دەڤ جەماوەری ئاشنا و دیارە، کو مەبەستا فرێکەری ژ (یەك نەفەر)ی، سەرۆك وەزیرێ عیراقێیە، کو ئەوژی (نوری ئەلمالکی)یە.

- ...تەبیعی... ئەڤ ڕویدانێت کو چەند ڕۆژا بەری نها ل زاخۆ ڕویدای، ڤیا بەحسێ وان ڕویدانا بکەین ئەم... (گوتارا 13).

د نموونا ل سەریدا، ڕویدانێن زاخۆ، ل دەڤ جەماوەری دیارن و جەماوەر دزانیت فرێکەر بەحسێ کیژ ڕویدانان دکەت، ئەوژی ئەو ڕویدانن، ئەوێن ل ڕۆژا ئەینییێ، ڕێککەڤتی (2/12/ 2011) ڕویداین، ئەوژی ل دەمێ هندەك ژ خەلکێ دەڤەرا زاخۆ ڕابووین، جهێن مەی فرۆشتن و مەساجێ سووتین.

2-بنەمایێ واقعی:

فرێکەر بۆ هندێ دچیت، ل دەمێ دئاخڤیت، وەرگر(جەماوەر) گریمانا هندێ دکەت، کو فرێکەر یێ بەحسێ ئەوان ڕویدان و حالات و ڕاستییێن تێگەهشتی و هەبووی دکەت(جمعه سيد يوسف، 1990، 98). نەکو بەحسێ تشتەکێ دکەت، کو هەر چ هەبوونەك د واقعیدا بۆ نەبیت، کو بیتە هۆیێ هندێ فرێکەری شیانا هندێ نەمینیت، کو بشێت هیچ کارتێکرنەکێ ل جەماوەری بکەت، ئەڤەژی پتر د ئەوان دەربڕین و ڕستاندا دیاردبیت، ئەوێن پتر ژ واتایەکێ هەین. **وەکو:**

–...کێوی سەفین کە بە خوین...ئاودراوە... (گوتارا 16).

د ڤێ نموونا ل سەریدا جەماوەر تێناگەهیت، کو مەبەستا فرێکەری ئەوە، کو چیایێ سەفین ب خوینێ یێ هاتییەئاڤەدان، چونکی د واقعیدا تشتێ ب ئەڤی ڕەنگی نینە، بەلکو دێ تێگەهیت، کو ل چیایێ سەفین، خوینا چەندین پێشمەرگەیێن قارەمان یا هاتییەڕێشتن.

3-دەوروبەرێ جڤاکی:

دەوروبەرێ جڤاکی بریتییە ژ ئەوی دەوروبەری، ئەوێ واتا تێدا ب ڕێکا ئەوی چارچۆڤێ جڤاکی ب دەستڤەدهێت، ئەوێ ئاخڤتن تێدا دهێتەئەنجامدان.

هەروەسا د ئەڤی دەورووبەریدا، ئاستێ پەیوەندییا جڤاکی و ڕەوشەنبیری د ناڤبەرا هاوبەشێن ئاخڤتنێدا دیاردبیت (رمزی منیر بعلبکی، 1990، 119).

دەورووبەرێن جڤاکییێن جیاواز پێدڤی ب پەیڤێن جیاواز هەنە. ئەڤەژی دمینیتە سەر جۆرێ وەرگر(جەماوەر)ی و جۆرێ هەلچوونێ، کا ئەو هەلچوونە یا خۆشییە یان هەلچوونەکا نەخۆشییێیە، ژ بەرکو فرێکەر ل گەل هەر جۆرێ جەماوەرەکێ یان جۆرەکێ هەلچوونێ... پەیڤێن تایبەت ب ئەوی جەماوەری یان ئەوی جۆرێ هەلچوونێڤە... بکاردهینیت (جمعە سید یوسف، 1990، 98- 99). ئەڤەژی بۆ هندێ داکو پتر بشێت جەماوەری نێزیکی خۆ بکەت.

أ-جۆرێن جەماوەری:

د جۆرێن جەماوەریدا، ب تنێ دێ بەحسێ جەماوەرێ ئاسایی و جەماوەرێ خودان ڕەوشەنبیرییا بەرز کەین، ب ئەڤی ڕەنگێ ل خوارێ:

1-جەماوەرێ ئاسایی:

ل دەمێ فرێکەر، گوتارا خۆ پێشکێشی ئەڤی جۆرێ جەماوەری دکەت، پێدڤییە ئاستێ ڕەوشەنبیرییا ئەڤی جۆرێ جەماوەری بەرچاڤ وەربگریت، بۆ هندێ داکو د ناڤ گوتارا خۆدا ئەوان پەیڤێن ئالۆز بکارنەهینیت، کو ببنە هۆییێ هندێ ئەو جەماوەر ل گوتارا فرێکەری نەگەهن، بەلکو پێدڤییە ل سەر فرێکەری ئەوان پەیڤان بکاربهینیت، ئەوێن ل دەڤ هەمی تاکەکەسێن ئەوی جەماوەری تێگەهشتی و ئاسان بن.

وەکو:

- ... تشتێ کو ئەز زۆر زۆر شانازییێ پێدکەم، کو ئەز ئێك بویم ژ پێشمەرگێت شۆڕشا ئەیلوولێ،مەزنترین شەرەفە، مەزنترین سەروەرییە،مەزنترین مەنسبە د دنیاییێدا ب نسبەتا من... (گوتارا 11).

د نموونا ل سەریدا واتا هەمی پەیڤێن هاتینەبکارهینان، ڕوون و ئاشکەرانە و جەماوەریێ ئاسایی چ گرفتیێ د تێگەهشتنا ئەواندا نابینیت.

2-جەماوەریێ خودان ڕەوشەنبیرییەکا بەرز:

ئەڤ جۆریێ جەماوەری ژ بەرکو د ئاستیێ ڕەوشەنبیرییەکا بەرزدایە، ژ بەرهندیێ فرێکەر ل دەمێ گوتاریێ پێشکێشی ئەڤی جۆریێ جەماوەری دکەت، بۆ هندیێ داکو خۆ بینیتیە ئەوی ئاستیێ جەماوەری، ژ بەر هندیێ گەلەکجاران هەولا هندیێ دکەت، پەیڤێن ب زەحمەت د ناڤ گوتارا خۆدا بکاردهینیت. ئەڤجا چ ئەو پەیڤێن زەحمەت کوردی بن یان بیانی بن. وەکو:

- ...تشتەکیێ زۆر زۆریێ تەبیعییە بۆچــوونێت جودا هەبن، حزبێت جودا هەبن، بەس تڤیا...چەترەك هەبی، کو ئەم هەمی دبن ویێ چەترێدا بن، ئەویش چەترا کوردەوارییێ بیت... (گوتارا 13).

پەیڤا زەحمەتا کوردی: چەترە، کو ب واتایا (سیوانە) دهێت.

- ...من نەڤێت چ (کبش الفداء)ا پەیدابکەن، بیـژین وەللاهی خەتاییێت ڤینە،ئەگەر بیتە مەسئولیەت، ئەز بەری هەمییا تەحەمولا مەسوئلیەتیێ دکەم... (گوتارا 13).

پەیڤا زەحمەتا بیانی: (کبش الفداء)ە، کو ب واتایا (گیسکیێ خێریێ) دهێت.

ب-هەلچوون:

د ڤێرێدا ب تنیێ دیێ بەحسیێ دوو جۆرێن هەلچوونیێ کەین، ئەوژی هەلچوونا خۆشی و هەلچوونا نەخۆشییێە. ئەوژی ب ئەڤی ڕەنگیێ ل خواریێ:

1-هەلچوونا خۆشییێ:

ل دەمێ فرێکەر گوتارا خۆ د هندەك بۆنە و هەلکەڤتێن خۆشدا پێشکێشی جەماوەری دکەت، ڕەنگە هندەکجاران ئەو خۆشییا هەلکەڤت و بۆنەیان د گوتارا ئەویدا ڕەنگڤەبدەت، کو ئەڤە دبیتە ئەگەریێ هندیێ هەلچوونا خۆشییێ ل دەڤ

فرێکەری د ناڤ هندەك پەیڤێن گوتارا ئەویدا پەیدابیت. ئەڤ پەیڤە ژ بلی هندێ، کو تژی هەست و سۆزن، دیسان هلگرێن چەمکێن خۆشییێنە. ئانکو ل ڤێرێ هەست و سۆزێن فرێکەری و چەمکێن خۆشی و کەیفخۆشیێ پێکڤە هەلچوونا خۆشییێ د ناڤ هندەك پەیڤێن گوتارا ئەویدا پەیدادکەن. وەکو د ئەڤێ نموونا ل خوارێدا دیاردبیت:

- ...ئەڤرۆ ئەو ڕۆژە کو ب ڕاستی ئینسان ببێژیت ڕاستی مرن یا حەقە. تەنها و تەنها، تەنها و تەنها هیڤیا من ئەو بوویە ڕۆژەکا هۆ ئەم هۆ ب سەربەرزی بهێنە نـاڤ جەماوەرێ کوردستانێ، و تشتەکێ دی د دونیاییێدا نە مە مەتلەبە و نە مـــە دڤێ و نە تشتەکێ ژ ڤێ مەزنترە ل نك مە(گوتارا 14).

ئەڤ گوتارا ل سەری ئێکەمین گوتاربوو، فرێکەری ل بازێرێ دهوکێ پێشکێشی جەماوەری کری، ئەوژی پشتی ڕاپەرینا سالا 1991 بوو. د ئەڤێ نموونا ل سەریدا ڕادێ هەلچوونا خۆشییێ ل دەڤ فرێکەری گەهشتییە ئەوی ئاستی، فرێکەر پەیڤا (مرن) بۆ خۆشییێ بکاربهینیت، ژ بلی بکارهینانا پەیڤێن (سەربەرزی، هیڤی، حەقە، نەمەتلەبە). کو ئەڤ پەیڤەژی د ناڤ ئەوێ نموونا ل سەریدا هەلچوونا خۆشییا فرێکەری تێدا ئاشکەرا و دیارە.

2–هەلچوونا نەخۆشییێ:

هەلچوونا نەخۆشییێ بەرۆڤاژی هەلچوونا خۆشییێیە، کو د ئەڤی جۆریدا هەست و سۆزێن فرێکەری و چەمکێن نەخۆشییێ ئەوێن ژ ئەنجامێ هەلکەڤت و بۆنەیان ب دەستڤەهاتین، د ناڤ هندەك پەیڤێن گوتارا فرێکەریدا ڕەنگڤەددەن. وەکو:

- ...چەند ئەز متەئەسربووم ب سۆتنا وان دوکان و وا محلاتێت، باوەرکەن دووبەرابەر ئەز متەئەسر بووم ب سۆتنا مقراتێت یەکگرتوو(گوتارا 13).

د نموونا ل سەریدا پەیڤێن:(متەئەسربووم، سۆتن...)، هلگرێن هەلچوونا نەخۆشییێنە.

دیسان فرێکەر (فرێکەر) ل دویڤ دەوروبەرێ جڤاکی، هندەك دەربڕینان بکاردهینیت، وەکو دەربڕینێن سوپاسیکرن و لێبورین خواستنێ...، هەروەسا دەربڕینێن ڕێپێدانێ وەکو: ئەگەر ڕێ بدەنە من و دەربڕینێن خواترخواستنێ. وەکو: ل بن چاڤدێرییا خودێ بن، خودێ ل گەل هەوە بیت... ئەڤ هەمی دەربڕینە بۆ هندێ ژ لایێ فرێکەریڤە دهێنەبکارهینان، داکو نێزیکییێ د ناڤبەرا خۆ و وەرگر(جەماوەر)یدا دروستبکەت. هەروەسا ئەو دەربڕین ئەرکەکێ جڤاکی دبینن و زمانێ تاکەکەسی ب جڤاکێ ئەویڤە گرێددەن و ئەڤ هەمی دەربڕینە دچنە د بن زمانێ ڕێزگرتنێدا (جمعە سید یوسف، 1990، 99). کو ل خوارێ دێ هەولدەین نموونان بۆ ئەوان دەربڕینان بهینن. **وەکو:**

- **سوپاسیکرن:**

وەکو:

- ...لە کۆتایدا جارێکی تر پڕ بە دڵ سوپاستان دەکەم، سوپاسی هەستی بەرزتان دەکەم،لە هەر کوێەك بم، لە هەر مەوقعێك بم بۆ من گەورەترین شەڕەف هەر ئەوەیە پێشمەرگەی کوردستان و خزمەتکاری ئێوەبم... (گوتارا 17).

- **لێبورین خواستن:**

وەکو:

- ... ئەز داوا لێبورینێ دکەم بۆ وان دەڤەرێت،کو من مەجال نەبووی ئەز بچم.... (گوتارا 19).

- ڕێپێدان:

وەکو:

- ... ڕێکێ بدەنە من وەك هاولاتییەکێ کوردستانێ،ئەز ڕەئیا خۆ عەڕزێ وە بکەم... (گوتارا 19).

-خواترخواستن:

وەکو:

- ... فەرموو وەرن با کوردستان خۆشەویست ئاوەدانتر بکەین و بەختەوەر بکەین و برایەتیمان قولتر بکەین. سلاوی خواتان لێبێت (گوتارا 37).

دیسان ئەو نموونێن دی، ئەوێن دەربڕینێ ژ ڕێزگرتنێ دکەن. وەکو:(گەورەم، بەرێز، ڕێزدار....)، دچنە د ناڤ دەوروبەرێ جڤاکیدا، چونکی فرێکەر ل دویڤ دەوربەرێ جڤاکی ئەوان نیشانکارێن جڤاکی، بکاردهینیت، بەلێ ژ بەرکو مە د ناڤ نیشانکارێن جڤاکیدا ئاماژەپێکریە، لەوا ئەم ل ڤێرێ نموونان بۆ ناهینین.

4-ڕێکێن دیبێن زمانی:

گەلەك تشت هەنە، فرێکەری دڤێت ل سەر باخڤیت، بەلێ ئەوان تشتان، دەربڕینێن زمانیێن بەر دەست نینن، ل ڤێرێ فرێکەر ڕادبیت دەربڕینێن نوی بۆ ئەوی تشتی ئامادەدکەت یان دروستدکەت (جمعە سید یوسف، 1990، 99). ئەڤ دەربڕینێن فرێکەر دروستدکەت واتایەکا کویر هەیە و ب ڕێکا پێکهاتا دەربڕینێ ب دەستڤەناهێت، ل ڤێرێ هەتاکو وەرگر (جەماوەر) ل واتا و مەبەستا ئەوان دەربڕینان بگەهیت و پێ کاریگەر ببیت و شرۆڤەکرنەکا گونجای بۆ ئەوان دەربڕینان بکەت، پێدڤی ب چالاکییێ هەیە. وەکو:

- ... ئەڤ نانا ئەم دخۆین لوتفا خودێیە، بەس دەولەت سەرێ وان شەهیدا و ڤان قەهرەمانا و شەهیدێت زیندی بێت کو ماین... (گوتارا 11).

ئەڤ ڕستەیا ل سەری، ڕستەیەکا ناوێزە و نەپەسەندە“ چونکی وەکو ئاشکەرا د جیهانا ژ دەرڤەدا شەهیدێن زیندی نینن، بەلێ جەماوەر ب ڕێکا چالاکییا ئاخڤتنێ و ئەوی دەوروبەرێ ئەو ڕستە تێدا هاتیەگوتن، دشێت واتایەکا گونجای بدەتە ئەوێ ڕستێ و دیاربکەت، کو مەبەستا فرێکەری ئەوە، کو شەهیدان هند بەهایێ هەی، هەتا گەهشتییە ئەوی ڕادی فرێکەر بێژیت: شەهیدێن زیندی.

– ...زۆر جارا مە گوهلێدبیت، دێ بێن کورد ها ها هندا مای... دێ مووسل خۆن... (گوتارا 15).

ئەڤ ڕستەیا ل سەری، هەر وەکو ڕستا ل بەری خۆ، ڕستەیەکا ناوێزە و نەپەسەندە، چونکی وەکو ئاشکەرا مرۆڤ نەشێن باژێران بخۆن، بەلێ جەماوەر ب ڕێکا چالاکییا ئاخڤتنێ و ئەوی دەوروبەرێ ئەو ڕستە تێدا هاتیەگوتن دشێت واتایەکا گونجای بدەتە ئەوێ ڕستێ و دیاربکەت، کو مەبەست ئەوە، کو کوردان چ نەمایە ل مووسل نەکری.

پشکا پێنجێ

ڕازیکرن د گوتارا دهێتەگوتن(زارەکی) دا

أ-سەرەتا:

ب شێوەكێ گشتی (گوتارا دهێتەگوتن) [1]، دابەشی دوو جۆرێن سەرەكی دبیت، ئەوژی گوتارا بینرای و بهیستییە(گوتارا تەلەڤزیۆنی) و گوتارا بهیستی(گوتارا ڕادیۆ)یە، لێ ژ بەركو ئەو ڕەگەزێن ڕازیكرنێ، ئەوێن د گوتارا: (بینرای و بهیستی– تەلەڤزیۆن)یدا بكاردهێن، كو بریتینە ژ: (دەنگ، ڕویدان، ڤەگەڕان بۆ مێژوویێ، پەنابرن بۆ ئایندی، هەلبژارتنا پەیڤێ، ڕێكخستنا پارچێن گوتارێ، بەرچاڤ وەرگرتنا دەوروبەرێ گونجای و هەلكەڤتێ) هەر ئەو ڕەگەزەن، ئەوێن د گوتارا بهیستی(ڕادیۆ)ژیدا دووبارە دبنەڤە و ب تنێ جوداهی د ناڤبەرا ئەواندا د ئەوێ چەندێدایە، كو د گوتارا تەلەڤزیۆنیدا، ڕەگەزێن:(دیمەنێ فرێكەری) و (جولاندنا پەرەزمانی) هەنە و د گوتارا ڕادیۆییدا ئەڤ ڕەگەزە نینن، ژ بەر هندێ دێ هەولدەین، د گوتارا دهێتەگوتندا، بەحسێ دوو جۆرێن ڕەگەزان كەین، كو ئێك ژ ئەوان هاوبەشن ل گەل گوتارا تەلەڤزیۆنی و گوتارا ڕادیۆیی و ڕەگەزێن دی ب تنێ تایبەتن ب گوتارا تەلەڤزیۆنیڤە. هەر وەكو ل خوارێ دیاردبیت:

---

(1) پێدڤییە ئاماژێ ب ئەوێ چەندێ بدەین، ژمارەیەك ژ گوتارێن دهێنەگوتنێن(تەلەڤزیۆن و ڕادیۆ) كوردی، ئەو گوتارن، ئەوێن د بنەرەتدا ب شێوەكێ ڕاستەوخۆ ل جه و دەڤەرێن جودا هاتینەگوتن و ب شێوەكێ زیندی و ئێكسەر ل كەنالێن تەلەڤزیۆن و ڕادیۆیان بۆ جەماوەری هاتینەڤەگوهاستن.

ب-ڕەگەزێن هاوباش د گوتارا تەلەڤزیۆنی و ڕادیۆییێدا:

د گوتارا تەلەڤزیۆنی و ڕادیۆییێدا، کۆمەکا ڕەگەزان هەنە، کو ڕۆلەکێ سەرەکی د کریارا ڕازیکرنێدا دبینن، ئەڤجا هەتاکو فرێکەر بشێت ب ڕێکا گوتارا تەلەڤزیۆنی و ڕادیۆیێ جەماوەری ڕازیبکەت، پێدڤییە ڕەچاڤییا ئەڤان ڕەگەزێن ل خوارێ بکەت:

1-دەنگ:

هێزا ڕستێ و ئاوازە و ڕاوستان، هەر وەکو چەوا د ئاخڤتنا ئاسایدا ڕۆلێ ڕازیکرنێ هەنە، هەر ب هەمان شێوە د گوتارا تەلەڤزیۆنی و ڕادیۆیژیدا ڕۆلێ ڕازیکرنێ دبینن، کو ل خوارێ دێ هەولدەین ب جودا بەحسێ هەر ئێك ژ ئەوان فۆنیم(کەرەست)ێن نەکەرتی کەین:

<u>أ-**هێزا ڕستێ**-Sentences Stress :</u>

د گوتارا تەلەڤزیۆنی و ڕادیۆییێدا، فرێکەر دشێت سەرەنجا جەماوەری بۆ هزرا سەرەکییا خۆ ڕابکێشیت، ل دەمێ هێزێ ب وردی و ب نەخشەکێشان دئێخیتە سەر ئەوی کەرەستەی، ئەوێ دەربڕینێ ژ هزرا سەرەکییا فرێکەری دکەت، چونکی ل دەمێ فرێکەر دووپاتکرنێ ب ڕێکا هێزێ ل کەرەستەکی ژ کەرەستێن ڕستێ دکەت، ئێکسەر ئەو دووپاتکرن سەرەنجا جەماوەری بۆ خۆ ڕادکێشیت، ب ئەڤێ چەندێ فرێکەر دشێت هزرا سەرەکییا خۆ بگەهینیتە جەماوەری و ب ئەڤێ ڕێکێ دشێت جەماوەری ب ئاخڤتنا خۆ ڕازیبکەت. هەر وەکو د ئەڤان نموونێن ل خوارێدا دیاردبیت:

–چی چاك و چی بەكەلگە بۆ خەڵك و مللەت ئا ئەوە دە'چەسپێت (گوتارا 2).

د ڕستا ل سەریدا، فرێكەری هێزا ڕستێ ئێخستییە سەر كارێ ڕستێ، بۆ هندێ داكو بشێت سەرەنجا جەماوەری بۆ ئەوێ هێزێ یان دووپاتكرنێ ڕابكێشیت، ژ بەركو فرێكەری ڤیایە هزرا سەرەكییا خۆ ب ڕێكا كارێ (چەسپاندن)ێ بگەهینیتە جەماوەری و ب ئەڤێ ڕێكێ جەماوەری ب ئاخڤتنا خۆ ڕازیبكەت، بەلگەژی ئەوە، ئەگەر فرێكەری ل شینا گوتبا(دەچەسپێ)، گوتبا (ناچەسپێ)، ل ئەوی دەمی دا كریار یا پێچەوانەبیت، چونكی ئەڤ چەندە دابیتە ئەگەر فرێكەر جەماوەری ژ خۆ دویربێخیت، نەكو نێزیكی خۆ بكەت، ئەڤەژی ژ بەر هندێیە، كو هەر مللەتەكی پێخۆشە، تشتێ باش بۆ ئەوان بهێتەچەسپاندن، نەكو تشتێ خراب، ژ بەر هندێ فرێكەری ئەڤ چەندە ب دەرفەت دزاییە و هێز ئێخستییە ل سەر كارێ(دەچەسپێ).

– ...مللەتی كورد مەشهورە... بە دڵپاكی'... (گوتارا 2).

د ڕستا ل سەریدا فرێكەری ڤیایە هزرا سەرەكییا خۆ ب ڕێكا بەركارێ نەراستەوخۆ:(بە دڵپاكی) بگەهینیتە جەماوەری، ژ بەر هندێ هێزا ڕستێ ئێخستییە ل سەر ئەوێ پەیڤێ، بۆ هندێ داكو بشێت سەرەنجا جەماوەری بۆ ئەوێ هێزێ یان دووپاتكرنێ ڕابكێشیت، ئەڤەژی بۆ هندێیە، داكو بشێت ب ئەڤێ ڕێكێ جەماوەری ب ئاخڤتنا خۆ ڕازیبكەت، چونكی فرێكەر دزانیت ئەگەر هزرا سەرەكییا خۆ بكەتە د پەیڤا وەكو(دڵپاكی)دا، فرێكەر دێ شێت كارتێكرنێ ل هەست و سۆزێن جەماوەری بكەت و د ئەنجامدا جەماوەری ب ئاخڤتنا خۆ ڕازیبكەت، چونكی هەر مللەتەكی یان جەماوەرەكی پێخۆشە تۆ سالۆخكرنا ئەوان ب دلپاكییێ بكەی، نەكو ب دل نەپاقژییێ، ژ بەر هندێ فرێكەری ب دەرفەت زانییە هێزا ڕستێ ل سەر پەیڤا(بەدڵپاكی)دابنیت.

ب-ئاوازە -Intonation :

د گوتارا تەلەڤزیۆنی و ڕادیۆییێدا، فرێکەر دشێت ب ڕێکا گوهۆڕینا پلا ئاوازێ، جەماوەری بۆ لایێ خۆ ڕابکێشیت، فرێکەر د گوتارێدا، ئاوازا ئاخڤتنا خۆ بەرزدکەت، بۆ هندێیە داکو هاندانێ ل دەڤ جەماوەری دروستبکەت و ئاوازا ئاخڤتنا خۆ نزمدکەت، بۆ هندێ داکو دووپاتییێ ل سەر خالەکا دیارکری بکەت و د هەر دوو حالەتاندا فرێکەر سەرەنجا جەماوەری بۆ خۆ ڕادکێشیت. ئەڤجا ئەگەر فرێکەری ب نەخشەکێشان و ب وردی بەرزی یان نزمییا ئاوازێ کاربهینیت، دێ شێت جەماوەری ب هزر و ئاخڤتنا خۆ ڕازیبکەت. وەکو:

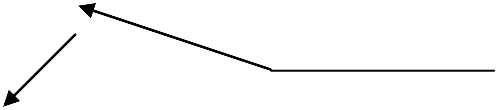

– ...شەهیدێت هەلەبچە گرێیا بەختێ مە ڤەکر. (گوتارا 19).

د ئەڤێ نموونا ل سەریدا فرێکەری ب ڕێکا ئاوازا نزم، دووپاتی ل هندێ کریە، کو ئەگەر شەهیدێن حەلەبچە نەبان، ئەو ئازادییا نوکە ئەم تێدا ب دەستڤە نەدهات. فرێکەری ب ڕێکا ئاوازا نزم دووپاتی ل ئەوێ هزرێ کریە، داکو بشێت کارتێکرنێ ل هەست و سۆزێن جەماوەری بکەت و د ئەنجامدا جەماوەری ب هزرا نموونا ل سەری ڕازیبکەت.

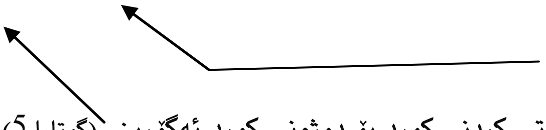

– ...نەریتی کردنی کورد بۆ دوژمنی کورد ئەگۆڕین. (گوتارا 5).

د ئەڤێ نموونا ل سەریدا، فرێکەری ئاوازا دەنگێ خۆ بەرزکریە، ئەڤەژی بۆ هندێیە داکو فرێکەر بشێت جەماوەری هانبدەت هندێ، کو دڤێت ئەم نەریتێ دوژمناتییا کوردی بۆ کوردی بگوهۆڕین و نەهێلین.

پ-ڕاوستان- Stopping :

د گوتارا تەلەڤزیۆنی و ڕادیۆییدا، فرێکەر دشێت سەرەنجا جەماوەری بۆ پارچەیێن ئاخڤتنا خۆ ڕابکێشیت، ئەوژی ل دەمێ ڕاوستانان د ناڤ ئاخڤتنا خۆدا ب نەخشەکێشان و ب وردی ل بەری و پشتی هەر هزرەکا گرنگ و سەرەکی بکاردهینیت، ب ئەڤێ چەندێ، فرێکەر دشێت ب ڕێکا ڕاوستانان، کارتێکرنێ ل هەست و سۆزێن جەماوەری بکەت و د ئەنجامدا جەماوەری ب هزرا گشتییا ئاخڤتنا خۆ ڕازیبکەت. **وەکو:**

- ...ئەمڕۆ مللەتی کورد ←ئەمن و ئاسـایشێکی باشی هەیە لە وڵاتی خۆیدا← ئەوە نعمەتێکی زۆر گەورەیە... (گوتارا 2).

د ئەڤێ نموونا ل سەریدا فرێکەری ڤیایە جەخت و دووپاتیێ ل هزرا گرنگ و سەرەکییا ئەوێ نموونێ بکەت، کو ئەوژی: ((ئەمن و ئاسایشییێکی باش هەیە لە وڵاتی خۆیدا))، ژ بەرکو ب ڕێکا ئەوێ ڕاوستانێ فرێکەر دێ شێت سەرەنجا جەماوەری بۆ خۆ ڕابکێشیت و جەماوەری ب هزرا گشتییا نموونا ل سەری ڕازیبکەت.

- ...هیچ کەس بۆی نییە ←بەنـاوی ئیسلامەوە ←بە ئاگر و ئاسنەوە حوکم بەسەر خەلکیدا بکات... (گوتارا 1).

د ئەڤێ نموونا ل سەریدا فرێکەری ڤیایە جەخت و دووپاتییێ ل هزرا گرنگ و سەرەکییا ئەوێ نموونێ بکەت، کو ئەوژی: ((بە ناوی ئیسلامەوە)) یە، ژ بەرکو ب ڕێکا ئەوێ ڕاوستانێ فرێکەر دێ شێت سەرەنجا جەماوەری بۆ خۆ ڕابکێشیت و جەماوەری ب هزار گشتییا نموونا ل سەری ڕازیبکەت.

2-هەلبژارتنا پەیڤێ:

ئەڤ ڕەگەزە پەیڤێن ورووژێنەر و پەیڤێن هاندان و پەیڤێن ڕێز تێدا هەین ب خۆڤە دگریت، چونکی ئەڤان پەیڤان ڕەهەند و مەودایەکێ ڕازیکەر د گوتارا ڕامیاریدا هەنە.

ل خوارێ دێ هەولدەین، ئەڤان جۆرێن پەیڤان د ناڤ گوتارا ڕادیۆیی و تەلەڤزیۆنیدا ب ئەڤی ڕەنگی بەحسبکەین:

<u>أ- پەیڤێن ورووژێنەر:</u>

ئەگەر ئارمانجا سەرەکییا گوتارێ، ڕازیکرن بیت، ل ئەوی دەمی پەیڤێن ورووژێنەر دبنە کلیلکا زمانێ ڕازیکرنێ، ژ بەرکو ئەڤان پەیڤان شیانا سەرنجڕاکێشانێ هەنە. ئەڤجا فرێکەر دێ شێت سەرەنجا جەماوەری بۆ لایێ خۆ ڕابکێشیت و د ئەنجامدا کارتێکرنێ ل هەست و سۆزێن جەماوەری بکەت و جەماوەری ب هزرێن خۆ ڕازیبکەت، ئەوژی ل دەمێ فرێکەر د ناڤ گوتارا خۆدا پەیڤێن ورووژێنەر بکاردهینیت.

مەبەست ژ پەیڤێن ورووژێنەر، ئەو پەیڤن ئەوێن سۆز و هەلچوونەکا زێدە تێدا هەبن و ئەڤ پەیڤ سەرەنجا جەماوەری بۆ خۆ ڕادکێشن و کارتێکرنێ ل هەست و سۆزێن جەماوەری دکەن.

د گوتارا تەلەڤزیۆنی و ڕادیۆییێدا پەیڤ دێ کاریگەر و ڕازیکەرتر بن، ئەگەر پەیڤێن هەلبژارتنی ورووژێنەرتر بن، چونکی چێدبیت ئێك ژ هەڤواتاییێن پەیڤێ ورووژاندنەکا زێدەتر هەبیت. وەکو د هەر دوو پەیڤێن (دکتاتۆر و ستەمکەر)دا دیاردبیت. هەر چەندە ئەڤ هەر دوو پەیڤە هەڤواتاییێن ئێکن، بەلێ ئەو ورووژاندنا

د پەیڤا (دکتاتۆر)دا هەی، زێدەترە ژ ئەویٚ ورووژاندنا د پەیڤا (ستەمکەر)دا هەی. دیسان ئەگەر ئەم تەماشەی هەر دوو پەیڤێن(دوژمن و نەحەز) بکەین. دیٚ بینین ئەو ورووژاندنا د پەیڤا (دوژمن)دا هەی زێدەتر، ژ ئەویٚ ورووژاندنا د پەیڤا (نەحەز)دا هەی، هەر چەندە ئەو هەر دوو پەیڤ وەکو هەر دوو پەیڤێن(دکتاتۆر و ستەمکەر)، هەڤواتاییێن ئێکن.

ل خواریٚ دیٚ هەولدەین نموونان بۆ هندەك ژ پەیڤێن ورووژێنەر، د ناڤ گوتارا تەلەڤزیۆنی و ڕادیۆییێدا بهینین، کو ئەو پەیڤ هاریکارن فرێکەر بشێت ب ڕێکا ئەوان کارتێکرنیٚ ل هەست و سۆزێن جەماوەری بکەت و جەماوەری ب هزرا خۆ ڕازیبکەت، ئەو پەیڤێژی دابەشدبنە سەر:

1–ناڤێن ورووژێنەر:

ناڤیٚ ورووژێنەر چێدبیت ناڤەکیٚ گشتی بیت. ئەڤجا ئەو ناڤی تێگەهەکیٚ باش(ئەرێنی) هەبیت وەکو: (سەربەستی، یەکسانی، ئازایی، تێکۆشەر، تێکۆشان، ڕەنج، دۆست، قۆربانیدان، مژدە، ئاشتی، ئازادی، دیموکراتی، یەکرێزی، تەبایی، ماف،...هتد) هەبیت یان تێگەهەکیٚ خراب(نەرێنی) هەبیت. وەکو:(دیکتاتۆر، دیکتاتۆریەت، شۆڤینی، دوژمن، درۆ(درەو)، تیرۆریست، پاشڤەڕۆ(کۆنەپەرست)، کارەسات، ڕژێم،...هتد). دیسان ناڤیٚ بکەری و بەرکاریژی. وەکو(بکۆژ، کوژراو) بهێز و ورووژێنەرن. ئەڤ هەمی جۆرێن ناڤی ڕۆلیٚ ڕازیکرنیٚ د گوتارا دبینن. ل خواریٚ دیٚ هەولدەین هندەك نموونان بۆ ناڤێن ورووژێنەرێن تێگەهێن باش و خراب هەین، د ناڤ گوتارا تەلەڤزیۆنی و ڕادیۆییێدا بهینین:

أ–ناڤێن ورووژێنەرێن تێگەهەکێ باش هەین:

د ئەڤان نموونێن ل خوارێندا، ناڤێن ورووژێنەرێن تێگەهێن باش هەین، بریتینە ژ پەیڤێن : (ڕەنج، ماف، قۆربانییەکان، ئازادی، دیمۆکراسی، سەربەستی)، ئەو نموونەژی ئەڤەنە:

- ... ئەم وەزعەی لە کوردستان دروست بووە،...بەرهەمی خوێنی شەهیدانی ئێوەیە، بەرهەمی ڕەنجی ئێوەیە، پاراستنی ئەم هەرێمە و ئەم دەستکەوتانەش ئەرکی ئێوەیە، ئێوە نابی بەرگری لەم دەستکەوتانە بۆ کەسێکی تر بەجێ بێڵن، خۆتان ئەبی بەرگری لێ بکەن (گوتارا 17).
- ... چ جارا...موساوەمێ ل سەر مافێ مللەتێ کورد ناکەم (گوتارا 19).
- ... ئەوەی ئێمە داوای دەکەین، ئەوەی دەستمان کەوتووە زۆر زۆر کەمترە لە قۆربانییەکانی گەلەکەمان، سەرەرای ئەوەش هێشتا هەندێك...نابینن کە گەلی کورد کەخۆدان ماف بیت (گوتارا 17).
- ...مایەی شانازییە بۆ ئێمە کە سولەیمانی بووتە نموونەی ئەم ئازادی و دیموکراسی لە سەرتاسەری کوردستان و عێراقدا، وە هیوادارین ئەم ڕاستییە باش کەلکی لێ وەربگیرێت وە هەموو لایەك ڕێزی دەستکەوتەکانی شاری سولەیمانی و خەڵکی سولەیمانی بگرێت... (گوتارا 10).
- ئەم ب باوەرین کو هەمی وەختەکێ دهۆکا ڕەنگین دێ مەلبەندا سەرفیرازییێ و سەربەستییێ بیت بۆ کوردستانێ... (گوتار 14).

ب–ناڤێن ورووژێنەرێن تێگەهەکێ خراب هەین:

د ئەڤان نموونێن ل خوارێندا، ناڤێن ورووژێنەرێن تێگەهێن خراب هەین، بریتینە ژ پەیڤێن:(دکتاتۆرییەت، کارەسات، ئیرهاب، تیرۆریزم، کۆنەپەرستەکان، ڕژێم، کوژراوەکان، درۆ) ئەو نموونەژی ئەڤەنە:

- ... هێزی گەورەی وەکو دکتاتۆرییەت ڕۆخـاو و خۆی نەگرت لە بەر زەبری خەبات،کە یەکێتی هێزی گرنگی بوو (گوتارا 6).
- ...ئایا تاوان ل وێ تاوانێ مەزتر دێ هەبیت، پشتی ئەو هەمی کارەسات و نەخۆشی و مال وێرانییێت ب سەرێ مللەتێ کورددا هاتین، پشتی وا هەمی مال وێرانییا ئەڤرۆ، ئەڤ ئازادییە ب دەست کەفتبیتن،کەسانێك یان خەلکێك هـەبن، بڤێن ئەڤێ وەزعی ل مللەتێ کورد تێکبدەن... (گوتارا 19).
- هیوادارم لەو پەرلەمانە حکومەتێکی ئەوتۆ دابمەزرێ کە بتوانێ ئامانجەکانی گەلی عێراق بهێنێتە دی و بەرەبەرکانێی ئیرهاب و تیرۆریزم بیکا وە نەهێلێ کۆنەپەرستەکان ئەوانەی کە خـەون دەبیـنن بە گەڕانەوی ڕژێمی دیکتاتۆری سەرهەڵدەن وە بهێنە کایەوە (گوتارا 6).
- ...هەموو جۆرە خوێن ڕشتنێك ئیدانە دەکەین، هەموو جۆرە کوشتنێك زەرەرە لە کورد، چ لە خۆپیشاندەران بێ چ لە هێزی ئاساییش بێ، زەرەر لە میللەتی کورد دەکەوێ، بۆیە ئێمە هەموو کوژراوەکان بە شەهیدی خۆمان دەزانین و هیوای چاکبوونەوەش بۆ هـەموو بریندارەکان دەکەین وەهەولدەدەین بە پێی توانامان یارمەتیان بدەین (گوتارا 10).
- ...ڕەنگەئەم درۆیانە بۆ دروستکردنی سیناریۆیێکی نەخوازراو بێ (گوتارا11).

2-هەڤالناڤێ وروژێنەر:

ئەڤەژی هەڤالناڤێن چەوایی وەکو: (سەخت، باش، نازك، جوان و لاو، نەرم،، پاك، ئازا، دلسۆز، سەربلند، گەش، بلند، سەرفراز، نەمر، گەورە، کورت، شرین، ترس، کرێت و ناشرین، پیس، بێرێز...هتد) ب خۆڤە دگریت. هەروەسا ل دەمێ هەڤالناڤ مۆرفیما پلەیا بەراورد یان بالا وەردگریت وەکو: گەورەتر، گەورەترین... یان ل دەمی ڕادە دچیتە سەر هەڤالناڤی وەکو: زۆر زیرەك، زۆر جوان، یەکجار زیرك... ل ئەوی دەمی ئەڤ هەڤالناڤ کاریگەرتر و رووژێنەرتر دبن. ل خوارێ دێ هەولدەین، نموونان بۆ هندەك ژ هەڤالناڤێن وروژێنەر بهینین، کو هاریکارن بۆ کریارا ڕازیکرنێ. ئەوژی ئەڤەنە:

- ...ئەگەر ئەتانەوێ لەگەلمانا ئەبن و پێکەوە دەست بخەنە ناو دەستمان بۆ ئەوەی بیسەلمینین ئەم ولاتە پڕە لە وزەی مرۆڤی پاك و ئازا کە قابیلی کرین و ترساندن نین (گوتارا 5).
- ...بۆ ئێمە هەمووهان جێگەی سەربەرزییە، کە ئەبینم فراکسیۆنی گۆڕان لە پەرلەمانی کوردستانە چ دەورێکی کاریگەری هەیە لە چاودێریکردنی حکومەت و کارەکانی حکومەت و لە سەردانکردنی خەلك...(گوتارا 7).
- ئەم وەکو خەلکێ کوردستانێ دشرین و جوانین ب وێ فەرهەنگێ ب تەسامحێ، ب تەسامحا نەتەوەیی، تەسامحا ئاینی مەزهەبی...(گوتارا 19).
- ...نابێ ئێمە هەر لەسەر سەروەرییەکانی شۆڕش لەسەر چەپکە گوڵی سەروەرییەکان خەومان لێ بکەوێت وە ئەم ڕاستییانە لە میللەت نەگەیێنین کە ئەمڕۆ بەری دوێنێیە وە ئەو ئازادی و دەستکەوتانەی هەمانە بەری

خوێنی شـەهیدە نەمرەکانە، بەری خەبات و هەڵمەتی پێشمەرگەی قارەمانی کوردستانە... (گوتارا 6).

د نموونێن ل سەریدا پەیڤێن: (پاك و ئازا، سەربەرزی، شرین، جوان، نەمر) هەڤالناڤێن ورووژێنەرن.

- ...ئەرکی سەرشانی ئێمەش ئەوەیە زەمینە سازیەکی ئەوتۆ بکەین کە بۆ ئایندە بۆ ئەم نەوە نوێیە ئاییندەکی گەشتر، ئاییندەیەکی باشتر، مسـۆگەر بکەین (گوتارا 9، لا 425).

د نموونا ل سەریدا پشتی هەڤالناڤێن (گەش، باش) مۆرفیما پلەیا بەراورد (– تر) وەرگرتی، ئەو هەڤالناڤ، ورووژاندنا ئەوان زێدەتر لێهاتینە.

- ...ل سەر لاپەڕێت ڕۆژناما پڕۆژێ دستووری هاتە بەلاڤکرن، چەندین تێبینی ل دەرڤە و ل ناڤڤە هاتنە وەرگرتن، باشترین بسپۆر مە ل دەرڤە ئینان هەتاکو ئەڤ پڕۆژەیە هاتەدروستکرن... (گوتارا 18).

هەڤالناڤێ (باش) د نموونا ل سەریدا ورووژاندنا ئەوی زێدەتربوویە، پشتی مۆرفیما پلەیا بالا(– ترین) وەرگرتی.

- ...(إن شاء الله) هەلبژاردن تەمام ببن دەزگەیێ نەزاهێ دێ هێتە دانان، دەزگەیەکێ زۆرێ بقووەت بۆ هندێ وەکو چەکەکێ بهێز شەڕێ گەندەلیێ پێبکەین و(إن شاء الله) ڕەهێت گەندەلیێ دەربینین (گوتارا 18).

د نموونا ل سەریدا پەیڤا (بهێز) هەڤالناڤەکێ ورووژێنەرە، هەروەسا هەڤالناڤێ (بقووت) پشتی ڕادە ل گەل هاتی، ئەو هەڤالناڤە کاریگەرتر و رووژێنەرتر کریە.

3-هەڤالکاریَ ورووژێنەر:

هەڤالکارێن چەوایی هاریکارن بۆ کریارا ڕازیکرنیَ، چونکی هەڤالکارێن چەوایی دبنە پەیڤێن ورووژێنەر. وەکو:(بە ئاشتی، بە خۆشی، بەهێمنی، بەئازادی، بەسەرفرازی، بەزووترین، بەدلسۆزیی، زۆر گەورە، بەپەلە، خێرا، بەگورج، باش...). دیسان هەڤالکار کاریگەرتر و رووژێنەرتر دبیت، ل دەمیَ مۆرفیما پلەیا بەراورد یان بالا ب هەڤالناڤیڤە بهێت و ئەو هەڤالناڤ ل دویڤ جهیَ خۆ د ناڤ ڕستێدا دبیتە هەڤالکار. هەروەسا ل دەمیَ ڕادەژی ل گەل هەڤالکاری دهێت، کاریگەری و رووژاندنا هەڤالکاری زێدەتر لێدکەت.

وەکو:

- ...هیوادارم ئەو هەڵبژاردنە کە لە کوردستان دەکرێت... بە خۆشی، بە ئاشتی، بە هێمنی، بچێتە سەر... (گوتارا 6، لا 420).
- ...پێشتر حکومەتی سەددام دەیەویست ئەم شارە بچووک بکاتەوە وردە وردە لەناوی بەرێت، ئەوەبوو زانکۆی گواستەوە، تاکە موحافەزەیە کە نەخۆشخانەی گەورەی لیَ دروست نەکرد و بە هەموو هێزێك دەیەویست ناوی بسڕێتەوە... (گوتارا 10).

د هەر دوو نموونێن ل سەریدا هەڤالکارێن ورووژێنەر بریتینە ژ پەیڤێن:(بەخۆشی، بەئاشتی، بەهێمنی، وردە وردە).

- ... لە هەمووی گرنگتر ئەوەیە کە بە هەموومان هەوڵبدەین سومعەی کورد و کوردستان بەرزتر ڕابگرین... (گوتارا 17).

د نموونا ل سەرید کاریگەری و ورووژاندنا هەڤالکاریَ(بەرز) زێدەتر بوویە، ئەوژی پشتی مۆرفیما پلەیا بەراود (– تر) چوویە سەر ئەوی هەڤالناڤی.

– دەربارەی پەیوەندییێت مـــە وەکو هەرێم و بەغدا من نەڤێ ئەز زۆر درێژ بـکەم، بەس هـەر گیروگرفتەکێت کو هەبن ئەم دێ شەڕێ خۆ ل سەر مافێت خۆ کەین، ئەما شەڕەکێ دستووری چونکی دستوور حەکەمە ل بەینا مە و بەغدا و ئەم ناهێلین مافێت دستووری بێت مە بێنە پێشێلکرن وە دێ مافێت خۆ هەر وەرگرین... (گوتارا 18).

–...ئەم زۆر باش دزانین هەدەفێ وا ئەوە تەماعییا د گوندێت کوردادا هەی، تەماعییا د ملکێ کوردادا هەی، ب ڤی ناڤەی تەسەووڕێ دکەن دێ کوردا دویر ئێخن ل مووسل، تەبیعی مووسل بۆ کوردایە و بۆ عەرەبایە و بۆ تورکمانایە و بۆ ئاشوریایە و بۆ کلدانایە، بۆ هەمیایە (گوتارا 15).

هەڤاکارێ (باش) و(درێژ) پشتی د نموونێن ل سەریدا پشتی ڕادەیا(زۆر) وەرگرتی ورووژاندا ئەوان هەڤالکاران یا زێدەتر لێهاتی.

4–کارێ ورووژێنەر:

ئەو کارێن ب هاریکارییا کارێن(کرد، گرت، خوارد، دا...)دروستدبن، کو ب کارێ رویدانێ دهێنەنیاسین، دبنە کارێن بهێز و ورووژێنەر. وەکو:(دلپیسکرد، شەهیدکرد، بۆمباکرد، لەباوەش گرت، سوێندخوارد، ڕەنجی دا،...). هەروەسا کارێ بارگەینژی، ئەوێ بەشەك ژێ هەڤالناڤ بیت و بەشێ دی زێدەتر کارێ (بوون)بیت. کارێن ورووژێنەرن و ڕۆلێ ڕازیکرنێ هەنە.

د نموونێن ل خوارێدا کارێن ورووژێنەر دبنە: (شەهیدکردووە، وێرانکردووە، ئەنفالکردووە، ئەنجامداوە، ئەنجامی دەدەین، دەستپێبکات، لەباوەشگرت، گەورەبووە)، ئەو نموونەژی ئەڤێن ل خوارێنە:

– ... وامان ئەزانی دونیا هەموی ئێمەیە ئەگـەر یەکێك دانیشی سەعاتێك، نیو سەعات وەختمان بداتێ گوێ بگری پێی بلێین ئەوەندەیان لە ئێمە

شەهیدکردووە، ئەوەندە گوندی ئێمـەیان وێرانکردووە، ئەوەندە کەسی ئێمەیان ئەنفالکردووە... (گوتارا 21).

- ...هاتووم بۆ لاتان تا لەم شارە، شاری شێخی نەمر، شاری کە لە چلەکانی ســەدەی ڕابوردوو بارزانی لە باوەش گرت و ئاســانکاری بۆ کرد کە دووبارە ڕاپەرین دەستپێبکاتەوە.
- ...دەمەوێ ئاماژە بەو برایەتییە و تەبایـیەی نێوان خۆم و جەنابی سەرۆك مام جەلال بکەم، کەلە هەنگاونانێکدا پێکەوە دەبین و هەمیشەئەرکەکانمان بە مشورەت ئەنجامداوە و ئەنجامی دەدەین... (گوتارا 17).
- ...من هاتووم بۆ ئەوەی پێتان ڕابگەیەنم، کە بڕیاری ئەوەمان داوە، کە ئەم ناوچەیە ببی بە ئیدارەیەکی، یەعنی بە ئیدارەکردنی ئـەم ناوچەیە بۆ ئەوەی باشتر خزمەتی ئەم ناوچەیەبکرێت، هەر چەندە ئەوەی من ئەیـبینم، ئێرە قەزای سۆران یەکێکە لەو شـارانەی کە لە کوردستان، زۆر بە سورعەت گەورە بووە... (گوتارا 21).

ب- پەیڤێن ب هندەك ڕێکێن دی دبنە ورووژێنەر:

هندەك پەیڤ هەنە، ل ئەوی دەمی دبنە ورووژێنەر ل دەمێ ل پێش یان ل پاش پەیڤەکا دی د سنوورێ گرێ یان ڕستێدا دەردکەڤن یان ب ڕێکا کەرەستێن نەکەرتی: (هێزا ڕستێ، ئاوازە) یان ب ڕێکا دووبارەکرنێ یان ب ڕێکا دەوروبەرێ جڤاکی دبنە ورووژێنەر. ب ئەڤی ڕەنگێ ل خوارێ:

1-ب رێکا جهێ پەیڤێ د ناڤ ڕستێدا:

هەر وەکو مە ل سەری دیارکری، هندەك پەیڤ ل دویڤ جهێ دەرکەتنا ئەوێ پەیڤێ د ناڤ ڕستێدا دبیتە پەیڤەکا ورووژێنەر. وەکو د ئەڤان نموونێن ل خوارێدا دیاردبیت:

- ل دوماهییێ من چ ئاخڤتنێن دی ئەز نابینم، کو پێویستە بیژم ئیلا ڤە نەبیت، کو بێژم هەمی مللەتێ کورد یێ عەزیزە ل دەڤ من، هەمی خوشك و برایێت منن، بەس حەقیقەت هوین خەلکێ ڤێ دەڤەرا زاخۆ ڕوحا منە (گوتارا 20).

پەیڤا ڕوح واتایەکا ئاسایی هەیە، بەلێ ل دەمێ جێناوێ کەسی (من) ل پال ئەوێ پەیڤێ هاتی، ل ئەوی دەمی ئەو پەیڤ بوویە پەیڤەکا ورووژێنەر. بێگومان ئەڤ ورووژاندنا فرێکەری د ئەڤێ نموونا ل سەریدا پەیداکری کاریگەرییا خۆ ل هەست و سۆزێن جەماوەری هەیە و د هەمان دەمدا پەرۆش و هەلچوونێ ل دەڤ خەلکێ دەڤەرا زاخۆ دروستدکەت، چونکی فرێکەری بەها و نرخەکێ تایبەت دایە خەلکێ ئەوێ دەڤەرێ. ب ئەڤێ نرخدانێ فرێکەر دشێت جەماوەری بۆ لایێ خۆ ڕابکێشیت و د هەمان دەمدا دەلیڤێن ڕازیکرنێ د گوتارا خۆدا زێدەتر لێدکەت.

- ...دڵنیایان ئەکەمەوە لەوەی...ماندووبوونی خۆپیشاندەرەکان بەهیج جۆری بە فیرۆ نەرویشتووە، بەڵکو ئەوە سەرەتای قۆناغێکی تازەیە لە مێژووی سیاسی گەلەکەمانە...و ئەوە سەرەتایەکە بۆ ئەوەی وڵاتێـکی خۆشتر، وڵاتێکی ئاوەدانتر، گـەلەکی بەختیارترمان هەبێت... (گوتارا 12).

پەیڤا (ماندووبوون) پەیڤەکا ئاساییە، بەلێ پشتی فرێکەری ئەو پەیڤ د نموونا ل سەریدا دانایە بەری پەیڤا (خۆپیشاندەران)، پەیڤا(ماندووبوون) بوویە پەیڤەکا ورووژێنەر، بێگومان هەر دەمێ پەیڤەك د ناڤ ئاخڤتنەکێدا دبیتە پەیڤەکا

ورووژێنەر، ئەو پەیڤ سەرەنجا جەماوەری بۆ هزرا ئەوێ ئاخڤتنێ ڕادکێشیت، ئەڤجا ل ڤێرێ فرێکەر دشێت ب ڕێکا ئەڤێ سەرنجڕاکێشانێ کارتێکرنێ ل هەست و سۆزێن جەماوەری بکەت و جەماوەری ب هزرا ئاخڤتنا خۆ ڕازیبکەت، ئەو هزرژی ئەوە، کو ئەو ماندووبوونا خۆپیشاندەران د خۆپیشانێن سلێمانییێدا ئەنجامدای، ب بەلاشی و هەروەیی نەچوویە، بەلکو بوویە دەستپێکا قۆناغەکا نوی د مێژوویا گەلێ کوردستانێدا، هەروەسا بوویە دەستپێکەك بۆ ب دەستڤەهینانا وەلاتەکێ خۆشتر و ئاڤەدانتر و گەلەکێ بەختیارتر.

2–ب ڕێکا کەرەستێن نەکەرتی:

فرێکەر دشێت د ناڤ گوتارا خۆدا هندەك پەیڤێن ئاسایی بکەتە وروژێنەر ئەوژی ل دەمێ پەنایێ دبەتە بەر کەرەستێن نەکەرتی(هێزا ڕستێ و ئاوان)[1] ب ئەڤی ڕەنگێ ل خوارێ:

أ–هێزا ڕستێ:

هەر چەندە ئەڤ جۆرێ هێزێ گرێدای ڕستێیە، بەلێ د ناڤ ڕستاندا دکەڤیتە سەر پەیڤان و پەیڤان دکەتە وروژێنەر، **وەکو:**

–...پا'ر بە ئێوەمان وت، بەردی بناغەی زانکۆی ڕاپەرین دا'دەنین، کـ'ـردمان... (گوتارا 9).

(1) بۆ پتر پێزانینان ل دور هێز و ئاوازێ بنێرە لاپەرێ:(44-42).

وەکو ئەم دزانین پەیڤێن:(پار) و(دادەنین) و (کرد) پەیڤێن ئاسایـنە، بەلێ د ڕستێن ل سەریدا، پشتی فرێکەری دووپاتی ب ڕێکا هێزێ ل ئەوان پەیڤان کری، ئەو پەیڤ بووینە پەیڤێن ورووژێنەر. بێگومان ئەڤ ورووژاندنا د پەیڤاندا دروستبووی کاریگەرییا خۆ ل سەر هەست و سۆزێن جەماوەری هەیە، چونکی ئەو پەیڤ دبنە ئەگەرێ هندێ فرێکەر بشێت سەرەنجا جەماوەری بۆ هندێ ڕابکێشیت، کو(ئەو ژڤانێ فرێکەری ل پار دایە جەماوەری نوکە ب جھ هینایە)، ئەڤەژی بۆ هندێیە داکو فرێکەر بشێت ڕاستگۆییا خۆ بۆ جەماوەری دیاربکەت و داکو د ئەنجامدا بشێت جەماوەری ب هزر و گوتنێن خۆ ڕازیبکەت و بشێت جەماوەری بۆ لایێ خۆ ڕابکێشیت.

ب–ئاوازە:

ژ بەرکو ئاواز د زمانێ کوردیدا ئاوازا ڕستێ هەیە و ئاوازا پەیڤێ نینە، ژ بەر هندێ ل ڤێرێ ئەم بەحسێ ئاوازێ ناکەین.

3–ب ڕێکا دووبارەکرنێ:

أ–دووبارەکرنا فۆنیمان:

وەکو:

- بە تەئکید بێیاساییکردنیش لەو ولاّتانەدا وێڕای ناشەرعیبوونی گرفتاری دیکەشی بەدواوەیە، سزای بەدواوەیە، بەلاّم هیچ کام لەو شتانە نابێ وا لە ئێوە بکا، کە لە بەشداریکردنتان لە پرۆسەی دەنگداندا سارد ببن یان سستی و تەمبەڵی بنوێنن، چونکە دڵنیابن هەر کەسێك شایەتیەکی باش نەدا لە جیاتی ئەو شایەتیەکی بە ناحەق دەدرێ بەتایبەت، کە بەداخەوە ڕێژەی تەزویر و فرت و فێڵ زۆرە، ئیرادەی خەڵك زۆر تەزویر دەکرێ، بۆیە هەر

کەسێك نەچیٚ شایەتیەکی بە حەق بدا، با دڵنیا بیٚ، لە جێی ئەو شایەتیەکی بە ناحەق دەدریٚ، یاخود هیچ شایەتیەك نادریٚ...(گوتارا 3، لا 409).

د نموونا ل سەریدا فۆنیما(س) د هەر دوو پەیڤێن(سارد) و(سستی) دا دووبارەبووینە، هەروەسا فۆنینا(ف) د هەر دوو پەیڤێن(فرت) و (فیێل)دا، ئەڤ دووبارەبوونا فۆنیمی وەکو مۆزیکەکا خۆشە، ژ بەر هندیٚ دووبارەبوونا فۆنیما (س) و فۆنیما(ف) د ئەوان پەیڤێن ل سەریدا، ئەو پەیڤ کرینە وروژێنەر و جوانییٚ ددەتە ئاخڤتنا فرێکەری. ئەڤ چەندەژی سەرەنجا جەماوەری ڕادکێشێت و کارتێکرنیٚ ل هەست و سۆزێن جەماوەری دکەت و جەماوەری ب بابەتیڤە گرێددەت.

ب–دووبارەکرنا پەیڤان :

وەکو:

– ...وەلات وەلاتیٚ وەیە هەرێم هەرێمیٚ وەیە ئەڤ ئەزموونە یا ب خوین و ڕۆندك و ڕەنجا وە دروستبووی،پارستنا هەرێم و ئەزموونێش ل سەر مللێت وەیە... مالیٚ هنگۆیە مولکیٚ هنگۆیە حەقیٚ هنگۆیە هوین لازمە بپارێزن(گوتارا 19،لا 462).

د نموونا ل سەریدا پەیڤێن:(وەلات)،(وە)،(هەرێم)،(ئەزموون) و (هنگۆ) یێن دووبارەبووین. ئەڤیٚ دووبارەکرنیٚ ئەو پەیڤ کرینە پەیڤێن وروژێنەر، بێگومان پەیڤێن وروژێنەرژی سەرەنجا جەماوەری بۆ بابەتی ڕادکێشن و پەرۆشیٚ ل دەڤ جەماوەری پەیدادکەن و د ئەنجامدا کارتێکرنیٚ ل هەست و سۆزێن جەماوەری دکەن و جەماوەری ب هزرا بابەتی ڕازیدکەت، ئەو هزر و گوتنژی ئەوە، کو کوردستان مال و ملکیٚ کوردانە و کوردان کوردستان یا ڕزگارکری و دڤێت هەر ئەو کوردستانیٚ بپارێزن.

4-ب ڕێكا دەوروبەرێ جڤاكی:

هندەك ناڤێن تایبەتی هەنە، وەكو ناڤێن كەسانێن ئاینی و سەركردە و ستەمكاران...هتد، ل ژێر كاریگەرییا هندەك هۆكارێن دیاركری د ناڤ جڤاكیدا، واتە(ب ڕێكا دەوروبەرێ جڤاكی) دبنە وروژێنەر، ئەڤجا هێزا كاریگارییا ئەوان ناڤان ل دەڤ مە یا باش بیت. وەكو(سەلاحەدین ئەیوبی، شێخ مەحمود، قازی محەمەد و بارزانی، سەعید پیران، عەبدولسەلام بارزانی)یان هێزا كاریگەرییا ئەوان ناڤان ل دەڤ مە یا خراب بیت. وەكو(سەدام و عەلی كیمیاوی...هتد.). هەر وەكو د ئەڤان نموونێن ل خوارێدا دیاردبیت:

- زۆرمان چاوەڕێ كرد و هیچمان دەستگیر نەبوو، جارێك ئینگلیز دەوڵەتی بۆ دامەزراندین لە سەردەمی شێخ مەحمووددا ڕەحمەتی خوای لەسەر بێت، جارێك رۆس كۆماری مەهابادی بۆ دامەزراندین لە سەردەمی قازی محەمەدی خوا لێخۆشبوو دا، جارێك ئەمریكا یارمەتی داین لە شۆڕشی ئەیلوولدا و هەروەها، بەڵام كوا؟ كوا ئەنجام و بەرهەمی ئەو دەوڵەتانە؟ كوا ئەنجام و بەرهەمی ئەو كیان و قەوارانە كە ئەو دەوڵەتانە ئەو شوێنانە بۆ بەرژەوەندی خۆیانیان دروستیان كردن؟ هەر كاتێك بەرژەوەندییەكانی خۆیانیان هێنایە دی، دەستیان لێ بەردا و ئاوێ بێنە و دەستان بشۆن (گوتارا 1).
- شەڕ یێ ل سەر مە هاتییەفەرزكرن، مە بەرگرییا كری، ب حەقێ خۆ بەرگرییا كری ل ولاتێ خۆ و هەر گاڤا لازم بیتن شەڕ بۆ بەرگرییێ بیتن، ل مافێ مللەتێ كورد، هیچ وەختەكی ئەم ل شەڕی نەترسیاینە و هەمی چیا و دەشتێت كوردستانێ شاهدن، كو هیچ وەختەكی، پێشمەرگێت بارزانی و پارتی ل مرنێ نەترسیاینە... (گوتارا 14).

د ئەڤان نموونێن ل سەریدا، ناڤێن تایبەتی:(شێخ مەحموود و قازی محەمەد و بارزانی) د ناڤ جڤاكێ كوردیدا تێگەهەكێ باش وەرگرتینە و بووینە وروژێنەر.

پ- پەیڤێن هاندانێ دروستدکەن:

گەلەك جۆرێن پەیڤان هەنە فرێکەر دشێت ب ڕێکا ئەوان پەیڤان هاندانێ دروستبکەت، د شیاندایە بەحسێ هندەك ژ ئەوان پەیڤان بکەین:

1-پەیڤێن جەماوەری هانددەن ب ئەنجامدانا کارەکی ڕابن:

فرێکەر هندەکجاران هندەك پەیڤان د ناڤ گوتارا خۆدا هەلدبژێریت، کو تێگەهێ هاندانێ تێدا هەنە، ئەڤجا ل دەمێ فرێکەری بڤێت جەماوەری هانبدەت، کو ب ئەنجامدانا کارەکی ڕابیت – وەکو جەماوەری هانبدەتە هندێ، کو بچنە هەلبژارتنان یان د هەلبژارتناندا دەنگێن خۆ بدەنە ئەوی یان لیستا ئەوی یان پارتا ئەوی یان جەماوەری هانبدەتە هندێ ب خۆپیشاندنان ڕابن یان دەست ژ خۆپیشاندان بەردەن یان هەر کارەکێ دی ئەنجامبدەن – فرێکەر ڕادبیت د ناڤ گوتارێن خۆدا ئەوان پەیڤان بکاردهینیت، ئەوێن بشێن ب کارێ هاندانێ ڕابن یان تێگەهێ هاندانێ تێدا هەبن، ئەڤەژی بۆ هندێیە داکو فرێکەر بشێت جەماوەری ڕازیبکەت، ب ئەنجامدانا ئەوی کارەکی ڕابیت، ئەوێ فرێکەری بڤێت. وەکو بکارهینان و هەلبژارتنا پەیڤێن:(بەردەوام بن، سووربن، دەلیڤەیە، وەختە، دەمە، ڕابن، نەهێلن، بێدەنگ مەبن...). هەر وەکو د ئەڤێ نموونا ل خوارێدا دیاردبیت:

- ...ئومێدم وایە لە سەر داواکانی خۆتان سووربن، لە سەر داوا ڕەواکانی خوتان بەردەوام بن، خـوای گەورە پشتیوانتان بێت و ئێمەش ئەوەی کە لە توانامانە لە پشتیوانیتان دەکەین (گوتارا 12).

د ئەڤێ نموونا ل سەریدا، بۆ هندێ داکو فرێکەر بشێت پەرۆشێ ل دەڤ خەلکێ سلێمانییێ دروستبکەت و ئەوان ڕازیبکەت، کو دەست ژ خۆپیشاندانان بەرنەدەن و ئەوان هانبدەتە هندێ، کو داوا مافێن خۆ بکەن، فرێکەر ڕابوویە د ناڤ پارچە گوتارا ل سەریدا، دوو پەیڤ هەلبژارتینە، کو تێگەهێن هاندانێ تێدا هەنە، ئەوژی(سووربن) و (بەردەوام بن).

2–پەیڤێن دەربڕینێ ژ کێم مانا دەمی دکەن:

هندەکجاران ل دەمێ فرێکەری بڤێت جەماوەری هانبدەتە هندێ، کو ب ئەنجامدانا کارەکی ڕابیت، فرێکەر هەولددەت د ناڤ گوتارا خۆدا ئەوان پەیڤان بکاربهینیت، ئەوێن دەربڕینێ ژ کێم مانا دەمی دکەن، چونکی ئەو پەیڤ کارتێکرنێ ل هەست و سۆزێن جەماوەری و وەل جەماوەری دکەن، بابەتی ب گرنگیڤە وەربگرن و د هەمان دەمدا جەماوەری ئاگەهدار و هشیاردکەن. وەکو :

– ...هاوڵاتیانی خۆشەویستی کوردستان وەك دەزانین چەند سەعەتێکمان ماوە بۆ ئەنجامدانی پرۆسەی هەڵبژاتنی گشتی ئەنجوومەنی نوێنەرانی عێراق...کە...هەموو لایەکمان لە بەر دەم کۆمەڵێك ئەرك و برپرسیارتی مێژووی و نەتەوەیی و شەرعیدا دەوەستێنێت... (گوتارا 8).

د نموونا ل سەریدا پەیڤێن دەربڕینێ ژ کێم مانا دەمی دکەن، پەیڤێن: (چەند سەعەتێك) ن، فرێکەری ئەڤ پەیڤ بکارهینایینە، بۆ هندێیە داکو جەماوەری ئاگەهداربکەت و د هەمان دەمدا هانبدەتە هندێ، کو د هەلبژارتنێن ئەنجوومەنێ نوینەرێن عیراقێدا، دەنگێن خۆ بدەنە لیستا (315).

–...خوشك و برایێت خۆشتڤی مە ئێك دوو ڕۆژێت مای، دێ هەلبژارتن دەستپێکەت... (گوتارا 19).

د نموونا ل سەریدا پەیڤێن دەربڕینێ ژ کێم مانا دەمی دکەن، پەیڤێن:(ئێك دوو رۆژ)ن، فرێکەری ئەڤ پەیڤ د ناڤ نموونا ل سەریدا بکارهینایە بۆ هندێ داکو بۆ جەماوەری دیاربکەت، کو ماوێ ئەنجامدانا هەلبژارتنان کێم دەمێ مای، ئەڤەژی بۆ هندێیە داکو جەماوەری ئاگەداربکەت و د هەمان دەمدا ئەوان هانبدەتە هندێ، کو د هەلبژارتناندا دەنگێن خۆ بدەنە لیستا (750)یێ.

ج - پەیڤێن ڕێز تێدا هەبن:

ئەڤ جۆرێ پەیڤان ئەوان نیشانکارێن پراگماتیکی ب خۆڤەدگریت، ئەوێن هلگرێن ڕێزێ بن، کو بریتینە ژ نیشانکارێن جڤاکی. وەکو:(ڕێ سپی، خوشك، برا، دایك، باب، مامۆستا، سەرۆك، کاك، هێژا، بەرێز، ڕێزدار، جەناب، ئەزبەنی، گەورەم، ماقویل، خۆشەویست، هەڤال(هاورێ)...). ئەڤ پەیڤ و نیشانکارە رۆلەکێ گرنگ د کریارا ڕازیکرنێدا دبینن، چونکی بکارهینانا ئەڤان پەیڤان د ناڤ گوتارێدا بەهایەکێ ددەتە جەماوەری و جەماوەری مەزن دکەت. د هەمان دەمدا ئەڤ پەیڤ و نیشانکارە دلێ جەماوەری خۆشدکەن، ئەڤەژی ژ بەر ئەوێ جوانی و ڕێزێیە، ئەوا ئەو پەیڤ و نیشانکار هلدگرن. وەکو د ئەڤان نموونێن ل خوارێدا دیاردبن:

- جەماوەری مۆسلمانی بەڕێز و خۆشەویستمان لـە هەندەران بە گشتی و بە تایبەت ئەندامان ودۆست و لایەنگرانی کۆمەڵی ئیسلامی... (گوتارا 3).
- هەمی خویشك و برایێت کو شەهید بووین، هەر ژ شێست و ئێکێ هەتا ئەڤرۆ هەمی خویشك و برایێت منن، هەمی کەس و کارێت منن.. (گوتارا 14).
- ... هەڤاڵانی خەباتگێری دلێر و نەبەزی یەکێتی نیشتیمانی کوردستان بە سڵاوێکی شۆڕشگێرانەی گەرمەوە پیرۆزبایی و سوپاسی ئەم هەموو هەوڵ و ماندووبوون و تێکۆشانەتان لێ دەکەم لە هەڵمەتی هەڵبژاردندا..(گوتارا 20).

د ئەڤان نموونێن سەریدا پەیڤێن:(بەرێز، خۆشەویست، خویشك، برا، هەڤاڵ) رۆلێ ڕازیکرنێ دبینن، چونکی دەربڕینێ ژ ڕێزگرتنا فرێکەری بۆ جەماوەری دکەن و د هەمان دەمدا نرخ و بەهایی ددەنە جەماوەری.

2-بەلگە:

وەکو بەری نوکە هاتییەدیارکرن، بەلگە جالاکییەکا مێشکییە، ئارمانجا ئەویٚ د گوتارێدا، ڕازیکرنا جەماوەرییە ب ڕاستییا بابەتی، ئەڤەژی ب هاریکارییا بۆچوون و دیتن و پێزانینێن ڕاستەقینە ب دەستڤەدهێت، کو فرێکەر ب ڕێکا ئەوان بۆچوون و دیتن و پێزانینێن ڕاستەقینە، دشێت سەلماندنا ئاخڤتنا خۆ بکەت و وەل جەماوەری بکەت، یان پەسەندییا بابەتی بکەن یان بابەتی ڕەتبکەن.

ل خوارێدا دیٚ هەولدین، بەحسیٚ بەلگەیان د ناڤ گوتارا تەلەڤزیۆنی و ڕادیۆییێدا بکەین، ئەوژی ب ئەڤی ڕەنگیٚ ل خواریٚ:

أ-بەلگەییێن حازر[1]:

وەکو ل بەری نوکە مە ئاماژەپێدای، مەبەست ژ بەلگەییێن حازر ئەوە فرێکەر د ناڤ د گوتارا خۆدا، دەقێن ئاینی و گوتنێن مەزنان و دەقێن دستووری و شعرێن

---

(1) بنچینە و بنەمایێ دامەزراندنا پارتێن ئیسلامی قۆرئانا پیرۆز و فەرموودێن پێغەمبەرینە، سلاڤێن خودیٚ لێبن، ئەڤجا د ناڤ ئەڤان پارتاندا پەنابرن بۆ ڕازیکرنیٚ دڤێت ئەو پشت ب ئایەتێن قۆرئان و فەرموودێن پێغەمبەری ببەستن، ژ بەر هندیٚ ئەڤ بکارهینانە تشتەکیٚ ئاساییە. بەلیٚ ل ڤێریٚ پێدڤییە پرسیارەکی بکەین، ئەریٚ پارتێن علمانییێن دیێن کوردستانیٚ پەنایێ دبنە بەر دەقێن ئاینی؟ نەخێر. بەلکو پەنایێ دبنە بەر ئاخڤتنا ئەوان کەسان، کو دامەزێنەرێن بیرۆکا ئەوان پارتانە. بۆ نموونە پارتا شوعیا کوردستانیٚ ئاماژێ ب گوتنێن(مارکس و لێنینی) دکەن و دکەنە بەلگەییێن ڕاستەوخۆ و جەماوەریٚ خۆ پێڕازیدکەن. کەواتە هەر فرێکەرەك بۆ ڕازیکرنا جەماوەریٚ خۆ جۆرەکیٚ بەلگێن ڕازیکەر بکاردهینیت، کو جیاوازە ژ یێن دی، ئەڤەژی ئەویٚ چەندیٚ دگەهینیت، کو هەر پارتەکیٚ جەماوەریٚ خۆ یێ هەی، بەلیٚ ل گەل هەبوونا چەند جەماوەران د ناڤ کوردستاتێدا، بەلیٚ ژ بەرکو ڕێژەییا پتر ژ خەلکی کوردستانیٚ باوەری ب ئاینیٚ ئیسلامیٚ هەیە. لەوا سویندخوارن ب خودیٚ و بکارهینانا دەقێن ئاینی(ئایەتێن قۆرئانا پیرۆز و فەرموودێن پێغەمبەری سلاڤ لێبن)، ب بەلگێن ڕازیکەر د ناڤ گوتارا ڕامیارییا کوردیدا دهێنەهژمارتن.

هوزانڤان و ئاخڤتنێن ناڤداران... بکاربهینیت، ئەڤجا چ ب شێوەکێ ڕاستەوخۆ بیت یان نەڕاستەوخۆ بیت. ب ئەڤی ڕەنگێ ل خوارێ:

1-بەلگێن ڕاستەوخۆ:

أ-سویندخوارن:

- ..وەڵڵاهی هەست و شعوری ئیمانی نەبێت، هەســت و نەستی لە خوا ترسان نەبێت، ناتوانێت دلسۆزمان بکات بۆ میللەت،لە کاتێکدا کە قازانجمان لە خیانەتدا بێت... (گوتارا 1).

د نموونا ل سەریدا فرێکەری دیارکریە، کو ل ئەوی دەمی مرۆڤ دێ دلسۆز بیت بۆ مللەتێ خۆ، هەر دەمێ مرۆڤی ئیمان هەبیت و د هەمان دەمدا ژ خودێ بترسیت. فرێکەری بۆ پەسەندکرن و سەلماندنا ڕاستیيا ئاخڤتنا خۆ، پەنابریە بەر سویندخوارنێ ب پەیڤا (وەلاهی) و ئەو سویندخوارن کریە بەلگەیەکێ ڕازیکەر و بهێز بۆ ئاخڤتنا خۆ، ژ بەرکو ل دەمێ فرێکەر ب پەیڤەکا وەکو (وەلاهی) سویندبخۆت، ل ئەوی دەمی فرێکەر خودێ ل سەر ڕاستیيا ئاخڤتنا خۆ دکەتە دیدەڤان. فرێکەری ئەڤ بەلگە د ناڤ ئاخڤتنا خۆدا بکارهینایە، بۆ هندێ داکو بشێت جەماوەری ب هزر و بیر و بۆچوونێن خۆ ڕازیبکەت.

ب-دەقێن ئاینی:

1-ئایەتا قورئانا پیرۆز:

وەکو:

-... میللەتی کورد نێو ماڵی خۆی ڕێکخستووە وتەرتیب کردووە، وە لەبەر ئەوەی کــە نێو مـاڵی خۆی ڕێکخستووە و تەرتیب کـردووە، دەتوانێت لە بەغداشدا لە حکومەتی مەرکەزیشدا پشك و بەشی باشی هەبێت، چونکە هەر کەسێك بۆ خۆی هەبوو دەتوانێت بۆ خەڵکیش هەبێ، بەڵام کەسێك بۆ خۆی

نەبیّ، مەداری خۆی پیّ ساز نەکریّ هیچیشی بۆ خەڵك پیّ ناکریّ، ئەوە بەڕاستی بۆ ئێمە نیعمەتێکی گەورەیە، ئەو نیعمەتە دەبیّ بە سوپاس و ستایش پێشوازی لیّ بکرێت، خوای پەروەردەگار دەفەرمووێ: ﴿**وإذ تأذن ربكم لئن شكرتم لأزيدنكم...**﴾ (گوتارا 2).

د ئەڤیّ نموونا ل سەریدا، فرێکەری بۆ جەماوەری دیارکریە، کو ئەڤرۆ ملله‌تیّ کورد ییّ د بارودۆخەکیّ خۆش و باشدا دژیت، کو دڤێت ئەم سوپاسییا خودیّ ب ئەڤیّ خۆشی و نعمەتیّ بکەین، داکو نعمەت و چاکییێن باشتر ل گەل ملله‌تیّ مە بکەت. فرێکەری بۆ پەسەندنکرن و سەلماندنا ئاخڤتنا خۆ، پەنابریە بەر ئایەتا قۆرئانا پیرۆز و ئەو ئایەت کریە بەلگەیەکیّ ڕازیکەر بۆ ئاخڤتنا خۆ، کو ئەو ئایەتژی دیاردکەت، کو خودیّ نعمەتێن خۆ بۆ مرۆڤی دیّ زێدکەت، ئەگەر مرۆڤ سوپاسییا خودیّ ب ئەوان نعمەتان بکەت. فرێکەری ئاخڤتنا خۆ ب ئەڤیّ ئایەتێڤە گرێدایە، ئەڤەژی بۆ هندێیە داکو شەرعییەتەکیّ بدەتە ئاخڤتنا خۆ و ب ئەڤیّ چەندیّ بشێت جەماوەری ب هزر و بیر و بۆچوونێن خۆ ڕازیبکەت.

– ئێمە میللەتی خۆمان تێدەگەیەنین، میللەتی خۆمان لە رووی قەناعەت و تێگەیاندنەوە بەرەو ئیسلام بانگ دەکەین، چونکە دینەکەمان ڕێگەمان نادات جەبر و توندی لە کەس بکەین، خوا پێمان دەفەرمووێت: ﴿ **لا اكراه في الدين** ﴾، تۆبزیکردن نییە لە وەرگرتنی دیندا، هیچ کەس بۆی نییە بەناوی ئیسلامەوە بە ئاگر و ئاسن حوکم بەسەر خەڵکیدا بکات (گوتارا 1).

د نموونا ل سەریدا، فرێکەر داکو بشێت جەماوەری ڕازیبکەت، کو پارتا ئەوی ب ڕێکا باوەری و تێگەهشتنیّ داوا خەلکیّ دکەت، بهێنە د ناڤ ئاینیّ ئیسلامێدا، نەکو ب زۆرییێ. ئایەتا قۆرئانا پیرۆز ل گەل ئاخڤتنا خۆ هینایە و کریە بەلگەیەکیّ ڕازیکەر بۆ ئاخڤتنا خۆ، ژ بەرکو دەقێن ئاینی کاریگەری ل سەر هەست و سۆزێن جەماوەریّ موسلمان هەیە، ئەوژی ژ بەر ئەویّ پیرۆزییا ئایەت و ئەو ژێدەریّ ژێهاتییەوەرگرتن.

2–فەرموودەیا پێغەمبەری(سلاڤێن خودێ لێبن):

وەكو:

– ...وەكو من ئاگادارم زۆربەی هەرە زۆری خوشك و برایانی كوردمان لە هەندەران بە ناچاری ڕێگای ژیانی ئاوارەیی و كۆچ و كۆچباریان گرتووەتە بەر.ئەم حەقیقەتە دەبێ ئێوە ئاگادار بكات، واتان لێبكات كە هەمیشە لە بیری ئەوەدا بن، ئەو واقیعەی كە لە چەنگی ڕاتان كردووە وە بێزاری كردوون، لە بیری چارەسەریدا بن، لە بیری گۆڕینیدا بن، لە بیری چاكسازی و پاكسازی تێكردنیدا بن.پێغەمبەر (سەلات و سەلامی خوای لەسەربێ) دەفەرمووێ: ((ألا كلكم راع وكلكم مسئوول عن رعيته)) (گوتارا 3).

د نموونا ل سەریدا فرێكەری بانگەوازییا جەماوەرێ هاندەرێ كوردستانێ كریە و بۆ ئەوان دیاركریە، كو دڤێت هوین بەشدارییێ د گوهۆڕین و چارەسەركرنا بارودۆخێ نوكە یێ كوردستاندێدا بكەن، ئەوژی ب ڕێكا دەنگدانێ د هەلبژارتناندا، چونكی بۆ ئەوان دیاركریە، كو چوونا كوردان بۆ هاندەران، ژ ئەنجامێ بێچارییێ و بارودۆخێ نوكەیێ كوردستانێیە، ژ بەر هندێ پێدڤییە خەلكێ هاندەران، ئەڤی بارودۆخێ نوكەیێ كوردستانێ بگوهۆڕن و چارەسەربكەن، چونكی بۆ ئەوان دیاركریە، كو هوین بەرپرس ژ ئەڤێ چەندێ و بۆ پەسەندنكرن و سەلماندنا ئاخڤتنا خۆ، پەنابریە بەر فەرموودەیا پێغەمبەری سلاڤێن خودێ لێبن و كریە بەلگەیەكێ ڕازیكەر بۆ ئاخڤتنا خۆ، كو ئەو فەرموودەژی دیاردكەت، كو هەر كەسەك بەرپرسە ژ ئەوی تشتێ دبن چاڤدێری و دەستێ ئەویدا. فرێكەری ئاخڤتنا خۆ ب ئەڤێ فەرموودێڤە گرێدایە، ئەڤەژی بۆ هندێیە داكو شەرعییەتەكێ بدەتە ئاخڤتنا خۆ و جەماوەرێ هاندەران ڕازیبكەت، بەشدارییێ د دەنگدانێدا بكەن، داكو ئەو بارودۆخ بهێتەگوهۆڕین.

پ–گوتنێن مەزنان:

وەکو:

- ...هەر کەسێك یارمەتیمان بدات سوپاسی دەکەین، بەڵام دەبێت ئەوەشمان لەبەر چاو بێت، ئەوە وەکو حەقیقەتێکی سەلمێنراو بێت لە لامان، کە بەدەستی خۆمان نەبێ گرێی خۆمانمان بۆ ناکرێتـەوە، بەدەستی خۆمانمان نەبێ پشتی خۆمانمان بـۆ ناخورێنرێت، وەکو لە پەندی پێشینانی کوردەواریدا دەڵێت (پشت بە دەستی خۆت نەیخورێنی ناخورێت)(گوتارا 1).

فرێکەر بۆ هندێ داکو بشێت جەماوەری ڕازیبکەت، کو مللەتێ کورد دڤێت پشتبەستنێ ب خۆ بکەت، نەکو ب چ دەولەت و نەتەوێن دی، چونکی بۆ ئەوان دیارکریە، ئەگەر کورد ب خۆ کێشا خۆ چارەسەرنەکەن، کەس بۆ کوردان چارەسەرناکەت. ئەڤجا بۆ سەلماندنا ئاخڤتنا خۆ، ڕابوویە پەنابریە بەر گوتنەکا مەزنان و ئاخڤتنا خۆ ب ئەوێ گوتنێڤە گرێدایە و ئەو گوتن کریە بەلگەیەکێ ڕازیکەر بۆ ئاخڤتنا خۆ، ژ بەرکو ئەو گوتنا مەزنان، دووپاتییێ ل هندێ دکەت، کو دڤێت مرۆڤ پشتبەستنێ ب خۆ بکەت، نەکو ب چ کەس و لایەنێن دی. فرێکەری ئەڤ گوتنا مەزنان کریە بەلگە بۆ ئاخڤتنا خۆ، چونکی ئەڤ بەلگەیە، سەلماندنا ڕاستییا ئاخڤتنا فرێکەری دکەت و د هەمان دەمدا دووپاتییێ ل ئاخڤتنا ئەوی دکەت و د ئەنجامدا جەماوەری ب هزر و ئاخڤتنا خۆ ڕازیدکەت.

ج–شعر:

وەکو:

- ... سەردەمێك معەسکەری فیرقە یان لیوایـەکی سوپای عێراقـی... کە شەو و ڕۆژ خەریـك بوو، کێوی سـەفیـن بە قسەی خۆیان پاك بکەنەوە لـە ڕێگر و لە لادەر،هەر وەکو وەختی خۆی (عیسا شاوی) کە ئامر لیوا بوو لێرە بە

(عبدالسلام عـارف)ی گوت: ((من دوای ئـەوەی کە کێوی سەفیـنم پاککردەوە بە دیاری پێشکەشت دەکەم)) ئەوەبوو هەژاری موکریانی شیعرێکی پێی گوت، کە وت:

"شاوی کێوی کوردی بە دیاری نابی
دەمت دەشکێنی گەر بە دەمت بجاوی" (گوتارا 16).

فرێکەر بۆ هندێ داکو بشێت هەلچوونێ ل دەڤ جەماوەرێ دەڤەرا شەقلاوە دروستبکەت و ئەوان ڕازیبکەت، کو د هەلبژارتناندا دەنگێن خۆ بدەنە لیستا کوردستانی، فرێکەر ڤەگەڕایە مێژوویێ و بەحسێ مێرانی و مێرخوازییا خەلکێ ئەڤێ دەڤەرێ د بەرسینگرتنا سەربازێن عیسا شاوی و عەبدولسەلام عارفیدا کریە و بۆ دووپاتکرن و بهێزکرن و سەلماندانا ئاخڤتنا خۆ، ئاماژە ب شعرا هەژار موکریانی دایە و ب ئاخڤتنا خۆڤە گرێدایە و کریە بەلگەیەکێ ڕازیکەر بۆ ئاخڤتنا خۆ، چونکی ئەو شعر، ژ لایەکیڤە سەلماندنا هندێ دکەت، کو ل ئەوێ دەڤەرێ شەر ڕویدایە و ژ لایەکێ دیڤە قارەمانییا پێشمەرگەی ل ئەوێ دەڤەرێ دیاردکەت. بێگومان ناڤهینانا چیاییێن دەڤەرەکێ و بەحسکرنا خەبات و مێرانییا ئەوان و هینانا بەلگەیان، واتە شعرێن شاعرێن ب ناڤ و دەنگ ل ئەڤێ چەندێ و بەرامبەر جەماوەر و خەلکێ ئەوێ دەڤەرێ، کو جەماوەرێ دەڤەرا شەقلاوەیە، ڕۆلێ خۆ د ڕازیکرنا ئەوی جەماوەریدا هەیە.

2–بەلگەییێن نەڕاستەوخۆ:

وەکو:

– ...کاتێك میللەتی کوردی مۆسلـمان، تـەوژمی ئیسلامی تێدا بەهێز دەبێ وە شەریعەت لە ژیانـی تاکی و خێزانی و کۆمەڵایەتی و سیاسیدا ڕەنگدەداتەوە،

ئەو کاتە میللەتی کورد دەنگی دلێرتر دەبێ وە ڕێزەکانی پتەوتر دەبێ وە بەڕاستی پشت بە سەنەدێکی بە قوەتتر دەدا وە لە بەرامبەر خەڵکدا، لە بەرامبەر نەیاراندا بێ مننەتتر دەبێ... (گوتارا 3، لا 410).

فرێکەری هزرا ئەڤێ نموونا ل سەری ب نەراستەوخۆی، ژ ئەوێ ئایەتا قۆرئانا پیرۆز وەرگرتییە، ئەوا دبێژیت:﴿**ومن یتوکل علی الله فهو حسبه**﴾ (سوره طلاق، 3).

ئەڤ ئایەت دیاردکەت، بۆ مرۆڤی بەسە، ئەگەر مرۆڤ پشتبەستنێ(توکل) ب خودێ بکەت. فرێکەر بۆ هندێ داکو بشێت جەماوەرێ سەر ب ئایدۆلۆجییا ئیسلامیڤە، ب هزر و بیر و باوەرێن خۆ ڕازیبکەت، ڕابوویە هزرا ئاخڤتنا خۆ ب نەڕاستەوخۆ ژ ئایەتا پیرۆزا ناڤبڕی وەرگرتییە، چونکی فرێکەری دیارکریە، کو هەر گاڤا مللەتێ کورد پشتبەستنێ ب ئاین و شەریعەتێ خودێ بکەت، دێ سەرکەڤتی بیت، بێگومان ئەڤ وەرگرتنا نەڕاستەوخۆ، ژ ئایەتا قرئانا پیرۆز، بەلگەیەکێ ڕازیکەر بۆ ئاخڤتنا فرێکەری، چونکی ئەو ئایەتا ل ناڤبڕی دووپاتییێ ل ڕاستییا ئاخڤتنا فرێکەری دکەت و وە ناکەت، ئاخڤتنا فرێکەری پێچەوانەی قۆرئانا پیرۆزبیت.

– ...ئیسلام دەستێك دەبڕێت کە دەستێك خائینە... (گوتارا 1).

فرێکەری هزرا ئەڤێ دەربڕینا ل سەری ب نەراستەخۆی ژ فەرموودا پێغەمبەری سلاڤ لێبن وەرگرتییە، کو ئەو فەرموودا پێغەمبەری دبێژیت:" **والذي نفس محمدا بیده، لو ان فاطمة بنت محمد لسرقطة لقطعة یدها"**.

فرێکەر بۆ هندێ داکو بشێت جەماوەری ڕازیبکەت، کو ئیسلام ب تنێ ئەوی دەستی دبڕیت ئەوێ خائین بیت، ئەوژی ئەو دەستە ئەوێ دزییێ بکەت، ڕابوویە ب نەڕاستەخۆیی هزرا ئەوێ فەرموودا ل سەری یا پێغەمبەری سلاڤ لێبن

وەرگرتییە و کریە بەلگەیەکێ ڕازیکەر بۆ ئاخڤتنا خۆ، ژ بەرکو ئەو بەلگە سەلماندنا ڕاستییا ئاخڤتنا فرێکەری دکەت و دووپاتییێ لێدکەت و وە ناکەت، ئاخڤتنا فرێکەری پێچەوانەی ئاخڤتنا پێغەمبەری بیت، ب ئەڤێ چەندێ فرێکەر دشێت ئەوی جەماوەری ب هزر و بیر و باوەرێن خۆ ڕازیبکەت.

ب-بەلگەیێن نەحازر:

هەر وەکو بەری نوکە مە بەحسێ بەلگەیێن نەحازر د گوتارێدا کری، کو ئەوان بەلگەیان ب خۆڤە دگریت، ئەوێن ژ ئەنجامێ بەرامبەرکرنا دوو فۆڕمێن هەڤدژ یان هەلویستان یان ڕەوشان... ب دەستڤەدهێت. فرێکەر ئەڤێ بەرامبەرییێ د گوتارا خۆدا دکەت، داکو بشێت ب ڕێکا ئەوێ بەرامبەرییێ ڕاستییەکێ بۆ جەماوەری دیاربکەت و د ئەنجامدا بشێت جەماوەری ب ڕێکا ئەوێ ڕاستییێ ڕازیبکەت.

1–بەرامبەرکرنا دوو پەیڤێن هەڤدژ:

وەکو:

– ...دوژمناتییا مللەتێ کورد نە د مەسلەحەتا برایێت مە یێت عەرەبدایە، ئەم دوژمنێت وان نینین، ئەم برایێت واینە، ئەم دەستێت برایەتییێ و دۆستانییێ بۆ درێژدکەین... (گوتارا 19).

فرێکەر د نموونا ل سەریدا، بۆ هندێ داکو بشێت هەلویستێ کوردان بەرامبەر عەرەبان دیاربکەت، ڕابوویە هەر دوو پەیڤێن(دوژمن) و (برا) هینانینە بەرامبەر ئێك و کرینە بەلگەیێن ڕازیکەر بۆ گوتارا خۆ، ژ بەرکو فرێکەری ب ڕێکا پەیڤا برا ڕەتکریە، کو کورد دوژمنێن عەرەبابن. فرێکەری ئەڤ بەرامبەرییە د گوتارا خۆدا

کریه، بۆ هندێ داکو گوتارا خۆ سەرنجڕاکێش و رووژێنەربکەت و د ئەنجامدا بشێت هەلویستێ کوردان نیشا عەرەبان بدەت. بۆ هندێ داکو عەرەبان ئاگەهداربکەت و ڕازیبکەت، کو ئەوژی دوژمناتییا کوردان نەکەن.

2–بەرامبەرکرنا دوو هەلویستان:

وەکو:

– ...گفتوگۆ شێوەیەکە ل شێوێن خەباتێ و هەمی وەختا هەر ل دەستپێکرنا شۆڕەشا ئەیلوولا مەزن،بارزانییێ نەمر هیچ وەختەکێ دەرگێ موفاوەزاتێ نەگرتییە، ئەڤرۆ گفتوگۆییێ کو دەستپێکری دگەل میری، شێوەیەکە ل شێـوێن خەباتا گەلێ مە وە شێوەیەکێ پیرۆزە وە شێوەیەکە ڕاستیشە... (گوتارا 14).

د ئەڤێ نموونا ل سەریدا، فرێکەری هەلویستێ پارتا خۆ بۆ جەماوەری، ل سەردەمێ ڕابوردوو و نوکە هینایە بەرامبەر ئێك و کریە بەلگەیەکێ ڕازیکەر بۆ گوتارا خۆ، چونکی فرێکەری بۆ جەماوەری دیارکریە، کو پارتا ئەوی ل سەر دەمێ مەلا مستەفایێ بارزانی و هەتا ئەڤرۆژی یێ ل گەل هندێ، کو گیرۆگرفت ب دانوستاندن و گفتوگۆییێ چارەسەرببن، فرێکەری ئەڤ بەرامبەرییە د گوتارا خۆدا کریە، بۆ هندێ داکو بشێت سەرەنجا جەماوەری ڕابکێشیت و پتر پشێت گوتارا خۆ ڕوونتر و وروورژێنەرتر و کاریگەرتر بکەت و د ئەنجامدا بشێت جەماوەری ب هەلویستێ کەڤن و نوییێ پارتا خۆ ڕازیبکەت، کو ئەوژی هەلویستێ ئاشتییانەیە.

- هاولاتیانی خۆشەویستی کوردستان، بەلێنتان پێ دەدەین چۆن لە سالانی ڕابوردوودا درێغـیمان نەکردووە، هەروا لە داهاتووشدا باشتر و بەهەلوێستر و کاراتر دەبین (گوتارا 8).

د ئەڤێ نموونا ل سەریدا، فرێکەری هەلویستێ پارتا خۆ ل گەل جەماوەری، ل ڕابوردوو و داهاتوو هینایە بەرامبەر ئێك و کریە بەلگەیەکێ ڕازیکەر بۆ گوتارا خۆ، چونکی فرێکەری بۆ جەماوەری دیارکریە، کو پارتا ئەوی ل بەرێ ل گەل جەماوەرێ یەکگرتوو یا ب هەولیست و قەنج و کارا بوو و د ئایندەیدا دێ باشتر و ب هەلویستر و کارتربیت، فرێکەری ئەڤ بەرامبەرییە د گوتارا خۆدا کریە، بۆ هندێ داکو پتر پشێت گوتارا خۆ ڕوونتر و کاریگەرتر بکەت و د ئەنجامدا بشێت جەماوەرێ یەکگرتوو ب هەلویستێ پارتا خۆ ڕازیبکەت، بۆ هندێ داکو د هەلبژارتناندا دەنگێن خۆ بدەنە لیستا یەکگرتوو ئیسلامی کوردستان، ژ بەرکو فرێکەری، د ئەوێ هەلکەڤت و بۆنەیێدا گوتارا خۆ پێشکێشی جەماوەرێ یەکگرتوو ئیسلام کوردستان کریە.

3-بەرامبەرکرنا دوو ڕەوشان(بارودۆخان):

وەکو:

- ...جاران باوەڕ بکەن، ئێمە مەمنوون بووین بچینە دەرەوە سیناتۆرێك، پەرلەمانتارێك،موەزفـێکی دەرەجە چوار و پێنج و شەشی وەزارەتی دەرەوەی ئەم ولاتی ئەوە دانیشی بەس گوێ بگری، گوێ لە ئێمە بگری بۆ ئەوەی موعانات و مەئساتی میللەتی خۆمانیان بۆ شـەرح بکەین... ئیمڕۆ ئێمە گەییشتینە کوێ؟ ئەبێ شوکری خوا بکەین وە شوکری دەست و بـازۆی پێشمەرگەو خۆڕاگری جەماوەری کوردستان بکەین... (گوتارا 21).

د نموونا ل سەریدا فرێکەری بارودۆخێ کوردان، بەری چەند سالەکان و نوکە هینایە بەرامبەر ئێك و کریە بەلگەیەکێ ڕازیکەر بۆ گوتارا خۆ، چونکی بۆ جەماوەری دیارکریە، کو ئەو بارودۆخێ نوکە کورد تێدا دژین، وەکو ئەوی بارودۆخی نەبوو ئەوێ ل بەری چەند سالەکان کورد تێدا دژیان، چونکی وەکو نوکە ئەم دزانین کوردستانا گەهشتییە کیژ قۆناغێ– وەکو هەبوونا قونسلخانان ل هەولێرێ، ب دەستڤەهینانا فیدرالییێ – ... بەلێ بەری چەند سالەکان چ سیاسەتمەدار یان فەرمانبەرەکێ ئاساییێ دەولەتەکا دی نەبوو، کو ب تنێ گوهـ بدەتە سەرکردەکێ کوردان، هەتاکو بۆ بەحسێ کارەسات و ئەوان نەخۆشییان بکەت، ئەوێن ب سەرێ مللەتێ کورد هاتین، فرێکەری ئەو هەر دوو بارودۆخ یێن بەرامبەری ئێك کرین بۆ هندێ داکو بشێت جەماوەری ب ئەوی بارودۆخ و ڕەوشا نوکە یا کورد تێدا دژین ڕازیبکەت.

4–پەنابرن بۆ جیهانا ژدەرڤە:

هەر وەکو بەری نوکە مە دیارکری، پەنابرن بۆ جیهانا ژ دەرڤە ب ڕێکا دیارکرنا دەم و جهی ب دەستڤەدهێت، دەم و جهڤی کارلێکرنێ د ناڤبەرا گوتار و جیهانا ژدەرڤەدا دروستدکەن، هەروەسا ئەوێ هزرێ دووپاتدکەن و بیرەوەرییەکێ وێنەدکەن، دیسان هاریکارن بۆ ئامادەکرنا تشتان. دەم و جهـ بەلگەنە بۆ گوتارا فرێکەری، چونکی ئاماژەپێکرنا فرێکەری ب دەم و جهی د ناڤ گوتارا خۆدا، دووپاتییێ ل هەبوونا دەم و جهەکێ د جیهانا ژدەرڤەدا دکەن. دیسان گەلەك دەم و جهـ بیرەوەرییەکێ ساخدکەن و ڕاستییەکێ نیشانددەن و د ئەنجامدا باوەرییێ ل دەڤ جەماوەری پەیدادکەن، لەوا دەم و جهـ دبنە بەلگە، کو فرێکەر ب ڕێکا ئەوان بشێت جەماوەری ڕازیبکەت.

أ–جه:

وەكو:

– ...زۆر زۆر خۆم بە سەربەرز و بەختەوەر دەزانم، كە ئیمرۆ لە خزمەتی ئێوەدام، لە بن سێبەری كێوی سەفین، كە بە خوێنی دەها شەهیدی قارەمان...سوركراوە (گوتارا 16).

جه د نموونا ل سەریدا:(لە بن سێبەری كێوی سەفین)ە. ئەڤ جهە، گوتار و جیهانا ژدەرڤە پێكڤەگرێددەت و كارلێكرنێ د ناڤبەرا ئەواندا ستدكەت و ئاماژە ب هەبوونا ڕاستییەكێ د جیهانا ژدەرڤەدا دكەت، كو ئەوژی چیایەكە دكەڤیتە ل دەڤەرا شەقلاوە. دیسان ناڤهینانا ئەوی جهی د نموونا ل سەریدا، كاریگەرییا خۆ ل سەر جەماوەرێ ئەوێ دەڤەرێ هەیە، چونكی ئەو جهـ، بیرەوەرییەكێ ساخدكەت، ئەو بیرەوەریژی ئەوە، كو ل چیایێ سەفین چەندین پێشمەرگەیێن كورد، پێخەمەت دۆز و كێشەیا كوردی شەهیدبووینە، ئەڤجا ناڤهینانا ئەوی جهی، ل دەڤ جەماوەرێ ئەوی جهی، بەلگەیەكا بهێزە بۆ هەبوونا ڕاستییەكێ و ئەو ڕاستی دەلیڤێن ڕازیكرنێ د گوتارێدا زێدەدكەت.

ب–دەم:

وەكو:

– ... ئەڤە ئەو وەعدە یێ كو ل مەها ئادارا ل سالا 1991 ێ، پشتی ڕاپەرینێ، ل بازێرێ كۆیێ مە ئەو پەیمانە دا جەماوەرێ كوردستانێ، كو دێ كاركەین بۆ هەلبژارتنان بۆ هندێ مللەتێ مە ب ئازادی ڕەئیا خـۆ بدە و بڕیارا خۆ بـدە، ئەڤە مە پەیمانا خۆ ب جهئینا و هنگیش بڕیارا خۆ بدەن... (گوتارا 19).

دەم د نموونا ل سەریدا:(مەها ئادارا ل سالا 1991)یە. ئەڤ دەمە، گوتار و جیهانا ژدەرڤە پێکڤەگرێددەت و کارلێکرنێ د ناڤبەرا ئەواندا ستدکەت و ئاماژە ب هەبوونا ڕاستییەکێ د جیهانا ژدەرڤەدا ددەت، کو ئەوژی ئەو مەهـ(هەیڤ)بوو، ئەواکو پەیمان تێدا ژ لایێ سەرۆکێ هەرێمێڤە هاتییەدان، ئەو پەیمانژی ئەو بوو، کو کار بۆ ئەنجامدانا هەلبژارتنان ل هەرێما کوردستانێ دێ هێتەکرن. دیسان ناڤهینانا ئەوی دەمی کاریگەرییا خۆ هەیە، چونکی ڕاستییەك بوو و د هەماندا دەمدا ئەو ڕاستی مژدەکا خۆش بوو و جێبەجێبوویە، ئەڤجا ناڤهینانا ئەوی دەمی د ناڤ نموونا ل سەریدا، بەلگەیەکا بهێزە بۆ هەبوونا ڕاستییەکێ و د هەمان دەمدا ئەوێ ڕاستییێ کاریگەرییا خۆ هەیە ل سەر جەماوەری و وەل جەماوەری دکەت، کو دەنگدانێدا دەنگێ خۆ بدەنە لیستا فرێکەری.

3-شێوازێ دەربڕینێ:

د گوتارا تەلەڤزیۆنی و ڕادیۆییێدا، ئێك ژ ڕەگەزێن دیییێن گرنگێن ڕۆلێ ڕازیکرنێ دبینیت، ڕەگەزێ شێوازێ دەربڕینێیە.

شێوازێ دەربڕینێ یێ فرێکەری د ناڤ گوتارا تەلەڤزیۆنی و ڕادیۆییێدا، ب ڕێکا بکارهینانا (پەیڤ و دەربڕین و ڕستێن زمانیییێن گونجای) و هندەکجاران (ب هاریکارییا ئاوازەیێ)، کاریگەر و ڕازیکەر دبیت. فرێکەر ب ڕێکا شێوازێ دەربڕینێ دشێت سەرەنجا جەماوەری ڕابکێشیت و وەل جەماوەری بکەت، کو د ناڤ گوتارێدا یێ ئامادەبیت و بەردەوام گوهدارییا فرێکەری بکەت و د ئەنجامدا بشێت جەماوەری ب هزر و گوتن و دیتنێن خۆ ڕازیبکەت.

هەتاکو شێوازێ دەربڕینێ یێ فرێکەر د ناڤ گوتارا تەلەڤزیۆنی و ڕادیۆییێدا بیتە شێوازەکێ ڕازیکەر، پێدڤییە فرێکەر هەمەجۆرییێ د شێوازێ دەربڕینێدا بکاربهینیت، ئانکو پێدڤییە ل سەر فرێکەری شێوازێ دەربڕینا خۆ ل دویف

بابەت و هەلویست و جەماوەر و جهێ پێدڤی....بگوهۆڕیت، چونکی چێدبیت د هندەك هەلویساتاندنا باشتر بیت فرێکەر شێوازێ ترساندنێ بکاربهینیت و د هندەك هەلویستێن دیدا، شێوازێ هاندانێ یان شێوازەکێ نرم یان هەر شێوازەکێ دی بکاربهینیت.

ل خوارێ دێ هەولدەین بەحسێ چەند جۆرێن شێوازێن دەربڕینێ د گوتارا تەلەڤزیۆنی و ڕادیۆییێدا کەین، ئەوژی ب ئەڤی ڕەنگێ ل خوارێ:

أ_ شێوازێ تۆند(ڕەق):

هەر وەکو بەری نوکە مە گوتی، فرێکەر دشێت د هندەك هەلویست و بواراندا ب ڕێکا شێوازێ تۆندێ ئاخڤتنێ، سەرەنجا جەماوەری ڕابکێشیت و جەماوەری ب هزر و دیتن و گوتنێن خۆ ڕازیبکەت، هەر وەکو ل دەمێ فرێکەر د ناڤ گوتارا خۆدا گەفە و هەرەشەیان ل پارتەکێ یان لایەنەکی بکەت، کو نە ب تنێ فرێکەر ژێ تۆرەبیت، بەلکو د هەمان دەمدا جەماوەرژی ژ ئەوی لایەنی یان پارتێ یێ تۆرەبیت یان هندەکجاران ل دەمێ فرێکەر کەم وکۆڕی و کێماسییێن پارتەکێ یان لایەنەکی بۆ جەماوەری دیاربکەت. هەر چەندە فرێکەر د هەر دوو حالەتێن ل سەریدا، چێدبیت ناڤێ ئەوێ پارتێ یان لایەنی ب ئاشکەرایی د ناڤ گوتارا خۆدا نەهینیت، بەلێ جەماوەر ب ڕێکا بەگراوەند و ئەوی دەوروبەرێ گوتار تێدا دهێتەگوتن، دزانیت مەبەستا فرێکەری پێ کییە. د شیاندایە بەحسێ ئەوان هەر دوو حالەتان، ب ئەڤی ڕەنگێ ل خوارێ بکەین:

– **گەفەکرن:**

وەکو:

– ...هەر کەسێکیش دوژمنایەتیمان بکات ئەوا سەری خۆی دەدا لە تاشە بەردەکانی کێوەکانی کوردستان... (گوتارا 6).

د ئەڤێ نموونا ل سەریدا، فریکەری بۆ جەماوەرێ خۆ دیارکرییە، کو ئەوژی جەماوەرێ پارتا ئێکەتی نیشتمانی کوردستانییە، کو چ پارت و دەستهەلات و لایەنەك نەشێت دوژمنایەتییا ئێکەتی نیشتمانی کوردستان بکەت، کو ب شێوازەکێ تۆند و ب گەفە و هەرەشە دیارکرییە، هەر لایەن و پارت و دەستهەلاتەکا دوژمنایەتییا ئێکەتی نیشتمانی کوردستان بکەت، دێ سەرێ خۆ ل تەحت و تاشەبەرێن چیایێن کوردستانێ دەت. بێگومان ئەڤ هەرەشەیا فرێکەری ل دوژمنێ ئێکەتی نیشمانی کوردستان کری و ئەو باوەرییا دایە جەماوەرێ ئێکەتی نیشتمانی کوردستان، کاریگەرییا خۆ ل سەر هەست و سۆزێن جەماوەرێ ئێکەتی نیشتمانی کوردستان هەیە و باوەری و مەعنەویاتان بۆ ئەوی جەماوەری دروستدکەت و ئەوی جەماوەری ڕازیدکەت، کو پارتا ئێکەتی مایە و دێ مینیت.

– ... قوەت نییە، بشێتن ژێرە وێڤە یەك پارچا کوردستانێ...داگیربکەت... (گوتارا 19).

د نموونا ل سەریدا، فرێکەر داکو بشێت بۆ جەماوەری دیاربکەت و جەماوەری ڕازیبکەت، کو پارتا ئەوی شیانا هندێ هەیە، کو بشێت پارێزگارییێ و پارستنا کوردستانێ ژ دەستێ دوژمنی بکەت، ب شێوازەکێ تۆند و ب گەفە و هەرەشەڤە دیارکرییە، کو هێدی چ هێز و دەستەهەلات نەشێن ئێك پارچا کوردستانێ داگیربکەت.

– **دیارکرنا خالا بێهێز :**

ئەڤەژی دیارکرنا کێم و کاسییێن کەسەکی یان پارتەکێ یان لایەنەکی ب خۆڤە دگریت. وەکو:

– ...ئەوانە تەنانەت لەمێژووشەوە فـێرنەبوون فێرنەبوون، کە هێزێك نییە لە دونیادا بتوانێ بەستەم و تۆقاندن حوکمبکات... (گوتارا 5).

د ئەڤێ نموونا ل سەریدا فرێکەری کەم و کۆڕی و کێماسییێن هەر دوو پارتێن (...) نیشا جەماوەری دایە، ئەوژی ئەوە، کو ئەڤ هەر دوو پارتە ب ستەم و ترساندنێ حوکمی دکەن. فرێکەری د گوتارا خۆدا دیارکریە و گوتییە، کو ئەڤ هەر دوو پارتە ژ مێژوویێ فێرنەبووینە، کو چ هێز نەشێن حوکمی ب ڕێکا ترس و ستەم و زۆرداریێ بکەت. ئەو شێوازێ تۆندێ ئاخڤتنێ، ئەوێ فرێکەری د نموونا ل سەریدا بکارهینای، کاریگەرییا خۆ ل سەر هەست و سۆزێن جەماوەری هەیە، ژ بەرکو فرێکەر بەحسێ کێماسییێن هەر دوو پارتان بۆ جەماوەرێ نەحەز یان ئۆپۆزسیۆنێ ئەوان پارتان کریە. ئەڤجا دیارکرنا ئەوێ کێماسییێ ژ لایێ فرێکەریڤە پتر ئاخڤتنا فرێکەر ل سەر ئەوی جەماوەری کاریگەر و ڕازیکەر دکەت.

دیسان ئەڤ شێوازێن ل خوارێژی دچنە د بن شێوازێ تۆند(ڕەق)دا، ئەوژی بریتینە:

1–شێوازێ فەرمانکرنێ:

فرێکەر د هندەك بوار و هەلویستاندا دشێت ب ڕێکا شێوازێ فەرمانکرنێ، جەماوەری ب هزر و هەلویست و دیتنێن خۆ ڕازیبکەت، ئەوژی وەکو ل دەمێ

فرێکەر فەرمانێ ل جەماوەری بکەت، کو ب ئەنجامدانا کارەکی ڕابیت، ب مەرجەکی جەماوەری ئەو کار پێخۆشبیت و بەرۆڤاژی ئایدۆلۆجی و دیتنێن جەماوەری نەبیت و ئەڤ فەرمانا فرێکەر پێخەمەت ڕازیکرنێ ل جەماوەری دکەت، زێدەتر بۆ مەبەستا ئامۆژگارییێیە. ئەڤجا ئەو فەرمانکرن یا ئاشکەرا بیت یان ئاشکەرا نبیت[1]. ب ئەڤی ڕەنگێ ل خوارێ:

-فەرمانکرنا ئاشکەرا:

وەکو:

-...ڤی جەوەی بپارێزن، جەوێ برایەتییێ د ناڤ خۆدا، ئێك وەکو ب ناحیا دینیڤە و مەزهەبیڤە، ڤی جەووەی بپارێزن دگەل برایێت مە یێت دی یێت قەومییەتێت دی و نەتەوەیێت دی... (گوتارا 15).

د ڤێ نموونا ل سەریدا فرێکەر پێخەمەت هندێ بشێت جەماوەری ڕازیبکەت و ئەوان هانبدەتە هندێ ل کوردستانێ ڕەوشا برایەتییێ ژ لایێ ئاینی و مەزهەبیڤە د ناڤ خۆدا بپارێزن، فەرمان ب شێوێ ئامۆژگاری ل ئەوان کریە، ئەو ئامۆژگاریژی ئەوە داکو چ نەخۆشی و چ ئاژاوە ل وەلاتی دروست نەبیت.

---

[1] مەبەست ژ فەرمانکرنا ئاشکەرا ئەوە، کو کارێ ڕستێ کارەکێ فەرمان(ئەمر) بیت" بەلێ مەبەست ژ فەرمانکرنا نەئاشکەرا ئەوە، کو کارێ ڕستێ ڕانەبردوویێ دانانی بیت. بۆ پتر پێزانینان ل دوور فەرمانکرنا ئاشکەرا و نەئاشکەرا بنێڕە: (قیس کاکل توفیق، 1995، 28- 29).

-فەرمانكرنا نەئاشكەرا:

وەكو:

-...نابیٚ بهیٚلین جاریٚكی تر هیج سیاسییكی دیكه له دلٚ خەلٚكی ئیٚمه بكات لەدژی یەكتریا بیانبكات بەدوژمنی یەكتری... (گوتارا 5).

د ئەڤیٚ نموونا ل سەریدا فریٚكەر ب ناڤیٚ جەماوەریٚ ئۆپسزیۆنیٚ دەستهەلاتیٚ ئاخڤتییه، ئەوژی جەماوەریٚ بزاڤا گۆڕانه. فریٚكەر پیٚخەمەت هندیٚ بشیٚت ئەوی جەماوەری ب هزرا خۆ ڕازیبكەت و ئەوان هانبدەته هندیٚ، كو نەهیٚلن جارەكا دی سەركردیٚن هەر دوو پارتیٚن(...)، كوردان بكەته دوژمنیٚن ئیٚك و دوو، فەرمان ب شیٚویٚ ئامۆژگاری ل ئەوان كریه و ئەڤیٚ فەرمانكرنیٚ دەلیڤیٚن ڕازیكرنیٚ د گوتاریٚدا زیٚدەكریه، چونكی چ جەماوەران پیٚخۆش نینه، چ سەركردە و دەستهەلات، شەران د ناڤبەرا ئەواندا دروستبكەت و ئەوان بكەته دوژمنیٚن ئیٚك و دوو.

2-شیٚوازیٚ ترساندنیٚ:

هەر وەكو بەری نوكه مە دیاركری، فریٚكەر هندەكجاران دشیٚت ب ڕیٚكا شیٚوازیٚ ترساندنیٚ جەماوەری ڕازیبكەت، ئەوژی ل دەمیٚ فریٚكەر د ناڤ گوتاریٚدا جەماوەری ب تشتەكیٚ دیاركری بترسینیت. هەر چەوان بیت، ترس د گوتاریٚدا هۆشداریی و ئاگەدارییا جەماوەری ب تشەكیٚ دیاركری دكەت. وەكو د ئەڤیٚ نموونا ل خواریٚدا دیاردبیت:

-... دواندنەكانی خوا سبحانه وتەعالا ڕوویان لـه خەلٚكه، خەلٚك به پلەی یەكەم بەرپرسیاره وه خەلٚك بەرپرسیاره بەرامبەر به دینی خۆی، بەرامـبەر به ژینی خۆی وه بـۆ دیاركردنی مشورخۆران و بەرپرسانی خۆی... (گوتارا 3).

د نموونا ل سەریدا فرێکەری هەولدایە ب ڕێکا شێوازێ ترساندنێ، جەماوەری ڕازیبکەت، ئەوژی ل دەمێ دبێژیت: خەلك(جەماوەر) ل دەڤ خودێ بەرپرسە بەرامبەر ئاینێ خۆ و جۆرێ ژیانا خۆ. هەروەسا بەرامبەر ئەوی بەرپرسێ دەنگێن خۆ د هەلبژارتنناندا ددەنێ و دکەنە ڕێبەرێ خۆ. فرێکەری د گوتارا خۆدا ئەڤ پەرپرساتییە کریە ستۆیێ جەماوەرێ موسلمان بۆ هندێ داکو ئەوی (خەلکی)جەماوەری بترسینیت و ئاگەهداربکەت، کو ئەگەر ئاینێ خۆ نەپارێزن و ژیانا خۆ ب دروستی نەبە سەری و د هەمان دەمدا مرۆڤێن ژ هەژی حوکمی نەهەلبژێرن، ل ئەوی دەمی دێ ل ڕۆژا مەحشەرێ ژ لایێ خودێڤە هێنەسزادان.

ب-شێوازێ نەرم:

هەر وەکو مە ل بەری نوکە گوتی، فرێکەر گەلەکجاران د ناڤ گوتارا خۆدا دشێت ب ڕێکا شێوازێ نەرمێ ئاخڤتنێ، کارتێکرنێ ل هەست و سۆزێن جەماوەری بکەت و جەماوەری ب هزر و دیتنێن خۆ ڕازیبکەت، چونکی ئەڤ شێوازە یێ هاریکارە بۆ ڕاکێشانا سەرەنجا جەماوەری و چارەسەرکرنا ئاریشان و نەهێلانا کەرب و کینان ل دەڤ جەماوەری. وەکو:

- ...تشتەك ل سەر مللەتێ کورد ژ ڤێرێ وێڤە ناهێتەفەرزکرن، مللەت ب خۆ، دێ ڕەئیا خۆ دەت،ب خۆ دێ بڕیارا خۆ دەت، ب خۆ دێ قیادا خۆ هەلبژێریت و ئەو ب خۆ دێ وێ بڕیارێ دەت، یا کو د بەرژەوەندییا ویدا. و هەموو وەختەکێش ئەم دێ د ملکەچ بین، بۆ بڕیارا کو مللەتێ مە ددەت... (گوتارا 15).

د ئەڤێ نموونا ل سەریدا، فرێکەر پێخەمەت هندێ داکو بشێت جەماوەری ڕازیبکەت، کو د هەلبژارتنناندا دەنگێ خۆ بدەنە فرێکەر و لیستا فرێکەری،

پەنابریە بەر شێوازەکێ نەرمێ ئاخڤتنێ، ئەو شێوازژی ئەوە، کو فرێکەری گوتییە، ئەم دێ ملکەچ بین، بۆ ئەوێ بڕیارا مللەتێ مە ددەت و ئەوێ قیادا بۆ خۆ دهەلبژێریت. فرێکەری ل ڤێرێ ئەڤ شێوازە بکارهینایە، چونکی ئەو دزانیت ئەڤی شێوازی ڕەهەندەکێ ڕازیکەر هەیە و دێ شێت ب ڕێکا ئەڤی شێوازی کارتێکرنێ ل هەست و سۆزێن جەماوەری بکەت و وەل جەماوەری بکەت، کو دهەلبژارتناندا دەنگێ خۆ بدەنە فرێکەری و لیستا فرێکەری.

چەند جۆرێن دیێن شێوازی هەنە، دچنە د بن شێوازێ نەرمدا، ژ ئەوان شێوازانژی:

1-شێوازێ سۆزپێدانێ:

فرێکەر د گوتارا تەلەڤزیۆنی و ڕادیۆییێدا ل دەمێ بڤێت ڤیان و خۆشتڤینییێ د ناڤبەرا خۆ و جەماوەریدا دروستبکەت، پەنایێ دبەتە بەر ئەڤی جۆرێ شێوازی، چونکی ئەگەر خۆ دلێ جەماوەری یێ گران و نەخۆشژی بیت ژ فرێکەری، ئەو ڤیان و خۆشتڤییا د ناڤ پەیڤێن ئەڤی جۆرێ شێوازیدا هەین، ئەوێ نەخۆشی و دلگرانییێ ناهێلیت. وەکو د ئەڤێ نموونا ل خوارێدا دیاردبیت:

-...جەماوەرێ شارێ زاخۆیا دەلال، جەماوەرێ دەڤەرا زاخۆ، ب خودێ مە هوین خۆش دڤێن، مە هوین خۆش دڤێن و هەر ییێك ل وە، ئەز ب پارچەیەکێ ل خۆ دزانم، ئەگەر هوین نەڕەحەتـیژ ببن، حەقێ وەیە، بەس نەڕەحەتبن و د ڕازیبن و نەدڕازیبن، ئەم تەرکا وە ناکەین... (گوتارا 18).

فرێکەری د نموونا ل سەریدا پەنابریە بەر شێوازێ سۆزپێدانێ و دەربڕین ژ ڤیانا خۆ بۆ جەماوەری ب سویندخوارنڤە کریە و ل گەل ئەڤێ چەندێ بۆ ئەوان دیارکریە، کو جەماوەرێ زاخۆ پارچەکە ژ ئەوی. فرێکەری پەنابریە بەر ئەڤی

شێوازی، بۆ هندێ ئەگەر ئەو جەماوەر یێ نەرەحەت و نەڕازیژی بیت، فرێکەر بشێت ئەوێ نەڕەحەتی و نەڕازیبوونێ نەهێلێت و د ئەنجامدا بشێت جەماوەری ژ خۆ ڕازیبکەت، کو د هەلبژارتناندا دەنگێن خۆ بدەنە لیستا کوردستانی، چونکی فرێکەری ئەو گوتار، ل بەری هەلبژارتنان ب ماوەیەکێ کێم پێشکێشی جەماوەرێ دەڤەرا زاخۆ کریە.

2–شێوازێ پەسنێ:

فرێکەر د گوتارا تەلەڤزیۆنی و ڕادیۆییێدا، هندەکجاران ل دەمێ دڤێت جەماوەری ڕازیبکەت، هەولددەت هەلچوونێ ل دەڤ جەماوەری ب ڕێکا شێوازێ پەسنێ پەیدابکەت، ئەوژی ل دەمێ پەسنا جەماوەری هەتا ئەوی ڕادەی ب کارەکی بکەت، کو بشێت کاریگەرییێ ل هەست و سۆزێن جەماوەری بکەت. وەکو د ئەڤێ نموونێدا دیاردبیت:

– ...ئەز وەسفا زاخۆ و جەماوەرێ زاخۆ چـەوا بکەم؟ د شۆڕشێدا هوین پێشەنگ بـوین، د شۆڕشا ئەیلوولێدا، د شۆڕشا گولانێدا مێر و مێرخواز ل ڤێ دەڤەرێ ڕابوین، هونەرمەندێن دەنگخۆش و نیشتیمانپەروەر ل زاخۆ ڕابوین، بەر هندێ ب ڕاستی هوین ژ هـندێ مەزتر، هوین گەلەك ل وێ مەزترن،ب چەند پەیڤەکا بەحسێ مێرینی ومردایەتیی و دلسۆز و وەفادارییا وە بێتەکرن... (گوتارا 18).

د ئەڤێ نموونا ل سەریدا فرێکەر پەسن و ستایشا جەماوەرێ زاخۆ کریە و بۆ ئەوان دیارکریە، کو مێرخواز و قارەمان و دلسۆز و وەفادار و هونەرمەندێن دەنگخۆش و نیشتیمانپەروەر ژ خەلکێ دەڤەرا زاخۆ بووینە، ئەڤ بەهادان و پەسنا فرێکەری د گوتارا خۆدا بۆ خەلکێ زاخۆ کری، کاریگەرییا خۆ ل سەر

هەست و سۆزێن جەماوەری هەنە و دبیتە ئەگەرێ هندێ دەلیڤێن ڕازیکرنێ د گوتارا فرێکەریدا زێدەبکەت، چونکی وەکی مە بەری نوکە گوتی، ئەڤ شێوازە، شێوازەکێ کاریگەرە و هەلچوونێ ل دەڤ جەماوەری پەیدادکەت.

3–شێوازێ حەزپەیداکرنێ:

هندەکجاران ل دەمێ فرێکەری بڤێت د گوتارا تەلەڤزیۆنی و ڕادیۆییێدا جەماوەری ڕازیبکەت، هەولددەت حەزێ ل دەڤ جەماوەری ب باتەکێ دیارکری پەیدابکەت، چونکی ب ڕێکا ئەڤی شێوازی فرێکەر دێ شێت سەرەنجا جەماوەری ڕابکێشیت و کارتێکرنێ ل هەست و سۆزێن جەماوەری بکەت. وەکو د ئەڤێ نموونا ل خوارێدا دیاردبیت:

– ...خوشك و برایێت خۆشتڤی،مەرجێ سەرکەڤتنا گەلێ مە، ئێکەتییا مەیە... (گوتارا 18).

د ئەڤێ نموونا ل سەریدا، فرێکەری ئەو حەز ل دەڤ جەماوەری پەیداکریە، کو ئێك و دوو بگرن، چونکی فرێکەری د ئەوێ نموونێدا، مەرجێ سەرکەڤتنا گەلێ کوردستانێ، ب ئێککبوونا کوردانڤە گرێدایە، بێگومان ئەڤ حەز پەیداکرنە، ئاخڤتنا فرێکەری بەهادار و سەرنجڕاکێش دکەت و د هەمان دەمدا کاریگەر و ڕازیکەر دکەت، چونکی تاکەکەسێن هەر جڤاکەکێ پێخۆشە و حەزا هندێ هەیە، گەل و مللەتێ ئەوی یێ سەرکەڤتی بیت.

4–شێوازێ ئاشبوون و پێکهاتنێ:

فرێکەر هندەکجاران دشێت د ناڤ گوتارا تەلەڤزیۆنی و ڕادیۆییێدا جەماوەری ب دیتن و هزرا خۆ ڕازیبکەت، ل دەمێ بۆ جەماوەری دیاردکەت، ئەو یێ ل گەل

هندێ شەر نەمینیت و ل جهێ هندێ ئاشبوون و پێكهاتن بهێتەهەبوونێ. ب ئەڤێ چەندێ، فرێكەر دشێت جەماوەری ژ خۆ ڕازیبکەت، چونکی ئەڤ شێوازە وەسا فرێکەری نیشاندەدەت، کو مرۆڤەکێ ئاشتیخوازە و نەڤێت نەخۆشییێ بۆ جەماوەرێ خۆ دروستبکەت. وەکو د ئەڤێ نموونا ل خوارێدا دیاردبیت:

- ... خویشك و برایێت خۆشتڤی، بیست سالە شەڕەکێ خویناوی بوی ل بەینا مە و حوکمەتا عیراقێ...،ئەما پاش بیست سالا، ئەم هەر د مەوجوودین و ئەویش هەر د مەوجوودن، ئەڤە واقعەکە، مەعنا وێ ئەوە ب شـەڕڤە موشکیلەیە تەما نابیت، زێدەتر خوین دێ هێتەڕێتن،کارەسات دێ مەزنتر بیت و نەتیـجەش جارەکا دی مەجبوورین پێکڤە ڕونین و بەحسێ ئاشتییێ بکەین،بەحسێ پێکهاتنێ بکەین، مادەم وە توڤە هەر دەقیقەیەکا مومکین ببیت، ئاشتییێ ئەم بکەینـە ئامانجێ خۆ... (گوتارا 14).

د ئەڤێ نموونا ل سەریدا، فرێکەری بانگەوازییا خەلکێ کوردستانێ بۆ ئاشبوونێ ل گەل دەولەتا عیراقێ کریە، چونکی بۆ ئەوان دیارکریە، کو ب شەری ئاریشە چارەسەر نابن، تەنها دێ خوین هێتەڕێشتن، ژ بەر هندێ باشترین، ڕێك ئەوە ئەم ل گەل حوکمەتا عیراقێ ئاشبین. بێگومان ئەڤ بانگەوازییا فرێکەر بۆ پێکهاتن و ئاشبوونێ کری، کاریگەرییا خۆ ل سەر هەست و سۆزێن جەماوەری دکەت و جەماوەری ب هزر و ئاخڤتنا خۆ ڕازیدکەت، چونکی وەکو ئەم دزانین چ کەس و جەماوەران شەر پێخۆش نینە، ئەگەر ئاشتی و پێکهاتن هەبیت.

پ-شێوازێ ڕاستەوخۆ:

د گوتارا تەلەڤزیۆنی و ڕادیۆییێدا، فرێکەر د هندەك هەلویستاندا دێ شێت جەماوەری ب ڕێکا شێوازێ ڕاستەوخۆ ڕازیبکەت، واتە جهناڤێ (ئەز/من) بۆ خۆ

بکاربهینیت و جهناڤێ(هوین/ هەوە/هنگۆ/ ئێوە) بۆ جەماوەری بکاربهینیت، چونکی ئەڤ جۆرێ شێوازی زیندییی و کارابوون و بزاڤ و چالاکییا زێدە ددەتە گوتارێ، هەروەسا بکارهینانا ئەڤی شێوازی پتر ڕاستییێ د گوتارێدا پەیدادکەت.

ب ئەڤی ڕەنگێ ل خوارێ:

- ...تەبعەن ئەم ناوچەیە تایبەتمەندی خۆی هەیە، ئەم ناوچەیە زۆری پێشکەش کردووە بە کوردستان، دە ساڵ من خۆم پێشمەرگە بووم لەم دەڤەرە، مەڵبەندی سەرکردایەتی شۆڕشی ئەیلوول بوو، کە وای لێهاتبوو ناوی گەلاڵە لە بەغدا مەشهورتر لێهاتبوو ئەو سەردەمە، چونکە بارەگای شۆڕشی لێ بوو، سەرکردایەتی لێ بوو... (گوتارا 21).
- ... پار...کۆمەڵێك گرفتی ترمان بە ئێوە ڕاگەیاند سەربەرزم لە حزووری ئـێوەدا بڵێم کردمان و دەستمان بە جێبەجێکردنی کرد، بەڵام خەڵکی ڕانیە زۆری لەوە زیاتر قابیلە... (گوتارا 9).

د نموونێن سەریدا بکارهینانا جهناڤێن کەسی(من، ئێوە) دەلیڤێن ڕازیکرنێ د ئەوان هەر دوو نموونان‌دا زێدەتر لێدکەت، ئەوژی ژ بەر هندێیە، کو ئەو جهناڤ کارابوون و زیندییی و بزاڤ و چالاکییێ د گوتارێدا ئەنجامددەت، هەروەسا بکارهینانا ئەوان جهناڤان پتر ڕاستییێ ددەنە بابەتی.

ج-شێوازێ زێدەبێژییێ:

فرێکەر دشێت د گوتارا تەلەڤزیۆنی و ڕادیۆییێدا جەماوەری ب ڕێکا شێوازێ زێدەبێژییێ ڕازیبکەت، چونکی ئەڤ شێوازە بەهای ددەتە بابەتی و بابەتی مەزندکەت. وەکو د ئەڤێ نموونا ل خوارێدا دیاردبیت:

- ...بوویە ڕوودەکەمە ئێوەی سەربەرز و سەروەر، کەس و کاری شەهیدەکان،پاشماوەی ئەنفالەکان،کەس و کاری زیندانی سیاسییەکان، بەدەنگتانتان بۆ لیستی کوردستان و...گیانی شەهیدانتان لە بەهشتی نەمریدا شادتر دەکەن (گوتارا 20).

د نموونا ل سەریدا فرێکەر زێدەبێژی د ئاخڤتنێدا کریە، چونکی ئەگەر کەس و کارێن زیندانییێن ڕامیاری و شەهید و ئەنفالکریان، دەنگێ خۆ بدەنە لیستا کوردستانی یان نەدەنێ، چ پەیوەندی ب گیانێ شەهیدێن ئەوان د بەهشتێدا نینە، بەلێ فرێکەری پەنابریە بەر ئەڤێ زێدەبێژییێ و ئەڤ بەهایە دایە هەلبژارتنان بۆ هندێ داکو بشێت کارتێکرنێ ل کەس و کارێن زیندانییێن ڕامیاری و شەهید و ئەنفالکریان بکەت و ئەوان هانبدەتە هندێ د هەلبژارتناندا دەنگێن خۆ بدەنە لیستا کوردستانی.

چ-شێوازێ دانوستاندنێ:

د گوتارا تەلەڤزیۆنی و ڕادیۆییێدا فرێکەر هندەکجاران دشێت جەماوەری ب ڕێکا شێوازێ دانوستاندنێ ڕازیبکەت، چونکی ئەڤ جۆرێ شێوازی بزاڤ و چالاکییێ د زمانێ گوتارێدا پەیدادکەت، هەروەسا سەلماندنا هەبوونا ڕاستییەکێ دکەت. ئەڤ دان و ستاندەژی ب چەند شێوەیان دهێتەئەنجامدان. وەکو:

أ- دانوستاندنا فرێکەر ل گەل جەماوەری دکەت، بێیکو جەماوەر باخڤیت.

وەکو:

- بۆ من شەرەفەکا مەزن بوی، کو هوین دەعوەتا من بکەن،کو ئەز بێم بەشدارییێ ل گەل وە بکەم د ڕۆژەکا هۆیا پیرۆزدا ل جهەکێ هۆیێ پیرۆز، کو

هێلینا شۆڕش و بەرخودانێیە،کو ئەوژی دەڤەرا زاخۆیە، ئەز سوپاسییا وە دکەم، کو وە ئەڤ شەرەفە دایە من (گوتارا 11).

د ئەڤێ نموونا ل سەریدا فرێکەری پەنابریە بەر شێوازێ دانوستاندنێ د ناڤبەرا خۆ و جەماوەریدا، بێیکو جەماوەر ڕاستەوخۆ بەشدارییێ د گوتارێدا بکەت، بەلکو فرێکەری ژ لایێ خۆڤە پرسیارێ کریە و بەرسڤ ل سەر دایە، ئەو پرسیار و بەرسڤ (داواکرن و هاتن) واتە داواکرنا جەماوەری و هاتنا فرێکەرییە. فرێکەری ئەڤ دانوستاندنە د ناڤبەرا خۆ و جەماوەریدا کریە، بۆ هندێ داکو بزاڤ و چالاکییێ د زمانێ گوتارێدا پەیدابکەت، دیسان ئەڤ دانوستاندنە سەلماندنا ڕاستییەکێ دکەت. ئەڤجا فرێکەر ب ڕێکا ئەڤێ ڕاستی و بزاڤ و چالاکییا ژ شێوازێ دانوستاندنێ پەیدابووی، کاریگەرییێ ل هەست و سۆزێن جەماوەری دکەت و سەرەنجا جەماوەری بۆ خۆ ڕادکێشیت و دەلیڤێن ڕازیکرنێ د گوتارا خۆدا زێدەتر لێدکەت.

ب- دانوستاندنا فرێکەر ل گەل لایەن یان لایەنێن دی دکەت و بۆچوونا ئەوان بۆ جەماوەری دیاردکەت.

وەکو:

- ...دوو سێ جاران ئەم ییێت داخلی مفاوزاتا بووین ل گەل ڕژێما بەعس بۆ یەك جاریش ڕژێما بەعس ئینکارنەکریە ل سەر کوردستانییەتا خانقین و شنگار و کەرکۆکێش، نوکە حاقدێت ئەڤرۆ پەیدابووین ییێت دبێژن نەشنگار کوردستانە نەخانقین کوردستانە نەکەرکۆك کوردستانە... (گوتارا 19).

ئەگەر ئەم تەماشەی نموونا ل سەری بکەین، دێ بینین فرێکەری دان وستاندن ل گەل لایەکێ کریە، ئەوژی (ڕژێما بەعس)ە، پاشی هەلویستێ ڕژێما بەعس، ل گەل حوکمەتا نوکەیا عیراقێ، ل ڤیانا ئەوان بۆ کوردستانی بوونا شنگال و خانقین و کەرکۆکێ بەراوردکریە و دیارکریە، کو ڕژێما بەعس ئینکارا

هندێ نەدکر، کو خانقین و کەرکووك و شنگال سەر ب کوردستانێڤەنە، بەلێ حوکمەتا نوکەیا عیراقێ دبێژن ئەو هەر سێ دەڤەر، دەڤەرێن کوردستان نینن. ئەڤجا فرێکەر ب رێکا ئەڤێ ڕاستی و بزاڤ و چالاکییا ژ شێوازێ دانوستاندنێ پەیدابووی، کاریگەرییێ ل هەست و سۆزێن جەماوەری دکەت و ئەوان ب هندێ ڕازیدکەت، کو ڕژێما نوکە حوکمی ل عیراقێ دکەت، هەلویستێ ئەوان بەرامبەر کوردان گەلەك یێ خرابە.

ج– دانوستاندنا فرێکەر ل گەل لایەن یان لایەنێن دی دکەت و ئەو بۆچوونا هەر دوو لا گەهشتینێ بۆ جەماوەری ڤەدگوهێزیت.

وەکو:

- بەدەرفەتی دەزانم کە ئەو بەرنامەی لەگەڵ حکوومەتی هەرێمی کوردستان دامانڕشتووە بۆ چاکسازی و بەردەوامبوون لەسەر چاکسازی پێتان رابگەیەنم، هەر وەکو رۆژی 11ی ئادار لە هەولێر عەرزی ئێوەی بەڕێزم کرد کە پەنا بەخوا لە ماوەی 3 – 4 مانگی دیکە ئێوە ئەنجامەکان دەبینن (گوتارا 37).

د ئەڤێ نموونا ل سەریدا فرێکەر بۆ هندێ داکو بشێت جەماوەرێ ئۆپسزیۆن ڕازیبکەت، پەنابریە بەر شێوازێ دانوستاندنێ، وەسا دیارکریە، کو ئەوی دانوستاندن د ناڤبەرا خۆ و حکومەتا هەرێما کوردستانێدا کریە و بۆ جەماوەری دیارکریە، کو ئەوی و حکومەتا هەرێما کوردستانێ پشتی دان وستاندنێ کرین، ل سەر هندێ رێککەڤتینە، کو دڤێت پرۆگرامەك بۆ چاکسازی و بەردەوامبوون ل سەر چاکسازییێ هەبیت و دیارکریە، کو د ماوێ سێ هەتا چار مانگێن دیدا، دێ ئەنجامێن ئەوێ چاکسازییێ بۆ خەلکی دیاربن. فرێکەری ب ڕێکا ئەڤێ دانوستاندنا د ناڤبەرا خۆ و حکومەتا هەرێما کوردستانێدا کری، ژ لایەکیڤە بزاڤ و چالاکی د زمانێ گوتارا خۆدا پەیداکریە و ژ لایەکێ دیڤە سەلماندنا هەبوونا

ڕاستییەکا خۆش دکەت، ئەڤەژی بێگومان دەلیڤێن ڕازیکرنێ د گوتارێدا زێدەتر لێدکەت و ئەوێ باوەرییێ بۆ جەماوەری دروستدکەت، کو خۆپێشاندانا خۆ براوستینن، چونکی ئەڤ گوتارە، د ئەوێ هەلکەڤتە و بۆنەیێدا بۆ جەماوەرێ سلێمانییێ هاتییەپێشکێشکرن.

4-ڕویدان:

فرێکەر د گوتارا تەلەڤزیۆنی و ڕادیۆییێدا، پێخەمەت ڕازیکرنا جەماوەری، ب چەند شێوەیان دشێت ڕویدانان بۆ خۆ بکەتە ڕیك و مفای ژێ، د کریارا ڕازیکرنێدا بینیت، ل خوارێ دێ هەولدەین، بەحسێ ڕۆلێ ئەڤان جۆرێن ڕویدانان د کریارا ڕازیکرنا جەماوەریدا کەین. ئەوژی ب ئەڤی ڕەنگێ ل خوارێ:

أ-ڕویدانێن تازە ڕویداین:

فرێکەر ب دوو ڕێکێن بەرۆڤاژی ئێك، دشێت جەماوەری ب ڕویدانێن تازە ڕویداین ڕازیبکەت، ئەوژی ب ئەڤی ڕەنگێ ل خوارێ:

-پشتەڤانیکرنا فرێکەری بۆ ڕویدانێ:

هندەکجاران ل دەمێ ڕویدان ڕویددەن و فرێکەری بڤێت پشتەڤانی و ڕازیبوونا خۆ بەرامبەر ئەوان ڕویدانان دیاربکەت، ڕادبیت د ناڤ گوتارا خۆدا وەسا بۆ جەماوەری دیاردکەت، کو ئەو ڕویدانێن هاتینەڕویدان تشتەکێ باشە و د بەرژەوەندییا جەماوەریدانە و گەلەکجاران بەلگە و گرۆڤەیان بۆ سەلماندنا ئاخڤتنا خۆ دهینیت، فرێکەر پشتەڤانییێ ل ئەوان ڕویدانان دکەت، بۆ هندێیە

داکو بشێت جەماوەری ڕازیبکەت، بەردەوام بن ل سەر ئەنجامدانا ئەڤان کریاران.

وەکو:

- ...سلاڤی خۆم و هاورێکانم ئەنێرم بۆ...هەموو ئەو خۆپیشاندەرە خۆشەویستانەی کە چەند ڕۆژی ڕابوردووا ماندووبوون و...خۆپیشاندەران دڵنیائەکەمەوە لەوەی کە ئێمە بە هیچ جۆری بازنادەین بە سەر داواکاری خۆپیشەندەرانە، بە هیچ جۆری تەنازول ناکەین لە داواکاری ئەوان، بەڵکو ڕێز لە داواکاریان ئەکەین، پشتیوانییان ئەکەین و بە هەموو توانامانە هەولئەدەین کە ئەوە جێبەجێبکەین... (گوتارا 12).

د ئەڤێ نموونا ل سەریدا فرێکەری پشتەڤانییا ئەوێ خۆپیشاندانێ کریە، ئەوا ل شارێ سلێمانی ل سەرای ئازادی ڕویدای و دیارکریە، کو ئەو خۆپێشاندان مافەکێ ڕەوایێ جەماوەرییە و جەماوەرێ ئۆپسزیۆنێ دەستهەلاتێ هاندایە بەردەوامییێ بدەنە خۆپیشاندانێ. هەروەسا بۆ ئەوان دیارکریە، ئەوژی ب هەمی شیانێن خۆڤە دێ پشتەڤانییێ ل خۆپیشاندەران کەت، بۆ هندێ داکو مافێن ئەوان بهێنەجێبەجێکرن. بێگومان پشتەڤانیکرنا فرێکەری بۆ خۆپیشاندانێ و هاندانا جەماوەری بۆ بەردەوامی پێدان ب خۆپیشاندانێ کاریگەرییا خۆ ل سەر خۆپیشاندەران هەیە و ئەڤەژی پەرۆشێ ل دەڤ ئەوی جەماوەری پەیدادکەت و وەل ئەوی جەماوەری دکەت، کو بەردەوام داوا مافێن خۆ ب ڕێکا خۆپیشاندانان بکەن.

-پشتەڤانینەکرنا فرێکەری بۆ ڕویدانێ:

هندەکجاران د ناڤ جڤاکەکیدا هندەك ڕویدان ڕوددەن، بەلێ ل دەمێ فرێکەری بڤێت هەلویستێ نەرازیبوونا خۆ بەرامبەر ئەوان ڕویدانان دیاربکەت، فرێکەر ڕادبیت د ناڤ گوتارا خۆدا ئەوان ڕویدانان وەسا نیشانددەت، کو ئەو ڕویدانێن ڕویدای د بەرژەوەندییا جەماوەریدا نینن، ئەڤجا بۆ ئەڤێ چەندێ گەلەکجاران ئەوان ڕویدانان ب بابەتێن هەستیارڤە دگرێدەت، ئەڤەژی بۆ هندێیە داکو فرێکەر بشێت جەماوەری ڕازیبکەت، کو دووبارە کریارێن ب ئەڤی ڕەنگی ئەنجامنەدەن.

وەکو:

- ...تەبیعی وەلێ بێت، ژێر هەر پەردەکێ بی یان بۆ هەر ناڤەکی بی، مەجموعە خەلکەك هەستن تەحریزا خەلکەکی بکەن، چەند گەنجەك بچن دوکان و جهێت برابێت مەسیحی یان بێت ئێزدی بسوژن، ل ژێر هەر ناڤەکی بی،بێشك دێ ئینتیباعەکا دی هێتەدان، یەعنی لێدانا ڤێ فەرهەنگێ،ئەڤ فەرهەنگێ، کو کورد شانازییێ پێدکەن... چونکی...ب سوتنا مەقەرات و دوکان و جهان، تەبیعی دێ بێ ناڤی بۆ مللەتێ مە دروستبیت،خەلك دێ ب چاڤەکێ دی تەماشەی مە کەت... (گوتارا 13).

د ئەڤێ نموونا ل سەریدا، فرێکەر داکو بشێت نەڕازیبوونا خۆ بەرامبەر سوتنا دوکانێن مەیفرۆشتن و مەقەراتێن یەکگرتوویا ئیسلامی و جهێن مەساجی ئەوێن ل دەڤەرا زاخۆ و سێمێلێ دیاربکەت و د هەمان دەمدا فرێکەر بشێت جەماوەری ڕازیبکەت، کو جارەکا دی ئەڤان کاران نەکەن، فرێکەر ڕابوویە، ئەو ڕویدان ب باتەکێ زۆر گرنگڤە گرێدایە، ئەوژی بابەتێ پێکڤەژیان و کێمکرنا کوردانە د

چاڤێن نەتەوێن دیدا و دیارکریە ئەو ڕویدان کوردان د چاڤێن نەتەوێن دیدا دهینتەخوارێ، چونکی ئەو نەتەوە دێ وەسا هزرکەن، کو فەرهەنگا پێکڤەژیانێ ل کوردستانێ نینە، لەوا کوردان ئەڤ کارە ئەنجامدایە.

ب- پێشبینیکرنا ڕویدانان:

فرێکەر هندەکجاران د ناڤ گوتارا خۆدا بەحسێ هندەك ڕویدانان دکەت، کو ڕویداینە و وەسا بۆ جەماوەری دیاردکەت، کو ئەوی ل ڕابوردوو پێشبینییا ئەوان ڕویدانان کریە، ئەڤەژی ب ڕێکا دەمێ ڕانەبردوو ب دەستڤەدهێت، فرێکەر ب ئەڤێ ڕێکێ دشێت کارتێکرنێ ل هەست و سۆزێن جەماوەری بکەت و جەماوەری ڕازیبکەت، چونکی ئەو ڕویدانێن پێشبینیکری ب ورووژاندنا هەست و سۆزا جەماوەری ڕادبن و دبنە ئەگەر ئەو هەست و سۆز بەردەوام ل دەڤ جەماوەری بمینن، هەروەسا بکارهینانا دەمێ ڕانەبردوو ڕاستییا ئاخڤتنا فرێکەری دبەلگینیت (محمد العبد، 1999، 69).

وەکو:

- ... دونێ ل بەغدا، کو ژمارەکا زۆر ژ هاولاتێت مـە شەهیدبوین و ژمارەکا زۆریش برینداربوین حەقیقەت جـهێ داخەکا گرانە...ئەڤە دهاتە تەوەقەعکرن، هەتا بەری دوو سێ هەیڤان جارەکێ من مقابلەك هەبوی ل گەل قەناتەکا عەرەبی بوی، پرسیار کر، من گوتێ ئەز تەسەورێ دکەم پشتی دەرکەڤتنا ئەمریکا وەزع دێ خرابتر بی و ئیحتیـماله ئیرهابژی زێدەتر ببی و وەزعێ سیاسیژی دێ خرابتر بی... (گوتارا 13).

د نموونا ل سەریدا فرێکەر وەسا نیشاندایە، کو ئەوی ل ڕابوردوو پێشبینیا ڕویدانەکا خراب دکر، کو ئەوژی ئەو ئینفجارات بوون، ئەوێن ل بەغدا ڕویداین.

فرێکەری ئەڤ پێشبینیکرنە ب رێکا دەمێ ڕانەبردوو ئەنجامدایە، ئەوژی کارێ ڕانەبردوو (تەسەوردکەم)ە. بێگومان بکارهینانا کارێ ڕانەبردوو (تەسەوردکەم) د ناڤ ئەڤێ نموونا ل سەریدا، زێدەتر ڕاستییا ئاخڤتنا فرێکەری دبەلگینیت. ب ئەڤێ رێکێ فرێکەر دشێت جەماوەری ب ڕاستییا ئاخڤتنا خۆ ڕازیبکەت.

<u>پ-بەرامبەرکرنا بارودۆخێ نوکە ل گەل ڕویدانێن بەرێ:</u>

وەکو بەری نوکە مە ئاماژە ب ئەڤێ چەندێ دای، فرێکەر هندەکجاران، ل دەمێ دڤێت بۆ جەماوەری ئاماژێ ب ئەوێ چەندێ بدەت، کو جەماوەر یێ د باردودۆخەکێ خۆشدا دژیت، ڕادبیت بەرامبەرییێ د ناڤبەرا بارودۆخێ نوکە و ڕویدانەکا نەخۆشدا دکەت، ئەڤەژی بۆ هندێیە داکو ئەڤ چەندە ببەتە بەلگە بۆ گوتارا ئەوی و بشێت ب ئەڤێ رێکێ کارتێکرنێ ل جەماوەری بکەت و د ئەنجامدا بشێت جەماوەری ب بارودۆخێ نوکە تێدا دژین ڕازیبکەت.

وەکو:

- ... ئەو خورتێ ل سالا 1991 ژ دایکبوی، نها بیست سالە بیست سال عەمرە،یەعنی زەلامە نها، نوکە یێ ل جامیعێ مومکینە،ئەوی ئەڤە بیست سالە مودیر ئەمن نەدیتیە، مونەزما حزبا بەعس نەدیتییە، ئەنفال نەدیتنە، کیمیا باران نەدیتییە، بۆمبایێت تەیارێ نەدیتنە، ب شەڤ و ڕۆژێت تۆپ نەدیتییە، برسیاتی نەدیتیە، سەرما، نەدیتیە یێ د وەزعەکێدا بوی پارە هەموو یێ دروستبوی، نزانیت کا ئەو پیست سالێت پێش ویدا، ئەڤی مللەتی چ عەزاب کێشایە، چەند شەهید مە دانە، چەند ڕەنج هاتیەدیتن...(گوتارا 13).

فرێکەری د نموونا ل سەریدا، ڕابوویە بارودۆخەکێ خۆشێ گەنجێن کوردان تێدا دژیت، کو ئەوژی ژ سالا (1991 هەتا 2011)یە، ل گەل هندەک ڕویدانێن

نەخۆشیێن ب سەرێ کوردان هاتی بەراوردکریە، ئەوژی ئەنفالکرن و کیمیا بارنکرنا حەلەبچە و بۆمبە لێدانا گوندێن کوردان و دەربەدەرییا کوردانە، فرێکەری ئەڤ بەرامبەرییە د گوتارێدا کریە، بۆ هندێ داکو بشێت سەرەنجا گەنجێن کورد بۆ ئەوێ جوداهییێ ڕابکێشیت و ب ڕێکا ئەوێ جوداهییێ بشێت کارتێکرنێ ل گەنجان بکەت و بشێت ئەوان گەنجان ب ئەوی بارودۆخ و ڕەوشا نوکە یا کورد تێدا دژین ڕازیبکەت.

ج-ئاماژە پێکرن ب ڕویدانێن نەتەوێن دی:

هندەکجاران ل دەمێ فرێکەری بڤێت جەماوەرەکی ڕازیبکەت، کو دەست ژ کارەکی بەردەن، یان کارەکی ئەنجامنەدەن، دێ ڕابیت ڕویدانێن نەخۆشێن سەر ب نەتەوێن دی هاتین بۆ ئەوی جەماوەری ڤەگێڕیت، ئەڤەژی بۆ هندێیە داکو ئەوی جەماوەری ئاگەهداربکەت، کو ئەو کارێن، دبنە ئەگەرێ پەیداکرنا قەیران و ئاژاوان نەکەن. ب ئەڤێ چەندێ فریکەر دێ شێت کارتێکرنێ ل جەماوەری بکەت و دێ شێت ئەوان ب هزر و دیتنێن خۆ ڕازیبکەت. وەکو:

- ...لیبیا، میسر، یەمەن...هوینگێت دبینن کا دێ بەرڤ کێرێ چن، یێت چ لێدهێن؟ (گوتارا 13).

د ئەڤێ نموونا ل سەریدا فرێکەری ب نەڕاستەخۆیی ئاماژە ب ئەوان ڕویدانان کریە، ئەوێن ل لیبیا و میسر و یەمەنێ ڕویداین" وەسا دیارکریە، کو ئەو ڕویدان یێن بووینە ئەگەرێ پەیدابوونا بارۆدخێن نەخۆش ل ئەوان وەلاتان، فرێکەری د ناڤ گوتارا خۆدا ئاماژە ب ئەڤان ڕویدانان دایە، بۆ هندێیە داکو فرێکر بشێت جەماوەری ئاگەهداربکەت و وەل جەماوەر بکەت، بۆ خۆ سەربۆران ژ ئەوان

ببینن و جەماوەری ڕازیبکەت کارێن وەکی ئەوان ئەنجامنەدەن، بێیکو ب ئاشکەرایی بێژیتە جەماوەری کارێن ب ئەڤی ڕەنگی نەکەن.

5-ڤەگەڕان بۆ مێژوویێ:

بەری ئەم بچینە د ناڤ ئەڤی ڕەگەزیدا، پێدڤییە ئاماژێ ب ئەوێ چەندێ بدەین، کو هندەکجاران تێکەلییەك د ناڤبەرا ڕەگەزێ ڕویدان و ڤەگەڕان بۆ مێژوویێدا پەیدادبیت و هندەکجاران ئەڤ هەر دوو ڕەگەزە دبنە ئێك، ئەوژی ل دەمێ د ناڤ گوتارێدا، ڤەگەڕانا فرێکەری بۆ مێژوویێ بەحسکرنا ڕویدانەکا مێژوویی بیت، بەلێ ئەڤە ئەوێ چەندێ ناگەهینیت، کو چ جیاوازی د ناڤبەرا ئەڤان هەر دوو ڕەگەزاندا نەبیت، بەلکو جیاوازییەکا مەزن د ناڤبەرا ئەواندا هەیە، چونکی هەمی جاران مەرج نینە ڕویدان یا مێژوویی بیت، بەلکو گەلەکجاران چێدبیت ڕویدان پێشبینیکرن بیت یان ڕویدانەکا سەردەمانە بیت... هەر وەکو مە ل سەری دیارکری.

پێدڤییە ئەوێ چەندێژی بێژین، ل دەمێ فرێکەر د ناڤ گوتارێدا بەحسێ ڕویدانەکا مێژوویی بکەت، ل ئەوی دەمی ئەو بەحسکرن دبیتە ڤەگەڕان بۆ مێژوویێ، بەلێ هەمی ڤەگەڕان بۆ مێژوویێ نابنە ڕویدانێن مێژوویی، ئەوژی وەکو ل دەمێ فرێکەر د ناڤ گوتارا خۆدا بەحسێ خزمەت و خەبات و مێژوو و شارستانیی... یان بەحسێ دەستکەفت و شۆرش و تێکۆشانا مللەت و پارتا خۆ دکەت، بێیکو ناڤ یان جھ یان دەمێ شۆرەشێ یان دەستکەفتێ دیاربکەت، بەلێ ئەگەر فرێکەری بەحسێ دەم یان جھ یان ناڤێ شۆرەشێ یان دەستکەفتێ کر، ل ئەوی دەمی ئەو ڤەگەڕان بۆ مێژوویێ، دێ بیتە ڕویدانەکا مێژوویی.

د ناڤ بنەمایێ ڤەگەڕان بۆ مێژوویێدا، فرێکەر ڤەدگەڕیتە مێژوویێ و هەولددەت بیرا جەماوەری ل خەبات و خزمەت و تێکۆشانا پارتا خۆ بهینیت یان ل خەبات و تێکۆشان و شارستانی و قارەمانییا ئەوی مللەتی بهینیت، ب مەرەما هندێ داکو فرێکەر بشێت کارتێکرنێ ل جەماوەری بکەت و بشێت جەماوەری ڕازیبکەت و ڤیانا ئەوان بۆ پارتا خۆ یان وەلاتێ خۆ ڕابکێشیت یان هندەکجاران بۆ هندێیە داکو فرێکەر بشێت ئارمانجێن خۆ ب جه بینیت. ل خوارێ دێ هەولدین، ڕەگەزێ ڤەگەڕان بۆ مێژوویێ، دابەشی سێ خالان بکەین. ب ئەڤی ڕەنگێ ل خوارێ:

أ-ڤەگەڕان بۆ مێژوویا پارتا خۆ:

ئەو پارتێن مێژوویەك ژ خەبات و تێکۆشانێ هەین، گەلەکجاران ل دەمێ بڤێن، کارتێکرنێ ل جەماوەری بکەن و بشێن ئارمانجێن خۆ جێبەجێبکەن، ڕادبن پەنایێ دبنە بەر مێژوویا پارتا خۆ و بەحسێ خزمەت و تێکۆشان و خەباتا خۆ بۆ جەماوەری دکەن، وەسا بۆ جەماوەری دیاردکەن، کو ئەوان خزمەتا وەلات و مللەتێ خۆ کریە، ئارمانجا فرێکەری ل ئەڤێ بیرهینانێ ئەوە، کو بشێت ڤیانا جەماوەری بۆ خۆ و پارتا خۆ ڕابکێشیت یان د هندەك بۆنەیاندا ئارمانجێن خۆ ب جه بینیت. هەر وەکو جەماوەری هانبدەت، د هەلبژارتناندا دەنگێن خۆ بدەنە پارتا ئەوی یان دەست ژ خۆپیشاندانان بەردن... یان بۆ هەر مەبەستەکا دی بیت.

وەکو:

- ...لە بیرمان بێ، کە هەموو دەستکەوتەکانی ئەمڕۆی گەلی کوردستان بەری شۆڕش و خەباتی هێزی سیاسییەکانی کوردستانن، بەتایبەتی یەکێتی نیشتیمانی کوردستان... (گوتارا 4).

د ئەڤێ نموونا ل سەریدا، فرێکەری پەنا بریە بەر خەبات و تێکۆشانا پارتا خۆ و وەسا بۆ جەماوەری نیشاندایە، کو پارتا ئێکەتی نیشتمانی کوردستان، مل ب ملێ پارتێن دیێن ڕامیاریڤە، پێخەمەت گەلێ کوردستانێ شۆرەش و تێکۆشان کریە، دیسان ئاماژە ب هندێ دایە، کو هەمی ئەو دەستکەفتێن ئەڤرۆ ب دەستێ گەلێ کوردستانێڤە هاتین، بەرهەمێ خەبات و تێکۆشانا پارتێن ڕامیارییێن کوردیە و ب تایبەتی پارتا ئێکەتی نیشتمانی کوردستان. فرێکەری د نموونا ل سەریدا بۆ مێژوویا پارتا خۆ ڤەگەڕایە و بەحسێ خەباتا پارتا خۆ کریە، پێخەمەت هندێیە داکو بیرا جەماوەری ل خەباتا پارتا خۆ بینیت و ب ئەوێ ڕێکێ بشێت ڤیانا پارتا خۆ ل دەڤ خەلك و جەماوەرێ کوردستانێ زێدەتر لێبکەت.

– ...سەروەرییەکا زۆرا مەزن بوی حەقیقەت بۆ پارتی دیموکراتی کوردستان ب سەرۆکاتییا بارزانیی، کو ڤە مێژوویە دروستکر... (گوتارا 11).

فرێکەری د نموونا ل سەریدا ڤەگەڕایە مێژوویێ و وەسا بۆ جەماوەری دیارکریە، کو پارتی دیموکراتی کوردستان، هەر ژ بەرێ وەرە خۆ ل مللەتێ کورد کریە خودان. هەروەسا خەبات و تێکۆشانەکا زۆر د بزاڤا ڕزگاریخوازا کوردیدا کریە و د ئەنجامدا مێژوویەك دروستکریە، فرێکەری پەنابریە بەر مێژوویا پارتا خۆ بۆ هندێ داکو بشێت بیرا جەماوەری ل تێکۆشان و خەبات پارتا خۆ بینیت، داکو ب ئەوێ ڕێکێ بشێت ڤیانا جەماوەری بۆ پارتا خۆ زێدەتر لێبکەت و وەل جەماوەری بکەت، کو د هەلبژارتناندا پارتا ئەوی ژبیرنەکەن.

ب-ڤەگەڕان بۆ مێژوویا مللەتێ خۆ:

هندەکجاران فرێکەر د گوتارا خۆدا، هەولددەت بەحسێ خەبات و تێکۆشان و مێژوو و قۆربانیدانێن مللەتی... بۆ جەماوەری بکەت و بیرا جەماوەری لێدهینیت و ب شانازیڤە بەحس لێدکەت. ئەڤجا د هەر بۆنە و هەلکەڤتەکیدا بیت. ئەڤە

هەمی ب مەرەما هندێیە داکو فرێکەر بشێت کارتێکرنێ ل جەماوەری بکەت و بشێت ئارمانجێن خۆ ب جھ بینیت.

وەکو:

– ... هەر چیەکا بۆ وە جەماوەرێ کوردستانێ بهێتەکرن، هەر چییا بۆ مالێت شەهیدا بهێتەکرن،موقابلی یەك دلۆپا خوینا یەك شەهیدی نییە، موقابلی وێ ڕەنج و زەحمەت و نەخۆشییا کو وە کێشای و دیتی نییە... (گوتارا 19).

د ئەڤێ نموونا ل سەریدا فرێکەری پەنابریە بەر خەبات و تێکۆشان و قۆربانیدانێن مللەتی و دیارکریە، کو مللەتێ کورد گەلەك نەخۆشی و قۆربانیدان و ڕەنج و زەحمەتی د بزاڤا ڕزگارییا خوازا کوردستانێدا ئەنجامدایە. فرێکەر ڤەگەڕایە مێژوویا مللەتێ خۆ بۆ هندێ داکو گوتارا ئەوییا کاریگەرتربیت و دەلیڤێن ڕازیکرنێ د گوتارا ئەویدا زێدەتر لێبهێن، ئەوژی ب ڕێکا ئەوێ پەرۆش و هەلچوونا ل دەڤ جەماوەری پەیدادبیت. فرێکەری ئاماژە ب هندێ دایە، کو چ و چەند بۆ جەماوەرێ کوردستانێ و مالێن شەهیدان بهێتەکرن، بەرامبەر یەك دلۆپا یەك شەهید و ڕەنج و زەحمەتییا خەلکێ کوردستانێ دیتی نینە. گومان تێدا نینە ئەڤ بەهادانە ب قۆربانیدان و خەبات و تێکۆشانا جەماوەری کاریگەرا خۆ ل سەر هەست و سۆزێن جەماوەری هەیە و جەماوەری بۆ لایێ خۆ ڕادکێشیت.

– ...ئەم دەستکەوتانەی ئەمڕۆ هەمانە، لە پەرلەمان و حکومەتی هەرێمی کوردستان و ئـەو ئازادی و سەربەستی و دیموکراسی هاتۆتەکایەوە، بەری خەبات و ڕەنجی... خەڵکی کوردستان لە ڕێزی پێشەوەش خەلکی سلێمانی بووە... (گوتارا 18).

فرێکەری د نموونا ل سەریدا پەنابریە بەر خەبات و تێکۆشانا مللەتێ کورد و وەسا نیشاندایە، کو ئەو دەستکەفتێن ئەڤڕۆ ب دەستێ مللەتێ کوردستانێڤە هاتین، ژ ئەنجامێ ئەوێ خبات و زەحمەتییا خەلکێ کوردستانێ و ل ڕێزا پێشییێ خەلکێ سلێمانییێ بوو. فرێکەر ڤەگەڕایە مێژوویا گەلێ کوردستانێ و

خەلكێ سلێمانییێ هینایە پێشییێ، پێخەمەت هندێیە داکو بشێت کارتێکرنێ ل هەست و سۆزێن جەماوەرێ شارێ سلێمانییێ بکەت و هەلچوونێ ل دەڤ خەلکێ سلێمانییێ پەیدابکەت، ژ بەرکو فرێکەری ئەو گوتار پێشکێشی خەلکێ سلێمانییێ کریە، ئەڤ بەهادانە ب خەلکێ سلێمانییێ، دەلیڤێن ڕازیکرنێ د گوتارا فرێکەریدا زێدەتر لێدکەت.

پ-ڤەگەڕان بۆ ڕویدانێن مێژوویی:

فرێکەر ل دەمێ گوتارا خۆ پێشکێشی جەماوەرەکی دکەت، هندەکجاران ئاماژێ ب هندەك ڕویدانێن کەڤن ددەت، ئەڤجا چ ئەو ڕویدان خۆش بن یان بۆ ئەوی جەماوەر و مللەتی خۆش نەبن. فرێکەر ئەڤی کاری دکەت، واتە ئەوان ڕویدانێن کەڤنێن خۆش و نەخۆش ل بیرا جەماوەری دهینیت، پێخەمەت هندێیە داکو بشێت ب ورووژاندنا هەست و سۆزێن جەماوەری ڕابیت و بشێت کارتێکرنێ ل جەماوەری بکەت و ب ئەوێ ڕێکێ بشێت جەماوەری ب هزرەکێ یان ب بابەتەکێ دیارکری ڕازیبکەت. ب ئەڤی ڕەنگێ ل خوارێ:

–ڕویدانێن دەربڕینێ ژ نەخۆشییێ دکەن:

وەکو:

- ...ئەم ڕێکێ نادەین جارەکا دی ڕژێمەك د عیراقێدا دروستببی،مللەتێ مە ئەنفال بکە و کیمیا باران بکە و گوندێت مە خرابکە تەڤە... (گوتارا 19).

د ئەڤێ نموونا ل سەریدا، فرێکەری ئاماژە ب ڕویدانێن ئەنفال و کیمابارانکرنا هەلەبچە و خرابکرنا گوندێن کوردستانێ کریە، گومان تێدا نینە، بیرهینانا جەماوەری ب ئەڤان ڕویدانێن دلتەزین و نەخۆش، هەلچوونێ ل دەڤ جەماوەری پەیدادکەن، ب تایبەتی ل دەڤ جەماوەرەکی، کو ئەو ڕویدان ب سەرێ ئەوان و مللەتێ ئەوان ب خۆ هاتبیت، ژ بەر هندێ فرێکەری د گوتارا خۆدا، پێخەمەت

ڕازیکرنا ئەوی جەماوەری، کو د دەنگدانێدا دەنگێن خۆ بدەنە فرێکەری و لیستا فرێکەری، پەنا بریە بەر ڕێکا ناڤهینانا ئەوان ڕویدانان و وەسا دیارکریە، کو ئەم ناهێلین جارەکا دی ڕژێمەك د عیراقێدا پەیدابیت، ئەوان ڕویدانێن نەخۆش، ب سەرێ مللەتێ کورد بینیتەڤە.

—ڕویدانێن دەربڕینێ ژ خۆشییێ دکەن:

وەکو:

- ...هەر چ تشتەکێ لێرە و وێڤە بێتەدروستکرن، بناغێ وێ شۆڕشا ئەیلوولێیە... (گوتارا 11).

هەر چەندە شۆرەش ژ ڕویدانێن نەخۆش دهێنەهژمارتن، بەلێ فرێکەری د نموونا ل سەریدا، شۆرەشا ئەیلوولێ ب ڕویدانەکا خۆش هژمارتییە، ژ بەرکو فرێکەری وەسا نیشاندایە، کو ئەگەر گەلێ کوردستانێ، شۆرەشا ئەیلوولێ نەکربا، ئەوا ئەڤڕۆ ب دەستێ کوردان کەتی، ب دەستڤە نەدهات، و فرێکەر ب تنێ ل ویرێ نەڕاوستییە، بەلکو وێڤەتر چوویە و وەسا دیارکریە، کو هەر تشتەکێ دییێ د ئایندەیژیدا ب دەستێ کوردان بکەڤیت، ژ ئەنجامێ شۆرەشا ئەیلوولێیە، بێگومان ئەڤ بەها پێدانا فرێکەری ب شۆرەشا ئەیلوولێ دای، کاریگەرییا خۆ ل سەر ئەوی جەماوەری هەیە، ئەوێن گوهدارییا گوتارا فرێکەری دکەن، چونکی ئەو جەماوەر ب خۆ پێیێشمەرگەییێن شۆرەشا ئەیلوولێنە. لەوا فرێکەر ب ڕێکا ئەڤێ بەهاپێدانێ، دێ شێت کارتێکرنێ ل سەر ئەوی جەماوەری بکەت و پەرۆشەکا زێدە ل دەڤ ئەوی جەماوەری پەیداکەت، کو هەر ل گەل فرێکەری و پارتا فرێکەری بمینن.

6- پەنابرن بۆ ئایندەی:

گەلەکجاران ل دەمێ فرێکەری بڤێت هەستێ جەماوەری بورووژینیت و جەماوەری ب هەلویست و کار و کریارێن خۆ ڕازیبکەت، پەنایێ دبەتە بەر ئایندەی، چونکی فرێکەر دزانیت ئاماژەپێکرن ب ئایندەی پێنگاڤەکا باشە بۆ ڕازیکرنێ، چونکی بەحسکرنا ئایندەی و ئەنجامدانا کاران و چاکسازی و پرۆژەیان د پاشەرۆژێدا گەشبینییێ ل دەڤ جەماوەری پەیدادکەت.

گەلەکجاران د ناڤ گوتارا ڕامیارییا کوردیدا دهێتەدیتن، کو ئەو پارتێن نوی پەیدابووین، ژ پێخەمەت ب دەستڤەهینانا ڕایا جەماوەری د ناڤ گوتارێن خۆدا بەحسێ کار و پلانێن خۆ... یێن پاشەرۆژێ بۆ جەماوەری دکەن.

وەکو:

- وەك لە سەرەتای ئەم بزووتنەوەیەوە ڕامان گەیاند دەیان جار دووبارەمان کردەوە، ئێمە کار ئەکەین نەوەیەکی سیاسی تازە دەربکەوێ وە ئەوە ببێتە بە درێژە پێدەری ئەو کارە باشانەی نەوەکانی پێشوو ئەنجامیانداوە... (گوتارا 5)

د ئەڤێ نموونا ل سەریدا فرێکەر بۆ هندێ داکو بشێت جەماوەری ب هەلویست و بیر و بۆچوونێن خۆ ڕازیبکەت، پەنابریە بەر ئایندەی و بۆ ئەوان دیارکریە، کو پارتا ئەوی یا بۆ هندێ کاردکەت، نەوەیەکێ سیاسییێ نوی پەیدابیت و ئەو نەوە درێژی ب ئەوان کارێن باش بدەن، ئەوێن نەوەیێن ل پێشییێ ئەنجامداین.

7-رێکخستنا پارچێن گوتاریٚ:

رێکخستنا پارچێن گوتاریٚ پشکدارییێ د کریارا ڕازیکرنێدا دکەت، چونکی رێکخستنا لۆژیکییا زنجیرەییا پارچێن گوتاریٚ، وەل جەماوەری دکەت، کو بگەهیتە ئەنجامێن دیارکری (محمود عکاشه، 2005، 138). ل گەل هندێژی پێدڤییە گوتار یا بابەتی بیت و هزرا ئەویٚ یا ئاشکەرا بیت. هەروەسا سەرەتا و ناڤەڕاست و دوماهییەکا ئەویٚ گوتاریٚ پەیوەندی ب بابەتیڤە هەبیت و د هەمان دەمدا ل گەل جیهانا ژ دەرڤە یا گونجای بیت (محمود عکاشه، 2007، 80). وەکو د ئەڤیٚ نموونا ل خوارێدا دیاردبیت:

سەرەتا:

– هاونیشتیمانانی بەڕێز ئەی هەموو ئەوانـــــەی کە لەم
هەڵبژاردنە مافی دەنگدانتان هەیە، چ ئەوانــەی لە کوردستانن
؟ چ ئەوانـــــەی لە عێراقن؟ چ ئەوانەی لە دەرەوەی وڵاتن؟
ئەمڕۆ ڕۆژێکی گرنگـــە لە مێـــژووی سیاسی عێراقە.
ئەمڕۆ ڕۆژێکی گرنــگە لە مێـــژووی سیاسی کوردستانی عێراقە...

ناڤەڕاست:

...ئێمە ئومێدێکی گەورەمان هەیە، ئەمـــجارە لەم
هەڵبژاردنە پێگەی بزووتنەوەی گۆڕان لە سەرتاسەری
عێراقە بە قووەت بکەین و لە پەڕلەمانی عێراقە بە
قووەتی بکەین، ئەو بیر و بۆچوونە سیاسیـیانەی
کە هەمانە بۆ گۆڕینی وەزعی سیاسی، وەزعی ئابـووری،
وەزعی ڕۆشنبیری،وەزعی قانوونی، وەزعی کۆمەڵایەتی
کوردستانی عێراق و هەورەها عێراق بیبەیـــنە ناو پەڕلەمانی
عێراقی و لەوا فراکسیۆنەکەمان بتـوانیٚ دەورێکی گرنگو کاریگەر
کە ئەگەر لەمەی کوردستان زیاتـر نەبێت لەمە کەمتر نەبێت...

دوماهیك

...له کۆتاییه جارێکی دی داوا له هه‌موو هاولاَتییانی
ولاَته‌که‌مان ئه‌که‌ین، داوا له هه‌موو ئه‌و که‌سانه ئه‌که‌ین
که مافی ده‌نگدانیان هه‌یه له ڕۆژی هه‌لَبژاردنه بڕۆن بۆ
سه‌ر ده‌نگدان، له ڕۆژی هه‌لَبژاردنه بـــخه‌نه ده‌ست
سه‌ر ویژدانی خۆیان، له ڕۆژی هه‌لَبژاردنه ده‌نگ بـــده‌ن
به لیستی گۆڕان (گوتارا 7).

د ئه‌ڤێ نموونا ل سه‌ریدا فرێکه‌ری پارچێن ئه‌وێ گوتارێ ب زنجیره‌یه‌کا ڕێکخستی دارشتییه، کو ل سه‌ره‌تا یا گوتارێ، بانگه‌وازییا ئه‌وی خه‌لکی کریه، ئه‌وێن مافێن ده‌نگدانێ هه‌ی و ئاماژه ب گرنگییا هه‌لبژارتنان دایه، پاشی ئه‌و پارچه ب پارچه‌کا دیڤه گرێدایه و ئه‌وژی پارچه‌یا ناڤه‌ڕاستا گوتارێیه و د ناڤه‌ڕاستا گوتارێدا به‌حسێ ئومێد و هیڤییێن بزاڤا گۆڕان کریه و گوتییه هیڤی و ئومێدا بزاڤا گۆڕان د ئه‌ڤێ هه‌لبژارتنێدا ئه‌وه بشێت سه‌نگا خۆ بهێزبکه‌ت و بارودۆخێ هه‌مه‌جۆرێ کوردستانێ ژ ئالییێ ڕامیاری و جڤاکی و ڕه‌وشه‌نبیری و ئابووریڤه بگوهۆڕیت، پاشی ژ پارچه‌یا ناڤه‌ڕاستێ چوویه سه‌ر پارچه‌یا دوماهییێ و ل پارچه‌یا دوماهیژی ب ڕێکا دووباره‌کرنا هه‌ڤالکارێ (له‌ڕۆژی هه‌لبژاردنه) داوا ل جه‌ماوه‌ری کریه ده‌نگێ خۆ بده‌نه لیستا گۆڕان.

ژ هه‌ژییه بێژین ئه‌ڤێ ڕێکخستنا فرێکه‌ری د پارچێن گوتارا خۆدا بکارهینای، واته ژ سه‌ره‌تایێ چوویه ناڤه‌ڕاستێ و ل ناڤه‌ڕاستێ چوویه دوماهییێ، ڕۆلێ خۆ د کریارا ڕازیکرنێدا جه‌ماوه‌ریدا هه‌یه، چونکی ئه‌گه‌ر ئه‌و ڕێکخستنه نه‌با، واته دوماهیك ل جهێ سه‌ره‌تایێ با یان ناڤه‌ڕاست ل جهێ دوماهیکێ با... ڕه‌نگه

مەبەستا فرێکەری ل دەڤ جەماوەری یا ڕوون نەبا و جەماوەر نەگەهشتبا چ ئەنجامێن دیارکری ژ ئەوێ گوتارێ. ئەڤەژی بێگومان دا کاریگەرییەکا نێگەتیف ل سەر کریارا ڕازیکرنێ کەت.

8-بەرچاڤ وەرگرتنا دەوروبەرێ گونجای و هەلکەڤتێ:

أ-دەم:

بەرچاڤ وەرگرتنا دەمێ پێشکێشکرنا گوتارا تەلەڤزیۆنی و ڕادیۆیێ، کاریگەرییا خۆ ل سەر کریارا ڕازیکرنێ هەیە، چونکی ئەگەر دەم یێ گونجای نەبیت، ل دەمێ فرێکەر گوتارا خۆ پێشکێشی جەماوەری دکەت، ل ئەوی دەمی جەماوەر ب دروستی گوتارا فرێکەری وەرناگریت. هەر وەکو ل دەمێ فرێکەر گوتارا خۆ ل دەمێ نڤستنێ یان ل دەمێ خوارنێ یان ل دەمێ خەلك ژ کاری زڤری بن و ماندی بن یان ل هەر دەمەکێ دییێ نەگونجای، پێشکێشی جەماوەری دکەت. ئەڤجا ژ بەر هندێ، هندی دەمێ هەلبژارتییێ پێشکێشکرنا گوتارا تەلەڤزیۆنی و ڕادیۆیێ، یێ گونجای تر بیت، دەلیڤێن ڕازیکرنێ دێ پتر بن و پێچەوانەژی دروستە.

دیسان (دەم)ێ پێشکێکرنا گوتارێ ل بەری بۆنە و هەلکەڤتان[1] و ل دەمێ بۆنە و هەلکەڤتان و ل پشتی بۆنە و هەلکەڤتانژی، کارتێکرنێ ل کریارا ڕازیکرنێ دکەت.

---

[1] فرێکەر (دەم)ێ هندەك بۆنە و هەلکەڤتان دزانیت، وەکو هەلبژارتنان، لێ هندەك بۆنە و هەلکەڤتێن دی هەنە، فرێکەر (دەم)ێ ڕویدانا ئەوانان نزانیت، وەکو خۆپیشاندانان. ئەڤجا ل ڤێرێ فرێکەر و دەستهەلاتا فرێکەری دێ شێت پێشوەخت پێشبینییا ڕویدانا ئەوان بۆنە و هەلکەڤتان بکەت و (دەم)ێ ڕویدانا ئەوان بزانیت، ئەوژی ئەگەر بنگەهێن ڤەکۆلینێن ئیستراتیژی هەبن، کو بەردەوام هەولبدەن دویڤچوونێ بکەن و بزانن، کا باردودۆخێ دەڤەرێ یان یێ وەلاتی یێ چەوایە و دێ چ ڕویدەت.

د پتریا هەلکەڤت و بۆنەیاندا، هندی فرێکەر، گوتارا خۆ ل بەری هەلکەڤت و بۆنەیێ یان ل دەمێ بۆنە و هەلکەڤتێ پێشکێشی جەماوەری بکەت، ئەو گوتار دێ پتر یا ڕازیکەر بیت، ژ ئەوێ گوتارا فرێکەر ل پشتی هەلکەڤت و بۆنەیێ پێشکێشی جەماوەری دکەت، چونکی ئەگەر فرێکەری گوتارا خۆ، پشتی هەلکەڤت و ڕۆیدانێ پێشکێشی جەماوەری کر، ل ئەوی دەمی شیانێن ڕازیکرنێ د ئەوێ گوتارێدا نامینیت یان دێ لاواز بیت. ئەڤەژی ژ بەر هندێیە، ئەگەر ئەو هەلکەڤت و بۆنەیە ڕوویبدەت، پشتی هینگێ فرێکەر چ بێژیت یان نەبێژیت، یا بێمفایە. ئەڤجا ئەو هەلکەڤت و بۆنەیە:(هەلبژارتن، گوهۆڕین یان دانانا دەستووری، خۆپیشاندانان، بڕیاردانا شەری یان ئاشبوونێ...هتد) بیت.

ل خوارێ دێ هەولدەین، ئامارەکی بۆ ئەوان <u>گوتارێن کوردییێن هاتینەگوتن</u> بکەین، بۆ هندێ دا بزانین کا چەند ژ ئەوان گوتاران (ل دەمێ بۆنە و هەلکەڤتێ) و چەند ژ ئەوان ل (بەری بۆنە و هەلکەڤتێ) و چەند ژ ئەوان(ل پشتی بۆنە و هەلکەڤتێ) هاتینەپێشکێشکرن.

گوتار	ژمارا گوتاران	ژمارا گوتارێن ل دەمێ بۆنە و هەلکەڤتان هاتینەپێشکێشکرن	ژمارا گوتارێن ل بەری بۆنە و هەلکەڤتان هاتینەپێشکێشکرن.	ژمارا گوتارێن ل پشتی بۆنە و هەلکەڤتان هاتینەپێشکێشکرن.
تەلەڤزیۆن	(13)	(پێنج)ن، ئەوژی ئەڤەنە:(4، 9،10، 11، 12)	(شەش)ن، ئەوژی ئەڤەنە:(3،1، 5، 6، 7، 8)	(دوو)نە، ئەوژی ئەڤە:(2، 13)
ڕادیۆ	(8)	(چ نینن)	(حەفت)ن، ئەوژی ئەڤەمە:(15، 16، 17، 18، 19، 20، 21).	(ئێک)ە، ئەوژی گوتارا ژمارە:(14)یە.

تێکرایا گوتارێن ل سەری، (21)ن، (5) ژ ئەوان ئەو گوتاران، ل دەمێ بۆنە و هەلکەڤتان هاتینەپێشکێشکرن و (13) ژ ئەوان، ل بەری بۆنە و هەلکەڤتان هاتینەپێشکێشکرن و (3) ژ ئەوان پشتی بۆنە و هەلکەڤتان هاتینەپێشکێشرن.

- ڕێژا سەدییا گوتارێن ل دەمێ بۆنە و هەلکەڤتان هاتینەپێشکێشکرن: (٪23.809524).
- ڕێژا سەدییا گوتارێن ل بەری بۆنە و هەلکەڤتان هاتینەپێشکێشکرن: (٪61، 904762).
- ڕێژا سەدییا گوتارێن ل پشتی بۆنە و هەلکەڤتان هاتینەپێشکێشکرن: (٪14، 285714).

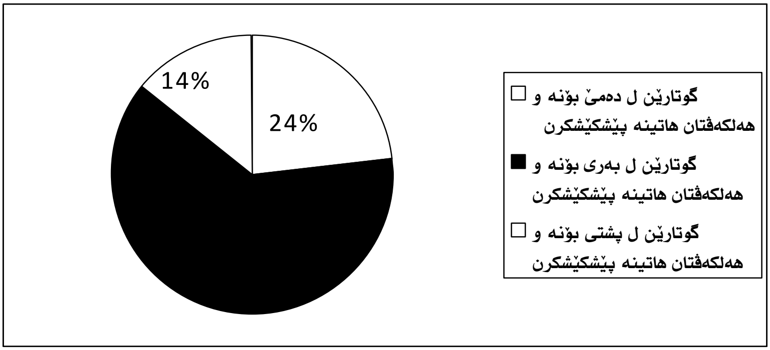

ب-جـه:

د پتریا بۆنە و هەلکەڤتاندا، گوتارا فرێکەر ل جهێن جۆراوجۆر پێشکێشی جەماوەری دکەت، دێ ل دەڤ جەماوەری یا ڕازیکەرتر بیت، ژ ئەوێ گوتارا فرێکەر ب ڕێکا تەلەڤزیۆن یان ڕادیۆیێ پێشکێشی جەماوەری دکەت، چونکی جەماوەری پێخۆشە، فرێکەر سەرەدانا دەڤەرێن ئەوان بکەت و ل دەڤەرێن ئەوان

گوتاران پێشکێشبکەت، بۆ هندێیە داکو فرێکەر ڕەوشا دەڤەرێن ئەوان بزانیت و د هەمان دەمدا چوونا فرێکەری بۆ دەڤەران بەهادانەکە بۆ خەلکێ ئەوان دەڤەران، ژ بەر هندێ د پتریا بۆنە و هەلکەڤتاندا، ل دەمێ گوتار ب ڕێکا تەلەڤزیۆنێ یان ڕادیۆیێ بۆ جەماوەری دهێتەپێشکێشکرن، ڕازیکرنا ئەوێ یا کێمترە ژ ئەوێ گوتارا فرێکەر ل جە و دەڤەرێن جۆراوجۆر پێشکێشی جەماوەری دکەت.

ل خوارێ دێ هەولدەین، ئامارەکی بۆ ئەوان گوتارێن کوردییێن هاتینەگوتن بکەین، بۆ هندێ دا بزانین کا چەند ژ ئەوان گوتاران (د بنەرەتدا ل دەڤەر و جهێن جۆراوجۆر) هاتینەپێشکێشکرن و چەند ژ ئەوان (د بنەرەتدا ل تەلەڤزیۆن و ڕادیۆیان) هاتینەپێشکێشکرن.

ژمارا گوتاران	ژمارا گوتارێن د بنەرەتدا ل دەڤەر و جهێن جۆراوجۆر هاتینەپێشکێشکرن.	ژمارا گوتارێن د بنەرەتدا ل تەلەڤزیۆن و ڕادیۆیان هاتینەپێشکێشکرن.
21	(پازدە)نە، ئەوژی ئەڤەنە: (1، 2، 5، 6، 9، 10، 11، 13، 14، 15، 16، 17، 18، 19، 21).	(شەش)ن، ئەوژی ئەڤەنە:(3، 4، 7، 8، 12، 20).

تێکرایا گوتارێن ل سەری، (21)ن، (15) ژ ئەوان گوتاران، د بنەرەتدا ل جە و دەڤەرێن جۆراوجۆر هاتینەپێشکێشکرن و (6) ژ ئەوان، د بنەرەتدا ل تەلەڤزیۆن و ڕادیۆیان هاتینەپێشکێشکرن.

- ڕێژا سەدییا گوتارێن د بنەرەتدا ل جە و دەڤەرێن جۆراوجۆر هاتینە پێشکێشکرن: (71٫428571٪).
- ڕێژا سەدییا گوتارێن د بنەرەتدا ل تەلەڤزیۆن و ڕادیۆیان هاتینەپێشکێشکرن: (28٫571429٪).

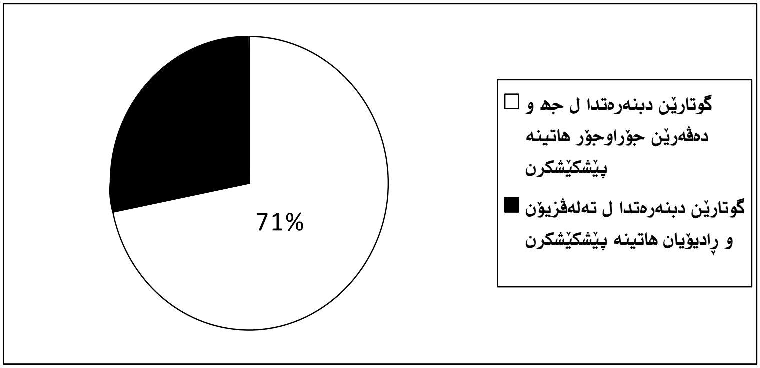

پ-ڕەگەزێن تایبەت تنێ ب گوتارا تەلەڤزیۆنیڤە:

هەر وەکو بەری نوکە مە دیارکری، ڕەگەزێن (دیمەنێ فرێکەری) و(جولانا پەرەزمانی) تایبەتن ب گوتارا تەلەڤزیۆنیڤە، چونکی ئەڤ ڕەگەزە داخوازا هەبوونا دیتنێ دکەن، ژ بەر هندێ ئەڤ ڕەگەزە د گوتارا ڕادیۆییێدا ناهێنەدیتن. ئەڤ ڕەگەز ڕۆلەکێ سەرەکی د کریارا ڕازیکرنێدا دبینن، ل خوارێ دێ هەولدەین بەحسێ ئەڤان هەر دوو ڕەگەزان ب جودا بکەین:

1-دیمەنێ فرێکەری:

دیمەنێ فرێکەری واتە جل و بەرگ و ڕاوستان و ڕەنگێ جل و بەرگ و پرچا ئەوی... ڕۆلێ خۆ د کریارا ڕازیکرنێدا هەیە. چونکی جەماوەر دشێت ب ڕێکا ئەوان تێبینی و زانیارییێن دیمەنێ فرێکەری دەربڕینێ ژێدکەت، تا ڕادەیەکێ باش فرێکەری بخوینیت، ئەڤجا ژ بەر هندێ ئەگەر دیمەنێ فرێکەری ل گەل

ژینگەھ و پلەوپایەیا ئەوی یا گونجای بیت، ل ئەوی دەمی، دێ دیمەنێ فرێکەری پالپشتییا کریارا ڕازیکرنێ د گوتارێدا کەت، بەلێ ئەگەر دیمەنێ فرێکەری ل گەل ژینگەھ و پایەیا ئەوی یا گونجای نەبیت، ل ئەوی دەمی، دێ دیمەنێ فرێکەری، کاریگەرییەکا نەرێنی ل کریارا ڕازیکرنێ د گوتارێدا کەت.

ل خوارێ دێ هەولدەین د ناڤ گوتارا تەلەڤزیۆنییا کوردیدا، بەحسێ کاریگەرییا ئەرێنی و نەرێنییا دیمەنێ فرێکەران ل سەر کریارا ڕازیکرنا جەماوەری کەین:

أ-لایەنێن ئەرێنی:

1- فرێکەرێن گوتارێن ژمارە (1) و (2) و (3) و (8) ڕهێن خۆ هێلاینە و ئەڤەژی خالەکا ئەرێنییە بۆ کریارا ڕازیکرنا جەماوەری د ئەوان گوتاراندا، چونکی ئەو گوتار بۆ جەماوەرێن سەر ب پارتێن خودان ئایدۆلۆجییەکا ئیسلامیڤە هاتینەپێشکێشکرن.

2- فرێکەرێن گوتارێن ژمارە(1) و (2) و (3) و (4) و (5) و (6) و (7) و (8) و (10) و (12) ڕەنگێ پرچا سەرێن خۆ سروستی هێلاینە، ئەڤەژی خالەکا ئەرێنییە بۆ کریارا ڕازیکرنا جەماوەری د ئەوان گوتاراندا، چونکی ئەڤ سپییاتییا سەری، دەربڕینێ ژ هەبوونا ڕێز و پێگەهشتن و ژیرمەندی و سەنگییێ ل دەڤ ئەوان فرێکەران دکەت، بێگومان هەبوونا ڕێز و ژیرمەندی و پێگەهشتن و سەنگییێ ل دەڤ فرێکەران، گاریگەرییا ئەرێنی د کریارا ڕازیکرنێدا هەیە.

3- ڕەنگێ جل و بەرگێن هەمی فرێکەرێن تەلەڤزیۆنی، واتە ژ ژمارە (1) هەتا

(13) ل دویڤ ژینگەهـ و پلە و پایەیا ئەوان گونجاینە. ئەڤەژی پالپشتییا کریارا ڕازیکرنیێ د گوتارێن ئەواندا دکەت.

4- فرێکەرێن گوتارێن ژمارە(1) و (2) و (3) و (5) و (7) و (11) و (12) و (13) جل و بەرگێن کوردی ل بەرخۆ کرینە، ئەڤەژی وەکو ئەوان خالێن ل سەری کاریگەرییا خۆ د کریارا ڕازیکرنا جەماوەریدا هەیە، چونکی ئەڤ جل و بەرگە دەربڕینیێ ژ هەبوونا ڤیانا ئەوان فرێکەران بۆ وەلاتیێ ئەوان، کو کوردستانە دکەن. دیسان ئەو جل و بەرگ وەکهەڤییەکیێ د ناڤبەرا ژمارەکا جەماوەری و فرێکەراندا دروستدکەت،

بێگومان ئەڤ وەکهەڤییە ڤیانا جەماوەری بۆ فرێکەران و گوهدانا گوتارێن ئەوان زێدەدکەت.

5- فرێکەرێن هەمی گوتارێن تەلەڤزیۆنی واتە ژ ژمارە (1) هەتا (13)، بەژن و بالێن ئەوان گونجای و سروشتینە و کەس ژ ئەوان هند ییێ کورت نینە، کو ببیتە جهیێ ترانەپێکرن و گالتەپێکرنیێ.

6- خالەکا دییا ئەرێنی ل دەڤ فرێکەرێن گوتارێن ژمارە(1) و (2) و (5) و (7) و (8) و (9) ئەوە، کو ئەوان فرێکەران گوتارێن خۆ ژ پێرڤە پێشکێشی جەماوەران کرینە، بێگومان ئەڤ ڕاوستانا ژ پێرڤە هاریکارییا فرێکەری د کریارا ڕازیکرنا جەماوەریدا دکەت، چونکی ل دەمیێ فرێکەر ژ پێرڤە گوتاریێ پێشکێشی جەماوەری دکەت، دیێ پتر شێت ئاخڤتن و مەبەستا خۆ ل دەڤ جەماوەری ڕوونبکەت.

7- ڕاوستانا فرێکەرێن گوتارێن ژمارە(1) و (2) و (5) یا ڕاستە و چ خواری تێدا نینە ببیتە هۆییێ هندیێ جەماوەر ڕەخنە و گازندان ل ئەوان فرێکەران بکەن.

8- خۆ ئامادەکرنا هەمی فرێکەران بۆ پێشکێشکرنا گوتاران یا خراب نینە، کو کارتێکرنیێ ل کریارا ڕازیکرنیێ بکەن، چونکی پشتی فرێکەر ل سەر مینبەران

کەڤتین، ئێکسەر تەماشەی جەماوەری کرینە و دەست ب پێشکێشکرنا گوتارێن خۆ کرینە.

ب-لایەنێن نەرێنی:

1- فرێکەرێن گوتارێن ژمارە (...) و (...) و (...) پرچێن خۆ ب بۆیاغێ ڕەشکرینە، ئەڤەژی کارتێکرنەکا نەرێنی ل سەر کریارا ڕازیکرنا جەماوەری دکەن، چونکی ئەڤ بۆیاغا ڕەش، سالۆخەتێن هەبوونا ڕێز و سەنگ و پێگەهشتن و ژیرمەندییێ ل دەڤ فرێکەران ناهێلن.

2- جل و بەرگێن فرێکەرێن گوتارێن ژمارە(...) و (...) و (...) و (...) و (...) کوردی نینن، ئەڤەژی کارتێکرنەکا نەرێنی ل کریارا ڕازیکرنا جەماوەری دکەت، چونکی ئەو گوتار بۆ جەماوەرێن کورد هاتینەپێشکێشکرن.

3- پێدڤیبوو جل و بەرگێن فرێکەرێن گوتارێن ژمارە(...) و (...) و (...) و (...)، جل و بەرگێن ئیسلامی- کوردی بان، چونکی ئەو گوتار بۆ جەماوەرێن ئایدۆلۆجییەکا ئیسلامی هەین، هاتینەپێشکێشکرن.

4- فرێکەرێن گوتارێن ژمارە(...) و (...) و (...) و (...) و (...) و (...)، ڕوینشتی گوتارێن خۆ پێشکێشی جەماوەران کرینە، بەلێ باشتر بوو ئەوان فرێکەران گوتارێن خۆ ژ پێڕڤە پێشکێشی جەماوەران کربان، چونکی ل دەمێ فرێکەر ژ پێڕڤە ڕاوستای بیت و باخڤیت، ڕێژا تێگەهشتنا گوتارا ئەوی، دێ ل دەڤ جەماوەری پتر بیت، ژ هندێ ل دەمێ فرێکەر یێ ڕوینشتی بیت.

5- ڕاوستانا فرێکەرێ گوتارا ژمارە(...) و (...) یا ڕاست نینە، ئەڤەژی کریارا ڕازیکرنێ د گوتارێن ئەواندا کێمدکەت.

2-جولاندنا پەرەزمانی[1]:

هەر وەکو مە بەری نوکە دیارکری، ئاخڤتنا فرێکەری، ل ئەوی دەمی دێ کاریگەر و ڕازیکەرتر بیت، ل دەمی فرێکەر ل گەل ئاخڤتنا خۆ دەربڕینێن ڕوی و لڤین و جولاندنێن جەستەییێن گونجای بکاردهینیت. ئەڤجا د ناڤ گوتارا تەلەڤزیۆنیدا، ئەگەر فرێکەری شیا مفای ژ ئەڤان دەربڕینێن ڕوی و لڤین و ئاماژە و دەربڕینێن جەستەیی بکەت، ل ئەوی دەمی فرێکەر دێ ب سانەهیتر شێت جەماوەری ڕازیبکەت، چونکی ل ئەوی دەمی، ئاخڤتنا فرێکەر کاریگەرتر دبیت، ئەوژی ژ بەر هندێیە، کو ب ئەڤان لڤین و جولاندنان فرێکەر دێ شێت کارلێکرنا جەماوەری ل گەل خۆ زێدەکەت و دێ پتر شێت هزرا خۆ ڕوونبکەت" بەلێ ئەگەر فرێکەری نەشیا مفای ژ ئەوان دەربڕینێ ڕوی و ئاماژە و لڤین و جولاندنێن جەستەیی بکەت، ل ئەوی دەمی، کریارا ڕازیکرنا جەماوەری یا ب سانەهی نابیت.

ل خوارێ دێ هەولدەین د ناڤ گوتارا تەلەڤزیۆنییا کوردیدا، بەحسێ لایەنێن ئەرێنی و نەرێنییێن جولاندنێن پەرەزمانی، ل سەر کریارا ڕازیکرنا جەماوەری کەین:

أ-لایەنێن ئەرێنی:

1- فرێکەرێ گوتارا ژمارە(11) گرنژین ل دەمێ پێشکێشکرنا گوتارا خۆ بکارهینایە، ئەڤەژی خالەکا ئەرێنییە بۆ کریارا ڕازیکرنا جەماوەری د ئەوێ

(1)مەبەستا مە ژ زاراڤێ جولاندنا پەرەزمانی ئەو ئاماژە و لڤین و جولاندنێن جەستەینە، ئەوێن فرێکەر ل گەل گوتارا خۆ بکاردهینیت. واتە کارهینانا ڕەفتارێ نەزمانی ل گەل ڕەفتارێ زمانی.

گوتارائێدا، چونکی ئەو گرنژین مەعنەویات و گەشبینییێ ل دەڤ جەماوەری زێدەدکەت و وەل جەماوەری دکەت ب گەرمیڤە گوهدانا فرێکەری بکەت.

2- فرێکەرێن هەمی گوتارێن تەلەڤزیۆنی، هەر ژ ژمارە(1) هەتا (13) دەستێن خۆ نەکرینە د بریکێن خۆدا، کو ئاماژێ ب هندێ بدەت، کو ئەوان فرێکەران باوەری ب خۆ نینە. هەروەسا دەستێن خۆ نەکرینە سەر و چاڤ و دفنێن خۆ، کو ئاماژێ ب کریارەکا وەکو درەوێ بهێتەکرن. دیسان دەستێن خۆ نەگرتینە، کو ئاماژە ب هندێ بهێتەکرن، کو ئەو فرێکەر مرۆڤێن تۆرە و هێرشبەر(هجومی) و شەرکەرن، ئەڤ خالەژی دەلیڤێن ڕازیکرنێ د گوتارێن ئەواندا زێدەدکەت.

3- کوتاربێژێن گوتارێن ژمارە(2) و (3) و (9) و (11) و (13) لڤین و جولاندنا دەستان یا گونجای و ژ قەیدە، ل گەل ئاخڤتنا خۆ بکارهینانینە، ئەڤەژی دەلیڤێن ڕازیکرنێ دگوتارێن ئەواندە زێدە دکەت.

4- گوتارێن ژمارە (3) و (4) و (6) و (10) و (12)، ئەوێن ڕوینشتی بۆ جەماوەری هاتینەپێشکێشکرن، کەس ژ فرێکەرێن ئەوان پێن خۆ بەردەوام نەدانانینە سەر ئێك و هینانینە خوار، بەلکو پێن ئەوان د بارەکێ ئاسایدا بووینە، ئەڤەژی لایەنەکێ ئەرێنییە د گوتارێن ئەواندا، چونکی بەردەوام دانانا پێیان ل سەر ئێك و هینانا خوارێ، هەستەکێ نەرێنی ل دەڤ جەماوەری ل سەر فرێکەری پەیدادکەت، چونکی ئەڤ لڤین و جولاندنا پێیان وەسا فرێکەری نیشانددەت، کو باوەری ب خۆ نینە. ئەڤجا ئەگەر فرێکەری باوەری ب خۆ نەبیت، دێ چەوا جەماوەری باوەری پێ هەبیت.

5- فرێکەرێن هەمی گوتارێن تەلەڤزیۆنی هەر ل ژمارە (1) و (13) لڤین و جولاندنا سەری، نە کێم و نەزێدە ل گەل ئاخڤتنێن خۆ بکارهینانینە ب تنێ

فرێکەریَ گوتارا ژمارە (7) تێنەبیت، کو لڤینا سەریَ ئەوی یا کێمە، هەروەسا فرێکەریَ گوتارا ژمارە(1)ژی، لڤینا سەریَ ئەوی یا زێدەیە، بێگومان ئەڤ لڤین و جولاندنا سەرییا یا ژ قەیدە، کارلێکرنا جەماوەری ل گەل فرێکەران زێدەکەن و د هەمان دەمدا گوتارێن فرێکەران کاریگەر و ڕازیکەرتر دکەن.

6- فرێکەرێن هەمی گوتارێن تەلەڤزیۆنییێن هەر ل ژمارە (1) هەتا (13) نقاندنا چاڤێن ئەوان د بوارەکیَ ئاسایدانە، واتە چاڤێن خۆ بۆ ماوەکیَ درێژ نەنقاندینە، کو بگەهیتە دوو چرکان یان زێدەتر، ئەڤەژی پالپشییا کریارا ڕازیکرنا جەماوەری د گوتارێن ئەواندا دکەت، چونکی ل دەمیَ نقاندنا چاڤێن فرێکەران ئاسایی بن، ل ئەوی دەمی ئەو هەست ل دەڤ جەماوەران پەیدانابیت، کو فرێکەران دڤێن زوی گوتارێن خۆ پێشکێشبکەن و ژ خۆڤە بکەن.

ب-لایەنێن نەرێنی:

1- ژ بلی فرێکەریَ گوتارا (11)، هەمی فرێکەرێن دیێن گوتارێن تەلەڤزیۆنی، گرنژین ل دەمیَ پێشکێشکرنا گوتارێن خۆ بکارنەهینانە، ئەڤەژی بێگومان کارتێکرنەکا نەرێنی ل سەر کریارا ڕازیکرنا جەماوەری دکەن، چونکی ل دەمیَ فرێکەر ل گەل ئاخڤتنا خۆ گرنژینان بکارنەهینن، ل ئەوی دەمی فرێکەر نەشێن ب سانەهی مەعنەویات و گەشبینییێ ل دەڤ جەماوەران پەیدابکەن.

2- خالەکا دییا ڕۆلیَ ڕازیکرنیَ د گوتارێن ژمارە (...) و (...) و (...) و (...) و (...) و (...) و (...)دا کێمدکەت، ئەوە کو فرێکەرێن ئەوان گوتاران لڤین و

جۆلاندنێن دەستێن ئەوان یا کێمە. بێگومان بکارنەهینان یان کێمبوونا بکارهینانا لڤینێن و جولاندنێن وەکو دەستان ل گەل ئاخڤتنێ کاریگەرییا نەرێنی ل سەر کریارا ڕازیکرنێ هەیە، چونکی فرێکەرێن ئەوان گوتاران نەشێن کارلێکرنا جەماوەران ل گەل خۆ بکەن و د هەمان دەمدا دێ کارتێکرنا ئاخڤتنا ئەوان دێ ل سەر جەماوەران یا کێمبیت.

3- فرێکەرێ گوتار1 ژمارە (...) لڤین و جولاندنێن جەستەیی یێن زێدە د گوتارا خۆدا بکارهینایبنە، وەکو لڤینان دەست و سەری. ئەڤەژی دەلیڤێن ڕازیکرنێ د گوتارا ئەویدا کێمدکەت، چونکی ئەو لڤین و جولاندنێن جەستەییێن زێدە وەل جەماوەری دکەن، کو زێدەتر تەماشەی ئەوان لڤین و جولاندنان بکەن، ژ ئاخڤتنا فرێکەری.

4- فرێکەرێ گوتارا ژمارە (...) لڤین و جولاندنا سەرێ ئەوی یا کێمە، ئەڤەژی دەلیڤێن ڕازیکرنێ د گوتارا ئەویدا کێمدکەت.

پشکا شەشێ

ڕازیکرن د گوتارا نڤێسیدا

أ-سەرەتا:

بەری ئەم بچینە بەحسێ ڕەگەزێن ڕازیکرنێ د گوتارا نڤێسیدا بکەین، پێدڤییە ئاماژێ ب ئەوێ چەندێ بدەین، کو پتریا گوتارێن ڕامیارییێن کوردی، ئەوێن نهۆ د ڕۆژنامە و گۆڤارێن کوردیدا دهێنەدیتن، هەر ئەو گوتارن ئەوێن د بنەرەتدا هاتینەگوتن، کو پشتی ئەو گوتار ل تەلەڤزیۆن و ڕادیۆیان یان ب ڕاستەوخۆ ل جھ و دەڤەران دهێنەگوتن، پاشی ئەو گوتار ل ڕۆژنامە و گۆڤاران دهێنەنڤێسین و بەلاڤکرن، ئەڤە ژ لایەکیڤە.

ژ لایەکێ دیڤە، کاریگەرییا گوتارا تەلەڤزیۆنی ل سەر جەماوەری زێدەترە ژ گوتارا ڕادیۆ و گوتارا نڤێسی (ڕۆژنامە و گۆڤار)، چونکی تەلەڤزیۆن گوتارێ ب دەنگ و ڕەنگ بۆ جەماوەرێ نەئامادە ڤەدگوهێزیت.دیسان گوتارا دهێتەگوتن(واتە هەر دوو گوتارێن تەلەڤزیۆنی و ڕادیۆیێ) ڕۆلێ ئەوێ د ڕازیکرنا جەماوەریدا پترە ژ گوتارا نڤێسی، چونکی گوتارا تەلەڤزیۆنی و ڕادیۆیێ، سیماییێن زارکرنێ (ئاوازا دەنگی) و د گوتارا تەلەڤزیۆنیدا نواندنێن جەستەییێن فرێکەری دهێنەپاراستن، ئانکو ل گەل ئاوازا دەنگی، جولاندن و لڤین و دەربڕینێن ڕویژی هەنە، ئەڤەیە دبیتە ئەگەر، کو گوتارا دهێتەگوتن ژ گوتارا نڤێسی ڕازیکەرتر بیت (محمود عکاشة، 2007، 73).بەلێ ئەڤە ئەوێ چەندێ ناگەهینیت، ڕازیکرن د گوتارا نڤێسیدا نەبیت، بەلکو ڕازیکرن د گوتارا نڤێسیژیدا هەیە، ئەوژی ژ بەر ئەڤان هەر دوو خالێن ل خوارێ دیارکری:

1- گوتارا نڤێسی وەکو گوتارا دهێتەگوتن جەماوەرێ خۆ یێ تایبەت هەیە، ئەڤەژی دبیتە ئەگەر، گەلەکجاران جەماوەر گوھ نەدەتە گوتارا دهێتەگوتن،

بەلكو هەر ئەویٚ گوتاریٚ د ڕۆژنامیٚ یان د گوڤاریٚدا بخوینیت، ئەڤەژی پشتی ئەو گوتار د ڕۆژنامە یان گوڤاریٚدا دهیٚتەنڤیٚسین و بەلاڤکرن.

2- ژمارەکا زۆرا ڕەگەزان هەنە، هەر هەمان ڕۆلیٚ ڕازیکرنیٚ د گوتارا نڤیٚسیژیدا دبینن، ئەوژی بریتینە ژ: (هەلبژارتنا پەیڤیٚ، بەلگە، ڕویدان، ڤەگەڕان بۆ میٚژووییٚ، پەنابرن بۆ ئایندەی، ڕیٚکخستنا پارچیٚن گوتاریٚ، بەرچاڤ وەرگرتنا دەوروبەریٚ گونجای و هەلکەڤتیٚ).

ل خواریٚ دیٚ هەولدەین نموونان بۆ هەر ڕەگەزەکیٚ ژ ئەوان ڕەگەزیٚن بهینین، کو ڕۆلیٚ ڕازیکرنیٚ د گوتارا نڤیٚسیدا دبینن، ئەو ڕەگەزژی ئەڤەنە:

ب-هەلبژارتنا پەیڤیٚ:

ئەڤ ڕەگەزە پەیڤیٚن ورووژیٚنەر و پەیڤیٚن هاندان و ڕیٚز تیٚدابن ب خۆڤە دگریت:

1- پەیڤیٚن ورووژیٚنەر :

هەر وەکو بەری نوکە مە گوتی، پەیڤیٚن ورووژیٚنەر، ئەو پەیڤن ئەویٚن سۆز و هەلچوونەکا زیٚدە تیٚدا هەبن و ئەڤ پەیڤ سەرەنجا جەماوەری بۆ خۆ ڕادکیٚشن و کارتیٚکرنیٚ ل هەست و سۆزیٚن جەماوەری دکەن. ئەو پەیڤ هاریکارن فریٚکەر بشیٚت ب ڕیٚکا ئەوان جەماوەری ب هزرا خۆ ڕازیبکەت، ئەو پەیڤژی دبنە:

أ-ناڤێن وروژێنەر:

ناڤێن گشتییێن وروژێنەر چ تێگەهەکێ باش هەبن یان تێگەهەکێ خراب هەبن، پەیڤێن وروژێنەرن و هێز و گاریگەرییەکا زێدە هەنە و هاریکارن بۆ کریارا ڕازیکرنێ.

-ناڤێن وروژێنەرێن تێگەهەکێ باش هەین:

وەکو:

- مژدەتان ئەدەمێ سەرکەوتنی گەورە بەڕێوەیە کە بزوتنەوەکەمان ئەکات بە رەقەمێکی گەورە، هەم لە هاوکێشە سیاسیەکانی کوردستان و هەم لە هاوکێشە سیاسیەکانی عێراقدا... (گوتارا 35).
- پتەوکردنی پرۆسەی ئاشتی ناوخۆ یەکێکە لە گرنگترین ئەرکەکانی ئێمە و ئەمەش بەجێبەجێکردنی تەواوی بەندەکانی ڕێککەوتننامەی واشنتۆن دێتە دی... (گوتارا 24).
- ئەم زۆر دمەمنونین کو ئەڤرۆ ئەڤ ئازادیە هاتیە دەست ئو ل بن سێبەرا ڤێ ئازادیێ دیموکراسیـەت و ئاڤەدانی ل کوردستانێ یا بەرڤ پێش دچیت، هەر وەکی هنگ دزانن ئێك ل سەبەبێت سەرەکی بۆ پێشکەفتنا کوردستانێ و بۆ پێشکەفتنا دیموکراسیەتێ یەکرێزی و تەباهیا میللەتێ کوردە... (گوتارا 33).

د ئەڤان نموونێن ل سەریدا، ئەو ناڤێن وروژێنەرێن تێگەهەکێ باش هەین، بریتینە ژ:(مژدە، ئاشتی، ئازادی، دیموکراسیەت، یەکرێزی، تەباهی).

–ناڤێن ورووژێنەرێن تێگەهەکێ خراب هەین:

وەکو:

– ...ئەگەر تەنیا باسی کارەساتەکانی سەدەی بیستەم و خەباتی قوربانییەکانی کورد لەسەرەتای ئەم سەدەیەوە بکەین، کاتێکی زۆرمان دەوێ... (گوتارا 23).

– ...ئێستاش کۆمەڵەی نیشتمانی عیراق بەهەڵبژاردنێکی ئازاد هاتەکایەوە، بۆیە هەمووومان ئەرکێکی نیشتمانی هەستیارمان لەئەستۆیە ئەویش بەدیهێنانی یەکێتەکی نیشتمانیی عیراقیی راستگۆیانەیە، بەپشت بەـتن بەپرەنسیپەکانی هەلبژاردن و تەوافوق و ئاشتبوونەوەی نیشتمانی لەنێوان ئەو عیراقێیە خێرخوازانەی کە دژی دیکتاتۆریەت و تیرۆریزمن... (گوتارا 27).

– ب ڤێ مناسبەتێ من پێ خۆشە سەرێ رێز و نەوازشێبچەمینین بۆ قوربانیێت گەرەکا شۆریجە ل باژێرێ کەرکووکێ کو بەری چەند رۆژەکا بۆینە قـوربانێ دەستێ تیرۆرێ، بەس لازمە هەمی بزانـن کو ئەڤ کردەوێت ترسنۆکانەیا دوژمنا دێ هێز و قــوەتامە ب هێز کەن بۆ هندێ بەرگریێ ل دەستکەفتێت هەرێما کوردستانێ بکەین... (گوتارا 32).

د ئەڤان نموونێن ل سەریدا، ئەو ناڤێن ورووژێنەرێن تێگەهەکێ خراب هەین، بریتینە ژ ناڤێن: (کارەسات، دیکتاتورییەت و تیرۆریزم، تیرۆر، دوژمن).

ب-هەڤالناڤێن ورووژێنەر:

هەر وەکو بەری نوکە مە گوتی هەڤالناڤێن چەوایی، پەیڤێن ورووژێنەر و هێز و گاریگەرییا زێدە هەنە و هاریکارن بۆ کریارا ڕازیکرنێ. وەکو:

- ...دەبێ هەموو لایەك ئەوە بزانن کە ئـەرکی سەرشانی هەموو کوردێکی دڵسۆزە پارێزگاری لەو دەسـکەوتـانە بکات و سەرکردایەتیی سیاسـیی هەرێمی کوردستانیش وەك هەمیشـە خۆی بـە پارێزەری ئەو دەستکەوتانە دەزانێت... (گوتارا 38).
- ... لێرەدا سوپاسی بێ پایان بۆ لەشکری کوردستان، بۆ گشت پێشمەرگە و فەرماندەکانی لەشکر، بۆ کادیر و ئەندام و لایەنگرانی پارتی، بۆ جەماوەری دڵسوز و کۆڵنەدەری کورد، کە پیشـتیوانی پارتی بوون لەم ململانێیە سەختەی کە سـەرانی یەکێتی بەسەر پارتی و گەلدا سەپاندیان... (گوتارا 22).
- راستە کێماسی ێن هەی و گازندەش یێن هـەی، بەس نیەتەکا ب هێز یاهەی، کو ئەڤ کێماسیە بهێنە چارەسەرکرن... (گوتارا 32).

د ئەڤان نموونێن ل سەریدا، هەڤالناڤێن ورووژێنەر، بریتینە ژ پەیڤێن:

(دلسۆز، سەخت، ب هێز).

- لەم بۆنەیەدا یەکگرتووی ئیسلـامیی کوردستان بەڵێن تازە دەکاتەوە کە بە هەموو شێوەیەك لە خزمەتی شاری هەڵبچە و شاری هەڵبچەدا بێت..بۆیە داوا لە رێکخراوەکان ئیسلامیەکان و، سەرجەم (منظمات)ی تر دەکات کە بایەخی زیاتر بەم شارە بدەن و، هەنگاوی گەورەتر هەلگرن (گوتار 26).
- گومانی تێدانییە ئەوەیە، ئەگەر لە سالآنی ڕابوردوو شەڕی ناوخۆ و گێچەڵ و دەست درێژیـیەکانی پەکەکە نەبووایە، دەمانتوانی هەنگاوی باشتر بنێین و

تاقیکردنەوەکەمان باشتر بچەسپێنن و، حکومەتی هەرێمی کوردستان زۆر کاری باشتر ئەنجام بدات (گوتارا 23).

د هەر دوو نموونێن ل سەریدا پشتی هەڤالناڤیٚ (گەورە) و(باش) مۆرفیما پلەیا بەراورد(− تر) وەرگرتی، کاریگەری و ورووژاندن و هێزا ئەوان هەڤالناڤان زێدەتر لێکریە.

- لە ماوەی نزیکەی سێ ساڵی تەمەنی کابینەی سێیەمدا توانرا هەنگاوی زۆر گەورە لە بوارەکانی پاراستنی هێمنی و ئاسایشی هاوولاتیان و پەرەپێدانی ئاوەدانکردنەوە و گەشەپێدانی کوردستان و باری بژێوی خەڵك و رێکخستنەوەی سەرجەم دامودەزگاکانی حکومەتدا جێبەجێ بکرێت (گوتارا 24).
- ئێمەی کورد و کوردستان سەدەها ساڵ خەباتمان کرد، شەهیدمان دا، شۆڕش لەدوایی شۆڕش، سەرکردەی زۆر گەورە هەڵکەوت، بەڵام هیچ یەکێك لەو شۆڕشانەی ئێمە بە ئەنجام نەگەیشتن، هۆیەکەش تەنها و تەنها، لەبەر ئەوەبوو کە ئێمە یەکنەبووین... (گوتارا 37).

د هەر دوو نموونێن ل سەریدا پشتی هەڤالناڤیٚ(گەورە) ڕادە(زۆر) وەرگرتی، کاریگەری و ورووژاندنا ئەوی هەڤالناڤی زێدەتر لێهاتییە.

پ-هەڤالکارێن ورووژێنەر:

هەر وەکو بەری نوکە مە ئامارژەپێدای هەڤالکاریٚ چەوایی، پەیڤەکا ورووژێنەرە و هاریکارن بۆ کریارا ڕازیکرنیٚ. وەکو:

- کوردستانی عێراق ئەمڕۆ ئازادە و لە چوارچێوەی ئیدارەی خۆماڵی بە ئازادی و سەرفرازی دەژین... (گوتارا 23).

- کۆمیسیۆنی نـەزاهە بەپـەلە دابمەزرێت و داواکارم لە پەرلەمان بەپەلە ئەو پرۆژە یاسایەی کە لایانە ئیقراری بکەن بۆ ئەوەی کۆمیسـیۆنی نەزاهەش دەست بەکاری خۆی بکات (گوتارا 37).
- ئەڤرۆ بۆ هندێ کو ب ئاسوودەیی بژین، بۆ هندێ کوردستان پێشکەڤیت و کێماسی بێنەچارەسەرکرن و یاسا سەروەربیت و کوردستان هەر یا ئازادبیـت و یا پاراستی بیت ل پیلان و هێرشێت نەیارا مـە پێدڤی یە ب سەرۆکەکێ ب ئەزموون و رابەرێ پاقژ و خودان باوەر...هەی (گوتارا 32).

د ئەڤان نموونێن ل سەریدا، هەڤالکارێن ورووژێنەر، بریتینە ژ پەیڤێن: (بەئازادی و سەرفرازی، بەپەلە، ب ئاسوودەیی).

- من نامەوێ سەرتان زۆر بیەشێنم، ئاواتی سەرکەوتنتان جارێکی دیکە بۆ دەخوازم، هیوادارم ئەو ئەنجومەنـە بەزووتـرین کات کۆببێتەوە بۆ هەڵبژارتنی برای خۆشەویسـت و هەڤاڵی هێژامان کاك مەسعود، کەیەکێکە لەو سەرکردانەی بە ڕاستی بە دڵسوزیی خۆی توانیویەتی ئەو پایەیە وەربگرێت جگە لەوەی کەمیراتگەری سەروەرییەکانی بارزانە کە ئەوەندەی بەسە شانزە جار سووتاوە لە پێناوی کوردستاندا (گوتارا 28).

د نموونا ل سەریدا هەڤالکارێ چەوایی(بەدلسۆزیی) پەیڤەکا ورووژێنەرە. هەروەسا پشتی هەڤالکارێ(بەزوو)مۆرفیما پلەیا بالا وەرگرتی کاریگەری و ورووژاندنا ئەوی هەڤالکاری زێدەبوویە.

دیسان پشتی هەڤالکارێ(گەورە) د نموونا ل خوارێدا ڕادە(زۆر) وەرگرتی، کاریگەری و ورووژاندنا ئەوی هەڤالکار زێدەتر لێهاتییە، ئەو نموونەژی ئەڤەیە:

- ئەم پیلانە تازەیان زۆر گەورەتر بوو لە جاران، هەڕەشەی تەواو بوو لە مان و نەمانی گەلی کورد و ئایندەی مەسەلەکەی خستە مەترسییەکی جیدییەوە (گوتارا 22).

ج-کارێن ورووژێنەر:

هەر وەکو بەری نوکە مە گوتی کارێن ڕویدانێ، واتە ئەو کارن ئەوێن ب هاریکارییا کارێن (کرد، گرت، خوارد، دا...) دروستدبن. هەروەسا کارێ بارگەینژی، ئەوێن بەشەك ژێ هەڤالناڤ بیت و بەشێ دی زێدەتر کارێ (بوون)بیت، ب کارێن ورووژێنەر دهێنە هژمارتن و ڕۆلێ ڕازیکرنێ دبینن. وەکو د ئەڤان نموونێن ل خوارێدا دیاردبیت:

- ...لە ڕۆژانی دژواری موقاوەمەتدا پارتی توانای خۆی بەکارهێنا و هەلی کۆبوونەوەی پەرلەمانی رەخساند و لە 3ی ئەیلوولدا بڕیاری درێژ کردنەوەی ماوەی هەڵبژاردنی پەرلەمانی تا 4 ی حوزەیرانی ساڵی 1998 وەرگرت، بەڵام جەلال تەلەبانی... سوێند... خواردبوو کە ناهێڵێ ماوەی پەرلەمان درێژەی پێ بدرێت (گوتارا 22).
- ...شاری سلێمانی شاری هەڵمەت و قوربانی لە سییەکان و چلەکان و لەکاتی کە رژێمی ئەو سەردەمی عێراق بەپێی ئەحکامی عورفی حوکمی ئیعدامی دەرکردبوو بۆ هەر کەسێك جامانەی سوری لە سەر بێت لەو سەردەمانەدا سلێمانی جامانەی سـوری پاراست و لە باوەشی گرت (گوتارا 37).
- بەبۆنەی ئەم یادە پیرۆزەوە، یادی 35 ساڵەی شۆڕشی ئەیلول، سڵاو دەنێرم بۆ گشت ئەو پێشمەرگە و ئەندام و لایەنگرانەی کە لە سەرەتای شۆڕشەوە لە ساڵی 1961دا بەشداری بوون و رەنجیان دا... (گوتارا 22).

د ئەڤان نموونێن ل سەریدا، کارێن ورووژێنەر، بریتینە ژ کارێن ڕویدانیٚ، ئەوژی بریتینە ژ:(سوێند خواردبوو، لەباوەشی گرت، رەنجیان دا).

- 50 ساڵەی لە دایك بوونی پارتی رۆژێکی میللی و نەتەوەیی مەزن بوو، رۆژێکی گەش بوو لە مێژووی کورد و کوردستان، رەسەنایەتیی پارتی و رێـــبازی بارزانیی سەلماند، کە لە دڵی گەل و نیشتـماندا ریشەی پتەوی داکوتاوە و بە رەشەبای دوژمنان و ناحەزان لەبن نایەت... (گوتارا 22).

د ئەڤان نموونێن ل سەریدا، کارێن ورووژێنەر، بریتینە ژ کارێن بارگەیەن، ئەوژی بریتینە ژ: (مەزن بوو، گەش بوو).

2- پەیڤێن ب هندەك ڕێکێن دی دبنە ورووژێنەر:

هندەك پەیڤ هەنە، ب ڕێکا هەر ئێك ژ ئەڤان حالەتێن ل خواریٚ دبنە ورووژێنەر:

أ-ب ڕێکا جهیٚ پەیڤیٚ د ناڤ ڕستێدا:

وەکو:

- ... من لە گەڵ ئەوەدام، حکوومەتێکی بنکە فراوان دروست بکریٚ. گۆڕانکاری بکریٚ لەوەزعـەکە، کە دەگەڕێینەوە بۆ سندوقی دەنگدان و رای خەڵك. من پێموایە ئەمەیە رێگای ڕاست، حەزیش ناکەم ئەجێندەی حزبەکان تێکڵاوی داوای رەوای خەڵك بکریٚ... (گوتارا 37).

پەیڤا (بنکەفراوان) پەیڤەکا ئاساییە، بەڵیٚ پشتی فرێکەری ئەو پەیڤ د نموونا ل سەریدا دانایە پشتی پەیڤا (حکوومەت)، پەیڤا(بنکەفراوان) بوویە پەیڤەکا ورووژێنەر، بێگومان هەر دەمیٚ پەیڤەك د ناڤ ئاخڤتنەکێدا دبیتە پەیڤەکا

ورووژێنەر، ئەو پەیڤ سەرەنجا جەماوەری بۆ هزرا ئەویٚ ئاخڤتنیٚ ڕادکێشیت، ئەڤجا ل ڤێریٚ فریٚکەر دیٚ شێت ب ڕێکا ئەڤیٚ سەرنجڕاکێشانیٚ کارتێکرنیٚ ل هەست و سۆزێن جەماوەری بکەت و جەماوەری ب هزرا ئاخڤتنا خۆ ڕازیبکەت، ئەو هزرژی ئەوە، کو ئاریشێن وەلاتی دیٚ ب ڕێکا حکوومەتەکا بنکەفراوان چارەسەربن، ئەڤ حکوومەتەژی دڤێت ب ڕێکا دەنگدان و هەلبژارتنان ب دەستڤەبهێت.

ب-ب ڕێکا دووبارەکرنیٚ:

-دووبارەکرنا فۆنیمان:

وەکو:

- ..من ئیجازە لە برای خۆشەویستمان جـەنابی کاك مەسعـود وەردەگرم کە بەناوی ئەویشەوە بەناوی خۆشمەوە پێتان بڵێم کە ئێمە هەر دووکمان هانتان دەدەین بۆ ئـەوەی ببنە پەرلەمانێکی زیندوو، بەڵیٚ گۆلەبن، بەڵکو ناوبەناو ناگۆش بن و رەخنەش بگرن و پێشنیاریش پێشکەش بکەن و پەرلەمانێك بێت کە گەلەکەمان شانازییتان پێوەبکات... (گوتارا 28).

د نموونا ل سەریدا دووبارەبوونەکا فۆنیمی د پەیڤێن (ناگۆش) و (رەخنەش) و (پێشنیاریش) و پێشکەش)دا، ب ڕێکا دووبارەبوونا فۆنیما(ش)دروستبوویە، هەروەسا د هەر دوو پەیڤێن (پێشنیار) و (پێشکەش)دا ب ڕێکا فۆنیمێن(پێش) دووبارەبوونەکا دییا فۆنیمی پەیدابوویە و ئەڤ دووبارەبوونا فۆنیمی، ئەو پەیڤێن ل سەری کرینە پەیڤێن ورووژێنەر، چونکی ئەڤ دووبارەبوونا فۆنیمی، وەکو مۆزیکەکا خۆشە وجوانییێ ددەتە ئاخڤتنا فریٚکەری، ب ئەڤیٚ چەندیٚ فریٚکەر دشێت سەرەنجا جەماوەری بۆ ئاخڤتنا خۆ ڕابکێشیت و د ئەنجامدا دشێت کارتێکرنیٚ ل هەست و سۆزێن جەماوەری بکەت و جەماوەری ب بابەتیڤە گرێبدەت.

-دووبارەكرنا پەیڤان:

وەكو:

- دڵنیام هەمووتان ئەهمیەتی ئەم قۆناغە دەزانن، لەم قۆناغەدا كە كۆدەبینەوە دەستكەوتی گەورەمــان بەدەستهێناوە، بەڵام ئەو دەستكەوتانەمان هەمووی دەڵەمەیە، هێشتا مافەكانی گەلەكەمان لەدەستووری عیراقدا نەچەسپاوە، هێشتا ناوچە دابڕاوەكان لە هەرێمی كوردستان نەگەڕاونەتەوە سەر هەرێمی كوردستان، هێشتا مەسەلەی فیدرالییەت و پێشمەرگە و چەندین شتی گرنگی ترمان بەتەواوی نەچەسپاوە، بۆیە پێویستە ئەم راستییە لەبەرچاوی هەموو ئینسانێكی دلسۆزبێت... (گوتارا 28).

د نموونا ل سەریدا دووبارەبوونا پەیڤێن: (قۆناغ)،(دەسكەوت)،(هێشتا)، جوانی دایە ئاخڤتنێ، هەروەسا ئەڤێ دووبارەبوونێ ئەو پەیڤ كرینە پەیڤێن ورووژێنەر، بێگومان پەیڤێن ورووژێنەرژی، سەرەنجا جەماوەری بۆ بابەتی ڕادكێشن و پەرۆشیێ ل دەڤ جەماوەری پەیدادكەن و جەماوەری ب هزرا بابەتی ڕازیدكەت، ئەو هزر و گوتنژی ئەوە، كو دڤێت كورد ئاگەهداری هندێ بن، كو ئەو دەستكەفتێن كوردان ب دەستڤەهینایین، هێشتا ب تەمامی نەچەسپاینە.

3-ب ڕێكا دەوروبەرێ جڤاكی:

وەكو:

- ...هەر لەسەرەتای ئەم سەدەیەدا زوڵمێكی مێژوویی گەورە لە نەتەوەكەمان كرا و، شۆڕش و ڕاپەڕینەكانمان یەك لە دوای یەك سەركوت كران و سەردارەكانی میللەتی كورد چوونە بەر پەتی هەڵواسین و لە داردران، وەكو شێخ عەبدولسلامی بارزان و شێخ پیران و قازی محەمەد (گوتارا 23)

د ئەڤێ نموونا ل سەریدا، ناڤێن تایبەتی(شێخ عەبدولسلامی بارزان و شێخ پیران و قازی محەمەد) د ناڤ جڤاکێ کوردیدا تێگەهەکێ باش هەنە و بووینە ورووژێنەر“ بەلێ د نموونا ل خوارێدا ناڤێ تایبەتی:(سەدام). تێگەهەکێ خراب د ناڤ جڤاکێ کوردیدا وەرگرتییە و بوویە ورووژێنەر.

- ئەوە بە دۆزینەوەی گۆڕی ژمارەیەك لە ئەنفالکراوی بارزانی و هێنانەوەی تەرمی پیرۆزیان بۆ کوردستان جارێکی تریش زامەکانمان کولایەوە تاوانە دڕندەکانی ڕژێمی گۆڕبەگۆڕی سەدامی دیکتاتۆر و تراژیدیای گەلەکەمان هاتەوە بەرچاو (گوتارا 30).

3- پەیڤێن هاندانێ دروستدکەن:

فرێکەر هندەکجاران هندەك پەیڤان د ناڤ گوتارا نڤێسیدا هەلدبژێریت، کو تێگەهێ هاندانێ تێدا هەنە. وەکو پەیڤێن:(بەردەوام بن، سووربن، دەلیڤەیە، وەختە، دەمە، پێویستە، دەبێ، ڕابن، مەهێلن، بێدەنگ مەبن، کاربکەن، ئەنجامبدەن، نیشانبدەن،...). ئەڤەژی بۆ هندێیە داکو فرێکەر بشێت جەماوەری ڕازیبکەت، ب ئەنجامدانا کارەکی ڕابن. وەکو د ئەڤان نموونێن ل خوارێدا دیاردبن:

- ... لە لێپرسراوان و کادیر و ئەندام و دۆستانی پارتی و پێشمەرگە و فەرماندەکانی لەشکەری کوردستان و بەڕێوەبەرانی ئیداریی هەرێم و دەزگاکانی دەخوازم دڵسوزانە کار بکەن، لە خزمەتی هاووڵاتییانا بن، ئەرکی نیشتمانی و کۆمەڵایەتیی خۆیان ئەنجام بدەن، رووی راستەقینەی پارتی و جەوهەری ئینسانی نیشتمانیی رێبازی بارزانی نەمر نیشان بدەن، کە رێبازی دادپەروەری و رێزنان لە ماف و کەرامەتی هاووڵاتییانە (گوتارا 22).

د ئەڤێ نموونا ل سەریدا، فرێکەری هندەك پەیڤ د ناڤ ئاخڤتنا خۆدا هەلبژارتینە، کو تێگەهێ هاندانێ تێدا هەنە، ئەوژی بریتینە ژ:(کاربکەن، ئەنجامبدەن، نیشان بدەن). فرێکەری ئەڤ پەیڤ د ناڤ ئاخڤتنا خۆدا بکارهینایینە، ئەڤەژی بۆ هندێیە داکو فرێکەر بشێت کادر و ئەندام و فەرمانبەر و پێشمەرگەیان ڕازیبکەت و ئەوان هانبدەتە هندێ، کو دلسۆزبن ل گەل خەلکێ کوردستانێ. هەروەسا ڕێزێ ل ماف و کەرامەتا ئەوان بگرن.

- دەبێ هەموتان وا دەرکەون کە بەراستی گۆڕانتان ئەوێت، سەروەری یاساتان ئەوێت. ڕێزگرتن و پارستنی مافی هەموو کەسێکتان ئەوێت تەنانەت ئەوانەش کە لە گەڵ بیروبۆچوونی ئێوەدا نین (گوتارا 35).

د نموونا ل سەریدا پەیڤا (دەبێ) تێگەهێ هاندانێ تێدا هەیە، فرێکەری ئەو پەیڤ د ئاخڤتنا خۆدا بکارهینایە بۆ هندێ داکو بشێت جەماوەری ڕازیبکەت و هانبدەتە هندێ، کو خۆ ب ئەوی ڕەنگی نیشا خەلکی بدەن، هەتاکو بۆ ئەوان دیاربیت، کو هەوە ب ڕاستی گوهۆڕین دڤێت و د هەمان دەمدا هەوە دڤێت یاسا سەروەربیت و ڕێزگرتن و پاراستنا مافێ هەر کەسەکێ دڤێت.

4- پەیڤێن ڕێز تێدا هەبن:

د گوتارا نڤێسیدا وەکو د گوتارا دهێتەگوتندا ئەو پەیڤ و نیشانکارێن جڤاکی هەنە، ئەوێن ڕۆلێ ڕازیکرنێ دبینن، ل خوارێ دێ هەولدەین هندەك نموونان بۆ ئەوان پەیڤ و نیشانکاران د ناڤ گوتارا نڤێسیدا بهینین، **وەکو:**

- ...ڕووم لە خەڵکی بە شەرەفی شاری سلێمانی دەکەم و پێیان دەڵێم ئێوە خۆشەویستی ئێـمەن، خوشك و برای ئێمەن، شانازیتان پێوە دەکەین... (گوتارا 37).

- وەكی هنگ ژی دزانن لڤـان رۆژێن داهاتـی هەڵبژارتن دێ هێنەكرنێ ل هەرێما كوردستانێ ب مناسەبەتا هەڵبژاردنا نوێنەرێت پەرلەمانێ و هەڵبژادنا سەرۆكێ هەرێمێ و پەسەندكرنا دەستووری هەرێمێ، مە پێ خۆشە كو هنگ وەكی مامۆستاییێت مە شیرەت و نەسیحەتا ل مـە و ل گەنجێت مە بكەن، كا ئەم چ بكەین و چیش یا باشە و چ پێنگاڤا باشە بەرەڤ پێش باڤێژین كو ئەڤ دەسكەفتێت هەی بێنە پاراستن ئـو كوردستان بەرەڤ ئاڤەدانیێ و بەرەڤ ب دیهینانا هەمی ئامانجێت میللەتە مە بچیت (گوتارا 33).
- بەڕێزان، بەتەئكید وەرێخستنی كەناڵێكی دیكەی راگەیاندن لە هەرێمی كوردستاندا، كە دەنگ و رەنگەكەی بگاتە هەموو كوردێك لە هەر شوێنێكی دونیادا بێت، دەستكەوتە بۆ هەموو لایەك (گوتارا 31)
- ...ئامادەبوونی هێژا: كەسـوكاری شەهـیدە نەمرەكان لە گەڵ كولانەوەی ئەو كۆستــە گەوەرەیەشماندا بەلاّم ئـەوەی كە ئەمڕۆ لە خەمەكانمان سووك دەكات و ویژدانمان ئاسووە دەكات هەر ئەوەیە كە خوێنی ئەو شەهیدە نەمرانە و سەرجەم شەهیدانی گەلەكەمان بەفیڕۆ نەڕۆیشتووە،چونكە تەواوی دەستكەوتەكانمان ئەمڕۆ بەرهەمی خوێن و خەباتی ئەوانە...(گوتارا 30).
- ...سوپاس بۆ هەڵوویستی نیشتمانیی بەرزی میللەت و فیداكاری و هەڵمەتی پێشـمەرگە و خۆڕاگریی گشت هەڤالاّن... (گوتارا 22).

د ئەڤان نموونێن ل سەریدا ئەو پەیڤێن رۆلێ ڕازیكرنێ دبینن، بریتینە ژ پەیڤێن:(خۆشەویست، مامۆستایان، بەرێزان، هێژا، هەڤالاّن) چونكی ئەڤ پەیڤ دەربڕینێ ژ ڕێزگرتنا فرێكەری بۆ جەماوەری دكەن و د هەمان دەمدا نرخ و بەهایی ددەنە جەماوەری.

پ-بەلگە:

بەلگە د ناڤ گوتارا نڤێسیدا هەر وەکو د گوتارا تەلەڤزیۆنی و ڕادیۆییێدا دابەشی دوو جۆرێن سەرەکی دبیت، ئەوژی ئەڤێن ل خوارێنە:

1-بەلگەیێن حازر:

وەکو ل بەری نوکە مە ئاماژەپێدای، مەبەست ژ بەلگەیێن حازر ئەوە فرێکەر د ناڤ د گوتارا خۆدا، سویندخوارن، دەقێن ئاینی و گوتنێن مەزنان و دەقێن دستووری و شعرێن هوزانڤان... بکاربهینیت، ئەڤجا چ ب شێوەکێ ڕاستەوخۆ بیت یان نەڕاستەوخۆ بیت. ب ئەڤی ڕەنگێ ل خوارێ:

أ-بەلگێن ڕاستەوخۆ:

1-سویندخوارن:

وەکو:

- ئێمە برای یەکدین و پێکەوە دەژین. بەداگیرکردن و بە فێڵکردن و بە خۆسەپاندن بەسەر کورد وەڵلاهــی ڕێگەنادەین و مومکنیش نییە ئەمە قەبووڵ بکەین. ئیتر ئێمە لە گەڵ بەغدا، ڕەنگە دوای هەڵـبژاردن،بزانین و ئەنجام چۆن دەبێت. بەلاّم بەدڵنیاییەوە دەبێت هەر گفتوگۆیە، دیالۆکە نابێت لە شتی دیکە بکەینەوە (گوتارا 34).

فرێکەر د نموونا ل سەریدا، بۆ هندێ داکو بشێت جەماوەری ب هندێ ڕازیبکەت، کو فرێکەر یێ ژ نیڤا دلێ خۆ دبێژیت، کو ئەم چ جارێن دی ناهێلین، چ کەس و لایەن خۆ سەر کوردان بسەپینیت و جارەکا دی کوردستانێ

داگیربکەنەڤە، ڕابوویە پەنابریە بەر سویندخوارنێ ب پەیڤا (وەللاهی) و ئەو سویندخوارن کریە بەلگەیەکێ ڕازیکەر بۆ ئاخڤتنا خۆ. ژ بەرکو ل دەمێ فرێکەر ب پەیڤەکا وەکو (وەللاهی) سویندبخۆت، ل ئەوی دەمی فرێکەر خودێ ل سەر ڕاستییا ئاخڤتنا خۆ دکەتە دیدەڤان. ب ئەڤی بەلگەیی فرێکەر دشێت جەماوەری ب ئاخڤتنا خۆ ڕازیبکەت.

2-دەقێن ئاینی:

أ-ئایەتا قورئانا پیرۆز:

وەکو:

- ئێمە ئیسلام بەحەقی رەها و موتـلەق دەزانین، بەلاّم دەبێت بە شێوەیەکی حەقیش بیگەیەنین،خوا(سبحانە و تعالی) دەفەرموێت﴿**وبالحق أنزلناه و بالحق نزل**﴾ (الاسراو، 105).(گوتارا 31).

د ئەڤێ نموونا ل سەریدا فرێکەر بۆ هندێ بشێت جەماوەری ڕازیبکەت، کو ئەوی چ گومان ل سەر ئەوێ چەندێ نینە، کو ئاینێ ئیسلامێ، ئاینەکێ حەقە و دڤێت ئەم ب حەقی بگەهینینە خەلکێ، فرێکەر ڕابوویە ئاخڤتنا خۆ ب ئایەتەکا پیرۆزڤە گرێدایە و ئەو ئایەت کریە بەلگەیەکێ ڕازیکەر بۆ ئاخڤتنا خۆ، کو ئەو ئایەت پەسەندییا ئاخڤتنا فرێکەری دکەت و شەرعیەتێ ددەتە ئاخڤتنا فرێکەری، چونکی ئەو ئایەت دیاردکەت، کو ژێدەرێ سەرەکییێ ئیسلامێ(قۆرئانا پیرۆز) ب حەقی ژ لایێ خودێ تەعالاڤە هاتییە خوارێ و قۆرئان ب خۆژی یا حەقە.

ب–فەرموودەیا پێغەمبەری(سلاڤێن خودێ لێبن):

وەکو:

– ...خۆشەویستی خاك و نیشتمان شتێکی خوارسکە و ئینسان بۆ خۆی دەستی تێیدا نییە، خوا ئینسان وا خولقاندووە ئەو خەڵکەی لە نێویاندا دەژی و ئەو نیشتمان و زێدەی کە تێیدا پێگەهیشتووە هۆگریەتی و خۆشی دەوێ، بۆ وێنە:...(ترمـڤژی) لە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە(خوا لێیان رازیبێت) دەیگێڕێتەوە، کاتی پێغەمبەر (صلی الله علیه و سلم) لە شاری مەککە دەردەکرێت، دەفەرموێـت: (ما أطیبك من بلد و أحبك الي الیه، ولولا أن قومك أخرجوني منك ما سکنت غیرك) (گوتارا 36).

د نموونا ل سەریدا فرێکەر بۆ هندێ داکو شەرعیەتەکێ بدەتە ئاخڤتنا خۆ و بشێت جەماوەری ب هندێ ڕازیبکەت، کو مرۆڤ ب شێوەکێ خوارسکەیی حەز ژ ئەوێ خاك و نیشتمانی دکەت، ئەوێ کو تێدا ژیایی و مەزن بووی، ڕابوویە ئاخڤتنا خۆ ب فەرموودەیەکا پێغەمبەریڤە سلاڤ لێبن گرێدایە و ئەو فەرموودیە کریە بەلگەیەکێ ڕازیکەر بۆ پەسەندییا ئاخڤتنا خۆ، چونکی ئەو فەرموودیە دیاردکەت، کو پێغەمبەر سلاڤ لێبن دبێژیتە باژێرێ مەککە، تۆ چەند باژێرەکێ خۆشی و کەس هندی من حەژ تە ناکەت، ئەگەر خەلکێ تە، ئەز ل ڤێرێ نەدەرێخستبام، ئەز ل چ جهێن دی، ژبلی تە نەدژیام.

3-شعر:

وەکو:

- تەبایی و هاوکاری لەسەر ئەسڵی ئامانجی گشتییمان، کە چارەسەری کێشەی نەتەوەییمانە...(ئەحمـەدی خانی) کە چەند سەد ساڵێك لەمەوبەر دەڵێت : (ئەگەر مە هەبا ئیتیفاقەك) ئەو کاتە ئــەو بەئەوەی بەئاوات خواستووە کە کورد، لـە نێو خۆیاندا رێکـبن، تەبـابن،یەکهەلویست بن، بۆ ئەوەی بگەنە ئەنجام... (گوتارا 36).

فرێکەر بۆ هندێ داکو بشێت جەماوەری ڕازیبکەت، کو چارەسەرکرنا کێشەیا کوردی، یا د هنێدایە، کورد تەبابن و ئێکگرتی بن، ڕابوویە ئاخڤتنا خۆ ب شعرەکا شاعرەکێ ناڤدارێ کوردڤە، کو(ئەحمەدێ خانی)یە گرێدایە و ئەو نیڤ دێرا ل سەری کریە بەلگەیەکێ ڕازیکەر بۆ ئاخڤتنا خۆ، چونکی ئەو شعر بەری چەند سەد سالەکان ژ لایێ خانیڤە یاهاتییەگوتن و جەخت ل هندێ کریە، کو ل جهێ هندێ کورد بن دەستێ نەتەوەیێن دیدا بن، نەتەوێن دی دا د بن دەستێ کورداندا بن، ئەوژی ئەگەر مللەتێ کورد یێ تەبا وئێکگرتیبا. دیسان ئەڤ نیڤ دێرە شعرا ل سەری پتر دووپاتییێ ل ڕاستییا ئاخڤتنا فرێکەری دکەت.

4-گوتنێن مەزنان:

وەکو:

- ئێمە پێویستە لە کاتێکدا دەمانەوێت چارەسەری کێشەی نەتەوەکەمان بکەین، دەبێت بناغەیەکی فیکریی و عەقیدەیی تایبەت بەخۆمانمان هەبێت، هەر کەسێك لەسەر بناغەی عەقیدەی خەڵکی دیکە،فیکری خەڵکی دیکە،

بەرنامەی خەڵکی دیکە بیەوێت گرفت و کێشەی خۆی چارەسەر بکات، بەهیچ ئەنجامێك ناگات، ئێمە نابێت ئەو پەندەمان بەسەردا بچەسپێت، کە دەڵێت:(ماڵیان پڕبوو لە رازیانە، منداڵیشیان بە زگ ئێشانە دەمرد) (گوتارا 36).

فرێکەر د نموونا ل سەریدا هەولدایە جەماوەری ب هندێ ڕازیبکەت، هەر دەمێ مللەتێ کورد بڤێت کێشەیا نەتەوەییا خۆ چارەسەربکەت و بگەهیتە ئەنجامەکی، دڤێت ل سەر بناغێ هزر و بەرنامە و عەقیدا کوردەوارییێ ب خۆ بیت، کو ئیسلامە، چارەسەرییا کێشەییا خۆ بکەت، نەکو ل سەر بنەرەتێ هزر و بەرنامە و عەقیدا خەلکەکێ دی بیت، ئەڤجا فرێکەری بۆ سەلماندنا ڕاستییا ئاخڤتنا خۆ، ڕابوویە ئاخڤتنا خۆ ب گوتنەکا مەزنانڤە گرێدایە و ئەو گوتن کریە بەلگەیەکێ ڕازیکەر بۆ ئاخڤتنا خۆ و گوتییە چێنابیت، ئەو گوتن ل سەر کوردان بچەسپیت، ئەوا دبێژیت د مالا ئەواندا تژی شەکرۆکێن هەین و زارۆکێن ئەوان ب ب زك ئێشانێ دمرن، ئانکو فرێکەری ئەڤ گوتن د ئاخڤتنا سەریدا بۆ هندێ گوتییە، داکو ئاماژێ ب هندێ بدەت، کو چێنابیت مللەتەکێ وەکو کوردان، کو چارەسەر و دەرمانێ هەمی تشتان هەی، بەلێ نەشێت مفای ژێببینیت.

- پشگیریی یەکترکردن و کارکردن لەسـەر خاڵە هاوبەشەکان و تەحەمولکردنی جیاوازییەکانی یەکدیی، بەدیلمان چییە؟عەرەب دەڵێن: (السعيد من أتعظ بغيره) بەختەوەر کەسێکە پەند لە غیری خۆی وەربگرێت. ئێمە ئەگەر پەند هەر لە غـیری خۆشمان وەربگرین، دەبێت بێجگە لە تەبایی و رێز لە یەك گرتن و پێکەوە هاوکاریکردن، بیر لە هیچ شتێکی دیکە نەکەینەوە... (گوتارا 22).

فرێکەر بۆ هندێ داکو بشێت جەماوەری ڕازیبکەت، کو بەختەوەرییا ئەوان یا گرێدایە ب وەرگرتنا پەندان ژ غەیری خۆ، ڕابوویە گوتنەکا مەزنان ژ زمانێ عەرەبی وەرگرتییە و ئاخڤتنا خۆ ب ئەوێ گوتنێڤە گرێدایە و ئەو گوتن کریە بەلگەیەکێ ڕازیکەر بۆ ئاخڤتنا خۆ، ژ بەرکو ئەو گوتنا مەزنان، دووپاتییێ ل هندێ دکەت، کو مرۆڤ هەتاکو بەختەوەر ببیت، پێدڤییە پەندان ژ غەیری خۆ وەربگریت. فرێکەری ئەڤ گوتنا مەزنان کریە بەلگە بۆ ئاخڤتنا خۆ، چونکی ئەڤ بەلگەیە، سەلماندنا ڕاستییا ئاخڤتنا فرێکەری دکەت و دووپاتییێ لێدکەت.

ب-بەلگەیێن نەڕاستەوخۆ:

وەکو:

- ...ئیمان بریتییە لە خوا بەراستزانین و لەگەڵ خوادا راستبوون، بۆیە شتی درۆ و خیلاف پێچەوانەی ئەسڵی ئیمان و عەقیدەیە... (گوتارا 31، لا 506).

فرێکەری هزرا ئەڤێ نموونا ل سەری ب نەراستەوخۆ، ژ ئەوێ ئایەتا قۆرئانا پیرۆز وەرگرتییە، ئەوا دبێژیت: ﴿من المؤمنين رجال صدقوا ماعاهدوا الله عليه فمنهم من قضى نحبه و منهم من ينتظر و ما بدلوا تبديلا﴾(الاحزاب،23).

فرێکەر بۆ هندێ داکو بشێت جەماوەری ب هزر و بیر و باوەرێن خۆ ڕازیبکەت، ڕابوویە هزرا ئاخڤتنا خۆ ب نەڕاستەوخۆیی ژ ئایەتا پیرۆزا ناڤبری وەرگرتییە، ئەو هزرژی ئەوە، کو مرۆڤێ خودان ئیمان ئەوە ل گەل خودێ ڕاست بیت و بەرۆڤاژی شەریعەتێ ئەوی نەبیت، بێگومان ئەڤ وەرگرتنا نەڕاستەوخۆ دبیتە بەلگەیەکێ ڕازیکەر بۆ ئاخڤتنا فرێکەری، چونکی ئەڤ بەلگە دووپاتییێ ل ڕاستییا ئاخڤتنا فرێکەری دکەت و دبیتە هۆیێ هندێ، کو ئاخڤتنا فرێکەری بەرۆڤاژی شەریعەت و ئاخڤتنا خودێ تەعالا نەبیت، کو ئەڤ ئایەتا ل سەری ئەڤێ چەندێ دسەلمینیت.

2-بەلگەیێن نەحازر:

هەر وەکو بەری نوکە مە بەحسێ بەلگەیێن نەحازر د گوتارێدا کری، کو ئەوان بەلگەیان ب خۆڤە دگریت، ئەوێن ژ ئەنجامێ بەرامبەرکرنا دوو فۆرمێن هەڤدژ یان هەلویستان یان ڕەوشان... ب دەستڤەدهێت. فرێکەر ئەڤێ بەرامبەرییێ د گوتارا خۆدا دکەت، داکو بشێت ب ڕێکا ئەوێ بەرامبەرییێ ڕاستییەکێ بۆ جەماوەری دیاربکەت و د ئەنجامدا بشێت جەماوەری ب ڕێکا ئەوێ ڕاستییێ ڕازیبکەت.

أ-بەرامبەرکرنا دوو پەیڤێن هەڤدژ:

وەکو:

- ژمارەیەکی زۆر پارتە سیاسییە کوردییەکانی ئێران و تورکیا و سوریا ئێستا لە هەرێمی کوردستان و خەریکی خەباتی سیاسیی خۆیانن. ئەو پارتانە ڕێز لە ئیرادی گەلی کوردستان دەگرن و بارودۆخی هەرێم لە بەرچاو دەگرن و نایانەوێ لەخاکی هەرێمەوە هێرش بکەنە سەر وڵاتانی دراوسێ، بەڵام بە داخەوە پەکەکە پارتێکی سیاسیی خاوەن باوەڕ بە خەباتی چەکداری بارودۆخی هەستیاری هەرێم لە بەرچاو ناگرێ، ئەوان چالاکیی سەربازی لە ناوچە سنوورییەکانی هەرێمی کوردستان لە گەڵ تورکیا ئەنجام دەدەن، کە ئەمەیش کاریگەریی ڕاستەخۆی لە سەر بارودۆخی هەرێم دەبێت...(گوتارا 38)

فرێکەر د نموونا ل سەریدا بۆ هندێ داکو بشێت بۆ جەماوەری هەلویستێ پەکەکێ بەرامبەر هەرێما کوردستانێ دیاربکەت، ڕابوویە هەر دوو پەیڤێن (لەبەرچاودەگرن) و (لەبەرچاوناگرێ) هینانە بەرامبەر ئێك و کرینە بەلگەیێن ڕازیکەر بۆ گوتارا خۆ، ژ بەرکو فرێکەری ب ڕێکا ئەڤان پەیڤان دیارکریە، کو ژ ناڤ پارتێن ڕامیارییێن کوردێن تورکییا و ئێران و سوریا ئەوێن نوکە ل سەر خاکا

هەرێما کوردستانێ دژین، هەمی بارودۆخێ کوردستانێ بەرچاڤ وەردگرن، ب تنێ پەکەکە باردۆخێ کوردستانێ ل بەرچاڤ وەرناگریت. فرێکەری ئەڤ بەرامبەرییە د گوتارا خۆدا کریە، بۆ هندێ داکو بشێت جەماوەری ڕازیبکەت، کو پەکەکە زیانێ دگەهینیتە هەرێما کوردستانا عیراقێ.

ب-بەرامبەرکرنا دوو هەلویستان:

وەکو:

- بەرێزان کابینەی چوارەمی حکومەتی هەرێمی کوردستان جگە لە کۆمەڵێك ئەرکی تازە دێتە پێشی هەروەها بەرەو رووی هەمان ئەو ئەرکانەش دەبێتەوە کە کابینەی سێیەم لە پێناویدا لە دایك بوو، ئەویش پاراستنی تاقیکردنەوە پەرپێدانی ژیانی دیموکراسییە لە چوارچێوەی یاسا و نەریتەکانی پەرلەمان و حکومەتی هەرێمی کوردستان (گوتارا 24).

د نموونا ل سەریدا فرێکەری هەلویستێ کابینا سێیێ و چارێ یا حکومەتا هەرێما کوردستانێ بۆ جەماوەرێ کوردستانێ دیارکریە و کریە بەلگەیەکێ ڕازیکەر بۆ گوتارا خۆ، ئەو هەلویستژی ئەوە، کو حکومەتا هەرێمێ د هەر دوو کابیناندا، گەشە و پەرەپێدانێ ب ژیانا دیموکراسی د چارچۆڤێ یاساییێدا ددەت. فرێکەری ئەڤ بەرامبەرییە د گوتارا خۆدا کریە، بۆ هندێ داکو بشێت سەرەنجا جەماوەری ڕابکێشیت و د ئەنجامدا بشێت جەماوەری ب هەلویستێ کابینا سێیێ و چارێ یێ حکومەتا خۆ ڕازیبکەت، کو ئەوژی هەلویستێ پاراستنا ئەزموونا دیموکراتییێیە ل کوردستانێ.

پ-بەرامبەرکرنا دوو ڕەوشان(بارودۆخان)

وەکو:

- ...ئەم رەوشە بەخوێن و فرمێسك هاتۆتە دەست، ئێوە ئەمڕۆ گەنجن، بەلاَم گەنجی وەکو ئیـوە پێش 30 سالٚ و 40 سالٚ لە شاخ بوون لەژێر فرۆکە و تۆپی دوژمن دا بوون... (گوتارا 37).

د نموونا لەسەریدا فرێکەری بارودۆخێ گەنجان ل بەری (30 و 40)سالان و نوکە ل گەل ئێك بەراوردکریە و کریە بەلگەیەکێ ڕازیکەر بۆ گوتارا خۆ، چونکی بۆ جەماوەری دیارکریە، کو ئەو بارودۆخێ کو گەنجێن کوردان نوکە تێدا دژین، وەکو پێش 30 و 40 سالان نەبوو، چونکی نوکە ئازادی و خۆشییە، بەلێ بەری 30 و 40 سالان شەر بوو و گەنج د بن قەسفا تۆپ و فرۆکێن دوژمنیدا بوون، فرێکەری ئەو هەر دوو بارودۆخ یێن بەرامبەری ئێك کرین و کریە بەلگەکێ ڕازیکەر بۆ گوتارا خۆ، ئەڤەژی بۆ هندێیە داکو بشێت جەماوەرێ شارێ سلێمانییێ ب بارودۆخێ نوکە یێ کوردستانێ ڕازیبکەت، داکو ئەنجامدا بشێت جەماوەری هێمن بکەت، کو خۆپیشاندانێ ب شێوەکێ ئاشتییانە بکەن.

- ماوەیێ 18 سالێت رابری دا...پارستانا ئاسایشا هەرێما کوردستانێ د ڤان دۆخێت دژواردا کـارەکێ ئاسان نەبووە و نییە. بەس ڤێ گاڤێ کوردســتان ب پشتەڤانیا خودێ و گەلێ کوردستانێ و هەمی خەباتکەر و پێشمەرگە و کادر و ئەفسەر و لایەنێ بەرپرسیار یا هێمن و ئارامە. ئەڤە جهێ دلخۆشیێ سەرفەرازییا مەیە (گوتارا 32).

فرێکەری د نموونا ل سەریدا بارودۆخێ کوردستانێ ل 18 سالێن ڕابوردوو و سەردەمێ نوکە هینانە بەرامبەری ئێك و کریە بەلگەیەکێ ڕازیکەر بۆ گوتارا خۆ، ئەڤەژی بۆ هندێیە داکو فرێکەر بشێت جەماوەری ب بارودۆخێ نوکە

ڕازیبکەت، ئەوژی بارودۆخێ هێمن و ئارامە ل هەرێما کوردستانێ، چونکی فرێکەری دیارکرییە، کو د 18 سالێن ڕابوردوودا پارستنا ئاسایشێ ل هەرێما کوردستانێ وەکو ئەڤی بارودۆخی نوکە نەبوو، ئەوێن ئەم نوکە تێدا دژین، بەلکو د هندەك بارودۆخێن دژواردا بوو.

ج- پەنابرن بۆ جیهانا ژدەرڤە

د گوتارا نڤێسیدا هەر وەکو د گوتارا دهێتەگوتندا، پەنابرن بۆ جیهانا ژ دەرڤە ب ڕێکا دیارکرنا دەم و جهی ب دەستڤەدهێت.

1- جـﻪ:

وەکو:

- ئەوەی ڕاستییەی کە هەموومان دەیزانین و لە کەس شاراوە نیە ئەوەیە ئێمە هاتینە سەر ولاتیکی وێران،ولاتێك کە ژێرخانی ئابووری نەمابوو، بە هەزاران گوند و بە دەیان شار و شارۆچکە بە هەموو سەرچاوەکانی داهاتیانەوە وێرانکرابوون، ئەم ولاتە کە دەیان ساڵـە شەڕ و بەرگری و بەرخودانی بەخۆوە بینیووە خەڵکەکەی فریای ئەوە نەکەوتوون پەرەی پێبدەن، وێڕای ئەمە کارەساتی شەڕی ناوخۆ و شەڕی داسەپاوی تێکدەرانەی پەکەکەشی هاتووەتە سەر، بۆیە ئاوەدانکردنەوە و پێشخستنی ولاتێکی وا کارێکی ئاسان نیە و لە نێوان ئێوارە و بەیانییـەکدا نایەتەدی (گوتارا 24).

جه د نموونا ل سەریدا:(سەر ولاتێکی وێران)ە، کو دبیتە کوردستانا عیراقێ، ئەڤ جهە د نموونا ل سەریدا بەلگەیەکێ ڕازیکەرە بۆ گوتارا فرێکەری، چونکی ئەڤ جهە تشتەکێ بەرجەستەیە و د هەمان دەمدا ئاماژێ ب هەبوونا ڕاستییەکێ

د جیهانا ژدەرڤە ددەت و گوتار و جیهانا ژدەرڤە پێکڤەگرێددەت و کارلێکرنێ د ناڤبەرا ئەواندا ستدکەت، هەروەسا ناڤهینانا ئەوی جهی د ئەوێ نموونا ل سەریدا کارتێکرنێ ل جەماوەری دکەت، چونکی ئەو جهە د ئەوێ نموونێدا بیرا جەماوەری ل ئەوێ هەژاری و وێرانکرنا شار و شارۆچکان و کارەسات و ئەوان نەخۆشی و شەرێن بەردەوام...دهینیت، ئەوێن ب سەرێ کوردان هاتین. ئەڤجا ناڤهینانا ئەوی جهی، جەماوەری ڕازیدکەت، کو گل و گازندەیان ژ بارودۆخێ نوکەیێ کوردستانێ نەکەن.

2–دەم:

وەکو:

– ...خەڵکی شەرەفمەندی سلێمانی پشتیوانی ڕێبازی بارزانی نەمر و هەڵوێستی ئاشتیخوازانەی پارتی دیموکراتی کوردستانن، هەر ئەوانیش بوون کە بەهەستی نەتەوەیی بەرز و هەڵوێستی نیشتمانیی بێ گەردەوە، لە پاییزی ساڵی 1993 دا ئەو پێشوازییە میللییە فراوانەیان لە تەرمی پیرۆزی بارزانی نەمر و ئیدریس بارزانیی جاویدان کرد (گوتارا 22).

دەم د نموونا ل سەریدا :(لە پاییزی ساڵی 1993)یە، ئەڤ دەمە د ئەوێ گوتارێدا ڕاستییەکێ د جیهانا ژدەرڤەدا ساخدکەت، ئەو ڕاستیژی ئەوە، کو خەلکێ سلێمانییێ ل ئەڤێ مێژوویێ پێشوازییەکا مەزن ل جەنازێن بارزانی و ئیدریسی کرن، ئەوژی ل دەمێ حکومەتا هەرێمێ جەنازێن ئەوان هینانە کوردستانێ و ل کوردستانێ ڤەشارتین. ئەڤجا ناڤهینانا ئەوی دەمی د ناڤ نموونا ل سەریدا، بەلگەیەکێ بهێزە بۆ هەبوونا ڕاستییەکێ و د هەمان دەمدا ئەو ڕاستی

دەلیڤێن ڕازیکرنێ د گوتارا فرێکەریدا زێدەدکەت، چونکی ئەو ڕاستی دەربڕینێ ژ هەبوونا هەستێ نەتەوایەتی و هەلویستێ نیشتمانی ل دەڤ خەلکێ ئەوی شاری دکەت.

ج-شێوازێ دەربڕینێ:

د گوتارا نڤێسیدا هەر وەکو گوتارا تەلەڤزیۆنی و ڕادیۆیێ ژمارەکا شێوازێن دەربڕینێ هەنە، ڕۆلێ ڕازیکرنێ دبینن. ل خوارێ دێ هەولدەین، بەحسێ ئەوان شێوازان بکەین:

وەکو:

1-شێوازێ تۆند(ڕەق):

د گوتارا نڤێسیدا، شێوازێ تۆند ب ڕێکا(گەفەکرن) و (دیارکرنا خالا بێهێز)ب دەستڤەدهێت:

– گەفەکرن

وەکو:

– ...دەبێ هەر کاربەدەست و هەر کادیر و لێپرسراوێکی پارتی لە هەر پلەیەکدا بێت، ئەگەر رەفتارێکی ناڕەوا و نایاسـایی و ناگونجاوی بەرامبەر هاوولاتیان کرد، یەکسەر سزا بدرێت، بە لابردنی یا هەر (اجراءات)ێکی دیکە... (گوتارا 22).

د نموونا ل سەریدا فرێکەر پەنابریە بەر شێوازێ توند و ب گەفە و هەرەشەڤە دیارکریە، کو هەر بەرپرس و کادرەکێ پارتی، خۆ بلا چ پلە هەبیت، هەر دەمێ ڕەفتار و کارەکێ نەڕەوا و بێیاسایی بەرامبەر هاولاتییان بکەت، دڤێت ئێکسەر بهێتەسزادان. فرێکەری ئەڤ گەفە و هەرەشە ل کادر و بەرپرسێن پارتا خۆ کریە، ئەوژی بۆ هندێیە، داکو بشێت جەماوەری ژ خۆ ڕازیبکەت، کو ئەو و پارتا ئەوی دژی ئەنجامدانا کار و ڕەفتارێن بێیاسایی و زۆلم و زۆرداری و هەر کارەکێ دییێ نەڕەوا و نەگونجایە، کو دەرحەقێ هاولاتییان بهێتەئەنجامدان.

– دیارکرنا خالا بێهێز

ئەڤەژی دیارکرنا کێم و کاسیێن کەسەکی یان پارتەکێ یان لایەنەکی ب خۆڤە دگریت. وەکو:

–... شەڕ و ستەم و دکتاتۆریەتیان گرتەبەر و، لە ئەنجامدا بەخۆیان تیاچوون... (گوتارا 22).

د ئەڤێ نموونا ل سەریدا فرێکەر بۆ هندێ داکو بشێت جەماوەری ڕازیبکەت و پاکانە(تبرئە)یا هەلویستێ خۆ ل دەڤ جەماوەری بکەت، ڕابوویە بەحسێ هندەک کەم و کۆڕی و کێماسییان کریە، کو ئەوژی شەڕ و ستەم و دکتاتۆرییەتن و گوتییە ئەڤ کارە ژ لایێ پارتا.... ڤە یا هاتییەئەنجامدان و نە ژ لایێ مە و پارتا مەڤە. ژ هەژییە بێژین، ئەڤ شێوازێن دەربڕینێ یێن ل خوارێژی، دچنە د بن شێوازێ توندا. ئەوژی ئەڤەنە:

أ-شێوازێ فەرمانكرنێ:

ئەوژی دابەش دبیتە سەر:

-فەرمانكرنا ئاشكەرا:

وەكو:

- ...ڕێگەی ڕاست ئەوەیە تۆ داوای خۆت بكە بەلاَم پەنا مەبە بەر توندوتیژی... (گوتارا 37).

د نموونا ل سەریدا، فرێكەر بۆ هندێ داكو بشێت جەماوەری ڕازیبكەت، كو د خۆپیشاندناندا توندوتیژییێ بكارنەهینن، پەنابریە بەر شێوازێ فەرمانكرنێ و فەرمانكرن ب شێوێ ئامۆژگاری ل جەماوەری كریە، ئەو ئامۆژگاریژی ئەوە، كو ڕێكا دروست ئەوە خەلك ب شێوێ ئاشتییانە داوا مافێن خۆ بكەن، نەكو ب ڕێكا توندوتیژییێ.

-فەرمانكرنا نەئاشكەرا:

وەكو:

- پێویستە هیچ شوێنێك لە كوردستان نەمێنێ قوتابخانەی لێ نەكرێتەوە هەروەها پێویستە پرۆگرامەكانی خوێندن بەگشتی نوێ بكرێنەوە و بەجۆرێك لە گەڵ گیانی سەردەم و مێژووی بزاڤی رزگاریخوازی كورد و بیری كوردیەتیدا یەكبگرنەوە (گوتارا 32).

د ئەڤێ نموونا ل سەریدا فرێكەر بۆ هندێ داكو بشێت جەماوەری ب هزر و پرۆگرامێن حكومەتا خۆ ڕازیبكەت، فەرمان ب شێوێ نەڕاستەوخۆ ل جهێن پەیوەندیدار كریە و ئەو هاندانە هندێ كو دڤێت بۆ خەلكی قوتابخانەیان ل

هەمی جهێن کوردستانێ ڤەبکەن، هەروەسا هەولبدەن پرۆگرام و سیستەمێ خواندنێ نوییبکەن و د هەمان دەمدا ل گەل پێشکەڤتن و مێژوو و هزرا کوردایەتییێ ئێکبگرن. فرێکەری ئەڤ فەرمانە ب شێوێ ئامۆژگاری ل جهێن پەیوەندیدار کریە، چونکی ئەنجامدانا ئەڤان کاران ژ لایەکیڤە د بەرژەوەندییا حکومەتێدایە و ژ لایەکێ دیڤە د بەرژەوەندییا جەماوەریدایە.

ب-شێوازێ ترساندنێ:

وەکو:

– شکستی ئێمە لەوەدایە، کە دژی یەکتری بین (گوتارا 37).

د ئەڤێ نموونا ل سەریدا فرێکەر بۆ هندێ داکو بشێت جەماوەری ڕازیبکەت، پەنابریە بەر شێوازێ ترساندنێ، ئەو ترساندنژی ئەوە، کو شکەستنا مللەتێ کورد یا د هندایە، ل دەمێ کورد دژی ئێك براوستن. ئەڤ ترساندنا فرێکەری پێخەمەت ڕازیکرنێ د نموونا ل سەریدا بکارهینای، د هەمان دەمدا جەماوەری ئاگەهداردکەت هندێ، کو دڤێت کورد دژی ئێك و دوو نەراوستن.

2-شێوازێ نەرم:

وەکو:

– ئێمە هەموو برای یەکدین و کەسوکاری یەکدین، من خۆم حازرم لە گەڵ هەر کەسێك دانیشم و سەردانـی هەر کەسێك بکەم، پێشوازی لە هەموو کەسێك بکەم، گوێ لە ئێش و ئازار و داواکاریتان بگرم و حازرم پشتیوانی لە جێبەجێکردنی داواکارییە کانتان بکەم، چونکە ئەرکی منە،ئەرکی حکوومەتی

هەرێمە هیچ منەتێکی تێدانییە، بەڵام وەرن باقسە بکەن،لەیەکتر تێبگەین (گوتارا 37).

فرێکەر د نموونا ل سەریدا پێخەمەت هندێ داکو بشێت جەماوەری ڕازیبکەت، کو دەست ژ ئەوان خۆپیشاندانان بەردن، ئەوێن ل سلێمانییێ ڕویداین، فرێکەری پەنا بریە بەر شێوازەکێ نەرم د دیارکرنا هەلویستێ خۆدا، وەسا بۆ ئەوان دیارکریە، کو ئەو حازرە ل گەل هەر خۆپیشاندەرەکێ بروینیت و گوهبدەتە داواکارییێن خۆپیشاندەران و داواییێن خۆپیشاندەران ب جهبینیت، چونکی فرێکەری وەسا بۆ خۆپیشاندەران دیارکریە، کو ئەڤ چەندە ئەرکێ ئەوی و حکومەتێیە و چ منەت تێدا نینە. فرێکەری ل ڤێرێ ئەڤ شێوازە بکارهینایە، چونکی ئەو دزانیت ئەڤی شێوازی ڕەهەندەکێ ڕازیکەر هەیە، ب تایبەتی ل دەمێ فرێکەری بڤێت بارودۆخی هێمن بکەت و وەل جەماوەری بکەت، کو بهێن ب ڕێکا گفتوگۆیێ ئەڤێ کێشەیێ چارەسەربکەن.

چەند جۆرێن شێوازێن دی هەنە، دچنە دبن چارچۆڤێ شێوازێ نەرمدا، ژ ئەوان شێوازانژی ئەڤێن ل خوارێنە:

أ-شێوازێ سۆزپێدانێ:

وەکو:

- گەنجانی خۆشەویست، ئێوە خۆشەویستی ئێمەن، ئەو گەنجانەی پێشی ئێوە تا ئەمڕۆ هێناویانە راستە دنیا گۆڕاوە، لە مەودوا ئێوە کاروانەکە تەواو بکەن، بەڵام رابردووی خۆتان نەسڕنـەوە. ئێوە خۆشەویستی ئێمەن، کوڕی ئێمەن، چاوتان ماچ دەکەم، ئایندە لەسەرشانی ئێوەیە (گوتارا 37). د نموونا ل سەریدا فرێکەر بۆ هندێ داکو بشێت جەماوەری ڕازیبکەت، کو

توندوتیژییێ د خۆپیشاندانێن سلێمانییێدا ئەنجامنەدەن، پەنابریە بەر شێوازێ سۆزپێدانێ و دەربڕین ژ ڤیانا خۆ بۆ جەماوەری کریە، ئەوژی ب ڕێکا دەربڕینێن(ئێوە ئازیزی ئێمەن، کۆڕی ئێمەن،...) و بۆ ئەوان دیارکریە، کو پاشەرۆژا ئەڤی مللەتی یا ل سەر مللێن هەوەیە، فرێکەر پێخەمەت ڕازیکرنا جەماوەری، پەنابریە بەر ئەڤی شێوازی د نموونا ل سەریدا، چونکی فرێکەر دزانیت، ئەڤ شێوازە یێ سەرنجڕاکێشە و کاریگەرییا خۆ ل سەر هەست و سۆزێن جەماوەری هەیە.

ب-شێوازێ پەسنێ:

وەکو:

- ئەو زەحمەتا وێ رۆژێ هنگۆ کێشای ئەڤرۆ بەرهەمێ وێ یێ هاتیە دەست. ئەڤە بەرهەمەکە کو ب پارە و ب هیچ سەروەتەکا دنیایێ ناهێتە دەست، بەلکی قیمەتا زەحمەتا هنگۆ قیمەتەکا مەعنەویـە (گوتارا 33).

د ئەڤێ نموونا ل سەریدا، فرێکەر بۆ هندێ داکو بشێت هەلچوونێ ل دەڤ پێشمەرگەیێن شۆرەشا ئەیلوولێ دروستبکەت و بشێت ئەوان ڕازیبکەت، کو د هەلبژارتناندا دەنگێن خۆ بدەنە لیستا ئەوی، فرێکەری د ناڤ گوتارا خۆدا پەنابریە بەر شێوازێ پەسن و ستایشکرنێ و پەسن و ستایشا ئەوان پێشمەرگەیان ب هندێ کریە، کو ئەو زەحمەتا ئەوان د خەبات و تێکۆشانا بزاڤا ڕزگاریخوازا کوریدا دیتی، ب سامانێ دونیایێ ناهیتەکرین، بەلکو دیارکریە کو بەهایێ زەحمەتا ئەوان بەهایەکێ مەعنەوییە و ژ هندێ مەزنترە ب پارەی بهێتەکرین. بێگومان سشایشکرن و پەسنکرنا زەحمەتا پێشمەرگەیێن ئەیلوولێ ب ئەڤی بەهایی، کاریگەرییا خۆ ل سەر هەست و سۆزێن ئەوان هەیە و دەلیڤێن ڕازیکرنێ د گوتارا فرێکەریدا زێدەتر لێدکەت.

پ-شێوازێ حەزپەیداکرنێ:

وەکو:

- ئەگەر مللەتێ مە یەك دەست بیت و یەکڕێز بیت دێ چەندێ ب هێزبیت و چ کەس، چ دوژمن و ناحەز پێ ناوەستن چ زەربا ل ڤی میللەتەی بدەن یان چ زەربا ل وەلاتێ مە بدەن... (گوتارا 33).

د نموونا ل سەریدا ئەو خالا ئاخڤتنا فرێکەری ڕازیکەر دکەت، ئەو حەزپەیداکرنە ئەوا فرێکەری پەنابریە بەر، ئەوژی حەزا ئێکڕێزی و ئێکبوونێیە، چونکی فرێکەری د ئەوێ نموونێدا دیارکریە، کو مەرجێ سەرکەڤتن و نەهێلانا داگیرکرنا کوردستانێ، ب تنێ ب ڕێکا ئێکڕێزی و ئێکبوونێڤە ب دەستڤەدهێت. بێگومان ئەڤ شێوازێ حەزپەیداکرنێ، ئەوێ فرێکەری د نموونا ل سەریدا بکارهینای، شێوازەکێ ڕازیکەرە، چونکی جەماوەری هانددەتە هندێ، کو ئێکڕێزبن و ئێکگرتی بن.

ج-شێوازێ ئاشبوون و پێکهاتنێ:

وەکو:

- پتەوکردنی پرۆسەی ئاشتی ناوخۆ یەکێکە لە گرنگترین ئەرکەکانی ئێمە و ئەمـەش بەجێبەجێکردنی تەواوی بەندەکانی رێککەوتننامەی واشنتۆن دێتە دی، هەر لەم رێگەیەشەوە دەتوانین بەرەو یەکگرتنەوەی تەواوی دامودەزگەکانی هەرێم و هەلـبژاردنی گشتی و یەکپارچەی تاقیکردنەوەکەمان هەنگاو بنێین... (گوتارا 38).

د ئەڤێ نموونا ل سەریدا فرێکەر بۆ هندێ بشێت جەماوەری ڕازیبکەت، پەنابریە بەر شێوازێ ئاشبوون و پێکهاتنێ و دیارکریە، کو ئێك ژ ئەرکێن گرنگێن

حکومەتا مە ئەوە، پێکهاتن و ئاشتییێ بەرقەرار بکەت، چونکی ب ئەڤێ رێکێ دام و دەزگاییێن هەرێمێ دێ بنە ئێك و هەلبژارتنێن دێ ب گشتی هێنەئەنجامدان. هەروەسا ئەڤ پێکهاتن و ئێکبوونە دێ بیتە هۆیێ هندێ، کورد هەمی پێکڤە کارێن خۆ ئەنجامبدەن. بێگومان ئەڤ بانگەوازییا فرێکەری بۆ پێکهاتن و ئاشبوونێ کری، کاریگەرییا خۆ ل سەر هەست و سۆزێن جەماوەری دکەت و جەماوەری ب کارێ حوکمەتا خۆ ڕازیدکەت، چونکی وەکو ئاشکەرا هیڤی و ئومێدێن هەر کوردەکێ سۆزدار ئەوە، کو شەر د ناڤ کوداندا نەمینیت و کورد هەمی ئێکبن.

3-شێوازێ ڕاستەوخۆ:

وەکو:

- من حەز دکر ئەم ئەڤرۆ ڤێگرا رونێین بۆ هندێ مەعلوم بیتن کو ئەم منەتبارێ زەحمەت و خزمەتا هنگۆینە بۆ هندێ دا بۆ هەمی کەسەکێ دیاربیت کو ئەڤ دەسکەفتێ ئەڤرۆ ل کوردستانێ هاتیە دەست بەرهەمێ خوینا شەهیدانە و بەرهەمێ خەبات و زەحمەتا پێشمەرگێت قارەمانە کو زۆر ل هەوە ئەڤرۆ لێرە دئامادەنە (گوتارا 33).
- نامەوێت خۆم لە ئێوە بکەمە ئاموژگاریکەر، ئێوە خۆتان بە بارودۆخی خۆتان ئاشناترن و ئاگادارترن، خۆتان زیاتر دەزانن گرفتتان چییە، دەردتان چییە،پێویستە چۆن چارەسەر بکرێت (گوتارا 36).

د نموونا ئێکێدا جهناڤێن: (من، هنگۆ، هەوە) و د نموونا د دویڤدا جهناڤێ (ئێوە)، ڕۆلێ ڕازیکرنێ د ئەوان هەر دوو نموونا ندا دبینن، ئەوژی ژ بەر هندێیە، کو جهناڤێن کەسییێن سەربەخۆ بۆ کەسێ ئێکێ یێ تاك (من)و جهناڤێن

کەسییێن سەربەخۆ بۆ کەسێ دوویێ کۆم (هنگۆ، هەوە، ئێوە)، زمانێ گوتارێ ئەکتیڤ و کارا و ورووژێنەر دکەن و د هەمان دەمدا گوتارێ زیندی دکەن، ئەڤە ژ لایەکیڤە و ژ لایەکێ دیڤە پتر گوتارێ نێزیکی ڕاستییێ دکەن. ئەڤ چەندەژی بێگومان کاریگەرییێ ل هەست و سۆزێن جەماوەری دکەت.

4-شێوازێ دانو ستاندنێ :

شێوازێ دانوستاندنێ ب چەند ڕەنگان ڕۆلێ ڕازیکرنێ د گوتارا نڤێسیدا دبینیت. وەکو:

أ- دانو ستاندنا فرێکەر ل گەل لایەن یان لایەنێن دی دکەت و بۆچوونا ئەوان بۆ جەماوەری دیاردکەت.

وەکو:

- دەتوانم بڵێم ئەو ڕاگەیاندنی کە هەیە بەتایبەت ئەوەی تەوژەمی علمانی تەبەنی دەکات و بەرجەستەیکردوە، تەعبیر ناکات لە واقعی میللەتی مسوڵمانی کوردستان لە هەرێمی کوردستانی عێراقدا، لێرەدا دەمەوێت وەکو نوکتەیەکی خۆش بۆتان بگێڕمەوە کە من (3) ساڵ لەمەوپێش سەفەرێکی برێتانیا کرد، برایەکمان لەوێ کە هاوسەرەکەی برێتانییە گوتی:

ڕۆژێك خێزانەکەم پێیگوتم: بۆ تۆ هەمـــوو ڕۆژێك گلەیی دەکەیت و دەڵێیت: هەرێمی کوردستان بێ کارەبا و بێ ئاو و وەزع و ژیانمان و گوزەران باش نییە؟ منیش گوتم جا ئەوەی گوتوومە ڕاستە؟ گوتی نەخێر وا پێناچێت ڕاست بێت، چونکە مــن لە ئیعلامی ئێوەدا دەبینم ئەو میللەتەی ئێوە هــەر خەریکی ڕەقس و سەما و دانسە،هەر خەریکی شایی و هەڵپەرکێیە، کەواتە پێدەچێت ئێوە هیچ گیروگرفت و کێشەیەکتان نەبێت! ! (گوتارا 36).

فرێکەر بۆ هندێ داکو بشێت جەماوەری ب هندێ ڕازیبکەت، کو ئەو ڕاگەهاندنا پارتێن علمانی ل کوردستانێ هەین، دەربڕینێ ژ گێروگرفت و کێشەیێن کوردستانێ ناکەت(وەکو نەبوونا ئاڤ و کارەب...)ێ، فرێکەر ڕابوویە پەنابریە بەر شێوازێ دانوستاندنێ د ناڤبەرا خۆ و هەڤالەکێ خۆدا و دیارکریە، کو ئەوی هەڤالی گوتە من، هەڤژینا من یا برێتانی، ڕۆژەکێ گوتە من، ئەوا تۆ دبێژی، کو بارودۆخێ کوردستانێ یێ خرابە، ڕاست نینە، چونکی وەکو ئەز د ڕاگەهاندنا هەوەدا دبینم، هوین یێن موژیلی ڕەقس و سەما و شەهیانانە، ئەڤەژی وەسا دیاردکەت، کو بارودۆخێ کوردستانێ یێ خراب نینە. فرێکەری ب ڕێکا ئەڤێ دانوستاندنێ، ژ لایەکیڤە ڕاستییەك دیارکریە و ژ لایەکێ دیڤە بزاڤ و چالاکی و کارابوون د زمانێ گوتارا خۆدا پەیداکریە. ب ئەڤێ چەندێ فرێکەر سەرەنجا جەماوەری بۆ ئاخڤتنا خۆ ڕادکێشیت و د ئەنجامدا جەماوەری ب هندێ ڕازیدکەت، کو ڕاگەهاندنا کوردی دەربڕینێ ژ واقعێ دروستێ کوردستانێ ناکەت.

ب- دانوستاندنا فرێکەر ل گەل لایەن یان لایەنێن دی دکەت و ئەو بۆچوونا هەر دوو لا گەهشتینێ بۆ جەماوەری ڤەدگوهێزیت:

وەکو:

- بۆ یەکخستنی لەشکر و ئاسایش و دەزگاکانی دیکە و نەهێشتنی شوێنەواری دوو ئیدارەیی لە گـەڵ سەرۆکایەتی ئەنجوومەنی وەزیران ئێمـە ڕێککەوتووین کە بەرنامەیەکی ڕێکوپێك دابنێین پەنا بەخوا پێش کۆتایی ئەمساڵ ئەو بەرنامەیەش تەواو بکەین بۆ ئەوەی هەرێمی کوردستان خاوەنـی یەك لەشکر و یەك دەزگای ئاسایش و هیچ شوێنەوارێکی دوو ئیدارەیی لە هەرێمی کوردستان نەمێنێت (گوتارا 37).

د ئەڤێ نموونا ل سەریدا فرێکەر بۆ هندێ داکو بشێت جەماوەری ڕازیبکەت، کو ئەو بەردەوام یێ چاکسازییان بۆ جەماوەری دکەن، پەنابریە بەر شێوازێ دانوستاندنێ د ناڤبەرا خۆ و سەرۆکایەتییا ئەنجوومەنێ وەزیراندا و بۆ جەماوەری دیارکریە، کو ئەوی و سەرۆکایەتییا ئەنجوومەنێ وەزیران پشتی دان

وستاندنێ كرين، ل سەر هندێ ڕێككەڤتينە، كو دڤێت پرۆگرامەك بۆ ئێككرنا لەشكەر و ئاسايش و نەهێلانا شينوارێن هەر دوو ئيداران ل كوردستانێ بهێتەدانان. فرێكەری ب ڕێكا ئەڤێ ڕاستی و بزاڤ و چالاكييا ژ ئەڤی شێوازێ دانوستاندنێ پەيدابووی، دەليڤێن ڕازيكرنێ د گوتارا خۆدا زێدەتر لێدكەت.

چ-ڕويدان:

هەر وەكو د گوتارا تەلەڤزيۆنی و ڕاديۆييێدا، هەروەسا د گوتارا نڤێسيژيدا، فرێكەر دشێت ب چەند ڕێكان مفای ژ ڕەگەزێ ڕويدانێ د كريارا ڕازيكرنا جەماوەريدا بينيت. ئەوژی ب ئەڤی ڕەنگێ ل خوارێ:

1-ڕويدانێن تازە ڕويداين:

فرێكەر ب دوو ڕێكێن بەرۆڤاژی ئێك، دشێت جەماوەری ب ڕويدانێن تازە ڕويداين ڕازيبكەت، ئەوژی ب ئەڤی ڕەنگێ ل خوارێ:

أ-پشتەڤانيكرنا فرێكەری بۆ ڕويدانێ:

وەكو:

- ...خۆپيشاندانی ئێوە كارێكی ڕەوايە و هەر كەسێك هەر مللەتێك كاتی كە هەست بكات غەدری لێكراوە مافی خۆيەتی داوای مافی خۆی بكات،چ لە سلێمانی يا لە هەر شوێنێكی ديكە لە كوردستان خەڵكی ئێمە دەبێ ئازاد بێت، بەڵام لە هەمانكاتيشدا تكايەكی برايانەم لە هەمووتان هەيە. ڕووی شارستانی خۆتان پيشان بدەن، مەهێڵن توندوتيژی ڕووبدات... (گوتارا 37).

د ئەڤێ نموونا ل سەريدا فرێكەر بۆ هندێ بشێت جەماوەرێ سلێمانييێ ڕازيبكەت، كو خۆپيشاندانان ب شێوەيەكێ ئاشتييانە ئەنجامبدەن، فرێكەری د

گوتارا خۆدا پشتەڤانی ل ئەوان خۆپیشەندەران کریە و بۆ ئەوان دیارکریە، کو هەر دەمێ مافێ هەر مللەتەکێ بهێتەخوارن، پێدڤییە داوا مافێن خۆ بکەت، چونکی دڤێت خەلك یێ ئازادبیت، بەلێ د هەمان دەمدا فرێکەری داوا ژ خۆپیشاندەران کریە، ل دەمێ خۆیشاندانێ ئەنجامددەن، نەهێلن توندوتیژی د خۆپیشاندان‌دا ڕوبدەت، چونکی ئەنجامدانا توندوتیژییێ دێ زیانێ گەهینیتە خەلکی و پۆلیس و خۆپیشاندەران.

بێگومان پشتەڤانیکرنا فرێکەری بۆ خۆپیشاندانێن سلێمانییێ و هاندانا ئەوان بۆ ئەنجامەدانا خۆپیشاندانێ ب شێوێ ئاشتییانە و ئەنجامنەدانا توند و تیژییێ د خۆیشاندان‌دا، بۆ هندێ داکو چ زیان نەگەهیتە خەلکی و خۆپیشاندەر و پۆلیسان، وەل جەماوەری دکەت، توندوتیژییێ د خۆپیشاندانان‌دا ئەنجامنەدن.

ب- پشتەڤانیی نەکرنا فرێکەری بۆ ڕویدانێ:

وەکو:

- خاڵی دیکە تکای برایانەم لە هەموو لایـەك ئەوەیە جارێکی دیکە دەڵێم توند و تیژی بەکارنەهێت بەرد باران کردن و سوتاندنی بارەگای حزبەکان وپەرلاماردانی دام و دەزگاکانی حکوومەت ئـەمە ڕوویەکی ناشارستانی پیشان دەدات... (گوتارا 37).

د نموونا ل سەریدا فرێکەری بۆ هندێ داکو بشێت جەماوەری ڕازیبکەت، کو ئەو ڕویدان و کریارێن د خۆپیشاندانێن سلێمانییێدا هاتینەئەنجامدان، کو بریتینە ژ :(بەربارنکرن و سۆتنا بارەگایێن حزبان و دام و دەزگەهێن حکومی) کارێن باش نینن، ڕابوویە ئەنجامێن ئەڤان کریاران دیارکریە و گوتییە، ئەڤ کریار و ڕویدان وەسا کوردان نیشا خەلکەکی ددەت، کو کوردان چ شارستانی نینە، لەوا ب ئەنجامدانا ئەڤان کاران ڕابووینە، بێگومان سەرزەنشکرنا جەماوەرەکی ب کریارێن خراب و دیارکرنا ئەنجامێن ئەوێ یێن نەباش کاریگەرییا خۆ ل سەر

هەست و سۆزێن ئەوی جەماوەری هەیە و وەل جەماوەری دکەت، کو دەست ژ ئەڤان کار و ئەنجامدانا ئەڤان کارێن نەڕەوا بەردن.

2-بەرامبەرکرنا بارودۆخێ نوکە ل گەل ڕویدانێن بەرێ:

وەکو:

- زۆر گرنگە، کە گەنجانی ئێمە جگە لەوەی، کە پێویستە زۆر فێری زانست بن، بەڵام زۆریش گرنگە لە ڕابوردووی خۆیاندا نەپچڕێن...کە بەداخەوە زۆرجاری وا دەبیستم، یان دەبینم، یا لە چاوپێکەوتنانەی تەلەڤزیۆنی لەکاتی ڕاپەرین، کە ئەمە نزیکەی 18 ساڵە، 18ساڵ تەمەنێکە، یانی ئەوەی ئەو وەختە لەدایك بووە ئێستا گەنجێکە ماشەڵلاّ. لە هەلومەرجێکی تردا گەورەبووە، نازانێ کەپێشتر چۆن بووە، چ قوربانییەك و چ کارەساتێك بەسەر ئەو مللەتە هاتووە.. (گوتارا 34).

فرێکەری د نموونا ل سەریدا مامۆستا هاندانیە هندێ، کو بەحسێ ڕویدانێن نەخۆشێن ڕابوردوو بۆ گەنجێن کوردان بکەن و ئەوی ڕابوردوویی ل گەل بارودۆخێ خۆشێ نوکە، ئەوێن ئەو گەنج تێدا دژین، بەرامبەری ئێکبکەن، ئەڤەژی بۆ هندێیە داکو ئەو گەنج بزانن، چەند ڕویدانێن نەخۆش ب سەرێ کوردان هاتینە، هەتا گەهشتینە ئەڤی بارودۆخێ نوکە تێدا دژین. فرێکەری مامۆستا هاندانیە هندێ ئەڤێ بەرامبەرییێ بکەن، بۆ هندێ داکو بشێن سەرەنجا گەنجان بۆ ئەوێ جوداهییێ ڕابکێشن و ب ڕێکا ئەوێ جوداهییێ بشێن کارتێکرنێ ل هەست و سۆزێن گەنجان بکەن و بشێن ئەوان گەنجان ب ئەوی بارودۆخ و ڕەوشا نوکە یا کورد تێدا دژین ڕازیبکەن.

3-ئاماژە پێکرن ب ڕویدانێن ب سەرێ زۆرداران هاتین:

وەکو:

- ئەوەی کە ئەمڕۆ لە خەمەکانمان سووک دەکات و ویژدانمان ئاسوودە دەکات هەر ئەوەیە کە خوێنی ئەو شەهیدە نەمرانە و سەرجەم شەهیدانی گەلەکەمان بەفیڕۆ نەڕۆیشتووە،...بە چاوی خۆمان بینیمان کە چۆن تۆڵەی شەهیدەکانمان لە سەرانسەری ڕژێمی گۆڕکراو کرایەوە، تەنانەت بە ڕووخانی ڕژێمەکەیان و زەلیلبوونیان لە کونجی زیندانەکاندا ئەوە هەر لەم چەند ڕۆژەشدا سەدامی دیکتاتۆر و دارودەستە ئەنفالچیەکەی بە بەرچاوی خەڵکەوە دادگایی دەکرێن و بەسزای تاوانەکانیان دەگەن (گوتارا 30).

د ئەڤێ نموونا ل سەریدا فرێکەری بۆ هندێ داکو بشێت جەماوەرێ خودانێن ئەنفال و شەهیدان ڕازیبکەت و خەمێن ئەوان کێمبکەت، کو خوینا شەهیدێن ئەوان ب بەلاشی و هەروەیی نەچوویە، بەلکو تۆلا ئەوان یاهاتییەڤەکرن، ئاماژە ب ئەوان ڕویدانان دایە ئەوا ب سەرێ سەدام و ڕژێما ئەویدا هاتی، ئەو ڕویدانژی بریتینە ژ:(ڕۆخاندنا ڕژێما بەعس، زەلیبوونا ئەوانە د کونجێن زینداناندا...).

د-ڤەگەڕان بۆ مێژوویێ:

د گوتارا نڤێسیدا فرێکەر د ڕەگەزێ ڤەگەڕان بۆ مێژوویێدا، دشێت ب چەند ڕێکان جەماوەری ڕازیبکەت، ئەو ڕێکژی ئەڤێن ل خوارێنە:

1-ڤەگەڕان بۆ مێژوویا پارتا خۆ:

وەکو:

- ... بە ڕێبەرایەتی بارزانی وپارتی دیمـوکراتی کوردستان، ڕاپەڕینی کوردی لە ناوچەییەوە گۆڕی بۆ سەرتاسەری و بیری نەتەوایەتی بردە سەرەوەی بیری خێڵایەتی. (گوتارا 23).

د نموونا ل سەریدا فرێکەر ڤەگەڕایە مێژوویا پارتا خۆ و وەسا بۆ جەماوەری دیارکریە، کو پارتی دیموکراتی کوردستان د خەباتا خۆدا ڕاپەڕینا کوردی یا دەڤەری یا گوهۆڕی بۆ سەرتاسەری و هزرا نەتەوایەتی یا ب سەر هزرا هۆزاتی ئێخستی، فرێکەری د گوتارا خۆ پەنایریە بەر مێژوویا پارتا خۆ بۆ هندێ داکو بیرا جەماوەری ل خەبات و ئەوان دەستکەفتان بینیت، ئەوێن ب دەستڤەهینایین، بۆ هندێ داکو بشێت ڤیانا جەماوەری بۆ خۆ و پارتا خۆ زێدەتر لێبکەت.

2-ڤەگەڕان بۆ مێژوویا مللەتێ خۆ:

وەکو:

- ئەڤ کەش و هەوایە دەستکەفـتەکێ مەزنە کو، بەرهەمێ خەلکێ تێکۆشەرێ دەڤەرا بەهدینان و هەمی دەڤەرێت دیێ کوردستانێ یە. ئەڤ بەرهەمە بەرهەمێ بەرخودانا کەسوکارێت شەهید...ایـە،بەرهەمێ هشیاری و خۆراگریا گەلێ کوردستانێیە. ئەم سەربلندین کو ئەڤڕۆ هەمی کەس ئازادە و ئەڤە ئێکە ل مەزنترین دەستکەفتێت کو ڤێ گاڤێ هاتییە دەست (گوتارا 32).

فرێکەری بۆ هندێ داکو بشێت کاتێکرنێ ل هەست و سۆزێن جەماوەری بکەت و جەماوەری بۆ لایێ خۆ ڕابکێشیت، کو د هەلبژارتناندا دەنگێن خۆ بدەنە پارتا ئەوی، فرێکەری د ناڤ گوتارا خۆدا بەهایەکێ مەزن دایە جەماوەری و

ئاماژه ب هندێ دایه، کو ئەڤ دەستکەفتێن ئەڤرۆ هەین، هەمی ژ ئەنجامێ خۆراگری و خەبات و فیداکاری و شەهید و قۆبانییێن گەلێ کوردستانێیه.

3-ڤەگەڕان بۆ ڕویدانێن مێژوویی:

ئەڤەژی دابەشدبیته سەر:

-ڕویدانێن دەربڕینێ ژ نەخۆشییێ دکەن:

وەکو:

– ئەگەر یەکێك سەیری دواوه بکات و لاپەڕەکانی مێژوو هەڵبداتەوه بۆی دەردەکەوێ، کە نرخ و باجی ئەم مانەوەیه بۆ چەند گەوره بوو، چ قوربانییەکمان لەم پێناوەدا داوه. ئەگەر تەنیا باسی کارەساتەکانی سەدەی بیستەم و خەباتی قوربانییەکانی کـورد لەسەرەتای ئەم سەدەیەوه بکەین، کاتێکی زۆرمان دەوێ... له پەیمانی لۆزانی سـاڵی (1923) و، ڕێککەوتنی شـوومی جەزایری ساڵی (1975) پیلانی نێو دەوڵەتی گەورەمان لێ کران، چــەکی کیمیایی و ئەنفال و شوێن بزرکردنی به کۆمەڵ و، هەڵواسـینی به کۆمەڵ و، سووتاندنی خاك و قەدەغەکردنی زمان و کلـتوور، زۆر به فراوانـی بەرامبەری کورد بەکار هاتن... (گوتارا 23).

د نموونا ل سەریدا فرێکەری بەحسێ ڕویدانێن کیمیابارانکرن و ئەنفالان... کریه، ئەوێن ژ ئەنجامێن ڕویدانێن لۆزان و ڕێککەڤتنا جەزائیر ب سەرێ کوردان هاتین، ئەڤەژی بۆ هندێیه داکو فرێکەر بشێت جەماوەری ڕازیبکەت و باوەرییێ بۆ ئەوان دروستبکەت، کو پێخەمەت مان و ژ ناڤنەچوونا کوردان چەند زەحمەت یاهاتییەدان. هەروەسا چەند باج وخوین ڕێشتن و ماندیبوون پێخەمەت هندێ هاتییەدان.

-ڕویدانێن دەربڕینێ ژ خۆشییێ دکەن:

وەکو:

- شۆڕشی ئەیلوول بە سەرکردایەتی پارتـی دیموکراتی کوردستان و سەرۆکی نەمر بارزانی گرنگترین شۆڕشی ئەم سەدەیەی کورد بوو، کە کورد و مەسەلەکەی بە دونیا ناساند و هۆشیاری لە نێو نەتەوەی کورددا بڵاوکردەوە و چەندین دەستکەوتی مەزنی دیکەی بۆ کورد هێنا (گوتارا 22).

د نموونا ل سەریدا فرێکەری بەحسێ شۆرەشا ئەیلوولێ و دەستکەفتێن ئەوێ کریە. وەکو دەستکەفتێن:(هۆشیارکرنا کوردان و ناساندنا کوردان بۆ جیهانێ...) فرێکەری ئەڤ بەها دایە شۆرەشا ئەیلوولێ بۆ هندێ داکو بشێت پێشمەگەیێن ئەیلوول و کەس و کارێن ئەوان بەرەڤ خۆڤە بکێشیت و هەر بەردەوام ل گەل فرێکەری و پارتا فرێکەری بمینن ئەڤە ژ لایەکیڤە و ژ لایەکێ دیڤە بۆ هندێیە داکو جەماوەری ئاگەهداربکەتە هندێ، کو پارتا ئەوی خودان خەبات و تێکوشان د ڕێکا بزاڤا ڕزگاریخوازا کوردیدا ئەنجامدایە.

٥- پەنابرن بۆ ئایندەی:

هەر وەکو د گوتارا تەلەڤزیۆنی و ڕادیۆییێدا، هەروەسا د گوتارا نڤێسیژیدا فرێکەر گەلەکجاران ب ڕێکا ڕەگەزێ پەنابرن بۆ ئایندەی دشێت جەماوەری ب دیتن و هەلویست و کار و بۆچوونێن خۆ ڕازیبکەت. وەکو د ئەڤێ نموونا ل خوارێدا دیاردبیت:

- ئەرکێکی تری کابینەکەمان کە رووبەڕووی دەبینەوە دۆزینەوەی چارەسەرە بۆ گرفتی کەم ئاوی و نەبوونی وزەی کارەبا بەهۆی باران نەبارین (گوتارا 24).

د ئەڤێ نموونا ل سەریدا فرێکەر بۆ هندێ داکو بشێت پشتەڤانییا جەماوەری بۆ کابینا خۆ ب دەستڤەبهینیت، بۆ جەماوەری دیارکریە، کو ئێك ژ ئەرکێن کابینا ئەوی ئەوە، چارەسەرییەکێ بۆ کیشەیا کێم ئاڤی و نەبوونا کارەبێ ببینیت.

ر-رێکخستنا پارچێن گوتارێ:

وەکو:

– بەفەخرەوە بەخێرهاتنتان دەکەم، شـــانازیی دەکەم بەوەی کە لەم کۆبـوونەوەیەدا پێکـەوە کۆدەبینەوە، ئەم کۆبوونەوەیە کۆبـوونەوەیـەکی گرنگە، لـەرۆژێکی گرنگی مێژووییدا دەبەسـترێت کەرۆژی کۆبوونەوەی یەکەم پەرلەمانی هەلبژێردراوی خەڵکی کوردستانە...	سەرەتا
...پێموایە ئەم ئەنجومەنەی ئێوە دەبێت ئەنجومەنێکی زیندووی کاریـگـەری خاوەن رەئی و بیروباوەڕ بێت، مـن ئیجازە لە برای خۆشەویـستمان جەنابی کـــاك مەسعـود وەردەگرم کەبەنـــــاوی ئەویشەوە بەناوی خۆشمـەوە پێتـان بلێم کـە ئێمـە هەر دووکمان هانتان دەدەین بۆ ئـــەوەی ببنـــە پەرلەمانێکی زیندوو...	ناڤەڕاست

من نامەویٚ سەرتان زۆر بیەشیٚنم، ئاواتی سەرکەوتنتان جارێکی دیکە بۆ دەخوازم، هیوادارم ئەو ئەنجومەنە بەزووترین کات کۆببێتەوە بۆ هەڵبژارتنی برای خۆشەویست و هەڤاڵی هێژامان کاك مەسعود، کەیەکێکە لەو سەرکردانەی دوماهیك بە ڕاستی بە دڵسوزیی خۆی توانیویەتی ئەو پایەیە وەربگرێت جگە لەوەی کەمیراتگەری سەروەییەکانی بارزانە کــە ئەوەندەی بەسە شانزە جار سووتاوە لە پێنــاوی کوردستاندا. زۆر سوپاستان دەکەم و هەر بژیــن (گوتارا 28).		دوماهیك

د ئەڤێ نموونا ل سەریدا فرێکەری پارچێن گوتارا خۆ ب شێوەکێ ڕێك و پێك ڕێکخستینە، واتە ژ سەرەتایێ چوویە ناڤەڕاستیێ و ل ناڤەڕاستیێ چوویە دوماهیکێ. فرێکەری ل سەرەتا و دەستپێکا گوتارێ ب خێرهاتنا خەلکی کریە و گوتییە ئەم شانازییێ ب کۆمبوونا ئەڤێ ڕۆژێ دکەن، ئەوژی ڕۆژا ئێکێیە ژ ڕۆژا کۆمبوونا پەرلەمانێ هەلبژارتییێ خەلکێ کوردستانێ، فرێکەری پشتی ژ سەرەتا گوتارێ خلاسبووی، چوویە سەر ناڤەڕاستا گوتارێ و د ناڤەڕاستا گوتارێدا ئاماژە ب هندێ دایە، کو ئەڤ پەرلەمانێ هەوە هەلبژارتی، دێ بیتە پەرلەمانەکێ زیندی و خودان ڕەئی و پشتی ل ناڤەڕاستا گوتارێ چوویە دوماهیکا گوتارێ و ل دوماهیکا گوتارێ داخوازا سەرکەڤتنێ بۆ پەرلەمانی کریە و داوا کریە کو بزویترین دەم ئەندامێن پەرلەمانی بروینەخوارێ بۆ هندێ داکو مەسعود بارزانی وەکو سەرۆك هەرێم بۆ کوردستانێ بهەلبژێرین.

گومان تێدا نینە، ئەڤ ڕێکخستن و ڕێزبەندییا فرێکەری د سەرەتا و ناڤەڕاست و دوماهیکا گوتارێدا کری، کاریگەرییا خۆ ل سەر کریارا ڕازیکرنێ هەیە، چونکی ئەگەر پاش و پێشکرن د سەرەتا و ناڤەڕاست و دوماهیکا گوتارێدا هەبا، ل ئەوی دەمی ڕەنگە جەماوەر ب دروستی د مەبەستا فرێکەری نەگەهشتبان، ژ بەر هندێ ڕێکخستنا پارچێن گوتارێ شیانێن فرێکەری یێن ڕازیکرنێ زێدەدکەت.

ز-بەرچاڤ وەرگرتنا دەوروبەرێ گونجای و هەلکەڤتێ:

ئەڤەژی دابەشدبیتە سەر:

1-دەم:

بەرچاڤ وەرگرتنا دەمی هەر وەکو چەوا د گوتارا دهێتەگوتندا ڕۆلێ خۆ د کریارا ڕازیکرنا جەماوەریدا هەیە، هەروەسا د گوتارا نڤێسیژیدا ڕۆلێ ڕازیکرنێ دبینیت. د گوتارا نڤێسیدا هەتاکو گوتارا فرێکەری یا ڕازیکەر بیت، پێدڤییە گوتارا نڤێسییا فرێکەری، بەری بۆنە و هەلکەڤتێ د گوڤار یان ڕۆژنامێدا بهێتەبەلاڤکرن.

ئەڤجا ژ بەر هندێ ئەگەر گوتارا نڤێسییا فرێکەری ل بەری بۆنە و هەلکەڤتێ د ڕۆژنامێ یان گوڤارێدا بهێتەبەلاڤکرن، ل ئەوی دەمی شیانێن ڕازیکرنێ تێدا دێ یا بهێزتربیت، ژ ئەوێ گوتارا نڤێسییا فرێکەری ئەوا ل پشتی بۆنە و هەلکەڤتێ د ڕۆژنامە یان گوڤارێدا دهێتەبەلاڤکرن. ئەڤ چەندە دزڤریتە هندێ، گەلەکجاران پشتی ڕویدانا بۆنە و هەلکەڤتێن. وەکو:(هەلبژارتن، گوهۆڕین یان دانانا دەستووری، خۆپیشاندانان، بڕیاردانا شەری یان ئاشبوونێ...). بەلاڤکرنا گوتاران یا بێمفایە، چونکی خەلك و جەماوەر پشتی بۆنە و هەلکەڤت ڕویددەت،

گوتارێ ب گرنگیڤه وەرناگرن، ئەڤەژی بێگومان لاوازییێ د گوتارا نڤێسییا فرێکەریدا ئەنجامددەت.

لێ ژ بەرکو زۆربەیا گوتارێن نڤێسیێن کوردی، ئەو گوتارن ئەوێن د بنەرەتدا هاتینەگوتن، پاشی د گوتار و ڕۆژنامەیاندا هاتینەبەلاڤکرن. ئەڤ چەندەژی پالپشییا کریارا ڕازیکرنێ د گوتارا ڕامیارییا کوردیدا دکەت، بەلێ ل ڤێرێ چونکی ئەم نەشێین ب دروستی دیاربکەین، کا ئەو گوتارێن نڤێسییێن مە وەرگرتین، د بنەرەتدا (ل بەری بۆنە و هەلکەڤتێ) یان (ل پشتی بۆنە و هەلکەڤتێ) هاتینەگوتن، ژ بەر هندێ ل ڤێرێ ئەم نەشێین چ ئاماران ل ئەڤێ چەندێ د گوتارا نڤێسییا کوردیدا ئەنجامبدەین.

2-جـه:

بەرچاڤ وەرگرتنا جهیژی وەکو دەمی ڕۆلێ ڕازیکرنێ د گوتارا ڕامیاریدا هەیە. بێگومان گوتارا ڕاستەوخۆ ئەوا ل جهێن جۆراوجۆر پێشکێشی جەماوەری دهێتەکرن، ڕازیکرنا ئەوێ یا پترە ژ ئەوێ گوتارا نڤێسییا د ڕۆژنامە و گۆڤاراندا دهێتەبەلاڤکرن. ئەڤەژی هەر وەکو بەری نوکە مە گوتی، جەماوەری پێخۆشە فرێکەر سەرەدانا دەڤەرێن ئەوان بکەت و ل دەڤەرێن ئەوان گوتاران پێشکێشی ئەوان بکەت، چونکی سەرەدانا فرێکەری بۆ جه و دەڤەران بەهادانەکە، کو فرێکەر ددەتە جەماوەری، د هەمان دەمدا فرێکەر دێ باشتر شێت ڕەوش و بارودۆخێ دەڤەرێن ئەوان بزانیت.

ل ڤێرێ پێدڤییه ئاماژێ ب ئەوێ چەندێ بدەین، کو زۆربەیا گوتارێن نڤێسیێن کوردی، ئەو گوتارن ئەوێن د بنەرەتدا هاتینەگوتن پاشی د گوتار و ڕۆژنامەیاندا هاتینەبەلاڤکرن. ئەڤ چەندەژی پالپشییا کریارا ڕازیکرنێ د گوتارا ڕامیارییا کوردیدا دکەت، بەلێ ل ڤێرێ چونکی ئەم نەشێین ب دروستی دیاربکەین، کا ئەو گوتارێن نڤێسییێن مە وەرگرتین، د بنەرەتدا(ئەو گوتارن، ئەوێن ل جهێن جۆراوجۆر هاتینەپێشکێشکرن) یان (ئەون ئەوێن ئێکسەر ل ڕادیۆ و تەلەڤزیۆنان هاتینەپێشکێشکرن)، ژ بەر هندێ ل ڤێرێ ئەم نەشێین چ ئاماران ل ئەڤێ چەندێ د گوتارا نڤێسییا کوردیدا ئەنجامبدەین.

ئەنجام

پشتی ب دوماهیك هینانا ئەڤێ ڤەكۆلینێ ئەم گەهشتینە ئەڤان ئەنجامێن ل خوارێ دیاركری:

1- وەرگر دشێت جەماوەری ب ڕێكا دەربڕینێن زمانی و ڕەفتاری بخوینیت، د خواندنا دەربڕینێن زمانیدا، وەرگر دێ شێت شارەزایی جەماوەری بیت، ب ڕێكا (گوتن)،(شێوازێ ئاخڤتنێ)،(گوتنێن مەزنان)، (شانۆگەری)، (درۆشم)، (كاریكاتۆر)ان" بەلێ وەرگر د خواندنا دەربڕینێن ڕەوشتی و ڕەفتاریدا دێ شێت جەماوەری بخوینیت، ل دەمێ تەماشەی كار و هەلسوكەڤتێن جەماوەری دكەت.

2- ڕەهەندێن پراگماتیكا زمانی و جڤاكی و دەروونی د گوتارا ڕازیكەرا كوردیدا هەنە.

3- ڕەگەزێن ڕۆلێ ڕازیكرنێ د گوتارا ڕامیارییا كوردیدا دبینن، ئەڤەنە:

أ- د گوتارا دهێتەگوتندا، ئەڤ ڕەگەز ڕۆلێ ڕازیكرنێ دبینن:(دەنگ)، (هەلبژارتنا پەیڤێ)، (بەلگە)، (شێوازێ دەربڕینێ)، (ڕویدان)، (ڤەگەڕان بۆ مێژوویێ)، (پەنابرن بۆ ئایندەی)، (ڕێكخستنا پارچێن گوتارێ)، (دیمەنێ فرێكەری) و (جولاندنا پەرەزمانی). ئەڤ هەر دوو ڕەگەزێن دوماهییێ تایبەتن ب گوتارا تەلەڤزیۆنیڤە.

ب- د گوتارا نڤێسیدا، ئەڤ ڕەگەزە ڕۆلێ ڕازیکرنێ دبینن: (هەلبژارتنا پەیڤێ)، (بەلگە)، (شێوازێ دەربڕینێ)، (ڕویدان)، (ڤەگەڕان بۆ مێژوویێ)، (پەنابرن بۆ ئایندەی) و (ڕێکخستنا پارچێن گوتارێ).

4- فرێکەرێن کورد د ناڤ گوتارێن خۆدا پێخەمەت ڕازیکرنا جەماوەری هەتا ڕادەیەکێ زۆر دانوستاندنا سۆزێ دکەن، واتە ڕێژەیا بکارهینانا پەیڤێن وروژێنەر و پەیڤێن ڕێز و هاندان تێدا، دیسان شێوازێ پەسنێ و سۆزپێدانێ...هتد، د ناڤ گوتارێن ئەواندا زۆرن.

5- ئەو پارتێن کوردی ئەوێن د خەباتا خۆدا مێژوو هەین، پێخەمەت ڕازیکرنێ فرێکەرێن ئەوان د ناڤ گوتارێن خۆدا زێدەتر پەنایێ دبنە بەر مێژوویێ و بەحسێ مێژوویا پارتا خۆ د بزاڤا ڕزگاریخوازا کوردیدا دکەن" بەلێ ئەو پارتێن نوی پەیدابووین، فرێکەرێن ئەوان زێدەتر پەنایێ دبەنە بەر ئایندەیی و بەحسێ ئەنجامدانا کار و پلان و چاکسازییان د پاشەڕۆژێدا دکەن و ئەڤێ چەندێ بۆ خۆ دکەنە ڕێکەك بۆ ڕازیکرنا جەماوەری.

6- گوتارێن ڕامیارییێن دهێنەگوتن، فرێکەر ب ڕێژەیا (24٪) ل دەمێ بۆنە و هەلکەڤتان پێشکێشی جەماوەری دکەت و ب ڕێژەیا (62٪) ل بەری بۆنە و هەلکەڤتان پێشکێشی جەماوەری دکەت. ئەڤ چەندەژی پالپشتیا کریارا ڕازیکرنێ د گوتارا ڕامیارییا کوردییا دهێتەگوتندا دکەت - چونکی هندی فرێکەر گوتارا خۆ ل بەری بۆنە و هەلکەڤتێ یان ل دەمێ بۆنە و هەلکەڤتێ پێشکێشی جەماوەری بکەت، ڕازیکرنا ئەوێ پترە ل ئەوێ گوتارا پشتی بۆنە و هەلکەڤتێ پێشکێشی جەماوەری دهێتەکرن - بەلێ گوتارێن ڕامیارییێن دهێنەگوتن، فرێکەر ب ڕێژەیا (14٪) ل پشتی بۆنە و هەلکەڤتان پێشکێشی جەماوەری دکەت، ئەڤ چەندەژی کاریگەرییەکا نەرێنی ل سەر کریارا ڕازیکرنێ د گوتارا ڕامیارییا کوردیدا دکەت.

7- گوتارێن ڕامیارییێن دهێنەگوتن، فرێکەر ب ڕێژەیا (71٪) ل جھ و دەڤەرێن جۆراوجۆر پێشکێشی جەماوەری دکەن، ئەڤ چەندەژی پالپشییا کریارا ڕازیکرنێ د گوتارا ڕامیارییا کوردییا دهێتەگوتندا دکەت -چونکی هندی فرێکەر گوتارێن خۆ ل جھ و دەڤەران پێشکێشی جەماوەری بکەت، ڕازیکرنا ئەوێ پترە ژ ئەوان گوتارێن فرێکەر ئێکسەر ل تەلەڤزیۆن و ڕادیۆیان پێشکێشی جەماوەری دکەت - بەلێ گوتارێن ڕامیارییێن دهێنەگوتنێن، فرێکەر ب ڕێژەیا (29٪) ئێکسەر ل تەلەڤزیۆن و ڕادیۆیان پێکێشی جەماوەری دکەت، ئەڤەژی ڕێژەیا ڕازیکرنێ د گوتارا ڕامیارییا کوردیدا کێمدکەت.

8- لایەنێن ئەرێنییێن(دیمەن) و (جولاندنا پەرەزمانی)یێن فرێکەرێن کورد پترە ژ لایەنێن نەرێنی، ئەڤەژی خالەکا ئەرێنییە بۆ پالپشتییا کریارا ڕازیکرنێ د گوتارا ڕامیارییا کوردییا دهێتەگوتندا.

لیستا ژێدەران:

أ-ژێدەر ب زمانێ کوردی:

1- بەکر عومەر عەلی مەعروف، میتافور لە ڕوانگەی زمانەوانییەوە، نامەی دکتۆرا، کۆلیژی زمان، زانکۆی سلێمانی،2000.

2- بەهار زایر محمد، زمان و یاسا کۆمەڵایەتییەکان، لێکۆڵینەوەکی زمانەوانیی کۆمەلایەتییە، نامەی ماستەر، کۆلێژی ئاداب، زانکۆی سەلاحەددین، 2009.

3- شێرزاد سەبری عەلی و عەبدولسەلام نەجمەدین عەبدوللا، زمانڤانییا کارەکی، چاپا ئێکێ، ژ وەشانێن دەزگەها سپیرێز، دهوك، 2011.

4- عەبولواحید موشیر دزەیی، کاریگەریی دەروونی لە بواری راگەیاندندا، لێکۆلینەوەیەکی سیمانتیکی و پراگماتیکییە، چاپی یەکەم، بلأوکراوەکانی ئاراس، هەولێر، 2009.

5- ______، واتاسازی، چەند لێکۆلینەوەیەکی سیمانتیکی و پراگماتیکییە، چاپی یەکەم، دەزگای موکریانی، هەولێر، 2009.

6- ______، ڕۆلی زمان لە دەستنیشانکردنی کەسایەتی تاك، گۆڤاری زانکۆی سلێمانی، بەشی(B)، ژ(30)، 2010

7- .______، زانستی پراگماتیك، چاپی یەکەم، چاپخانەی پاك، هەولیر، 2011.

8-عەبدولوەهاب خالد موسا، هێز و ئاوازە لە دیالێکتی کوردیی ژووروودا، بلأوکراوی ئەکادیمیای کوردی، هەولێر، 2009.

9- عومەر مەحموود کەریم، سیمای پراگماتیکی و سیمانتیکی گریمانە پێشەکیەکان، نامەی دکتورا، کۆلیجی زمان، زانکۆی کۆیە، 2009.

10- قەیس کاکل توفیق، جۆرەکانی رستە و تیۆری کردە قسەیەکان، نامەی ماستەر، کۆلیجی ئاداب، زانکۆی سەلاحەددین، 1995.
11- هۆگر مەحمود فەرەج، کردەی گەیاندن لە نێوان سیمانتیک و پراگماتیک دا، گۆڤاری زانکۆی سلێمان، شوباتی 2005، ژمارە (15).
12- یوسف شریف سەعید، ڕادە و هەندێ تێبینی دەربارەی ڕادە لە زمانی کوردیدا، زانکۆ بۆ زانستە مرۆڤایەتییەکان، ساڵی/3، ژ(4)، زانکۆی سەلاّحەدین، 1999.

ب-ژێدەر ب زمانێ عەرەبی:

13- القران الكريم.
14- إبراهيم أبو عرقوب، الاتصال الإنساني و دوروه في التفاعل الاجتماعي، دار مجدلاوئي عمان، 1993.
15- إبراهيم الفقي، البرمجة اللغوية وفن الاتصال اللامحدود، مركز الكندي للتنمية البشرية، كندا، .2001
16- ابراهيم الفقي، سحر الكلمة، الطبعة الاولى، الثمرات للنشر و التوزيع، القاهرة، .2011
17- ابراهيم بن صالح الحميدان، الاقناع و التأثير، دراسة تأصيلية دعوية، مجلة الامام، العدد(49)، كلية الدعوة و الاعلام، جامعة الامام محمد بن سعود الاسلامية، 1426(2005).
18- أحمد بن راشد بن سعيد، قوة الوصف، دراسة في لغة الاتصال السياسي، مجلة عالم الفكر، العدد (1)، المجلد (32)، الكويت، .2003

19 – أحمد سر الختم، ازمة الخطاب الاعلامي السياسي في فترة الانتخابات، دار الأمة – 8 يوليو 2008م، 2008.

20– أحمد محمد موسي، المدخل الى الاتصال الجماهيري، المكتبة العصرية للنشر و التوزيع، المنصورة، 2009.

21– أرسطو، الخطابة، ترجمة: عبدالرحمن البدوي، دار الرشيد للنشر، بغداد، 1980.

22– أف.ار. بالمر، علم الدلالة، ترجمة: مجيد عبدالحميد الماشطة، مطبعة العمال المركزية، بغداد، .1985

23– أكرم رضا، لقاء الجماهير، الطبعة الاولى، دار الاندلس الجديدة للنشر و التوزيع، القاهرة، .2008

24– السيد عبدالحميد سليمان، سايكولوجية اللغة و الطفل، الطبعة الاولى، دار الفكر العربي، القاهرة، .2003

25– الطاهر بومزبر، التواصل اللساني و الشعرية، الطبعة الاولى، الدار العربية للعلوم ناشرون، بيروت، .2007

26– إمتياز نادر، البرمجة اللغوية و العصبية، الطبعه الاولى، دار حمورابي للنشر و التوزيع، عمان، 2007.

27– اندرو براديرى: البرمجة اللغوية العصبية، ترجمة: دار الفاروق.

28– انتصار يونس، السلوك الانساني، دار المعارف، القاهرة، .1993

29– باتريك شارودو و دومنيك منغو، معجم تحليل الخطاب، ترجمة: عبدالقادر المهيري و حمادي صمود، دار سيناترا، تونس، .2008

30– جاك موشلر و ان ريبول، القاموس الموسوعي للتداولية، ترجمة: مجموعة من الأساتذة و الباحثين، مراجعة خالد ميلاد، منشورات دار سيناترا، تونس، 2010.

31- ج.فندريس، اللغة، ترجمة: عبدالحميد الدواخلي و محمد القصاص، مكتبة المصرية، القاهرة، 1950.

32- جمعة سيد يوسف، سايكولوجية اللغة و المرض العقلي، سلسلة عالم المعرفة، سلسلة(140)، الكويت، 1990.

34- جيمس أندرسون، صنع السياسات العامة، ترجمة: عامر الكبيسي،الطبعة الثانية، دار الميسرة للنشر و التوزيع، عمان، 2002.

35- جيمس بورج، الاقناع، ترجمة مكتبة الجرير، مكتبة الجرير، الطبعة الثانية، السعودية، 2011.

36- حسين عماد مكاوي و ليلى حسين السيد، الاتصال و نظرياته المعاصرة، الطبعة التاسعة، الدار المصرية اللبنانية، 2010.

37- خالد حسين حمدان، الاقناع اسسه و أهدافه في ضوء اسلوب القران الكريم، كلية أصول الدين، الجامعة الاسلامية، الغزة. 2005، من موقع:

38- دومينيك مانغونو، المصطلحات المفاتيح لتحليل الخطاب، ترجمة: محمد يحياتين، الطبعة الاولى، منشورات الاختلاف، الجزائر، 2008.

39- رحيمة الطيب عياني، مدخل إلى الإعلام و الاتصال، الطبعة الأولى، عالم الكتب الحديث، اربد، 2008

40- رمزي منير بعلبكي، معجم المصطلحات اللغوية، الطبعة الاولى، دار العلم للملايين، بيروت، 1990.

41- روبرت شيالديني، التأثير وسائل الاقناع، ترجمة:سعد جلال، الطبعة الاولى، دار الفكر العربي، القاهرة، 1988.

42- سعد بن سعود بن محمد بن عبدالعزيز ال السعود، الاتصال السياسي في وسائل الاعلام و تأثيره في المجتمع السعودي، رسالة دكتوراه، جامعة الامام محمد بن سعود الاسلامية، كلية الدعوة و الاعلام، 2006.

43- ستيفن أولمان، دور الكلمة في اللغة، ترجمة: كمال البشر، الطبعة الثانية عشرة، دار الغريب للطباعة و النشر و التوزيع، القاهرة، 1997.
44- سمير شريف استيتية، اللسانيات، المجال و الوظيفة و المنهج، الطبعة الثانية، عالم الكتب الحديث، أربد، 2008.
45- سمير غبور، التعريف، القضايا، وجهات النظر من كتاب الحاجات الانسان الاساسية في الوطن العربي، سلسلة عالم المعرفة، سلسلة(150)، الكويت، 1990.
46- سهير محمد سلامة شاش، علم نفس اللغة، الطبعة الاولى، مكتبة زهراء الشرق، القاهرة، 2006.
47- سيغموند فرويد، علم النفس الجماهير، ترجمة و تقديم: جورج طرابيشي،الطبعة الاولى، دار الطليعة للطباعة و النشر، بيروت، 2006.
48- شاهر الحسن، علم الدلالة السيمانتيكية والبراجماتية في اللغة العربية، الطبعة الاولى، دار الفكر للطباعة والنشر والتوزيع، عمان، الاردن، 2001.
49- شريف عرفة، برمج عقلك، من موقع: (www.4shared.com).
50- شوقي سليم حماد، برمجة العقل، دار اليازوري العلمية للنشر و التوزيع، عمان، 2009.
51- صابر الحباشة، التداولية و الحجاج، مداخل و نصوص، صفحات للدراسات و النشر، دمشق، 2008.
52- ________، الاسلوبية و التداولية، مداخل لتحليل الخطاب، الطبعة الاولى، عالم الكتب الحديثة، أربد، الاردن، 2011.
53- صالح خليل أبو أصبع، العلاقات العامة و الاتصال الانساني، الطبعة الاولى، دار الشروق للنشر و التوزيع، عمان، 1998.

54- طارق محمد السويدان، فن الالقاء الرائع، الطبعة الاولى، الابداع الفكري، الكويت، 2003.

55- طلال فهد الشعشاع، فن الكايكاتر، دراسة علمية نظرية و تطبيقية، الطبعة الاولى، مؤسسة الانتشار العربي، بيروت، 2011.

56- عادل فاخوري، الأقتضاء في التداول اللساني، مجلد عالم الفكر، مجلد (20)، العدد(3)، كويت.

57- عبدالاله مصطفى عبدالرزاق الخزرجي، تحليل لغة الدعاية، الطبعة الاولى، توزيع مكتبة الشرق الجديدة، بغداد، 1984.

58- عبدالسلام المسدي، السياسة و سلطة اللغة، الدار المصرية اللبنانية، القاهرة، 2007.

59- عبدالله الطويرقي، علم الاتصال المعاصر، دراسة في الانماط والمفاهيم وعالم الوسيلة الاعلامية، الطبعة الثانية، الناشر مكتبة العبكيان، الرياض، 1997.

60- عبدالكريم البكار، المتحدث الجيد، مفاهيم و اليات، الطبعة الاولى، دار السلام للطباعة و النشر و التوزيع و الترجمة، القاهرة، 2010.

61- عبدالوهاب، نظريات الاتصال الاقناعي، 2007 (http://wahab1081.maktoobblog.com).

62- عبدالهادي بن ظافر الشهري، استراتيجيات الخطاب، مقاربة لغوية تداولية، الطبعة الاولى،دار الكتاب الجديد المتحدة، بيروت،2004.

63- عدنان بن زريل، اللغة و الاسلوب، مراجعة و تقديم:حسن حميد، الطبعة الثانية، دار مجلاوي للنشر و التوزيع، عمان، 2006.

64- عدنان يوسف العتوم، علم النفس الجماعة، الطبعة الاولى، اثراء للنشر و التوزيع، عمان، 2008.

65- ـــــــــــــــ، علم النفس الاجتماعي، الطبعة الاولى، اثراء للنشر و التوزيع، عمان، 2009.

66- عصام سليمان الموسى، الاتصال الجماهيري، الطبعة السادسة، مكتبة الجامعة، الشارقة، 2009.

67- علي برغوث،الاتصال الاقناعي، 2005، من موقع : (www.4shared.com).

68- علي محمود حجي الصراف، في البراجماتية: الافعال الانجازية في العربية المعاصرة، الطبعة الاولى، مكتبة الاداب، القاهرة، 2010.

69- علي ناصر كنانة، اللغة و علائقياتها، الطبعة الاولى، منشورات الجمل، بيروت، 2009.

70 – عمر أوكان، اللغة و الخطاب، الطبعة الاولى، رؤية للنشر و التوزيع، القاهرة، 2011.

71- عيسى عودة برهومة، تمثلات اللغة في الخطاب السياسي، مجلة عالم الفكر، العدد(1)، المجلد(32)، الكويت، 2007.

72- غوستاف لوبون، سايكولوجية الجماهير، ترجمة و تقديم: هاشم صالح، الطبعة الاولى، دار الساقي، بيروت، 1991.

73- فرانسوا مورو، البلاغة، مدخل لدراسة الصور البيانية، ترجمة: محمد الولي و عائيشة جرير، أفريقيا الشرق، المغرب، 2003.

74- فيليب بلانشية، التداولية من أوستن الى غوفمان، ترجمة: صابر الحباشة، الطبعة الاولى، الناشر دار الحوار للنشر و التوزيع، اللاذقية، 2007.

75- كريسينا ستيوارت، التعبير عن الذات، ترجمة: قسم الترجمة بدار الفاروق، الطبعة الاولى، القاهرة، 2009.

76- ك. فانسان، نظرية الانواع الادبية، ترجمة: عبدالرزاق الاصفر، منشورات الهيئة العامة للكتاب، دمشق، 2009.
77- كلود يونان، طرق التضليل السياسي، الطبعة الاولى، مجد الؤسسة الجامعية للدراسات و النشر و التوزيع، بيروت، .2009
78- كمال الدين جعفر عباس، الاتصال السياسي، الطبعة الاولى، المكتب الاسلامي، بيروت، .2004
79- كيرت مورتنس، المبادىء ال 12 للاقناع بقوة، ترجمة: خالد العمري، الطبعة الاولى، دار الفاروق، القاهرة، .2009
80- لوسي أندريسين وود و بينتا راي سميث، البراجمتكس، ترجمة: خالد العمري، الطبعة الاولى، الناشر: دار الفاروق للنشر و التوزيع، القاهرة، 2006.
81- ليلى شحرور، فن التواصل و الاقناع، الطبعة الاولى، دار العربية للعلوم ناشرون، بيروت، 2009.
82- ليليان جلاس، أعرف ما تفكر فيه، ترجمة مكتبة الجرير، الطبعة العاشرة، مكتبة الجرير، الرياض، .2008
83- مازن سليمان الحوش، الاتصال و تأثيره على تنظيم المؤسسة الاعلامية، رسالة ماجستير، كلية العلوم الاجتماعية و العلوم الانسانية، جامعة العقيد الحاج لخضر-باتنة، .2006
84- مجد الهاشمي، تكنولوجيا وسائل الاتصال الجماهيري، الطبعة الاولى، دار أسامة للنشر و التوزيع، عمان، .2004
85- محسن الكناني، جمهور وسائل الاتصال الجماهيري، البنية المفاهيمية، كلية الاعلام، جامعة بغداد، 2009.
86- محمد أبو سمرة، الاتصال الاداري و الاعلامي، دار أسامة للنشر و التوزيع، عمان، .2008

87- محمد العبد، بحوث في تحليل الخطاب الاقناعي، أختيار و ترجمة، الطبعة الاولى، دار الفكر العربي، القاهرة، 1999.-محمد العمري، في البلاغة الاقناعية، مدخل نظري و تطبيقي لدراسة الخطابة العربية، أفريقـــــــيا الشرق، مغرب، 2002.

88- محمد بن سعود البشر، مقدمة في الاتصال السياسي، مكتبة العبيكان، الرياض، 1997.

89- محمد حسن عبدالعزيز، علم اللغة الاجتماعي، الطبعة الاولى، الناشر مكتبة الاداب، القاهرة، 2009.

90- ________________، علم اللغة الحديث، الطبعة الاولى، الناشر مكتبة الاداب، القاهرة، 2011.

91- محمد ديماس، فنون الحوار و الاقناع، الطبعة الاولى، دار ابن حزم، بيروت، 1999.

92- محمد عبدالحميد، نظريات اللاعلام و اتجاهات التأثير، الطبعة الثالثة، عالم الكتب، القاهرة، 2004.

93- محمد علي الخولي، الاصوات اللغوية، الناشر دار الفلاح للنشر و التوزيع، عمان، 1986.

94- ______________، علم الدلالة(علم المعنى)، دار الفلاح للنشر و التوزيع، عمان، 2001.

95- محمد محمد داود، اللغة و السياسة في عالم ما بعد 11 سبتمبر، الناشر دار غريب للطباعة و النشر و التوزيع، القاهرة، 2003.

96- محمد محمد يونس علي، مقدمة في علمي الدلالة والتخاطب، الطبعة الاولى، دار الكتاب الجديد

المتحدة، بيروت، 2004.

97- محمد هشام أبو القمبز، فن التواصل مع الاخرين، من الموقع: (www.4shared.com).

98- محمد يوسف رجب الهاشمي، البرمجة اللغوية العصبية و الاثر النفسي للألوان، الطبعة الاولى، الأهلية للنشر و التوزيع، عمان، 2006.

99- ميلكا افيتش، اتجاهات البحث اللساني، ترجمة: سعيد عبدالعزيز مصلوح و وفاء كامل فايد، الطبعة الثانية، الهيئة العامة لشؤن المطابع الاميرية،.2000

100- محمود أحمد نحلة، افاق جديدة في البحث اللغوي المعاصر، الطبعة الاولى، مكتبة الاداب، القاهرة، 2011.

101-- محمود السعران، اللغة والمجتمع، المطبعة الاهلية، بنغازي، 1958.

102- محمود شمال حسن، الصورة و الاقناع، الطبعة الاولى، دار الافاق العربية، القاهرة، 2006.

103- محمود عكاشة، خطاب السلطة الاعلامي، الطبعة الثانية، الناشر الاكاديمية الحديثة للكتاب الجامعي، القاهرة، 2007.

104- __________، لغة الخطاب السياسي، الطبعة الاولى، دار النشر للجامعات، القاهرة، 2005.

105- مريم سليم، علم النفس التعلم، الطبعة الاولى، منشورات دار النهضة العربية، بيروت، 2003.

106- مسعود صحراوي، التداولية عند علماء العرب، الطيعة الاولى، دار طليعة، بيروت، 2005.

107- مصطفى حميد كاظم الطائي، الفنون الاذاعية و التليفزيونية و فلسفة الاقناع، الطبعة الاولى، الناشر دار الوفاء للطباعة و النشر، الاسكندرية، 2007.

108- مصطفى غلفان، في اللسانيات العامة، تاريخها، طبيعتها، موضوعها، مفاهيمها، الطبعة الاولى، دار الكتاب الجديد المتحدة، بيروت، .2010

109- مصطفى محمد زكي الدباغ، الاقناع، الطبعة الاولى، دار الاسراء للنشر و التوزيع، عمان، .2006

110- منذر عياشي، مقالات في الاسلوبية، منشورات اتحاد الكتاب العرب، دمشق، .1990

111- منى سعيد الحديدي و سلوى امام علي، الاعلام و المجتمع، الطبعة الثاثة، الدار المصرية اللبنانية، القاهرة، .2010

112- نايف خرما، أضواء على دراسات اللغوية المعاصرة، الطبعة الثانية، سلسلة العالم المعرفة، الكويت، 1979.

113- نوال محمد عطية، علم النفس اللغوي، الطبعة الاولى، مكتبة الانجلو المصرية، القاهرة، 1975.

114- نورالهدى لوشن،علم الدلالة، دراسة وتطبيق، المكتب الجامعي الحديث، الازراريطة، الاسكندرية،
.2006

115- وليم.ج. ماكولاف، فن التحدث و الاقناع، ترجمة: وفيق مازن، الطبعة السادسة، دار المعارف، القاهرة، 2009.

ج-ذيَدةر ب زمانىَ فارسي:

116-حجت الة مرادى، اقناع سازى و ارتباطات اجتماعي، ضاث دوم، انتشارات ساقي، تهران، .1389

117-كاظم متولى، افكارعمومى و شيوةهاى اقناع، ضاث اول، انتشارات بهجت، تهران، 1384.

د-ژێدەر ب زمانێ ئینگلیزی:

118– Aitichison. J, linguistics , first edition, alejtehad publish,1998.

119-Allan and Pease.B, The definitive book of body language , bease International, Australia, 2004.

120-Al-Sulaimaan.M.M, Semantics and Pragmatics, first edition, Maktab Al-Ula, Mosul, 2010.

121-Andreas. S and Faulkner. C, NLP, the new technology of achievement, firs edition, William Morrow and company, Inc, New York, 1994.

122-Bernays.E.L,Propaganda, Horace Liveright, New York,1928.

123- Breuer.I and other, Persuasive Language in Media Text, first published, Insight Publications, Australia,2008.

124-Booth.S -Butterfield, The Complet Idiots Gudit To Persuasion, Penguin Group, New York, 2009.

125-Crystal.D, Linguistics, first published, penguin books, New York,1971.

126–__________, The cambridge encyclopedia of language, second edition, cambridge university press, 1997.

127-___________, An Encyclopedic Dictionary of Language and Languages, first edition, Blackwell publishers, Oxford, 1992.

128 - Deci. E. L. and Ryan.R. M, Self-Determination Theary: A Macrotheary of Human Motivation,development and health, canadiam Psychology, Vol 49, No 3, 2008.

129- Dewan.T, and other,Elements of Political Persuasion, Content, Contact and Cue, 2010 (www.politics.ryerson.ca/rubenson/downloads/RubensonCV_site.pdf).

130- Dimitrius.J-E and Mazzarella. M, How to Understand people and Predict their Behavior, A Ballantine Book, New york, 1999.

131-Farrkhpey.M, language, forth edition, Azmon, Tehran, 1997.

132-Field.J, Psycholinguistics, first edition, Ebteida publishers, Tahran, 2003.

133- Finch.G, Key concepts in language and linguistics, Salman Farsi, tahran, 2006.

134- Fromkin. V and other, An lntroduction to Language, first edition, Salman Farsi, Tahran, 2010.

135-Gilse. D, Media Psychology, Lawrence Erlbaum Associates ,New Jersey,2003.

136-Halliday.M.A.K and Hasan.R, Cohesion in English,Longman, London, 1976.

137- Hall- Law.L and Coppock. E, Indexing Political Persuasion: Variation in the Iraq Vowels, American Speech, Vol.85, No.1, American Dialect Society, 2010.

138 - Hogan.k, The Psychology of Persuasion, Sixth printing, Peligan publishing company, Gretna, 2004.

139-Kerkhof.P, Applying the Unimodel to political Persuation,2000 (www.mendely.com).

140-Leech.G, Semantics, London, Longman, 1974.

141-Leech.G, Principle of Pragmatics, London, Longman,1983.

142- Levine. R, The power of Persuasion, Hoboken, New Jersey, 2003.

143-Levinso.S.C, Pragmatics, Campridg, Campridge University Press, 1997.

144-Lobner.S, Semantics, Oxford, Oxford University Press, 2002.

145-Maslpw.A.H, A theory of Human Motivation, 1943(www.Abika.com)

146 -Matthews.P.H, Concise dictionary of linguistics, esecond edition, Oxford, Oxford University Press,2007.

Mills.H, Artful persuation,AMACOM, New York,2000.–147

148-Mortensen.K. W, Maximum Influence, AMACOM, New york, 2004.

149-Nasro.M.O, Communication skilis, Dar Safa, Amman,2001.

150- O connor. J and Seymor. J, Introducing Neuro-Linguistics Programming,The Aquarian Press, London, 1993.

151- Patington.A, Persuation in Politics(http://www.ledediziooni.com).

152-Pierce W.D and Cheney. C.D, Behavior Analysis and Learning, third edition,Lawrence Erlbaum Associated, New Jersey, 2004.

153-Sterinbeng.D.D, Psycholinguistics,Language, Mind and Word, first edition, Gulistan kinab, Tehran, 2000.

154 - Triadfilopoulopoulos. T, Polotic, Speech, and the art of Persuasion:Toward an Aristotelian Conception of the Public Sphere, the Journal of Poloticals, Vol.61, No.3, Campridge University Press, 1999.

155-Tutt. A, Keys To Power Persuasion, 2006(http://www. PowerKeys Pub.com).

156- Verchuerence.J, Understanding Pragmatics, Oxford, Oxford University Press, 2003.

157-West. F, The way of language an introduction, Harcourt Brace Jovanovich, Inc, New yourk, 1975.

158-Yule. G, Pragmatics, Oxford, Oxford University Press, 2000.

159-______ ,The study of language, third edition, Campridg, Campridge University Press,2006.

ژێدەرێن نموونە ژێهاتینەوەرگرتن:

أ- ڕۆژنامە و گۆڤار:

-ڕۆژنامە:

1- بەرەو گۆڕان، ژمارە(8)، شەممە 2010./2/20
2- خەبات، ژ(3215)، هەینی 2009./7/3
3- خەبات، ژ(3218)، سێشەمە 2009./7/7
4- خەبات، ژ(3224)، سێشەمە 2009./7/13
5- خەبات، ژ(3730)، یەك شەممە 2011./3/27
6- کوردستانی نوێ، ژ(3624)، پێنچشەممە 2005./3/17
7- کوردستانی نوێ، ژ(3691)، سێشەممە 2005./6/7
8- کۆمەڵ، ژ(351)، شەممە 2008. /12/6
9- کۆمەڵ، ژ(434)، شەممە 21/ 7/ .2010
10-کۆمەڵ، ژ(435)، سێشەمە2010/8/10.
11- هەولێر، ژ(1182)، چوارشەممە 2011/11/2.
12-یەکگرتوو، ژ(290)، 2000./6/2
13- یەکگرتوو، ژ(380)، هەینی 2002/3/22.

-گۆڤار:

14- گولان، ژ(86)، هەینی 1996. /9/13
15- گولان، ژ(260)، یەك شەممە 2000./1/6
16- گولان، ژ(559)، پێنجشەممە2005/10/20.
17-گولان، ژ(559)، پێنجشەممە 2005./10/20
18- هەرێم، ژ(247)، دووشەممە 2000/5/1.

ب- تەلەڤزیۆن:

19-دەلال، 2011./9/17

20–دهۆك، 23/ 12 / .2011
21– گەلی كوردستان، كەنالێ دهۆك، 3/5/ 2009.
22– گەلی كوردستان، كەنالێ دهۆك، 3/4/ 2010.
23– گەلی كوردستان، كەنالێ دهۆك، 2011/3/5.
24– گەلی كوردستان، كەنالێ دهۆك، 3/7/ 2011.

ج-ڕادیۆ:

25–دەنگی كوردستان، 2009./7/10
26– دهۆك، 1992/10/18.
27–دهۆك، 1/22/ 2009.
28– دهۆك، 2009./7/19
29– دهۆك، 2009/7/21.
30– دهۆك، 2009/7/22.
31– دهۆك، 2011/9/20.

د-مالپەرێن ئەنتەرنێتێ:

32 - www.komalnews.net
33- www.youtube. com

ملخص البحث

يتناول هذا البحث الموسوم (الإقناع في الخطاب السياسي –– بحث تداولي) عملية الاقناع حسب المنهج الوظيفي و تجسيدها في الخطاب السياسي الكوردي المعاصر.

يتألف البحث من مقدمة و سبع فصول فضلاً عن النتائج التي تم التوصل اليها.

في الفصل الأول تم تناول اللغة كطريقة للإقناع و قد تضمن محاور عدة هي محور البعد السايكولوجي للغة، أما المحور الثاني فقد خصص للاتصال الجماهيري، بينما تناول الثالث اللغة و السياسة و الرابع اللغة و وظيفة الاقناع. وقد تناول المحور الخامس بلاغة الخطاب الإقناعي، في ما تناول المحور السادس لغة الجسد و الإقناع.

و في الفصل الثاني تم تناول سايكولوجية الجماهير و دراستها عن طريق اللغة و السلوك.

اما الفصل الثالث فقد تناول مفهوم الإقناع، و الإقناع في السياسة و محور ذلك هو الخطيب و الجمهور و الخطاب و الوسيلة.

و الفصول الأخيرة (الرابع و الخامس و السادس و السابع) هي فصول تطبيقية، كانت مادتها الخطابات الكوردية التي بثت عن طريق التلفزيون و الراديو، أم المنشورة في الصحف و المجلات. و في نهاية البحث تم سرد مجموعة من النتائج، أهمها هي ان الخطباء الكورد الذي يمثلون تلك الاحزاب التي لها باع طويل من النضال في حركة التحرر الكوردية كثيرا ما يتوجهون الى الماضي، في حين أن الاحزاب الاحزاب الكوردية المتكونة حديثا فان خطباؤها يتوجهون الى المستقبل و يتحدثون عنه.

Abstract

This dissertation entitled "persuasion in political Discourse" deals with persuasion in accordance with the function approach and how it is materialized in contemporary Kurdish political discourse.

The research comprises an introduction, seven chapter in addition to some conclusions.

The first chapter deals with language as a means of persuasion. It includes some axes. The first axis is about the psychological dimension of language. The second axis is allocated to mass communication, whereas the third one is concerned with language and politics. As for the fourth axis it tackles language and the function of persuasion. With regard to the fifth axis it deals with the rhetoric of persuasion. On the other hand, the sixth axis it tackles body language and persuasion.

The second chapter highlights studying the psychology of the public through language and behaviour. The third chapter is concerned with concept of persuasion and persuasion in politics the axes of which are the speaker, the public, the speech and the means.

The fourth , fifth , sixth and seventh chapters are practical chapter representing the data of the study which consist of the Kurdish speeches broadcasted through the radio and T.V. or published in newspapers and magazines. The research ends with some conclusions. The most important conclusion is the fact that the Kurdish speakers who represent the parties that have along history of struggle in the Kurdish liberation movements tend to the past, whereas those who represent the Kurdish parties which have been formed recently tend to the future.

فرێکەر	ژمارا گوتارێ	جۆرێ گوتارێ	بۆنە و هەلکەڤتا تێدا اتییەگوتن.	جه و مێژوویا پێشکێشکرنێ	لاپەر
بەرهەم سالح	(9)	زارەکی (گوتراو)	سالیادا ڕاپەرینێ ل ڕانیە.	تەلەڤزیونا گەلی کوردستان (2011/3/5).	XXIV
	(4)	زارەکی	سالیادا ڕاپەرینێ	ڕادیۆیا دهۆك (2009/3/5).	XI
	(6)	زارەکی	سالیادا ڕاپەرینا ل ڕانیە.	تەلەڤزیۆنا گەلی کوردستان(3/4/ 200)	xv
	(10)	زارەکی	سالیادا ڕاپەرینا سلێمانییێ.	تەلەڤزیۆنا گەلی کوردستان(3/4/ 200)	XXVI
	(20)	زارەکی	هەلبژارتن	ڕادیۆیا دهۆك(9/7/22).	LXXVIII
جەلال تالەبانی	(27)	نڤێسی	سالیادا کارەساتا هەلەبچە.	ڕۆژنامەی کوردستانی نوێ، ژ(3624)، (17/ 2005/3).	XCIII
	(28)	نڤێسی	ڕۆژا کۆمبوونا ئێکێ یاپەرلەمانێ هەلبژارتییێ	ڕۆژنامەی کوردستانی نوێ، ژ (3691)،	XCVI

XCVII	(2005/6/7).	خەڵکێ کوردستان			
	گۆڤاری گوڵان، ژ(559)، (2005/10/20)	هینانا تەرمێن بارزانییان بۆکوردستانێ.	نڤێسی	(29)	
XXII	www.youtube (2010). Com	هەلبژارتن	زارەکی	(8)	صلاح الدين محەمەد بەهائدین
XLXXXI	ڕۆژنامەی یەکگرتوو، ژ(290)، 2000/6/2.	پشتی ڤەگەڕانا ئەوی ژ چەند وەلاتێن عەرەبی.	نڤێسی	(25)	
XCI	ڕۆژنامەی یەکگرتوو، ژ(380)، 2002/3/22.	سالیادا هەلەپچە.	نڤێسی	(26)	
I	www.komalnews.net (1992).	ئاشناکرنا خەلکی ب ئاینێ ئیسلامی.	زارەکی	(1)	عەلی باپیر
III	www.komalnews.net (2008)	پاش ڤەگەڕانا ئەوی ژ زیندانێ.	زارەکی	(2)	
VIII	www.komalnews.net (2009)	هەلبژارتن	زارەکی	(3)	

	(31)	نڤێسی	ڤەکرنا کەنالێ ئەسمانی (پەیام)	ڕۆژنامەی کۆمەڵ، ژ (351)،12/6/ 2008.	C
	(36)	نڤێسی	سەرەدانا ئەوی بۆ باژێرێ دیاربەکر	ئەڤ گوتارە د دوو ژمارێن (ڕۆژنامەی کۆمەڵ)دا هاتییە خوارێ ئەوژی: ژ(434)، 21/ 2010/7 و ژ(435)، 2010/8/10.	C
قادر عەزیز	(30)	نڤێسی	هینانا تەرمێن ئەنفالکرییێن بارزان بۆ کوردستانێ.	گۆڤاری گولان، ژ(559)، 2005/10/20	XCIX
مسرور بارزانی	(32)	نڤێسی	هەلبژارتن	ڕۆژنامەی خەبات، ژ(3215)، 2009/7/3.	CIV
	(33)	نڤێسی	هەلبژارتن	ژ(3215)، 2009/7/3. ڕۆژنامەی خەبات،	CVII

	ژ(3218)، 2009/7/7.				
XXIX	تەلەڤزیونا دەلال، 17 9/ 2011.	سالیادا شۆرشا ئەیلوولێ ل زاخۆ.	زارەکی	(11)	
XXXIII	تەلەڤزیۆنا دهۆك، 2011/12/23.	سووتنا مەقەرێن یەکگرتوو و دوکانێن مەیفرۆشتن و	زارەکی	(13)	
XLII			زارەکی	(14)	
XLVI	ڕادیۆیا دهۆك، 1992/10/18.	جهێن مەساجێ ل دەڤەرا بەهدینان.	زارەکی	(15)	
LI			زارەکی	(16)	مسعود بارزانی
LII	ڕادیۆیا دهۆك، 22/1/ 2009.	پشتی سەرهلدان ل دهۆکێ چێبووی.	زارەکی	(17)	
LVI			زارەکی	(18)	
LIX			زارەکی	(19)	
LXX	ڕادیۆیا دەنگی کوردستان،	هەلبژارتن(شێخان).	زارەکی	(21)	

	2009/7/10				
LXXIV		هەلبژارتن(شەقلاوە).	نڤێسی	(22)	
LXXX CIX CXXII	ڕادیۆیا دهۆك، 2009/7/19. ڕادیۆیا دهۆك، 2009/7/21. ڕادیۆیا دهۆك، 2009/7/21. ڕادیۆیا دهۆك، 2011/9/20. گۆڤاری گولان، ژ(86)، 13/9/ 1996. گۆڤاری گولان، ژ(260)، 2000/1/6. ڕۆژنامەی خەبات، ژ(3224)، 2009/7/13. ڕۆژنامەی خەبات، ژ(3730)، 2011/3/27	هەلبژارتن(سلێمانی). هەلبژارتن(زاخۆ). هەلبژارتن(دهۆك). ئیدارەكرنا ناوچا (سۆران). سالیادا شۆرشا ئەیلوولێ. هاتنا سەدێ بیست و ئێكێ. هەلبژارتن. خۆپیشاندانێن سلێمانییێ	نڤێسی نڤێسی نڤێسی	(23) (34) (37)	

XII	www.youtube.Com(3009).	هەلبژارتن(سلێمانی)	زارەکی	(5)	نەوشێروان مستەفا
XXI		هەلبژارتن.	زارەکی	(7)	
XXXIII	www.youtube.Com(2010).	نەوروز و پشتەڤانیکرنا	زارەکی	(12)	
CXI	www.youtube.Com(2011/3/21). رۆژنامەی بەرەو گۆڕان، ژ (8)، ە 2010/2/20.	خۆپیشاندانێن سلێمانییێ هەلبژارتن.	نڤێسی	(35)	
LXXXIV CXVVI	گۆڤاری هەرێم، ژ(247)، 2000/5/1. رۆژنامەی هەولێر، ژ(1182)، 2011/11/2.	ڕاگەهاندنا کابینەیا چارێ یا حکومەتا هەرێما کوردستانێ. دیارکرنا هەلویستێ خۆ بەرامبەر پارتێن سیاسییێن کوردییێن ئیرانی و تورکی و سوری	نڤێسی. نڤێسی.	(24) (38)	نێچیرڤان بارزانی

			ئەوێن نوکە ل هەرێما کوردستانێنە و خەریکی خەباتا سیاسییا خۆنە.		

پاشکۆ

1- گوتارێن دهێنەگوتن(گوتراو-زارەکی)

ئەوژی دبیتە:

أ- گوتارێن تەلەڤزیۆنی

1- (گوتارا ژمارە 1) (1)

بەڕاستی نامانەوێ کە لە عاتیفەوە میللەتی خۆمان بدوێنین، دەمانەوێ لە مەنتیق و عەقڵەوە میللەتی خۆمان بدوێنین، چونکە ئەو میللەتەی کە لە عاتیفە و هەست و سۆزیەوە ڕادەکێشرێت بەرەو هەڵدێر دەچێت، دەبێ لە عەقڵ و مەنتیقەوە، واقع بینانە لەگەڵ میللەتی خۆمان ڕوو بە ڕوو ببینەوە، بەڵێ کەسانێك وا گۆمان دەبەن، کە ئێمەی ئیسلامی لەگەڵ حوکممان گرتە دەست ئەوە یەکسەر قەتل و سێدارە و قەنارە، دەست بڕین و لاق بڕین دەبێتە مۆدێل و بابەتی ڕۆژ، نەخێر کاکە گیان نەخێر میوانە بەڕێزەکان، ئیسلام بەر لەوەی دەستی ئەو کەسانە ببڕێت، کە ڕەنگە لە برسان و لەبەر ناچارییان دزیە دەکەن، زکی برسیان تێردەکات، ئیسلام بەر لەوەی سزای ئەو کەسانە بدات، کە ڕەنگە زەختی کۆمەڵگا و بارودۆخی ناهەموار تووشی ڕەوشتی نزمی کردبن، تووشی هەندێك خوی خراپی کردبن، هەوڵدەدات ئەو واقیعە بگۆڕێت، هەوڵدەدات پێداویستی ژیانیان دابین بکات، بۆ ئەوەی زەختی بارودۆخی ناهەموار، بۆ ئەوەی چەند عەوامیل و هۆکارێکی ناچارکەر زەخت لەو میللەتە نەکا و فشاری لێ نەکا تا تووشی خراپە بێت، ئینجا دوای ئەوەی کۆمەڵگا لە بواری ئابووری و سیاسی و کۆمەلایەتی و لە هەموو لایەنەکانی ژیاندا پێداویستییەکانی دابین کران، ئینجا هەر کەسێك بێ قانوونی کرد، بێ یاسایی کرد، ویستی زیان بە گیان و سامانی خەڵکی بگەیەنێت، ویستی دەستدرێژی بکاتە سەر ئابڕۆ و کەرامەتی خەڵکی ئیسلام سزای دەدات، کەواتە ئیسلام دەستێك دەبڕێت کە دەستێکی خائینە، دەستێك نابڕێت کە لە موحتاجیان دزیە دەکات.

عومەری کوڕی خەتاب (خوا لێ ڕازی بێت) لە (عام المجاعة)دا ساڵی برسێیەتی، ساڵێکی برسێیەتی بەسەر شاری مەدینەدا هات، بەسەر دەوڵەتی ئیسلامیدا، حەزرەتی عومەر (خوا لێ ڕازی بێت) حوکمی دەستبڕینی ڕاگرت، چی کرد، نابێ لەسەر دزی دەستی ببڕدرێت، چونکە دەوڵەت ناتوانێت پێداویستییەکانی ژیانی خەڵکی دابینبکات، دەوڵەت ناتوانێت لەبەر ناهاتی و لەبەر نەداری کە (بیت المال) دیارە خالی بوو ناتوانێت برسیەکان تێربکات، کەواتە بۆشی نییە دەستیشیان ببڕێت لەسەر دزی، هەتا دوو غولامی (حاطب کوڕی بەلتەعە) حوشترێکیان دزی بوو، عومەری کوڕی خەتاب بانگی (حاطب)ی کرد، گوت ئەگەر جارێکی دیکە ئەو دوو غولامانەی تۆ دزی بکەن، دەستی تۆ دەبڕم، چونکە تۆ دیارە برسیت کردوون، موحتاجت کردوون، ناچارت کردوون پەنابردنە بەر دزی.

ئینجا با هەموو خوشکە بەڕێزەکان بزانن، ئەوانە کە خۆیان داپۆشیوە بەپێی ڕێ و ڕەسمی ئیسلامی و ئەوانەی کە تا ئێستا خوا ئەوەی پێ ڕەوانە بی، نیوەنیا بۆ خۆیان هەولیان نەداوە، هیدایەتیان لە دڵدا

---

(1) ئەڤ گوتارە ل سالا 1992 هاتییەگوتن. ژ مالپەرێ:www.komalnews.net

نەچەسپیوە وە هەتا ئێستا لە بەرگ و پۆشاکی ئیسلامی بەهرەمەند نەبوون، با بزانن کە ئێمە قاچ و قولی کەس نابڕین، با بزانن کە بەو پەڕی ڕێز و ئیحتیرامەوە ڕەفتار لەگەڵ هەموو چین و توێژەکانی کۆمەڵگادا دەکرێت، ئێمە میللەتی خۆمان تێدەگەیەنین، میللەتی خۆمان لە ڕووی قەناعەت و تێگەیاندنەوە بەرەو ئیسلام بانگدەکەین، چونکە دینەکەمان ڕێگەمان نادات جەبر و توندی لە کەس بکەین، خوا پێمان دەفەرموویت: ﴿**لا إكراه في الدين**﴾، تۆپزیکردن نییە لە وەرگرتنی دیندا، هیچ کەس بۆی نییە بەناوی ئیسلامەوە بە ئاگر و ئاسن حوکم بەسەر خەڵکیدا بکات، وە لەو شوێنانەش کە بە ئاگر و ئاسن حوکم بەسەر خەڵکیدا دەکرێت بەناوی ئیسلامەوە، ئەوە با زۆر چاك بزانرێ، کە ئەوە لادانە لە ئیسلام، ئیسلام هەتا ئەو پەڕی سنوور بڕوای بە ئازادی و سەربەستی بیر و ڕا هەیە، ئەسڵەن ئیسلام دان بە عیبادەت و خواپەرستی و تاعەت و فەرمانبەری کەسێکدا ناهێنێت و بە هیچی نازانێت کە لە قەناعەتەوە سەرچاوە ناگرێت، ئیسلام بەر لەوەی پەیوەندی بە ڕواڵەتی ئینسانەوە هەبێ پەیوەندی بە عەقڵ و شعور و بە دڵ و دەروونی ئینسانەوە هەیە، هەر بۆیەشە کە یەکەمین ئایەتی قورئانی ئیسلام بە (بخوێنە) دەست پێدەکات، زۆر عەجیبە پێغەمبەر نەخوێندەوار (صلى الله عليه وسلم) میللەتی کە ئەو پێغەمبەرەی لەنێودا هاتووە نەخوێندەوار، لەو کاتەدا لەو ژینگە و موحیتەدا باری خوێندن و نووسین نەبووە، کەچی یەکەمین ئایەت کە دوایین پەیامی خوای پێ هات بریتییە لە (بخوێنە — **إقرأ باسم ربك الذي خلق**)، ئایینێك بە (بخوێنە) دەستپێبکات، ئایینێك یەکەمین وشەی ئەو بێت کە (بخوێنە) وریابە، چاوکراوەبە، چۆن بڕوای بە ئاگر و ئاسن و فەرزکردنی بیر و ڕاکانی بێ بەسەر خەڵکیدا.

ئینجا کۆتایی قسەکانم بەوە دێنم کە با هەموومان، با هەمووومان وەکو موسلمان (چونکە سوپاس بۆ خوا میللەتەکەمان موسلمانە) بیرێك لە ڕابردوو و داهاتووی خۆمان بکەینەوە، بزانین لە کوێرا هاتووین و بۆ کوێ دەچین، وەڵڵاهی هەست و شعوری ئیمانی نەبێت هەست و نەستی لە خوا ترسان نەبێت، ناتوانێت دڵسۆزمان بکات بۆ میللەت لە کاتێکدا کە قازانجمان لە خیانەتدا بێت، با بزانین کە ڕۆژێك دێت وەکو چۆن ئەوا لێرە کۆبووینەوە، لە مەیدانێکی فراوانتردا کۆدەبینەوە، لە بەردەم دادگای خوادا، مەحکەمە دەکرێین لێپرسینەوەمان لەگەڵدا دەکرێت، کە بۆچی دروشمی زەق زەق و بریقەدارتان پیشانی خەڵك دەدا؟ بەڵام بۆچی ڕەفتاری ناشیرینتان ئەنجامدەدا؟ با وریا بین، بەتایبەتی ئەوانەمان کە شەش کەس بە قسەمان دەکەن، ئەوانەمان کە خۆمان بە دەم ڕاست و مشوورخۆر دەزانین، با هەوڵبدەین ڕەفتار و هەڵوێستەکانمان ڕەوشت و خووەکانمان وەکو دروشم و شیعارەکانمان بن، با بەشێوەیەك خەڵك نەدوێنین کە پەرێز و ئاکار و ڕەفتارمان پێچەوانەی ئەو دواندنە بێت.

ئینجا لە کۆتاییشدا دووبارەی دەکەمەوە کە بە هەموو لایەکمان نەبێت هیچمان بۆ خۆمان پێناکرێت، بە هەموو لایەکمان نەبێت بە یەکدەستی و یەکدەنگی نەبێت هیچمان پێناکرێت، چارەسەری کێشەی کورد دەبێ بە دەستی کورد بکرێت، لەسەر خاکی کورد. هەڵبەت لە لێرەدا مەبەست لەوە نییە کە مانیع بین لەوەی کە خێرخوایانێك یارمەتیمان بدەن، ئەمریکا و ڕۆژئاوا ئەگەر یارمەتیمان دەدات، سوپاسیان دەکەین لە بواری ئینسانیدا، ئێران و تورکیا و هەر شوێنێك کە یارمەتیەکمان دەدا سوپاسیان دەکەین، هەرچەندە گلەییشمان زۆرە لە دەوڵەتە دراوسێیەکان، ئەوانە کە کوردیان بەسەر خۆیانەوە بەشکراوەتەوە وەکو گوشتی خێرێ، بەڵام هەر کەسێك یارمەتیمان بدات سوپاسی دەکەین، بەڵام دەبێت ئەوەشمان لەبەر چاو بێت، ئەوە وەکو

حەقیقەتێکی سەلمێنراو بێت لە لامان کە بە دەستی خۆمان نەبێ گرێی خۆمانمان بۆ ناکرێتەوە، بە دەستی خۆمانمان نەبێ پشتی خۆمانمان بۆ ناخورێنرێت، وەکو لە پەندی پێشینانی کوردەواریدا دەڵێت: (پشت بە دەستی خۆت نەی خورێنی ناخورێت)، کەواتە با پشت بە خۆمان ببەستین، با چاوەڕێی خەڵك نەبین بێت کێشەمان بۆ چارەسەر بکات، زۆرمان چاوەڕێ کرد و هیچمان دەستگیر نەبوو، جارێك ئینگلیز دەوڵەتی بۆ دامەزراندین لە سەردەمی شێخ مەحموودا ڕەحمەتی خوای لەسەر بێت، جارێك ڕۆس کۆماری مەهابادی بۆ دامەزراندین لە سەردەمی قازی محەمەدی خوا لێخۆشبوو دا، جارێك ئەمریکا یارمەتی داین لە شۆڕشی ئەیلوولدا و هەروەها، بەڵام کوا؟ کوا ئەنجام و بەرهەمی ئەو دەوڵەتانە؟ کوا ئەنجام و بەرهەمی ئەو کیان و قەوارانە کە ئەو دەوڵەتانە ئەو شوێنانە بۆ بەرژەوەندی خۆیانیان دروستیان کردن؟ هەر کاتێك بەرژەوەندییەکانی خۆیانیان هێنایە دی، دەستیان لێ بەردا و ئاوێ بێنە و دەستان بشۆن. کەواتە چارەسەری بنەبڕ و ڕیشەکێشی دەردی کورد، تەنیا بە دەستی کورد دەکرێ، لەسەر خاکی کورد، ئینجا هەر کەسێکیش هاوکاری کردین، یارمەتی داین زۆر سوپاسیان دەکەین و خوا پاداشتیان بداتەوە، بەڵام ئەگەر بۆ خۆمان نەبین، هیچ کەس بۆمان نابێت، ئەگەر بۆ خۆمان نەبین، هیچ کەس بۆمان نابێت، وە بۆ خۆشمان بە مەرجێك دەبین کە وەفادار بین بۆ بیر و باوەڕەکەمان، وەفادار بین بۆ پەروەردەگارمان، وەفادار بین بۆ ڕابەر و پێشەوامان (محمد) (صلی الله علیه وسلم) کە هەموو مرۆڤایەتی شانازی پێوە دەکات. حەیفە حەیفە میللەتی کورد خودای هەبێت، پێغەمبەری پێشەوای هەبێت، کەچی سەری لێ بشێوێت بە ڕێچکە و بە تولەڕەی ئەم لا و لادا بڕوات و ببێتە ئاردی نێو دڕوا، حەیفە ڕاستە شەقامێکی هەبێت کۆی بکاتەوە و بیکاتە برا لەژێر یەك چەتردا کۆی بکاتەوە، کەچی ئەو سەر لە خۆی بشێوێنێت. بە ئومێدی ئەوەی، بە ئومێدی ئەوەی کە لە داهاتوویەکی نزیکدا ئەو ئازادیە فراوانتربێت، وە بە ئومێدی ئەوەی کە میللەتی کورد بگەڕێتەوە سەر خۆ، هەویەی حەقیقی خۆی کە موسلمانەتی و کوردایەتییە جارێکی دیکە لە دونیای واقیعدا بخاتەوە ڕوو، وە بە ئومێدی ئەوەی کە ئێمەش وەکو میللەتانی دونیا کیان و قەوارەی حەقیقیمان پەیدابێت.

لە کۆتاییدا ڕێز و سوپاسم بۆ هەموو لایەکتان دووبارە دەکەمەوە، زۆر سوپاستان دەکەین و (صلی الله علی سیدنا محمد و علی آله و صحبه أجمعین والحمدلله رب العلمین والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته).

2- (گوتارا ژمارە 2) [1]

الحمدلله رب العلمین والصلاة والسلام علی النبي الأمین محمد المبعوث رحمة للعلمین وآله أجمعین من الصحب والقرابة والتابعین لهم بإحسن إلی یوم الدین.

سەرەتا سوپاسی خوای پەروەردەگار دەکەم، کە بە لوتف و کەرەمی خۆی، لە سجنێکی بە زولم بۆ من ئامادەکراوی ڕزگار کردم، پاش سوپاس و ستایش بۆ خوای پەروەردەگار پڕ بەدڵ سوپاسی هەموو لایەك دەکەم، چی ئەوانەی کە ئێستا تەشریفتان هاتووە، مامۆستایان، ڕی سپیان، برایان، دایکان، خوشکان، زۆر زۆرتان مەمنوونم، دەزانم ئەو ئەزیەتانەتان هەمووی دڵسۆزییە، هەمووی حەماسەتە، زۆر زۆر سوپاستان دەکەم، خوای پەروەردەگار بۆتان بخاتە تەرازووی حەسەناتتانەوە. بەڵێ برایان، خۆشەویستان دیارە من دوای ئەوەی زیندان

---

[1] ئەڤ گوتارە ل سالا 2005 هاتییە گوتن. ژ مالپەرێ:www.komalnews.net

بووم ئەم دوو مانگە لە سجنێکی ئیفتیرازیدا خوای پەروەردەگار دەربازی کردم سەربەرزانە، بەڵام من لە سجندا بەڕاستی ئەو جەماوەرە موسلمانەم بە هەموو چین و توێژەکانیەوە، لەناو جەژن زۆر سەربەرز بووم، هەر جارێك ئێوە خۆپیشاندانتان کردبێ، ئیمزا کۆکرابێتەوە، کۆبوونەوە کرابێ، دوعا و نزا کرابێ لە کاتانی تاریکی نیوە شەو دا، پیرەژن، پیرەپیاو، گەنجی خوێن گەرم، خوشکی بەشەرم، دایکانی دڵ نەرم، باوکانی بەڕێز، ئەوە بەڕاستی بۆ من زۆر جێی فەرەحنایی و جێی سەربەرزی بووە، وە بۆ ئەوانەش کە لە پشت گرتنی منەوە بوون، زەخت و فشارێکی زۆر گەورە بووە، بەڵام وەك پێغەمبەر دەفەرموویێت (علیە الصلاە والسلام): ((لا یشکر اللە من لم یشکر الناس))، لەبەر ئەوە من سوپاسی هەر کەسێك دەکەم، بە قسەیەك، بە وشەیەك، بە نووسین، بە هەر هەنگاوێك، بە هەر هەڵوێستێك، دیفاعی لە مەزلوومییەتی بەندە یا هەر کەسێکی دیکە وەکو بەندە کە بە زولم سجن کرا و سجن دەکرێ کردبێت، بە تایبەت لێرەدا تەبعەن ناوی لایەنە سیاسییەکان دێنم بە گشتی، بە تایبەتی مام جەلال، کاك مەسعود، مامۆستا صلاح الدین محمد بهاء الدین، کاك محەمەدی حاجی مەحمود، پاشان کاك کۆسرەت، کاك دکتۆر بەرهەم، کاك فازل میرانی، کاك دکتۆر مەحمود عوسمان، پاشان پارتی پارێزگاران بە هەر دوو بەشەکەی هەولێر و سلێمانییەوە، وە پاشان هەموو لایەنە سیاسییەکانی دی بە عەرەب و کورد، سوننە و شیعە، ئیسلامی و غەیرە ئیسلامی، تورك و ئاشووری و هەموو ئەو کەسانەی کە هاودەردی و هاوخەمییان لەگەڵ ئێمە دەربڕیوە، پڕ بەدڵ بە ناوی خۆم و بە ناوی هەموو ئەندامانی کۆمەڵی ئیسلامی بە ورد و دروستەوە سوپاسی هەموو لایەك دەکەم، هەروەها برایانی حیزبی ئیسلامی وە هەر کەسێکی تر، پاشان زۆر سوپاسی مامۆستایان و زانایانی ئیسلامی بەڕێز دەکەم، ئەوەی کە ئیمزا کۆکردبێتەوە، ئەوەی کە وتاری دابێ، دوعای خێری کردبێ، ئامۆژگارییەکی خێری کردبێ بە هەر شێوەیەك، هەروەها شێخانی تەریقەت، مرید و مەنسوبانیان، پاشان قەڵەم بەدەست و ڕۆشنبیران، نووسەران ئەوەی شتێکی نووسی بێت وەکو حەق، ئینجا سەرۆك عەشیرەت و ڕی سپییەکان، بە تایبەت لەنێو سەرۆك عەشیرەتەکاندا ئەوانەی کە زیاتر دەوریان بینیوە لە نێوانیاندا کاك ئاکۆی عەباسی، مەمەند ئاغا کە دەورێکی بەرچاوی هەبووە وە هەر کەسێکی دیکەش کە مەرج نییە من ئێستا هەموویانم لە یاد بێت، زۆر سوپاسی هەموو لایەکیان دەکەین، لە خوای پەروەردەگار داواکارم بە چاکترین شێوە پاداشتیان بداتەوە، بە ڕاستی پاداشتی ئەو ماندووبوونە ئەو دڵسۆزییە تەنیا بە خوای پەروەردەگار دەدرێتەوە، ئینجا من دەمەوێ لەم موناسەبەتەدا چەند قسەیەك بکەم بۆ ئێوەی بەڕێز وە لە پشت ئێوەی بەڕێزیشەوە بۆ جەماوەری موسلمانی کوردستان، یەکەم میللەتی کورد کە ساڵەهای ساڵ بووە بەدەست ڕژێمە یەك لەدوای یەکەکانی کە لە بەغدا حاکم بوون بێبەش کراوە وە چەوسێندراوەتەوە، ئێستا خوای پەروەردەگار هەلومەرجێکی هێناوەتە پێش میللەتی کورد، شتێکی باشی دەستکەوتووە، خوای پەروەردەگار سەربەرزییەکی بە نسیب کردووە، من وەکو موسلمانێك وەکو کوردێکی موسلمان، وەکو دڵسۆزێك بۆ میللەتی خۆم بۆ وڵاتی خۆم زۆر پێدڵخۆشم، بە تایبەتیش کە بیستم تەبایی هەیە لە نێوان قیادەی سیاسی کورددا. هیچ مللەتێك بە درێژایی مێژوو، هیچ شتێکی باشی بۆ نەکراوە، هیچ هەنگاوێکی ئیجابی بۆ نەدراوە بەبێ برایەتی و تەبایی. بەڕاستی من کە لە سجن بووم جار جار ڕۆژنامەیان بۆ من هێنای، هەندێك هەواڵ و دەنگوباسمان کە بیست، ئەم دواییانە کە میللەتی کورد نێو ماڵی خۆی ڕێکخستووە و تەرتیب کردووە، وە لەبەر ئەوەی کە نێو ماڵی خۆی ڕێکخستووە و تەرتیب کردووە، دەتوانێت لە بەغداشدا لە حکومەتی مەرکەزیشدا پشك و بەشی باشی هەبێت، چونکە هەر

کەسێك بۆ خۆی هەبوو، دەتوانێت بۆ خەڵکیش هەبێ، بەڵام کەسێك بۆ خۆی نەبێ، مەداری خۆی پێساز نەکرێ هیچیشی بۆ خەڵك پێ ناکرێ، ئەوە بەڕاستی بۆ ئێمە نیعمەتێکی گەورەیە، ئەو نیعمەتە دەبێ بە سوپاس و ستایش پێشوازی لێ بکرێت، خوای پەروەردەگار دەفەرمووێ:﴿**وإذ تأذن ربكم لئن شكرتم لأزيدنكم ولئن كفرتم فإن عذابي لشديد**﴾، شوکرانەی نیعمەت زانایان دەڵێن سێ شتە: یەکەم ئەو نیعمەتە بە دڵ وە بە عەقڵ موقتەنیع بی وە قبوڵت بکە ئەو نیعمەتە لە خواوەیە، بە زمان سوپاس و ستایشی خوا بکەی، بە کردەوەش ئەو نیعمەتە لە ڕەزامەندی خوادا بەکاربێنی، بەو شێوەیە کە شەرعی خوا فەرمویێتی. خوای پەروەردەگار میننەت دەکات لەسەر قورەیش، کە قورەیش کاتی خۆی مەڵبەندی عەرەب بوون، میننەتیان لەسەر دەکات بە دوو شت، یەکەم کە ئەمان و ئاسایشی بۆ ڕەخساندوون، بەوەی کەعبەی پیرۆزەوە، دووەم کە لە ڕووی ئابوورییەوە گرفت و کێشەی ئابووری بۆ چارەسەرکردوون، واتە نان و ئەمانی بۆ دابینکردوون، دەفەرمووێت: بسم الله الرحمن الرحيم: ﴿**لإيلاف قريش، إيلافهم رحلة الشتاء والصيف، فليعبدوا رب هذا البيت الذي أطعمهم من جوع وآمنهم من خوف**﴾.

ئەمڕۆ میللەتی کورد ئەمن و ئاسایشێکی باشی هەیە لە وڵاتی خۆی، ئەمە نیعمەتێکی زۆر گەورەیە، پاشان لە ڕووی ئابوورییەوە بوژانەوەیەکی باشی هەیە، ئەوەش نیعمەتێکی دووەمی زۆر گەورەیە، ئەو نیعمەتانە دەبێ بە سوپاس و ستایش بۆ خوا کردن دەبێ بە بەکارهێنانی نیعمەتەکان لە ڕەزامەندی خوادا پێشوازییان لێبکرێت وە ئومێدیشم وایە کە میللەتی ئێمە بە قیادەی سیاسییەوە، بە مامۆستایان و زانایانەوە، بە قەڵەم بەدەست و نووسەرانەوە، بە هەموو چین و توێژەکانەوە دەستبار بۆ یەکتر بگرین، شایستەی ئەوەبین، خوای پەروەردەگار، نیعمەتی گەورەتریشمان بەسەر دابڕێژێت، چاکەی گەورەتریشمان لەگەڵ بکات، وەکو وەعدی داوە﴿**لئن شكرتم لأزيدنكم**﴾. ئەگەر سوپاسم بکەن بۆتان زیاد دەکەم، وە من بە ڕاستی گەشبینیشم ئومێدەواریشم کە میللەتی موسلمانی کوردستانمان بەو شێوەیە دەبێ کە شایستەی ئەوە بێ، خوای پەروەردەگار لە چاکە و نیعمەتەکانی خۆی بۆی زیادکا، پاشان دەمەوێ ئەوەش بۆیە کە ئەمڕۆ کەسانێك هەن حەسوودی بە میللەتی کورد دەبات، من ئاگادارم، دیارە میللەتی کورد خوای پەروەردەگار ئاوڕێکی لێداوەتەوە، دوای ئەوە کە زۆر چەوسێندراوەتەوە و زۆر بێبەشکراوە و مافی پێشێلکراوە، ئەو ئاوڕپێدارەوەی خوای پەروەردەگار لوتفێکی خواییە، دەبێ برایانی موسلمانمان لە عەرەب، لە تورکمان، لە وڵاتانی دەرەوە و دراوسێ، دەبێ ئەوانیش خۆشحاڵ بن، کە ئەوە بەشێك بەشێك لە میللەتی موسلمانی برایان، خوای پەروەردەگار چاکەیەکی لەگەڵ کردوون، نیعمەتێکی بەسەردا ڕشتوون، بەڵام میللەتی کوردیش دەبێ بە تایبەتی قیادەی سیاسی، دەبێ دووربین بێ، سینگ فراوان بێ، لێزان بێ، بە ڕاستی من دڵخۆش بووم بە هەندێك هەواڵ کە قیادەی سیاسی کورد دەیەوێ هەندێك هەنگاو بنێ بەرەو کرانەوە لەگەڵ ئەو خەڵکانەی دیکەی، ئەو میللەتانە، ئەو نەتەوانەی تر کە لەگەڵیدا دەژین لە عێراقدا، با ئێمە پەند لەو خەڵکانە وەربگرین کە کورد و غەیری کوردیان بێبەش دەکرد، تەنیا دەیانویست، هەموو شتێك بۆ خۆیان بێت، هەموو شتێك پاوان دەکرد، ئێمە دەبێ پەندیان لێوەربگرین، با ئێمە بەرەو پێشیان بچین، با بە ڕۆحی ئینتیقام و تۆڵەوە لەگەڵ خەڵکدا مامەڵە نەکەین، بەڵکو بە ڕۆحی لێبوردن و سینگ فراوانی وە من پێشم وایە من لە زۆر کەسم بیستووە، لە زۆر کەسی عەرەب و تورك و غەیری کورد کە میللەتی کورد مەشهورە بە دوو شت، بە ئازایەتی وە بە دڵپاکی، دڵپاکی و دڵسۆزی، لە زۆر کەسم بیستووە، میللەتی کورد لەوە قازانج دەکا، بە تایبەتی کە ئێستا هاتیە دی، ئێستا با بە قازانجی کورد هەڵی کردووە، إن شاو الله هەموو لایەکیش لەبەر ئەوە

کە ئێستا ڕەئیی خەڵك تێدەخوێنرێتەوە، ئەوە بۆ منێکی موسلمان و ئیسلامی زۆر جێی خۆشحاڵییە، هەر کاتێك میللەت تێی بخوێنرێتەوە، میللەت ڕێزی لێبگیرێت، میللەت قسەی لێوەربگیرێت، ئەو میللەتە ئەو قیادە سیاسییە بەرەو سەر ڕاستی دەچێت، بەڵام هەر کاتێك قیادەی سیاسی وەکو ڕژێمی پێشووی عێراق تەنیا بە عەقڵی خۆی وە بە عەقڵی ئەوانەی کە جەماعەتی (ئەشهەد و بیلاهن) وە هەر دەستی بۆ لە ئەستوو دەدەن وە (نەئـ)یان نییە لەبەرامبەر هیچ بڕیارێکیدا، بەو شێوەیە جوڵایەوە سەری هەر لە شۆڕتر دەردەچێ وە هەر تووشی گرفتار و نسکۆ و نەهامەتی دێ. ئەوە زۆر جێی دڵخۆشییە، کە ڕێگە دەدرێ هەڵبژاردن بکرێ، ئەوە تەتبیقی ئایەتی خوای پەروەردەگارە ﴿**وأمرهم شورى بينهم**﴾. خوای پەروەردەگار ئەو ئایەتەی فەرموو لە کوێ؟ دەفەرمووێ لە وەسفی موسلمانانە دەفەرمووێ:﴿ **والذين استجابوا لربهم وأقاموا الصلاة وأمرهم شورى بينهم ومما رزقنهم يوفقون**﴾ ﴿**أمرهم شورى بينهم**﴾،یەعنی کاروباریان بە شوّرا و بە ڕاوێژ و بە پرس و ڕایە بەیەکتر خستوویەتە نێوان نوێژ و زەکاتەوە، نوێژ و زەکات دوو ڕوکنی ئیسلامن، واتە خوای پەروەردەگار دەفەرمووێت ئەی موسلمان، میللەتی موسلمان بزانە کە کاروبار بەڕێوەبردنیشت بە ڕاوێژ و پرس و ڕا بێ بەیەکتر وەکو نوێژ و زەکات لەسەرت فەرزە، ڕوکنی دینەکەتە.

ئێمە ئەگەر بەو ئاراستەی کە دەستمان داوەتێ، ئا وا بڕۆین وە هەر کەسێك لە شوێنی خۆی ڕێزی لێبگیرێت، مەجالی پێبدرێت وەکو ئێستا ئەم کۆبوونەوە جەماوەریە دیارە هەردوو ئیدارەکان هاوکاریان کردوون، ئێمە سوپاسیان دەکەین بەس بۆ خۆشیان قازانج دەکەن، هەتا زیاتر مەجال بە غەیری خۆیان بدەن کاربکەن، بجوڵێن ئەوە زیاتر ئیسباتی ڕەسەنایەتی خۆیان دەکەن وە ئیسباتی ئەوە دەکەن کە ڕاست دەکەن لەگەڵ میللەتی خۆیاندا، لە خەڵکی ئیسلامی، خەڵکی دیندار، خەڵکی کە دەڵێ دەبێ بەدوای (محمد المصطفى) بکەوین، خەڵکی کە دەڵێ دەبێ کیتابی خوا حاکم بێ لە نێو جەرگەی ئەم میللەتە، ڕەگ و ڕیشەیان بە ناخی ئەم وڵات و میللەتەدا دەچێتە خوار، لەبەر ئەوە خاوەنن، بەشدارن، ساحب پشك و بەشن، جا ئەگەر ئا وا بین ئەو کاتە وەکو خوای پەروەردەگار فەرموویەتی: ﴿**فأما الزبد فيذهب جفاءً، وأما ما ينفع الناس فينقص في الأرض**﴾. چی سوودی هەبێ بۆ خەڵك، چ لە منی ئیسلامی، چ لە غەیرێکی دیکە ئەگەر ئەوی شتێکی باشی پێی بێ، ئەوە دەچەسپێت، ئەگەر من هەڵەیەکم هەبێ، هەڵەکە فەزح دەبێ و لادەچێ، ئەگەر مەجال بە یەکتر بدەین، ڕێز لەیەکتر بگرین، چی چاکە و چی بە کەڵکە بۆ خەڵك و میللەت ئا ئەوە دەچەسپێت، وە چی بە کەڵك نایێت و چی لەگەڵ میللەت ناگونجێ و چی لەگەڵ بەرژەوەندییەکانی خەڵك تێکدەگیرێ ئا ئەوە لادەچێت وە بە تەئکید ئێمەی موسلمان و دیندار کە میللەتەکەمان میللەتێکی موسلمانە، دڵنیایین کە هەرچی شەریعەتی خوا فەرموویەتی هەرچی لە (کتاب الله)دا هاتووە، هەرچی لە سوننەتی (محمد المصطفى)دا هاتووە خێر و قازانج و سەربەرزی و بەختەوەری دونیا و قیامەتی هەموو خەڵکێکی تێدایە، بە موسلمان و غەیری موسلمانەوە، چونکە ئیسلام تەنیا بۆ موسلمانان نەهاتووە، خوای پەروەردەگار دەفەرمووێ: ﴿ **كنتم خير أمةٍ أخرجت للناس تأمرون بالمعروف وتنهون عن المنكر وتؤمنون بالله**﴾. ئێوە باشترین کۆمەڵن، باشترین ئوممەتن ئەی ئوممەتی موحەممەد بۆ هەموو مرۆڤایەتی پەیداکراون، هەرچی چاکەیە دەیچەسپێنن و شتی خراپە ڕیشەکێش دەکەن، لادەبەن لە هەر قۆناغە بە شێوەی خۆی هەر شتە بە شێوەی خۆی وە ئیمان بە خوای پەروەردەگار دێنن، ئیمانی خستووتە دوا تاکو تێبگەیین ئیمانێك لای خوا ئیمانە، ئیمانێك ئیعتیباری پێدەکرێ کە خاوەنەکەی وا لێ بکا چاکە بچەسپێنێ و

خراپە لابەرێ چ لەسەر ئاستی تاك، چ لەسەر ئاستی خێزان، چ لەسەر ئاستی دێهات، چ لەسەر ئاستی شار و چ لەسەر وڵات.

وە لە کۆتاییشدا دەڵێم کۆتایی قسەکانم بەوە دێنم، تۆزێك ئارامی بپارێزن، من کە ڕۆژێك دیارە دەنگ و باستان بیست تەئخیر بووم، لەبەر ئەوە بوو کە هەندێك مەرجیان دیاری کردبوو، ئەو مەرجانە دیارە من لام ڕەفزبوو، پێم گوتن، گوتم ئەگەر سەد ساڵی دیکە لە سجن بم، من بۆ ئامادە نیم ئەوانەی ئیمزا بکەم. دواییش ئەو برادەرە کە دیارە بەرپرس بوو لای ئەمریکییەکان، کۆلۆنۆلێك بوو گوتی: "فلان کەس من بەڕاستی سەرسامم بە هەڵوێستی تۆ، چونکە هەر کەسێك لێرە گوتومانە برۆ با بەردت دەین، ئەگەر پەنجا مەرجیشمان بۆ دانابوایە هەر تەماشاشی نەکردووە، یەکسەر ئیمزای کردووە، من پێم سەیرە تۆ دوای دوو ساڵ زیندانی لە ژوورێکی دوو بە دوو (دوو و سی سانتیم بە دوو و سی سانتیم) دەڵێی دەچمەوە ژوورەکەم من ئامادە نیم، ئەمانە ئیمزا بکەم" گوتم بەڵێ، گوتی: "من بە ڕاستی سەرسامم وە بۆ من شەڕەفە کە تۆم ناسی"، گوتم سوپاست دەکەم، من هەر موسلمانێکم، کوردێکی موسلمانم، گوتی: "بەڵام من خوزگە سەلاحییەتم ببوایە ئێستا مەرجەکان هەموو لادەدەم، پیاوی وەك تۆ ناوێ لە سجن بمێنێتەوە"، من سوپاست دەکەم، ئەی تۆ پرس بە کێ دەکەی؟ وام زانی تۆ مەسئوولی قسە بەدەستێکی؟ "نا من جەنەڕالێکم هەیە لە پشتەوە، لەبەر ئەوە ئەگەر ئەو ڕازی نەبێ"، جا گوتم ئەگەر تۆ جەنەڕالێکت پێیە، من (رب العلمین)ێکم پێیە، ئینجا گوتم ئەگەر تۆ دیارە سەلاحییەتت نییە، سەلاحییەتت سنووردارە، منیش بەڕاستی سەلاحییەتم نییە شتێك ئیمزا بکەم، پێچەوانەی دین و عەقیدەم بێ، پێچەوانەی دینی میللەتەکەم بێ، لەبەر ئەوە دەچمەوە ژوورەکەی خۆم، ئا وا جلوبەرگی کوردی لەبەرم کردبوو حازر، وام زانی هیچ شەرت و مەرجی نییە؟ پێشم گوت برادەر یەك شتت پێبلێم، گوتی بەڵێ، گوتم وام زانی عوزرم بۆی دێننەوە؟ گوتی چۆن؟ گوتم وام زانی لەبەر ئەوەی دوو ساڵە منتان لە بەلاش گرتووە، خۆتان بیست جار بە منتان گوتووە، داوای لێبوردنتن لێدەکەین تۆ بە بەلاش گیراوی، بە زوڵم لێرەی، نازانین بۆ لێرەی؟ کە دەم گوت باشە کە ئێوە نازانن بۆ لێرەم؟ من چۆن بزانم؟ دەیان گوت ڕاست دەکەی بەس سەرەوەمان دەزانێ، من پێم گوتن کە ئەگەر تۆ ئەگەر ئێوە تۆ مەعزوری لەبەر ئەوەی کە لە سەرەوەت جیهەتێك هەیە، منیش مەعزورم لەبەر ئەوە خوای پەروەردەگار ڕێگە نادا شتێك ئیمزا بکەم پێچەوانەی دینەکەم بێ، لەبەر ئەوە دەچمەوە ژوورەکەی خۆم. دوایی کە هاتین دوێنێ، دوێنێ هات لەگەڵمان هات، زۆر بە ڕێزەوە بە حەققەت هێنایەنی بۆ ریئاسەی مەجلیسی وزەراو، لە دوای ئەوەی کە تەبعەن لێرەوە دەبێ سوپاسی کاك پۆشۆ ئیبراهیم، مامۆستا پۆشۆ ئیبراهیم دزەیی دەکەم، پڕ بە دڵ کە دوێنێ ئەو پێشوازی کردم، لە ریئاسەی مەجلیسی وزەراو وە دەعوەتی کردین لەماڵەوە زۆر ڕێزی گرتین زۆر سوپاسی دەکەین بە ڕاستی، کە لە کاتی خوا حافیزەدا کۆلۆنۆلەکە گوتی: "فلان کەس"، گوتم بەڵێ، گوتی: "تۆ لای من پیاوێکی بەڕێزی من یەك قسەم هەیە، پێش خوا حافیزی، تۆ وا ئازادی"، گوتم بەڵێ، گوتی: "قسەکەم ئەوەیە هیوادارم دەنگوباسی چاکت ببیستم؟ هیوادارم لە ڕۆژنامەکان کردەوەی باشی تۆ بخوێنمەوە؟"، گوتم سوپاسی هەستی دڵسۆزانەت دەکەم، با منیش قسەی خۆم پێت بڵێم پێش ئەوەی بڕوی، گوتی: "بەڵێ"، گوتم منیش دڵنیات دەکەم ئەو کردەوە باشانەی کە پێش سجن بە زوڵمەکەم لەسەری بووم، کە دەچمەوە زیاتر پەرەیان پێدەدەم خوا پشتیوان بێت، گوتم شاهیدیشمان شاهیدیشم لەسەر ئەوە کە ئێمە کردەوەی باشمان بوو لە نێو میللەتی خۆماندا، ئەوەیە کە خۆپیشاندان کراوە لە

شارەکان پەنجا هەزاری، سی هەزاری، ئیمزا کۆکراوەتەوە، پاشان ئێمە کە بەشداری کراوە لە هەڵبژاردنەکاندا لەبەر ئەوە، هەرچەندە منیش لەویٚ نەبووم، ڕەنگە خەڵکێك حەزەری کردبێت کە کۆمەڵی ئیسلامی ڕەنگە قاچاغ بێت، ڕەنگە گەر دەنگ بدەم بۆ کۆمەڵی ئیسلامی تووشی ئاریشە و گرفت بم، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا کۆمەڵی ئیسلامی ئەوە تا ئەوەندە دەنگی هێناوە، شەش ئەندامی لە پەرلەمانی کوردستاندا هەیە، دووشی لە ئەنجوومەنی نیشتیمانی لە بەغدا هەیە، کەواتە ئەوەش باشترین شاهید و بەڵگەیە کە ئێمە کردەوەی باشمان هەبووە پێش سجن، بۆیە خەڵك دەنگی بۆ داوین، بۆیە لە دڵی جەماوەری خۆمان داین. گوتی: "ڕاستە، من ڕێزی خۆم دووبارە دەکەمەوە، خوا حافیز"، خوا حافیز. جا برایان و خوشکان و دایکان، گەنجە خوێن گەرمەکان، خوشکە بەشەرمەکان، دایکە دڵ نەرمەکان، باوکە بەڕێزەکان، مامۆستا و زانا دڵسۆزەکان، هەموو لایەك، من جارێکی دیکە سوپاسی خۆم و سوپاسی هەموو برایان لە قیادەی کۆمەڵی ئیسلامی، لە بنکە و بارەگاکان بۆ هەموو لایەکتان دووبارە دەکەمەوە وە بۆ هەر کەسێك کە وەکو گوتم ئەگەر بە دوعاییێکی خێر بووە، ئەگەر بە فرمێسك ڕشتنێك بووە، زۆر شتم بیستووە، بە هەر شێوەیەك وا هاودەردی کردوون، بە خۆپیشاندانێك بووە، بەو هەموو ناڕەحەتی و گەرمی چێژنەی ئێستاتان بووە، کە زۆر خۆتان ئەزیەت دا، بە ڕاستی یەعنی منتان شەرمەزاری خۆتان کرد، یەعنی من ترسام لەوەی یەکێك خوا نەخواستە لاقێکی بشکیٚ، خوا نەخواستە یەکێك لە بردده ژێر پێیاندا تووشی ناڕەحەتی بێت، ئەو کاتە گوناهبار دەبووم، یەعنی زۆر سوپاسی هەموو لایەکتان دەکەین، لێتان مەمنوونین، هیواداریشم تەشی بردنەوەتان لەگەڵ تەشی هێنان جیا بیٚ، واتە بە شێوەیەکی ڕێك و پێك بیٚ، ئیتر ئەزیەت نەدەن وە منیش دڵ ناڕەحەت نەکەن بەهۆی ئەزیەتی خۆتان، ئەگەر نا، من ئەگەر لە ژێر دەست و پێشتاندا پروشابامەوە بە خوا هەر سوپاسی خوام دەکرد، دەمزانی دڵسۆزیتانە، ئەگەر نا، من ئەگەر لە ژێر دەست و پێشتاندا پروشابامەوە بە خوا هەر سوپاسی خوام دەکرد، دەمزانی دڵدانە، بەڵام من تەبعەن یەك ئامۆژگاری برایانە و دڵسۆزانەش هەیە، ئەویش ئەوەیە دینی خوای پەروەردەگار وەك چۆن حەماسەت و دڵگەرمی و دڵسۆزی پێویستە، هێندەش عەقڵ و لێزانی و حیکمەت و دانایی پێویستە، ئەسحاب خوا لێیان ڕازی بیٚ، هاوەڵانی بەڕێزی پێغەمبەر خوا لێیان ڕازی بیٚ، وەکو چۆن دڵسۆز بوون بە حەماسەت و بە شەجاعەت بوون، حەکیم و لێزانیش بوون، ئێمەش وا ئەبین، ئێمەش بە دوای ڕێ و شوێنی هاوەڵە بەڕێزەکانی پێغەمبەر بکەوین (علیه الصلاه والسلام) بە دوای ڕێ و شوێنی زانا و پێشەوایانیان بکەوین، کە هەم دڵگەرم و ئازا و بە حەماسەت بوون.

3-(گوتارا ژمارە 3) [1]

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمدلله وصلى الله تعالى وسلم وبارك على رسول الله محمد وآله المهتدين بهداه

جەماوەری موسلمانی بەڕێز و خۆشەویستمان لە هەندەران بە گشتی و بە تایبەت ئەندامان و دۆست و لایەنگرانی کۆمەڵی ئیسلامی، السلام عليكم ورحمه الله وبركاته، بە پێویستی ئەزانم کە بە بۆنەی ئەم هەڵبژاردنە

---

[1] ئەڤ گوتارە ل سالا 2009 هاتییەگوتن. ژ مالپەریٚ:www.komalnews.net

گرنگەی، کە لە پێشمانە بۆ هەڵبژاردنی ئەنجوومەنی نوێنەرانی عێراق، چەند قسەیەکی برایانە و دڵسوزانەتان ئاراستە بکەم.

یەکەم گومانی تێدا نییە، کە هەر کامێك لە ئێوە مەگەر بە دەگمەن، ئەگەر نا لەبەر بارودۆخی ناهەمواری هەرێمی کوردستان، وڵات و نیشتیمانی خۆتان بەجێهێشتووە و ڕووتان لە ژیانی خەریبایەتی کردووە، جا کە ئەوەی لە ڕووی سیاسییەوە، بارودۆخی سیاسی ناچاری کربێ، ئەوی لە ڕووی ئەمنییەوە، ئەوی لە ڕووی ئابوور و ژیانی گوزەرانەوە لەبەر بێکاری، بەهەر حاڵ، وەکو من ئاگادارم زۆربەی هەرە زۆری خوشك و برایانی کوردمان لە هەندەران بە ناچاری ڕێگای ژیانی ئاوارەیی و کۆچ و کۆچباریان گرتووەتە بەر. ئەم حەقیقەتە دەبێ ئێوە ئاگادار بکا، واتان لێبکا، کە هەمیشە لە بیری ئەوەدا بن، ئەو واقیعەی کە لە چەنگی ڕاتان کردووە وە بێزاری کردوون، لە بیری چارەسەریدا بن، لە بیری گۆڕینیدا بن، لە بیری چاکسازی و پاکسازی تێکردنیدا بن. پێغەمبەر (سەلات و سەلامی خوای لەسەر بێ) دەفەرمووێ: ((ألا كلكم راع وكلكم مسئوول عن رعيته)) ئاگاداربن، هەر کامێك لە ئێوە چاودێرە وە بەرپرسیاریشە بەرامبەر بە خەڵك و کۆمەڵگای خۆی، ئێوەش پێویستە لەوێوە چاوێکتان لەسەر ئەم واقیعەی ئێرە بێ وە خۆشتان لە بەرامبەریدا بە بەرپرسیار بزانن.

یەکێك لەو میکانیزمە گرنگانەی کە هەموو لایەك ئێستا لەسەری پێکهاتووین بۆ چاکسازی و پاکسازی و گۆڕانکاری، بریتییە لە پەنابردن بۆ بەر سندوقەکانی دەنگدان لە مەسەلەی هەڵبژاردن، کە دیارە ئەوەش حەقیقەتێکی شەرعییە، بەر لەوەی بنەمایێکی دیموکراسی بێ، لە ڕاستیدا حەقیقەت وەکو بنەمایێکی شەرعییە، خوا سبحانە وتعالى کاروباری موسلمانان دەگێڕێتەوە بۆ ڕاوێژ و مەشوەرەتکردنی خۆیان، وەکو دەفەرمووێ: ﴿**وأمرهم شورى بينهم**﴾ کاروباری موسلمانان پێویستە لە نێو خۆیاندا بە ڕاوێژ بەڕێوە بچێ و ئیدارە بکرێ، کە دیارە یەکێك لە میکانیزمەکانی ڕاوێژکردن یاخود کۆتا قوناغی ڕاوێژکردن، بریتییە لە یەکلاییکردنەوی مەسەلەکان بە دەنگدان، وە ئەوە کە خەڵك و کۆمەڵگا بەرپرسانی خۆی وە مشورخورانی خۆی بۆ خۆی هەڵبژێرێ، لە ڕاستیدا ئەوەش حەقیقەتێکی گەورەی ئیسلامە، کە ئەگەر تەماشای قورئان بکەین، هەموو خیتاباتی خوا سبحانە وتعالى چی لە قۆناغی مەککەدا، چی لە قۆناغی مەدینەدا لەگەڵ خەڵکە. لە قۆناغی مەککەدا خوا دەفەرمووێ: ﴿**يا بني آدم، يا أيها الإنسان، يا أيها الناس**﴾ وە لە قۆناغی مەدینەشدا خوا سبحانە وتەعالا دەفەرمووێ: ﴿**يا أيها الناس، يا أيها الذين آمنوا**﴾. کەواتە دواندنەکانی خوا سبحانە وتەعالا ڕوویان لە خەڵکە، خەڵك بە پلەی یەکەم بەرپرسیارە وە خەڵك بەرپرسیارە بەرامبەر بە دینی خۆی، بەرامبەر بە ژینی خۆی وە بۆ دیارکردنی مشورخۆران و بەرپرسانی خۆی.

مەسەلەی دووەم ئەوەیە، کە ئێوە لەوێ لە ژیانی خەریبایەتی و ئاوارەیی دەژانین، کو موعاناتتان زۆرە، ناڕەحەتی و گرفتاریتان زۆرە، لە ڕاستیدا خۆشترین ژیان ئەوە، کە ئینسان لە باوەشی گەرم و پڕسۆزی میللەتی خۆیدا بێت و لەسەر خاك و نیشتیمانی خۆی بێ، ئێمە تەقدیری حاڵەتی نەفسی دەروونی ئێوە دەکەین وە هەڵومەرجی سەختی ژیان و گوزەرانتان دەکەین، بەڵام بێگومان بۆ ئینسانی موسلمان ژیان تاقیگەیە، جا چ لە زێد و نیشتیمانی خۆی بێ، چ لە دەرەوە بێ، چ لە گرتووخانە بێ، چ ئازاد بێ، چ دیل بێ، چ هەژار بێ، چ دەوڵەمەند بێ، چ بەرپرس بێ، چ با بە یەکێك سادە بێت و هیچ بەرپرسیاریەتییێکی لە ئەستوودا نەبێت، ژیانی دونیا تاقیگەیە، ئێوە لەوێ بەڵێ هەلومەرجی ژیانتان جیایە لە هی ئێرە تا ڕادەیەك دەستتان بەستراوە، تا

ڕادەیەك ژیانتان بە سەختی دەگوزەرێ بەتایبەت کەسێك کە بیەوێ ژیانێکێ بێمننەتانە بژیێت، دوور بێ لەوە کە بێیاسایی بکات، کە بە تەئکید بێیاساییکردنیش لەو وڵاتانەدا وێڕای ناشەرعیبوونی گرفتاری دیکەشی بەدواوەیە، سزای بەدواوەیە، بەڵام هیچ کام لەو شتانە نابێ وا لە ئێوە بکا، کە لە بەشداریکردنتان لە پڕۆسەی دەنگداندا سارد ببن یان سستی و تەمبەڵی بنوێنن، چونکە دڵنیابن هەر کەسێك شایەتیەکی باش نەدا لە جیاتی ئەو شایەتیەکی بە ناحەق دەدرێ بەتایبەت، کە بەداخەوە ڕێژەی تەزویر و فرت و فێڵ زۆرە، ئیرادەی خەڵك زۆر تەزویر دەکرێ، بۆیە هەر کەسێك نەچێ شایەتیەکی بە حەق بدا، با دڵنیا بێ، لە جێی ئەو شایەتیەکی بە ناحەق دەدرێ، یاخود هیچ شایەتیەك نادرێ وە سەرەنجام تا تەرازووی ئەوانە، کە پێمان وایە پارێزگاری دەکەن لەم بارودۆخە وەك خۆی بمینێتەوە بە گەندەڵییەوە، بە ناعەدالەتییەوە بە بێ سەروبەرییەوە، تا تەرازووی ئەوانە قورس دەبێ، کەواتە با هیچ کەس سەختی بارودۆخی ئەوێ ناهەمواری، ئەوێ گرفتاریەکان نەکاتە بیانوو و پاساوی بەشداری نەکردن لە پڕۆسەی دەنگداندا.

مەسەلەی سێیەم بە نیسبەت ئێمەشەوە، وەکو کۆمەڵی ئیسلامی خۆتان ئاگادارن هەموو لایەك ئەمجارە ئێمە بە لیستی سەربەخۆی خۆمان بە لیستی ژمارە (352) هاتووینەتە مەیدان، ئێمە بەڕاستی چاوەڕوانیمان بە کێ هەیە؟ لە خەڵکی موسلمان هەیە، لەو کەسانە هەیە کە لەم وەزعە ناڕازین، بێزارن، بەگلەیین وە دەیانەوێ میللەتەکەمان بگەڕێتەوە سەر ڕەسەنایەتی ئیمانی و ئیسلامی و کوردایەتی خۆی، چاوەڕوانیمان لەو خەڵکە هەیە، کە لەگەڵماندا هاوکار و دەستبارگربن وە بە هەموو لایەك کاری بکەین، کە دەنگی موسلمانانەی کورد لە بەغدا دەنگێکی زەلالتر بێ، بەهێزتر بێ وە سەنگی موسلمانانەی کورد موسلمانێتی کورد بەهێزتر بێ، بە قورستر بێ، تاکو کۆمەڵێك گلەیی و ناڕەزایی کە ئێمە هەمانە، کۆمەڵێك ڕەخنە و بێزاری کە هەمانە لەسەر سیاسەتی ڕابردووی سیاسەتمەدارانی کورد، کاربەدەستانی کورد، ئەو ئیشکالانە، ئەو کەم و کوڕییانە چارەسەرکەین، ئێمە چاوەڕوانیمان لە خەڵکی موسلمانی خۆمانمان هەیە، کە لەگەڵماندا دەستبارگر و هاوکاربن بۆ هێنانەدی ئامانجە شەرعییەکان. ئێمە دەمانەوێ بەڕاستی خەڵکی عێراق بەگشتی، بەتایبەتی خەڵکی هەرێمی کوردستان وە خەڵکی عێراق بە هەموو پێکهاتەکانیەوە زیاتر دینداری و موسلمانەتی لە خۆیاندا تۆخکەنەوە، دەمانەوێ کە هاوکار و دەستبارگری خەڵك ومیللەتەکەمان بین، کە بگەڕێینەوە بۆ باوەشی پڕسۆزی ئیسلام و ئیمان و قورئان و سوننەت.

ئێمە پێمان وایە بە ئەندازەی ئەوە، کە خەڵکی عێراق بەگشتی و خەڵکی هەرێمی کوردستان بەتایبەتی دەگەڕێنەوە بۆ پابەندی بە شەریعەت ڕاستە ڕێی خۆیان دەگرنەبەر وە ڕێی برایەتی، ڕێی ئاشتەوایی، ڕێی تەبایی، ڕێی عەدالەت دەگرنەبەر. بۆیە چاوەڕوانیمان ئەوەیە کە لە هەموو لایەك، کە بڕواتان بە ئیمان و ئیسلام هەیە، بڕواتان بە شەریعەتی خوا هەیە، ئەو کار و پڕۆژە ئیسلامیمان لەگەڵ بەرەو پێشەوە بەرن، سەنگ و قورسایی دەنگی ئیسلام و موسلمانەتی لە ئەنجوومەنی نوێنەرانی عێراقدا بەهێز و قورستر کەن.

لە کۆتاییشدا دەڵێم بێگومان هەر کامێك لە ئێوە کە دێ بۆ لای سندوقەکانی دەنگدان، دەبێ ئیش و کار بەجێ بهێڵێت، دەبێ کرێ سەیارە بدات لەو شار بۆ ئەو شار، تووشی ناڕەحەتی دەبێ، تووشی گرفتاری دەبێ، بەڵام هەموو ئەو ناڕەحەتی و گرفتاری و پارە خەرجکردن و سەرئێشانە، بەڕاستی بچووکترن لەو ئامانجە گەورەی کە ئەوە دیدێکە، ئەوەش بریتییە لە بەشداریکردن لەو پڕۆسە گرنگەدا. چی وەکو کورد بەگشتی، چی

وەکو تەوژمی ئیسلامی وە سەرخستنی پرۆژەی ئیسلامی بەتایبەتی، کە ئێمە پێمان وایە کاتێك میللەتی کوردی موسلمان، تەوژمی ئیسلامی تێدا بەهێز دەبێ وە شەریعەت لە ژیانی تاکی و خێزانی و کۆمەڵایەتی و سیاسیدا ڕەنگدەداتەوە، ئەو کاتە میللەتی کورد دەنگی دلێرتر دەبێ وە ڕێزەکانی پتەوتر دەبێ وە بەڕاستی پشت بە سەنەدێکی بە قوەتتر دەدا وە لە بەرامبەر خەڵکدا، لە بەرامبەر نەیاراندا بێمننەتتر دەبێ، چونکە بێگومان ئێمە کاتێك دەگەڕێینەوە بۆ شەریعەت، شەریعەت هەمیشە لای مەزلوومە، لای خاوەن حەقە، ئێمەش وەکو میللەتی کوردی موسلمانی بەشە کوردستانی عێراق، خۆمان بە میللەتێکی مەزلووم و ستەم دیدە دەزانین، کەواتە تا زیاتر پشت بە شەریعەتەوە بدەین، تا زیاتر بگەڕێینەوە بۆ شەریعەت، هەم بۆ دواڕۆژمان خێرترە، بە تەئکید ئەوەش نەبێ موسلمانەتی خۆمان ناهێنینە دی وە ئیسبات ناکەین، هەم بۆ دونیاشمان خێری زیاتر تێدا هەیە وە دوژمن و ناحەزەکانیشمان کەمتر دەتوانن شانی پرسیارمان لەسەر دابنێن، کەمتر دەتوانن بیانوومان پێ بدرێن وە بەڵگەمان بەهێزتر دەبێ.

بە هیوای ئەوە کە لە ڕۆژی دەنگداندا خوشك و برایانی موسلمانان لە هەندەران زۆر بە گەرم و گوڕ و زۆر بە دلسۆزییەوە بەرەو سندۆقەکانی دەنگدان بێن وە لەگەڵ ئێمەشدا کار و پرۆژەی ئیسلامی بەهێز و پێزتر کەن، لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان، لەسەر ئاستی عێراق بەرەو پێشەوە بەرن وە سەنگ و قورسایی دەنگ و سەدای ئیسلامەتی و موسلمانەتی میللەتی کورد وە خەڵکی عێراق لە ئەنجوومەنی نوێنەرانی عێراقدا بەهێز و پێز و قورستر و بیستراوتر کەن. خوا سەرەنجامی هەموو لایەکمان خێرکا، هەموو لایەکتان بەو خوایە دەسپێرم، کە سپاردەزایە ناکا. وصلی الله تعالی علی محمد وعلی آله وصحبه أجمعین والحمد لله رب العلمین.

4-(گوتارا ژمارە 4) (1)

بەناوی خوای گەورە و میهرەبان

کۆمەڵانی خەباتگێری خەڵکی کوردستان

بە سڵاوێکی برایەتی گەرمەوە، پیرۆزبایی یادی ڕاپەرینە مێژووییەکەی خەڵکی کوردستانتان لێدەکەم، هیوادارم ئەم یادە گیانی خەبات و فیداکاری جووت بکاتەوە، سەروەرییەکانی شۆڕش و هێزی پێشمەرگەی کوردستان و ڕاپەرینی کۆمەڵانی خەڵك لە دڵ و دەروونماندا زیندوو ڕابگرێ، لە بیرمان بێ کە هەموو دەستکەوتەکانی ئیمڕۆی خەڵکی کوردستان، بەری شۆڕش و خەباتی هێزە سیاسییەکانی کوردستان، بەتایبەتی یەکێتی نیشتیمانی کوردستان و پارتی دیموکراتی کوردستان و هەموو بەشداربووانی شۆڕشەکەن، هەروەك بەری ئەو ڕاپەرینە مێژووییەنەشە. ئەو ڕاپەرینە قۆناغێکی نوێی شۆڕش و شێوەیەکی نوێی خەباتی شۆڕشگێرانی هێزی پێشمەرگە و کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان بوو، ئەو ڕاپەرینە کە تاجی سەرکەوتنی هێنایە سەر شۆڕشە پیرۆزەکەمان بە ڕێبەرایەتی یەکێتی نیشتیمانی کوردستان و پارتی بە دەرگەی یەکەم سازکراوە و ڕێکخراوە و هەڵگیرساوە وە بەڕێوەچووە. ئەو دەستکەوتە مێژووینەی ئیمڕۆی گەلەکەمان، ئەو دەستکەوتە مێژووییانەی ئیمڕۆی گەلەکەمان بە دابیکردنی فیدراڵ لە دەستووری عێراق و بەکردەوەش لە کوردستاندا بە پەرلەمان و

---

[1] تەلەڤزیۆنا گەلی کوردستان، کەناڵێ دهۆك، 5/3/ 2009.

حکومەتی هەرێم و دام و دەزگاکانی پاسدارانی شۆڕش و پۆلیس و ئاسایش و دەزگاکانی جیاجیاوە بەو هەموو زانکۆ و دەزگاکانی هۆشیاری و ڕۆژنامەگەری و چاپەمەنیەوە لەگەڵ ئەو هەموو ئاوەدانی و بازرگانی و بازاڕ گەرمی و پێشکەوتنی ئابووری و سەنعەتی و تیجاری و هەموو دەستکەوتەکانی تریش بەری شۆڕش و ڕاپەرینەکەن، بەری خوێنی گەشی شەهیدان و ڕەنج و فیداکاری کۆمەلآنی خەڵکی کوردستانن، کە بەڕێوەبەرایەتی پارتی و یەکێتی نیشتیمانی کوردستان و بەشداری هێزە سیاسییە شۆڕشگێڕەکانی بەشداربوو لە شۆڕشدا هاتوونەتە دی. ئەم ڕاستیانەی سەرەوەش دەبێ هاندەر بێ بۆ هەموو لایەك، بۆ پەرلەمان و حکومەتی هەرێم و هەموو دەزگاکانی حکومەت و هەموو زانکۆ و مەعهەد و هێزی چەکدار، بۆ ئەوەی پتر وە زیاتر خزمەتگوزاری بە کۆمەلآنی خەڵك پێشکەشبکەن، بۆ ئەوەی چاکتر ئازادی و سەربەستییە دیموکراتەکان دابینبکەن، بۆ ئەوەی هۆشیارانە و ژیرانە و دووربینانە ڕێبازی نوێ بدۆزنەوە و گەشەکردنی سیاسی و حیزبی و حکومی و هۆشیاری خوێندەواری و لایەنە جیاجیاکانی ژیان بگرنە بەر، لە یادی شۆڕش و ڕاپەرینەکەیدا پێویستە یادی شەهیدە نەمرەکانمان بکەین و زیاتر ئیهتیمام بە کەس و کارەکانیان بدرێ بۆ ئەوەی سەروەریەکانی لە بیر نەکەین، بەلآم لەسەر چەك و گوللەکانیشیان خەومان لێنەکەوێ، بەڵکو هاندەرمان بن بۆ بەدیهێنانی سەروەری نوێ و بەدیهێنانی جێبەجێکرنی هەموو ئاواتەکان و ئامانجەکانی گەلەکەمان، بە گەڕاندنەوەی ناوچە دابڕاوەکان لە کوردستان بۆ ناو هەرێم، بە چاکسازی و نوێسازی لە هەموو لایەکانی ژیانماندا، ئەو هەموو سەروەریانە هەر هاندەر بن بۆ پتر خزمەتکردنی کۆمەلآنی خەڵك و چاکترکردنی ژیانی سیاسی و ئابووری و خوێندەواری و تەندروستی گەلەکەمان و نیشتیمانەکەمان. ئیتر هەر شەکاوە بێ ئالآی ڕاپەرین و هەر زیندوو بێ یادی شەهیدی نەمرەکانمان.

5-(گوتارا ژمارە 5) [1]

هاونیشتیمانانی خۆشەویست

بەخێرهاتنی یەك بە یەکتان ئەکەم و سوپاسی ئەرك و ماندووبوونتان ئەکەم، من ئەزانم ئەم ماوەیە هەمووتان لە ژێر زەغتێکی زۆری ترساندن و هەڕەشە و چەواشەکاری ئیعلامیان بوون، ئێمە ئەزانین و ئاگادارین بە هەموو شێوەیەك ئیغراو ئەکرێن بۆ ئەوەی دەست لە بڕواکانی خۆتان هەڵگرن و بەیعەت بە سەرکردە و پتە سیاسییەکان بکەنەوە، ئاگادارین ئەوانە چۆن و بە چ شێوەیەکی ئیسریانە بە ڕاست و چەپە ئەکێشن و بە ڕۆحێکی تۆقیوەوە ئەم هەڵبژاردنە وەك شەڕی مان و نەمانی خۆیان تەماشە ئەکەن. هەموو هونەرەکانی ترساندن و ئیرهاب و چەواشەکاری بەکارئەهێنن بۆ ئەوەی جارێکی تر هەڵسنەوە. کافوورن لەوەی تا ئەوان زیاتر بۆ لای سەرکردەی خۆیان دەرخەن، زیاتر خەڵکی ئەم وڵاتە جارێکی تر ئەدۆزێنن کە کەوتنە بەردەم هیچ ستەمکاری و هەڕەشەیەکە نەك چۆکی دا نەداوە، بەڵکو بە ئیرادەیەکی قۆڵاییەوە لە بەرامبەریان ڕاوەستاوە و ناینوە، ئەوانە تەنانەت لە مێژووییشەوە فێرنەبوون فێرنەبوون کە هێزێك نییە لە دونیادا بتوانێ بە ستەم و تۆقاندن حوکم بکا، تا ستەم و هەڕەشەیان گەورەتر بێ تەمەنی حوکمڕانیان کورتتر ئەبێ.

---

[1] ئەڤ گوتارە ل سالا 2009 هاتییەگوتن، ژ مالپەرێ:www.youtube. com

ئێمە لێتان ناشارینەوە خوازیاری ئەوە بووین لە کەشێکی هێمن و ئارامە هەڵمەتەکانی هەڵبژاردن بەڕێوە بچێ، هەموو کەس بە شێوەیەکی ئازادانە مافی بانگەشەی بۆ ئەو لایەنە هەبێ کە بڕوای پێیەتی، کەس تەعەدا لە هی تر نەکا، هەمووان لایەنی کەمی ڕێزگرتن لە یەکیان جیا بێ، خوازیاری ئەوە بووین دەزگا حکومەتیەکان و هێزەکانی ئاسایش بێلایەن بێ، بەشداری لە پاراستنی ئاسایشی هاولاّتییان بکا، ئەوانە هیچێك لەمانە رووی نەدا، ئەوانە قسە نەکەن لە دۆران چووە، هەموو شتێکیان کرد بۆ ئەوەی بەر بە حەماسەت و لایەنگرانی گۆڕانخوازان بگرن، کە هەموو چەکی دەستیان ئالاّی میللی گۆڕانە، کە بە حەماسەتەوە لە بەرامبەر تەقە و هەڕەشەی ئەوانە بەرزی ئەکەنەوە.

ئەوەش ئێمە بووین، کە بە هەموو توانای خۆمانەوە هەوڵماندا لایەنگرانی خۆمان لەم حاڵەتە ئیستبیەی ئەوان بپارێزین و ئامۆژگاریمان کردن خۆیان لە شەڕ فرۆشتن بر و بیانووەکانیان بپارێزن لەو بڕوایەوە کە ئەوەی بە دەنگی خەڵك ئەی دۆڕێنی بە تەقە و هەڕەشەکردن و خەڵك کڕین نایباتەوە. چەکی دەستی ئەوان تەقە و پارەیە چەکی دەستی ئێمەش ئیرادە و دەنگدانە.

ئامادەبووانی بەڕێز ئێمە لە کاتێکە پڕ بەدڵ سوپاسی خۆڕاگری و ئیرادەی بەهێزی ئێوە ئەکەین، داواتان لێ ئەکەم هەروا بە خوێن ساردی و هێمنیەوە بەردەوام بن، خۆتان لە هەموو ئیستیفزاز و بیانوو گرتنێکی ئەوان بپارێزن. ئەوەشتان لە بیر بێ، کە لایەنگرانی لیستەکانی تر برای ئێوەن، مەگەر هەندێ سیاسی کە بە پەنجەی دەست ئەژمێردرێن ناچاریان کردوون هەندێ ڕەفتاری ناشایستە بەرامبەر بە ئێوە بکەن، ئەوا ئەبێ ئێوە ئارامی خۆتان بپارێزن، ئەوەتان لە بیر نەچێ هەموومان برا و کەس و کاری یەکترین، نابێ بهێڵین جارێکی تر هیچ سیاسییەکی دیکە لە دڵ خەڵکی ئێمە بکات بە دژی یەکتر یا بیانکات بە دوژمنی یەکتری. ئامانجی سەرەکی بزووتنەوەی گۆڕان دروستکردنی کەش و هەوایەکی ئازادە بۆ هەموو هاولاّتیانی کوردستان، ئازادیێك کە خەڵکی چەند بیر و ڕایەکی جیاوازیان هەبێ، هەرگیز لە یەکتری بە دوژمن و ناحەزی یەك تەماشە نەکەن. ئەبێ ئێوەی لایەنگرانی بزووتنەوەی گۆڕان پێشەنگی ئەو کولتوورە بن کە ڕق و کینە لە نێوان هاولاّتیانە ڕیشە کێش نەکا وە بۆ هەمیشە نەریت و نیازی ئەو سیاسەت و سیاسییانە لە گۆڕ ئەنێ کە ئەیانەوێ ڕق لە نێوان هاولاّتیانی کوردستانە دروستبکەن. سیاسەتی بزووتنەوەی گۆڕان ئەبێ لە بەردەم هاولاّتیانی کوردستانە دڵفراوان و میهرەبان بین، لە بەردەم دوژمنانی کوردستانیشە سەرسەخت و پڕ ئیرادە بین. لێرەوە ڕێگەم بدەن بە ناوی خۆمان و ئێوەوە سلاّوی برایەتی و خۆشەویستی بۆ هەموو هاولاّتیانی کوردستان بە لایەنگرانی لیستە مونافسەکانیشمانەوە بنێرین و پەیامێکی بەهێزیش بۆ ئەو سیاسییەکەمانە بنێرین و پێیان بڵێین پیلانەکەتان بۆ کردنی کورد بە دوژمنی کورد سەرکەوتوو نابێ، پشت بەخوا و پشت بە میللەت و پشت بە لایەنگرانی بەرفراوانی گۆڕان نەریتی کردنی کورد بە دوژمنی کورد ئەگۆڕین بە نەریتی برایەتی کورد و کورد.

هاولاّتیانی خۆشەویست هەمووتان بە چاوی خۆتان ئەبینن ئەوانە چ چەواشەکاریتان خستووتە گەر بە هەموو ڕاگەیاندنە چەواشەکاریەکانیانەوە ئێمە وەك هێزێکی دوژمنی کورد وێنە ئەکەن، کە دەستی لەگەڵ ناحەزانی کوردستانە تێکەڵ کردووە، بەو خەیاڵە خاوە، کە بتوانن لەم ڕێگەیەوە یاری بە سۆزی خەڵکی پاکی ئێمە بکەن. پێش ماوەیەك دەیان وت ئێمە هەر بڕوامان بە برایەتی کورد و عەرەب نییە، کەچی لە ماوەی یەك مانگدا نەغمەکەیان گۆڕی، ئێستا باسی ئەوە ئەکەن کە ئێمە دەستمان تێکەڵکردووە لەگەڵ دوژمنە شۆفینیە

عەرەبەکانە، ئەمانزانین ڕەنگە ئەم درۆیانە بۆ دروستکردنی سیناریویەکی نەخوازراو بێ، بەڵام من لێرەوە ئێوە و ئەوانیش دڵنیا ئەکەمەوە بە ئیرادەیەکی قوڵاییەوە، بە حەماسەتی گۆڕانخوازییەوە ساز و ئامادەین بۆ هەر پێشهاتێك، ساز و ئامادەین نەك بە چەك و لەشکەر و سوپا، بەڵکو بە گەرووی سڵاوی ئێوە کە بە ئاڵایەکی شینەوە هاوار ئەکات ئەیگۆڕین.

گۆڕانخوازانی سەرتاسەری کوردستان و دەرەوەی وڵات، وەك لە سەرەتای ئەم بزووتنەوەیەوە ڕامان گەیاند، دەیان جار دووبارەمان کردەوە، ئێمە کار ئەکەین نەوەیەکی سیاسی تازە دەربکەوێ وە ئەوە ببێتە بە درێژە پێدەری ئەو کارە باشانەی نەوەکانی پێشوو ئەنجامیانداوە و ئەو هەڵە و کەم و کوڕیانەش دووبارە نەکاتەوە کە نەوەی پێشوو تووشی بوون. هەر لە سەرەتای ئەم بزووتنەوەیەوە بڕوایەکی پتەومان بەوە هەبوو لەناو نەوەی تازە پێگەییشتووی کوردە هێزێکی گەورە و لێهاتوو هەیە، کە ئەگەر دەرفەتی بۆ بڕەخسێ زۆر بە شێوەیەکی زیندووتر، کاراتر، ئازایانتر ئەبێتە داکۆکیکاری مافە ڕەواکانی خەڵکی کوردستان. هەر لە سەرەتاوە ڕامان گەیاند ئەبێ سەردەمی پاوانکردنی سیاسەت بۆ مەکتەبی سیاسی و خزم و کەسە نزیکەکانیان کۆتایی پێبدەن، هەموو بکەینە ئەو هێزە گەورەیەی گەنج کە ئەشێ لە هیچ حیزب و ڕێکخراوێکە کاری نەکردبێ، بەڵام لە هەندێك کادری دەیان ساڵەی ئەم حیزبانە زۆر ئازاتر و خوێندەوارتر و لێهاتووترە، کە حیزب هاڕیویەتی و تەواو دەستە بۆی کردووە. ئەم بەڵێنەمان بە خەڵکیدا، دەزگا ڕاگەیاندنە چەواشەکارەکانی ئەوان بە درۆ هەڵخەڵەتان تومەتباریان ئەکردین، هێشتا چەند ڕۆژێك بەسەر هەڵبژاردنە تێپەڕی نەکردبوو، هێشتا پەرلەمان کارە ڕۆتینیەکانی سەرەتای دامەزراندنی تەواو نەکردبوو، هەموو ڕاگەیاندنە چەواشەکارەکانی خۆیان خستە گەر، ئەیان وت کوا نەوە و سەرکردەی تازە، ئەوانەی ئێستا ئەبێ شەرم بکەن، کاتێك بە چاوی خۆیان بینیان ئەو لاو و گەنجە ئازایەنەی فراکسیۆنی گۆڕان بە چ ڕوح و جورئەت و لێزانیەکەوە بەرگریان لە مافی خەڵکی ئەکەن بۆ ئەوەی ڕێگە نەدەن سنوور دابنرێ بۆ قسەکردن لەسەر بۆدجەی هەرێم، بینیان چۆن ئازایانە و دڵسۆزانە بۆ پەیام و بەڵێنەکانی بزووتنەوەی گۆڕان دژی ئەو بڕیارە نا مەعقولەی قەدەغەکردنی ڕاگەیاندنی ئازاد لە دانیشتەکانی پەرلەمانە هەڵوێستی ئازایانەیان کرد. ئێستا ئەبێ هەموو خەڵکی ئێمە دڵنیا بووبێ کە چەند ئێمە لە پەیوەندیەکانمانە ڕاستگۆ بووین، چۆن بیست و پێنج کاندیدی پڕ هەڵوێست و خوێندەوار و گەنجمان پێشکەشکردووین، کە بە ڕاستی بوون بە گەرووی هەموو گەنجێکی ئەم وڵاتە کە خەون بە جیهانێکی باشتر و ئازادانیتر و دوور لە ستەمکاریەوە ئەبینێ، ئەوە نەوە گەنج و سەرکردە گەنجەکانی گۆڕانن، ئەوەش ئەوان و بێدەنگی و قڕ و قەپویەکردنیان. ئێمە لە سەرەتاوە بڕوامان بەوە هەبوو ئەم گەلە پڕە لە بەهرەی گەورە و پشوو و ئەوەی ئەم بەهرە بەهرە و توانا و قسەکردنی شاردووتەوە، تاوانی سیاسی کۆمەڵێك کار ئەکتەری سیاسییە.

خوشك و برایانی خۆشەویست ئێمە لە سەرەتاوە بڕوامان بەوە هەبوو ئەم گەلە پڕە لە بەهرەی گەورە و پشوو و ئەوەی ئەم بەهرە بەهرە و توانا و قسەکردنی شاردووتەوە، تاوانی سیاسی کۆمەڵێك کار ئەکتەری سیاسی بۆ خۆیان و کەسە نزیکەکانی خۆیان. ئەمانزانی ئەم گەلە پڕە لەو مرۆڤە پاك و خوێندەوار و خوێن گەرمانەی لە دەرفەتێك ئەگەڕێن بۆ ئەوەی بەشداری لە بیناکردنی سیستەمێکی دیموکراتی دادپەروەرانەدا بکەن، ئەمانزانی وڵات پڕە لە هاوشێوەی ئەو بیست و پێنج کاندیدەی لیستی گۆڕان کە نە سامانی دونیا ئەکڕێن و نە بە هەڕەشە و ترساندنێك یەك زەررە لە هەڵوێستیان ئەگۆڕێن.

خوشك و برايانی خۆشەويست، هاونيشتيمانانی بەڕێز، ئێمە ئەمانزانی ئەو وێنەی ئەوان بۆ وڵات و خەڵکی کوردستانيان دروستکردووە، کە هەموو کەس بە گەندەل و هەموو بە ويژدانێ بە قابيلی کڕين و هەموو دەنوێيەکيش بە قابيلی تۆقانەن ئەزانێ، ڕاست نييە، ئەوانە کە تەنها پەيوەندييان بە خەڵکەوە لە ڕێگەی دارودەستەيەکەوە کە خۆيان گەندەليان کردوون، وا ئەزانن ئەتوانن بە پارە و سامانە زۆرەکەيان بە تفەنگ و زيندانەکانيان بە هەڕەشە و گرۆشەکانيان هەموو کەسێکی ئەم وڵاتە بێدەنگ و کوێلە و دەستەبوو بکەن. سوپاس بۆ خوا و بۆ يەك بە يەکی ئێوە کە پێتان سەلماندن، ئەوانە چەند بە هەڵە لەم گەلە ئازا و پاك و ستەملێکراوە تێگەيشتوون، چەند بە هەڵەدا چوون کە لافاو و ئيرادەی ئەو هەموو مرۆڤە مەبدەئی و پاك و پڕ ئيرادەيە نابينم کە بە دەنگی بەرز پێيان ئەڵێن نا بۆ پارە و هەڕەشە و چەکەکانتان بەڵێ بۆ گۆڕان و تازەبوونەوە.

هاوڵاتيانی بەڕێزی کوردستان هاونيشتيمانانی خۆشەويست دووبارە بەڵێنتان ئەدەينێ، ئەم جارەش کەسانێکی لەم چەشنە لە نەوەی گەنج، لە کەسانێك کە دەرفەتی هيچيان پێنەداون، بچنە ناو پەڕلەمانی عێراق و بە هەمان ئيرادە و پەرلەمانی عێراق بکەنە سەکۆی داکۆکيردنی سەر سەخت لە مافەکانتان، دڵنياتان ئەکەمەوە ئەو کانديدانە ئەبنە سەر قافيلەی بەرگری و ديفای لە ئێوە لە بەغا. ئەگەر ئەتانەوێ لەگەڵمانا ئەبن و پێکەوە دەست بخەنە ناو دەستمان بۆ ئەوەی بيسەلمێنين ئەم وڵاتە پڕە لە وزەی مرۆڤی پاك و ئازا کە قابيلی کڕين و ترساندن نين، گەر ئەتانەوێ سنوورێك بۆ پاوانی سياسی و بۆ سەرۆك و سەرکردە و خزم و ناسياوەکانيان دابنێن، دەنگ بدەن بۆ ليستی گۆڕان، ئەيگۆڕين، بۆ پێشەوە بەرەو سەرکەوتن.

6-(گوتارا ژمارە 6) [1]

بە ناوی خوای گەورە و ميهرەبان

خوشك و برايانی خۆشەويـــــست

ئەم کاتە و هەموو کاتێکتان باش

ئەم کەرنەڤالی هەڵبژاردنتان پيرۆزبێ، مانگی ئازار، مانگی نەورۆز، مانگێکە لە مێژووی کوردان ئەهەميەتێکی تايبەتی هەيە، بەتايبەتی لە مێژووی نوێی گەلەکەمان، کە مانگی ڕاپەرين بووە، بەو بۆنەيەوە کە سبەينێ ڕۆژی ڕاپەرينی دەروازەی ڕاپەرينە، پيرۆزباييێکی زۆر بۆ خەڵکی ڕانيە و بيتوێن و پشدەر دەنێرم، کە ئەوان ناوچەکەی خۆيان کردە دەروازەی ڕاپەرين وە دوا بە دوای ئەم ڕاپەرينە لەوێ، لە چەندين شوێنی تری کوردستان ڕاپەرين دەستی پێکرد بە شاری هەڵەمەتی قوربانی و شاری دێرينی هەولێر و لە پاشان ئەوە بوو، کە کەرکووکی قودسی کوردستانيش ڕزگارکرا. ئەم سەرکەوتنانەی کە لە مانگی ئازارە بەدەستهاتووە، ئەهميەتی مانگی ئازار لە مێژووی گەلی کورد زياتر و بايەخدانتر دەکا، جاران هەر بە مانگی نەورۆز و بەهار ناومان دەبەن، بەڵام لەمەو دوا ناوی پيرۆزی ڕاپەرينيشی لێبرا، لە مانگی پيرۆزی ڕاپەرينە ڕووداوێکی گرنگ کەتە پێشمان، ئەويش ڕووداوی هەڵبژاردنە، هەڵبژاردنی ئەمجارە ئەهەميەتێکی تايبەتی هەيە سەبارەت بەوەی دواڕۆژی عێراق، دواڕۆژی ڕەوتی ديموکراسی لە عێراق دووبارە بڕياری ئێستا دەدرێتەوە، ئەم هەڵبژاردنە کە تێيدا جارێکی تر گەلی عێراق ئيرادەی

[1] تەلەڤزيۆنا گەلی کوردستان، کەنالێ دهۆك، 4/3/ 2010.

خۆی دەردەخاتەوە دەربارەی ئەوەی کە ئایا عێراقێکی دیموکرات و فیدڕاڵ دەمێنێ، بەرەو پێش دەچێ یان ناحەزان دەیانەوێ کۆسپی بۆ بهێننە ڕێ وە تەگەرەی بۆ دروستبکەن. بۆیە ئەمجارە ئەم هەڵبژاردنە هەڵبژاردنێکی چارەنووسسازە، بێگومان هەر چ کارێکیش لە بەغدا ڕووبدا، کاری خۆی دەکاتە سەر کوردستانەکەی ئێمەش، چونکە کوردستانی ئێمەش بەشێکە لە عێراقی فیدڕاڵی دیموکراتی یەکگرتوو، جا بۆیە پێویستە هەموومان بەو گوڕ و جۆشەی کە تا ئێستا نیشانتانداوە، کە مایەی سەربەرزی و تەقدیر و پێزانین و سەروەرییە، بەو گیانە شۆڕشگێڕانەوە، بەو گیانە پێشمەرگانەوە، بەو گیانەی یەکێتیانەوە بچین بەرەو سندۆقەکانی سەرکەوتن. بێگومان بەو گیانە درێژەدان بە خەبات بەوە دەبێ، کە لە ڕۆژی هەڵبژاردنە هەموومان لەسەر سندۆقەکان ئامادە بین وە دەنگی خۆمان بدەینە لیستی هاوپەیمانی کوردستان، کە لیستی پارێزەری دەستکەوتەکانمانە، من دەمەوێ لێرە نەختێك لەسەر ئەوە بدوێم بۆچی دەبێ دەنگ بدەین بە لیستی هاوپەیمانی کوردستان؟ لەبەر ئەوە نییە، کە ئێمە یەکێتی نیشتیمانی کوردستان بەشێکی گرنگین لەم هاوپەیمانییە، بەڵکو لەبەر ئەوەیە کە هەر ئەم هاوپەیمانییە دەتوانێ لە بەغدا مافەکانی گەلی کورد بپارێزێ وە داکۆکیان لێبکا وە ئەوەیە تا ئێستا بەدەستمان نەهێناوە بەدەستیشی بێنین. سەبارەت بەوەی کە ئەگەر هاوپەیمانی کوردستان ئەو کاندیدە باشانەی کە کاندیدکراون هەڵبژێردرێن، ئەوە قورساییەکی تر دەخەنە پەرلەمانی عێراقەوە، وە سەبارەت بەوەی کە هاوپەیمانی یەکێتی نیشتیمانی کوردستان لەگەڵ هێزە سەرەکییەکانی عێراق دەستەبەری بەدیهێنانی ئامانجەکانمانە، خۆمان بە تەنیا چەند ژمارەمان زۆر بێ، ناتوانین ئامانجەکانی خۆمان لە پەرلەمانی عێراق بسەپێنین، ئەگەر هاوکاری و هاوپەیمانیمان نەبێ لەگەڵ ئەم هێزانەی کە بە درێژایی مێژوو هاوپەیمان بوونە وە لەگەڵ ئەم هێزانەی کە ئێستاش هاوپەیمانمانن. هاوپەیمانی کوردستان دۆستایەتیێکی زۆری هەیە لەگەڵ هێزە پێشکەوتووەکانی عێراق و لەگەڵ هێزە ئیسلامیەکان و لە گەلەڵ هێزەکانی نیشتیمانی لە عێراق وە ئەو هاوپەیمانییەی ئەو دۆستایەتییەی کە یەکێتی نیشتیمانی کوردستان و هاوپەیمانی کوردستان توانیویانە دروستی بکەن لە بەغدا، دەستەبەری دانانی مافەکانمان بوو لە دەستووری عێراق وە دستەبەری بەدیهێنانی ئەو ئامانجانەشمانە، کە هەتا ئێستا بەدی نەهاتوونە، چ هێزیکی تر چ لیستێکی تر ناتوانێ ئەو قورساییەی هەبێ لە پەرلەمانی عێراق وەناتوانێ ئەو هاوپەیمانییە و دۆستایەتیەی هەبێ لەگەڵ هێزەکانی تری عێراقی وە بە واتەیەکی تر ناتوانێ ئامانج و ئاواتەکانی خەڵکی کوردستان و عێراق بپارێزێ، هاوپەیمانی کوردستان، دیسان وەك هەمیشە وەك لە ساڵانی ڕابردوو دەتوانێ دەورەکی گرنگ ببینێ لە پاراستنی دیموکراسی بۆ عێراق، ئێمە لە بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی خەڵکی کوردستاندا بە درێژایی مێژوو دروشمی یەکەممان دیموکراسی بووە بۆ عێراق دوا بە دوای ئەو ئینجا گووتومانە سەردەمێك ئۆتۆنۆمی، دوایی فیدڕاڵ بۆ خەڵکی کوردستان، بوویە پاراستنی دیموکراسی لە عێراق، ئەهەمیەتێکی گەورەی هەیە وە پاراستنی دیموکراسی لە عێراق بە هاوکاری هاوپەیمانی کوردستان لەگەڵ هێزەکانی هاوپەیمانی خۆی دەبێ، کە بە درێژایی مێژوو هاوپەیمان و دۆست و هاوکار و هەماهەنگ بوونە. ئەم هاوپەیمانییەی هاوپەیمانی کوردستان لەگەڵ هێزەکانی تری عێراق پشتیوانی گەلەکەمانن، کە مافەکانی گەلەکەمان دەسەلمێنن ئەمە خۆی لە خۆیدا دەستکەوتێکی گەورەیە وە سەرکەوتنێکی گەورەیە، بۆیە پێویستە کۆمەلانی خەڵکی کوردستان لەم ڕاستییە ئاگادار بکرێنەوە، دەنگی خۆیان بە فیرۆ نەدەن، بەڵکو بیدەن بە هاوپەیمانی کوردستان، هەر بە هاوپەیمانی کوردستان دەکرێ کە ئەو مافانەی بەدەستمان هێناوە

بپارێزین وە ئەوەی هەتا ئێستاش نەهاتووتە دی، بیهێنینە دی، بە گەڕاندنەوەی ناوچە دابڕاوەکانیشەوە، لە سەرووی هەموویانەوە کەرکووکی خۆشەویستی قودسی کوردستان. هاوپەیمانیکردن یان چاوبڕکێکردن لەگەڵ هێزەکانی کە ناحەزی گەلی کوردستانن، ئەوانەی کە پێیان وایە کەرکووك عەرەبستانە، هەولێر تورکمانە، بادینان مەسیحییە، تەنها سلێمانی کوردی لێیە، هاوکاری لەگەڵ ئەم جۆرە هێزانە بەرەو خیانەتی نیشتیمانی دەمان با، بۆیە پێویستە هەموو جۆرە هاوکاریەك لەگەڵ ئەم هێزانە رەتبکرێتەوە، وە ئەم هێزانە بە برا و دۆست بزانرین کە مافەکانمان دەسەلمێنن، کە هاوخەباتمان بوونە لە مێژوو کە لە ژێر زەمانی حوکمی دیکتاتوریدا دۆستمان بوونە وە لەو کوردستانە شان بە شانی ئێمە خەباتیان کردووە و خوێنیان ڕێشتووە. ئێمە لە هەڵبژاردنی ئەم جارەدا بە دڵنیاییەکی زۆرەوە ئەچینە سەر سندوقی هەڵبژاردن بەو جۆش و خرۆشەی کە کۆمەلانی خەڵك نیشانی دەدەن، ئەو جۆش و خرۆشەی برادەرانی خوشکانی هاوپەیمانی نیشانی دەدەن، نیشانەیەکی ئەوەیە کە کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان نوێنەری ڕاستەقینەی خۆیان دۆزیوەتەوە وە دەنگ بۆ نوێنەرانی ڕاستەقینەی خۆیان دەدەن. دیارە هاوپەیمانی کوردستان زۆربەی حیزب و ڕێکخراوەکانی کوردستانی کۆکردووتەوە وە پێکەوەمان هەموومان ئەو ئامانجەی لە پێناویە خەباتمان کردووە وە ئەو ئەرکەی لە ئەستومان بووە دەبیەینە سەر ئەرکی پاراستنی مافەکانمان، ئەرکی دابینکردنی ئەو هەقانەی، کە تا ئێستا لێمان زەوتکراوە و وەرماننەگرتووتەوە. جا مادەم ئەو ڕاستییە ڕوون و ئاشکرایە کارهێزی هاوپەیمانی کوردستان دەتوانێ هاوپەیمانی گەورە و بەهێز پەیداکا لە بەغدا وە هەر هێزی هاوپەیمانی کوردستان دەتوانێ بە هۆی هاوپەیمانی لەگەڵ ئەم هێزانە مافەکانی کورد بپارێزێ وە ئەوەی بە دی نەهاتووە بیهێنێتە دی، بۆیە هیچ ڕێیەك لە پێش کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان نییە ئیللا ئەم ڕاستییە تا دەنگ بدەن بە لیستی هاوپەیمانی کوردستان. بێگومان هاوپەیمانی کوردستان وەك هەمیشە خزمەتکاری کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان دەبێ، هاوپەیمانی کوردستان هەمیشە لە پێناوی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستاندا خەبات دەکا بۆ هێنانە دی ئاواتەکانیان تێدەکۆشێ وە هەمیشە لە پێناوی ئامانجە نزیك و دوورەکانیدا خەبات دەکا، ئامانجی دوورمان پاراستنی عێراقی دیموکراتی فیدڕاڵ، گەڕاندنەوەی ناوچە ڕزگارکراوەکان، هێنانەوەی ئەو ناوچانەی کە دابڕاون لە کوردستان وە هەروەها هەوڵدان بۆ ئەوەی خزمەتگوزارییەکان بە شێوەیەکی ڕاست بکرێن. پێویستە ئەم ڕاستیە بزانین کە بە بێ ئەوەی لە بەغدا حوکمێکی دیموکراتی فیدڕالی پێشکەوتن بێتە کایەوە، بەدێهێنانی ئامانجەکانمان هەتا لە ڕووی خزمەتگوزارییەوە بە ئاسانی مومکین نییە، عێراق ولاتێکی دەوڵەمەندە، عێراق ولاتێکی بەتوانایە، ئەگەر بێت و بە شێوەیەکی دیموکراتی حوکم بکرێ ئەوە دەتوانێ بکرێتە بەهەشتی سەر زەمین وە کوردستانیش خێر و بێرێکی زۆری لێببینێ. بێگومان ئێوە هەمووتان ئاگا لە بەرنامەی هاوپەیمانی کوردستان هەیە، بێجگە لە ئامانجە سەرەکییەکان ئامانجە نەتەوایەتییەکان، ئامانجە دیموکراتییەکان، ئامانجە نیشتیمانییەکان، ئامانجەکانی تری کۆمەڵانی خەلکیشی لە خۆیدا گرتووە، بەتایبەتی خزمەتکردنی گەنجان و ژنان وە پێشخستنی گەنجان و ژنان کە یەکێکە لە شیعارەکانی یەکێتی نیشتیمانی کوردستان. پێویستە هەر وەکو لە کوردستان کراوە ئیهتیمامێکی زۆر بە خوێندنگا و بە زانکۆ و بەپێشخستنی عیلم و زانیاری بکرێ، لەم سەردەمەدا عیلم زۆر زۆر موهیمە، عیلم هۆیێکی گەورەی پێشکەوتنی گەلانە، عیلم هۆیێکی گەورەی پێشکەوتنی کۆمەلایەتی سیاسی، فەرهەنگی، ئیقتیسادی، زیراعی هەموو ولاتانە، بۆیە ئێمەش لە کوردستان دەبێ ئیهتیمامێکی زۆر بدەین، هەر وەکو لە بەرنامەی هاوپەیمانی کوردستان هاتووە

به عیلم و به پێشکوتن و به زانیاری. ڕاستە ئێمە لە کوردستان دەستکەوتی گەورەمان بەدیتهێناوە، بەڵام هێشتا زۆرمان ماوە ئاواتەکانمان بهێنینە دی وە هێشتا زۆرمان ماوە بتوانین ئاواتەکانی تریشمان جێبەجێبکەین، ئێمە ناتوانین ئەم ڕاستیە بشارێنەوە کە وڵاتێکی کاوڵمان بوو، بەجێ مابوو وە وڵاتەکەمان ژێرخانی کۆمەڵایەتی نەبوو، ژێرخانی ئابووری نەبوو، بەڵام لە باوەی ئەو چەند ساڵەدا زۆر کاری باش کراوە، بەڵام هێشتا زۆر کاری باشیش ماوە دەبێ بیکەین، بۆیە نابێ وا تێبگەین ئیشەکانمان تەواوبووە، ئەرکەکانمان هەموو بەدیهێناوە، بەڵکو دەبێ خەبات بکەین بۆ ئەوەی هەموو ئەرکەکانی کە لە ئەستوومانە بەچاکی بیان هێنینە دی. خوشك و برایانی خۆشەویست پێویستە ئەم ڕاستییە بزانین، کە لە وڵاتی ئێمە جیلێکی نوێ پێگەیشتووە کە شۆڕشی نەدیوە لە نەوەتەوە لە ڕاپەرینەوە تا ئێستا بیست ساڵ تێدەپەڕێ، چەند لە ساڵێکی دواتر حساب بکەن، جیلێك هەیە کە لە کوردستانی خۆمان پێگەیشتووە و شۆڕشی نەدیوە، بۆیە نابێ ئێمە هەر لەسەر سەروەرییەکانی شۆڕش لەسەر چەپکە گوڵی سەروەرییەکان خەومان لێبکەوێ وە ئەم ڕاستییانە لە میللەت نەگەیێنین کە ئەمڕۆ بەری دوێنێیە وە ئەو ئازادی و دەستکەوتانەی هەمانە بەری خوێنی شەهیدە نەمرەکانە، بەری خەبات و هەڵمەتی پێشمەرگەی قارەمانی کوردستانە، بۆیە خەڵکی کوردستان پێویستە همیشە ئاگادار بکرێتەوە لەو سەرکەوتن و لەو دەستکەوتانەی کە لە شۆڕشەکاندا بەدەستهاتووە وە لەو ئەرك و ئامانجانەی کە لە ئەستوومانە ئێستا، نابێ وا تێبگەین هەموو شتێك تەواو بووە هەتا ئەو دەستکەوتانەی هەمانە هێشتا دەڵەمەیە، پێویستە هەوڵبدەین بۆ چەسپاندنیان، هەروەها پێویستە خەبات بکەین لە پەرلەمانی داهاتووی عێراقدا بۆ بەدیهێنانی ماددەی (140)ی دەستووری عێراقی، کە پەیوەندی بە کەرکووکی خۆشەویست و شوێنە دابڕاوەکانی ترەوە هەیە، من کە دەڵێم کەرکوك ناوچەکانی ترم لە بیرە، لە شەنگالەوە لە بیرمە، هەتا خانەقین هیچ ناوچەیەکم لە بیر نەچووە بەڵام کەرکوك بووتە ڕەمزی ناوچە داگیرکراوەکانی کوردستان، بۆیە ئێمە بە هەموو هێز و توانایەکمانەوە وە ڕەنگە ئەم جارە باشتر بتوانین بۆ بەدیهێنانی ماددە (140) کاربکەین، پێشتر چەند کۆسپێك هەبوو لە پێش ماددەی (140) پێموایە ئەمجارە نامێنێ ئەو کۆسپانە نامێنن وە دەکرێ ئێمە بتوانین زووتر پەلە بکەین لە بەدیهێنانی ماددەی (140) وە بە تایبەتی هەندێ لە هاوپەیمانە گەورەکانمان لە بەغدا باوەڕیان بە ماددەی (140)ی دەستوور هێناوە وە ئامادەنە لەگەڵمان هاوکاری بکەن بۆ بەدیهێنانی ئەو ماددەیە، دیارە ئەو ماددەیە بەدیهێنانی دەبێتە هۆی بەهێزکردنی برایەتی کورد و عەرەب و تورکمان و کلد و ئاشور، ئێمە لە خەباتماندا لە پێناوی مافەکانی گەلی کورد، برا تورکمانەکانمان لە بیر ناچێ، برا کلد و ئاشوریەکانمان لە بیر ناچێ، بەڵکو دەمانەوێ ئەوانیش بچنە ناو چوارچێوەی عێراقدا وە بچنە ناو چوارچێوەی کوردستاندا بە مافە ڕەواکانی خۆیان شادبن وە ئامانجەکانیان ئێمە خەباتی بۆ بکەین بۆ ئەوەی بێتە دی. من دەمەوێ سوپاسی هەموو ئەو هەڤاڵانە بکەم کە لە هەڵمەتی هەڵبژاردنی ئەمجارە بەشداریان کردووە، هەر لە کاندیدەکانەوە کە جوامێرانە و هۆشیارانە چوونەتە ناو کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان و ئامانجەکانی خۆیانیان بۆیان ڕوون کردوونەتەوە و داوایان لێکردوونە کە متمانەیان پێبدەنێ تا سەرئەندام و کادر و لایەنگرانی یەکێتی وە هی هەموو هێزەکانی ناو هاوپەیمانی کوردستان، دەمەوێ سوپاسێکی تایبەتی کادر و ئەندامانی یەکێتی نیشتیمانی کوردستان بکەم کە بەو هەڵمەت و جۆش و خرۆشەی نیشانیاندا، کە یەکێتی نیشتیمانی کوردستان هێزەکی گەورەی جەماهیری لەبن نەهاتووە، سەفین لە بن دێ و یەکێتە لە بن نایێ. خەونی داگیرکەران بۆ لەناوبردنی یەکێتی لەگەڵ خۆیان بردیانە گۆڕ،

خەونی ناحەزانی کوردیش خەونی ناحەزانی یەکێتیش بۆ نەهێشتنی یەکێتی و لەناو بردنی ئەوانیش لەگەڵ خۆیان دەیبەنە گۆڕ. دەمەوێ سوپاسێکی تایبەتی بنێرم بۆ خەڵکی ناوچە دابڕاوەکان بۆ خەڵکی کەرکووك و شەنگال و خانەقین و مەخموور و هەموو شوێنەکانی تر کە بە جۆش و خرۆشێکی زۆرەوە هاتوونەتە کۆڕی خەبات، کۆڕی خەباتی پەڕلەمانی، کۆڕی هەڵبژاردن بۆ دیاریکردنی نوێنەرەکانی خۆیان وە بۆ ئەوەی جارێکی تر بۆ دونیا بیسەلمێننەوە، کە ئەم ناوچانە کوردستانە وە بە زۆری زۆردار لە کوردستان دابڕاون. تکاشم وایە لێیان هەموویان بەو جۆش و خرۆشەی ئێستا هاتوونەتە کایە بە هەمان جۆش و خرۆش ڕۆژی هەڵبژاردن بچنە سەر سندوقەکان وە دەنگی خۆیان بدەنە ئەو کاندیدانەی کە پارێزەری مافەکانیان دەبن، کە ڕۆڵەی خۆیانن کە لە ناو دەرگای کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان هاتوونەتە دەر. پێم خۆشە شتێکی تر بڵێم ڕووم بکەمە ئەندامان و کاندیدەکانی یەکێتی نیشتیمانی کوردستان کە بەو جۆش و خرۆشەی ئێستاوە هەڵمەت برن بەرەو کونگرێسی داهاتووی یەکێتی نیشتیمانی کوردستان بەو جۆش و خرۆشەوە خەبات بکەن بۆ ئەوەی کونگرێسی داهاتووی یەکێتی نیشتیمانی کوردستان کونگرێسی پتەوکردن و چەسپاندنی یەکێتی، ناو یەکێتی بێ، هەڵبژاردنی سەرکردایەتی شایستەی یەکێتی بێ، خوێنێکی نوێ بخرێتە لەشی یەکێتی وە ئەمجارە ژنان، گەنجان سەربخرێن بەرەو سەرکردایەتی. خوشك و برایانی خۆشەویست ئێمە دەبێ شانازی بە هاوپەیمانی کوردستانەوە بکەین وە ئەو هاوپەیمانیەی کە ئێستا دروستمان کردووە بۆ هەڵبژاردن بیهێڵینەوە، گەشەی پێبدەین، پەرەی پێبدەین وە بیکینە بناغەی هاوپەیمانیەکی شۆڕشگێڕانە لە کوردستاندا، هەم لە حوکمڕانی کوردستانی خۆمانداوە، هەم لە حوکمڕانی عێراقدا، هاوکار و هاوتەبا و برا بین لەگەڵیان نەك هەر دوو هێزە گەورەکە، بەڵکو هەموو هێزەکانی تریش ئەبێ هاوبەش بن، هاوکار بن لە حوکمڕانی کوردستان و عێراقدا. ئێمە بە چاوی ئیحتیرامەوە، بە چاوی ڕێز و تەقدیرەوە دەنورینە هەموو ئەو هێزانەی کە بەشدارن لە هاوپەیمانی کوردستان، حیسابی ژمارەی ئەندام و وەزنی جەماهیریان بۆ ناکەین، حیسابی دڵسۆزی و ڕێبازی ڕاست و هەڵبژاردنی درووشمی چاك و برایەتی و تەباییان بۆ دەکەین. بۆیە سڵاوی گەرم لەم کۆبوونەوە دەنێرم بۆ هەموو ئەو لایەنانەی کە بەشدارن لە ناو یەکێتی نیشتیمانی کوردستان، کەسانی تری یەکێتی نیشتیمانی کوردستانیش، کەسانی تری دەرەوەی یەکێتی نیشتیمانی کوردستانیش، پێویستە ئەم ڕاستییە بڵێم ئێمە دوژمنایەتی هیچ کەسێکمان پێ خۆش نییە، بەڵام شیعاری ئێمە: (نصادق من يصادقنا ونعادي من يعادينا)، هەر کەسێك دۆستایەتیمان بکات، ئامادەین دۆستایەتی بکەین، هەر وەکو دۆستایەتی ئستراتیجیمان لە بەینی دوو هێزە سەرەکییەکە دروستکردووە، ئامادەین هاوکاری بکەین لەگەڵ هەر کەسێك بیەوێ هاوکاریمان بکات، دۆستایەتی بکەین لەگەڵ هەر کەسێك بیەوێ دۆستایەتیمان بکات، هەر کەسێکیش دوژمنایەتیمان بکات ئەوا سەری خۆی دەدا لە تاشە بەردەکانی کێوەکانی کوردستان، ئەوانەی دەیانەوێ دۆستایەتیمان بکەن دەرگەی یەکێتی کراوەیە، ئەوانەی دەیانەوێش دوژمنایەتیمان بکەن، پێویستە پەند لە تاریخ هەڵگرن، هێزی گەورەی وەکو دیکتاتۆرییەت ڕۆخا و خۆی نەگرت لەبەر زەبری خەبات، کە یەکێتی هێزێکی گرنگی بوو، هێزی تر کە بیانەوێ یەکێتی لەناوبەرن ئەنجامەکەی ئەوەیە خۆیان لەناو دەبەن.

خوشك و برایانی خۆشەویست هیوادارم ئەو جۆش و خرۆشەی ئێستا سارد نەبێتەوە، ئەو جۆش و خرۆشەی ئێستا دەینوێنین درێژەی هەبێ هەتا دەگەینە هەموو ئامانجەکانمان، ئەو جۆش و خرۆشە دەبێ درێژەی هەبێ هەتا ئێمە لە هەڵبژاردندا نوێنەرە ڕاستەقینەکانی خۆمان دەنێرین بۆ بەغدا وە لەپاش ئەوانە ئێمە

هەوڵدەدەین بۆ سەرخستنی کونگرێس وە پاشان خۆمان ئامادەکەین بۆ هەڵبژاردنەکانی تر. کاندیدەکانی یەکێتی نیشتیمانی کوردستان ڕۆڵەی خۆتانن لە ناو کۆڕەی خەباتی ئێوەوە هاوتەنەتە دەرێ، خۆتان سەرپشکن لەوەی هەڵیان بژێرن بۆ پەرلەمان، بەڵام هەرە باشەکانیان هیوادارم بنێرن بۆ پەرلەمانی بەغدا بۆ ئەوەی لەوێ بتوانن دیفاعتان لێبکەن و بتوانن پارێزگاری مافەکانتان بن، هەرچەندە کاندیدەکان هەموویان باشن، هەموویان تێکۆشەرن، هەموویان کوڵ نەدەرن بەڵام بەداخەوە ژمارەی پاڵێوراوەکان زۆرترە لە ژمارەی کورسییەکانی کە بۆمان دانراوە لە پەرلەمان. ئەم جیاوازییە لە بەینی ژمارەی کورسییەکان و ژمارەی کاندیدەکان لەبەر ئەوەیە کە ڕێز لە ڕەئی و ئارەزوو و ئاواتەکانی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان بگیرێ وە مەجال بدرێ بە مونافەسەیەکی سەربەستانەی ڕێزدارانەی دیموکراتی لە بەینی ڕۆڵەکانی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان، بە ڕاستی ئێمە ژمارەیەکی زۆرمان لە ڕۆڵەکان هەیە کە شایستەی هەموو جۆرە پۆست و پەرلەمان و حکومەتن بەڵام ژمارەی پۆستەکان و ژمارەی وەزارەتەکان بەشی ئەو هەمووانە ناکا بۆیە ئیختیارەکە دەدەینە دەست کۆمەڵانی خەڵك، خۆیان کێیان پێ باشە هەڵیبژێرن وە هیوادارم لە ئیختیارەکەدا سەرکەوتوو بن، من پێموایە دەبێ ئەم ڕاستییە بزانین کە لەم هەڵبژاردنەدا ئەم هەڵبژاردنەی کە لە کوردستان دەکرێ حەقە هیچ کەسێك خۆی بە دۆڕاو نەزانێ، حەقە هیچ لایەنێك خۆی بە دۆڕاو نەزانێ، بەڵکو هەموومان ئیحتیرامی ڕەئی و ئارەزووی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان بگرین، کاندیدەکانمان ئەوانەی ئەمجارە نانێردرێنە پەرلەمانی عێراق خۆیان ئامادەکەن بۆ جاری داهاتوو، هیچ کەسێك نە شڵەژێ بێئومێد نەبێ، بەڵکو ئاوات و ئاواتی هەموومان ئەوەیە کە بەو جۆش و خرۆشەوە درێژە بدەین بە خەبات، هیوادارم کە هاوپەیمانیەتی بەهێز بێ و پتەو بێ وە لەو تاقیکردنەوەشە دەرچێ تاقیکردنەوەی کە ئەمجارە لەپێشمانە نەك هەر ئەوەی کە سەرکەوتن بەدەست بێنێ لە هەڵبژاردنەکان بەڵکو دەنگێکی زۆری کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان بهێنێ وە بیسەلمێنێ بۆ دونیا وە بە تایبەتی بۆ براکانمان لە عێراق کە هاوپەیمانی کوردستان نوێنەری ڕاستەقینەی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستانە وە داواکارییەکانە کۆمەڵانی خەڵکی کوردستانە بۆیە پێویستی ڕێزیان لێبگیرێ و جێبەجێبکرێ. هیوادارم ئەو هەڵبژاردنە کە لە کوردستان دەکرێ بە شێوەیەکی نموونەیی بەڕێوە بچێ، بە خۆشی بە ئاشتی بە هێمنی بچێتە سەر، داوام وایە لە هەڤاڵان و ئەندامان و لایەنگرانی یەکێتی نیشتیمانی کوردستان بەتایبەتی وە هەموو لایەنگر و ئەندامان و پشتیوانانی لیستی هاوپەیمانی کوردستان بە گشتی، کە هەوڵدەن ئارامی و ئاشتی و برایەتی بپارێزن لەم هەڵبژاردنەدا وە بە ڕوحێکی ڕیازییەوە بەشداری بکەن لە هەڵبژاردنەکە وە ماوەی هیچ جۆرە ئاژاوە نەدەن. پێم باشە کە هەموو کاندیدەکانیش سارد نەبنەوە لە خەبات هەتا ڕۆژی خۆی، سارد نەبنەوە ئەگەر هاتوو هەندێکیان دەرچوون و هەندێکیان دەرنەچوون، دەرنەچووەکان پیرۆزبایی لە دەرچووەکان بکەن و دەرچووەکان سوپاسی دەرنەچووەکان بکەن وە هاوکار بن لەگەڵ یەك بۆ دواڕۆژ بۆ ئەوەی پێکەوە لە موستەقبەلە هاوکاری و هەماهەنگی هەبێ لە بەینییاندا، لە پەرلەمانی داهاتووی عێراقدا. ئەو پەرلەمانی داهاتووی عێراق هیوادارم کە پەرلەمانێکی ئەوتۆ بێ کە تەییدە مافەکانی گەلی عێراق هەمووی وە مافەکانی خەڵکی کوردستان بەتایبەتی بێتە دی، هیوادارم لەو پەرلەمانە حکومەتێکی ئەوتۆ دابمەزرێ کە بتوانێ ئامانجەکانی گەلی عێراق بهێنێتە دی و بەرەبەرکانێی ئیرهاب و تیرۆریزم بیکا وە نەهێڵێ کۆنەپەرستەکان ئەوانەی کە خەون دەبینن بە گەڕانەوی ڕژێمی دیکتاتۆری سەرهەڵدەن وە بهێنە کایەوە بەڵکو

به هەموو هێز و توانایەکیانەوە بچن بە گژیاندا وە هەموومان پێکەوە عێراقی فیدڕاڵی دیموکراتی یەکگرتوو بپارێزین.

خوشك و برایانی خۆشەویست هەڵبژاردنی ئەمجارەمان هیواردارم کە هەڵبژاردنێك بێ، کە تێیدا ببێتە هۆی بەدیهێنانی ئامانجەکانی داهاتوومان، هیوادارم لە هەڵبژاردنی داهاتوودا باسی ئەوە نەکەین کە چیتر ناوچەکان دێنەوە، بەڵکو هاتبنەوە سەر کوردستان، ناوچە دابڕاوەکان، باس ئەوە نەکەین کە مافەکانمان لە ڕووی نەوت و هێزی پێشمەرگە و ئەوانەوە بێتە دی، بەڵکو باسی گەشەپێدانی ئەو ئامانجانە بکەین، وە من دڵنیام لە هاوکاری هێزە دۆستەکانمان لە بەغدا لەناو هێزەکانی عەرەبی کە هاوپەیمان بوونە لەگەڵمان لە ڕۆژەکانی ڕەش وەها وخەبات بوونە لە پێشوو لەگەڵمان وە ئێستا هاوکار و هاوپەیمانمانن بتوانین هەموو ئامانجەکان بهێنینە دی.

ئیتر بۆ پێشەوە بەرەو سندوقەکانی هەڵبژاردن بەرەو ئەوەی کە هەموومان لە ڕۆژی دەنگدان لە ڕۆژی هەڵبژاردن مەوجوود بین، هەموومان دەنگبدەین بە لیستی هاوپەیمانی کوردستان، هەموومان ئامادەبین پیرۆزبایی لە سەرکەوتنی لیستی هاوپەیمانی کوردستان بکەین، سەرکەوتن بۆ لیستی هاوپەیمانی کوردستان و بژی عێراقی دیموکراتی فیدڕاڵی یەکگرتووی سەربەخۆ.

7-(گوتارا ژمارە 7) [1]

هاونیشتیمانانی بەڕێز

ئەی هەموو ئەوانەی کە لەم هەڵبژاردنە مافی دەنگدانتان هەیە، چ ئەوانەی لە کوردستانن، چ ئەوانەی لە عێراقن، چ ئەوانەی لە دەرەوەی وڵاتن، ئەمڕۆ ڕۆژێکی گرنگە لە مێژووی سیاسی عێراقە. ئەمڕۆ ڕۆژێکی گرنگە لە مێژووی سیاسی کوردستانی عێراقە. ئەمڕۆ ڕۆژێکی گرنگە لە مێژووی سیاسی کورددا. بەم بۆنەوەیەوە، من پیرۆزبایی لە میللەتەکەمان ئەکەم، کە ئەمە جاری دووهەمە لە ماوەی ساڵ و نیوێکی ڕابردووە، دوو جار بچێتە بەردەمی سنوقی دەنگدان، بۆی دەست بخاتە سەر ویژدانی خۆی و هەوڵبدات دەنگبدات بەو کەسانەی کە ئەزانێ نوێنەرایەتی ئەوە ئەکەن لە دەزگا هەڵبژێردراوەکان. ئێمە لە 25 / 7 دا قۆناغی یەکەمی کارەکەمان بڕی وە سەرەتای جوڵانەوەیەکی سیاسی گەورە و جەماوەریمان لە کوردستانی عێراقە دەستپێکرد، بۆ ئێمە هەموومان جێگەی سەربەرزییە، کە ئەبینم فراکسیۆنی گۆڕان لە پەرلەمانی کوردستانە چ دەورێکی کاریگەری هەیە لە چاودێریکردنی حکومەت و کارەکانی حکومەت و لە سەردانکردنی خەڵك و لە گوێزانەوەی هەموو ناخۆشییەکانی خەڵك بۆ ناو قاعەی پەرلەمان و بۆ ئەوەی کە بەرنامەی بۆ دابنێین و بۆ ئەوەی جێبەجێبکرێت.

ئێمە ئومێدێکی گەورەمان هەیە ئەمجارە لەم هەڵبژاردنە پێگەی بزووتنەوەی گۆڕان لە سەرتاسەری عێراقە بەقووەت بکەین و لە پەرلەمانی عێراقە بەقووەتی بکەین، ئەو بیر و بۆچوونە سیاسییانەی کە هەمانە بۆ گۆڕینی وەزعی سیاسی و وەزعی ئابووری و وەزعی ڕۆشنبیری و وەزعی قانوونی و وەزعی کۆمەڵایەتی کوردستانی عێراق و هەروەها عێراق بیبەینە ناو پەرلەمانی عێراقی و لەوا فراکسیۆنەکەمان بتوانێ دەورێکی گرنگ و کاریگەر کە ئەگەر لەمەی کوردستان زیاتر نەبێت لەمە کەمتر نەبێت، بتوانێ جێگەی متمانەی ئومێدی میللەتەکەمان بێ چ لە کوردستان و چ لە عێراقە. ئێمە دوو بەرنامەمان هەیە، بەرنامەیەکیان بریتییە لەو مانیفێستە سیاسییەی کە

---

[1] ئەڤ گوتارە ل 2010هاتییەگوتن، ژ مالپەرێ: www.youtube. com

لیستی گۆڕان بلاَوی ئەکاتەوە. یەکێکی تریشیان نەخشەی کارە بۆ چوار ساڵی داهاتوو، کە لە پەرلەمانی عێراقە ئەبێ چی بکەن؟ چی نەکەن؟ بەم بۆنەیەوە من لە پێش هەمووەوە و بە ناوی ئێوە سوپاسی ئەو کەسانە ئەکەم کە ئەو تەحەددا گەورەیان قبوڵ کردووە لەم هەلومەرجە سیاسییەی کوردستانی عێراق و عێراقە قبوڵیان کردووە بێن بە ناوی نوێنەرایەتی میللەتەکەمانەوە بێنە ناو لیستی گۆڕانەوە وە قبوڵی ئەوەیان کردووە ڕوو بە ڕووی ئەو لایەنە سیاسیانە ببنەوە کە موناقەسەمان ئەکەن بە ڕێگەیەکی نا دیموکراتی وە ئەمە سەرەتایەکی زۆر گرنگە بۆ ئەوەی کە میللەتەکەمان فێری ژیانی موعارەزە ببێت. من ئومێدم وایە لەسەر دەستی ئەم برادەرانە، لەسەر دەستی ئەم خوشکانە، کە لەم قۆناغە ئێمە هەڵیان ئەبژێرین بە نوێنەرایەتی میللەتەکەمان کە بچن بۆ بەغا، جێگەی متمانەی ئێمە بن، جێگەی باوەڕی ئێمە بن، ئومێدم وایە کە میللەتەکەمان باوەڕیەکی زۆریان پێبدەن، ئێمە لە هەشت موحافەزەی عێراقە لەوانە بەغا، نەینەوا، دهۆك، کەرکوك، سەلاحەددین، دیالا، سلێمانی، هەولێر، لەمانە لە هەمووی هەوڵماندوە هەڵبژاردەکانی میللەتەکەمان بهێنینە ناو لیستەکەوە کە کەسانی پسپۆڕی تیایە لە بواری جیاجیای قانوون و پزیشکی و کشتوکاڵ و نەوت و هەموو بوارەکانی تری ژیان وە هەموو ئەوانە بە لای ئێمەوە و پێشم وایە لە لایەی میللەتەکەمان شایستەی ئەوەن کە بچنە ناو پەرلەمانی عێراقی و بۆ ئەوەی دیفاع لە حقووقی میللەتەکەمان بکەن و دیفاع لە حقووقە دەستوورییەکانی ئێمە بکەن ئێمە ئومێدمان وایە کتلەکەی ئێمە لە پەرلەمانی داهاتووی عێراقە ئەوان ببن بە پارێزەر و داکۆکیکەر لەسەر مافە دەستوورییەکانی میللەتەکەمان وە خەڵکی تر بێن داوای ئەوە بکەن، کە لە مەوقیفانەی کە ئێمە هەمانە و لەو بیر و بۆچوونانەی کە هەمانە پشتیوانیمان بکەن، نەك خەڵکی تر چاوەڕێ بکات، کە ئێمە پشتیوانی بکەین، چونکە ئێمە ئەمانەوێ ئێمە ببین بە محامی حقووقی میللەتەکەمان لە بەغا، ئێمە ئەمانەوێ ئەو بۆشاییەی کە لە چەند ساڵی ڕابردووە پڕنەکراوەتەوە، پڕی بکەینەوە و ئەو ناکۆکییانەی کە لەسەر ناوچە دابڕاوەکان، لەسەر مەسەلەی پێشمەرگە، لەسەر مەسەلەی عقودی نەوت، لەسەر مەسەلەی میزانییە، لەسەر مەسەلەی نوێنەرایەتی کورد لە وەزارەتی خارجییە، لەسەر مەسەلەی پاسەوانی سنوور، لەسەر مەسەلەی پشکی کورد لە مەسەلەی بودجە و ئەو جۆرە شتانە، ئومێدمان وایە لەسەر دەستی ئەم هاوڕێ خۆشەویستانەی ئێمە، کە هەموو بە گەرمی و بە بیر و بۆچوونێکی زۆر ڕۆشن و بەو ڕەچاوێکی ڕۆشنەوە ئەچن لە ناو پەرلەمانی عێراقییەوە جێبەجێببێ

لە کۆتاییە جارێکی دی داوا لە هەموو هاوڵاتییانی وڵاتەکەمان ئەکەین، داوا لە هەموو ئەو کەسانە ئەکەین کە مافی دەنگدانیان هەیە لە ڕۆژی هەڵبژاردنە بڕۆن بۆ سەر دەنگدان، لە ڕۆژی هەڵبژاردنە دەست بخەنە سەر ویژدانی خۆیان، لە ڕۆژی هەڵبژاردنە دەنگبدەن بە لیستی گۆڕان.

8-(گوتارا ژمارە 8) [1]

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿**إن أريد إلا الإصلاح ما استطعت وما توفيقي إلا بالله عليه توكلت وإليه أنيب**﴾ صدق الله العظيم

جەماوەری دلگەرم و تینووی ئازادی، ئەی خەڵکی بێزار لە ناعەدالەتی و گەندەڵی، ئەی خەڵکی شەکەتبوو لە توندڕەوی و شەڕی لا بە لا، پیرانی دونیا دیدە،دایکانی بەسۆز، ژنانی ماندووی نیشتیمان، گەنجانی خوێن

---

[1] ئەڤ گوتارە ل 2010هاتییەگوتن، ژ مالپەرێ:www.youtube. com

گەرم، سەرجەم چین و توێژە ماف خوراوەکانی کوردستان، دۆستان و لایەنگران و عاشقانی ڕێبازی ئیسلاح، هەوادارنی لیستی (315)ی یەکگرتووی ئیسلامی کوردستان، ئەی پشتیوانانی یەکەم موعارەزەی سەرتاسەری لە زاخۆ هەتا کفری، یەکگرتووەکان، چاونەترس و بوێر و سەربڵندەکان، ڕشە شکێنەکانی مەدەنیەت و چەسپاندنی فرە ڕەنگی و فرە لیستی، ئەی خۆنەویستە خوا ویستە، حەق بێژەکان، ئێوە بوون، ئێوە بوون تەعین نەکران و خزمەتتان کرد، فەسڵ کران و نەوەستان، زیندانیکران و نەترسان، سەهوڵ لە پشتتان بەسترا، چوکتان دانەدا، ئێوە بوون، بارەگاتان سوتێنران و بە خایین کران، بۆ یەك ساتیش پشتتان لە نیشتیمان نەکرد، تەنانەت شەهیدتان دا، ڕەوتی میانڕەویتان تێکنەدا.

هاولاتیانی خۆشەویستی کوردستان، وەك دەزانین چەند سەعاتێکمان ماوە بۆ ئەنجامدانی پرۆسەی هەڵبژاردنی گشتی ئەنجومەنی نوێنەرانی عێراق، چەند سەعاتێکی تر، هاولاتیانی هەرێمی کوردستان و عێراق بڕیاری خۆیان لەسەر دەستنیشانکردنی چارەنووسی داهاتوویان ئەدەن، بۆ ئەوەی هەڵبژاردن بکەنە خاڵی وەرچەرخان لە دەسەلات و لە داهاتووی کوردستان و عێراقدا، ڕۆژی هەڵبژاردن ڕۆژی پاداشتدانەوە و دەستخۆشییە لە کاندیدەکانی یەکگرتوو، کە بە ئەمانەتەوەوە وەفادار بوون بەرامبەر متمانەی هاولاتییان و پابەندبوون بە بەڵێنەکانیانەوە، هەروەك ڕۆژی تۆڵەکردنەوەیە لەو کەسانەی کە دەنگ بۆ نوێنەرایەتی گەلیان بۆ بەرژەوەندی تایبەتی خۆیان و حزبیان ئیستیغلال کرد.ڕۆژی 7 / 3 هەموو لایەکمان لەبەر دەم کۆمەڵێك ئەرك و بەرپرسیاریەتی مێژوویی و نەتەوەیی و شەرعیدا دەوەستێنێت بۆ ئەوەی بەڵێن بۆ دلسۆز و خەمخۆر و چاکسازان بکەین، دەنگدەرانی هێژا، بە دڵێکی پڕ لە ئیمان و بڕوا بە سەرکەوتنی ئیلاهی و دڵنیا لە پشتگیری ئێوەی بە ویژدان، بە ئارامیەوە چاوەڕێی یەکشەممەی سەرکەوتنین، کوردستانیانی دەنگدەر لە هەر شوێن هەن، ئەمجارەش کاندیدە بەهێز و بەتوانا و شیاوەکانی یەکگرتوو، چاوەڕوانی بڕیاری مەردتانەتانن، کاتی ئەوە هاتووە 7/ 3 بکەنە شۆڕشێکی ئارام و وێزگەیەکی وەرچەرخانی گەورە، کاتی ئەوە هاتووە کە تەنها کەسی ڕابردوو پاك و بە ئەمانەت و بوێر بکەنە نوێنەری خۆتان، دەنگتان بۆ یەکگرتووی ئیسلامی کوردستان و لیستی (315)، دەنگدانە بە بەرهنگاربوونەوەی گەندەڵی و سازش نەکردن و درێژەدان بە نەبەردییەکانی یەکگرتووی ئیسلامی لە بەغدا، دەنگدانتان بۆ کاندیدەکانی لیستی یەکگرتوو، دەنگدانە بۆ پەیامی خواناسی تەندروست و دوور لە موزایەدات، دەنگدان بۆ لیستی (315)، دەنگدانە بۆ کوردایەتیێکی ڕاستەقینە و دوور لە سازش و درۆشمکاری، دڵنیا بن نوێنەرانتان لە یەکگرتووی ئیسلامی کوردستان، ئەمجارەش لە سەنگەری پارێزگاری لە دەستکەوتە دەستوورییەکانی هەرێمدا دەبن، دەنگدەری تێکۆشەر، هاولاتیانی خۆشەویستی کوردستان، بەڵێنتان پێدەدەین چۆن لە ساڵانی ڕابردوودا درێغیمان نەکردووە، هەروا لە داهاتووشدا باشتر و بە هەڵوێستتر و کاراتر دەبین، پشت بە خوا سەرکەوتنی گەورەی یەکگرتوو لە 7 / 3 بەڕێوەیە، سەرکەوتن نزیکە.

9-(گوتارا ژمارە 9) [1]

بە ناوی خوای گەورە و میهرەبان

کەس و کاری سەربەرزی شەهیدان

---

[1] تەلەڤزیۆنا گەلی کوردستان، کەناڵی دهۆك، 2011/3/5.

پێشمەرگە قارەمانەکان

هاوولاتیانی ئازیز

خۆشحالم لەگەڵ هاورێکانم لە ئەنجوومەنی وەزیران ئەمڕۆ لە دەروازەی ڕاپەرین لە ڕانیە، لە سایەی کێوە ڕەش و ئالای شەکاوەی کوردستانە لە حزووری ئێوەی خۆشەویست و سەربەرزە، پیرۆزبایی یادی ڕاپەرینتان لێ بکەم، پیرۆزبایی ئەو سەروەرییە گەورەیە لە هەموو خەلکی کوردستان بکەم.ئێوەلای خۆتانەوە شانازی بە ڕاپەرینتان دەکەن و خەلکی کوردستانیش هەمووی شانازی بە ئێوەوە دەکا.ڕاپەرین خالی وەرچەرخانی مێژووی کوردایەتییە، ڕاپەرین بەری ڕەنج و خەباتی نەپساوەی گەلەکەمانە، بەری ڕەنج و خەبات و تێکۆشانی هەموو هێزە تێکوشەرەکانی کوردستان و پێشمەرگە قارەمانەکان و خوێن و فرمێسکی ڕۆلەکانی ئەم میللەتەیە.دەستکەوتەکانی ئەمڕۆمان دەستکەوتی ماندووبوون و قوربانیدان و فیداکردنی ئەم گەلە نەبەزەیە. ئەمڕۆ دوای بیست سال ئاوڕ دەدەینەوە لە مێژووی پڕ بەسەرهاتی ئەم میللەتە، دەشێ بلێین سەربەرزین بە فیداکاری و قوربانیەکان، سەربەرزین سەربەرزین بە دەستکەوتەکان، لە هەمان کاتیشدا پەیمان دووپاتدەکەینەوە، پەیمان دووپاتدەکەینەوە بۆ برەودان بە پرسی چاکسازی و برەودان بە چاککردنی ڕەوشی حوکمڕانی ولاتەکەمان.

خوشك و برایان ئەمڕۆ لێرەوە بە ئێوەی خۆشەویست ڕادەگەیێنم سلاو و ڕێزی تایبەتی سەرۆك مام جەلال سەرۆك کۆماری عێراق و سلاو و ڕێزی جەنابی کاك مەسعود بارزانی، سەرۆکی هەرێمی کوردستان، بە ئێوەی تێکۆشەرانی ڕاپەرین ڕادەگەیێنم. پەیامی یەکڕێزی خەلکی کوردستان و یەك ئیرادەیی خەلکی کوردستان بۆ پاراستنی دەستکەوتەکانی ڕاپەرین، بۆ پاراستنی دەستکەوتەکانی ئاوەدانی و خزمەتگوزاری بۆ پاراستنی ئەم ئەزموونەی کە بەری ڕەنج و ماندووبوونی ئێوەیە و بۆ دووپاتکردنەوەی پەیامی چاکسازی و پەیامی برەودان بە هیمەتی خەمخۆر و دلسۆزانی ئەم میللەتە بۆ چارەسەرکردنی کەم و کوڕتییەکان. پێویست ناکا زۆر بە وردەکارییەوە باس لە ڕابردووی خۆمان بکەینەوە و چیمان کردووە و چی کراوە وە بە تەمای چین؟ بەلام ئاوەردانەوەیەکی بەپەلە لە ڕەوشی بیست سالی ڕابردوو وە بیرهێنانەوەی خۆمان ئەم کوردستانەی وێرانە بوو، ئەم کوردستانەی سوتماك بوو، ئەو ڕۆژە لە کوێ و کوردستانی ئەمڕۆ لە کوێ، دێهاتە وێرانەکانمان ئاوەدان بوونەوە، شارە خاپوور و وێرانەکانمان ئاوەدانی گەورەی تیا ڕوویداوە، بێگومانیش لە هەر بوارێکی تری ژیانی ئەم ولاتەی خۆمانە لە خوێندن و خوێندنی بالا، لە تەندروستی، لە ژێرخانی ئابووری، لە خزمەتگوزاریەکان دەتوانین بلێین کوردستانەکەمان هەنگاوی گەورەی ناوە بەرەو ئاوەدانی، بەلام منیش دەیلێمەوە لەگەڵ ئێوە لەگەڵ هەموو خەمخۆر و دلسۆزی ئەم ولاتە، نەوەکانی ڕاپەرین شایستەی باشترن، پێویستە زیاتر ئاوەدانی و خزمەتگوزاری بۆ ئەم ولاتە بێتە کایەوە، گلەیی و سەرنجەکانی میللەتەکەمان لە ڕەوشی حوکمڕانیمان گلەیی و تێبینی بەجێن وە بە وردی تێبینیان دەکەین وە ئەرکی سەر شانمانە بە وەفاداری بۆ شەهیدەکانمان، بەدواداچوونی جدی بۆ بکەین و ئەو کەم و کوڕتییانە چارەسەربکەین.

پار خوشك و برايان لەم سەكۆيەوە، لە يادی نۆزدە ساڵەی ڕاپەرینەوە، لەگەڵ هەڤاڵانم لە ئەنجوومەنی وەزیران هاتینە خزمەتتان، باسمان لە کۆمەڵێك هەنگاوی ئاوەدانکردنەوە و خزمەتگوزاری بۆ ناوچەی ڕاپەڕین و ڕانیە کردمان. پار بە ئێوەمان وت بەردی بناغەی زانکۆی ڕاپەڕین دادەنێین؟ کردمان. وتمان هەنگاو دەنێین بۆ بە ئیدارەکردنی ڕانیە و پشدەر؟ کردمان. کۆمەڵێك گفتی ترمان بە ئێوە ڕاگەیاند سەربەرزم لە حزووری ئێوەدا بڵێم، کردمان و دەستمان بە جێبەجێکردنی کرد، بەڵام خەڵکی ڕانیە زۆری لەوە زیاتر قابیلە، ئەرکی سەرشانی ئێمەیە لە خزمەتی خەڵکی ڕانیەدا بین و کاری پێویستی بۆ بکەین. من خوشك و برایان ناتوانم وەعد بە ئێوە بدەم بڵێم هەموو خەونەکان و ئاواتەکانتان بە شەو و ڕۆژێك دێتە دی، زۆری گەرەکە، ئێوە شایستەی زۆر خزمەتی جوانتر و باشتر و گونجاوترن، ئەتوانم تەنها و تەنها ئەو وەعدەتان بەمێ لەگەڵ هەڤاڵەکانم، لە بوارە جیاجیاکانی حوکمڕانی ئەم میللەتە خزمەتگوزاری بەئەمەك و بە وەفای ئێوە بین، پارە و داهاتی ئەم میللەتە بڕەخسێنین بۆ خزمەتی ئێوە، بۆ خزمەتی کەس و کاری شەهیدان و بۆ ئاوەدانی وڵاتەکە و خزمەتکردنی ئەم میللەتە. دڵنیاتان ئەکەم خوشك و برایان لەگەڵ سەربەرزیمان بە دەستکەوتەکانمان، کەم و کوڕتیەکانیش دەبینین، ئەو کەم و کوڕتییانە کە وەکو وتیشم جێگەی گلەیی و ڕەخنەی خەڵکی دڵسۆز و خەمخۆری ئەم وڵاتەن، گوێ بیستی ئەو تێبینیانەین و بە ئەرکی سەرشانی خۆمانی دەزانین، لە چوارچێوەی دامەزراوە شەرعیەکانی کوردستانە هەوڵبدەین چارەسەری بکەین. گەنجەکانی ئەم وڵاتە، گەنجەکانی کە لە دوای ڕاپەرینەوە پێگەیشتوون و هەستی سیاسییان ڕەنگدانەوەی ئەم قۆناغە نوێیەی کۆمەڵگای کوردەواریە بە چاوێکی ترەوە دەڕواننە ئاییندە، بەڵام پێیان دەڵێین ئێوە میراتگری سەروەری گەورە و ئێوە میراتگری دەستکەوتی گەورەن، کە بەری ڕەنج و خەبات و خوێن و فرمێسکی نەوەکانی پێش ئێوەن، ئێوە پاراستنی ئەو دەستکەوتانە لا ئەستۆی ئێوەیە، ئەرکی سەرشانی ئێمەش ئەوەیە زەمینە سازیەکی ئەوتۆ بکەین، کە بۆ ئاییندە بۆ ئەم نەوە نوێیە ئاییندەکی گەشتر، ئاییندەیەکی باشتر، مسۆگەر بکەین. ناکرێ خوشك و برایان لەم هەڵومەرجەدا لەم ساتە مێژووییەدا کە باس لە بیست ساڵەی ڕاپەرین نەکەین، باس لەو هەڵومەرجەی ئەمڕۆ ڕووی کردووەتە وڵاتەکەمان نەکەین، بەداخەوە بارگرژیەك بەداخەوە کۆمەڵە کێشە و گرفت ڕووی کردووەتە، کۆمەڵێك ناوچەی کوردستان، کۆمەڵێك لە خەڵکی ئەم وڵاتە ناڕەزایی دەردەبڕن، کۆمەڵێك خەڵك نیگەرانی خۆیان دەردەبڕن لە کۆمەڵێك دیاردەی جێگەی گلەیی و سەرنج، من دەڵێم لێرەوە وەکو سەرۆکی حکومەت وە دڵنیاشم لەوە تەعبیر لە ئیرادە و ویستی زۆربەی هەرە زۆری سەرکردایەتی وڵاتەکەم و حوکمڕانی وڵاتەکەمان دەکەم. ئەو داخوازیانە داخوازی ڕەوان، خۆپیشاندان مافێکی مەدەنی ڕەوایە، سەربەرزین، شانازی دەکەین بە گەنجەکانی وڵاتەکەمانەوە کە بە شێوازی مەدەنی دێن، داخوازیەکانی خۆیان دەخەنە بەردەمی حکومەت و بەردەم ڕای گشتی.بە هەمان ڕەوشی ڕابردوو دەبێ دووپاتی بکەینەوە، ئێمە هەمووومان هەمووومان لە حکومەت و لە ئۆپۆزسیۆن لە هێزە سیاسیەکان و لە هاوڵاتی ئاسایی ئەم وڵاتە هەمووومان خاوەنی ئەم ئەزموونەین، هەمووومان بەرپرسین لە چاککردن و باشترکردنی باری گوزەران و ڕەوشی حوکمڕانی ئەم وڵاتە، ئێمە پێتان دەڵێین بە بێ دوو دڵی، ئەو تێبینی و سەرنجانە تێبینی ڕەوان وە کاردەکەین بۆ ئەوەی وەڵامدانەوەی ڕاستەقینەی بە کرداری بۆ بدەین، بەڵام وەڵامدانەوەی ئەو داخوازیانە بە پاراستنی دەستکەوتەکان دەبێ نەك بە تێکدانی تەلاری سەروەریەکانی ڕاپەرین و دەستکەوتەکانی دوای ڕاپەرین، بە پاراستنی دەستکەوتەکان و چارەسەرکردنی کەم و

کوڕتییەکان دەبێ، دڵنیاتان دەکەم وەکو جەنابی سەرۆکی هەرێمیش لە پەیامەکەی خۆی ڕاگەیاند، یەکلاییکەرەوەی کێشەکان تەنها و تەنها گەڕانەوەیە بۆ خەڵکی کوردستان. خەڵکی کوردستان چۆن ئەم ڕاپەرینە و ئەم ئازادیان بۆ ئەم میللەتە ڕەخسان وە ئەم حوکمڕانیان هێنایە کایەوە، ئەوانیش دەتوانن بڕیار لە چارەنووسی خۆیان و یەکلاییکردنەوەی کۆمەڵێك لەم کێشە سیاسییە جیاجیایەکانی خۆیان بدەنەوە. کێشەمان هەیە، تێبینیمان هەیە، بۆچوون و دیدی جیاوازمان هەیە، بەڵام هەموومان لە سایەی ئەم وڵاتە، لە سایەی سەرکەوتنەکانی ئەم میللەتە، لە سایەی مێژووی پڕ بەسەرهات و مێژووی پڕ سەروەری ئەم میللەتە، بەرپرسیاریەتیێکی مێژووییشمان لەسەر شانە، کە نابێ بهێڵین، ترس بکەوێتە ناو ڕیزەکانمانەوە، بۆچوونە جیاوەزەکانمان با بخەینە چوارچێوەی پاراستنی یەکرێزی میللەتکەمان، بۆ چاکسازی، بۆ پتەوکردنی ئەزموونی حوکمڕانی دیموکراسی و ڕوو بە ڕوو بوونەوەی گەندەڵی و دیاردە ناشیرینەکانی تر، کە خەڵك گلەیی لێدەکا و بە ڕەواییەوە گلەیی لێدەکا، با لە چوارچێوەی پەرلەمانی کوردستانە مشت و مر و قسە و باسەکانی خۆمان بە زمانی شارستانی بکەین، نەك ڕق و کینە بێنینە کایەوە، کە بێتە مایەی درز لە نێو کۆمەڵانی خەڵکی کوردستاندا

خوشك و برایان پیرۆز بێت بیست ساڵەی ڕاپەرین، پیرۆزە لە ڕانیە، پیرۆزە لە کەس و کاری سەربڵندی شەهیدان، وەفاداری ئێمە بۆ ئەوان، وەفاداری ئێمە بۆ نەوەی ڕاپەرین، وەفاداری ئێمە بۆ خۆ فیداکاری میللەتەکەمان، تەنها و تەنها دەبێ پاراستنی بەرژەوەندیەکانی میللەتەکەمان بێ، چاکسازی بێ، تۆکمەکردنی حوکمڕانی خۆ بە خۆی خەڵکی کوردستان بێ، برەودان بێ بە ئازادی، برەودان بێ بە دیموکراسی، پاراستنی ئەم دەستکەوتانە بێ، ئەی ئێوەش خەڵکی ڕاپەرین، ئەی ئێوەی خەڵکی ڕانیەی سەربەرز، هەمیشە شاد و سەربەرز و سەرفراز بن.

10-(گوتارا ژمارە 10)[1]

بەناوی خوای گەورە و میهرەبان

هەڤاڵانی تێکۆشەری شاری هەڵەمەت و قوربانی

خۆشك و برایانی خۆشەویست

ڕۆڵە دڵسۆزەکانی ڕێگای ڕزگاری و دیموکراسی

لە یادی ڕاپەرینی بیست ساڵ لەمەوبەری شاری هەڵمەت و قوربانی بە هاوکاری لەگەڵ هێزی پێشمەرگەی کوردستانی یەکێتی نیشتیمانی کوردستان لەم یادەدا پیرۆزەدا گەرمترین سلاوی خۆمان و دڵسۆزی خۆمان بۆ خۆتان و بۆ شاری قارەمانەکەتان دووپاتدەکەینەوە، ئەم شارە قارەمانە بەخۆڕایی ناوی هەڵەمەتی و قوربانی بە خۆیەوە نەدیوە، بەڵکو هەر لە سەرەتای دروستبوونیەوە ئەم شارە شاری کوردایەتی و خەبات بووە لە پێناوی خەڵکی کوردستان، ئەم شارە کە دروستبووە، بۆیە دروست بووە پایتەختی ئەمارەتی بابان بێت، کە ئەویش حکومەتێکی سەربەخۆی کوردستان بوو. هەر لەم شارە قارەمانەوە بڵێسەی بیر و باوەڕی کوردایەتی و سەقافەتی کوردەواری بەرز بووتەوە، ئەم شارە قارەمانە هەمیشە لە ڕیزی پێشەوەی خەباتدا بووە، هەمیشە

---

[1] تەلەڤزیونا گەلی کوردستان، کەنالێ دهۆك، 7/3/ 2011

شاری فیداکردن و خۆبەختکردن بوو لە پێناوی بەدیهێنانی ئامانجەکانی خەڵکی کوردستان. لە چەرخی بیستەمە ئەم شارە بوو بۆ بە یەکەم پایتەختی یەکەمین حکومەتی کوردستان بە سەرۆکایەتی شێخی نەمر شێخ مەحموودی نەمر، وە لەم شارەوە بڵێسەی کوردایەتی بەرز بووە بۆ ناوچەکانی تر کوردستان، هەر هەمان شار شاری هەڵمەت و قوربانی لە 6 ی ئەیلوولدا داستانێکی تری مێژوویی لە مێژووی گەلی کورددا تۆمارکرد، داستانی گواستنەوەی خەبات لە شاخەوە بۆ شار، داستانی بەشداری کۆمەڵانی خەڵکی شار لە خەباتی ڕزگاری و دیموکراتی خەڵکی کوردستاندا. ئەم شارە لە هەمان کاتدا مەرکەز و پایتەختی سەقافەتی کوردی بووە، لەم شارەوە شێوەی نوێی سەقافەتی کوردی، شیعری کوردی لە مێژووی گەلەکەماندا تۆمارکراوە، شاری سولەیمانی شاری سەروەریەکانی میللەتی کوردە، شارێکە کە بە درێژایی مێژووی خۆی فیداکاری کردووە و خەباتی کردووە لە پێناوی بەدیهێنانی ئامانجەکانی خەڵکی کوردستاندا، لە هەموو شۆڕشەکاندا، دەوری پێشەنگی بووە لە ڕێزی پێشەوەی فیداکاری و خۆبەختکردن بووە، شاری سولەیمانی ئەم شارەیە کە لە شۆڕشی نوێی گەلەکەشماندا دەورێکی سەرەکی و گرنگی بینیوە، بۆیە ئەم شارە شایستەی ئەوەیە کە لە دڵی هەموو کوردێکە بگرن، لە دڵی هەموو عێراقییەکی نیشتیمانپەروەردا جێگایەکی تایبەتی هەبێت وە مایەی سەربەرزی و شانازییە بۆ گەلی کورد کە شارێکی وەك سولەیمانی هەیە.

ئەم شارە شایستەی هەموو جۆرە پێزانین و ڕێزلێگرتن و پێداهەڵگوتن و خزمەتکردنە، بۆیە ئەم شارە لە ڕاپەرینەکەی بیست ساڵ لەمەو پێشی خۆیدا نەك هەر خۆی ڕزگارکرد لە پلانێکی گڵاوی سەددامییە فاشیستەکان، بەڵکو سەرەتای ڕزگاری ئەم کوردستانەش بوو، پێشتر حکومەتی سەددام دەیەویست ئەم شارە بچووك بکاتەوە وردە وردە لەناوی بەرێ، ئەوەبوو زانکۆی گواستەوە، تاکە موحافەزەیە کە نەخۆشخانەی گەورەی لێدروست نەکرد و بە هەموو هێزێك دەیەویست ناوی بسڕێتەوە، بەڵام دوای ڕزگاربوونی کوردستان ئەبینین شاری هەڵمەت و قوربانی گەشەکردنی گەورەی بەخۆیەوە دیوە، لە ڕووی سەقافی و لە ڕووی پێشکەوتن و لە ڕووی عومران و لە ڕووی سیاسییەوە.

ئەم شارە قارەمانە لە مێژووی گەلی کورد و گەلی عێراقدا دەورێکی گرنگی بینیوە و ئەم شارە لە سەرەتای چەرخی بیستەوە هەتا ئیمڕۆ شارێکی هۆشیار و زیندوو، شارێکی تێکۆشەر و فیداکار بووە، بۆیە ناوی شاری هەڵمەت و قوربانی پڕ بە پێستێتی، هەر وەکو ئەم شارە لە دەوری ئاڵای کوردایەتیشدا هەمیشە کۆمبووە وە هەمیشە لە دەوری ئاڵای ڕزگاری و دیموکراسی کۆبووتەوە و خەباتی لە پێناوی بەدیهێنانیان کردووە. ئەمڕۆش ئەم شارە مەڵبەندێکی دیموکراسی و ئازادییە، کۆمەڵانی خەڵك بەو پەڕی سەربەستیەوە مافە دیموکراتی و ئازادییەکانی خۆیان لەم شارە بەکاردێنن، مایەی شانازییە بۆ ئێمە کە سولەیمانی بووتە نموونەی ئازادی و دیموکراسی لە سەرتاسەری کوردستان و عێراقدا، وە هیوادارین ئەم ڕاستییە باش کەڵکی لێوەربگیرێت وە هەموو لایەك ڕێزی دەستکەوتەکانی شاری سولەیمانی و خەڵکی سولەیمانی بگرێت. شاری سولەیمانی لەڕێزی پێشەوەی خەباتکردن بووە بۆ چاکسازی و پاکسازی لە کوردستاندا، وە هەمیشە هەوڵی داوە کە لە هەموو لایەنەکانی ژیان سیاسی، ئابووری، کۆمەڵایەتی فەرهەنگی چاکسازی بکات، ئیمڕۆش ئەم شارە لە ڕێزی پێشەوەی ئەم خەباتەیە، ئەو خەباتەی کەوا یەکێتی نیشتیمانی کوردستان و پارتی دیموکراتی کوردستان و حکومەتی هەرێم بڕیاریان داوە بە شێوەی جێبەجێکردنی حەڤدە ماددەکەی پەرلەمان بیبەنە سەر و بە زووترین کات جێبەجێیانبکەن.

خوشك و برایانی خۆشەویست ئەو دەستكەوتانەی ئەمڕۆ هەمانە لە پەرلەمان و حكومەتی هەرێمی كوردستان و ئەو ئازادی و سەربەستی و دیموكراتییەی هاتووتە كایە، بەری ڕەنجی بەری خەبات و ڕەنجی هێزی پێشمەرگەی قارەمان و كۆمەلآنی خەلّكی كوردستان لە ڕێزی پێشەوەش خەلّكی سولەیمانی بووە، بۆیە پاراستنی ئەم دەستكەوتانە ئەركی سەرشانی هەموومانە، وە پێویستە هەموومان بە هەموو هێز و توانامانەوە خەبات بكەین، هەم بۆ بەدیهێنانی ئامانجەكانی بەدی نەهاتووی كۆمەلآنی خەلّك وە هەم بۆ جێبەجێكردنی داخوازیە ڕەواكانی كۆمەلآنی خەلّكی كوردستان.

ئێمە یەكێتی نیشتیمانی كوردستان هەمیشە لایەنگری ئازادی و دیموكراسی و ئەو پەڕی سەربەستی بووە، هەمیشە لایەنگری ئەوەیە كە داخوازیەكانی كۆمەلآنی خەلّك بێتە دی، وە هەموو كەم و كوڕتی و ناتەواویەك لە ڕەگ و ڕیشەكەن بكرێن ئێمە لە ناو یەكێتی نیشتیمانی كوردستاندا دەبێ كە بڕیارمان داوە چاكسازی بكەین، بچین بە گشت گەندەلیّ و ناتەواوی و ناعەدالەتی و ناتەواویەكانی تری ناو كۆمەلّی كوردستان. هەروەها ئێمە پشتیوانی لە هەموو ئەو داخوازیانە دەكەین كە لە لایەن خەلّكەوە بەرزدەكرێتەوە بۆ چاككردنی ژیانی كۆمەلآنی خەلّك و بەدیهێنانی ئاواتەكانیان لێرەدا پێویستە هەلّوێستی خەلّكی یەكێتی نیشتیمانی كوردستانتان بۆ باس بكەم دەربارەی ئەوەی كە لەم شارەدا ماوەیەكە هەندێ كەس مان دەگرن لەبەر دەركی سەرا، ئێمە لایەنگرین ئەم جۆرە مانگرتن و خۆپیشاندان و داخوازیەكین كە كۆمەلآنی خەلّك بە شێوەی ئاشتی و قانوونی بەرزی دەكەنەوە وە پێمان وایە ئەوە حەقێكی ڕەوای كۆمەلآنی خەلّكە، هەم لە دەستووری عێراقدا نووساوە وە هەم لە دەستووری كوردستاندا نووسراوە، بۆیە ئێمە نەدەترسین و نەتەنگاوین بەوەی، چەندین كەس، سەدان هەزاران داوای مافەكانی خۆیان بكەن، مافە ڕەواكانی خۆیان بگرن، ئێمە پشتیوانی ئەوانین، بەلآم هیوادارین ئەم جۆرە داواكردنە بەئاشتی و بەخۆشی و برایانە بێ، وە داوا دەكەین هەم لە خۆپیشاندەران وە هەم لە هێزەكانی ئەمن و ئاساییش كە بە شێوەیەكی برایانە و بە شێوەیەكی حەزاری لەگەلّ یەك ڕەفتاری بكەن. هەموو جۆرە خوێن ڕشتنێك ئیدانە دەكەین، هەموو جۆرە كوشتنێك زەرەرە لە كورد چ لە خۆپیشەندەران بێ، چ لە خۆپێشاندەران بێ، چ لە هێزی ئاساییش بێ، زەرەر لە میللەتی كورد دەكەویّ، بۆیە ئێمە هەموو كوژراوەكان بە شەهیدی خۆمان و هیوای چاكبوونەوەش بۆ هەموو بریندارەكان دەكەین وە هەولّدەدەین بە پێی توانامان یارمەتیان بدەین بۆ سوود دابوونەوە. داواكارین لەمەو دوا كە هەم خۆپیشاندەران وە هەم هێزەكانی ئاساییش ژیرانە، برایانە، هێمنانە ڕەفتاربكەن وە جارێكی دیكە خوێنی كورد لەم شارە نەڕژێ، چ خوێنی پۆلیس و ئاساییش بێ، وە چ خوێنی خۆپیشاندەران بێ، چونكە ئەوە زەرەرە لە كورد وە سیمای كورد لە دونیا دەشێوێنێ، ئەم شارە وا ناسراوە لە دونیا كە شاری ئازادی و دیموكراسی و بەخۆشی پێكەوەژیانە، شاری پێشكەوتنە، شاری گەشەكردنە، شاری سەقافەت و هۆشیاری و شیعر و ئەدەبە، بۆیە دەبێ بە هەموومان هێمنی ئەم شارە بپارێزین و مافەكانی ئەم شارە بپارێزین وە نەهێلّین ئەم شارە تووشی هیچ جۆرە نسكۆیەك ببێ.

ئێمە لە سەرەتای دامەزراندنی یەكێتی نیشتیمانی كوردستانەوە، باوەڕمان بە فرە حزبایەتی و فرە بیر و باوەڕی جیاجیا هەبووە لەم ولآتەدا، هەر خۆمان وەكو یەكێتی نیشتیمانی لە چەند بالّێك پێكهاتین، هەروەها لە شاخیشە، دائیمەن درۆشمی ئازادی و ژیانمان بۆ هونەرمەندان و ئەدیبان و بیر ڕۆناكانی كورد هەلّگرتبوو، ئێستاش هەمان درۆشم بەسەرماندا دەشێكێتەوە، ئێمە لایەنگری ئەوەین كە ئازادی و ژیان دابین بكرێت بۆ

هەموو هونەرمەندان و ئەدیبان و خوێندەواران و خوێندکارانی کە زانکۆکان تەواو دەکەن، وە هەوڵدەدەین کە لەناو ژیانی وە هەوڵدەدەین لەناو کۆمەڵی کوردستاندا ئەهەمیەتییێکی تایبەتی بە گەنجان بدرێ وە گەنجانی کورد نەك لە ئەوەندەی کە حکومەت بۆیان کردووە، بەلکو زیاتریشیان بۆ بکرێ، ئەوەی کە بۆیان کراوە لە دابینکردنی خوێندنگاکان، لە دابینکردنی زانکۆکان لە دابینکردنی مۆچە بۆیان، لە دابینکردنی مۆچە بۆ ژنی هینانیان ئەوە دەوام بکا و زیاد بکرێ...

11-(گوتارا ژمارە 11) [1]

ب ناڤێ خوێدێ مەزن و دلۆڤان

خوشك و برایێت بەرکەفتی

پێشمەرگێت قەهرەمانێت شۆڕشا ئەیلوولا مەزن

هەمی ئامادەبوویێت بەڕێز

بۆ من شەرەفەکا مەزن بوی کو هنگ دەعوەتا من بکەن، ئەز بێم بەشداریێ دگەل وە بکەم، د ڕۆژەکا هۆ یا پیرۆزدا، ل جهەکێ هۆ یێ پیرۆز، کو هێلینا شۆڕش و بەرخۆدانێیە، ئەوژی دەڤەرا زاخۆیە. ئەز سوپاسیا وە دکەم، کو وە ئەڤ شەرەفە دایە من، ئەز ڤێ دەرفەتێ ل لێرە پیرۆزباییەکا گەرم ل هەمی گەلێ کوردستانێ دکەم، بۆ ڤێ یادا هۆ یا پیرۆز، و ب ڕاستی کو من ئەو پێشمەرگێت قەهرەمان، ئەڤێت کو مایی د ژیانێدا یێت شۆڕا ئەیلوولێ ب توڤەنگێت خۆ یێت برنۆڤە دیتی ڕوحەکا دی داڤ مە، ئەم برینەڤە بۆ وا ڕۆژێت سەختێت خەبات و تێکۆشانێ، کو ئها ب وێ لویلیا برنۆیێ و ب ئەو چەنتکێ خۆ وە ئەڤرۆ دروستکر، ئەوێت شەهید بوین، خودێ ڕەحمەتا خۆ لێ بکە و جهێ وان بەحەشتە، ئەڤێت مایش جهێ فەخر و شانازییێنە بۆ مە، ئەو گەنجێت کو قەدرێ ڤانە دزانن، قەدرێ خۆ و قەدرێ مللەتێ خۆ و قەدرێ مێژوویا خۆ و قەدرێ ئاییندەیا خۆش دێ زانن، ئەوێت قەدرێ ڤان قەهرەمانا نەزانن، وەکی وێ دارێنە یاکو چ ڕە و ڕیشە نەبن، بایەکێ سڤکەش بێت دێ ئێخیت، ئەویش دێ د وەبن د ناڤ کوردستانێدا، چونکە ئەگەر مرۆڤی ڕێز و حورمەت نەبیت بۆ مێژوویا خۆ، بۆ خەباتا خۆ، خەباتا مللەتێ خۆ، بۆ ڕۆلێ قەهرەمانێت مللەتێ خۆ، وەللاهی چ ئاییندەش نابیت.

شۆڕشا ئەیلوولێ شۆڕشەکا نە ب تنێ دژی دیکتاتۆریەتێ بوی قەت، شۆڕشا ئەیلوولێ مێژوویەکا نوی دروستکر، ڕاستە شۆڕشا ئەیلوولێ دژی دیکتاتۆریەتێ بوی، ئەما شۆڕشەك بوی یا کۆمەڵایەتی، یا کەلتوری، یا سیاسی، بوویە شۆڕشەکا نەتەوەیی، هەر ل خانەقینێ هەتا زاخۆ پێکڤە مللەتێ کورد بن یەك دەست و یەك پارچە و د بن یەك قیادەدا وە چەند جارا چۆك ڕژێمێت بەغدا دانابوی بۆ هندێ ئیعتیرافێ ب مافێ مللەتێ کورد بکەن. کوڕێت زاخۆیی چەندین کوڕێت زاخۆ یێت دهۆکێ و ئامێدیێ و شێخان ل حەلەبچە و ل خانەقین و ل قەرەداغ شەهید بوین و چەندین کوڕێت خانەقینی و حەلەبچەیی و سلەیمانی و کەرکووکیش ل لێرە، ل ڤێ دەڤەرێ یێت شەهید بوین، ئەڤە بۆ ئێکەم جار بویە د تەئریخا مللەتێ کورددا، شۆڕشەکا هۆ یا نەتەوەیی ببیتە شۆڕشەکا نەتەوەیی، زۆر جارا شۆڕش بین ڕاپەرین بین بەس د دەڤەری بوین، نەبووینە بزاڤێت نەتەوەیی ب ناحیا مەیدانیڤە. ل بەر هندێ ب ڕاستی شۆڕشا ئەیلوولێ مێژوویەکا نوی دروستکر و ل نك من ل هەمییێ موهیمتر

[1] تەلەڤزیونا دەلال، 17/ 9/ 2011.

شۆڕشا ئەیلوولێ باوەری بۆ گەلێ کوردستانێ، بۆ هەر تاکەکێ کورد دروستکر، کو باوەری ب خۆ بیت، بەلێ ئەم مللەتەکین و مە مافێ هەی و ئەم د حازرین بمرین د رێکا دەستئینانا سەرکەفتنێ و مافێت گەلێ خۆ. پێشی شۆڕشا ئەیلوولێ ئەو باوەری ب خۆ نەبوی، مللەتێ کورد زۆر خۆ ب غەریب و بێکەس دزانی، زۆر خۆ ب کێم دزانی بەرامبەر خەلکێ دی، ئەما شۆڕشا ئەیلوولێ ئەو دیوار شکاند، من نەڤێت چ جارا ئەم تووشی غرووریێ ببین بەس من نەش دڤێت ئەز چ جارا کوردەکی ببینم خۆ ل هیچ کەسەکێ دی کێمتر بزانیت د ڤێ دونیایێدا، ئەو بەشەرن، ئەمیش بەشەرین، وان حەقێ ژیانێ یێ هەی، مەش حەقێ ژیانێ یێ هەی. شۆڕشا ئەیلوولێ ڤە ئیسباتکر بۆ مە، ئەگەر مللەتەك حازر بیت بۆ قوربانیدانێ، دێ بەرهەمیش هەبیت و ئەڤرۆ بەرهەمێ وێ خەباتێ وێ تێکۆشانێیە و ل هەمییێش موهیمتر بۆ مە ل هەمییێ موهیمتر ئەڤەیە کو ئەم د سەر بلندین ب شۆڕشا ئەیلوولێ، چونکی شۆڕشەکا پاك بوی، شۆڕشەکا یا ب ئەخلاق بوی، شۆڕشەك بوی، بۆ یەك جاریش کارەکێ غەیری یاسایی نەهاتەکرن، کارەکێ غەیرە مرۆڤانی نەهاتەکرن دگەل دوژمنێت مەش، نە مەعنا ئەو بوی مە پێچێنەدبوی، مە پێچێدبوی ئەم زۆر تشتی بکەین، ئەما شۆڕشەك بوی، ڕاستا شۆڕشا ئەخلاقیش بوی، پێشمەرگەکێ ب ئەخلاق، برایێ وی ل تەنشت وی شەهید بوی، دا ئێخسیر بی عەسکەر یان هەر کەسەك دا ئینیتن نانی دەتێ، ب خودان کەت، دا بینیتن و تەسلیم کە، ڕۆژەکێ ل ڕۆژا ئێخسیرەك نەهاتەکوشتن، ئەڤ ئەخلاقێ بلند ئەڤە بۆ مە جهێ سەربلندییێیە، وە سەروەریەکا زۆرا مەزن بوی حەقیقەت بۆ پارتی دیموکراتی کوردستان ب سەرۆکاتییا بارزانی، کو ڤە مێژوویە دروستکر، هەر تشتەکێ ل لێرە و وێڤە بێتەدروستکرن بناغێ وێ شۆڕشا ئەیلولێیە، سەر وی بناغەی دهێتەدروستکرن.من دڤێت ل لێرە ئەز تەئکیدێ بۆ ڤا قەهرەمانا و ڤی مللەتەی بکەم، کو ئینشائەللاه دێ حەتا ئاخر نەفەس دێ بەردەوام بین، ل سەر وا قیەما، ل سەر وا مەبادئا و ل سەر رێکا وان، و بۆ من ب خۆ، ئەز وەکو شەخسی حەقیقەت تشتێ کو ئەز زۆر زۆر شانازیێ پێدکەم وەکو ئەزیش ئێك ژ وا پێشمەرگا بویمە ل شۆڕشا ئەیلولێ، مەزنترین شەڕەفە، مەزنترین سەروەریە، مەزنترین مەنسبە د دونیایێدا ب نسبەتا من لازمە ئەم بەردەوام قیەم و ڕوحا شۆڕشا ئەیلولێ ب زیندی بهێلینەڤە ئەویش ب یادکرنا ڤەیە، زۆر جارا کۆبوونەوە و سمینارن بۆ گەنجێت مە تێبگەهینن ئەڤ وەزعە کەسێ خێر ب مە نەکریە، ئەڤ وەزعە یێ ب خوینا هزارەها شەهیدێت قەهرەمانێت، وەکو نموونەیەك ل وا، ئەڤرۆ بەری کو بێینە ڤێ قاعێ ڕەسمێت وا و ناڤێت وا ل قاعا تەنشت ئێرە هاتبوینە هەلۆاسین و ئەڤە نموونێت هزارەها شەهیدێت دینە، یێت کو هەڤالێت وا، برایێت وا گیانێ خۆ کریە قوربانی بۆ هندێ ئەڤرۆ سایا سەرێ وانا و ڤان قەهرەمانێت مایی، ئەڤ وەزعێ مە و ئەڤ نانا ئەم دخۆین، لوتفا خودێیە بەس دەولەت سەرێ وان شەهیدا و ڤان قەهرەمانا و شەهیدێت زیندی یێت کو ماین.

ئەگەر مرۆڤی د دونیایێدا وەفا نەبی، سیفەتێ ئینسانیەتێ ل سەر نابیت، ئەوێت زەحمەت دیتی و ماندیبوین دیتی و خەبات کری و خڕ ژیانێ خۆ کریە قوربانی و هەمی ژیانا خۆ، چەوا دێ هێنە ل بیرکرن؟! هیچ نەبیت ب ئاخفتنەکا خۆش. و من دڤێت ئەز ب ڤێ مناسبەتێ عەرزێ وە یێ بەرێز بکەم، کو مە بریارا دای و من کیتابیش یا نڤیسی بۆ سەرۆکاتییا ئەنجوومەنێ وەزیران، تەقدیرەن بۆ خزمەت و خەبات و تێکۆشانا ڤێ دەڤەرێ کو ببیتە ئیدارەیەك بۆ هندێ دا باشتر خزمەتا ڤێ دەڤەرێ بهێتەکرن، و ئینشائەللاه ل ڤان نێزیکان دێ کەڤیتە د وارێ جێبەجێکرنێدا و ئەڤەش دیارییا مەیە بۆ هنگۆ د ڤێ مناسبەتا پیرۆزدا.

بابەتەکێ دی من دڤێت ئەز ئیشارەتێ پێبدەم، کو ئەڤ وەزعێ نە یێ تەبیعی ل سەر ڤا سنوورا، سنوورێ هەرێمێ دگەل تورکیا و دگەل ئیرانێش، من دڤێت ئەز زۆرێ ڕاستگۆ بم و زۆرێ سەریح بم دگەل وە و دگەل مللەتێ کورد و دگەل هەمی لایەکی، زۆر زۆر ئەم پێ د نەخۆشین و مە دئێشینیت ڤە وەزعە، یەعنی حەتا نها پتر ل 400 گوندێت هەرێما کوردستانێ نەهاتینەئاڤەدانکرن، ل بەر ڤی وەزعێ نا تەبیعی خاسسەتەن ل شریتا یا حدودی، تەقریبەن بێژە هەر ل زاخۆ حەتا دچی بۆ قەلادزێ.مە زۆر موحاوەلە یێت کری و دێ د بەرەدوامیش بین حەددەك بۆ ڤی وەزعەی بێتەدانان. وەختێ کو مە موفاتەحا ئیرانێ و تورکیا کری، هنگ بۆ حدودێت مە قەسفدکەن ب تەیارا و ب تۆپا؟ جەوابا وان ئەڤەیە، دبێژن مە تشتەك نییە دگەل هەرێمێ، هەرێم واقعەکە دستوورێ عیراقێ ئیعتیرافا پێکری و ئەڤە وەزعەکێ قانوونییە ب نیسبەتا مە، ل بەر هندێ ئەم دێ تەعامولێ دگەل کەین بەس خەلکەکێ هەی د ناڤ خاکا هەرێمێدا و ل سەر حدویدی دهێن خەلکێ مە دکوژن، عەسکەرێت مە، پاسدارێت مە و دهێنە دناڤ خاکا هەرێمێدا، یان هنگ قوەتێت خۆ بینن بۆ حدویدی، مە چ موشکیلە نابن یان ئەڤ خەلکێ ل ڤێ حدویدەی قەناعەتێ پێبکەن، مەنتیقێ بەردەن یان عەمەلیاتێت عەسکەری نەکەن ب زددی مە، دیسا مە چ موشکیلە نینە، بەس بێن عەسکەرێ مە بکوژن، پاسدارێت مە بکوژن و خەلکێ مە بکوژن و بێنە د مەنتیقێدا، ئەم مەجبوبرین دیفاعێ ل خۆ بکەین. ئەڤە بەهانەیە یا دکەڤیتە د دەستێ وا دا، ئەگەر ئەڤ بەهانەیە نەبی، ئەو پێ ناسن قەسفا هەرێما کوردستانێ بکەن، ئەگەر کر دێ زۆر گران ل سەر ڕاوەستیت. مە زۆر موحاوەلە یێت کری ب خۆشی، ب تێگەهشتن، ب موراعاتکرن چ دگەل پەکەکە، چ دگەل پژاکیش، هنگ موراعاتا وەزعێ هەرێمێ بکەن، ئەم یێ دگەل حەقێ مللەتێ کورددا، نابێین خەباتا خۆ نەکەن بەس باوەر بکەن، زەمانێ شەڕی نەمایە، یەعنی شەڕکرن د ڤی زرۆفەیدا زەرەرا وێ پترە، وەختێ مەجال هەبی تۆ ل ئەنقەرە د ناڤ پەرلەمانێ تورکیادا سیە چل پێنجی پەرلەمانتارێت تە هەبن، تۆ ل وێرێ شەڕێ خۆ بکە، تۆ ل وێرێ شەڕێ خۆ بکە، سەد بەرامبەر دێ دەستکەفتا بدەست ئینی، دونیا هەمی دێ ئاگادار بیت ل وەزعێ تە، مومکینە بەری بیست سال و سیە سال و چل سالا ئەم مەجبور بوین وەکی برازڤەکا ڕزگاریخوازا کوردستانێ، ل هەر پارچەیەکێ تۆ شەڕێ خۆ بکەی، شەڕێ مان و نەمانێ بوی، شەڕێ پاراستنا پێناسەیا نەتەوەیی بوی، مە ئەو قۆناغ دەرباسکر، ئەڤرۆ ل هەڤلێرێ پتر ل 20 قۆنسولگەری و مەکاتبێت یێت ڕەسمی یێت دەولەتا یێت هەی، تەقریبەن چوار دەولەتێت ئەڤێت ئەندام د (مجلس الأمن)دا یێت هەی، قونسلخانێت وا یێ ل وێرێ. تەعامول دگەل هەرێما کوردستانێ وەکی تەعامولەکا ڕەسمی یا دهێتەکرن، ئەڤە دەستکەفتە بۆ هەمی مللەتێ کورد، هەر کوردەکێ د ناڤخۆدا یەعنی د داخلی هەرێما کوردستانێ، داخلی کوردستانا باشوور یان هەر پارچەیەکا دی کارەکی بکە بۆ تێکدانا ڤی وەزعەی، مەزنترین تاوانە ل بەرامبەر نەتەوێ کورد دکەت.من وەختێ سەرۆکاتییا هەرێمێ قەبویل کری، من هندە هەدەفێت خۆ هەبوین، من بۆ هندێ نەبوی بێنە من سەرۆکێ هەرێمێ، وەکو من گوتیە هنگۆ، ئەز پێشمەرگێ شۆرشا ئەیلوول و گولانێ مە، ل نك من مەزنترین مەنسبە و مەزنترین شەرەفە. من ڤیا ئەز مالا کورد رێك بخم و جارەکا دی خوینا کوردا ب دەستێ کوردا نەئێتەرێتن، من ڤیا ڤی ولاتەی بکەمە ولاتەکێ موئەسسەساتی، پێگەیەکێ وە بۆ ڤی مللەتەی دروستبکەین، ل دەرڤە ل ناحیا دبلۆماسی، کو شایانێ ڤێ خەبات و قوربانیدانا ڤی مللەتەی بی، و خۆ حازر کەین بۆ موستەقبەلی، چونکی دونیا یا د گۆڕینێدا. حەقیقەت هەر تشتەکێ ببیتن مومکینە ئەم دێ پەنایێ بۆ بەین، بۆ هندێ ڤی وەزعەی عیلاج بکەین، ئەما شەڕێ

کورد و کورد نابی ببیتەڤە، نە ل لێرە و نە ل چ جیهان و نە دگەل چ هێزێت کوردستانی نسیحەتێ مە ئەوە بۆ هەمی لایەکێ کو ب شەڕڤە موشکیلە حەل نابن، ئیللاھ لازمە ب ئاشتی بی، ب لێك تێگەییشتن بیت، ئەگەر رێکا ئاشتی هاتە ئیختیارکرن، ئەم یێ د خزمەتا هەمی لایەکیدا و هەچیا مە ل دەست بێت دێ کەین، ئەگەر ئیختیار ئیختیارا شەڕی بیت، ئەڤە نوکە ئەز تەئکیدێ دکەم نەتیجە نابی، خوینەکا زێدەتر دێ هێتەڕێتن و زۆر حەیفیشە چ خوینا کوردەکی، چ تورکەکی، چ فارسەکی، چ عەرەبەکی یا هەر مرۆڤەکی بێتەڕێتن، بێسەبەب، جهێ داخەکا مەزنە حەقیقەت، چونکی مالەك دێ داخدار بیت، دێ عائیلەك داخدار بیت، ب ناحیا ئینسانیڤە تشتەکێ زۆرێ نەخۆشە، نەتیجەش نابیت، ل بەر هندێ وەختێ کو لازم نەبیت تۆ شەڕی بکەی، کو تۆ شەڕی بکەی یەعنی تۆ یێ وەزعێ خۆ تێکددەی، تو یێ قەزیا خۆ خڕێ تێکددەی، نە ب تۆپ و تەیارا ڤە قەزیە تەمام دبیت، نە ب کوشتنا چەند عەسکەرەك و چەند پاسدارەکاڤە موشکیلە تەمام دبیت، ئەڤە ئیللاھ لازمە ب ئاشتی و لێکتێگەییشتن بی، ئەگەر ب ئاشتی بی وەکی من گوتی ئەم یێ د خزمەتا هەمی لایەکیدا، ئەگەر د موسرریش بن ل سەر شەڕی حەقیقەت هەر چیا مە ل دەست بێت دێ کەین بۆ هندێ ڤە شەڕە ل هەرێما کوردستانێ دویر کەڤیت، یەعنی ل ڤێ زێدەتر مە پێ چێنابیت ئەم بکەین.

جارەکا دیش تەوسییا من، نەسیحەتا من ئەوە هەمی لا بەرەڤ ئاشتیێ بچن، خەیارا ئاشتی و لێکتێگەییشتنێ هەڵبژێرن، نەك خەیارا شەڕی. ئەڤە مەوزووعەك بوی، من ڤیا بۆ هنگۆ ئیشارەتێ پێبدەم، چونکی حەقیقەت بۆ من یێ موهیمە، ئەز دزانم بۆ هنگۆ هەموویاش یێ موهیمە، ئەما ئەڤەیە سیاسەتا مە، ئەڤەیە بڕیارا مە. یا دی ئەز حەزدکەم هنگ د دڵنیا بن، قەزیا کوردی ل وێ چوو دەرێ، کو بەرەڤ پاش بێت، مەسەلا مە دێ بەرەڤ پێش چیت، بەرەڤ پاش ناهێتەڤە، و هەمی پێنگاڤێت خۆش ئەم دێ ب دیراسەت هاڤێژین و الحمدلله ئەڤرۆ ئەو مەوقعێ کو بۆ کوردستانێ دروست دبیت د دونیاییێدا، خەلکەکێ زۆر حەسادەتێ ب مە دا دبەت.

ئومێدەوارین کو بەرنامێ کو من داناى ژبۆ چاکسازیێ د هەرێمێدا ب نسبەتا من زۆر زۆر مەسەلەیەکا موهیمە و ئەز یێ موسررمیش ل سەر و تەئکیدێش بۆ وە دکەم، حەتا سەر ئەز دێ ل سەر چم، ئەڤ مەوزووعێ چاکسازییێ مومکین نییە وازێ لێبینم حەتا دگەهمە هەمی حەقائیقا و حەتا هەمی ئیجرائاتێت پێویستیش بێنەکرن. ل دوماهییێ من چ ئاخڤتنێت دی ئەز نابینم، کو پێویست بیت ببێژم ئیللا ڤەنەبیت کو بێمە هنگۆ هەمی مللەتێ کورد یێ عەزیزە ل دەڤ من، هەمی خوشك و برایێت منن، بەس هنگ خەلکێ ڤێ دەڤەرا زاخۆ، حەقیقەت هنگ ڕوحا منن، زۆر سوپاس.

12-(گوتارا ژمارە 12) [1]

لە پێش هەموو شتێکەوە، ئەمەوێ سەرەتای قسەکانم بەوە دەستپێبکەم، کە سڵاوی خۆم و هاورێکانم، ئەنێرم بۆ گیانی پاکی ئەو شەهیدانەی لە چەند حەفتەی ڕابردووە شەهید بوون، سڵاوی خۆم و هاورێکانم ئەنێرم بۆ هەموو ئەو برینداڕانەی کە لەو ڕووداوانە بریندار بوون، بۆ هەموو ئەو خۆپیشاندەرە خۆشەویستانەی، کە لە

---

[1] ئەڤ گوتارە ل 2011/3/21 هاتییەگوتن، ژمالپەرێ: www.youtube. com

چەند ڕۆژی ڕابردووە ماندوو بوون وە دڵنیایان ئەکەمەوە لەوەی کە خوێنی شەهیدەکان، برینی بریندارەکان، ماندووبوونی خۆپیشاندەرەکان، بە هیچ جۆرێك بە فیڕۆ نەرویشتووە، بەڵکو ئەمە سەرەتای قۆناغێکی تازەیە لە مێژووی سیاسی میللەتەکەمانە، ئەگەر لەو پێش قۆناغی جێگیرکردنی سەقامگیرکردنی هەرێمی کوردستان بوو بێ، ئێستا قۆناغی ڕێکخستنەوەی ناو ماڵی کوردە، لەسەر بنچینەی عەدالەتی ئیجتیماعی وە ئەوە سەرەتایەکە بۆ ئەوەی کە وڵاتێکی خۆشتر، وڵاتێکی ئاوەدانتر، گەلێکی بەختیارترمان هەبێت. لێرەوە ئەمەوێ ئەو پەیامەتان پێڕابگەیەنم، کە سلێمانی بەتەنیا شاری من نییە، سلێمانی بەتەنیا شاری گۆڕان نییە، سلێمانی شاری هەموو ڕێکخراوە سیاسییەکانە، سلێمانی شاری هەموو کوردێکە، سلێمانی شاری هەولێرییەکانە، سلێمانی شاری دهۆکییەکانە، سلێمانی شاری کەرکووکییەکانە، سلێمانی شاری خانەقینییەکانە، سلێمانی شاری سنجارییەکانە، سلێمانی شاری هەموو کوردێکە، کە پێی خۆش بێ لە سلێمانی بژی وە سلێمانی یەکێکە لە شارەکانی کوردستان شان بە شانی شارەکانی کوردستان، ئەمڕۆ جەژنی نەورۆز پیرۆزئەکات وە ئومێدم وایە، کە لە کوردستانی ئازاددا سلێمانی وەکو بەشێك لە کوردستانی ئازاد، هەمیشە لە پێشکەوتنا ئەبێ، شان بە شانی شارەکانی تر.لێرە ئەمەوێ دیسانەوە پەیامێکی تر ڕابگەیەنم ئەویش ئەوەیە کە گفتوگۆ لە لای ئێمە جۆرێکە لە خەبات و تێکۆشان، هەر وەکو خۆپیشاندان تێکۆشانە هەر وەکو ئیعتیسامی مەدەنی تێکۆشانە.ڕێپێوان تێکۆشانە، عەینەن شت گفتوگۆکردنیش جۆرێکە لە خەبات و تێکۆشان وە خۆپیشاندەران دڵنیایان ئەکەمەوە لەوەی، کە ئێمە بە هیچ جۆرێ باز نادەین بەسەر داواکاری خۆپیشاندەرانە، بە هیچ جۆرێ تەنازول ناکەین لە داواکانی ئەوان، بەڵکو ڕێزی داواکانی ئەوان ئەگرین، پشتیوانییان ئەکەین و بە هەموو توانامانەوە هەوڵئەدەین، کە ئەوە جێبەجێبکەین، ئێمە لە گفتوگۆکانمانە سوورین لەسەر ئەوەی، کە ئەو حەوت خاڵەی کە لە بەیانی 29ی مانگییەکە بڵاومانکردووەتەوە، سوورین لەسەر ئەوەی کە هەوڵبدەین بەند بە بەندی ئەوانە جێبەجێبکەین، چونکە پێمان وایە هەموو کێشە و گیروگرفتەکانی هەرێمی کوردستان لەو چەند خاڵە کۆکراونەتەوە.جارێکی دیکە پیرۆزبابییتان لێئەکەم، ئومێدم وایە هەمیشە لە خۆشیا بن ئومێدم، وایە لەسەر داواکانی خۆتان سوور بن، لەسەر داوا ڕەواکانی خۆتان بەردەوام بن، خوای گەورە پشتیوانتان بێت، ئێمەش ئەوانەی کە لە توانامانە ئەبێ پشتیوانیتان ئەکەین، بە خوای گەورەتان ئەسپێرم.

13- (گوتارا ژمارە 13)[1]

---

[1] تەلەڤزیۆنا دهۆك، 23/ 12 / 2011.

ب ناڤێ خۆدێ مەزن و دلوڤان

خوشك و برایێت بەرکەفتی

سوپاسییا وە دکەم بۆ ئامادەبوینا وە و بۆ من دەرفەتەکا زێرینە کو خزمەتا وە بکەم وە گوهـ ل پێشنیارێت وە ببم، هەروەها من پێخوشە بۆچوونێت خۆ بۆ وە عەرزبکەم ل سەر وەزعێت ئەڤرۆ کو ئەم تێدا من دڤێت جارەکا دیش ئەز سەرەخۆشییێ ل کەس و کارێت وا شەهیدا بکەم یێت کو دونێ ل بەغدا ژمارەکا زۆر ژ هاولاتیێت مە شەهیدبوین و ژمارەکا زۆریش برینداربوین، حقیقەت جهێ داخەکا گرانە، کو بەین بەین ژمارەیەك خەلکێ بێگوناح دێ شەهید بن و بریندار بن وە ئەڤە وەزعەکێ نەخۆشە وە دهاتەتوقعکرن، حەتا بەری دو سێ هەیڤا جارەکێ من مقابلەك هەبوی د گەل قەناتەکا عربی بوی، پسیار ل من کر، من گوتێ ئەز تەسورێ دکەم پشتی دەرچوونا ئەمریکییا دێ وەزع خرابتر بیت و ئیحتیمالە ئیرهابژی زێدەتر ببی، وەزعی سیاسیژی دێ خرابتر بیت. بەری کو ئەز بێمە سەر ڤی وەزعێ عیراقێ و یێ ئەڤرۆ من دڤێ ئەز ل چەند خالێت دی ڤە دەستپێبکەم، پاشی دێ هێنە سەر وی مەوزوعی، هاتنا من بۆ دەڤەرا دهۆکێ تەبیعی جهێ خۆش حالییەکا زۆرە هەر وەختێ کو دەرفەت بۆ من چێبوی و ئەز بهێم ل زمنی بەرنامەیی، ئەڤ بەرنامەی منێ، ئەڤە تقریبا چەند هەیڤن من دەستپێکری سەرەدانا دەڤەرێت جوداجودا من کرەی و زمنی وی بەرنامیدا سەرەدانا دهۆکیش بوی، نوکە رێککەڤت کو ئەز بێم، ئێك بۆ هندێیە کو ببینم کا وەزعێ چەوانە؟ کەم و کورێیت مە چنە؟ چ پێویستە بهێتەکرن بۆ باشکرنا وەزعێ دەڤەرێ؟ وە پێشنیارێت وەش من گولێ ببن، وەزعەش بۆ وە شەرحبکەین دویڤ بوچونێت وە و ئەڤ تەتەوراتێت کو ئەڤرۆ ل ناڤخۆدا هەی و ل دەڤەرش هەین، ئەما تەبیعی نابیت بەحسێ ئەڤ رویدانێت کو چەند رۆژا بەری نها ل زاخو رویدای دڤێ بەحسێ وا رودانا بکەین ئەم، تشتەکێ زۆرێ نەخۆش بوی، حەقیقەت وە خارجی هەمی توقعاتا بوی. خەبات و تێکوشان و قوربانی دانا ڤی مللەتەی، پێشمەرگێ قەهرەمان بۆ هندێ بوی، کو مللەتێ مە یێ ئازادی بیت، رزگار ببیت، کو ئەز باوەرم رەنگە وە هەمیا دیتبیت، من دلیلێ هەی، ل بەر هندێ ئەز وە دبێژم، هەر ل رۆژا راپەرینێ، من ل سالا نوت و ئێکێ هەیڤا سێ ل کویێ ل باژێرێ کویێ، من دەعوا کر، من گوت لازمە هەلبژارتن ببن، ئەم سیستەمەکێ دیموکراسی بچەسپینین ل ولاتی خۆدا، مللەت بریارا خۆ بدەت. هەتا ئەڤرۆ وەکو حزب و ئەحزابێت ئەڤ شەرعیەتا شورەشگێری هەبوی بەس ژێرە وێڤە تڤیا ببیتە شەرعیەتا دەستوری، شەرعیەتا قانونێ هەبیت، قانون لازمە حاکم بیت، ئەو قۆناغەك بوی ل خەباتی ژێرە وێڤە قۆناغەکا دییە.

ئێك ل تشتێت کو مە شانازی پێدکر و پێدکەین، ئینسان پتر ل دەرڤە هەست پێدکەت، ئەڤ فەرهەنگێ پێکەوە ژیانێیە د کوردستانێدا هەم، پێکەوە ژیانا ئاینی و مەزهەبی و هەم پێکەوە ژیانا نەتەوەیی، کورد ب هندێ هاتییەنیاسین کو مللەتەکێ بوسلمانە، ئەکسەرییەتا بەس بوسلمانەکێ ڤەکری، بوسلمانەکێ ب واقعی بوسلمان، نەك بوسلمانەکێ ب رییا بوسلمان بیت، بوسلمانەکە ئیحتراما دینێ خۆ دگریت، ئیحتراما ئەدیانێت دیش دگریت، ئیحتراما فەرهەنگێ خۆ دگریت، ئیحتراما فەرهەنگێ خەلکێ دیش دگریت.هەر ب درێژاهییا مێژوویێ وە هەلکەڤتی د دیروکێدا و مومکینە خاسەتەن دڤێ مەنتقێش پتر مومکینە، د گوندەکێدا بوسلمانێت هەبوی، مەسیحێیت هەبوی، جویشی یێت هەبوی، ئێزدیژی یێت هەبوی، پێگڤە یێت ژیاین، هەر کەسێ دینێ خۆ، باوەرا خۆ، عەقیدا خۆ یا هەبوی، وەکی دی هەمی هاولاتی بوینە، برا بوینە پێگڤە د هاولاتییێدا، باوەربکەن یەعنی ئەڤ،

ئەڤە خالەکا زۆر زۆرا گرنگە و زۆریش یا بهێزە و ئێکە ل زەماناتێت سەرەکی بۆ پیشتگیرییا مللەتێ کورد ل دەرڤە، تەبیعی وەلێبێت ل ژێر هەر پەردەیەکێ بی یان بۆ هەر ناڤەکی بی، مجموعە خەلکەك هەستن تحریزا خەلکەکی بکەن، چەند گەنجەکا بچن دوکان و جهێت برایێت مەسیحی یا یێت ئێزدی بسوژن، ل ژێر هەر ناڤەکی بن، بێشك دێ ئینتباعەکا دی هێتەدان، یەعنی لێدانا ڤێ فەرهەنگەکی، ئەو فەرهەنگێ کو کورد شانازییێ پێدکەن، خۆپیشاندان تشتەکێ زۆر زۆرێ ئاساییە وە لازمە مللەتێ مە ئەو دەلیڤە هەبیت، وەختێ نەرازی بیت، سوبەی هوین نەرازینە ل حکومەتێ حەقێ هنگۆیە خۆپیشاندانێ بکەن، نەڕازی بوینا خۆ دەربڕن، بەس بچن دائیرا بسوژن، حەقێ وە نییە، ڤێجا دوکانا بسوژن، مقرێ ڤێ حزبێ بێتە سۆتن و چەند ئەز متەئەسربووم ب سۆتنا وان دوکان و وا محلاتێت وان، باوەرکەن دووبەرابەر ئەز متەئەسربووم ب سۆتنا مقراتێت یەکگرتوو، چونکی لازم قانون حاکم بی، خەلکەکێ تحریزا کری دێ هێتە محاسبەکرن بەس د حالەتێ وێ فەوزاییێدا، ڕاستە تشتەکی زۆرێ نەخۆشە و هەر نەخۆشە ئەڤ فەرهەنگە بهێتە د ناڤ مەدا، وەختێ هەر مشکلەیەکا بی، ئێکسەر ل باتی کو ب شکلەکێ ئاشتی و ب شکلەکێ حەزاری تۆ خۆپیشاندانا خۆ ب دوماهی بینی، ب سۆتنا مەقەرا و جها و دوکانا و ب ئەڤانا، تەبیعی ئەڤە دێ بیێ ناڤی بۆ مللەتی مە دروستبیت، خەلك دێ ب چاڤەکێ دی تەماشای مە کەت، لازمە شێوێ ژیانێ د وەلاتێ مەدا بێتەتەنزیمکرن.مەسەلا مەشروبی، تەبعەن من پێخۆشە گەنجێت مە ل ڤان تشتانە دویربن، خودێ ل سەر شاهدە و فێری ڤان تشتانە نەبن بەس ئەڤە دێ ب نسیحەت بیت، دێ ب تەربیەت بیت، تشتەك نییە ب زۆر سەربگریت، نەسیاسەت ب زۆر جهێ خۆ دگریت، نەمەسەلا دین و ئەڤە، هەموی تشت لازمە ب نسیحەت بیت، ئێك جارێ تڤیا ئەو تەربیەت د مالێدا بێتەکرن، پاشی تڤیا تەربیەت، یەعنی قەوانینێت وێ هەبن، تەنزیما ژیانا ڤی خەلکی بکەت، باوەر ل من بکەن، ئەو وەلاتێت کو مەشروب و ب قانون مەنعکری، نسبەتا مشروب خۆرا د وان ولاتادا دەه بەرامبەری وەلاتێت دییە کو مەشروب تێدا یێ ئازاد بی، چونکی خەلك دێ بەرەڤ ڕێکێت دی دێ گریتە بەر بەس لازمە بێتەتەنزیمکرن حەتا ل ئەوروپا، ئەورۆپا هەمی مەحەلەکی حەق نینە مەشروب بفروشن، حەتا گەنج ل هندە ولاتا وەکی ئەمریکا ل بیست و یەك سالی گچکەتر بی، بچوکتر حەق نییە مەشروبی ڤەخۆت، بزانیت دێ پولیس گرن، دنە مەحکەمێ، یەعنی لێرەش تڤیا بێتە، لێرەش چ چ چ تەنزیم نییە بۆ ڤێ ب کەیفا خۆ، ڕەنگە زاروکێت دەه سالیش چووبن ڤەبخۆن، یەعنی تەبیعی ئەڤەیە خەلەتی، تڤیا بێتەتەنزیمکرن، بەس ئەگەر حزبەك یان مامۆستایەکێ ئایینی پێنەخۆشە منیش پێنەخۆشە، بەس نەمن ئەو حەق هەیە، نە مامۆستایەکێ ئایینی ئەو حەق هەیە، نەحزبەکێ حەق هەیە بچیت تەحریزا خەلکی بکەن، هەرن ڤێ دوکانی بسوژن و ڤی جێی بسوژن، قانونا هەی، شکایت دێ هێتەکرن، لازمە داب و نەریتێت مەش بێنەپاراستن، یەعنی هندەك خەتێت سورێت هەین نابیت، لێبێتەلادان، یەعنی ئەو مەسەلا ئەخلاقی، ئەخلاق دین ب خۆ ئەخلاقە، دین نسیحەتە، لازمە مسائلێت ئەخلاقی بێنەمراعاتکرن، تەبیعی ئەڤێ ئەڤ تەوازنێ تڤیا بێتەڕاگرتن، ئازادییێت فردی بێنەراگرتن وە دابونەریتێت ئەخلاقی و یێت کوردەواریش بێنەپاراستن، دڤێدا چ لازمە قەوانین بێنەدەرکرن ل پەرلەمانی و تڤیا هەمویش تێدا د بەشداربن، کا چەوا ئەم تەنزیما ژیانا خۆ بکەین د وەلاتێ خۆدا بەس هەر کەسێ خو کرە مفتی و هەستا فەتوایێ بدەتن و فەوزایەکێ د وەلاتیدا دروستکەت، تەبیعی جارەك دووجار بێتە تەحەملکرن، دوماهی ناهێتەقەبولکرن، پاشیش هێشتا ئەم هەریمەکی فدرالینە د چوارچێویێ دەولەتەکێدا نەشاکی و نەبین، هوینگێ دبینن، چ دەولەتە هەموی ڕۆژێ دەها قونبەلەیێت

تێدا د پەڤن مەعلووم نییە وێ چ لێهێت، نوکە تەماشەی سومال بکەن، ئەفغانستان بکەن، چەند فەوزایە، چەند کوشتن و کوشتارا تێدا بەس تۆ خەریتێ دەربینە حدودێ وا یێ معلوومە، یەعنی ئەڤ حدودە یێ پاراستییە د ناڤ ڤی حدودەیدا چ دبی یا مە ب عەکسە وەزعێ مەیێ باشە بەس مە چ حدودەکێ معەین نییە، بەر هندێ هێشتا وەزعێ مە نەگەهشتییە وی حەددەی ئەم بێمننەت بین، ئەڤرۆ هەستین ب شکلێ غەیری قانوونی، ب غەیری دستووری، ب غەیری تەبیعی ئەم مشاکلا بۆ خۆ دروستبکەین یان دەعوا ئیجرائاتێت غەیری قانونی بکەین، بەر هندی خویشك و برایێن بەرێز ئەرکەکێ مەزن یێ ل سەر ملێت هنگۆ، ڕاستە تەربیەتا عائلی زۆر زۆر شەرتە بەس تەربیەتا هنگۆش بۆ ڤا قوتابییێت بەر دەستێ هنگۆ زۆر شەرتە.

خالەك فەوقا عادە بۆ من یا موهمە، یەعنی ئەزێ دبینم بیروباوەرێت نەتەوەیی یێت زەعیف دبن، ڕۆژ بۆ ڕۆژێ یێت زەعیف دبن د ناڤ خورتێت مەدا وە ئەڤە کارەساتە، کارەساتەکا زۆرا مەزنە، ڕاستە ئەو خورتێ ل سالا نوت و یەکێ ژ دایك بوی نها بیست سالە، بیست سال عەمرە، یەعنی زەلامە نها نوکە ل جامعێ مومکینە ئەو ئەڤە بیست سالە مدیر ئەمن نەدیتییە، مونەزەما حزبا بەعس نەدیتییە، ئەنفال نەدیتییە، کیمیا باران نەدیتییە، بۆمبایێت تەیارێ نەدیتینە، شەڤ و ڕۆژێت تۆپ نەدیتینە، برسیاتی نەدیتییە، سەرما نەدیتییە، یێ دوەزعەکێدا بوی پارە هەموی یێ دروستبوی، نزانیت کا ئەو بیست سالێت پێش ویدا ڤی مللەتی چ عەزاب کێشایە، چەند شەهید مەدانە، چەند ڕەنج هاتییەدیتن، یا ل هەمێش موهیمتر چ جارا مە د کوردستانێدا موشکیلا ئایینی نەبوویە یا ئولی، موشکیلا مە موشکلەکا نەتەوەیە، کا دێ بۆ من بینن د مێژوویێدا، مێژووناسەکێ یان د ژیانا ڤی خەلکێ مە، ڤی جیلێ مە و جیلێ پێش مەش بلا جارەکێ گوندەکێ کوردستانێ هاتبیتەبومبارانکرن یان تۆپبارانکرن یان مرۆڤەکێ کورد هاتبیتەئیعدامکرن، سەر هندێ وەلاهی تۆ... تە بۆ مزگەفت چێنەکریە د گوندێ خۆدا یان تۆ بۆ نڤێژێ دکەی، گوندێت مە وێرانکرن، چونکی نەدبوی بێژین ئەم کوردین، نەك یێت موسلمانا، یێت فەلاش خرابکرن، یێت ئێزدیدیاش خرابکرن، یەعنی نابی ولاتەك هەبی ب ناڤێ کوردستانێ، نابی کەسەك دڤی ولاتەیدا بژی. ئەز باوەرناکەم، هیچ مللەتەك وەکی مللەتێ کورد پاکژی ئیسلامەتییا خۆ ڕاگرتبی، بەس عەینی وەختیشدا برایێت مەسیحیش یێت هەی، برایێت ئێزدیش یێت هەی، چەوا تەعددیا حزبی دێ هەبیت د کوردستانێدا، تعددیا دینیش دێ هەبی، ئازادە، تڤیا ئیحتراما ڤا دینا بێتەگرتن، خەلك دێ ب خۆ دێ بڕیارا خۆ دەت، خاسەتەن د مسائلا عەقیدێ و دینیدا، یەعنی چ حەقەك دێ ماموستایەك وی حەق دەتە خۆ تەکفیرا خەلکەکێ بکەت، یان چ حەقەك دێ خۆ کەتە وەکیلێ خودێ و پێغەمبەرا بێتن فەتوا دەربکەت، نسبەتا مە کوردستان ولاتێ هەمیایە و هەمی ئازادن تێدا، خەتێت سورێت هەین، چ د مسائلێن ئەخلاقیدا چ د مسائلێت نەتەوەییدا تڤیا بێنە موراعاتکرن و تڤیا جیلێ مە بێتەتەربیەتکرن سەر و ئەساسی کو یێ ڤەکری بی، یەعنی ب مێشکەکێ ڤەکری بێتەتەربیەتکرن، بەس تڤیا وەلایا وی بۆ وەلاتێ خۆ بۆ کوردستانێ بی، مە چ مشکلێت ئایینی نینە، مەنەش بوینە و ناش بن، کەسانەکێ بڤێ، جهەتەکێ بڤێ نوکە قەزیا مە یا نەتەوایی ئینحرافێ پێبکە بۆ هندێ وەللا مە مشکیلێت دینی مە یێت هەین، حەقیقەت ئەز ڤێ مومکن نینە و ئەز باوەرناکەم مللەتێ کوردیش ڤێ قەبیل بکەت، هەر کەس ل سەر دینێ خۆ، دیانەتا خو بکە، تقوسێت خو ب جهبینە، نسیحەت بکەن، دین نسیحەتە، دین ئەخلاقە، ماموستاییێت مە تڤیا دەورێ نسیحەتێ، ناسح بن بۆ مە، نەك تەحریزا خەلکی بکەن، وەزعێ خۆ تێکدەن و وەلاتێ خۆ تێکدەن، چ ماموستاییێت ئایینی چ ماموستاییێت وەکو هنگۆ بەرێز ل قوتابخانا ب سەدا و ب

هزارەها گەنج و خورت بەر دەستێ وە پێدکەن، بەر هندێ من ڕەجەیەکا برایانە یا ل وە هەی، ئێك لێ ئەڤ فەرهەنگێ پێگڤە ژیانێ زۆر تەرکیزی بکەنە سەر، چونکی میللەتێ مە و کوردستانا مە ب وێ یا جوانە، تڤیا ئەم پێگڤە بژین وە ناش بیت ب شێوەکی ل شێوا برایێت مەسیحی، برایێت ئێزیدی بچوکترین شعور ب ترسێ بۆ چێبیت ل ولاتێ مە، چونکی ولاتێ وانە و ئەڤە مومکن نییە بێتەقەبولکرن، یادی بێنە نسیحەتکرن، بێنە نەسیحەتکرن، ئەخلاق بێنە تەرییەتکرن، ب خۆ قەناعەتێ بکەن، وەلائا وان بۆ خاکا وان، بۆ نشتمانا وا بیت، مە موشکلا دینی نییە جارەکادیش دبێژم، موشکیلەکا موشکیلەکا نەتەوەییە، مومکینە زۆر کەس تەسورێ بکەن، ئەڤا کو ل ولاتێت دەورەبەرێ مە ڕوێددەت دێ ل کوردستانیش ڕوێدەت، سیستەمێ مە نەوەکی سیستەمێ وانە، سیستەمێ مە هەلبژارتنە، مللەتێ مە دێ ڕەئیا خۆ دەت، وەکی من گوتی من ل سالا نوت و یێکێ ئەول کەس بووم، ل کوردستانێدا گوتی مللەتێ مە تڤیا بریارێ بدەت، چ شێوەی حوکم دڤێت، ئینتخاباتا بکەن، ئەڤرۆش هەر گۆڕانکاریەك بیت میللەت دێ بڕیارا خۆ دەت. چار سالا ئەڤ حزبە دێ هێت چار سالا دی ب دلێ تە نەبیت دەنگێ نەدەنێ و لادە، ئێکێ دی بینە، شەخسەکێ دی بینە، مادەم مە ئەڤ سیستەمە هەیە چ موجبە موشکیلا بۆ خۆ دروستکەین، بۆ من هەموی حزب برایێت منن، هەموی یەعنی بۆ من وەکو ئێکن، بەس حەقیقەت ئەگەر چ حزبەك، چ شەخسەك یان هەر کەسەك بگەینتە وێ ڕەفتارا خۆ یان تەحریزا بکەت بگەینتە حەدێ تەهدیدا ئەمنا کوردستانێ بکەت، لێناهێتەقەبولکرن، ئەڤ ب هیچ نەوعەکێ قابلێ قەبولێ نییە، یادی بۆچوونێت جودایێت هەین سەرچاڤا، تە پەرلەمانێ هەی، د پەرلەمانیدا دێ بەحسێ معارەزا خۆ کەی، ئەگەر تە معارەزە پێخۆشە، تە دڤێ شریکاتیێ بکەی د حوکمیدا شریکاتییێ بکە، تە دڤێت ئینتخاباتا بکەی، ئینتخاباتێت پێش وەخت بکە، بۆ خۆ، تە چ دڤێت بگۆڕە، بەس وەزعێ خۆ و مالا خۆ ب دەستێ خۆ تێکنەدە، ئەڤەیە تەلەبا من.

یادی من دڤێت بۆ وە بێت بەرێز عەرزبکەم، کو بەرنامێ چاکسازییێ بەرنامەکێ زۆرێ جدیە، بەس باوەربکەن مەسەلە ئەو نییە دێ ب قرارەکی یان دوو قەراران دێ هەموی تشت چێبیت، ڕاستە کەم و کوڕی دزۆرن، گەندەلیش یا هەی و ئەڤە تڤیا ئەم ب دراسە ڤی تشتی بێتەکرن، من نەڤێت چ (كبش الفداو) پەیدا بکەم بێژم وەللاهی ئەڤە خەتێت ڤەینە، ئەگەر بی مەسئولیەت ئەز بەرا هەر کەسەکی تەحەمولا مەسئولیەتێ دکەم. جارێ ئەولەن عەیب نییە بێژین ئەم نزانین مە ئەو خیبرە و ئەو تەجروبە نییە یا ئیدارا حوکمی کو بیە حوکمەت، هێشتا باوەربکەن مە هند خەبیرێت ئیقتیسادی نینە کو ب دروستی ئەم تێبگەین، کا موشکلێت مەیێت ئیقتیسادی موشکلێن دنیایێ یێت ئیقتسادی چنە؟ کا بۆ من شەریکەیەکا مەحەلی بینن، بینیایەتەکێ یێ ب سەر بۆ مە دروستبکەت، ئیلا تڤیا ل دەرڤە بێن بۆ مە چێبکەن، یەعنی هێشتا خۆ، د سیاسەتیشدا عەینی تشتە، یەعنی هێشتا ئەم یێ ل سەرێ ڕێکێ بەس مەعنا ئەو نییە، ئەڤە تشتێت مە هەمی یێ تەمامە، نە خەلەتی زۆرن، کێماتی زۆرن، نك من یا ل هەمییێ موهیمتر ئەوە ئەم پێدابچینەڤە سیستەمەکێ دابنین عیلاجەك بێتەکرن، ژێرە وێڤە ئەو خەلەتییێت کو هاتییەکرن، تکرارنەبن، نەمینن، ئەبێت بهێنەعیلاجکرن، بەس ما ئەگەر هاتنە عیلاجکرن، هەر عەین خەلەل هەبوین، عەینی سیستەم هەبوین، یەعنی پاش (5) سالێت دی، (4) سالێت عەینی موشکیلە دێ جارەکا دێ ڕوێدەتەڤە، تڤیا ئەم دەست ل سەر وان نقاتا دابنین، کو چنە بویە سەبەبێ هندێ، ئەگەر گەندەلی هەیە، ل کێرێ هەی و بۆ هەیە، ڤیجا ڤێ دراسەتەکا جدی ئەمێ ل سەر دکەین و جدیش ئەزێ ل سەر ڕاوەستایم و دێ ئیجرائاتاش کەین، یەعنی ئەو نییە بێمەتە دێ ل ڤی مەوزوعەی گەڕین بەس حەقیقەت من

نەڤێ بەس بۆ هندێ موجەرد بێژن وەلاهی ئیجرائات کرن دوو سێ فەقیر ئەو کرن، ئیجرائات ل گەل کرن، ئەڤە ئیجرائات نینە، ئەڤە چاکسازی نینە، حەقیقەت مومکینە هندەك ئالوگۆڕی بێنەکرن د دەزگایێت مە، مەعنا ئەو نییە ئەڤە ئالوگۆڕییە محاسبا ئێکێیە یان ئەو... هندەك زۆر تەبیعییە، تەبیعی دوو مەوزوعێت زۆر ل ئێك جودانە، ئەڤ مەسەلا زاخو کو من گوتی، لژنا تەحقیقی من یا دانای لژنا تەحقیقی تەحقیقا خۆ یاکری دێ نەتائجاش ئیعلان کەت، پاشی قانونا هەی، ئەوێ علاقەت ب حوکمەتێڤە تڤیا ئیجرائاتێت خۆ بکە، ئەوێ علاقە ب حزباڤە دێ ئیجرائاتێت خۆ کە، قانون دێ حوکمێ ل خۆ دەت، کی موتەهەمە، کی موقەسرە، کی موحەرزە، قانون دێ وی حوکمی دەت و کەسێ ناهێ سەر ب خۆڤە، ڤی بگرە، ڤی بینە و ڤی ببە، کی مستحەقی چ عقابە دێ عقابا خۆ بینی، ئەڤادی مەسەلا چاکسازییێ ل نك من یا ل هەمییێ موهیمتر ئەوە، ئەم ئەساسەکی دابنین، کو بۆ ژێرە وێڤە ئەڤ موشکیلە ئەم تووش نەبین، ئەڤ تشتێ خەلەتییێت مەزن کو هاتبنەکرن، بێنەعیلاجکرن و بێن محاسبەش هەبیت. تەنەقلاتێت دی مومکینە ئێك ل خەلەتییێت مە هەمیا ئەوە مومکینە ل هندە جها برادەرەك ئەڤە پازدە سالە مەسئولە ل یەك جی، ئێ ئەڤە مەلائیکەتیش بی، عەبقەریش بی، چ بیتن پازدە سالا، ئەگەر زۆرێ زیرەکە یێ هشك بوی خەلاس چ یێ دی ڤێ نییە تەقدیم کەت، ئەگەر مەلائیکەتیش بی دێ خەلك تبلێ بۆ درێژکەت، ئێك ل خەلەتییا ئەڤەیە، یەعنی گوناحە ئێك هند ل جیەکی بیت، ئەڤ ئالوگۆڕیە تڤیا بێنەکرن بۆ هندێ ئەو بۆ ئەو برادەرێ مەش باشترە، ئەو کادرێ مە و شولیش دێ باشتر ب رێڤە چیت، بەس یێ وەلێ هاتی ئەگەر تە ئێکەك نەقلکر، یەعنی محاسبە بوی یان ئەگەر یەکێك وەزیفەیەك وەرگرت، ئەگەر ل وێ وەزیفێ نەما یەعنی خەلاس نیهایەتا دنیایە ب نسبەتا وی، یەعنی فەرهەنگەکێ سەیر یێ خەریکە د وەلاتێ مەدا جێگیر ببی حەقیقەت وە نییە.

من زۆر پێخۆشە هنگێت بەرێز هنگ دەورێ خۆ بینن، حەققەت هنگ دێ پێهەستن، چونکی موستقبەل یێ ل سەر ملێ ڤا گەنجێت مە، ئەڤێت تازە پێدگەهن و تەربیەتا ڤا گەنجانا یێ د دەستێ وەدا، بەر هندێ ئەز هیڤیدارم هنگ ڤا گەنجێت مە وە پەروەردەبکەن، یێك وەلائا وا بۆ کوردستانێ بی، یادی ب ڕەوشتەکی بەرز بێنەپەروەردەکرن. نەخوا ئەگەر وەلاو بۆ وەلاتی نەبی، ما حەتا سوبەی دێ چ بیت، دێ چ لێکەی، وەختێ کو مرۆڤ یێ حازرنەبیت د پێناوی ولاتێ خۆدا فیداکارییێ بکەت، پێناهەسستن چ مستقبل نابن بۆ ڤی مللەتەی و ڤی ولاتەی حەقیقەت ئەڤە بنسبەت ڤی مەوزوعەی.

ب نسبەت وەزعێ ناڤخۆ من کو سەرۆکاتییا هەرێما کوردستانێ قەبول کری، باوەربکەن من ل بەر هندێ بوی، ل پێش هەر تشتەکی ناڤمالا کورد ڕێکبێخم، یەعنی ئەو تشتێت نەخوشێت کو د ناڤ حەرەکا کوردیدا ڕویداین دووبارەنەبنەڤە و ئاسەوارێت وێش نەهێلین ئەڤە ئێك یا دووێ ئێرە ببیتە ولاتێ موئەسەساتا، یەعنی ڤی ولاتێ کوردستانێ بکەینە ولاتێ موئەسساتا، ژ میزاجی دەربچیت.سێ، زمانێ نڤێسین و یێ خویندنێ بۆ مللەتێ مە بێتەدروستکرن، هەر چەندە کارەکێ ئاسان نییە، بەس ئێکە ل مقەوماتێت ئەساسی بۆ موستقبلیش.یادی پێگەیەکێ کو شایانێ وێ خەبات و قوربانیدانێ بی، کو مللەتێ مە دای ل دەرڤە ل سەر ئاستێ دبلوماسی بۆ کوردستانێ دروستبکەین و ئەڤ مەنتیقێت کو ماین ل دەرڤەی هەرێمێ بێنەڤ سەر هەریمێ، ئەڤڕۆش بۆ من ل هەمییێ موهمترە کو مالا کوردی ئێك بی، مەقسەدا من نە ئەوە کو هەمە یەك حزب بن. تشتەکێ زۆر زۆرێ تەبیعییە، بۆچوونێت جودا هەبن، حزبێت جودا هەبن، بەس تڤیا چارچێوەیەك هەبیت، کو ئەم هەموی یا

چەترەك هەبوى، كو ئەم هەموى دبن وێ چەترەيدا بين، ئەويش چەترا كوردايەتييە، يەعنى گەشتە مەسائلێت نەتەوەيى، مەسەلا مەسائلێت ستراتيجييێت نەتەوەيى، هينگى حزبايەتى لازمە بێتە ل بيركرن، وەكو دى منافسە هەبيت، ئەڤە ئينتخاباتن، خەلك دى بينى ب چاڤێ خۆ، كێ خزمەت كريە؟ كێ خەبات بۆ ڤى مللەتەى كريە؟ كێ تەزحييە بۆ ڤى مللەتى دانە؟ كێ خەدەمات بۆ تقديمدكەى؟ كى باشترە؟ د وى قەناعەتا خوە ئەو دێ ڕەئيا خۆ دەت، ئەڤە تشتەكێ زۆر زۆرێ تەبيعييە، يەعنى ئەم يان ڕەخنە ل حوكمەتێ بێتەگرتن، تشتەكێ زۆرێ تەبيعييە يان ڤە حزبە ڕەخنێ ل ڤێ حزبا دى بگريت، تشتەكێ زۆرێ تەبيعييە، بەس گەشتە وێ، مەسەلە هەرێم هەدەف بى يان ئەمنا هەرێمێ موهدد بى يان قەزيەكا ئيستراتيجييا نەتەوەيى بێتە پێش، حەقيقەت هينگى لازمە هەموى حزب بن وى چەتريدا يەك هەلويست نيشابدەن، (الحمدالله) هەتا نوكە تشتێ وە يەعنى باشێ هاتى، د زۆر دەرفادا وە بويە، ئومێدەوارم ژێرە وێڤەش وە بيت.

ل سەر ڤى ئەساسەى و هەر نسبەت بزاڤا ڕزگاريخوازا كوردستانێ، مە پێويستييا ب خيتابەكا ئێككرتى هەى حەقيقەت، بەر هندێ نوكە زۆر مەشغولى هندێنە ئامادەكارييێ بۆ كۆنگرەيەكێ بكەين، كو هەموى ئەحزابێت كوردستانێ تێدا د بەشداربن، گەل شەخسياتێت ئەكاديمى، شەخسياتێت فەرهەنگى، يەك خيتاب تەوجيە بكەين بۆ برايێت عەرەب و برايێت تورك و برايێت فارس، يەعنى ئەڤ ئينتباعا كو هاتييەوەرگرتن، ب دێژاهييا ڤان سالێت بورى، كورد و عەرەب دوژمنێت ئێكن، كورد و تورك دوژمنێت ئێكن، كورد و فارس دوژمنێت ئێكن، ئەم ڤێ تەسەورێ بگۆڕين، ئەم دوژمنێت كەسێ نينين، ئەم برايێت هەميانە، ئەم دەست ئاشتييێ بۆ هەمياش درێژ دكەين، ئەم ميلەتەكين وەكى وان، نە ل وا زێدەتر نە ل وا كێمتر، مەش حەق و حقوقێت خۆيێت هەين، پەياما مە ئەوە وەكى وا تڤيا مە حەق و حقوقێت خۆ هەبن خەباتێش دێ بۆ كەين، بەس نە ب شەڕ، خەباتەكا ئاشتيانە د ڕێكێت پەڕلەمانيرا، د ڕێكێت ديموكراتيرا، ب خۆ پيشاندانێت ئاشتيرا، زەمانێ كلاشينكۆف و ئار پى جييا ئەوانە نەمايە باوەڕبكەن، وەكو دەرمانێ ئێكسپايەرێ لێهاتى، مومكينە زەرەرا وێ زێدەتر بى، وەختێ كو مە شەڕ كرى ب كلاشينكۆڤێ و ب ئار پى جييێ، هوينگى مەجبورى بوى، چونكى كەسێ، كو نەيێ حارز بى گوهێ خۆ بدەتە مە، باوەربكەن ئەو من ب خۆ شەخسى، سالێت هەشتێيا، حەتا ل سالێت هەشتێيا، دو سێ جارا من سەفەرێت دەرڤەكرين، يەعنى ئەز زۆر دا كەيف خۆش بم، ئەگەر موەزفەكێ زۆرێ دەرەجە پێنج و شەش ل وەزارەتا خارجييا يا هەر ولاتەكێ ئەوروپى بەس ڕونشتبا، حارزبا گوچێ خۆ دابا چيرۆكا مە، مە بەحسى كوشتن و بڕين و وێرانكرنا گوندا بۆ كربا بەس گوچێ خۆ دابا مە، تەئەسفا خۆش من نيشنێ نەدابا، هێشتا دا ئەم مەمنون بين، يەعنى وەزعێ مە وەزعەكێ وە بوى و جودا مە يا موهدد بوى، مە ديفاع، زۆرجارا دێ بێن حەق و حقوق ب تەسورا من شەرێ مە شەرێ حەق و حقوقا نەبوى، شەڕێ مە شەرێ مان و نەمانێ بوى، شەڕێ پاراستنا پێناسا نەتەوەييا مە بوى، نوكە وەختێ حەق و حقوقايە، نوكە وەختێ هندێيە، ئەم بەحسێ مافێت خۆ بكەين، بەر هندێ ئەم مەجبور بوين، دونياش دونيايەكادى بوى، كەسێ حارز نەبوى نە گوچێ خو بدەتە تە، نە كەسێ حارز بوى وى بەحسێ بكەت، وەلاهى من ل بيرە ل سالا شێست و سێ شەڕەك زۆرێ مەزن، جارەك ئەز نزانم ئيزاعەيەكێ بەحسێ كوردا كر، پێشمەرگەى كر، كورۆ دێ بەس بەحسى مە بكەن، جڤيناش بدەنە مە، بەس بەحسێ مە بكەن. ئێ ئەڤرۆ دونيا هاتييەگۆڕين يەك نەفەر ل جيەكى دێ هێتەكوشتن هەموى دونيا دێ بەحسى كەت مەسەلا مافێ مرۆڤ و مەسەلا ئازادييێ و مەسەلا ديموكراسييێ يا بويە قەزيەكا دەولى، قاسمەكێ مشترك

بەینا هەمی دەولەتا مادەم ئەڤ فورسەتە هەیە لازمە ئەمیش دگەل زەمانی شێوێ خەباتا خۆ بگۆڕین، ئەڤ خیتابا موحد.یێك لێ بەلکی خودێیە ئەم تێدا بسەرکەڤین ئەڤ تەسورا کو چێبوی دوژمناتی بەینا مە و ئەڤ مللەتێت ئەم ڤێکرا دژین ئەو نەمینی، ئەڤە تشتەکێ زۆر زۆرێ مەزنە.یادی خیتابەکا موحد بیت، خیتابا ئاشتی بیت، دێ تەئسیرەکا زۆرا مەزن کەت ئەڤەشی ئێکە ل بەرنامێت کو مە ل پێش هەی.

بێینە سەر وەزعێ عیراقێ، تەبیعی بەداخەوە هنگۆ دیت، یەعنی دونێ ئەز بێژم هەتا نزیکی پازدە شازدە عەملیاتێت ئیرهابی هاتنەکرن و وەکی کو هاتییەگوتن، نیزیکی سێ سەد ئەزبێژم سێ سەد کەس شەهید و بریندارێت هەین، تەبعەن ئەڤە زۆرە، هەتا ئەگەر ل ڤێش زێدەتربی، بەس ئەڤە ب خۆ زۆرە، سێ سەد کەس کێم نییە، هەمویش فەقیر و ژارە، هەموی خەلکەکێ بێگوناحە، ئەڤە ئەو ئەڤە ئەڤە ل جهێ خۆ، ئەزما سیاسیش کو دروستبوی ل جهێ خو. هێشتا قواتێت ئەمریکی ب تمامی ل عەردێ عیراقێ دەرنەچووبین، کو ئەزما سیاسی سەرهلدا بەری تەقریبەن سێ چار هەیڤا، مقابلەیەك ل گەل من هاتەکرن، قەناتەکا عەرەبی بوی، گوت تۆ چ تەسوردکەی، ئەڤە قواتێت ئەمریکەی دێ چن و دێ چ بیت؟، وەلا نسبەتا مە ل کوردستانی (الحمدالله) وەزعێ ئەمنی یێ باشە ب لوتفا ئیلاهی و هیمەتا مللەتێ کورد و دەزگایێت مەیێت ئاسایش و پۆلیس و هاوکارییا هەموو لا ڤێکرا، (الحمدالله) وەزعێ مەیێ باشە یەعنی چ گۆڕین ب سەر وەزعێ مەدا ناهێت، ل ناحیا ئەمنا داخلیڤە، بەس وەزعێ عامێ مەنتیقێ و ل وەزعێ سیاسی و ل ناوچێت دی یێت عیراقێ ب تەسەورا من دێ تەتەوراتێت زۆرێت مەزن دێ ڕویدەن و دێ وەزعیش خراب بیت، کو مە بەحسێ ئینسحابا قواتێت ئەمریکی و ئەوا دکر، مە گوتێ بابۆ ب تەسەورا مە هێشتا وەزعێ عیراقێ وەلێ نەهاتییە، ئەوە هەمیا کرە هەوار، من گوتێ ب کەیفا خۆ بن، یەعنی هنگۆ پێچێدبی وەزعی ڕاگرن، خۆ مەشی پێخۆشە و ناشبی تەوقعا هندێ بکەین، کو حەتا حەتا ئیلا ئەمریکی د وەلاتێ مەدا بمینن، موهم ئیلتزاما ئەمریکییە، پار وەختێ ئەز چویم، من سەرۆك ئوباما دیتی، هەنگی بەحس وێ ئینسحابێ و ئەوێ دهات، من لێ پرسی گوتمێ جەنابێ سەرۆك سوئالەکا مەزن یا دروستبوی ل کوردستانێ و ل عیراقێ هەمییێ ئینسحابا هنگۆ. من دڤیا ئەز پسیارەکێ ل تە بکەم ئایا هنگ دێ قوەتا سەحبکەن یان دێ ئیلتزاما خۆ سەحبکەن؟ یەعنی دوو تشتێت لێکجودانە. گوتە من نە، ب موجبێ ئیتفاقێ دێ قواتا سەحبکەین، ئیلتزاما مە دێ چەند بەرانبەر بیت، دێ ب قوەت تر بی، تەبیعی ئەگەر خەلك وە تەسورێ بکە مەسەلە ئەگەر دوو هزار سێ هزار یان بیست هزار عەسکەرێ ئەمریکی لێرە نەبی خەلاس، ئەمریکا چ پێچێنابی، ئەو یا خەلەتە، مەسەلە لێرەدا ئیلتزامە، و ئیرادە و قرارا وانە، نەخۆ دەه تەیارێت (سی هەڤدە) بێن دێ هزارا عسکەرا هاڤێنە خوارێ، یەعنی موشکیلا هندێ وا نییە یا کێمبوینا عسکەر و ئەوانا، بەس ئایا قرارا وا چییە، ئیلتزاما وا چییە، ئیلتزام هەیە، ب پاراستنا ڤێ مەنتیقێ، تەبیعی ئەو تەئکیدێ دکەن، تەئکیدێ دکەن، گاڤا دیش سەفیرێ ئەمریکی هاتبوی لێرە من دیت بۆ فراڤینێ مێڤانێ من بوی، دیسا عەینی پەیام ل سەر ڤی وەزعێ تازە هاتبوی، ئەڤێ کو ڕویدای ل عیراقێ، ڕاستە وەختێ قواتێت ئەمریکی لێرە وجودا وا نەبوینە مانعێ هندێ عەملیاتێت ئیرهابی نەبن یان چ مەشاکل ڕوینەدەن بەس ل حەدەکێ معین تێنەدپەرین، مەسەلە هنگۆ دیت بژل ئەڤ عوملیاتێت دونێ، ئەزما سیاسیش وەکی من گوتی قواتێت ئەمریکی هێشتا دخلاس نەببوین، هندە ئەرتالێت وا د خاکا عیراقێدا بوین کو ئەزما سیاسی دەستپێکری، ئەزما سیاسیش خەتیرترین ئەزمە کو پشتی (2003) ڕویدای ئەڤەیە ئەڤا نوکە، ئەڤەش بۆ مەعلوماتێت وە ئەم وەکو هەریمێ کوردستانێ حەقیقەت تەرەف نەبوینە

تێدا، یەعنی ئەم ئەگەر ململانێ ململانییەکا مەزهەبی بیت، ئەم نابینە تەرەف تێدا. ئەگەر مەسەلە، قەزیا سیاسی بی، خلافاتێت سیاسی با، مە ڕەئیا خۆ یا هەی، مە مەوقفێ خۆ یێ هەی، مە هەلویستێ خۆ یێ هەی، و مە پێچێنابن ئەم بێژین مە شولە پێیە، ل بەغدا چ دبی بلا بی، حەقیقەت ئەو بۆچوونەکا خەلەتە، یەعنی وەزعێ بەغدا تەئسیرێ دێ ل وەزعێ هەرێمێش کەت. دەورێ مە ئەڤەیە ئەگەر مە پێچێبی ئەم دڤێت تەتویقا ڤێ ئەزمێ بکەین و هاری وا بکەین ڤێ ئەزمە مەزن نەبی، یا مە پێچێبی ئەم دێ کەین، ئەگەر کرە شەڕێ مەژهبی شیعە و سنە حەقیقەت ئەم تێدا نابین، ب هیچ نەوعەکێ، ئەگەر بوینە خلافاتێت سیاسی هینگی دێ مە موقف هەبیت، خلافات ئیلتیزامە ب دستوری، مەسەلا دیموقراتیەتێیە، مەسەلا شەراکەتێیە، ئەڤە هەموی مەسائلێت ئەساسینە، نە تەنها موشکلێت هەرێمێنە ل گەل بەغدا نە، شێوەێ حوکمڕانییە ل عیراقێ، شێوەێ سیستەمێ حوکمییە د عیراقێدا، تەبیعی ئەڤ ئەزما نوکە، بێهنەکا زۆر زۆرا خرابا لێدهێت، یەعنی دوو جانبن، لایەنەك قەزائییە، لایەنەکیش سیاسییە، لایەنێ قەزائی ئەگەر فعلەن حمایا تارق هاشمی دەست هەبویە دگەل تیرۆریستا، خۆ مەحکما هەی و قەزائا هەی و بلا حوکمێ خۆ بدەن، ئەگەر ئەدلە و مستمسکات هەبن، نابی کەس دفاعی لێبکە، ئەوێ دیفاعێش لێبکە، دیارە شریکە دگەل، جانبێ سیاسی تارق هاشمییە، سالح متلەگە، رافع عیساوییە، ئەیاد عەلاوییە، ئوسامە نجیفییە، ئەڤە زوعەمایێت قائمەیەکا دینە، لیستەکێنە کو لیستا عیراقینە یەعنی کوتلا سوننی، حەقیقەت د عیراقێشدا وە لێهاتی یەعنی وەکو سێ کوچە کورد و سننە و شیعە، یا تڤیا شەراکەت بیت دناڤبەینا ڤانەدا، یان تڤیا ل سیستەمەکێ دی بگەڕین، ب تەسەورا من باشترین حەل ئەو بوی، مالکی ئەگەر دەلائل و مستمسکات هەبن، دەعوا ئیجتماعەکا یا قیاداتێت ڤا ئەحزابانە، یا ڤا کوتلانە کربا، دەلائل و مستمسکات، عەلال ئەقەل دەه ڕۆژا خۆ گرتبا، هەتا قواتێت ئەمریکی دچوون پاشی عەینەن ڕۆژ نەگوتبا، ئەڤە دەلائل و مستمسکاتن، ئەڤە حمایا تارق هاشمی، ئەڤە دەستێت دگەل تیرۆریستا هەی و ئەڤەش تارق هاشمی، ئەڤە هنگ هەمی، ئەگەر یێ بەشدارە ئەڤە دەلیلن یێ بەشدار، ئەگەر یێ بەشدار نییە، کەرەمکەن لێبپرسن، تڤیا ئەو جەوابا هنگۆ بدەن نەیا من، هینگی هەموی ڤێکرا دا ئێك موقف نیشێدەن، بەس ب ڤی شکلەی یەعنی حەق بدەتە خۆ ڤی بگرە و ڤی بینە و ڤی ب خۆ ب تنێ ب تەرەفەك بیتن دگەل ڤێ هەمیێ، تەبیعی ئەڤە مومکینە دێ وەلێ هێتن سوبەی ئەڤە سوننیا موقاتەعەکر ل پەرلەمان و حکومەتێ یەعنی ئەزمەیەکا سیاسی دێ دروستبیت، فعلەن عەملیا سیاسی بەرەف ئینهیارێ دێ چی، لێرەدا یەعنی مەوقفێ مە نە ئەوە ئەم دیفاعێ دێ ل ڤی کەین زدی ڤی یان ئەمێ دگەل ڤی زدی ڤی، ئەمێ دگەل هندێدا کو عەمەلیا سیاسی یان لازمە ب شێوەکێ زۆرێ تەمام یا بەردەوام بیت، شەراکەتەکا حەقیقی بیت یان ڕوینن سیستەمەکێ دی ئەو کەن، ئیختیارکەن بەس ڤەنابی یێك نەفەر خۆ بکەتە حاکم د عیراقێدا و ئەمر و نەهیا هەمیا دەرکە و چ حساباش بۆ خەلکێ دی نەکەت، تەبیعی ئەڤە ناچیتە سەر، بۆ کەسێ ئەڤە ناچیتە سەر. ڤێجا دا بزانین ئەم خەریکین دگەل هەموی لایەنا، بزانین (ان شاء الله) دوماهی خێربیت، کا دێ چ لێهێت، وەزعێ ئەقلیمی هنگیش یێ دبینن، تەئکید هوین موتابعا ئەخبارا دکەن، ڕاستە ل تونس شۆرشێ دەسپێکری، مومکینە ل تونس هەتا حەدەکی یەعنی ئیستقرارەك پەیدابیتەڤە، ئەمما هەتا کەنگی نزانم، لیبیا، مسر، یەمەن بەس ئەڤە دوین ل مە، یەعنی حدودێت وا مە چ حدودێت مشترك نینە دگەل وا، بەس ب تەئکید یەعنی تەئسیرا خۆ یا هەی ل مەنتیقێ هەمییێ، بەس هەر ولاتەکی خسوسیەتا خۆ یا هەی، ئەگەر کەسەك ل کوردستانێ تەسورێ بکە، تەقلیدا مسرێ یان تونسێ یان

یەمەنێ کە، خەلەتە زۆر زۆر و مەعلومیش نییە دێ چ لێهێت، کا ئەڤ خەلکە ئەسلەن دێ ب شەڕانڤە بی، دێ پێ هەستی ئیدارا وەزعێ خۆ بکەن و هنگێ دبینن کا دێ بەرەڤ کێرێ دچن یێ چ لێدهێن؟ ل مسرێ، لیبیا، ل یەمەن، بەس یا بۆ مە موهم سوریایە، چونکی ئەولەن حدودەکێ هاوبەش مە یێ هەی، دوو ملیون کوردێ ل سوریا و هەر گۆڕانکاریەکا ببی، چ ئەڤ حکومەتا نوکەیا هەیی بمینیت چ بچیت و معارزە بێت، دوو گۆڕینێت مەزن دێ بن، بمینیت دێ وەزع ب شکلەکێ دی بیت. بچیت دێ گۆڕانەکا دی بیت، بۆ مە تشتێ موهم ئەڤەیە، حەقیقەت چ ڤە حوکمەتە بمینیت چ معارزە بێت، کا هەلویستێ وا چییە بەرامبەر حقوقێ مللەتێ کورد ل سوریا؟ مەعەل ئەسەف هەتا نوکە نەحکومەتێ، نەمعارزێ چ هەلویستێت ئیجابی نیشێنەدانە بەرامبەر حەقێ مللەتێ کورد، گفتوگۆ و دان وستاندنێت هەی ل گەل هەر دوو لا، ئیتیسالتیش یێت هەی، بەر هندێ ئەم چاڤەڕێ هندێنە، ئەگەر حوکمەت یان معارزە بێنە پێش ب نسبەت حقوقێت مللەتێ کورد ل سوریا، تەبیعی هینگی دێ ئەمیش هەلویستێ خۆ نیشێدەین و پتریش دێ ئیعتمادێ کەینە سەر هەلویستێ برایێت خۆ ل وێرێ، چونکی ئەو قیاداتێت وا هەمی هاتن و مە دیتن. لژنەیەکا بۆ خۆ هەلبژارتی و تەقریبەن ل بیستی هەیڤا ئێك ل سالا بێت، مومکینە موئتەمەرەکێ مەزن ببەستن، ئەو چ قرارێ ددەن، ئەم دێ تەئییدا وان کەین بەس قرارا واش دێ ل سەر هندێ مینیتەڤە کا کی دێ پتر دگەل وا هێتە پێش بۆ مەسەلا حقوقێت وا، حەتا ئەگەر جێبجێشنەکەن، بەس بیرا هنگۆ نەچیتەڤە ل یازدەی ئازادێ بەعسیا ئیعتراف ب حەقێ مللەتێ کورد کر ب دلیش نەبوی، مومکینە قەناعەتیش نەبوی بەس بویە وەسیقەکا تەئریخی و ما، ئەڤرۆش مە دڤێ ئەم وەسیقەکا وا بۆ برایێت خۆ ل کوردستانا سوریا ب دەست بینن، ڤێجا ب شێوەیەکێ ل شێوا ئەویش جارێ نزانین کا دێ چ لێهێت وەزع ب وی شکلییە. وەللاهی تەقریبا ئەڤە بوین ئاخڤتنێت کو من دڤیا ئەز عەرزبکەم، زۆر سوپاسییا وە دکەم بۆ گوهداریا وە، وە من درێژکر ببورن بەس من زۆر زۆر پێخۆشە هون یارمەتییا مە بدەن، کا هوین چەوا وەزعی دبینن، یەعنی چ پێویستە ئەم بکەین بۆ چێکرنا وەزعێ خۆ و بۆ تەنزیما ژیانا خو د ڤی ولاتەیدا، هنگ نوخبەنە د ڤی مللەتەیدا و بێشك ڕائیا وەش جهێ تقدیر و ئیحترامەکا زۆرە و جارەکا دیش ئەز دێ وێ ڕجایێ بۆ خاترا مللەتێ کورد و کوردستانێ دێ ل هنگۆ کەم، محاولێ بکەن ئەڤ جیلێ ل بەر دەستێ وە بیروباوەرەکێ نەتەوەیێت پاکژ و ب ئەخلاق پەروەردە بکەن. زۆر سوپاسا وە دکەم

ب-گوتارێن ڕادیۆیێ:

14-(گوتارا ژمارە 14) [1]

ب ناڤێ خۆدێ میهرەبان

خویشك و برایێت خۆشتڤی

جەماوەرێ دهۆکا خۆراگر و ڕەنگین

ئەز نزانم چەوا دێ سوپاسییا وە کەم، چەوا دێ سوپاسییا هەستا بلندا وە کەم، بەرامبەر ئەو پێشوازییا کو وە ل من کری. ئەما ئەز دزانم ئەڤە پێشوازییە ل ڕێکا خەباتێ، پێشوازییە ل بارزانییێ نەمر، ئەڤە دەربڕینا

---

[1] ڕادیۆیا دهۆك، 1992/10/18.

هەستا هنگۆیە بەرامبەر ڕێکا سەرفیرازییێ، بەرامبەر پێشمەرگاتییێ، بەرامبەر فیداکارییێ بۆ کورد و کوردستانێ، سوپاس بۆ خۆدێ مەزن، سوپاس بۆ پێشمەرگێت قەهرەمان، سوپاس بۆ جەماوەرێ خۆراگر، سوپاسا بێپایان بۆ شەهیدێت قەهرەمان، بۆ دایکێت شەهیدا، بۆ زارۆکێت شەهیدا، کو ئەڤرۆ ئەڤرۆ کو ڕۆژەکا مێژوویيە، کو ناهێتە ژبیرکرن. تەنها و تەنها لوتفا ئیلاهییە، ئەما ل سایەی خوینا وان شەهیدێت قەهرەمانە، کو ئەم هۆ ب سەربەستی و ئازادی ل دهۆکا ڕەنگین دگەل ئێك ڕوینین و باخڤین، گەلەك ژ مێژە ئەز ب هیڤی بووم، کو بێم بۆ سەردانا وە، خویشك و برایێت خۆشتڤی ئەما هەتا نهە دەلیڤە نەکەفتێ، بەس ب ڕاستی یا ئەڤرۆ وە کری هەتا ئەز مامە ژبیرناکەم و ئەڤرۆ ئەو ڕۆژە کو ب ڕاستی ئینسان ببێژیت ڕاستی مرن یا حەقە. تەنها و تەنها، تەنها و تەنها هیڤییا من ئەو بوویە ڕۆژەکا هۆ ئەم هۆ ب سەربەرزی بهێنە ناڤ جەماوەرێ کوردستانێ، و تشتەکێ دی د دونیایێدا نە مە مەتلەبە و نە مە دڤێ و نە تشتەکێ ژ ڤێ مەزنترە ل نك مە.

خویشك و برایێت خۆشتڤی وەختێ مللەتەك ئامادە بیت بۆ فیداکارییێ، وەختێ مللەتەك باوەری ب کێشا خۆ هەبیت، وەختێ مللەتەك ئامادە بیت، شەهیدا ئێك دوی ئێکێ بدەت، بێشك هەژی ڕۆژەکا هۆیە، کو هەموو ڕۆژ دێ ل ئەڤرۆ خۆشتر بن (إن شاء الله) و ب ڤێ ڕێیێڤە بۆ گەلێ کوردستانێ. تێکۆشەرێن، تێکۆشەرێن ناوچا دهۆکێ هەمی وەختا ئامادە بوونە بۆ فیداکارییێ، شۆڕەشا ئەیلوولێ هەمی دونیا دزانیتن لێرە خۆگرتەڤە و لێرە زیندوو بیەڤە، شۆڕەشا گولانێ دیسا لێرە زیندوو بیەڤە، لێرە دەستپێکر، و ئەم ب باوەرین کو هەمی وەختەکێ دهۆکا ڕەنگین دێ مەلبەندا سەرفیرازییێ و سەربەستییێ بیت بۆ کوردستانێ. ئەز ب پێویست دزانم، کو ئەڤرۆ کورتەیەکێ ل سەر بارودۆخێ ئەڤرۆ و ولاتێ مە تێدا تێدپەڕیت وە عیلاقە ب چارەنووسا هەمی کوردەکیڤە هەی، کورتەیەکێ بۆ هەوە بەحسبکەم، کو ئەڤرۆ مەوزوعێ گفتوگۆیێیە د مابەینا بەرەیێ کوردستانی و میری. گفتوگۆ شێوەیەکە ل شێوێن خەباتێ و هەمی وەختا هەر ل دەستپێکرنا شۆڕەشا ئەیلوولا مەزن، بارزانییێ نەمر هیچ وەختەکێ دەرگێ موفاوەزاتێ نەگرتییە، ئەڤرۆ گفتوگۆیێ کو دەستپێکری دگەل میری، شێوەیەکە ل شێوێن خەباتا گەلێ مە وە شێوەیەکێ پیرۆزە وە شێوەیەکە ڕاستیشە، هنگ هەمی دزانن بەری شەش مەها بڕیارا دەستپێکرنا گفتوگۆیێ هاتەدان و ئەڤ بڕیارە، بڕیارا سەرکردایەتییا سیاسییا بەرەیێ کوردستانی بوو، نەك بڕیارا یەك نەفەر یان یەك هزر. وەختێ بڕیارا گفتوگۆیێ هاتییەدان ب قەناعەتڤە هاتەدان و هەتا ئەڤرۆش بەردەوام ب قەناعەت ئەم یێ ل سەر دچین، وەختێ بڕیارا گفتوگۆیێ هاتییەدان، مە دزانی چ ڕویدایە ل کوردستانێ، مە دزانی کیمیا یێ هاتییە بکارئینان، مە دزانی گوند نەماینە د کوردستانێدا، هەمی یێت وێران بووین، مە دزانی چەند عەزیزێت شەهید بووین، مە دزانی ئەنفالا یێت دەستپێکری، ئەما مە دڤێت حەددەك بۆ ڤێ کارەساتێ بهێتەدانان، مە نەڤێت مللەتێ کورد هەرێ ئاوارە و دەربەدەر بیت، مە نەڤێت ئەم هەر گوندێت کوردستانێ ببینین خرابات و مە نەڤێت هەر مللەتێ کورد ببینین دەربەدەر و ئاوارە ل ڤی ولاتەی یان ولاتێ دی، لازمە ڕۆژەکا گەش ل ڤی مللەتەی هەلبێت و ئەو خوینا هاتییە ڕێتن، ئەو هەمی شەهیدێت قەهرەمان، لازمە بەرهەمێ خوینا وان بێتە دەست.

خويشك و برايێت خۆشتڤى، بيست ساله شەڕەكێ خويناوى بوى ل بەينا مە و دەولەتا عيراقێ و ئەڤە سيە ساله شوڕەشا ئەيلوولێ دەستپێكرى، بيست ساله دگەل ڤێ حوكمەتا نها حوكمدارييێ دكەت ل عيراقێ، هەر چيا وان پێچێبووى تەخسيرى نەكر بۆ هندێ مە نەهێلن وەكو مللەتەك، بۆ هندێ بزاڤا ئازاديخوازا گەلێ كوردستانێ ل بن ببەن، و هەر چ يا مەش پێ مومكين بووى مە تەخسيرى نەكر و بەرگرى مە ل خۆ كر و هەرچ يا مە پێچێبووى ب زدێ وان مە كر، ئەما پاش بيست سالا، ئەم هەر د مەوجوودين و ئەويش هەر د مەوجوودن ئەڤە واقعەكە، مەعنا وێ ئەوە ب شەڕڤە موشكيلەيە تەما نابيت، زێدەتر خوين دێ هێتەڕێتن، كارەسات دێ مەزنتر بيت و نەتيجەش جارەكا دى مەجبوورين پێكڤە ڕونين و بەحسێ ئاشتييێ بكەين، بەحسێ پێكهاتنێ بكەين، مادەم وە تۆڤە هەر دەقيقەيەكا مومكين ببيت، ئاشتييێ ئەم بكەينە ئامانجێ خۆ، نە ئينسافە ئەم بير ل سەرف كەينەڤە. ئەم مللەتەكێ شەڕخواز نينە، مە شەڕ نەكريە بێژنە مە هوين شەڕكەرن، شەڕ يێ ل سەر مە هاتييەفەرزكرن، مە بەرگرييا كرى، ب حەقێ خۆ بەرگرييا كرى ل ولاتێ خۆ و هەر گاڤا لازم بيتن شەڕ بۆ بەرگرييێ بيتن، ل مافێ مللەتێ كورد، هيچ وەختەكى ئەم ل شەڕى نەترسياينە و هەمى چيا و دەشتێت كوردستانێ شاهدن، كو هيچ وەختەكى، پێشمەرگێت بارزانى و پارتى ل مرنێ نەترسياينە، بۆ خاترا پاراستنا شەرەف و نامووسێت مللەتێ كورد و هەروەسا ئەگەر ڕێ هەبيت ئەم ب ئاشتييێ بگەهينە ئارمانجێت خۆ، ئەم ناترسين ژ موزايەدەتاتێت هيچ كەسەكى، ئەم مللەتەكين حەز ژ سەرفيرازييێ دكەين. حەز ژ سەربلندييێ دكەين. ب هەر شێوەيەكێ، ب هەر هەر ئاوايەكێ مافێ ب سەربلندى و ب سەرفيرازى بێتە دەست، ئەم نەدترسين وە نە منەتا كەسێ دزانين. نهاژى ئەز ب پێويست دزانم، كورتەيەكێ ل سەر ئەنجامێت وان گەستى هەتا نها ل گفتوگۆيێ بۆ هەوە شەرحكەم، وەختێ ئەم چووين بۆ بەغدا چوار وەرەقە هاتنەحازركرن ب ناڤێ سەركردايەتييا سياسييا بەرەيێ كوردستانى، وە كوميتێت زانا و شارەزا هاتنەدانان بۆ ئامادەكرنا وان هەر چوار وەرەقا، يەك ژێ قانونا تازە يا ئۆتۆنۆمى، دوو تەتبيعا وەزعى ل كوردستانێ، سێ ديمۆكراسى ل عيراقێ، چوار تەحديدا مەنتيقا حوكمێ زاتى. باوەربكەن د ژينا خۆدا من قرار ژ وێ قرارێ ب زەحمەتتر نەدايە، ئەز بچم بۆ بەغدا، ئەما كو وەختێ من قرار داى سەبەب هەبين، كو ئەز قرارێ بدەم بچمە بەغدا، يەك من هەموى وەختەكى پێخۆش بييە، كو مللەتێ كورد ئاسوودە ببيت، مللەتێ كورد دەربەدەر و ئاوارە نەبيت، ئەگەر سەرێ منيش تەمام ببيت، ئەزێ حازرم هەمى دەقيقەيەكێ وى سەرى ل سەرێ ڕێكێ دانم. هەمى خويشك و برايێت كو شەهيد بوين، هەر ژ شێست و ئێكێ هەتا ئەڤرۆ هەمى خويشك و برايێت منن، هەمى كەس و كارێت منن، ئەما مومكينە بەعزە كەسێ بێئينساف گوتبا ل بەر چەند خزمەكێت خۆ يێت بارزانى، هەمى مللەتێ كورد تووشى دەربەدەرييێ و ئاوەرەييێ كر و مەسلەحەتا چەند خزمەكێت خۆ ئێخستە سەر مەسلەحەتا هەمى مللەتێ كورد نەچوو بەغدا، نەكو هەمى تشتەك نە تەمام بيت، ئەز ژبەر هندێ چووم زێدەتر ل هەر تشتەكێ دى دا ئيسبات ببيت، كو مەسلەحەتا مللەتێ كورد هەمى وەختەكى ل نك من بەرزترە ل مەسلەحەتەكا دى و ل مەسلەحەتەكا شەخسى و هيچ وەختەكيش نە من خۆ ڤيايە وە نە من كەسەكيش ڤيايە دگەل مندا بى، ئەگەر د ڕێكا خزمەتا مللەتێ كورد و كوردستانێدا نەبيت. بێگومان مەسەلەيا گفتوگۆيێ، مەسەلەيەكا زۆر زۆر موهيممە وە عيلاقە يا هەى ب مەسيرێ مللەتێ كوردڤە، ل بەر هندێ نە مومكينە حەفتيەكێ موفاوەزاتێ بكەم و حەفتييا دى پەشيمان ببم، هەر وەختێ شعورێ بكەم ميرى پەشيمانە و ئيعتيرافێ ب حەقێ مە ناكەت هيچ وەختەكێ مە سەرێ خۆ نە بۆ ڤێ حوكمەتێ و نە بۆ هيچ حوكمەتەكێ نە

شۆرکریە و نە شۆردکەین. ئەما هەر حوکمەتەکێ ئەڤ حوکمەتە بی یان هەر حوکمەتەك بی، مرونەتێ نیشانبدە ئستیفادە ل تەجروبا بیست سالێت ڕابووری کربیت، ئامادە بیت ئیعتیرافێ ب مافێ مللەتێ کورد بکەت، دێ دەستێ خۆ بۆ درێژ کەین. ئەم خودان قەزیەیەکین، مە نە موشکیلەکا شەخسی دگەل کەسەکی هەیە، ئەڤە هەمی شەهیدێت مە داین بۆ خاترا پیرۆزیا کوردستانێ، مە یێت داین، نە خۆ مە دوژمنایەتییا شەخسی دگەل کەسەکێ نییە، و هەر وەختەکێ ئەو ئامانجێت کو ڤا هەمی شەهیدا بۆ هاتییەدان بێتە دەست، ب شێوەیەکێ ئاشتیخوازانە حەقیقەت زۆر زۆر مە پێخۆشترە ل وێ کو شەڕ بێتە دەست. ل سەر ئەو وەرەقێت کو مە بری قانونەکا تازە بۆ حوکمێ زاتی گفتوگۆ ل سەر تەمام بی وە قانوونەکا موتەتەوورە وە گەلەك ل قانوونا حەفتێ و چوارێ باشترە ل ڕوویێ ئیمکانیەت و دەستهەلاتێڤە. دەربارەی تەتبیعا وەزعی ل کوردستانێ تەقریبەن بیست نوقتەیەکن، تشتێ زۆر زۆر ئیجابی یێ تێدا و ل نك من ئێك ل ئاواتێت من ئەڤە بی، کو ئەڤ ئوردوگایە نەمینن و مللەتێ کورد ڤەگەڕیتەڤ سەر گوندێت خۆ، سەر جهێ باب و باپیرێت خۆ، د ڤان خالێت کو د وەرەقا تەتبیعێدا هەین، یەك لێ عەفوەکا گشتییە، ڤەگەڕانا خەلکییە بۆ سەر جهێت خۆ و تەعویزا وان، مانا پێشمەرگەی ب شێوەیێ حەرەس حدود و شورتە، تەقاعدی بۆ هەمی مالێت شەهیدا و ئەڤێت بەزر بووین، ڤەگەڕانا برایێت مە یێت فەیلی بۆ کوردستانێ، هەلوەشاندنا هەمی قانوونێت ئستیسنائی یێت کو وەختێ خۆ دەرچووین، نەمانا تەعریبێ، ل مقابل وێ چەند ئلتیزاماتیش دێ کەڤنە سەر بەرەیێ کوردستانی، وەکو نەهێشتنا زاهیرا چەکدارییێ ل کوردستانێ، ئەو سیلاحێ زێدە خاسەتەن سیلاحێ گران بدەنەڤێ، ئێزگە بدەنەڤێ، ب شەرتەکی جەریدە دێ هەبن، ئەحزابێت بەرەیێ کوردستانی وە مەسئولێن ئێزگە وتێلەڤزیونا کوردی ب هاریکاری و تەنسیق بەینا مەسئولێ ئەمانەتا ئیعلام و سەقافا حوکمێ زاتی، وەزارەتا سەقافە و ئیعلام بێتەدانان.

دەربارەی دیمۆکراسی حەقیقەت ئەگەر ئەم تەسەووریێ بکەین، ئەو دیمۆکراسیەتا کو ل ئەورۆپا هەی، دێ ل عیراقێ هەمان دیمۆکراسیەت بیت، مومکینە دێ تووشی خەلەتەکا مەزن بین، ئەما ئامادەبین بۆ پێنگاڤ هاڤێتن بەرەڤ دیمۆکراسیەتێ، ئەڤە ب خۆ ئیجابیەتەکا زۆرە وە پێویستە ئەم تەشجیع بکەین، مەبدەئیەن ئتیفاق هاتەکرن ل سەر ڤێ هندێ، کو ئنتیخابات د ئازاد بن، ئازادیا چاپەمەنی ببی، سولتاتێت تەشریعی و تەنفیزی و قەزائی لێکجودا بن، وە تەعەددودیا حزبی ببیت ل عیراقێ، مومکینە سەدێ سەد وەکو پێویست نەبی، بەس پێنگاڤ هاڤێتن بەرەڤ دیمۆکراسیەتێ ب خۆ تشتەکێ باشە، ل سەر تەحدیدا مەنتیقێ هەتا ڤێ گاڤێ ئەم نەگەهشتینە نەتیجەیەکێ دویماهییێ، دوو بۆچوونێت جودا مە یێت هەین، دوو دەورێت موفاوەزاتا هەمی جهودێت خۆ مە بکارئینان بۆ هندێ ئەو مەنتیقا کوردستانێ کو تەئریخیەن و جوغرافیەن کوردستانە، هەمی د سنوورێ ئۆتۆنۆمیدا بیت. ئەما بۆچوونا مە و یا حکومەتێ لێکجودایە، بەعزە مەنتیقێت کو عەرەب تێدا و تورکمان تێدا ئەو حازر نینە، کو بکەڤنە ناڤ مەنتیقا حوکمێ زاتی، و د لێرەدا حەقیقەتەکا هەی من دڤێت هەمی کەسەك بزانیت نە مومکینە ئەم واز ل بۆستەکا خاکا کوردستانێ بینین، هندی مە پێ مومکین ببیت، یەك

گونديش نەمينيت هەمی داخلی سنووریٚ ئۆتۆنۆمی ببن، ئەو مە پیٚ باشە، مە ئەوا پیٚخۆشە و ئەگەر ئەم نەگەهشتینە ئتیفاقەکا تەمام، مومکینە ئەو مەناتقیٚت، کو ئەم نەگەهینە ئتیفاقەکا موشتەرەك تەئجیلبکەین بۆ وەختەکیٚ دی، ب شەرتەکیٚ هەمی بنودیٚت تەتبیعیٚ ڤەگرِنەڤە وان مەنتیقا، نوکە ئەو جهیٚت کو میری حازرە بێخیتە سەر ئۆتۆنۆمی ئەڤەنە: دوو ناحیە ژ قەزا شیٚخان، قەزا ئاکریٚ ب هەمیڤە، قەزا کفری ب دوو ناحیا ڤە، دوو ناحییێت (تۆز)، مەناتقیٚت دی تەئجیل ببن: شنگار، شیٚخان ب دوو ناحیەڤە، کەرکوك، خانەقین، ل بەر ئەسبابێت ئەمنی و ئیقتیسادی وەکو بەحسدکرن، ئەبیٚ هەر مەنتیقەیەکیٚش موبەرریٚ خۆ ییٚ هەی کو کەتنە بەرا وان، مەسەلەن بۆ شنگار و شیٚخان ئەوان گوت، کو برایێت مە ییٚت یەزیدی ئەسلیٚ وان عەرەبە، قەبیل موناقەشاتیٚت کو مە دگەل وان کرین، من هینگیٚ گوتیٚ و نوکەش دیٚ بیٚژم و هەموو وەختەکیش دیٚ بیٚژم یان مللەتەك نییە ب ناڤیٚ کورد یان ئەسلیترین کورد یەزیدینە، چونکی ئەڤرۆش پاقژترین لەهجا زمانیٚ کوردی، عادات و تەقالیدیٚت کوردی، حەتا عیبادەت ب زمانیٚ کوردی، ئەوە یا ل ناڤ برایێت مە ییٚت یەزیدی مای وە ئیللا ل ناڤ هەمی مەناتقیٚت دی مومکینە زۆر تشتیٚ بیانی هاتبیتە ناڤ، ل بەر ڤیٚ ئێکیٚ مە باوەریەکا تەمام یا ب برایێت خۆ هەی، برایێت مە ییٚت یەزیدی، کو ئەو زۆر زۆر د موعتەززن ب قەومیەتا خۆ و کوردینیا خۆ، و ئەگەر ئستیفتاو ببیتن ئەو قرارا وان ب نسبەتا مە یا مەعلوومە و هیچ وەختەکیش ئەم ل ئستیفتائیٚ نەترسیاینە، چونکی مە باوەریا یا برایێت مە ییٚت یەزیدی هەی و ئەم رِەئیا وان باش دزانین.

ب نسبەت خانەقین دبیٚژن ناحیەکا ئەمنییە، مومکینە پاش شەش مەهیٚت دی ئەڤ موشکیلا حدودا و ئەڤانە نەمينيت ئۆتۆماتیکیەن بهیٚتەڤ سەر حوکمیٚ زاتی، ب نسبەت کەرکووك وان دڤیٚتن کەرکووك نەهیٚتە د ناڤ مەنتیقا ئۆتۆنۆمیدا، بەس ئیدارا موشتەرەك بیت، کو ئەڤ بنودیٚت تەتبیعیٚ هەمی شەملی کوردیٚت کەرکووکیٚ بکەن، ب مەعنا هندیٚ ئەو ئمتیازاتیٚت کو حوکمیٚ زاتی بدەتە کوردەکیٚ دهۆکیٚ یان هەڤلیٚریٚ یان سلەیمانییێ، هەمان ئیمتیازات بۆ کوردەکیٚ ل کەرکووکیٚش هەبن. بەلیٚ ل لێرەدا من دڤیٚت ئەز حەقیقەتەکیٚ بۆ هنگۆ ببیٚژم، د سالا حەفتیٚ و چواریٚدا دیسان موشکیلا مە موشکیلا تەحدیدا مەنتیقیٚ بوی، ئەما مەوقفیٚ میری مەوقفەکیٚ دی بوی، ئاخر جار رِۆژا 8 هەیڤا 3 سالا 74یٚ بارزانییێ نەمر، رِەحمەتی کاك ئیدریس هنارتبوی بەغدا، دوو سیٚ ئقتیراح برن، بەلکی کو شەرِ نەبیت، یەك ژ وان ئقتیراحا ئەو بوی کو شەش هەیڤان هەمی مەوزوع بێتە تەئجیلکرن یان ئیدارەیەکا موشتەرەك ل کەرکووك هەبیتن و ئەڤ ئیمتیازاتیٚت حوکمیٚ زاتی بدەتە کوردان ل هەڤلیٚریٚ یان ل دهۆکیٚ یان ل سلەیمانییێ هەمان ئیمتیازات ببنە نەسیبیٚ کوردیٚن کەرکووکیٚش، بەس ئەوان ب شیٚوەیەکیٚ قاتع

رەفزكر و گوتن نابیت ب هیچ شێوەیەكێ هوین بەحسێ كەركووكێ بكەن یان ئیعتیرازەكێ بكەن وە هەر چیا مە بڤێت ئەم دێ ل كەركووكێ كەین وە نابیتن هنگ نە ل ئیزاعێ، نە ل رۆژنامەیەكێ، نە ب هیچ شێوەیەكێ دی هنگ نەرازیبوینا خۆ دەربڕن، نەكو دێ بیتە خەرق بۆ ئتیفاقێ، تەبیعی ئەڤرۆش ئەگەر وێ جەوابا حەفتێ و چوارێ وان دای بدەنەڤە هەمان جەوابا مەش دێ ئەو بیت كو ئەم قەبویل ناكەین و د حازرین هەتا ئاخر قەترا خوینێ دێ دیفاعێ كەین.

15-(گوتارا ژمارە 15) [1]

جەماوەرێ دەڤەرا شێخان، سەلامێت خودێ ل وە هەمیا بن و ئەز گەلەك سوپاسییا وە دكەم بۆ وێ پێشوازیا گەرم و گەلەك پێخۆشحالم، كو ئەڤ دەلیڤەیە بۆ مە هاتە پێش، خزمەتا وە بكەین و سەردانا وە بكەین و مەبەست ل ڤێ سەردانێ بۆ ئەحوال پرسینە و ب چاڤێت خۆ ببینم، كا وەزعێ دەڤەرێ چەوانە؟ وە هەروەها چەند بیر و بۆچوونەكێت هەی؟ كو دگەل وە ئالوگۆڕ بكەین وە گوهێ خۆ بدەینە پێشنیارێت وە. ناوچا شێخان یان دەڤەرا شێخان زۆر مێژ نییە كو ب تەمامەتی ڕزگار بوی، پشتی 2003 ب تەمامەتی هاتە ب سەر هەرێما كوردستانێ وە بەری هینگیش هندەك دەڤەرێت سەر ب دەڤەرا شێخان د ئازادكری بوین، بەس خودێ مەركەزێ قەزا شێخان د دەستێ ڕژێمێدا بوو و مە ل بیرە وەختێ، ئەز دبێژم 98ێ بوی یان 99 بوی یان 98 بوی، وەختێ كو ڕژێمێ ڤیای باعەدرێ بگرن، چەوا خەلكێ باعەدرێ ب خۆ جەماوەرێ دەڤەرێ شێرانە هاتنە دەست، وە هەتا پێشمەرگە گەهشتینە باعەدرێ ژن و زارۆكێت باعەدرێ، هندەك تابڕ و هندەك ب بەرا و هندەك ب داس و بڤراش هاتبوونە سەر جادێ بۆ هندێ بەرگرییێ ل گوندێ خۆ، ل عەردێ خۆ بكەن، ئەڤە بۆ مە هەتا جهێ سەربلندییێیە. وە د وەختێ ڕزگاركرنا عیراقێشدا ئەڤ دەڤەرە زوی هاتەڕزگاركرن، چونكی خەلك ب خۆ ل چاڤەڕێ ڕۆژەكا وە بوی. خۆ ئەڤ دەڤەرە بۆ من نموونەیەكێ زۆرێ پێشكەڤتییە، چونكی هەم بوسلمانێت تێدا، هەم ئێزدییێت تێدا، هەم مەسیحییێت تێدا، وە هەتا مومكینە هندەك جیا برایێت عەرەبیش یێت تێدا. مێژوویا گەلێ كوردستانێ، مێژوویەكا پڕە ل سەروەرییێ و ئێك ل سەروەرییێت مەزن ئەوە، كو هەمیشە فەرهەنگێت تەساموحێ د كوردستانێدا یێ هەبوی، هەمی نەتەوە و دین و مەزهەب پێكڤە یێت دژیای، برایانە یێت دژیای، هەركەسەكێ ب ئازادی، دینێ خۆ، مەزهەبێ خۆ عیبادەتێ خۆ یێ كری، وەكی وی قەناعەت پێهەی، هەرچەندە زۆر جارا غەدر یا ل برایێت مە یێت ئێزیدی هاتییەكرن، بەس (الحمدلله) هەر ل دەستپێكا شۆڕەشا ئەیلوولێ ئەو وەزع هاتەگوهۆڕین و د دلنیا بن ڕۆژ بۆ ڕۆژێش، ئەڤ گوهۆڕینە دێ یا بەردەوام بی، هەتاكو ئێزدی و مەسیحی و بوسلمان و هەمی ڤێكرا ئازاد بن، بۆ دینێ خۆ، بۆ مەزهەبێ خۆ و د مەسەلا نەتەوەییشدا كوردستان وەلاتێ مە هەمیایە، مە نەڤێت غەدر ل هیچ كەسەكی بهێتە كرن، مە نەڤێت تەعدا ل هیچ كەسەكی بهێتەكرن، مە نەڤێت دەستدرێژی بهێتەكرن بۆ سەر مولك و مالێ هیچ كەسەكی، ئەما د عەین وەختیشدا، وەك هەموی وەختەكی ئامادەییەكا تەمام لازمە هەبی بۆ هندێ ئەم بەرگرییێ ل حەقێ خۆ بكەین، مە تەسەوور دكر پشتی ڕۆخانا ڕژێما بەعس فعلەن عیراقەكا

---

[1] ڕادیۆیا دهۆك، 22/1/ 2009.

نوییه بەس د عیراقا نویدا، جارەکا دی کەسەك جورئەتێ ناکە یان دێ پێ عەیب بی، شەرم بی جارەکا دی بەحسێ هندێ بکە، کو غەدر ل مللەتێ کورد بهێتەکرن، ل خەلکێ کوردستانێ بهێتەکرن، بەس دیسا هندەك دەنگ جار ب جار بلند دبن، کو تەقریبەن وێ نیشێددەن، کو د نەڕازینە ئەوا کو هاتیەکرن، چونکی کێم بوی لازمە زێدەتر هاتبانەئەنفالکرن، زێدەتر هاتبانەکوشتن. ڕژێمێ فەرق نەکر خەلکێ کوردستانێ ڕۆژا کو شوڕەشا ئەیلوولێ تێکچووی، وەختێ دەست ب تەعریب و تەهجیرێ کری، نەگوت ئەڤە بسلمانە، ئەڤە مەسیحییە، ئەڤە ئێزدییە، ئەڤە کوردە، ئەڤە غەیری کوردە، هەمی ب جارەکێ تەهجیرکرن و گوندێت وان داگیرکرن و وێرانکرن.

وەختێ مفاوەزاتا 91ێ، ئێك ل خالێت گرنگ ب نسبەتا مە، موناقشە بوی ل سەر ئێزدیا، وا ئیسرارکر کو ئێزدی عەرەبن، باشە ئەگەر عەرەبن وە بۆ گوندێت وان تەهجیرکرن؟ وە بۆ گوندێت وان وێرانکرن؟ موناقەشە گەهشتە حەددەکێ من گوتێ نها عیبادەتێ واش کوردییە، یەعنی وەختێ نڤێژا خۆ عیبادەتێ خۆ دکەن ب کوردی دکەن، ئەڤە مەزنترین دەلیلە کو کوردێت ڕەسەنن، بەس ئەم دێ پرسیارا وان کەین، ئەگەر وان گوت ئەم کوردین، هنگ بەلا خۆ لێڤەکەن ئەگەر وان گوت ئەم عەرەبین، ئەم جارەکا دی بەحس ناکەین، دەنگ ناکەین. ئەم د سەر هندێ د گەل وا تەقریبەن پێکهاتین، ب حەقیقەت مە شك د ڕەسەنیەتییا کوردبوینا ئێزدیا دا نییە، بەس د عەینی وەختیشدا، مە نەڤێ هیچ وەختەکێ، ئەم هەوییێ بۆ هیچ کەسەکی دروستبکەین، مە باوەریەکا تەماما هەی، موتلەق ئێزدی خۆ ب کوردێت ڕەسەن دزانن و فعلەن کوردێت ڕەسەنن، بەس ئەگەر ئێکەك هەبی دناڤ ئێزدیا دا خۆ ب کورد نەزانی، ئەو موشکیلا وییە، ئێزدی دێ قرارێ دەن، کا دێ کوردن ئان کورد نینن، نەفەرەکێ دی پێچێنابی قرارێ بدەت، کا دێ ئێزدی کورد بن یان کورد نینن، ئەم وێ ڕێکێ نادەین نەفەرەك بهێت هەوییێ بۆ ئێزدییا دروستبکەت، ئێزدی ب خۆ دێ هەوییا خۆ تەحدیدکەن. عەینی تشت نسبەت براێت مە بێت شەبەکیش.

جا لێرەدا کو من دڤێ ئەز بۆ وە بێژم، ئەڤەیە مە دڤێ د کوردستانێدا، هەمی خەلکێ کوردستانێ یێ ئازاد بی، یەکسانی هەبی د کوردستانێدا، خزمەتگوزاری بگەهیتە هەموی گوند و جهێت کوردستانێ، ئەو نەتەوەیێت دی وەکی براێت مە یێت عەرەب یان یێت تورکمان، ڕاستە ئێزدی دینێ وا دینەکێ جودایە بەس قەومییەتا وا کوردە، نەتەوێ وا کوردە، بەس قەومییەتێت دی دگەل مە دژین وەکی کلدانا، ئاشوریا، تورکمانا، عەرەبا، یەعنی ب ڕاستی مە دڤێتن ئیتمیئنانەکا تەمام بۆ ڤانە دروستببیت، کو براێت مەنە، نابی غەدر لێبێتەکرن، نابی تەجاوز بێتەکرن، زۆرجارا مە گوهلێدبیت، دێ بێن کورد ها ها هندا مای، دێ مووسل قوتدەن دێ مووسل خۆن، هەتا ڤێ گاڤێ یەك تەقریر، یەك نەفەر نەهاتییە بێژتە من، فلان کەسێ کورد ڤە تەعدا یا ل فلان عەرەبا کری، بەس ئیتیهاماتن، ئیتیهاماتێت باتل، ئیتیهاماتێت بێئەساس. بەری چەند ڕۆژەکا دگەل زۆر ئەو وجەهائێت مەنتیقا مووسل، براێت مە یێت عەرەب، موختەلەف ل مەنتیقا و عەشیرەتا هاتبوین، دگەل وانیش، من گوتێ ئەز حەزدکەم هنگ بۆ مە بێژن، کا ل کیرێ تەعدایی هاتییەکرن؟ کی عەرەب؟ ل کی گوندی؟ ل کی مالێ هاتییەکرن؟ بۆ هندێ ئەم ئیجرائاتا بکەین، نە مومکینە، ئەڤە نە سیاسەتا مەیە، نە تەربیەتا مەیە ڕێبێتەدان، غەدر بێتەکرن ل کەسەکی، بەس ئیتیهاماتێت باتل، تەبعەن ئەڤە چ عیلاج بۆ ئیتیهاماتا نینە، کو چ ئەساس بۆ نەبن، ئەگەر غەدر هاتییەکرن، وەعدێ ددەینە هنگۆ، ئەم ناهێلین غەدر بهێتەکرن، ئەگەر وەکو بەعزەکا ئەم تێدگەهین، ئەم زۆرباش دزانین هەدەفێ وا ئەوە تەماعییا د گوندێت کوردادا هەی، تەماعییا د ملکێ کوردادا

هەی، ب ڤی ناڤەی تەسەوریدکەن دێ کوردان دویرئێخن ل مووسل، تەبیعی مووسل بۆ کوردایە و بۆ عەرەبایە و بۆ تورکمانایە و بۆ ئاشوریایە و بۆ کلدانایە، بۆ هەمیایە، هەر کەس ب حەجمێ خۆ، ب وەزعێ خۆ، ب دوی حەقێ خۆ. ئەگەر هەدەف ئەوە کوردا دەربێخن، تەبعەن ئەم دێ دیفاعێ ل کوردا کەین، ئەگەر کوردا غەدرەك ل عەرەبا کریە، حەقیقەت ئەم دێ دیفاعێ ل حەقێ عەرەبا کەین، مەوزووع زۆر یێ ڕوون و ئاشکرایە ب سیاسەت تەبعەن، و ئەڤە سیاسەتا ئێکەتی و پارتییە، سیاسەتا پەرلەمانێ کوردستانێیە، سیاسەتا جەنابێ مام جەلالییە، سیاسەتا منیشە و سیاسەتا قیادا کوردیشە. کو ئەز ڤا تەتمیناتا ددەم، ئەز ب ناڤێ هەمیا دبێژم،تەبیعی هەر وەکو هوین دزانینیش، هەلبژاردنێت مەجالسێت ئەنجوومەنێت پارێزگەها یێ ل پێش و دویماهیا سالێ یا عامیشە یا عیراقێ و د نیڤەکا سالێشدا (إن شاء الله) هەلبژاردنێت کوردستانێش دێ بن، ئەڤە هەموی موئەشراتێت زۆرێت خۆشن و مللەت ب ڕەئیا خۆ، مللەت ب دوی ڕەغبەتا خۆ، ل دوی ڕەئیا گوهۆڕینا بکەت، دروستە ئەڤە ئەو وەزعە ئەو جەووە یێ کو مە خوین بۆ دای، مە خەبات بۆ کری، مە هیڤییە مللەتێ مە یێ ئازاد بی، مللەتێ مە ڕەئیا خۆ بدەت، ب ئازادییا خۆ، مومارەسا دینێ خۆ بکە، مەزهەبێ خۆ بکە، سیاسەتا خۆ بکە، هەموی تشتەکێ خۆ ب ئازادی بکە، ڤە قیادا نوکە لێدڕازیبن، ئەڤە ئینتیخاباتن، دێ باوەریا خۆ نوی کەنەڤە پێ، لێدڕازینەبن، وێ قیادێ بۆ خۆ بینن یا کو باوەریا وە لێدئێ و هوین پێدڕازیبن، مە هیڤییا هەی، ڤە جەوە دروستببی، نە ب زۆری هەموی جارێ مللەتێ مە بێتە چەوساندنەڤە و تەپەسەرکرن وە ترس ل سەر بێتەفەرزکرن، تشتەك ل سەر مللەتێ کورد ژ ڤێرێ وێڤە ناهێتە فەرزکرن، مللەت ب خۆ، دێ ڕەئیا خۆ دەت، ب خۆ دێ بڕیارا خۆ دەت، ب خۆ دێ قیادا خۆ هەلبژێریت و ئەو ب خۆ دێ وێ بڕیارێ دەت، یا کو د بەرژەوەندییا ویدا. و هەموی وەختەکێش ئەم دێ د ملکەچ بین، بۆ بڕیارا کو مللەتێ مە ددەت. تەبیعی مە نەڤێت حەقیقەت ئەو برایەتییا مێژوویی ما بەینا کورد و عەرەبادا چ جارا تێکبچیت، ڕژێمێت یێك دوی یێك بێت عیراقێ هەولدا زۆر کو مە ڕاکێشن بۆ شەڕەکێ قەومی، ئەز ب خۆ زۆر دترسیام وەختێ کو پشتی ئەنفالا و ئەڤ هەموی کوشتنا دەستە جەمعی، کو مللەتێ مە ئیبادەکری و چەکێ کیمیاوی بکارئینای، ئەگەر فورسەتەك ڕۆژەکێ ل ڕۆژا بێتە پێش بۆ کوردا تۆلەیەکا وە ڤەبکەن، کو ل هەموی حدویدا دەربچیت، بەس هنگ هەموی شاهدن، وەختێ ڕاپەرینا 91ێ، دوو فەیلەقێت جەیشێ عیراقی تەسلیمبوون، یێك سەربازێ عیراقیش نەك نەهاتەکوشتن، نەهاتە ئیهانەکرنیش، ئختیار دایێ وە دڤێ بمینن، وە دڤێ ڤەگەڕنە بچنە د ناڤ مال و عەیالێ خۆ، وە دڤێ بچنە وەلاتەکێ دەرڤە، هەر کەسەکێ بڕیارا خۆ، ل دوی ڕەغبەتا خۆ ل دوی قەناعەتا خۆ دا، ئەو کەس هاتنەکوشتن ئەوێت ڕۆژێت بەراهییێ، کو شەڕ کری د مەقەڕاتێت ئەمن و موخابەراتا واندا وە ئیللا یێك جوندییێ عیراقی نەهاتەکوشتن، د شەڕێ ئازادییا عیراقێدا، بلعەکس ب هزارەها سەربازێت عیراقێ مە ڕزگارکرن، برینێت مە هێشتا خوین لێدهات، بریندارێت کیمیابارانێ هێشتا د خەستەخانادا بوین، دبەینا ژیان و مرنێدا بوین، مالا وا هەبوی مومکینە سێ کەس و چوار کەس ل مالا وا یێت شەهید بوی، وە تۆڤیش دەرگێت خۆ ڤەکرن بۆ سەربازێت عیراقی یێت کو بەشداربوین، د ڤان عەمەلیاتێت ئەنفالا دا، ما ئەخلاق ب ڤی ئەخلاقەی بلندتر دێ چ هەبیت، بەلکو زۆر جارا من ئیفتیخار دکر، کو ئەز ئێکم ل مللەتێ کورد، بەس وەللاهی پشتی ئەو ئەخلاقێ من ل مللەتێ کورد دیتی، سەد بەرامبەر ئیفتیخارا من زێدە بوی، کو ئەز ئێکەکم ل ڤی مللەتەی، تەبیعی ڤانە پێچێنەبووی مە ڕاکێشن بۆ شەڕەکێ قەومی، د شۆڕشا ئەیلوولێدا و پاشی بەردەوام هەتا ئەڤرۆ گوندێت مە بۆمبارانکرن، تۆپبارانکرن ل تەنشت هنگۆ کا چ ب

سەرێ وا گوندا ئینا؟ چەند ژن و بچویك سۆتن د شكەفتادا؟ چەند گوندێت مە وێرانكرن؟ ئەڤە نموونەیەكێ زۆرێ نێزیكە ل هنگۆ، ل هنگۆ رویدا ل لێرە. بەس وە بهیست رۆژەكێ ل رۆژا ترومبێلەكێ ل مووسل تەقیبی، بۆمبەیەك پەقیبی، ل هەدەفەكێ مەدەنی هاتبیتەدان، ل سەر هەوییێ كابرایەكێ عەرەب هاتبیتەكوشتن، ئەبەد و مە پێچێدبی هەموی رۆژێ وەللاهی باژێرێت وا هەمویا وە لێبكەین خوین ل جادێت وا بچیت، بەس ڤیا ئینسان ل خودێ بترسیت، ڤیا ویژدان هەبیت، ڤیا ئەخلاق هەبیت، هەتا ئەو معەسكەراتێت كو ئەزیەتا خەلكی نەدكر و جەماوەری نەدكر، حەتا موراعاتا وا عەسكەراش دهاتەكرن، نەوەكو هەتا ڤێجا بگەهیتە هندێ لێدانا هەدەفەكێ مەدەنی، ب وە ئەخلاق ئەم ب سەركەفتین و لازمە ئەم وە ئەخلاقیش بپارێزین، ئەڤرۆ نە مومكینە كابرایەكێ كو مومكینە ئێك دوو گوند هەبن د مەنتیقێدا یان تەماعی د چەند گوندەكێت كوردادا هەبی، ب ناڤێ هندێ های كوردا مووسل خوار! های دێ كورد مووسل بەن! های... ! ئەو پێنەشێن مە ڕاكێشن، بۆ ئەو تەپكا وا دانای، ئەم ناكەینە شەڕێ كورد و عەرەبا، بەس ب هیچ نەوعەكی ئەم ناهێلینیش، ئەڤ شۆڤینییە سەربكەڤن یان بەرنامێ وان سەربكەڤیت، ئەم دێ برایەتییا كورد و عەرەبا پارێزین، برایەتییا كورد و توركمان و كلد و ئاشورییا دێ پارێزین، ئازدییا دین و مەزهەبا دێ پارێزین، هەر كەسەكێ ئازادە ل دینێ خۆ، ل مەزهەبێ خۆ، ئەڤە تڤیا ئەڤە بیت و ئەو كەسێ ب ڤێ تەعداییێش ل مللەتێ كورد بكەت، تەبیعی ئەو دێ زەرەرێ كەت ل نەتیجە، چونكی تشتەك ب وی دەستیڤە ناهێتن، و ئەو رۆژیش نەما كو هەر كەسێ بهەستیت ب كەیفا خۆ، كو بێژە ئەز دێ گوندا سۆژم و دێ تەعدایێ كەم و دێ حەقێ مللەتێ كورد زەبتكەم.

تەوسییا من ئەوە هنگ ڤی جەوەی بپارێزن، جەوێ برایەتییێ د ناڤ خۆدا، ئێك وەكو ب ناحیا دینیڤە و مەزهەبیڤە، ڤی جەوەی بپارێزن دگەل برایێت مە بێت دی، بێت قەومییەتێت دی و نەتەوەیێت دی و هنگ ب خۆش بڕیارا خۆ بدەن، هنگ چ ب مەسلەحەت بزانن، هنگ وێ قرارێ بدەن، حەقیقەت من ب خۆ چ تەوسییە نینە بۆ هنگۆ ل وێ ناحییێڤە، چونكی ئەز ب باوەرم، هنگ ب خۆ دزانن، خێرا هنگۆ د چ دایە و زەرەرا هنگۆ د چ دایە. و سەردانا منیش بۆ هندێیە ب ڕاستی ئەز ببینم، كا دێ وەزعێ مەنتیقێ چییە؟ و بەری كو ئەز بێم بۆ ئێرە مە سەردانا لالەشیش كر، چونكە ب تەسەوورا مە سەردانا لالەش، یەعنی سەردانا هەمی مالێت ئێزدییا و من دڤێ ئەز وی جەوی بشكێنم، حەقیقەت ئێزدی شعورێ ب هندێ بكەن، فعلەن كو كوردێت ڕەسەنن، ئەڤە ولاتە ولاتێ وانە و ئەو رۆژ چوو كەسەك پێبوەستی جارەكا دی تەعدایێ لێبكە. تەبیعی هەر وەكو من بەراهیێش ئیشارەت پێدای، ئەم(إن شاء الله) دێ هەلبژاردنێت كوردستانێش د وەختێ خۆدا كەین و مللەتێ مە دڤیا ئەم وی جەووەی دروستبكەین و ئەڤ جەووە مە دروستكر حەقیقەت یەعنی ب خوینا پێشمەرگەی و ب زەحمەت و ڕەنجا ڤی جەماوەرەی و ب سیاسەتا ئێكەتی و پارتی هاتەدروستكرن، ئەڤ ئازادییا د كورستانێدا، مللەتێ كورد ب خۆ بڕیارا خۆ بدە، هەلبژارتن ب شێوەیەكێ حەزاری بێ، قرارا خۆ بدە و ئەڤە باشترین رێكە، ڤێجا ئەگەر كەسەك بێ، موزایەدا ل سەر مە بكە، حەقیقەت ڕێكا موزایەداتا ئەم نادەین، چونكی مە ب خۆ باوەرییا ب ڤێ هەی، مە ب خۆ قەناعەتا پێهەی، مە ب خۆ ئیمانا پێهەی، ئەگەر مە باوەری پێنەبا، مومكینە ڤە جەووە دروست نەببا، عەلئەقەل ل ڤێ مەرحەلێ دروستنەدبوو، بەس شاهد مە بێت هەی هێشتا كەركوك مە ڕزگارنەكربوی، د ڕاپەڕینا 91ێ دا، وەختێ هینگی مە دەعوەتكر لازمە ئینتیخابات ببن، مللەت ڕەئیا خۆ بدە و نوكەش ئەم تەئكیدێ ل

سەر هندێ دکەینەڤە، مە دڤێ مللەتێ مە یێ سەربەرز بی، مللەتێ مە یێ بەختەوەر بی، مللەتێ مە بڕیارا خۆ بدە چ دڤێت، و لازمە ئەو فورسەت و ئەو جەو بۆ بێتەدروستکرن.

جارەکا دی ئەز زۆر زۆر سوپاسیا وە دکەم بۆ ڤێ پێشوازییا گەرم و هیڤیدارم هەر د خۆشییێدا بن و هەر د سەرکەفتی بن، و وەعدیش ددەمە وە یا ژ دەستێ حکومەتا هەرێمێ بێ بۆ هندێ خزمەتا وە بکەتن، کو نە چ مننەت تێدایە و حەقێ وەیە درێغی نەهێتەکرن و هەر سەرکەفتی بن و زۆر سوپاس.

16-(گوتارا ژمارە 16) (1)

بە ناوی خوای گەورە و میهرەبان

خوشك و برایانی خۆشەویستم

پڕ بەدڵ سوپاستان ئەکەم، سوپاسی مەڵبەندی (38) و لقی (24) ئەکەم بۆ ڕەخساندنی ئەم دەرفەتە، زۆر زۆر خۆم بە بەختەوەر و سەرفراز ئەزانم، کە ئیمڕۆ لە خزمەتی ئێوەدام لە بن سێبەری کێوی سەفینی، کە بە خوێنی دەها شەهیدی قارەمان ئاودراوە و سورکراوە. سەردەمێك ئەم شوێنەی کە ئیمڕۆ ئێمە لێی کۆبونەتەوەوە بەو ئازادییە، سەردەمێك معەسکەری فیرقە یان لیوایەکی سوپای عێراقی بوو، کە شەو و ڕۆژ خەریك بوو، کێوی سەفین بە قسەی خۆیان پاکبکەنەوە لە ڕێگر و لە لادەر، هەر وەکو وەختی خۆی (عیسا شاوی) کە ئامر لیوا بوو لێرە بە (عبدالسلام عارف)ی گوت: ((من دوای ئەوەی کە کێوی سەفینم پاککردەوە بە دیاری پێشکەشتدەکەم))، ئەوە بوو هەژاری موکریانی شیعرێکی پێی گوت، کە وت: "شاوی کێوی کوردی بە دیاری نابی.. دەمت دەشکێنی گەر بە دەمت بجاوی". ئیمڕۆ ڕۆژێکی پیرۆزە لە مێژووی گەلەکەماندا، چونکە ڕۆژێکە بە خوێنی ئەو هەموو شەهیدە قارەمانە هاتووتە دی، ڕۆژی کە گەلی کوردستان دەستی بە شۆڕش کرد، بۆ ئەوە بوو، کە میللەتی کورد ئازاد بی وە هەنگاو بە هەنگاو سەرکردایەتی سیاسی کوردستان ئیسباتی کردووە، کە بڕوای بە دیموکراسی هەیە، بڕوای بە ئازادی هەیە، بڕوای بە هەڵبژاردن هەیە. ئەم ئازادیەش، ئەم کەش و هەوایەش بە خوێنی هزارەها، دەها هزار شەهید هاتووتە دی، کە بەشی هەرە زۆری ئەم شەهیدە قارەمانانە لە یەکێتی و پارتی بوون. دوای ئەزموونێکی دوور و درێژ وە بۆ پاراستنی دەستکەوتەکانی کە بە خوێن بەدەست هاتوون وە بۆ ئەوەی خۆمان سازبدەین بۆ دەستکەوتی گەورەتر، پێمان وابوو کە ڕاستیشە تەنها ڕێگە بۆ پاراستنی ئەم دەستکەوتانە و بەدەستهێنانی دەستکەوتی تازەتر، یەکڕیزی گەلەکەمانە بەتایبەتی هاوپەیمانی و برایەتی نێوان یەکێتی و پارتییە. وە من لێرە دەمەوێ جارێکی تر داکۆکی لەسەر ئەوە بکەم وە بە هەموو لایەك بگەینم ئەو هاوپەیمانەتیەی نێوان پارتی و یەکێتی، هاوپەیمانتیەکی ئستراتیجییە وە بۆ خزمەتە بەرژەوەندی نەتەوەیی گەلەکەمانە. وە هەروەها لێرەم دەمەوێ ئاماژە بە ڕۆڵی کاریگەری جەنابی سەرۆك مام جەلال بدەم، چ لەسەر ئاستی عێراق، وەکو سەرۆك کۆمار کە ڕۆڵێکی کاریگەری بینیوە، چ لە هەرێمی کوردستانیش و لەم هەڵبژاردنە وە من پڕ بەدڵ سوپاسی دەکەم وە ئومێدەوارم(إن شاء الله) هەر سەرکەوتوو بی. من داوا لە هەموو جەماوەری کوردستان ئەکەم، لە هەموو لیستەکان ئەکەم، بەتایبەتی جەماوەری یەکێتی و پارتی کە ئەبی زۆر زۆر هێمن بن، ڕانەکێشرێن بۆ هیچ هەڵوێستێکی ئستیفزازی، چونکە بە تەئکید خەڵکانێك

---

(1) ڕادیۆیا دەنگی کوردستان، 2009/7/10.

ڕەنگە هەوڵبدەن ڕاتانکێشن بو هەڵوێستێکی ئستیفزازی بۆ ئەوەی سوود لەو هەڵەیە وەربگرن، بۆیە نابی هەڵەی وا بکرێ حەتا ئەگەر قسەمان پێبڵێن، ڕەفتاری خرابیش بکرێ، ئێوە تەحەمولتان هەبی، وەڵامیان نەدەنەوە. وەڵامی هەموو لایەك با میللەت بداتەوە ڕۆژی 7/25.

ئێمە جارێکی تر پەیمان بە گەلەکەمان ئەدەین، هەرچی لە توناماندا بی ئەیکەین بۆ ئەوەی هەڵبژاردنێکی ئازاد و شەفاف بی وە هەرچی چاودێری دەرەوە بێت، بەخێر بێت، داوا لە زۆر لایەن کراوە وە زۆر لایەن وەڵامیشیان داوەتەوە، کە ئامادەن بێن وە ئێمە ئومێدەوارین کە هەموو لایەك پێکەوە هەوڵبدەین ڕووی گەشی میللەتەکەمان پیشانی جیهان بدەین. ئێمە هەموو لە نەتیجە کوردین کوردستانین، برای یەکترین، با بیر و بۆچوونی جیاوازمان هەبی بەڵام نابی لەوە جیاواز بین، کە بەرژەوەندی نەتەوەییمان سەروی هەموو بەرژەوەندیەکی ترە. دیسان دەمەوێ بە شیعرێکی تری هەژاری موکریانی گەورەیی کێوی سەفین بە بیر خۆم و ئێوەش بێنمەوە، هەموو گەلی کوردستان کە ئەڵێ:

"زۆر لە مێژە و بەر لە مێژوون سەربڵندی و بوون و ژینـــم..
هەر هەموو هەر چین لە دوای چین مەرگی داگیرکەر دەبینم..
دوژمنانی کـــــــــورد زۆر هاتوونە ســـــــەرم و ڕاونراون..
من لە مەیدانی خەباتـدا هەر چەقـــــــــیوم من سەفیــــــنم".

وەختی خۆی من بە هەژاری ڕەحمەتیم گوت پێمگوت: من زۆر زۆر لای من زۆر موقەددەس بوو کێوی سەفین، چونکە ئەزانم چ خوێنێکی عەزیزانی لێڕژاوە بەڵام باوەڕبکەن، دوای ئەم شیعرە لای من زۆر هەیبەتی زیاتر بووە تۆش لای من شاعیرێکی گەورە بووی، بەڵام دوای ئەم شیعرە زۆر گەورەتر بووی. ئینجا تا سەفین لە مەیدانی خەباتدا چەقی بی، خەباتی میللەتەکەشمان بەردەوام دەبی، هیچ دوژمنێکیش ناتوانی جارێکی تر هیوا و ئاواتی گەلەکەمان لەناو ببات. هەر وەکو ئەرکێکی نیشتیمانی وەکو هاوڵاتییەك حەز ئەکەم پێتانبڵێم دەنگ بە لیستی (54) ئەدەم داوا لە ئێوەش دەکەم، دەنگ بە لیستی (54) بدەن، زۆر زۆر سوپاس، زۆر مەمنوون.

17-(گوتارا ژمارە 17) [1]

بە ناوی خوای گەورە و میهرەبان

خۆشك و برایانی بەڕێز و خۆشەویست، جەماوەری شاری هەڵمەت و قوربانی، پڕ بەدڵ سوپاسی هەستی پیرۆزتان دەکەم، خۆشحاڵم بە دیدارتان، سەرفیرازم بەوەی کە ئیمڕۆ لە خزمەتی ئێوەدام، هاتووم بۆ لاتان تا لەم شارە، شاری شێخی نەمر، شاری کە لە چلەکانی سەدەی ڕابردوو بارزانی لەباوەشگرت و ئاسانکاری بۆ کرد کە دووبارە ڕاپەرین دەستپێبکاتەوە. هاتووم تا لای ئێوە، لەم شارە خۆشەویستەوە ئەولەویاتی بەرنامەی خۆم بە ئێوە و بە گەلی کوردستان ڕابگەینم، بەرنامەی من، هەمان بەرنامەی لیستی (54) لیستی کوردستانییە. وە

---

[1] ڕادیۆیا دهۆك، 2009/7/19.

ئەمڕۆ بەیانی هەندێك لە وردەکاریەکانم باسکرد، بەڵام ئێستا بە پێویستی ئەزانم دووبارە کورتەیەك لەو ئەولەویاتە عەرزتان بکەم. ئەولەویات ئەمانەن:

یەکەم: پتەوکردنی یەکڕیزی گەلەکەمان، چونکە مەرجێکی سەرەکییە بۆ پاراستنی دەستکەوتەکان وە بەدەستهێنانی دەستکەوتی تازە، وە بناغەی ئەو یەکڕیزیەش هاوپەیمانیەکەی نێوان یەکێتی نیشتیمانی کوردستان و پارتی دیموکراتی کوردستانە، لێرەدا ئەوەی دەمەوێ تەئکیدی لێبکەمەوە ئەوەیە، کە ڕێککەوتنە ئستراتیجیەکەی نێوان پارتی و یەکێتی، ڕێککەوتنێکی بنەڕەتییە بە مەبەستی پاراستنی بەرژەوەندییە باڵایەکانی کوردستان و دابینکردنی ئایندەیەکی گەش بۆ گەلەکەمان، هەروەها دەمەوێ ئاماژە بەو برایەتییە و تەباییەی نێوان خۆم و جەنابی سەرۆك مام جەلال بکەم، کە لە هەر هەنگاونانێکدا پێکەوە دەبین و هەمیشە ئەرکەکانمان بە مشورەت ئەنجامداوە و ئەنجامی دەدەین، بۆیە پڕ بەدڵ سوپاسی ڕۆڵی کاریگەرانەی دەکەم، کە لەسەر ئاستی عێراق نواندویەتی یان لە پشتگیریکردنی ئەو تەباییەی کە لە هەرێمی کوردستاندا هاتووتە دی.

دوو: نابێ جارێکی تر شەڕی ناوخۆ یا ڕاست بڵێین شەڕی خۆکوژی ڕوبداتەوە وە نابێ جارێکی تر خوێنی کورد بە دەستی کورد بڕژێت، ئەمەیان دەبێ حەتا حەتا لە حەرامکراو و قەدەغەکراوەکان بێت، خۆم بە سەربەرز و بەختەوەر دەزانم، کە ئەمڕۆ سەرەڕای بوونی بیر و بۆچوونی جیاواز لە کوردستاندا، بەڵام شوکر بۆ خوا بە شێوەیەکی شارستانی و دیموکراسی وە بە دەنگدان کێبڕکێی یەکتر دەکەین، نەك بە توندوتیژی.

سێ: داکۆکیکردن لە بنەمایەکانی دیموکراسی و دانی گەرەنتی بە فەراهەمکردنی ئازادی بۆ تاك و کۆمەڵ لە رووی سیاسی و ئایینی و مەزهەبییەوە وە قبوڵکردنی فەرهەنگی لێبوردەیی وە پێکەوەژیان و یەکتر قبوڵکردن وە پاراستنی ئازادی ڕۆژنامەوانی.

چوار: هەموو هەوڵێکی خۆمان بەگەر دەخەین بۆ ئەوەی ماددەی (140) لە دەستووری فیدراڵدا جێبەجێبکرێت، پەیمانیش بە گەلی کوردستان دەدەین بە هیچ شێوەیەك سازش لەسەر ئەو ماددەیە و بەرامبەر هەر مافێکی تری گەلەکەمان نەکەین، ئەوەی ئێمە داوای دەکەین، ئەوەی دەستمان کەوتووە زۆر زۆر کەمترە لە قوربانییەکانی گەلەکەمان، سەرەڕای ئەوەش هێشتا هەندێك لە شۆڤینیەکان ماون ئەوەش بە ڕەوای نابینن کە گەلی کورد خاوەن ماف بێت. هەڵوێستی ئێمە توند نییە، دوورە لە دەمارگیری و ڕەگەزپەرستی، بەڵام هەندێك لە شۆڤینییەکان هێشتان دڵیان تێر ئاو نەبووە لە کوشتن و بڕین و تاڵان و وێرانکردنی کورد و کوردستان. ئەوانەی کە پێیان وایە لە ئەنفال کەم کەس کوژراون، کەم کەس بێسەروشوێن کراون، لە کیمیابارانادا دەبوایە هێشتا شەهید بکرێن و بکوژرێن، دەبوایە ئەو 500 گوندەی ماوەش نەمێنی، هەر 5000 گوندی کوردستان وێرانکرابا نەوەکو هەر 4500، بۆیە ململانێی ئێمە لەگەڵ ئەو فەرهەنگەیە لەگەڵ ئەشخاس نییە، فەرهەنگی کە کورد قبوڵنەکەن، فەرهەنگی کە هەموو بیر و بۆچوونەکان شۆڤینین، ئێمە شەڕی ئێمە، ململانێی ئێمە لەگەڵ ئەو فەرهەنگەیە، بەداخەوە ئێستاش هەندێك لەوانەی کە دەستهەڵاتیان بەدەستەوەیە لە بەغدا، ئەوان بەرپرسن لە گرفتەکان، نەك هەرێمی کوردستان، ئێمە داوای هیچ شتێکمان نەکردووە لە دەرەوەی کە دەستوور پێیداوین، ئەو دەستوورەی کە سەدا 80 – 85ی خەڵکی عێراق دەنگی بۆ داوە. ئەو خاڵانەی کە گرفتن، کۆسپن مافێکی ڕەوای ئێمە و هەموو گەلی عێراقە، سەروی هەمووشیان شێوەی حوکمڕانییە، ئایا حوکمڕانییەکی دەستە جەمعی وە بەپێی دەستوور دەبی یاخود حوکمڕانییەکی تەکڕەوی، خۆدزینەوە لە دەستوور بێوەعدی بەرامبەر بە

چارەسەری مەسەلەی پێشمەرگە، کە دەستوور چارەسەری بۆ داناوە. مەسەلەی نەوت و غاز کە ئێمە بە شانازییەوە ئەڵێین ئێمە ئیسباتمانکرد، کە ئێمە پابەندی دەستوورین، چونکە ئەوان هیچیان نەکرد بۆ میللەتی عێراق، بەڵام لە هەرێم ئێستا ڕۆژانە سەد هەزار بەرمیلی نەوت دەنێردرێتە دەرەوە و پارەکەشی ئەچێتەوە بۆ هەموو خەڵکی عێراق و هەرێمی کوردستان، تەنها بەشی خۆی لێوەردەگری، بەڵام جەیشیش موڵکی هەموو خەڵکی عێراقە وەکو نەوت و غاز، بۆ ئێمە زۆر زۆر جێگەی نیگەرانییە، کە ئیمڕۆ یەك نەفەر لە بەغدا دووبارە سۆپای عێراق دروستبکاتەوە، دوور لە هەر ئیتیفاقێك و دوور لە ڕێککەوتن لەگەڵ لایەنەکانی تر، کە بەشداربووین لە ڕوخاندنی ڕژێم وە بەشدارین لە حوکمڕانی بە حساب، چواردە پازدە فیرقەی جەیشی عێراقی دروستکراوەتەوە تا ئێستا کە قرار وابووە بەپێی دەستوور هەر قائید فیرقەیەك ئەبی لە پەرلەمانەوە موافەقەتی لەسەر بکرێ و لە سەرۆکایەتی کۆمارەوە ئیمزا بکرێ، یەك قائیدی فیرقە تا ئێستە بەو شێوەیە تەعیننەکراوە، هەموو یەك نەفەر بڕیاریداوە، ئەبی هاوسەنگی لەناو جەیشی عێراقدا هەبی، چونکە ئێمە وەکو کورد، وەکو کوردستانی مافی خۆمانە کە دڵنیا بین، کە ئەو سۆپایە جارێکی تر بەو فەرهەنگە پەروەردە ناکرێتەوە کە چاوی لە سوتاندن و وێرانکردنی کوردستان و چەوساندنەوەی خەڵکی عێراق بی. ئێمە بەغدا بۆ خەڵکی تر بەجێناهێڵین وە شەڕی ئێمە بۆ مافەکانی خۆمانە وە بۆ دیموکراسیە بۆ عێراقیش، ئێمە لەگەڵ هەموو ئەو هێزانەی تری عێراقی کە بڕوایان بە پێکەوەژیان هەیە، بڕوایان بە دەستوور هەیە، هەوڵئەدەین بەپێی دەستوور چارەسەری هەموو ئەو گرفتانە بکرێ، شەڕی ئێمە بە دەستوور دەکرێ، نەك بە شێوەی تر.

خوشك و برایانی خۆشەویست، عێراق لە دوو نەتەوەی سەرەکی پیکهاتووە، لەگەڵ ئەو پەڕی ڕێزم بۆ هەموو نەتەوەکانی تر کە لەگەڵمان ئەژین وە پشتگیریمان بۆ هەمو مافە ڕەوایەکانیانن، بەڵام دوو نەتەوەی سەرەکییە وە ئەبی ئەو خسوسییەتە پارێزراو بی و لەبەر چاوی هەموو لایەك بێت، چ ئەزموونی ئێمە، چ ئەزموونی گەلانی تر دەریان خست کە نە دابەشکردنی بەزۆر، نە ئیتیحادی بەزۆر ئەگەر بۆ ماوەیەکیش دەوام بکات، بەڵام نەتیجە هەر تێکئەچێت، ئەمە دوو نموونەی زیندوو لەبەر چاومان ئەڵمانیا و چیك و سلوڤاکیا، ئەڵمانیا بەزۆر دابەشکرا، پاش چل ساڵ یەکی گرتەوە، چونکە دژی ئیرادەی ئەو میللەتە بوو، چیك و سلوڤاك بەزۆر پێکەوە نوسران، دیسان دژی ئیرادەی ئەو دوو نەتەوەیە و ئەو دوو گەلە بوو، جیا بوونەوە بە ئارەزووی خۆیان، ئێمەش وەکو دوو نەتەوەی سەرەکی لە عێراق، پەرلەمانی کوردستان بڕیاری داوە، میللەتی کورد بڕیاری داوە، بەڵێ ئێمە لەگەڵ برا عەرەبەکانمان پێکەوە لە عێراق پێکەوە دەژین، عێراقی هەموومانە، بەڵام بە مەرجێك عێراقی فیدراڵی دیموکرات بی، نەوەکو عێراقێك جارێکی تر بگەڕێتەوە بۆ ژێر حوکمی دیکتاتۆریەت. ئێمە لەگەڵ ئەوەین کە هەموو گرفتەکان بە دیالۆگ چارەسەربکرێن وە دەستوور حەکەم بی، بەڵام پێموایە ئەمە ئارەزووی هەموو تاکێکی ئێوەشە، کە نابی نە سلەیمانی و نە هیچ شارێکی تر لە کوردستان، هیچ کاتێك نە مەحکووم و نە سوخرەکێشی کەس بێت. ئێمە هەوڵی جددی ئەدەین بۆ ئەوەی زمانێکی یەکگرتوو، زمانی خوێندن و نووسین دروستبکرێ بۆ گەلەکەمان، چونکە ئەمە پێویستییەکی حەیاتییە بۆ ئێمە، هەروەها هەوڵێکی جددی ئەدەین وە مشورەتی زۆریشمان کردووە لەگەڵ جەنابی سەرۆك مام جەلال بۆ ئەوەی کۆنگرەیەکی فراوان بۆ هەموو هێزە کوردستانییەکان ببەستین لە کوردستان لە هەولێر، بۆ ئەوەی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردستان خاوەنی یەك خیتابی سیاسی بی، ئەویش خیتابی ئاشتی و برایەتییە، خیتابی دوور لە توندوتیژی، هەوڵی جددی ئەدەین وە

زۆر بە پەلە دوو دەزگای سەربەخۆی بەهێز دروستبکرێن، دەزگای نەزاهە و دەزگای چاودێری دارایی بۆ ئەوەی زۆر بە جددی گەندەڵی بنبڕبکرێ لە کوردستان.

خوشك و برایانی بەڕێز، ئەبی نەوەکانمان بە بیر و باوەڕێکی نەتەوەیی پەروەردە بکرێن، بەڵام لەسەر بنەمای دیموکراسی و باوەڕی بە مافی مرۆڤ و پێکەوەژیان، بەڵام پێویستە نەوەکانمان بزانن، کە ئەم وەزعەی لە کوردستان دروستبووە، ئەنجامی خەباتێکی بێوچان، خوێنێکی زۆر، فرمێسکێکی زۆر وە ڕەنجێکی زۆری ئەم میللەتە بووە، کەس خەیری پێنەکردووین، ئەمڕۆش ئەمە بەرهەمی خوێنی شەهیدانی ئێوەیە، بەرهەمی ڕەنجی ئێوەیە، پاراستنی ئەم هەرێمە و ئەم دەستکەوتانەش ئەرکی ئێوەیە، ئێوە نابی بەرگری لەم دەستکەوتانە بۆ کەسێکی تر بەجێبێڵن، خۆتان ئەبی بەرگری لێبکەن. بابەتی تر کە دەمەوێ ئاماژەی پێبکەم مەسەلەی هەڵبژاردنە، کە چەند ڕۆژێکمان ماوە بۆ ڕۆژی هەڵبژاردن، هەر لە ئێستاوە داوای سەرکەوتن بۆ گەلی کوردستان ئەکەم، وە هەموو هەوڵێکمان داوە کە هەڵبژاردنێکی شەفاف و پاك بێت، لە ڕێی کۆمسیونی باڵای هەڵبژاردنەوە داوامان کردووە، چەندی بتوانن چاودێری بیانی بینن بۆ کوردستان، بۆ ئەوەی خۆیان شاهد بن وە کەس نەتوانی تان لەو هەڵبژاردنە بدات، هەموو لیستەکان برای ئێمەن، لە نیهایەتدا هەموومان کوردین کوردستانین، بەڵام خوشك و برایانی بەڕێز پاراستنی دەستکەوتەکان زۆر زۆر سەختترە لە بەدەستهێنانیان، من پێموایە لیستی کوردستانی لیستی (54) دەتوانی ئەم دەستکەوتانە بپارێزی و دەستکەوتی تازەتریش بەدەستبێنی. بۆیە من وەکو هاوڵاتیەکی ئەم کوردستانە ئەڵێم من دەنگ بە لیستی (54) ئەدەم بە لیستی کوردستانی. لە هەمووی گرنگتر ئەوەیە کە بە هەموومان هەوڵبدەین سومعەی کورد و کوردستان بەرزتر ڕابگرین، لە وەی کێ چەند کورسیەك زیاتر دێنی، ئەبی هەموو هاوکار بین، داواکارم لە هەموو لیستەکان هەست بە مەسئولییەتی نەتەوەیی و مێژوویی خۆیان بکەن، هەموو هەوڵبدەین هەڵبژاردنێکی وا ئەنجامبدرێت، کە هەموو کوردێك، هەموو کوردستانیەك پێی سەربەرز بێ. وە دەتوانم بڵێم یەکێك لە بەرەکاتی ئەم هەڵبژاردنە ئەوەیە کە ئەو تەبایی و برایەتیەی کە لە نێوان خۆم و جەنابی سەرۆك مام جەلال و سەرکردایەتی پارتی و یەکێتی هەبووە دابەزیوە بۆ ناو قەواعدی هەردوو حیزب، کە ئەمەش بۆ خۆی دەستکەوتێکی یەکجار زۆر گەورەیە. بابەتی تر مەسەلەی دەستووری هەرێمە، خوشك و برایانی بەڕێز لە ساڵی 2006ەوە بە هزارەها نامیلکە چاپکرا و دابەشکرا، کە پرۆژەی دەستووری هەرێم بوو، لەسەر لاپەڕەی ڕۆژنامەکان بڵاوکرایەوە ئەو پرۆژەیە، بسپۆری دەرەوەمان هێنان لەگەڵ لیژنەی دەستووری پەرلەمان، پرۆژەیەکیان ئامادەکرد وە تێبینی خەڵکێکی یەکجار زۆریان وەرگرت، من دەمزانی دەستوور زۆر زۆر گرنگە بۆ هەرێم، بەڵام دوای هەڵوێستی شۆڤینیەکان کە زۆر زۆر دڕندانە دژی وەستان بۆم، دەرکەوت کە بەڵێ دیارە دەستوور یەکجار زۆر گرنگە بۆ هەرێمی کوردستان و گەلی کوردستان، زۆر ناخۆشە ڕاستییەکان بشێوێنرێن.

خوشك و برایانی بەڕێز دەستوور بەسەر کەسدا نەسەپێنراوە، چونکە هێشتا پرۆژەیە وە ئەوە ڕاست نییە، کە ئەڵێن کەس نەیدیوە، هەموو ئەوەی ویستوویتی بیبینی دیویەتی، ئەو شۆڤینیانەی کە دژی دەستوورن، تو خوا دژی چ نەبوون، دژی هەبوونی کوردن، دژی هەبوونی کوردستانن، ئینجا چۆن دژی دەستوور نەبن؟ بۆیە ئێمەش بەوانە دەڵێین ئێمە نە پرستان پێدەکەین، نە هەڵوێستی ئێوە قیمەتی هەیە لای خەڵکی کوردستان، ئێوەی کە ناتانەوێ ناوی کورد و کوردستان بمێنێ وە پێتان نەکرا کاتێ کە هەموو شتێك بوون، ئێستا قەت و

قەت پێتان ناكرێتن وە (إن شاء اللە) ئاواتی كورد و كوردستان هەر دێتە دی و شۆڤینیەكانیش هەر لە شكست و لە نابووتیدا دەبن. بە نیسبەت ئەو خوشك و برایانەی ناو هەرێمیش، ئەو خوشك و برایانەی خۆمان لە هەرێمی كوردستان، ئەگەر كەسێك هەیە دژی هەبوونی دەستوورە بۆ هەرێم، كە ئەمە كارێكی ناڕەوایە و بەداخەوە ئەڵێم كە نابی وابی، ئەگەر تێبینیان هەیە لەسەر ناوەڕۆكی دەستوور یا چەند ماددەیەكی دەستوور ئەمە مافێكی سروشتی خۆیانە، بەڵام كێ بڕیار ئەدات كە ئەم دەستوورە، ئەم پڕۆژەیە ببی بە دەستووری هەرێم یان نە، ئەمە تەنها و تەنها گەلی كوردستانە، كە ئەو بڕیارە ئەدات، بۆیە پڕۆژەی دەستوور ئەخرێتە بەردەستی خەڵكی كوردستان وە خۆیان ئازادن لەوەی چ بڕیارێك بدەن، ئەمەش دەربارەی دەستوور.

خوشك و برایانی خۆشەویستم، ئەندامانی یەكێتی نیشتیمانی كوردستان و پارتی دیموكراتی كوردستان، دەمەوێ پێتان ڕابگەیەنم كە سەروەرییەكی یەكجار زۆر گەورەیە بۆ هەردوو حیزب بۆ ئێوە كە بە خوێن و ڕەنج و خەباتی ئێوە ئەم وەزعە هاتووتە كایەوە، من دڵنیام كە جەنابی سەرۆك مام جەلالیش هەمان بیر و بۆچوونی هەیە، ئیمڕۆ بۆ ئێمە هیچ فەرق و جیاوازیەك نییە لە نێوان یەكێتیەك و پارتیەك، هەمووتان كوڕ و برا و خۆشەویستی ئێمەن. لە كۆتاییدا جارێكی تر پڕ بەدڵ سوپاستان دەكەم سوپاسی هەستی بەرزتان دەكەم لە هەر كوێیەك بم، لە هەر مەوقعێك بم، بۆ من گەورەترین شەڕەف هەر ئەوەیە پێشمەرگەی كوردستان و خزمەتكاری ئێوەم زۆر سوپاس.

18-(گوتارا ژمارە 18) [1]

ب ناڤێ خودێ دلۆڤان و میهرەبان

خوشك و برایێت خۆشتـــــــــڤی

جەماوەرێ زاخـــــــــۆیا دەلال

زەحمەتە بكارم خۆشحالیا خۆ دەربڕم ب ڤێ دیتنێ، ب ڤێ سەردانێ، باژێرێ زاخۆ و دەڤەرا زاخۆ و جەماوەرێ زاخۆ جهێ تایبەتێ خۆ یێ هەی د دلێ مندا و د دلێ هەر كوردەكێ دلسۆزدا، ئەز وەسفا زاخۆ و جەماوەرێ زاخۆ چەوا بكەم؟ د شۆڕشێدا هنگ پێشەنگ بوین، د شۆڕشا ئەیلولێدا د شۆڕشا گولانێدا مێر و مێرخاس ل ڤێ دەڤەرێ ڕابوین، هونەرمەندێن دەنگخۆش و نشتیمانپەروەر ل زاخۆ ڕابوین، ل بەر هندێ ب ڕاستی هنگ ل هندێ مەزنترن، هنگ گەلەك ل وێ مەزنترن ب چەند پەیڤەكا بەحسی مێرینی و مەردایەتی و دلسۆزی و وەفادارییا وە بێتەكرن.

گەلی خوشك و برا چەند ڕۆژەكێت كێم مە یێت مای بۆ هەلبژاردنێ، ئەڤ هەلبژاردنە یەكەكە ل دەستكەفتێت خەبات و ڕەنجا وە و خوینا شەهیدێت مە، مە باوەریا ب ئازادییێ هەی، باوەریا ب دیمۆكراسییێ هەی. وەختێ ڕاپەرینێ د مەها ئادارێدا ل سالا 91ێ ل كۆیێ وەختێ من داخواز كری هەلبژاردن ببن، كەسەكێ باوەرناكەم ل وێ ڕۆژێ بیر ل هندێ كربیتەڤە، ئەما مە باوەری پێبوی، چونكی خەباتا مە بۆ هندێ بوی، هنگ ئازاد بن، مللەتێ مە ب ئازادی ڕەئیا خۆ بدە و بڕیارا خۆ بدەت. مە پەیمان دا وە دێ دەرفەتا هەلبژاردنێ و دەنگدانێ و ئازادییێ بۆ وە ڕەخسینین، ئەڤە مە پەیمانا خۆ ب جهئینا، و هنگ ژی ئازاد و سەربەستن هەر بڕیارەكا بدەن.

[1] ڕادیۆیا دهۆك، 2009/7/21.

ئەوا گرنگ بۆ من و بۆ وە هەمیا ئەڤەیە هەلبژاردنەكا پاكژ و زەلال بێتەئەنجامدان، ڕوییێ گەشێ گەلێ خۆ ئەم نیشا دەرڤە بدەین، سەركەڤتن سەركەڤتنا هەمی گەلێ كوردستانێیە، نە یا حزبەك و دوو حزب و چەند حزبایە، ناڤ و بانگێ كوردستانێ مەزنترە ل وێ دێ چەند كورسی بۆ ڤێ لیستێ هەبن یان چەند كورسی دێ بۆ ڤێ لیستا دی بن، ل بەر هندێ داخوازا من ل بەراییێش لیستا (54) لیستا كوردستانی و ل هەمی لیستێت دی، ئەوە هەمی پێكڤە برایانە مەسئولانە ڕۆژا 7/25 دەنگی بدەن بۆ سەركەڤتنا كوردستانێ. هەر كی كوردە و كوردستانییە بۆ مە وەكو خوشك و برایانە، وەكو كوڕ و كیژێت مەنە، چ ئەندامێت پارتی بن چ ئەندامێت یەكێتی بن یان هەر كوردەك و كوردستانیەك بیت، ل بەر هندێ هەر لیستەكا سیڤا ڤی مللەتەی وەربگریت ئەم پیرۆزییێ لێدكەین هەر ل نها ڤە.

خوشك و برایێت خۆشتڤی مەرجێ سەركەڤتنا گەلێ مە یەكێتییا مەیە، مەرجێ یەكێتییا گەلێ مەش، تەبایی و برایەتییا بەینا یەكێتی نشتیمانی كوردستان و پارتی دیموكراتی كوردستانە، ئەڤ تەبایی و برایەتییە پێویستییەكا حەیاتییە بۆ پاراستنا ڤان دەستكەفتا و ب دەستئینانا دەستكەفتێت مەزنتر و باشتر. هیڤیدارم ڕۆژا 7/25 مللەت ولاما هەمی پرسیارەكێ بدەتەڤە، دا چاوەڕوان بین بۆ ڕۆژا 7/25 ببینین هون دێ چ بڕیار دەن.

بابەتێ دی كو من دڤێ ئەز بەحسبكەم مەسەلا دستوورییە، دستوور بۆ هەرێما كوردستانێ. خوشك و برایێت خۆشتڤی مە دڤێ موئەسسەساتا دابمەزرینین د ڤی ولاتەیدا و ئەم كیانەكی بۆ ولاتێ خۆ دامەزرینین، بناغێ موئەسسەساتێت دستووری، بناغێ دامەزراندنا كیانەكێ دستوورە، من دزانی دستوور پێدڤییەكا زۆر پێدڤییە بۆ گەلێ مە، بەس وەختێ كو من دیتی ئەو شۆفینی هار و دین بووین، دژایەتییا دستووری، پتر بۆ من قەناعەت دروستبوی، كو بەلێ دستوور كارەكێ زۆرێ پێدڤییە بۆ گەلێ كوردستانێ. معیار بۆ هەر پێنگاڤەكا مە هەولێستێ شۆفینییایە، وەختێ هار دبن مەعنا ئەوە كو تشتەكێ زۆرێ باشە دێ هێتەكرن، وە چ جاراش، چ جاراش ئەم د حازر نەبووینە و د حازر نینە ئەم بچین ئزنێ ل شۆفینییا وەربگرین، كا ئەم ڤێ پێنگاڤێ بۆ گەلێ خۆ بهاڤێژین یان نە. ب نسبەت ئەو كەسێت ناڤخۆش ئەو خوشك و برایێت كو تێبینی هەی ل سەر دەستووری، ئەگەر دژی دەستوورینە زۆر زۆر د خەلەتن، ئەگەر تێبینی هەنە ل سەر چەند ماددەیەكێت دستووری كەیفا وانە و حەقێ وانە، بەس كی دێ بڕیارێ دەت، مللەت دێ بڕیارێ دەت، پرۆژێ دستووری وەكی پوختان هاتییەكرن، كو یێ هاتییەسەپاندن ل سەر پەرلەمانی و هاتییەدەرباسكرن و كەسەكی نەدیتیە، ئەڤە هەمی پوختانن و چ ئەسل و ئەساس بۆ نینە، چونكی د سالا 2006ێ دا ب هزارەها نامیلكە هاتنەچاپكرن، هەر چی ڕۆژنامێت كوردستانێ ل سەر لاپەڕێت ڕۆژناما پرۆژێ دستووری هاتەبەلاڤكرن، چەندین تێبینی ل دەرڤە و ل ناڤڤە هاتنەوەرگرتن، باشترین بسپۆر مە ل دەرڤە ئینان، هەتاكو ئەڤ پرۆژەیە هاتەدروستكرن، مە نەڤیا ئەم چەند جارا مللەتێ خۆ زەحمەت بدەین و هەموو ڕۆژێ بێن سەر سندۆقێت دەنگدانێ دەنگی بدەن، مە پێخۆش بی د عەینی ڕۆژدا بۆ هندێ دا زەحمەت یەك بی، بەس كۆمسیونا هەلبژاردنا گوتن فەنییەن ئەم ڤێرا ناگەهین ل بەر هندێ نە موشكیلەیە، ئەو پرۆژێ دستووری دێ هێتەعەرزكرن ل سەر گەلێ كوردستانێ تەنها و تەنها گەلێ كوردستانێیە كو بڕیارێ بدەتن، ئایا ڤە دستوورە دڤێت یان نەڤێت، ئەگەر ڤیا قووەت نییە مەنعكەت. هندەكا وە نیشێ ددا، كو موشكیلە دەستهەلاتا سەرۆكاتییا هەرێمێیە، ئەڤ دەستهەلاتە د قانوونا سەرۆكاتییا هەرێمێدا هەبوون، هیچ

وەختەكێ مەسەلە نە شەخسێ منە، ئەڤرۆ ئەزێ هەی، سوبە ئەز نیمە، ئێكێ دی دێ هێت. مە دڤێت كیانەكێ دامەزرێنین، موئەسسەساتەكێ دامەزرێنین كو سەنگا مللەتێ كورد زێدە بكە ل دەرڤە و ل ناڤ ڤە. مە دڤێت مللەتێ كورد جارەكا دی نە مەحكووم و نە سوخرەكێشێ كەسەكێ بی.

خوشك و برایێت خۆشتڤی، ڕاستە دەستێ خزمەتگوزارییێ یێ گەهشتیە ڤێ دەڤەرێش، بەس باوەربكەن نە ل وی مستەوایە یێ كو مە دڤێت، هەرچی بێتەكرن مقابلی دلۆپا خوینا شەهیدەكێ وە نییە، هەرچی بێتەكرن بۆ وە مقابلی ڕۆژەكا وێ زەحمەت و ماندیبوونێ نییە، كو زارۆكێت وە د بن چەل و چیا را و د بن تۆپ و تەیارا دا زەحمەت دكێشا و ئینتیزارا مرنێ دكر بەس سەرشۆری قەبویلنەكر. بۆ هەر حوكمەتەكێ و بۆ هەر بەرپرسەكێ مەزنترین شەرەف ئەوە خزمەتا وە بكەت.

من بەری نوكە خوشك و برایێت خۆشتڤی باوەربكەن زۆر من مایێ خۆ د شوولێت حوكمەتێدا نەدكر، بەس ژ ئێرە وێڤە بۆ خاترا وە، ڕۆژانە ئەز دێ موتابەعا شوولا كەم، چونكی ڕۆژا 20ێ 5ێ سالا 1962ێ كو ئێكەم ڕۆژ بوو د ژیانا پێشمەرگایەتییا مندا، وێ ڕۆژێ من نەدزانی ئەز دێ ئەڤرۆ بینم، هەر ل وێ ڕۆژێ هەتا ئەڤرۆ ئەز شاهدێ قەهرەمانی و فیداكارییا وەمە، یا هەمی گەلێ كوردستانێ ل زاخۆ هەتا خانەقین. ئەز دزانم هون چەند مللەتەكێ ب قەدر و قیمەتن چەند مللەتەكێ خۆدان ئەخلاق و باوەرن.

خوشك و برایێت خۆشتڤی ئەگەر هنگ د نەرەحەتیش بن، حەقێ هنگۆیە و ئەزیش دەنگێ خۆ دئێخمە سەر دەنگێ وە، بەس جەماوەرێ شارێ زاخۆ جەماوەرێ دەڤەرا زاخۆ، جەماوەرێ شارێ زاخۆیا دەلال، جەماوەرێ دەڤەرا زاخۆ ب خۆدێ من هنگ خۆش دڤێن، مە هنگ خۆش دڤێن و هەر یەك ل وە ئەز ب پارچەیەكێ ل خۆ دزانم، ئەگەر هوین دنەرەحەتژی ببن، حەقێ وەیە، بەس هوین نەرەحەتبن و درازیبن و نەرازیبن ئەم تەركا وە ناكەین. (إن شاء الله) هەلبژاردن تەمامببن دەزگەیێ نەزاهێ دێ هێتەدانان، دەزگەیەكێ زۆرێ بقووەت بۆ هندێ وەكو چەكەكێ بهێز شەرێ گەندەلییێ پێبكەین و (إن شاء الله) ڕەهێت گەندەلییێ دەربینین.

دەربارەی پەیوەندییێت مە وەكو هەرێم و بەغدا، من نەڤێ ئەز زۆر درێژبكەم، بەس هەر گیروگرفتەكێت، كو هەبن ئەم دێ شەرێ خۆ ل سەر مافێت خۆ كەین، ئەما شەرەكێ دستووری، چونكی دستوور حەكەمە ل بەینا مە و بەغدا و ئەم ناهێلین مافێت دستووری یێت مە بێنە پێشێلكرن وە دێ مافێت خۆ هەر وەرگرین، و ئەز پەیمانێ ددەمە وە، و ددەمە هەمی گەلێ كوردستانێ، موساوەمێ ل سەر مافێت خۆ نەكەین ب تایبەتی ئەو ناوچێت دابڕای، كو هێشتا نەهاتینە ڤ سەر هەرێما كوردستانێ. ئەم دێ ل سەر خەباتا خۆ د بەردەوام بین هەتا ئەڤ ناوچەیە ب كەركوكڤە و ب خانەقین و شنگارڤە، ب زمار و شێخانڤە ب مەخمورڤە ب مەندەلیڤە، هەمی دئێنە ڤ سەر هەرێما كوردستانێ. دگەل دەولەتێت ئەقلیمی مە زۆر پێخۆشە باشترین پەیوەندی مە هەبن، چونكی د بەرژەوەندییا مە و واندایە وە پێنگاڤێت باشیش یێت هاتییەهاڤێتن ل سەر ئەساسێ ڕێزلێكگرتن و لێكتێگەییشتن و پاراستنا بەرژەوەندییێت هەردوو لا و بێیكو كەسەك دەست بێخیتە ناڤ كاروبارێ ناڤخۆییێ لایێ دی و ئەم دێ ل سەر ڤێ سیاسەتێ د بەردەوام بین، ئومێدەوارین كو ئەنجامێت باش بۆ هەمی لایەكی تێدا هەبن.

خوشك و برایێت خۆشتڤی، هنگ گەلەك ل وێ مەزنتر و بلندترن داوایێ ل وە بكەم دەنگێ بدەنە كێ لیستێ، بەس ڕێكێ بدەنە من، ئەز ڕەئیا خۆ بۆ وە عەرزبكەم، وەك هاولاتیەكێ كوردستانێ دێ دەنگا خۆ ددەمە لیستا كوردستانی، سەبەبیش ئەوە پاراستنا دەستكەفتا، گەلەك زەحمەتترە ل دەستئینانا دەستكەفتا، پاراستنا ڤان

دەستكەفتا و بدەستئینانا دەستكەفتێت نوی تەنها و تەنها دێ ب لیستا كوردستانی هێتەكرن. جارەكا دی زۆر زۆر یێ خۆشحالم ب دیتنا وە، ئەگەر كێم و كاسی هەبووینە ل بەرامبەر وە قسووریا من عەفو بكەن، چونكی ب خودێ خەباتا وە، دلسۆزییا وە، مێرانییا وە، قەهرەمانیا وە، گەلەك ل وێ مەزنترە كو خانیەك یان جاددەیەك یان پرۆژەیەك بۆ هنگۆ بهێتەكرن. ل دویماهییێ ب ناڤێ خۆ و ب ناڤێ وە ئیجازێ بدەن، ب خێرهاتنێ ب دۆست و برایێ خۆشتڤی بكەم جەنابێ سەفیر (زەلمای خەلیل زادە) سەفیرێ پێشییێ ئەمریكا ل عیراقێ و خێزان و زارۆكێت ویژی بێت دگەلدا، ب خێربێن سەرچاڤا. هەر بژین بۆ كورد و كوردستانێ و زۆر سوپاس.

19–(گوتارا ژمارە 19) [1]

ب ناڤێ خودێ مەزن و دلۆڤان

سوپاس، سوپاس بۆ وە خویشك و برایێت خۆشتڤی، چ خۆشی و سەربلندی ل وێ مەزنتر و خۆشتر نییە مرۆڤ ب سەر بلندی دناڤ مللەتێ خۆدا ڕاوەستیت. ئەڤرۆ ڕۆژا دویماهییێیە، ل بەر هندێ پەیڤا من هندەك دێ یا درێژ بیت هیڤیدارم تەحەمولێ بكەن و بێهنا خۆ فرەهبكەن، چونكی من دڤێ بچمە د ناڤ تەفاسیلێت زۆر بابەتێت گرنگدا، هەم مللەتێ عیراقێ ئاگادار بی و ب تایبەتی خەلكێ هەرێما كوردستانێ ئاگادار بیت ل وەزعێ تازە.

خوشك و برایێت خۆشتڤی مە ئێك دوو ڕۆژێت مای، دێ هەلبژاردن دەستپێكەت، ئەڤە ئەو وەعدە یێ كو ل مەها ئادارا سالا 1991ێ، پشتی ڕاپەرینێ ل بازاڕێ كۆیێ مە ئەو پەیمان دا جەماوەرێ كوردستانێ كو دێ كاركەین بۆ هەلبژاردنا بۆ هندێ مللەتێ مە ب ئازادی ڕەئیا خۆ بدە و بڕیارا خۆ بدە، ئەڤە مە پەیمانا خۆ ب جهئینا، هنگیش بڕیارا خۆ بدەن. مە دڤێ هەڵبژاردنەكا پاكژ و زەلال بێتەئەنجامدان، من داخوازا ل كۆمسیونا بالا هەلبژاردنا كری چەندین ژمارە زێدەتر بی مە پێخۆشترە، چاڤدێرێت دەرڤە دەعوەتكەن و بێن ب چاڤێت خۆ ببینن، ببینن كو جەماوەرێ كوردستانێ چەند باوەری ب دیمۆكراسیێ و چەند باوەری ب خۆ هەیە. هیڤیا من ئەوە ل هەمی خویشك و برا ڕۆژا 7/25 بچنە سەر سندۆقێت دەنگدانێ و ب ئازادیا خۆ ڕەئیا خۆ بدەن.

هەمی لیست بۆ مە وەكو خوشك و برانە، چونكی هەمی كوردن كوردستانین و هەر كەسێ مللەتێ كورد باوەریا خۆ بدەتێ لێپیرۆزبیت، بەس ڕێكێ بدەنە من وەك هاولاتییەكێ كوردستانێ ئەز ڕەئیا خۆ عەرزێ وە بكەم ل بەر وێ ئێكێ، كو پاراستنا دەستكەفتا گەلەك ب زەحمەتترە ل دەستئینانا وان وە من باوەریەكا مەزن یا هەی لیستا كوردستانی دێ دەستكەفتێت مە پارێزیت و دەستكەفتێت تازەش بۆ مە بدەست ئینیت، ل بەر هندێ من وەكو هەر هاولاتیەكی دێ دەنگێ خۆ دەمە لیستا كوردستانی. مونافەسە بلا بۆ بهێزكرنا ئەزموونا دیمۆكراسی یا هەرێما كوردستانێ بیت، بلا بۆ بهێزكرنا پرۆسا دیمۆكراسی بیت نە بۆ دژایەتییا ئێك و دوو وە نە بۆ تێكدانا ئەزموونا كوردستانێ،ئایا تاوان ل وێ تاوانێ مەزنتر دێ هەبیت پشتی ئەو هەمی كارەسات و نەخۆشی و مالوێرانییێ ب سەر مللەتێ كورددا هاتین، پشتی وا هەمی مالوێرانییا ئەڤرۆ ئەڤ ئازادیە ب دەستكەفت بێتن، كەسانێك یان خەلكەك هەبن، بڤێن ئەڤی وەزعەی ل مللەتێ كورد تێكبدەن. من دڤێ بێژم هەمی ئەو خویشك و برایێت دەنگا خۆ ددەن چ دەنگی بدەنە من یان نەدەنە من ئیلتیزاما من بەرامبەر هەر تاكەكێ گەلێ كوردستانێ ناهێتەگوهۆڕین. هندەك جارا مە گوه ل هندەك گل و گازندا دبیت، هندەك دبێژن ئازادی نییە یا بەرەڤ

---

[1] ڕادیۆیا دهۆك، 2009/7/22.

سیستەمەکێ دیکتاتۆری دچیت، ئەز وان دئێخمەڤ پێش وژدانا وان ب خۆ، ئایا ئەڤ وەزعێ ل کوردستانێ ئەڤە ئازادی نییە؟ حزب د سەربەستن، رادیۆ و تەلەڤزیۆن یێت هەی و د سەربەستن، رۆژنامەوانی یا ئازادە، سەندیکا د ئازادن، هاتوچوو یا ئازادە، بازارێ ئازادە، ئەما تەجروبا مە هێشتا ئەزموونەکا تازەیە، بەلێ کەم و کاسییێت هەی، ئەما زۆر تشتێ مەزنیش یێ هاتییەکرن، وژدانا خۆ بکاربینن هەر دوو لایێت وێنەی ببینن، سەلبیات و ئیجابیاتا هەرد ووکا ببینن، نە ئەم دیفاعێ ل سەلبیاتا دکەین وە نە حەقیشە ئیجابیات بێنە ڤەشارن. مە سیستەمێت دیکتاتۆری یێت دیتی، د بن حوکمێ دیکتاتۆریدا کی دوێریتن جڤینێ بکەت ئەگەر ب دلێ دیکتاتۆرییێ و بۆ بەرژەوەندیا رژێمێ نەبیت، ئەڤ هەمی هێرشێت دهێنەکرن چ حەق و چ نەحەق، ئایا رۆژەکێ کەسەکی جورئەت کریە ل دام و دەزگەهێت حوکمەتا هەرێمێ دەست درێژکەن بۆ هیچ رۆژنامەڤانەکی یان بۆ هیچ دەزگایەکێ راگەیاندنێ یێ حزبەکا دی کو مەنع بکەن ل دەربرینا رەئیا خۆ.

خویشك و برایێت خۆشتڤی بۆ پاراستنا دەستکەفتا و ب دەستئینانا دەستکەفتێت تازە، مە پێویستییا ب یەکرێزیێ هەی، مە پێویستییا ب تەبایی و برایەتییێ هەی، مە تەجروبەکا دەولەمەندا ل پێش، ماوەیەکێ دوور و درێژ بزووتنەڤا رزگاریخوازا گەلێ کورد بەردەوام بوی، ئەما موددێ حەفتێ هەشتێ سالێت بوری بەردەوام شۆرش ل دوی شۆرشێ بەس چونکی بەداخەوە مللەتێ مە یێ یەکرێز نەبوی و یەك دەنگ و یەك دەست نەبوی، سەرکردێت زۆرێت مەزن ل مللەتێ مە رابوین، قوربانییێت زۆرێت مەزن مە دان، ئەما جهێ داخێیە دائیمەن نەتیجە دا مالوێرانی بوو مە مینیتەڤە وە دا دوژمن سەرکەڤتنێ ب دەستئینیت، سەبەب نە تفاقییا مە وەکو کورد بوی، بەس وەختێ راپەرینا 91ێ حەفت رۆژا مللەتێ کورد هەمیا ئێك و دوو گرت و مە هەمیا دیت کا چ سەرکەڤتنا مەزن ب دەستهات، بۆ پاراستنا یەکرێزی، پاراستنا یەکرێزییێ مەرجە بۆ سەرکەڤتنا مە، بۆ پاراستنا یەکرێزیا گەلێ مەش مەرجە هەر دوو حزبێت سەرەکی پارتی و یەکێتی د تەبا بن و برا بن، ئەم زۆر د سەربەرزین زۆر زۆر د سەربەرزین ئەڤرۆ شەرێ خۆکوژی نەمایە د کوردستانێدا نە د پارچەیەکێدا و نە ل بەینا پارچەیەکێ و پارچەیەکا دی، و پشت ب خودێ مەزن و ب هیممەتا وە دلسۆزێت ڤی مللەتەی جارەکا دی نابی خوینا کوردی ب دەستێ کوردی بێتەرێتن، هەمی رێك هاتنە تەجروبەکرن تەنها رێکا ئەم بەرەڤ سەرکەڤتنێڤە بری یەکرێزیا مەبوی، ل بەر هندێ پێویستە ئەم ڤێ یەکرێزییێ بپارێزین، بۆ پاراستنا ڤێ یەکرێزییێ هەر وەکو من گوتی تەبایی و هاوپەیمانی ل بەینا پارتی و یەکێتی. وە ل لێرەدا من دڤێ ئەز ئیشارەتێ بدەمە رۆلێ برایێ بەرێز جەنابێ سەرۆك مام جەلال کو رۆلەکێ زۆرێ کاریگەر یێ دیتی چ ل سەر ئاستێ عیراقێ چ ل چەسپاندنا ڤێ تەباییێ وە پشتگیری ل پرۆسێ هەلبژاردنێ. لێرە من دڤێ ئەز سوپاسییا جەنابێ سەرۆك مام جەلال بکەم وە تەئکیدێش دکەم هەمی پێنگاڤێت مە دێ ب مشورەت بن وە دێ پێکڤە بن وە هەمیش دێ د بەرژەوەند و خزمەتا کورد و کوردستانێدا بن.

خوشك و برایێت خۆشتڤی کێم و کاسی یێت هەی، راستە گەندەلیش یا هەی بەس تشتێ زۆرێ باشیش یێ هاتییەکرن، ئەم هێشتا یێ ل سەرێ رێکێ، تەجروبا مە تەجروبەکا تازەیە، تەنها من دڤێ ئەز ئیشارەتێ بدەمە یەك خال، گەلەك ل وان یێت کو مەسەلا گەندەلییێ و گل و گازندە کریە وێردێ سەر زمانێ خۆ ئەو مەلائیکەت نینە، مە پەیمانا دای دەزگایەکێ نەزاهێ یێ ب قووەت دێ دامەزرینین بۆ هندێ وەکو چەکەکێ کاریگەر شەرێ گەندەلییێ دێ پێکەین.هەمی تشتەك لازمە د کوردستانێدا ژێرە وێڤە یێ روون و ئاشکرا بیت، سەرچاوێ میزانییا حوکمەتێ، میزانییێت حزبا، میزانییێت رۆژناما، هەمی تشتەك لازمە یێ ئاشکرا بیتن و هەر کەسێ دەلیلەك هەبی

ل سەر گەندەلییێ، دەزگایێ نەزاهە موکەللەفە ب وێ شکایەتێ و وێ دەعوایێ وەربگریتن و ئیجرائاتا بکەت، و ئەز وەعدێ ددەم ب هەمی هێز و شیانێت خۆ دێ ل پشتەڤانییا دەزگایێ نەزاهێ بم بۆ هندێ گەندەلییێ ڕهـ و ڕیشێت وێ دەربینین ل کوردستانێ. لازمە یاسا سەروەر بیت د کوردستانێدا، ئەم هەمی بەرامبەر یاسایێ وەکو یەکین چ وەکو تاك چ وەکو ئەحزاب، و هەموی لایەکیش بزانن، ئەگەر لیستا کوردستانی و ژمارە 12 دەرچوونەڤە پەیوەندیێت دەرڤەش لازمە د ڕێکا حوکمەتا هەرێما کوردستانێرا بن، ڕێکێ نادەین، هەر حزبەك بۆ خۆ پەیوەندییێ دگەل حوکمەتەکێ دروستکەت، و ئەڤە بەرا هەمیا دێ ل سەر یەکێتییێ و پارتییێ هێتەتبیقکرن، پاشی ئەحزابێت دی، بەس پێدڤییە ئەم حوکمێ یاسایێ بچەسپینین د کوردستانێدا. مەسەلا پرۆژێت خزمەتگوزاری خوشك و برایێت خۆشتڤی، ئەم د سەربەرزین کو حوکمەتا هەرێمێ شیای هەتا حەددەکێ زۆر خزمەتگوزاری بگەهینیتە بەشێ هەرە زۆر یێ دەڤەرێت کوردستانێ، بەس هێشتا زۆرێ مای، چونکی ولاتێ مە کاول و وێرانکر دوژمنێت مە، نە مننەت تێدایە بەلکی ئەرکێ حوکمەتا هەرێما کوردستانێیە خزمەتگوزارییێ بگەهینیتە هەمی دەڤەرا و ئەم دەستخۆشییێ ل حوکمەتا هەرێما کوردستانێ دکەین، چونکی پەیمانێت خۆ گەلەك ب جهئینان، پرۆژێت زۆرێت ئستراتیجی دامەزراندن وە ئەڤرۆش دیسا د بەردەوامن ل سەر دانانا بەرێ بناغەی بۆ زۆر پرۆژێت دی یێت ئستراتیجی، ئەما هەرچیەکا بۆ وە جەماوەرێ کوردستانێ بێتەکرن، هەرچییا بۆ مالێت شەهیدا بێتەکرن موقابلی یەك دلۆپا خوینا یەك شەهیدی نییە، موقابلی وێ ڕەنج و زەحمەت و نەخۆشییا کو وە کێشای و دیتی نییە، ل بەر هندێ ولات ولاتێ وەیە، هەرێم هەرێما وەیە، ئەڤ ئەزموونە یا ب خوین و ڕۆندك و ڕەنجا وە دروستبوی، پاراستنا هەرێم و ئەزموونێش ل سەر ملێت وەیە، نابیت هنگۆ بۆ کەسەکێ دی ب جی بهێلن، مالێ هنگۆیە، مولکێ هنگۆیە، حەقێ هنگۆیە هنگ لازمە بپارێزن. من دڤێ ئەز سوپاسیەکا زۆرا گەرم ئاراستەی هەموی دام و دەزگاییێت حوکمەتا هەرێمێ بکەم، بەرپرس و ئەندام و لایەنگرێت پارتی و یەکێتی بکەم، سوپاسیا پێشمەرگێت قەهرەمان دکەم، سوپاسیا دەزگاییێت ئاسایش و پاراستن و ئاژانسێ بکەم بۆ ئەو هیممەتا کو کری هەمیا ڤێکرا، پاراستنا ئەمن و ئاسایشێ چ د ڤی وەختێ وە یێ حەسساسدا چ بەری نوکە و ئەم هیڤیدارین کو بۆ ژێرە وێڤەش بەردەوام بن ل سەر زەحمەتا خۆ، هەروەها سوپاسییا دەزگاییێت ڕاگەیاندنێش دکەم کو زەحمەتەکا زۆر کێشای و ئەڤ حەماسا جەماوەری ڕۆژ ب ڕۆژ ل ناوچەیەکێ بۆ ناوچا دی نەقلکری و دونیا هەمی ئاگادار کری ل ڤێ جۆش و خرۆشا جەماوەرێ کوردستانێ دەستخۆشییێ لێدکەم.

خوشك و برایێت خۆشتڤی، هەر وەك من ل دەستپێکێ گوتی پەیڤا من دێ کێمەکێ یا درێژ بیت هیڤیدارم بێنا وە فرەهبیت. ئەز دێ چمە ناڤ هندەك بابەتێن دی. هەمی حزب و قەوارێن کو بەشدار بوی ل ئنتیخاباتا هەمیا ئاخڤتنێت خۆ کرن، بانگەشا خۆ کرن بۆ هەلبژاردنێ ئەوا ڤیای گوت ب ئازادیا خۆ، یا مای ڕۆژا 25ێ هەیڤا تەممووزێ ئەم ببینین کا گەلێ کوردستانێ دێ چ بێژیت؟ ڤێجا ئەم چاڤەڕێینە دا ببینین کا دێ ئیرادا وە و بریارا وە چ بیت. من دڤێ ئیشارەتێ بدەمە مەسەلا دستووری بۆ هەرێما کوردستانێ، مەسەلا دستووری دەستکەفتەکێ مەزنە بۆ گەلێ کوردستانێ، بۆیە ئەز دێ چمە ناڤ ڤا تەفاسیلا، چونکی حەقیقەت هاتنەگۆڕین، هاتنە تەشویشکرن، هاتەگوتن کو کەسەکێ دستوور نەدیتیە پرۆژێ دستووری، هاتەگوتن کو دستوور یێ هاتییەسەپاندن ل سەر پەڕلەمانی، پەڕلەمان دەزگایەکێ پیرۆزە، پەڕلەمان دەزگایەکێ مەزنە، کەس نییە بشێت تشتەکی ل سەر پەڕلەمانی بسەپینیت، ل سالا 2006ێ هزارەها نامیلکە هاتنەچاپکرن و بەلاڤکرن ل سەر هەمی

دەڤەرێت کوردستانێ، ل سەر هەمی لاپەرێت رۆژناما، ل سەر هەمی رادیۆ و تەلەڤزیۆنا پرۆژێ دستووری هاتەبەلاڤکرن وە هزارەها تێبینی هاتنەوەرگرتن ل خەلکێ کوردستانێ، بسپۆرێت زۆرێت شارەزا مە ل دەرڤە ئینان هەتا بوویە دستوورەکێ وە هەمی کەسەك پێ سەربلند بی، وە بۆ من زێدەتر دەرکەڤت ئەهەمیەتا ڤی دستوورەی وەختێ کو من دیتی شۆفینی شێت و هار بووین. ئەگەر دستوور یێ باش نەبا بۆ هەرێما کوردستانێ، شۆفینی بۆ دا هند دژایەتییێ کەن.

دەربارەی ئەو خەلکێ ل ناڤ هەرێما کوردستانێش ئەو خوشك و برایێت کو تێبینی هەی ئەگەر دژی دستووری بن تشتەکێ خەلەتە، ئەگەر تێبینی هەبن ل سەر دستووری حەقەکێ تەبیعی یێ وانە، ئەما کی دێ بڕیارێ دەت. کی دێ بڕیارێ دەت ئەڤ دستوورە ئەڤ پرۆژێ دستووری دێ دەرباز بیت یان نە، تەنها و تەنها گەلێ کوردستانێ دێ وێ بڕیارێ دەت و ئەم دێ پرۆژێ دستووری ئێخینە بەر دەستێ مللەتێ کورد، مللەت دێ بڕیارێ لێدەت.

بەحسێ هندێ هاتەکرن کو ئەڤ دستوورە زۆر دەستهەلاتێت دایە سەرۆکێ هەرێمێ، قانوونا سەرۆکاتییا هەرێمێ یا کەڤتیە د دستووریدا بێیکو یەك فەقەرە یەك کەلیمە هاتبیتەزێدەکرن ل سەر دەستهەلاتێت سەرۆکێ هەرێمێ، من چ جارا نە داخازا دەستهەلاتا کریە و نە داخازا سەرۆکاتییێ کریە، ئەز سەرۆکاتییێ ب خزمەت دزانم، مەزنترین شەرەف ئەوە مرۆڤ خزمەتکارێ وە بیت. ئەگەر من دەستهەلات بۆ خۆ بڤێت، من بۆ هنگۆنە، من دڤێ هنگ دەستهەلات بن، د سەربلند بن، من دڤێت موئەسسەسات بێنەدامەزراندن، ئێك ل وا موئەسسەساتێت سەرەکی دستوورە، من دڤێت سەنگا هنگۆ ل ناڤخۆ و ل دەرڤە و ل هەمی جیهانێ ل دوی قوربانیدانێت وە بیت، من دڤێت هەر تاکەکێ کورد ژ ئێرە وێڤە دل ب خۆ نەسۆزیت یێ سەربلند بی و خۆ ل کەسەکێ دی کێمتر نەزانیت من دڤێت کورد نە مەحکووم و نە سوخرەکێشێن کەسێ بن ژ ئێرە وێڤە.

دێ هێینە سەر بارێ عیراقێ ب گشتی وە پەیوەندییا هەرێم و بەغدا، وەختێ هندێ یێ هاتی، خوشك و برایێت خۆشتڤی مللەتێ عیراقێ و جەماوەرێ کوردستانێش ئاگادار بن ل حەقیقەتێ، پێکهاتا عیراقێ ل دوو نەتەوێت سەرەکی یا پێکهاتی، دگەل رێزا من بۆ هەمی نەتەوێت دی بەس دوو نەتەوێت سەرەکی کورد و عەرەب عیراقێ پێکدئینن، هەر ل دوی جەنگا جیهانی یا یەکەم ل سەر وی ئەساسی عیراق پێکهات، ئەما غەدر ل مە هاتەکرن، پشتی رۆخانا رژێمێ ل سالا 2003 گۆڕان ب سەر ڤێ موعادەلێدا هات، برایێت مە یێت عەرەب بووینە دوو کیان شیعە و سوننە، ل بەر وێ ئێکێ وە تۆڤ هاتەناساندن، کو سێ کیانێت سەرەکینە کورد و عەرەب (عەرەب شیعە و سوننە). پشتی کو رژێم رۆخیای ئەز و جەنابێ سەرۆك مام جەلال ئەم چووینە بەغدا و هەرچیش ژ دەستێ مە هاتی بۆ هندێ کو عیراقەکا تازە بێتەدامەزراندن، ل سەر ئەساسێ عیراقەکا فیدرالا دیموکرات، و تەجروبێش دەرێخست کو یەك تائیفە حوکمێ یەك تائیفە سەرناگری و سەرناکەڤی نە د عیراقێدا و نە ل هیچ جهەکی. پرۆسێ سیاسی دەستپێکر هەتا گەهشتە مەسەلا هەلبژاردنێ وە دستوورێ فیدرالی، وەختێ دستوور هاتیەدانان شەرەکێ مەزن بوی، هەتاکو ئەو مافێت هاتییەچەسپاندن د دستووریدا بۆ گەلێ کوردستانێ وە بۆ نەتەوێن دی یێن برا دگەل مە وەکو تورکمان و کلدان و ئاشوور و سریانی، و هەروەها ئازادییێت ئایینی و مەزهەبی وەکو بۆ برایێت مە یێت ئێزدی و مەسیحی، وە بزانن ئەو شەڕ مە کر، وەفدا کوردستانێ کر، مام جەلال و مەسعود بارزانی کر ئەو شەڕە.

مەبدەئێ تەوافوقێ هاتەپەسەندکرن، مەبدەئێ تەوافوقێ و ل سەر وی ئەساسی مەناسبێت سیادی هاتنە دابەشکرن، مەنسبێ سەرۆکاتییا کۆمارێ ڤ بەر مە کەفت وە کاندیدێ مە وەکو کورد جەنابێ مام جەلالی بوی، و ئەڤرۆ دا ئەم بپرسین بچین ببینین مقەرێ مام جەلالی و مقەرێ یێت دی، عەرەبێت تێدا مقەرێ مام جەلالی، کوردێت تێدا، تورکمانێت تێدا، ل هەمی دینا یێت تێدا، بەس کا دا ئەم ببینین ئۆفیسێت خەلکێ دی کا دێ کی تێدایە. وەزیرێت مە، جێگرێ سەرۆك وەزیر، وەزیرێت مە، پەرلەمانتەرێت مە ل بەغدا خزمەتا عیراقێ یا کری، مە دڤێت خزمەتا عیراقێ بکەین، ئەما عیراقەکا فیدرالا دیموکرات، مە دڤێت عیراق ب پێشکەڤیت، ئەما دگەل پێشکەڤتنا عیراقێ هەرێما کوردستانێش پێشبکەڤیت، ئەو دەنگێت شۆڤینیا کو بلند دبن حەسادەتێ ب پێشکەڤتنا هەرێما کوردستانێدا ببەن، چ بەرژەوەندا عیراقێ تێدایە. پاشیش خوشك و برایێت خۆشتڤی تەجروبا مە وە تەجروبا گەلێت دی دەرێخست ئەگەر ب ئارەزوومەندانە نەبی نە مومکینە، نە مومکینە نە ئیتیحادەکا ب زۆر، نە تەقسیمەکا ب زۆر سەربگریت، نموونە ئەڤە ئەلمانیا و چیك و سلوڤاکیا، نموونە ئەڤە عیراق ب خۆ، پەرلەمانێ مە برپارا دای، مللەتێ مە یێ ڕازییە، ئەم ب ئارەزوویا خۆ و ب برپارا خۆ مە پێخۆشە دگەل عیراقێ پێکڤە بین، ئەما ب مەرجەکی عیراقەکا فیدرالا دیموکرات، کو ئاسەوارێت دکتاتۆریەتێش تێدا نەمینن. خیلافێت مە دگەل هندەك، بەشەك ژ دەستهەلاتێ ل بەغدا، دوو جۆرەن، یەك ب نسبەت هەمی عیراقێیە و یەکیش ب نسبەت هەرێمێیە، ل سەر ئاستێ عیراقێ خیلافا مە ئەڤەیە بەشداریکرنە ل حوکمی و شێوێ حوکمڕانی، ئلتیزامە ب دستووری و ئەو ئیتیفاقاتێت کو مە کری، موسالەحا وەتەنی، چونکی هەر دەڤە عەمەلییەن یەك تشت نەهاتییەکرن، زۆر عەیبە چوار پێنج ملیۆن عیراقی ئاوارە و دەربەدەر بن ل دەولەتێت دەرڤە و نەوێرن بێنەڤ ولاتێ خۆدا. پاوانکرنا دەستهەلاتێ، شێوێ برپاردانێ، نموونەیەکێ دێ بۆ وە ئینم، مەسەلا جەیشێ عیراقێ، مە دڤێ جەیشێ عیراقێ یێ ب قووەت بی، ئەما جەیشەك بی هەڤسەنگی تێدا یا بەرچاڤ بی، چەوا نەفت و غاز مولکێ هەمی مللەتێ عیراقێیە، جەیشیش مۆلکێ هەمی مللەتێ عیراقێیە، جەیش لازمە ب فەرهەنگەکێ نوی بێتەپەروەردەکرن، نەك فەرهەنگێ ئینقیلابا، نەك فەرهەنگێ سۆتن و وێرانکرنا گوندا. ب موجبی دستووری لازمە قائید فیرقە و بەرەڤ ژوور بێتە عەرزکرن، ل سەر پەرلەمانێ عیراقێ، پەرلەمان موافەقەتێ بکە، پاشی سەرۆك کۆمار موافەقەتێ بکە، هنگی دێ قائید فیرقە هێتەتەعینکرن، چاردە پازدە قائید فیرقە یێت هاتییەتەعینکرن یەك ژ وان ب ڤێ رێکێ نەهاتییە تەعینکرن، هەمی یێ ل پشت پشتا دستووری و ڕەئیس کۆمار و پەرلەمانی هاتییەتەعینکرن، ئەگەر ئەڤە دیکتاتۆریەت نەبی یان پێنگاڤ نەبن بەرەڤ دکتاتۆریەتێ، خۆ دکتاتۆریەتێ شاخ و پەڕ پێڤە نینە. ب نسبەتا مە مەسەلا جەیشێ مەسەلەکا زۆرا گرنگە، جەیش لازمە بۆ هەمی مللەتێ عیراقێ بی، هەڤسەنگی تێدا بیت، بۆ مەعلوماتێت وە یەکەم جار کو ئیعادا تەشکیلا جەیشێ عیراقێ هاتییەکرن نە عەرەبێت شیعە و نە یێت سوننە نە دچوونە د ناڤ جەیشێدا، سێ یەکەم لیوایێت جەیشێ عیراقێ ل پێشمەرگا هاتنەپێکئینان، وەختێ بەر پێ خۆ دیت، کەڤتنەڤ شەڕێ هەر سێ لیوایێت پێشمەرگا وە موحارەبا وان هاتەکرن و مواحەوەلە ئەڤرۆش یا بەردەوامە کو هیچ دەستهەلاتەك کوردا د ناڤ سوپایێ عیراقیدا نەبیت، دڤێ ئەم ڤێ قەبویلنەکەین و قەبویلیش ناکەین. ئەم ڕێکێ نادەین جارەکا دی ڕژێمەك د عیراقێدا دروستببی، مللەتێ مە ئەنفال بکە و کیمیا باران بکە و گوندێت مە خراب بکەتەڤە، الحمدلله ڤێ جارێ گوندێت مە زۆر باشیش یێت دهێنەڤ ئاڤەدانکرن و ئەوێت مایبش (إن شاء الله) دێ باشتر هێنەڤ ئاڤەدانکرن.

ل سەر ئاستێ هەرێمێ، خالا زۆرا گرنگ لادانە ل دستووری و ماددا (140)، ماددا (140) ماددەیەکا دستوورییە و مە ئتیفاقا ل سەر کری و مللەتێ عیراقێ دەنگا بۆ دای، مە ئەو پەڕێ مرونەتێ نیشاندا، وەختێ کو مە ماددێ (140) قەبوولکری نە مەسەلە ئەو بوی مە شکا هەی ل کوردستانیەتا کەرکووکێ یان شنگارێ یان خانەقینێ، بەس مە ڤیا ب ڕێکەکا دستووری ڤێ ئاریشێ چارەسەربکەین، و ئەڤ ئاریشە بوی وەکو عیراق وەکو دەولەتەکێ پێچێنەبوو خۆ بدامەزرینیت هەر ل ڕۆژا کو بوویە دەولەت پشتی حەربا عالەمیا ئێکێ، مە نەڤێ ئەو تەجروبە تیکرار ببیتەڤە. نوکەش پەیامەکە بۆ هەمی لایەکی، ماددا (140) بێتە جێبجێکرن عیراق دێ ئستیقرارەکا تەمام کەت، ماددا (140) نەهێتەجێبەجێکرن قوەت نییە بشێتن ژ ئێرە وێڤە یەك پارچا کوردستانێ ب سیفەتێ داگیرکردن داگیربکەت. کەرکوك وەکو سلێمانییە وەکو هەڤلێرێ وەکو دهۆکێ شارەکێ عیراقییە، بەس کا چەوا هەوییا هەڤلێر و دهۆك و سلێمانییێ کوردستانییە؟ هەوییا کەرکووکێ کوردستانییە و تۆختریشە. ئەوێت لاریێ ب ماددا (140) دکەن لاریێ ب مەسیرێ عیراقێ دکەن.

خالا دی مەسەلا هەر عەینی درێژاهی ل سەر ڤی بابەتەی، یەعنی بەس بۆ مەعلوماتێت وە، بۆ مەعلوماتێت برایێت مە یێت عەرەبیش، چەند دوو سێ جارا ئەم یێت د داخلی موفاوەزاتا بووین دگەل ڕژێما بەعس، بۆ یەك جاریش حوکمەتا بەعس ئینکارنەکریە ل سەر کوردستانیەتا خانەقینێ و شنگارێ و کەرکوکێش، نوکە حاقدێت ئەڤرۆ پەیدا بووین یێت دبێژن نە شنگار کوردستانە، نە خانەقین کوردستانە، نە کەرکوك کوردستانە، باشە ئەگەر وەبی پا ئەڤ دستوورە بۆ چ هاتە دانان؟ ماددا (140) بۆ هاتە دانان؟ هزرا خۆ بکەنەڤە سالا 1974ێ شەڕ بۆ دەستپێکرەڤە؟ مە پێخۆشە ب برایەتی ب خۆشی و ب تەفاهوم، ب تەفاهوم ئەم ڤێ مەسەلێ چارەسەربکەین، ل دوی ماددا (140) و هەرێما کوردستانێ دێ پشت و پەنا بی بۆ عیراقێ، دێ هەمی وەختەکێش قەلعا دیمۆکراسیەتێ بی بۆ برایێت مە یێت عەرەب، ئەما ئەڤ ڕفتار و تەسەروفات و تەوەجوهاتێت کو ئەڤرۆ مە گوهلێدبن، باوەرکەن، ل غەیری کارەساتێ تشتەکێ دی ل دوی نائێتن، دوژمناتییا مللەتێ کورد نە د مەسلەحەتا برایێت مە یێت عەرەبدایە، ئەم دوژمنێت وان نینین، ئەم برایێت واینە، ئەم دەستێ برایەتییێ و دۆستایەتییێ بۆ درێژ دکەین. کەرکووك ل عیراقێ جودا نابی، ئەما ئەگەر زۆری و زۆرداری ببی، بێشك عیراق ب ڤە عیراقە نامینی.

مەسەلا نەفت و غاز، مەسەلا نەفت و غازێ خوشك و برایێت خۆشتڤی، زۆر هێرش هاتنە سەر مە کو هەرێم یا سەربخۆ ڕفتارێ دکەت، سەربخۆ بڕیارا ددەت، سەربخۆ عقودا و ئیمزایا دکەت. فەرموون مە چ کر بۆ عیراقێ و وان چ کر بۆ عیراقێ؟ هەشت ملیار دۆلار هاتنەسەرفکرن بۆ هندێ بەرهەمێ نەفتێ زێدە ببیت وە چەند مەسفایەك ل عیراقێ بێنە دامەزراندن، یەك فلس بۆ هەرێما کوردستانێ نەهاتەسەرفکرن دگەل هندێش وا ب خۆ دیت وەختێ کو من دگەل جەنابێ سەرۆك مام جەلالی مە ئیجازا ڤەکرنا بۆڕیا نەفتێ دای (100) هزار بەرمیل ڕۆژانە چوونە د بوریا نەفتا عیراقێدا و پارەش بۆ خەزینا عیراقێ چووڤە. پرسیار ڤەیە ل مللەتێ عیراقێ، کێ د خزمەتا وە دایە و کێ خێر گەهشتاندە عیراقێ؟ ئەوێت 8 ملیار وەرگرتی و بەزر بوین و کەس نزانیت چ بۆ عیراقێ هاتییەکرن هەتا (إن شاء الله) دویماهیا سالا 2011ێ 2 ملیۆن بەرمیل نەفت دێ د کوردستانێرا هێنەتەسدیرکرن بۆ دەرڤە.

خالا دی موحارەبا کوردایە د ناڤ جەیشێ عیراقیدا، کو ئەڤە مەسەلەیەکا زۆر زۆرا خەتەرناکە وە ئەنجامێت وێ د باش نابن. خالا دی یا زۆرا گرنگ ل سەر خیلافا مە یا هەرێمێ دگەل بەغدا ئان ئەو قسمێ دەستهەلاتێ ل بەغدا بێ وەعدی بوی یا کو دگەل شەخسێ من هاتییەکرن. مە ئتیفاق کر، مە ئتیفاق کر ب نیسبەتا پێشمەرگا ب کو موجبی دستووریێ عیراقێ پێشمەرگە بەشەکن ل مەنزووما بەرگرییا عیراقێ. مە ئتیفاق کر کو ل پێشمەرگا دوو فیرقێت جەبەلی بێنەدروستکرن د کوردستانێدا، ل بەغدا مە ئتیفاق کر، ئەز ڤەگەڕیام بۆ هەڤلێرێ پشتی موددەتەکێ کو مە تەکلیفا لژنەیەکێ کری ب موجبی ئەو مواسەفاتێت ستاندارد کو دێ چەوا سەربازەك هێتەوەرگرتن، میلاکێ دوو فیرقا مە تەشکیلکر. ئەوان تەسەووردکر فیرقەیەك دێ بۆ یەکێتیا نیشتیمانی کوردستان بی و فیرقەیەکیش بۆ پارتی، نەدزانی هەمی گەنجێت کوردستانێ یێت د هەمی جیانە و تێکەلن، دا بێژنە یێت پارتی لیستێت وە د دروستن بەس یێت یەکێتیێ نە د دروستن، دا بێژنە یەکێتییش لیستێت فیرقا وە ئینای د دروستن بەس یێت پارتی نە د دروستن! ! ئەڤ موحاوەلەش کرن کو ڤێ موشکیلێش د بەینا پارتی و یەکێتییێدا دروستبکەن، ل بەر هندێ مە قرار دا لازمی وا دوو فیرقا نییە، ئەم دزانین دێ چەوا پێشمەرگێت خۆ دێ ڕاگرین دێ د چاڤێت خۆ و دلێ خۆ دا ڕاگرین، چ جارەکێش ئیجازە ل کەسێ ناهێتەوەرگرتن، کا دێ چەوا دێ پێشمەرگە هێنەتەشکیلکرن و ئەرکێ پێشمەرگەی چییە؟ پێشمەرگە دزانیت و چیایێت کوردستانێ دزانن و گەلێ کوردستانێ دزانیتن.

خالا دییا کو زۆرا خەتەرناك، مەسەلەیەکا دییا زۆرا گرنگ تەحریکا شۆفینیا ل مووسل، پشتی هەلبژاردنێت پارێزگەها کو هاتییەکرن، زۆر زۆر جهێ داخێیە، زۆر جهێ داخێیە کو هندەك هەڤپەیمانێت مە تەسەووریێ بکەن، دێ تەحالفەکێ دروستکەن، یا ژ هندەك شیعا و ل هندەك سوننیا بۆ دژایەتییا کوردا ئەڤە مونتەها یا خەلەتەکا مەزنە، مونتەها سادەیێیە. جاریێ الحمدلله کورد بەشدار نەبووینە ل وێ کو ب ترێلا چاڤێ کەسێ سوننی دەربینن یان چ ترۆمبێلێت موفەخخەخ د ناڤ شیعا دا بپەقینن، دەستێت مە دپاکژن، ویژدانا مەش یا ئاسوودەیە. ئەوێت کو ب ترومبێلێت موفەخخەخ و ب ڕەختێت یێت (تی ئێن تی) کری و ب ترێلا ئێك و دوو دکوشت، ئەڤرۆ ئەو ببنە حەلیفێت ئێك و کوردا بکەنە دوژمن، جەواب بۆ ڤانە هەمیا ئەوە د ناڤ شیعاش و د ناڤ سوننیاشدا، خەلکێ زۆریێ ب وژدان یێ هەی، خەلکێ هەی باوەری یا ب برایەتییێ هەی، خەلکێ هەی باوەری یا ب پێکڤەژیانێ هەی، ئەگەر ئەڤ تەئامرە یا بەردەوام بیت ئەمیش دێ تەحالفێ دگەل وا کەسا کەین یێت کو وژدان د سەریدا یێت کو باوەری ب عیراقێ هەی، باوەری ب برایەتییا کورد و عەرەبا هەی، باوەری ب دیموکراتییێ هەی.

خوشك و برایێت خۆشتڤی، مە چ موشکیلێت شەخسی دگەل کەسەکێ نینە. ئەڤە مەسەلا مللەتەکییە، مە تەسسەورکر پشتی دستووری چ موشکیلە نەمان؟ ئەرك و مافێ هەر کەسەکێ و هەر حزبەکێ و هەر لایەنەکێ یێ دیارە، وەختێ موشکیلەیەکا زۆرا بچویك پار ل خانەقینێ ڕویدای هندەك ل بەغدا هەبوین بیر ل هندێ دکرەڤە دەبابا بهنێرنە خانەقینێ بۆ لێدانا پێشمەرگەی، ئها ئەز دژی ڤێ فەرهەنگێ مە وە دێ دژی ڤێ فەرهەنگێش بین وە ناشهێلین جارەکا دی دکتاتۆرەك ل عیراقێ حوکمی بکەت ب دەبابا. دستوور حەکەمە، دستوورەکێ فیدرالی یێ هەی، ئەم د حازرین ب موجبی وی دستووری هەر جیەکێ خەلەل د لایێ مە دابی ئەم د حازرین داوا ئیعتیزارێش بکەین وە ڕاستیش ڤەکەین. مە داخوازا تشتەکێ نەکریە خیلافێ دستووری، دستووریێ فیدرالی حەکەم بیت، ئەم د حازرین بۆ هندێ هەر موشکیلەیەکا هەبیت چارەسەر بکەین. ئەگەر زمانێ دەبابا و زۆر و

زۆرداریێش بیتن خۆ مەفرۆزە عیبرەتەك ل تەئریخێ و تەجروبێت یێت ڕابری بێتەوەرگرتن، چونکی چ جارا دەبابا و تەیارا چ موشکیلە حەلنەکرینە هەتا ئەڤرۆ ل عیراقێ موشکیلەکێ حەلکەن.

خالا دی وەکو زەمان، ئێتیفاقا مە ئەو بوی کو بۆ قراراتێت ئستراتیجی لژنەیەکی پێنج قۆلی هەبوی، کو ئەو بڕیارێت ئستراتیجی بدەن، کو پێکدهات ل سەرۆك کۆمار، هەردوو جێگرێت سەرۆك کۆمار، رەئیس وزەرا و سەرۆکێ هەرێمێ. ئەم داخوازێ دکەین ئەڤ ئێتیفاقەش بێتەڤ تەفعیلکرن، چونکی ڤە زەمانەکە بۆ هندێ چ بڕیارێت غەلەت و یێت فەردی نەهێنەدان، بۆ هندێ ب تنێ کەس بیر ل هندێ نەکەتەڤە کو ب دەبابا موشکیلا حەلکەت. عیراق و بەغدا بۆ مە هەمیایە و گەلەك جارا من گوه لێدبی، هندەك دێ بێن کوردا دڤێ هەرێما وان بۆ وان بی و بەغداش بۆ وان بی و هیچ، نەخێر، بەغدا پایتەختێ فیدرالە، بەغدا بۆ مە هەمی عیراقیایە، هەر وەختێ وان وەکو کوردا هەرێمێت خۆ دانان ئەگەر مە داخوازا کێمترین تشت لێکر، ل هەرمێت وان پاشی هینگێ بلا گازندێ بکەن، ئەما بەغدا نە یا جەماعەتەکێ و حزبەکێیە بەغدا یا مە هەمیایە.

خوشك و برایێت خۆشتڤی، پەیوەندیێت مە یێت ئەقلیمی ئەڤە موددەتەکە زۆر بەرەڤ پێش یێ دچن و د بەرژەوەندا مە و جیرانێت مە دایە کو چ گیروگرفت نەبن وە زمانێ تەفاهومێ بێتەبکارئینان و ئەم زۆر زۆر د خۆشحالین کو پەیوەندییێت مە یێت ئەقلیمی هەرچەندە گیروگرفتێت تێدا هەی، مەشاکلێت هەی بەس گەلەك باش بەرەڤ پێشڤە یێ دچن و ئەم دێ بەرەڤ پێشڤە پالدەین. ب نسبەت پەیوەندییێت مە و دەرڤە، هنگ ب خۆ دزانن کو پەیوەندییێت مە د بەرفرەهن وە ل بەرزترین موستەوا دانە وە دێ هەوڵدەین بەرەڤ باشتر و پێشتر بچن و فراوانتر ببن، و الحمدلله ئەگەر باش تەخمینا خۆ بکەین و بیر لێبکەینەڤە ئەم ل کێرێ بووین و گەشتینە کێرێ؟

خوشك و برایێت خۆشتڤی، زۆر جارا ئێتیهاما من دکەن، ئێتیهاما من دکەن، کو ئەز یێ توندڕەوم، ئەز پرسیارێ دکەم ئەوێت کو ل ئەوێت وێ ئێتیهامێ دکەن، کا دێ من چ داخوازەك کریە ل دەرڤەی دستووری فیدرالی کو ماف دایە مە؟ من چ داخوازەك کریە خارجی وا ئێتیفاقاتێت کو مە کری؟ ئەز نە مرۆڤەکێ توندڕەوم، نە من باوەری ب توندڕەوییێ هەیە، نە من باوەری ب ڕەگەزپەرستییێ هەیە، من دەستێ برایەتییێ و دۆستایەتییێ بۆ هەمی نەتەوا یێ درێژکری، بەس چ جارا من منەتا دکتاتۆرا و شۆڤینیا نەزانییە و نزانم و چ جاراش موساوەمێ ل سەر مافێ مللەتێ کورد ناکەم. ئەز چ جارا ناچم ئزنێ ل شۆڤینیا وەربگرم کا ئەز چ بکەم بۆ گەلێ کوردستانێ؟

خوشك و برایێت خۆشتڤی، ئەم وەکو خەلکێ کوردستانێ د شرین و جوانین ب وێ فەرهەنگێ تەساموحێ، تەساموحا نەتەوەیی، تەساموحا ئایینی یا مەزهەبی، چەند خۆشە وەختێ بسلمانەك و مەسیحییەك و ئێزدییەك ب هەمی ئازادییا خۆ عیبادەتێ خۆ دکەن و تقوسێت خۆ ب جهـ دئینن، ئەڤە لازمە یا بەردەوام بیت هەتا هەتایە، هەر کەسەك د کوردستانێدا یێ ئازادە ل دینێ خۆ، ل مەزهەبێ خۆ، و د دستووری هەرێمێشدا، د دستووری هەرێمێدا، دوو فەقەرێت ئەساسی مە ئێخستنە تێدا، یەك لێ ئەوە چونکی زۆرینەیا مللەتێ کوردستانێ بوسلمانن، نابیت تشتەك بێتەکرن خیلافێ سەوابتێت دینێ ئیسلامێ بی و ئەڤە مەسەلەیەکە ب نسبەتا مە مەسەلەیەکا زۆرا موهیم و مەزنە، یا دی نابی چ تشتەك بێتەکرن، پێشیلیا سەوابتێت دیمۆکراسی بێتەکرن، ئەڤ تەوازنە دێ هێتەڕاگرتن د مومارەسێدا وە دستووری هەرێمێ دێ ڤێ تەوازنێ ڕاگریت.

خوشك و برایێت خۆشتڤی من دڤێ ئەز پڕ ب دل، پڕ ب دل سوپاسییا جەماوەرێ کوردستانێ بکەم هەر ل حەلەبچە و گەرمیان هەتا زاخۆ، چ بۆ ئەو پێشوازیا گەرما کو ل جەنابێ برایێ من سەرۆك مام جەلال کری چ ئەو

پێشوازییا گەرما کو ل من کری یان ل لژنێت هەلبژاردنا لیستا 54 هاتییەکرن، ئەڤە بۆ خۆ پەیامەکە بۆ مە و بۆ هەمی لایەکی. ئەم سوپاسیا وە دکەین، دەست و چاڤێت وە ماچی دکەین، هنگ کوڕ و کیژێت مەنە خوشك و برایێت مەنە. و ئەز داوا لێبورینێ دکەم ل وان دەڤەرێت کو من مەجال نەبووی ئەز بچمێ، دوو جوڕە دەڤەرن حەقیقەت، هندەکا من ب خۆ بڕیاردا نەچم، هندەکاش ئەز ڤێرا نەگەهشتم وەکو دەڤەرا ئامێدییێ، دەڤەرا مێرگەسۆر، دەڤەرا ئاکرێ، بەردەڕەش ئەز ڤێرا نەگەهشتم و وەعدەی ددەمێ إن شاء الله ب زویترین وەخت دێ سەردانا واش کەم، بەس من باوەری یا ب جەماوەری هەی، باوەریا ب ڤان خوشك و برایا هەی چ بچم و چ نەچم ئەو دزانن دێ چ کەن و دێ چ بێژن؟ ئەز نەچووم بۆ دەڤەرا گەرمیان و بۆ دەڤەرا بێتوین و پشدەر چونکی دا خراپ ئێتەتەفسیرکرن، بەلکی وان خویشك و برایا چونکی د ڤێ فەترێ چوویدا من دەراڤ نەبوو، ئەز بچم سەردانا وان بکەم، چونکی من دڤیا ب حەقیقەت خاسسەتەن بۆ گەرمیان، چونکی پشکا مەزن یا ئەنفالا ب بەر وان کەفت، پڕۆژە بۆ بێنەکرن، دوو سالە حوکمەتا هەرێمێ و شەخسێ سەرۆکێ ئەنجوومەنا وەزیران پێڤە، کو ئەم میزانیەکا باش بۆ گەرمیان ب دەستبینین بۆ هندێ بەلکی کێمەك ل ئێش و ئازارێت وا کێمبکەین و سڤکبکەین، ئەو بوو من تەکلیف ب نێچیرڤانی کر بچیتن و یێ چووی و(إن شاء الله) دێ پڕۆژێت زۆرێت مەزن بۆ وان هێنە ڤەکرن بۆ هندێ ئەز نەچووم دا نەبێژن بۆ دەنگا یێ هاتی، و عەینی سەبەب بۆ بێتوین و پشدەر، بەس ئەو جیێت کو ڤێ فەترێت چوویی من سەردان کری ئەز چوومەڤە هەمیا، ئەز چوومە حەلەبچە، چونکی ب ڕاستا شەهیدێت حەلەبچە بوو مە بووینە کلیلا ڤەکرنا گرێیا بەختێ مە وەکو کورد، هەمی مللەتێ کورد، مە هەمیا شەهید و ئەنفالێت داین، هەمی شەهیدێت مە قەهرەمانن، ئەما هەر وەکی من گوتی شەهیدێت حەلەبچە گرێیا بەختێ مە ڤەکر.

خوشك و برایێت بەرکەفتی، بۆ هەڵبژاردنا پەرلەمانێ عیراقێ چ زۆر نەمایە، ئەڤ هەلبژاردنە تەمام ببی(إن شاء الله) هەلبژاردنا پارێزگەها ل کوردستانێ دێ بی وە پڕۆژێ دستووری هەرێمێش دێ کەڤیتە بەردەستێ مللەتێ کورد و پشتی وێ، دویماهیا سالێ دێ پەرلەمانێ عیراقێ هێتەهەلبژاردن. ئەز هیڤیدارم ل هەمی حزب و ل هەمی تاکەکێ کوردستانێ بلا ئەم د ناڤخۆدا ئەگەر مە بۆچوونێت جوداش هەبن زۆر زۆر تشتەکێ تەبیعییە و هەر کەسەکیش ئازادیا خۆ یا هەی، ڕەئیا خۆ دەربڕی، بەس بۆ پەرلەمانێ عیراقێ داوایێ ل هەمیا دکەم، ئەم وەکو کورد د یەك لیستدا دابەزین، ئەم یەکێتیا خۆ بەرامبەر دەرڤەی خۆ بپارێزین ئەگەر مە د ناڤخۆدا خیلافاتیش هەبن. جارەکا دی من دڤێ ئەز ئەهەمییەتا هەڤپەیمانییا پارتی و یەکێتی دووبارە بکەمەڤە و چەندبارە بکەمەڤە، زۆر جارا زۆر دبێژن پارتی غەدر ل خۆ کر و تەسلیمی یەکێتی بوی یان زۆر دێ بێژن مام جەلالی یەکێتییا تەسلیمی پارتی کری، ئەڤە ئاخڤتنێت بێمەعنانە ئاخڤتنێت نە مەسئولانەنە، زەمانێ هندێ یێ چووی ب زۆری کەس کەس قوتدەت، حزبەکا بچویك ناهێتەقوتدان، ڤێجا چ بگەهتە حزبێت هندە یێت مەزن، ئەز و مام جەلال و یەکێتی و پارتی و ئەم هەمی تڤیا تەسلیمی بەرژەوەندا نەتەوەییا خۆ ببین، پارتی و یەکێتی وەکو جووتە برانە د خزمەتا دۆزا نەتەوەییا گەلێ کوردستانێدا وە بۆ خاترا کوردستانێ ڤە هەڤپەیمانی یا هاتییەکرن، شەڕ هاتەکرن مە چ ئیستیفادە ژێکر؟ ل غەیری زەرەر و زیانێ، ل بەر هندێ نە ل بەینا پارتی و یەکێتی، نە ل بەینا چ حزبا نە ل بەینا چ پارچا و چ پارچا جارەکا دی، دێ بێژم نابی خوینا کوردا ب دەستێ کوردا بێتەڕێتن.

خوشك و برايێت خۆشتڤی، ڕۆژا 20ی 5 یَ سالا 1962یَ یەکەم ڕۆژ بی، کو من ئلتیحاق کری و تڤەنگا پێشمەرگاتییێ من هەلگرتی، هەتا ئەڤرۆ و هەتا دمرم (إن شاء الله)، مەزنترین و بلندترین ناڤ و شەرەف ل نك من پێشمەرگایەتییە و خزمەتا هنگۆیە، ڕۆژا من تڤەنگ هەلگرتی خودێ ل سەر شاهدە د خەیالا منیشدا نەبوی ڕۆژەکێ نە بۆ سەرۆکایەتییا پارتی دیموکراتی کوردستان، کو شەرەفەکا مەزنە، نە سەرۆکایەتییا هەرێمێ، سەرۆکایەتییێ ئەز ب خزمەتکاری دزانم، چ سەرۆکایەتییا پارتی بیت چ سەرۆکایەتیا هەرێمێ بیت، بۆیەش من دەعوا کر هەلبژاردنا سەرۆکێ هەرێمێ ڕاستەڤخۆ بیت، بۆ هندێ زۆر قەسە و قەسالوك دهاتنەکرن بۆ هندێ نەمینن کا مللەت دێ چ بڕیارێ دەت، بلا مللەت بڕیارا خۆ بدەت، ئەڤە مە دەرفەت بۆ مللەتی ڕەخساند و هەر کەسێ ڤیایش خۆ بهەلبژێریت خۆ هەلبژارد و کاندید کر و بۆ مەعلوماتێت وەش، خۆدێ ل سەر شاهدە نە من دەعوا ل ئێکی کریە، خۆ کاندید کە، نە من دەعوا ل ئێکی کریە، خۆ کاندید نەکە، ئەز یێ بێمننەت بیم هەر کەسێ خۆ کاندیدکربا بلا بکەت، ئەز دزانم هەر ئینسانەکی نوقسانی یێت هەی و منیش نوقسانی یێت هەی، هەمی کەسەکی نوقسانییێت هەی، بەس وەللاهی یەك ڕۆژیش من شك ل ئیخلاسا خۆ ل دلسۆزییا خۆ بۆ هنگۆ نەکریە، ئەڤرۆش ئەز خۆ زۆر ب بەختەوەر دزانم زۆر خۆ ب خودان شەرەف دزانم وەختێ بگەهمە کورە شەهیدەکی هند حەق من یێ هەی بێمێ ئەز هەڤالێ بابێ تە بویم.

خالا دویماهیێ خوشك و برايێت خۆشتڤی هیڤیدکەم باش گوچکێ خۆ بدەنێ، هیڤیدکەم باش گوچێ خۆ بدەنێ، د ژیانا خۆدا بۆ من یەك حەقیقەت دەرکەڤت، ئەگەر مللەتەك بڕیارێ بدەت وە مرۆڤی باوەری ب دۆزا مللەتێ خۆ هەبیت، تشتەك نییە موستەحیل بیت ل بەر ئیرادا مللەتەکی، ئەگەر مرۆڤ ل هیڤیا هندێش بیت ڕوینیت و خەلکێ دی بێت تشتی بۆ مە بکە وەللاهی تشتەك ب دەست مە ناکەڤیت. ل بەر هندێ پشت ب خودێ تەوەککول ل سەر خودێ و باوەری ب ئیرادا وە و ب دلسۆزییا وە، مە بڕیارا هەی مە ئیرادەشا هەی، دێ سەری ل سەر دۆزا مللەتێ خۆ دانین و تڤیا ڤە مللەتە ب ڕزگاری و ب سەربەرزی بژیت. ل دویماهییێ جارەکا دی پڕ ب دل سوپاسییا وە دکەم، چاڤ و دەستێت وە هەمیا ماچی دکەم، هەر بژین بۆ کورد و کوردستانێ و سەد سلاڤ ل گیانێ شەهیدێت قەهرەمان.

20–(گوتارا ژمارە 20) [1]

بەناوی خوای گەورە و میهرەبان

خوشك و برایانی خۆشەویست

هەڤالانی خەباتگێری دلێر

جەژنی هەڵبژاردنتان پیرۆز بێ، هیوادارم هەمووتان ئەم جەژنە بە گیانی برایەتی و تەبایی و خۆشی بە گیانی لێکبوردن و گەردەنی یەکتر ئازادکردن وە جۆشدانەوەی گیانی هاولاتیبوون و هاوخەباتیکردن ئەم جەژنە بگێڕن، هەڵمەتی بەربلاوی هەڵبژاردنی ئەمجارە دەبێ بۆ دیاریکردنی ویست و خواستی کۆمەلانی خەلك بێت لە هەڵبژاردنی نوێنەرانی پەسندکراوی خۆیان، پێویستە ئەم هەڵمەتە بە خۆشی و بە ئاشتی و بە برایەتی و گیانی سپۆرت و خۆشەویستی بەرینە سەر، بێگۆمان هەمووشتان دەزانن کە من لەم هەڵمەتی هەڵبژاردنەشدا هەر

---

[1] ڕادیۆیا دهۆك، 2009/7/22.

هەڵگری دروشمی چەپکە گوڵەکەم، هەرچەندە هیوام هیوادارم بەشی زۆر بە لیستی کوردستانی و جەنابی کاک مەسعود بارزانی دەنگبدەن، چونکە بەمە دەستەبەری سیاسەتی چەپکە گوڵی دەکەین. سەبارەت بەوەی ئەم لیستی کوردستانی نایەوێت ئیحتیکاری پەرلەمان و حکومەت بکات، بەڵکو دەیەوێ هەر لیستە بەشی هەبێ، بەپێی خەباتی خۆی، بەپێی ژمارەی شەهیدەکانی لە پێناوی هێنانەدی ئەم ڕۆژی ڕزگاری و ئازادی و دیموکراسییە و بەختەوەرییەدا، بەپێی ڕاست و ڕەوایی سیاسەت و دروشمەکانی، بەپێی خزمەتی بۆ کۆمەڵانی خەڵك بەپێی توانای لە پاراستنی دەستکەوتەکان و بەدیهێنانی ئەو ئامانجانەی نەهاتوونەتە دی، بەپێی سەروەریەکانی وە بیر و باوەڕی ڕاست و ڕەوای خۆی. بۆیە داواکارم هیوادارم کە هەموو هاوڵاتیانی خاوەن دەنگدان بڕژێنە سەر سندوقەکانی دەنگدان وە لە ڕۆژی خۆیدا ئامادە بن.

هەڤاڵانی خەباتگێری دلێر و نەبەزی یەکێتی نیشتیمانی کوردستان بە سڵاوێکی شۆڕشگێرانەی گەرمەوە پیرۆزبایی و سوپاسی ئەم هەموو هەوڵ و ماندووبوون و تێکۆشانەتان لێدەکەم لە هەڵمەتی هەڵبژاردندا، پێموایە ئەمەیان یەکەمین جارە یەکێتی نیشتیمانی کوردستان لە سکرتێری گشتی و جێگرەکانی و ئەندامانی مەکتەبی سیاسی و کۆمیتەی سەرکردایەتیەوە هەتا سەر هەڤاڵانی مەڵبەند و کۆمیتە و کەرت و هەموو ئەندامەکانی وە بەم گیانی ماندوونەناسییەوە وە بەم جۆش و خرۆشەوە بەشداری هەڵمەتی هەڵبژاردن دەکەن، بەمەش جارێکی تر توانا و جەماهیریەتی یەکێتی نیشتیمانی کوردستان و خۆشەویستی یەکێتی نیشتیمانی کوردستان لەناو خەڵکدا سەلماندەوە، خەیاڵی خاوی ئەو سەر لێ شێوانەش، ئەو ناحەزانەش کە پێیان وابوو، کە یەکێتی لاواز بووە و دابڕاوە لە کۆمەڵانی خەڵك، لە کۆبوونەوە دە هەزار کەسی و هەزاران کەسی لە هەموو لایەکی کوردستاندا بەرپاتاندا، جارێکی تریش بۆ هەمووانتان دەرخستەوە کە یەکێتی نیشتیمانی کوردستان چ هێزێکی گەورەی بەتوانای توند ڕەگ و ڕیشە لەناو خەڵکدا داکوتراوە. هیوادارم ئەم گوڕ و تەوژمەی ئێستاتان، ئەم جۆش و خرۆشەی ئیمڕۆتان بەردەوام بێ بەرەو کۆنگرێسی داهاتوو بۆ نوێکردنەوەی سەرکردایەتی و پێشخستنی خوشکان و لاوان بۆ سەرکردایەتی و پاراستنی یەکێتی ناو یەکێتی نیشتیمانی کوردستان.

ئەی پێشمەرگە قارەمانەکان، پاراستنی ئەم ڕۆژەی بە خوێنی گەشی شەهیدەکانتان و هیمەتی دلێرانەی خۆتان و هاوکاری کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان بە هەڵبژاردنی لیستی کوردستانی و کاك مەسعود دەپارێزرێت وە ئاواتەکانی خەڵکەکەمان دێتە دی، بۆیە داواتان لێدەکەم بچنە سەر سندوق و دەنگیان بۆ بدەن. وەك دەڵێن (و ختامها مسك) واتە دواییەکەی دەبێ گوڵاوی مسك بێت، بۆیە ڕوو دەکەمە ئێوەی سەربەرز و سەروەر، کەس و کاری شەهیدەکان، پاشماوەی ئەنفالەکان، کەس و کاری زیندانی سیاسییەکان، بە دەنگدانتان بۆ لیستی کوردستانی و سەرۆك مەسعود بارزانی، گیانی پاکی شەهیدانتان لە بەهەشتی نەمریدا شادتر دەکەن، ئیتر هاوڵاتیانی خۆشەویست بۆ پێشەوە بەرەو ڕۆژی جەژنی هەڵبژاردن.

21-(گوتارا ژمارە 21) [1]

بە ناوی خوای گەورە و میهرەبان

خوشك و برایانی خۆشەویست

---

[1] ڕادیۆیا دهۆك، 2011/9/20.

زۆر زۆر خۆشحالم، كە ئەم دەرفەتەم بۆم ڕەخسا و خزمەتی ئێوە بكەم وە زۆر زۆر سوپاستان دەكەم بۆ ئەم پێشوازیە گەرمە. تەبعەن ئەم ناوچەیە تایبەتمەندی خۆی هەیە، ئەم ناوچەیە زۆری پێشكەشكردووە بە كوردستان، دە ساڵ من خۆم پێشمەرگە بووم لەم دەڤەرە، مەڵبەندی سەركردایەتی شۆڕشی ئەیلوول بوو، كە وای لێهاتبوو ناوی گەلاڵە لە بەغدا مەشهورتر لێهاتبوو ئەو سەردەمە، چونكە بارەگای شۆڕشی لێبوو، سەركردایەتی لێبوو، وە ئێمە پێمان خۆشە چەندی بكرێ خزمەتی ئەم ناوچەیە و هەموو ناوچەكانی كوردستان بكرێ، بەڵام ئیمڕۆ كە من هاتووم بۆ ئێرە، ڕاستی من هاتووم بۆ ئەوەی پێتان ڕابگەیەنم، كە بڕیاری ئەوەمان داوە، كە ئەم ناوچەیە ببی بە ئیدارەیەكی، یەعنی بە ئیدارەكردنی ئەم ناوچەیە بۆ ئەوەی باشتر خزمەتی ئەم ناوچەیە بكرێت، هەر چەندە ئەوەی من ئەیبینم، ئێرە قەزای سۆران یەكێكە لەو شارانەی كە لە كوردستان، زۆر بە سورعەت گەورە بووە وە بووتە شارێكی گەورە وە منیش لە بیرمە وەختی خۆی ئەم دەشتە یەك خانووی لێنەبوو هیچ، هەر تەنها دیانا بوو، سەیتەرەی حكومەتی عێراقیش لە دوریانی ڕەواندز بوو تەواوی تر، بەڵام (الحمد لله إن شاء الله) هەمیشە كوردستان هەر وا ئاوەدان دەبی و ڕۆژ بە ڕۆژ زیاتر ئاوەدانی زیاتر دەبی لە هەموو شوێنەكانی تر. ئیتر ئومێدەوارم دوای ئەوەی كە ئەم بڕیارە جێبەجێدەكرێ و حكومەتی هەرێم ئیشی لەسەر دەكات بۆ ئەوەی تەرتیباتی پێویست بكات، ئیتر ئێوە پێویستیتان بەوە نەمێنی، ئەم جۆرە داواكاریانە پێشكەشبكەن، خۆتان بتوانن ئەمە جێبەجێبكەن، بەڵام ئەو داواكاریانە بە ئەهەمییەت وەردەگرین و من لەگەڵ حكومەتی هەرێم باسیان دەكەین و ئەوەی مومكین ببی (إن شاء الله) ئەكەین بە تەئكید، ئەبی بە جددی لەسەر ئەو گرفتانە بوەستین و هەوڵبدەین چارەسەریان بكەین. من ئومێدەوارم كە ئەو مەسەلەی بۆمبارانی سنوورەی ناوچەكەتان ئەوەش كۆتایی هاتبی، چونكە لەوە دەچی ئەو جهودەی لەگەڵ جەنابی مام جەلال سەرفمان كرد، تا حەددێك ئەنجامی بۆ بی، ئومێدەوارم بەردەوام بی ئەو ئەنجامە و ئەو بۆمبارانە و ئەو تۆپبارانەش نەمێنی، هەرچەندە هێشتا لایەنێكی ماوە، بەڵام لایەكی تر وابزانم تا حەددێك نەتیجەی بووە، كە تۆپبارانەكە بوەستی. ئێستاش بە نیسبەتی ئێمە وەكو خەڵكی كوردستان گرنگترین شت بۆ ئێمە ئەوەیە، یەك هەڵوێستی، هێشتا تەحەددیاتێكی زۆرمان لە پێشە وە پێویستە ئێمە یەك هەڵوێستی خۆمان بپارێزین وە خۆشبەختانەش لەوە دەچی هەر كاتی كە پێویست بە یەك هەڵوێستی بی، هەموو لایەنەكان ئەو ئەهەمییەتی یەك هەڵوێستی ئەزانن و بە كردەوەش ئیسباتی ئەكەن. وە حەز ئەكەم ئێوەش دڵنیا بن كە (إن شاء الله) جارێكی تر كێشەی ئێمە، كێشەی كوردستان بەرەو پاش ناهێتەوە، ئیللا ئەبی بەرەو پێش بچی. ئێمە خوێنێكی زۆرمان دا، قوربانیەكی یەكجار زۆرمان دا، ئەوەی كە بەدەستهاتووە زۆر كەمترە لەو قوربانیانەی كە داومانە، بەڵام ئێستا ئەمە مومكینە، ئێمە ئەبی ئەوەی بەدەستهاتووە بیپارێزین وە كاربكەین بۆ ئەوەی فراوانتر و باشتر بكەین. شت بە عاتیفە نابی، شت ئەبی بە دیراسەت بی وە فەرقێكی زۆریش هەیە، بەینی ئەوەی حەقی خۆتە وە ئەوەی كە دەستهەڵاتی تۆیە، چەند دەتوانی بەدەستبێنی لەو حەقە، ئەوەی كە بەدەستهاتووە، بە هیچ شێوەیەك نابی كەم بكرێتەوە، هەر چەندە بەداخەوە ئێستا هەندێك موحاوەلەتی وا هەیە كە پاشەكشە بكرێ لە دەستوور، لە فیدراڵی، لە زۆر شتی تر، بەڵام ئەمە مەحاڵە، نە گەلی عێراق بەمە ڕازیدەبی، نە ئێمە وەكو خەڵكی كوردستان بەوە ڕازیدەبین. وە ئێستاش ئێمە چاوەڕوانی ئەوەین، بزانین هەڵوێستی بەغدا چۆن دەبی، بۆ ئەوەی ئایا وەفدی ئێمە بچیت یان نەچیت؟ بەڵام زیاتر ئیحتیمالی ئەوەیە كە وەفدی ئێمە بچیت بۆ ئەوەی چارەسەری ئەو

گرفتانە بکەن کە هەن. بە نیسبەتی ئێمە زۆر زۆر گرنگە ئەوانەی کە ئیمرۆ شەریکی ئێمەن لە حوکم، چونکە ئەم حکومەتە زۆری لەسەر شانی خەڵکی کوردستان دروستبووە، کەس منەتێك لە ئێمە ناکات وە لە کاتی سیاغەی دەستووریش زۆر بە وازحی باسی ئەم مەسائیلانە کراوە، یەعنی هێزی عێراقی، پارچەیی عێراق خۆی لە ئیلتیزامکردن بەم دەستوورە دەبینێتەوە، ئەم دەستوورە وای کردووە هەموومان کۆببینەوە و لە چوارچێوەی عێراقدا بین پێکەوە. ئیمرۆ بە هیچ شێوەیەك بۆ هیچ لایەنێك نە دەکرێ و نە پێیدەکرێ و نە مومکینیشە بە تەنیا و بە کەیفی خۆی تەفسیری دەستوور بکاتن و چۆن بیەوێ و ئەوها دەستوور تەفسیربکات. ئێمە شەریکین وە شەراکەتی حەقیقی ئەبێ لە عێراق قیادە بکرێ، ئەمە مەرجی سەرەکییە وە مەرجی سەرەکییە بۆ ئەوەی عێراق ئیستیقرار بکات، تەبیعی هەندێ کەس قسەی زۆر زل دەکەن، بەڵام بپرسن چەند سەعات کەهرەبا هەیە لە بەغدا، مەسەلەی ئێمە هەر ئەوە نییە ئێمە دیفاع لە مافی گەلی کورد دەکەین، حەقێکی تەبیعی ئێمەیە و ئەرکی ئێمەیە دیفاع لێبکەین، بەڵام حەقیقەت ئێمە دیفاع لە حەقی خەڵکی عێراقیش دەکەین، ئێمە بەرگری لە دیموکراسی دەکەین، بەرگری لە شەراکەی حەقیقی دەکەین، ئێمە بەرگری لە دەستوور دەکەین، لە فیدراڵی دەکەین، ئەمە هەمووی کە تەنها ئەوە نییە ئەوەندە پەیوەست بی بە کوردستان پەیوەستە بە هەموو گەلی عێراقەوە. فەرموون ئێمە بەو ئیمکانیاتی ئێمە موقایەسە ناکرێ لەگەڵ ئەو ئیمکانیاتەی کە لە بەغدا هەبوو، لەبەر دەستی حکومەتی مەرکەزی یا حکومەتی فیدراڵی ئیتیحادی، فەرموون چیان کردووە، خەدەمات بۆ خەڵکی عێراق هەر لە بەسرا بگرە تا دێیە کەرکوك، هەندێ شوێن دوو سەعات کەهرەبایان هەیە لەم 24 سەعاتدا، لە هەندێ شوێن چوار سەعات هەیە، خۆ ئەمە ئەبی وەڵامی خەڵکی عێراق بدەنەوە، قەیدی ناکا مەسەلەی کوردستان بڵێ ئەو مەشاکلەی کە هەیە لەگەڵ هەرێمی کوردستان ئەیخەینە لایەك، بەڵام وەڵامی ئەمە چی ئەدەنەوە؟ بۆ تا ئێستا هیچ خەدەماتێکتان پێشکەش بە گەلی عێراق نەکردووە؟ بۆ خەڵکی عێراق لەم مەینەتەدا بژی؟ وەختی باسی ئەم مەسائیلانە دەکرێ ئەیبەنە لایەنەکی تر، مەحاڵە ئێمە بیهێڵین بیکەنە خیلافی بەینی کورد و عەرەب موستەحیلە، ئەنفال و کیمیاباران نەیتوانی ئێمە ڕاکێشیت بۆ ئەو هەڵوێستە، یاخود کەسێك بتوانی کەلێنێك دروستبکا لە هاوپەیمانی کورد و شیعە، بەڵام ئەوەی کە کار بەدەستە کە حکومەت بەڕێوە دەبات، ئەبی ئیلتیزام بە دەستوور بکات، کەس ئیمرۆ حاکمی موتڵەق نییە لە عێراق، دەستوورێك هەیە تەحەککوم لە هەموو مەرافقی ئەم وڵاتە دەکات وە ئیلتیزام بەم دەستوورە مەرجە بۆ ئەوەی وەزعی عێراق ئیستیقرار بکات، بۆ ئەوەی ئێمە هەموو لەو مەشاکلانەی لە پێشمانە دەربازبین. ئێمە ئەمە ئەڵێین، خەڵکەك پێیناخۆشە کە باسی تەکرەوی دەکرێ، بەڵێ تەکرەوی هەیە، بۆیە ئێمە باسی ئەکەین، بەڵام لە عەینی وەختیشدا چارەسەریش هەیە، چارەسەر چییە؟ گەڕانەوەیە بۆ دەستوور، گەڕانەوەیە بۆ ئەو ئیتیفاقاتی کە کردوومانە. فەرموون ئەتوانین زۆر بەڕاشکاوی بە دۆستانە باسی هەموو شتێك بکەین، چەندی هەرێم موقەسسەرە تێیدا ئێمە حازرین، ئەگەر وا بی تەقسیر لە ئێمە بی لە شوێنێك ئێمە حازرین، بڵێن بەڵێ وایە و چاکی دەکەینەوە، بەڵام باوەڕبکەن یەك هەنگاومان نەهاویشتووە خیلافی دەستوور، هەرچی کردوومانە بە پێی دەستوور کردوومانە.

مەسەلەی نەوت و غاز، مەسەلەی نەوت و غاز موشکیلەیەکە لە مەشاکل، وا نییە بڵێت تەنها موشکیلە بی، لە کاتی خۆی کە دەستووری عێراق دانرا، ئەڵێت نەوت و غاز موڵکی هەموو میللەتی عێراقە و واریداتیشی بۆ هەموو خەڵکی عێراقە، ئەسڵەن ئێمە هیچ موشکیلەیەکمان نییە لەسەر ئەمە، وە ئەڵێ ئەو کێڵگانەی کە لەمەو

دوا دەردەهێنرێن هەرێم لەگەڵ حکومەتی عێراق ئیدارەی دەکات. وەختی خۆی ئیتیفاقمان کرد، ئەگەر قانوون نەچوو بۆ پەرلەمان، چ هەرێم، چ حکومەتی فیدراڵ، ئەتوانی عقودی نەوت ئیمزا بکات، ئیتیفاق کراوە، نەك بڵێی ئێمە خیلافی دەستوور شتێکمان کردبی، تەبیعی ئێستا هەندێ کەس پەیدابوون، بە کەیفی خۆیان ئەڵێن خەرقی دەستوور دەکەن، کوردەکان وا دەکەن و وا دەکەن...حەقیقەت ئەمە هیچ ئەسڵ و ئەساسی بۆ نییە، ئێمە خیلافی دەستووریشمان نەکردووە، بەڵام یەك زەررەش ئێمە ڕازینابین، کەس بە کەیفی خۆی تەفسیری دەستوور بکات، بەپێی میزاجی خۆی. هەروەها گوتم ئێمە پێمانخۆشە، هەموو گرفتەکان بە دیالۆگ چارەسەربێن، هەرێم شەریکە لە حوکم لە بەغدا، زۆر جاری وا هەیە هەندێك کەس ئەڵێن کوردەکان ئەوەی خۆیان بۆ خۆیانە و ئەڵێن ئەوەی بەغداش بۆ ئێمە، نەخێر. ئەوەڵەن عێراق کە دروستبوو، لە دوو نەتەوەی سەرەکی پێکهاتووە، لە عەرەب و لە کورد، ئەمە نییە بڵێی پەرلەمانتەری ئێمە لە بەغدا سی کەسە، چلە پەنجایە، سەدا چەندی هەبی، ئەمانە کوتلەیەکی حزبین یان کوتلەیەکی سیاسین، ئەمانە نوێنەری نەتەوەن، نوێنەری نەتەوەی دووهەمن لە عێراق، بۆیە هێش لە دەستووریش زۆر ئەوە بە ڕوونی هاتووە، کە ئەو لە مەسائیلی سیادی دەربەدەر، هەر قانوونێك ئەگەر نەگونجا لەگەڵ قانوونی هەرێم، قانوونی هەرێم دەخۆن، ئەگینا ئەگەر هەندێك بە تەمای ئەوە بن، هەموو شتەکان ببەنەوە بۆ پەرلەمان، بە تەئکید ئەگەر بوو بە دەنگدان بەو شێوە تەعامول لەگەڵ هەرێمی کوردستان بکرێ، ئێمە هیچ شتێك نابەینەوە، بەڵام ئێمە نەتەوەی دووهەمین، عێراق بە ئیتیحادی ئیختیاری، دەوڵەتێکی ئیتیحادی ئیختیارییە، ئێمە بە ئیختیاری خۆمان وتمان، بەڵێ ئێمە لەگەڵ عێراقین، بەڵام بە مەرجێك عێراق خاوەنی ئەم دەستوورەی کە ئێستا هەیە، عێراق عێراقێکی فیدراڵی بی، دیموکراتی بی. لە مەسەلەی واریداتی نەوت ئێمە لەگەڵ ئەوەین، قەیدی ناکا، هەرچەندە غەدریشی تێدایە، سەدا هەڤدە تاکو ئیحساو دەکرێ هەرچەندە ڕائەکەن لە ئیحساو سەدا هەڤدەی، بەڵام حسەی کوردستان ئەبی بچی بۆ هەرێم بێ، بەبێ ئەوەی وەزیرێك لە بەغدا بتوانی بە کەیفی خۆی تەحەککومی تێدا بکات، بیەوێتن وەکو کارتی فشار بەکاربێنێ، دژی هەرێم ئێمە ئەمە قبوڵناکەین، عەلا کوللین من نامەوێ درێژە بدەمە ئەم هینە، بەڵام ئێستا، بەڵێ هەندێك گرفت هەیە بەینی هەرێم و بەغدا، ئەو ڕۆژە من لەگەڵ هەموو برادەرانی خۆم دانیشتم، ئەوانەی لە بەغدان، چ ئەوانی لە حکومەتدان چ ئەوانی لە پەرلەمان وە بە دوور و درێژی باسی ئەم مەسائیلانە کراوە وە خەبەریشمان ناردووە بۆ بەغدا، کە وەفدی ئێمە دێ ئەگەر ئیلتیزام بە دەستوور وە بەو ئیتیفاقاتەی، کە کراوە ئیلتیزام پێبکرێ، ئێمە وەفد دەنێرین ئەگەر ئیلتیزامیش بەو دەستوور و بەو ئیتیفاقاتە نەکرێ، هاتنی وەفد هیچ مەعنایەکی نابی، وەڵامەکانی کە هاتوون ئەوەنە، کە نەخێر ئیلتیزام بە دەستوور بەردەوامە، وە ئیلتیزام بە ئیتیفاقات بەردەوام دەبێتن و لەبەر ئەوە ئێمەش دیراسەتی ئەکەین، حەقیقەت هێشتا بڕیاری نیهائیمان نەداوە، بەڵام ئەگەر وابی و بە هەر حاڵێش دیالۆگ باشترە لەوە، بەڵام ئەمجارە مەسەلەکە زۆر زۆر جدیە، ئەم وەزعەی کە ئێستا... ئەم حکومەتەی ئێستا لە بەغدا لەسەر شانی کورد گەیشتە ئەم شوێنە، ئێستا ئینکاری ئەوە بکرێتن شتێکی ناخۆشە، ئەگەر کورد نەبووبانە ئەم حکومەتە دروستنەدەبوو. تەبیعی ئێمە پێمانخۆشە، چۆن کوردستان پێشکەوی، ئەوەندە ناوەڕاست و جنوب و ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوای عێراقیش هەمووی پێشبکەوی، ئێمە حەزئەکەین شەریك بین لەم وڵاتەدا، حەز ئەکەین پێکەوە بژین، یارمەتی یەکتری بدەین، یەکتری ئیلغاو نەکەین، بەڵام ئەگەر ئەو فەرهەنگە حاکم بی یان لە مێشکی هەندێ کەسدا مابی هێشتا، بەڕاستی زەمانی ئەوە نەماوە، زەمانی ئەوە

نەماوە کەس کەس ئیلغاو بکات وە ئێمە شەریکین، ئێمە تابعی کەس نین. بە نیسبەتی وەزعی هەرێمیش(الحمدلله) ئێستا وەزعی هەرێم و پەیوەندی نێوان حکومەت و ئۆپۆزسیۆن و حیزبەکان بەرەو کەش و هەوایەکی باشتر دەڕوات، وە من هەندێ چاوپێکەوتنم دەستپێکردووە وە بەردەوامیش دەبم، باوەڕ بکەن کە سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستانم قبوڵکرد من بۆ ئەوە نەبوو، بڵێن سەرۆکی هەرێم، من زۆر جار گوتوومە و ئێستا و لە هەموو موناسەبەتێکیشدا دووپاتی ئەکەمەوە، دائیمەن پێشمەرگایەتی لە هەموو شتێك گەورەترە، من مەبەستم ئەوە بوو، چونکە لەم واقعە ڕەنگە ئینسان بتوانی باشتر ئەو ئامانجانە بەجێبگەیەنی:

یەك: ماڵی کوردی تەرتیب بکرێتەوە و جارێکی تر خوێنی کورد بە دەستی کورد نەڕژێتەوە، ئەمە یەکێك لە ئامانجە هەرە سەرەکییەکانی من بووە، کە من ئەم مەسئولییەتە وەربگرم و کاری بۆ بکەم وە سەربەرزیشم (الحمد لله) وابزانم هەنگاوی زۆر باشمان هاویشت، نەك بلێی لەناو هەرێمی کوردستان بەڵکو لەناو بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردستان سەرتاسەری. خیلافات دەبی، بۆچوونی جیاواز دەبی ئەمە هەمووی تشتەکی زۆر زۆر تەبیعییە بەلاّم کورد شەڕی کورد بکات، کورد خوێنی کورد برژی، نابی جارێکی تر ئەمە دووبارە ببیتەوە.

دووهەم: ئەم ولاّتە ببی بە ولاّتی موئەسسەسات. سێهەم پێگەیەکی وا لە بۆ کوردستان دروستبکرێ لەدەرەوە کە شایانی خەبات و قوربانیدانی ئەم میللەتە بی، ئیمڕۆش زیاتر لە وابزانم لە بیست قۆنسولگەری و نوێنەرایەتی حکومەتەکان لەوانە تەقریبەن چوار ئەندامی هەمیشەیی مەجلسی ئەمنن، ئێستا لە هەولێر ئۆفیسیان هەیە وە بارەگایان هەیە، ئەمە هەروا بە خۆڕایی نەهاتووە و ئەمە دەستکەوتێکی گەورەیە بۆ میللەتی کورد، جاران باوەڕ بکەن ئێمە مەمنوون بووین بچینە دەرەوە سیناتۆرێك، پەرلەمانتارێك، موەزفێکی دەرەجە چوار و پێنج و شەشی وەزارەتی دەرەوەی ئەم ولاّتی ئەوە دانیشی سەعەتێك، نیو سەعەتێك وەختمان بداتێ بەس گوێ بگری، گوێ لە ئێمە بگری بۆ ئەوەی موعانات و مەئساتی میللەتی خۆمانیان بۆ شەرحبکەین، یەعنی وامانئەزانی دونیا هەموی ئێمەیە ئەگەر یەکێك دانیشی سەعاتێك، نیو سەعات وەختمان بداتێ گوێ بگری پێیبلێین ئەوەندەیان لە ئێمە شەهیدکردووە، ئەوەندە گوندی ئێمەیان وێرانکردووە، ئەوەندە کەسی ئێمەیان ئەنفالکردووە، ئەوەندە قونبەلەی کیمیاوی لە ئێمە داوە بەس گوێ بگری لە ئێمە بۆ ئەوەی باسبکەین، ئێمە پێمان وابوو دەستکەوتێکی گەورەیە. ئیمڕۆ ئێمە گەییشتینە کوێ؟ ئەبێ شوکری خوا بکەین وە شوکری دەست و بازۆی پێشمەرگە و خۆڕاگری جەماوەری کوردستان بکەین.

هی چوارەم هی ناوچە دابڕاوەکانە ئەمەش مەسەلەیەکی زۆر زۆر گرنگە، مەسەلەی ناوچە دابڕاوەکان، زەمەن حەللی ناکات، ئەمە ئەبی بەپێی دەستوور ئەبی چارەسەربکرێ، ئەگەر نە ئەمە موشکیلەیەکە، ئەبی حەلبکرێ، ئەوی بەرژەوەندی عێراقی مەبەست بی، ئەبی ئەم مەسەلەیە چارەسەربکات، ئەوی نەشیا بێ عێراق جێگیر بی و عێراق ئیستیقرار بکات و عێراق بەرەو پێش بچی با لەو مەسەلەیە ڕابکات، بەلاّم ئەمە مەسەلەیەکی زۆر زۆر گرنگە وە بە هیچ شێوەیەك موساوەمە لەسەر ئەم مەوزووعە ناکرێ، پاشان زۆریش وازحە بڕیاری نیهائی خەڵکی ئەم ناوچانە ئەیدەن، نە ئێمە ئەیدەین نە حکومەتی فیدراڵ دەیدات، بەلاّم لە دەستووردا هاتووە ئەبی ئەمە جێبەجێبکرێ.

خاڵی پێنجەم کە بە نیسبەتی من ئەمەش مەسەلەیەکی زۆر زۆر گرنگە، ئەمەیە کارێکی جددی ئەیکەین بۆ ئەوەی ببینە خاوەنی زمانی خوێندن و نووسین، هەموو مللەتێك لەهجاتی جۆراوجۆریان هەیە، ئێمەش وەکو هەر

مللەتێکی تر، بەڵام خەڵکی تر توانیویانە، مللەتانی تر توانیویانە بۆ خۆیان ڕێکبکەون زمانی خوێندن و نووسین دروستبکەن، ئێمەش پێویستیمان بەو زمانە هەیە، بۆیە ئەمە کارێکە مومکینە لە تەمەنی ئێمە ماناندا نەبی بەڵام ئەبی ئیشی بۆ بکەین بۆ ئەوەی نەوەکانی داهاتوو ئیتر وەختی قسەئەکەن لە قوتابخانەکان یەك زمانی نووسین و خوێندن هەبی، ئەوی تر لەهجە خۆ زۆر جاری وا هەیە ناوچە بۆ ناوچە گوند بۆ گوندیش وەللاهی من زۆریان خۆم، کە قسەیان لەگەڵ ئەکەم، ئەزانم خەڵکی چ ناوچەیەکە یان هی چ گوندێکیشە هەندێ جار لەهجەکان ئەو فەرقە هەیە و دەشمینیتن بەڵام زمانی خوێندن و نووسین ئەمەش کارێکی زۆر زۆر گرنگە وە زۆر زۆریش پێویستە، بەڵام ئەمە ئیشێکی جددی دەوێ خەڵکێکی ئەکادیمی و شارەزا و بسپۆر ئەبی ئەم شتەمان بۆ ئامادەبکەن و جارێکی تریش ئەڵێم مومکینە ئەمە نەوەکانی داهاتوو بەری ئەمە بخۆن ڕەنگە ئێمە مانان پێڕا نەگەین. بە هەر حاڵ من جارێکی تریش خۆشحاڵی خۆم دەربئەبڕم بەم چاوپێکەوتنە، هەمیشە کە دێم بۆ ئەم ناوچەیە بەڕاستی ئینسان زۆر جار بیری سەری زوزك و هەندرێن و ئەو ڕۆژانە دەکەمەوە، وە دڵنیاش بن هەرچی لە توانا و دەستهەڵاتی ئێمەدا بی ئەیکەین بۆ بەختەوەری ئێوە، بۆ پێشکەوتنی ناوچەکەتان وە(إن شاء الله) هەر سەرکەوتوو و بەختەوەر دەبن و زۆر زۆر سوپاس و زۆر مەمنوون.

2-گوتارێن نڤیسی:

22-(گوتارا ژمارە 22) [1]

بە ناوی خوای بەخشندە و میهرەبانەوە، هاووڵاتیانی ئازیز، پێشمەرگە دلێرەکان، ئەندام و لایەنگران و جەماوەری پارتی حزب و هێزە نیشتمانپەروەرەکان.

سەرکەوتنی هەموو راستی و شەرعییەت بەسەر دەسەڵاتی دکتاتۆریەت و تیرۆر و فیتنەگێڕاندا، پیرۆز بێت و پێرۆزبایی گەرم بەبۆنەی هاتنەوەی بیرەوەریی 35 ساڵەی شۆڕشی مەزنی ئەیلوول.

هەورا پیرۆزبایی گەرم بۆ کەسوکاری شەهیدانی نەمر و گشت قوربانییەکانی شەڕی شوومی ناوخۆ کە... لە ئایاری 1994 دا، بە ناهەق و بەبێ (مبرر) هەڵیگیرساند، کە تەنیا تەفسیرێکی ململانی لە پێناوی دەسەڵاتی سیاسی بوو، ئەویش دەتوانرا لە ڕێگەی شەرعیەت و هەڵبژاردن و ڕێگەی چارەی سیاسییەوە ببڕێتەوە.

بەڵام... ڕێگەی شەڕ و ستەم و دکتاتۆریەتیان گرتەبەر و، لە ئەنجامدا بەخۆیان تیاچوون و خواست و ئیرادەی میللەت و شەرعییەت و خەبات و رەنجی پارتی سەرکەوت و ریزی گەل لە فیتنەی تێکدەرانی ریزی نیشتمانی خاوێن کرایەوە.

ئەم سەرکەوتنە لوتفی خوای مەزنە، رەحمەتی ئیلاهیە کە بەر کورد و کوردستان کەوتووە و ئەنجامی هیمەتی پێشمەرگەی ئازا و، تێکوشان و خۆڕاگریی لایەنگران و جەماوەری پارتییە. ئەم سەرکەوتنە حەقانیەت و عەدالەتی هەڵوێستی پارتیی سەلماند، کە خوا شایەدە، لە ماوەی نزیکەی دوو ساڵ و نیوی کێشەکە، هەمیشە لە هەڵوێستی دیفاعی و پارستنی مانەوەی خۆی و ماف و دەسکەوتەکانی گەل بووە، لە کاتێکدا کە تاقمی... هەر لە شەڕنانەوە و پیلانگێڕان و زەبروزەنگ و قووڵ کردنەوەی برینی ناوخۆی کوردەواری بووە.

---

(1) گۆڤاری گولان، ژ(86)، 13/9/ 1996.

دەبێ قەدری ئەم سەرکەوتنە بزانین کە لوتفی پەروەردگار و مەرحەمەتی ئەوە. خوای مەزن پشتیوانمان بوو لە خۆڕاگری و لە سەرکەوتندا، چونکە لە سەر هەموو راستی و شەرعیەت بووین.

بەڵام ئەگەر ئێمەش بکەوینە هەڵەکانی... و رەفتاری زۆرداری و نادروستەوە ئەوە خوای گەورە لە ئێمەش قبووڵ ناکات.

جا بۆ ئەوەی تووشی ئەو ئەنجامە نەبین کە تووشی یەکێتی و سەرانی بووە، دەبێ هەموو وزە و توانایەکمان بخەینە کار تا زوڵم و ناعەدالەتی و بێدادی نەمێنێ.

زوڵم و زۆر لە ئەنجامدا هەر نامێنێ.

مانەوە و سەرکەوتن بۆ راستی و عەدالەت و پەیڕەوکردنی مافی مرۆڤ و ئازادی و دیموکراسی و شەرعیەتە.

خوشك و برایانی خۆشەویست:

ئەمڕۆ (11)ی ئەیلوولە، یادی پڕ شانازیی 35 ساڵەی شۆڕشی نیشتمانیی مەزنی هاوچاخی کوردە.

شۆڕشی ئەیلول بە سەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کوردستان و سەرۆکی نەمر بارزانی گرنگترین شۆڕشی ئەم سەدەیەی کورد بوو، کە کورد و مەسەلەکەی بە دونیا ناساند و هۆشیاری لە نێو نەتەوەی کورددا بڵاوکردەوە و چەندین دەستکەوتی مەزنی دیکەی بۆ کورد هێنا.

بەبۆنەی ئەم یادە پیرۆزەوە، یادی 35 ساڵەی شۆڕشی ئەیلوول، سڵاو دەنێرم بۆ گشت ئەو پێشمەرگە و ئەندام و لایەنگرانەی کە لە سەرەتای شۆڕشەوە لە ساڵی 1961 دا بەشداری بوون و رەنجیان دا و، فیداکارییان نواند. سڵاو بۆ یادی شەهیدانی نەمری ئەیلوول، بۆ یادی بارزانیی نەمر، بۆ یادی هەموو ئەو رۆڵە وەفادارانەی کە بوونە قوربانیی سەرکەوتنی گەلەکەیان.

35 ساڵەی شۆڕشی مەزنی ئەیلوول پاش چەند هەفتەیەك لە یۆبیلی زێرینی پارتی دێتەوە، کە بە شانازی و فراوانی لە لایەن ئەندام و لایەنگرانی پارتی و جەماوەری میللەت و دۆستانیەوە کرایەوە.

50 ساڵەی لە دایك بوونی پارتی رۆژێکی میللی و نەتەوەیی مەزن بوو، رۆژێکی گەش بوو لە مێژووی کورد و کوردستان، رەسەنایەتیی پارتی و رێبازی بارزانیی سەلماند، کە لە دڵی گەل و نیشتماندا ریشەی پتەوی داکوتاوە و بە رەشەبای دوژمنان و ناحەزان لەبن نایەت.

بیرەوەریی 35 ساڵەی شۆڕشی ئەیلوولی مەزن هەورا لە رۆژێکدا هاتەوە، کە یەکێك لە ئامانجە گەورەکانی بەجێ هێنا، ئەویش لە ناوبردنی هۆی سەرەکییی دووبەرەکی و شەڕی ناوخۆیە.

32 ساڵە شۆڕشی ئەیلوول و پارتی تووشی تاقمێکی خیانەتکار بووە، کە پیشەی دووبەرەکی نانەوە و هەڵگیرساندنی شەڕی ناوخۆبووە، دەیان کۆسپ و تەگەرەی خستۆتە رێگەی خەباتی رزگاریخوازی گەلەکەمان، دەیان هەزار رۆڵەی بەکوشت داوە، ئەمجارەش دەیویست دەستکەوتی مێژوویی راپەڕین کە پەرلمانە و فیدراڵییەتە، لە ناو ببات، ئەمڕۆ لە یادی 35 ساڵەی شۆڕشی ئەیلوولدا کوردستان لە شەڕ و فیتنەی ئەو تاقمە رزگاری بووە، ئەمڕۆ هەلومەرجی یەك بوون و یەکخستنەوەی بزووتنەوەی رزگاریخواز رەخساوە، چونکە بە تێچوونی تاقمی...و تێکشکانی سیاسەت و رێباز و هێزە عەسکەرییەکانی، هۆی سەرەکیی شەڕی ناوخۆ نەماوە. هەر بۆیەش ئەمڕۆ خەباتی کورد یەك دەگرێتەوە و دەسەڵاتی بڕیاردان دەبێت بەیەك و ئیدارەی هەرێمی کوردستان دەبێتە یەك دەست، کە ئومێدەوارین بە رێکوپێکی بەڕێوە بچێت.

ئەمڕۆ جاریکی تر، پارتی دیموکراتی کوردستان، وەکو حزبێکی نیشتمانیی گەورە و سەرەکیی کورد لە ساحەی خەباتدا خۆی دەنوێنێ، کە بەڵێن دەدا پابەندی ئازادی و دیموکراتی و فرەحزبی بێت و دەسکەوتەکانی راپەڕین و پەرلەمان بپارێزێت و وەك هەمیشە بێت لە سەر مافە رەواکانی گەلی کوردستان و تۆزقاڵێك موساوەمەی لە سەر نەکات.

پارتی، بە پەیڕەو لە رێبازی بارزانی، ئاڵاهەڵگری ئاوات و مافەڕەواکانی گەلی کوردستانە و، بە وزەیەکی بەرز و ئومێدێکی گەشەوە قۆناغێکی تازە لە مێژووی کورد و کوردستان دەکاتەوە و تێدەکۆشی بۆ چەسپاندنی یەکێتیی ریزی گەل و بزووتنەوەکەی.

لێرەدا سوپاسی بێ پایان بۆ لەشکری کوردستان، بۆ گشت پێشمەرگە و فەرماندەکانی لەشکر، بۆ کادیر و ئەندام و لایەنگرانی پارتی، بۆ جەماوەری دڵسوز و کۆڵنەدەری کورد، کە پیشتیوانی پارتی بوون لەم ململانێیە سەختەی کە سەرانی یەکێتی بەسەر پارتی و گەلدا سەپاندیان.

... ئەم شەڕەی بە ناهەق بەسەر گەلی کورددا سەپاند. هیچ (مبرر) ێکی نەبوو ئەو دەیویست بە شەڕو ئینقلابی عەسکەری تەواوی دەسەڵاتی هەرێم بگرێتە دەست.

ئێمە ساڵی 1992 لە ئەنجامی هەڵبژاردن تەنازولمان کرد هەر لەبەر ئەوەی شەڕ نەبێ، چونکە هەر لەو سەردەمەدا، یەکێتی خۆی بۆ شەڕ ئامادە کردبوو.

پاشان کە حکوومەتی هەرێم و ئیدارات دامەزرا، سەرۆکایەتی وەزیران و وەزارەتە گرنگەکان بەوان دارن، لە دامەزراندنی ئیدارات بەشێکی هەرە گرنگیان بەرکەوت.

بەڵام بە هیچ لەو ئەنجامانە رازی نەبوون، لە سەرەتای ئایاری 1994 ەوە ئینقلابە عەسکەرییەکەیان دەست پێ کرد، تا بە چەك و زۆرداری و شەڕ و کوشتن دەسەڵاتی تەواوی کوردستان زەوت بکەن.

باری کوردستانیان دووا خست و ژیانی خەڵکیان تووشی دژواری و سەختی کرد، دەیان هەزاران هاووڵاتییان ماڵوێران و بە کوشت دا، لە ئەنجامیشدا دەستی بێگانەیان راکێشایە ناو وڵات، تا ئەو ڕادەیە کە شەری 17/16ی ئاب پیلانێکی گەورەی خەتەرناکیان دەست پێ کرد و، بەپشتیوانی و هاوکاریی هێزی عەسکەری بێگانە جەولەی سێهەمی شەڕیان دژی شەرعیەت و پارتی و گەل و دەسکەوتەکانی هەڵگیرساند.

ئەم پیلانە تازەیان زۆر گەورەتر بوو لە جاران، هەڕەشەی تەواو بوو لە مان و نەمانی گەلی کورد و ئایندەی مەسەلەکەی خستە مەترسییەکی جیدییەوە. هەر بۆیەش پارتی دیموکراتی کوردستان ناچار بوو، بە هەر شێوەیەك بێ، ئەو پیلانە دژی کوردە پووچەڵ بکاتەوە، ئەوە بوو پارتیی تێدا سەرکەوت، نەبەس وجود و مانەوەی کوردی پاراست بەڵکو دەسکەوت و مافەکانیشی لە فەوتان رزگار کرد، بە تایبەتی پەرلەمان، کە لە رۆژانی دژواری موقاوەمەتدا پارتی توانای خۆی بەکارهێنا و هەلی کۆبوونەوەی پەرلەمانی رەخساند و لە 3ی ئەیلوولدا بڕیاری درێژ کردنەوەی ماوەی هەڵبژاردنی پەرلەمانی تا 4 ی حوزەیرانی ساڵی 1998 وەرگرت، بەڵام جەلال تەلەبانی رایگەیاندبوو و سوێندیشی خواردبوو کە ناهێڵێ ماوەی پەرلەمان درێژەی پێ بدرێت.

پارتی دیموکراتی کوردستان، بە درێژایی نزیکەی دوو ساڵ و نیو بە نادڵی و بە پێچەوانەی خواستی خۆی ناچار بوو شەڕ بکات، شەڕێك کە ناهەق تووشی بوو بوو.

ئەو شەڕە شەڕی ئیمان و بێ ئیمانی، شەڕی نیشتمانپەروەری و خیانەت بە نیشتمان، شەڕی ئەخلاق و بێ ئەخلاقی و شەڕی کوردایەتی و جاشایەتی بوو.

لە ئەنجامێشدا، بە لوتفی خوای مەزن، هەق و عەدالەت سەرکەوت.

پارتی سەرکەوت. ڕێبازی بارزانی نەمر سەرکەوت، پێشمەرگەی پارتی و بارزانی، پێشمەرگەی لەشکەری کوردستان سەرکەوت. میللەت و مەسەلەکەی سەرکەوت.

ئەوە سەرکەوتنی ئاوات و بەرژەوەندی و ئایندەی میللەت و مەسەلە ڕەواکەیەتی.

جێگەی شانازیە، کە پیشتیوانی میللەت و لایەنگریی ڕۆڵە دڵسۆزەکانی، هێزی مەعنەوی و مادیی ئەم سەرکەوتنەیە. بڕوا و متمانەی میللەت بە پارتی بەڵگەی زیندووی ڕاستی و دروستیی ڕێبازی پارتییە.

لەم نەبەردەدا میللەتی هۆشیاری کوردستان جارێکی تر ئیسپاتی ئەو حەقیقەتەی کردەوە، کە مللەت قەت بە هەڵەدا ناچێ لە ئاستی ناساندن و ناسینەوە و دەسنیشانی بەرەی نیشتمانیی دڵسۆزی ڕۆڵەکانی لەلایەك و بەرەی خیانەتکار و جینایەتکاران لە لایەکی دیکەوە.

... وای دەزانی، بەسیاسەتی تیرۆر و تۆقاندن، دڵی میللەتی بۆ لای خۆی ڕاکێشاوە. بەڵام وەختێك ڕۆژی کەوتنی ئەو هات هیچ کەرتێکی گەل بە دەنگیەوە نەچوو، تەنیا مایەوە و، بە بەرچاوی خەڵکەوە لەبەر هێرشی مەردانەی پێشمەرگەی پارتی هەڵدەهات. لە هیچ جێگەیەك میللەت بە هانایەوە نەچوو. نە لە هەولێر، نە لە کۆیە و ڕانیە، نەش لە سلێمانی، جەماوەری گەل بە هیچ شێوەیەك پشتیوانی خۆی لە... و تاقمەکەی پیشان نەدا، تەنانەت هەستی بەزەیی و ئەفسووسیشی بەهەرەسهێنان و کەوتنیان دەرنەبڕی. دەرکەوت کە لە مێژە لە میللەت دابڕاون و لە نیشتمان پچڕاون.

... وای پیشان دەدا کە شاری سلێمانی پایگای پتەوی ئەوە. هەر چەندە بە زۆر دەسەڵاتی خۆی بە زەبر و زەنگ بە سەر سلێمانیدا داسەپاند بوو، بەڵام ئێمە دەمانزانی کە هاوولاتییانی ئازیزی سلێمانی ئازادیخواز و هەقپەروەر و سەر بەرزن، لە گەڵ ڕەفتاری ستەمکارانە و فاشستییانەدا نین، دەمانزانی کە شاری سلێمانی، شاری شێخ مەحموودی نەمر، شاری ئازادی و ئاشتی و برایەتییە، لایەنگری هەمیشەیی ڕێبازی میللی و نەتەوەیی خاوێن و نەگۆڕە، هەر بۆیەش دڵنیا بووین کە خەڵکی شەرەفمەندی سلێمانی پشتیوانی ڕێبازی بارزانی نەمر و هەڵوێستی ئاشتیخوازانەی پارتی دیموکراتی کوردستانن، هەر ئەوانیش بوون کە بەهەستی نەتەوەیی بەرز و هەڵوێستی نیشتمانیی بێ گەردەوە، لە پاییزی ساڵی 1993 دا ئەو پێشوازییە میللییە فراوانەیان لە تەرمی پیرۆزی بارزانی نەمرو ئیدریس بارزانیی جاویدان کرد.

ئێمە دەمانزانی و بڕوای پتەومان بوو بەوەی کە شاری سلێمانی هەر لە ساڵی 1946 و ساڵەکانی شۆڕشی مەزنی ئەیلوولەوە، مەڵبەند و پایگای پارتی دیموکراتی کوردستانە.

ئەمڕۆ خەڵکی سەربەرزی سلێمانی ئەو حەقیقەتەیان سەلماند و هەر بە خۆیان... و تاقمەکەیان لە شار دەرپەڕاند، بەوەش سلێمانی لاپەڕەیەکی گەشی دیکەی خستە سەر مێژووی پڕ شانازیی بزووتنەوەی ڕزگاریزی کورد و شان بەشانی خەڵکی هەولێر و کۆیە و ڕانیە و دوکان و شارەکانی دیکە خۆیان لە ڕەفتار و دەسەڵاتی... و تاقمەکەی ڕزگار کرد.

هەرێمی کوردستانی عێراق ئەمڕۆ بۆتە بە یەکپارچە، بۆتە بە یەك دڵ و یەك دەست و یەك دەسەڵاتی نیشتمانی بۆ بەڕێوەبردنی کاروباری خۆی.

بەم بۆنەیەوە لە لێپرسراوان و کادیر و ئەندام و دۆستانی پارتی و پێشمەرگە و فەرماندەکانی لەشکەری کوردستان و بەڕێوەبەرانی ئیداریی هەرێم و دەزگاکانی دەخوازم دڵسوزانە کار بکەن، لە خزمەتی هاووڵاتییانا بن، ئەرکی نیشتمانی و کۆمەڵایەتیی خۆیان ئەنجام بدەن، رووی راستەقینەی پارتی و جەوهەری ئینسانی و نیشتمانیی رێبازی بارزانی نەمر نیشان بدەن، کە رێبازی دادپەروەری و رێزنان لە ماف و کەرامەتی هاووڵاتییانە.

ئەرکی لێپرسراو و لایەنگر و فەرماندە و ئیدارییەکانی پارتی ئەوەیە کە ئیسپاتی بکەن کە دەسەڵاتی پارتی دەسەڵاتی گەلە و بۆ خزمەتی گەلە و بیسەلمێنن کە لە ژێر سایەی دەسەڵاتی پارتیدا ئاسایش و ئازادی و ماف و شەرەفی خەڵکی پارێزراوە و، هاووڵاتییان بە دڵنیاییەوە بڕوا و متمانەی خۆیان بە پارتی بدەن.

پاراستنی ژیان و ماف و کەرامەتی هاووڵاتییان بەرزترین ئاوات و ئامانجی تێکۆشانی پارتی بێت. هەوڵ بدەین ژیانێکی بەختەوەر بۆ گەلەکەمان دابین بکەین.

بە هیچ شێوەیەك و لە هیچ ئاستێك و هیچ کەسێك رەفتاری پێچەوانەی ئەو ئامانجانە قبووڵ ناکرێت. دەبێ هەر کاربەدەست و هەر کادیر و لێپرسراوێکی پارتی لە هەر پلەیەکدا بێت، ئەگەر رەفتارێکی ناڕەوا و نایاسایی و ناگونجاوی بەرامبەر هاووڵاتیان کرد، یەکسەر سزا بدرێت، بە لابردنی یا هەر (اجراءات) ێکی دیکە.

هەروا لێپرساو و ئەندامانی پارتی و فەرماندەکانی لەشکر و ئیدارەکان داوا دەکەم، لە گەڵ لایەنگرانی یەکێتی بە گیانی لێبوردن و (تسامح) و کوردەواری و رەوشتی بەرزەوە رەفتار بکرێت و وەکو رەفتاری سەرانی یەکێتی بەرامبەر بە لایەنگرانی پارتی نەبێت.

دەخوازم لە دامو دەزگاکانی پارتی بە گیانی تۆڵە و رق و کینە بەرامبەر بە لایەنگرانی یەکێتی رەفتار نەکەن، بەڵکو پەیڕەوی رێبازی بارزانیی نەمر بن، کە لەسەر بناغەی لێبوردن و سنگ فراوانی و (تسامح) و یەکخستنی ریزی گەل و پارستنی گیان وماڵی کوردە.

گەل، ئەمڕۆ پێویستی بە یەکبوونی ریزەکانی هەیە، باشترین شێوەی یەکخستنی گەل رێزنان لە ماف و ئازادییە سیاسیەکانیەتی.

پارتی حورمەتی ئازادی و سەربەستیی چالاکی سیاسیی حزب و هێز و کۆمەڵە پیشەیی و کۆمەڵایەتییەکان دەگرێت، تەنانەت بەرامبەر بە یەکێتی نیشتمانی کوردستان، ئەگەر کەسانێك لە سەران و بەڕێوەبەرانی هەبن، دان بە واقعی تازەدا بنێن، ئەوە ماوەی تەواویان پێ دەدرێ بۆ دەسپێکردنەوەی چالاکیی سیاسیی یەکێتی لە چوار چێوەی شەرعیەت لە سەر بناغەی یاساکانی پەرلەمان.

پارتی زامنی ئازادی سیاسی و فرە حزبی (تعددیەت) و جێ بەجێ کردنی یاساکانی پەرلەمانە کە چاکترین بناغەن بۆ داڕشتنەوەی دەسەڵاتی سیاسی و ئیداریی هەرێم، ئێمە یاسا و بڕیارەکانی پەرلەمان، لە سەرووی هەمووی فیدرالیەت و خودی پەرلەمان، بە گشت توانایەك دەپارێزین.

کاروباری ئیداریش رێك دەخەینەوە کار دەبێت بە کاردان بدرێت و دەزگاکان لە سەر بناغەی زانست و شارەزایی و پسپۆڕی دابمەزرێنەوە.

دەسەڵات دەبێت لە خزمەتی گەلدا بێت، بۆ پێشکەوتن و کامەرانی بۆ چەسپاندنی ئاسایش و ئاشتی و ئارامی و چاککردنەوەی باری ژیان و گوزەرانی خەڵك.

بە کورتی ئێمە وەزعی هەرێم بەرەو هەڵبژاردنێکی ئازاد دەبەین، قاعیدەی حوکمڕانی فراوانتر دەکەینەوە، حزب و هێزی سیاسی و کۆڕ و کۆمەڵەی کوردەواری لە حوکمدا بەشدار دەکەین، ئەمن و ئاسایشی هەرێم دابین ئەکەین، ڕێز لە فرەحزبی و ئازادی سیاسی هەموو لایەکی نیشتمانپەروەر دەگرین، بە گشتی دەبێت یاسا دەسەڵاتداری ئەساسی بێت و میلیشیاکان و بەرەڵڵایی و دەسدرێژی نەمێنێ، تەنیا یەك لەشکر دەبێت کە لەشکری کوردستانە. بە هەموو ڕێکخراوێکی ئینسانیی نێو دەوڵەتی و کارمەندانیان رادەگەیەنین کە لە کار و هاتوچۆدا لە سەرانسەری هەرێمی کوردستانا ئازادن و ژیانیان پارێزراوە و جێگەی حورمەت و ڕێزی پارتی و حکومەتی هەرێم دەمێنن و هاوکاری و پشتیوانییان لێ دەکەین بۆ ئەنجامدانی ئەرکە مرۆڤایەتییەکانیان. هەوڵیش دەدەین پەیوەندی هەرێم بە وڵاتانی دراوسێوە تەبیعی و ئارام بێت لە سەر بناغەی وێزنان لەیەکتر و کەس دەست نەخاتە کاروباری ناوخۆی ئەویتر بەڵام پەیوەندیی ئیقلیمیمان لە سەر حیسابی مافی گەلی کورد لە گەڵ هیچ لایەك نابێت.

بەم بۆنەیەوە وە بیری دەخەینەوە کە هەوڵمان داوە و هەوڵ دەدەین، بە هاوکاری کۆڕ و کۆمەڵەی نێو نەتەوەیی، تا زوورترین کات بڕیاری 986ی مەجلیسی ئەمن جێ بەجێ بکرێت، بە فرۆشتنی مقدارێکی نەوتی عێراق بۆ دابین کردنی ئازووقە و دەرمان و پێداویستیی دیکەی هاووڵاتییان.

هاووڵاتییانی گشت شارەکانی کوردستان دڵنیا دەکەین کە پابەندی ماف و ئایندەیان دەبین، تۆزقاڵێك لە مافی ڕەوای نەتەوەیی گەلەکەمان لا نادەین، ئێمە سەربەخۆیی بڕیاری خۆمان کە لە بەرژەوەندی میللەتی کوردە، دەپارێزین. بە پێچەوانەی موزایەداتی...، ئێمە بەهەمان ئەندازە گرنگی و بایەخ بە ژیان و ئایندەی خەڵکی هەولێر و سلێمانی دەدەین، بەهەمان ئەندازە و رادەش گرنگی و بایەخ بە ژیان و ئایندەی خەڵکی کەرکوك و دهۆك و شار و شارۆچکەکانی دیکە دەدەین، بەلای ئێمەوە مافی کورد یەکپارچەیە و جیا ناکرێتەوە، مەسەلەی کورد یەکە و جیا ناکرێتەوە، ئەوە سیاسەتی چەواشەی... بوو کە دووبەرەکی و جیاوازیی دەخستەوە و ناوچەگەرێتی و فیتنەی ڕەشی بڵاو دەکردەوە و هەوڵی دەدا ڕێبازی پارتی و بارزانی بە چەواشەیی نیشان بدات و لایەنگرانی خۆی گومڕا دەکرد.

پارتی دیموکراتی کوردستان واقیعبینانە بۆ مەسەلەکان دەڕوات و بڕوای بە گومڕایی و چەواشەکاری نییە، بەڵکو پێویستی بەمجۆرە دیماگۆگییەتە نییە، چونکە ڕێباز و ئامانجەکانی روون و ئاشکران.

پارتی تا بۆی بلوێ، ناهێڵێ میللەتی کوردستان جارێکی دیکە تووشی کارەسات و ئاوارەی و ماڵوێرانی بێت، لە هەمان کاتیشدا پابەندی مافە ڕەوکانی گەل دەمێنیت.

ئیتر سوپاسی بێ پایان بۆ لوتفی پەروەردگار.

شوكر بۆ ڕەحمەتی خوای مەزن و سوپاس بۆ هەڵوویستی نیشتمانیی بەرزی میللەت و فیداکاری و هەڵمەتی پێشمەرگە و خۆڕاگریی گشت هەڤاڵان، لە خوای گەورە دەپاڕێینەوە جارێکی تر گەل و نیشتمان تووشی دەرد و بەڵای دووبەرەکی و شەڕی ناوخۆ نەبێت. هەر شادو سەرکەوتوو بن.

23-(گوتارا ژمارە 23) [1]

لە سەدەی داهاتوودا لە هەموو شتێك دەچینە ریزی گەلانەوە :

بە ناوی خوای مەزن و دلۆڤان

خوشك و برایانی خۆشەویست

خەڵکی نیشتمانپەروەری کوردستان

ئەمڕۆ دوا ڕۆژی سەدەی بیستەم بەجێ دەهێڵێن و، بەیانی پێ دەخەینە ناو سەدەیەکی تازەوە، لەم بۆنە مێژووییەدا مایەی خۆشحاڵیمە، کە دەرفەتم هەیە پیرۆزبایی لە تیکڕای خەڵکی کوردستان بە کورد و کەمە نەتەوایەتییەکان و، هەروەها تەواوی مرۆڤایەتی بکەم و، هیوا بخوازم، کە سەدەی نوێ سەدەی دیموکراتی و ئاشتی و مافی مرۆڤ و، ئازادیی گەلانی بن دەست بێ و، ئەو جەور و ستەمەی لە سەدەی بیستەمدا لە مرۆڤایەتی کرا و، ئەو شەڕ و ماڵوێرانییەی بەسەری هات جارێکی دی دووبارە نەبێتەوە و، هەموو گەلانی دنیا لە داهاتوودا بە ئاشتی و، تەبابی و، سەرفرازی بژین.

میللەتی کورد خۆشحاڵە، کەوا ئەمڕۆ دنیا گەیشتۆتە ڕۆژگارێك ئیتر گەلان لە نێو ناچن و، مرۆڤایەتی و کۆمەڵگای نێو دەوڵەتی گەیشتنە ئەو بڕوایەی، کە چارە نییە پێویستە مافی (تدخل)ی مرۆڤایەتی هەبێت، لە کاتێکدا میللەتێك هەڕەشەی لە ناوبردنی لێ دەکرێت و، کوردیش ڕۆژی خۆی گەیاندووەتە ئێستا و لە سەر ئاخی خۆی و بە زمان و کەلتووری خۆیەوە ماوەتەوە، گەلی کورد سەرەڕای ئەو زوڵم و ستەمەی بە درێژایی چەندان سەدە لێی کرا هەر بە خۆراگری مایەوە و، لە ناو نەچوو، ئەگەر یەکێك سەیری دواوە بکات و لاپەڕەکانی مێژوو هەڵبداتەوە بۆی دەردەکەوێ، کە نرخ و باجی ئەم مانەوەیە بۆ چەند گەورە بوو، چ قوربانییەکمان لەم پێناوەدا داوە. ئەگەر تەنیا باسی کارەساتەکانی سەدەی بیستەم و خەباتی قوربانییەکانی کورد لەسەرەتای ئەم سەدەیەوە بکەین، کاتێکی زۆرمان دەوێ. هەر لەسەرەتای ئەم سەدەیەدا زوڵمێکی مێژوویی گەورە لە نەتەوەکەمان کرا و، شۆڕش و ڕاپەڕینەکانمان یەك لە دوای یەك سەرکوت کران و سەردارەکانی میللەتی کورد چوونە بەر پەتی هەڵواسین و لە داردران، وەکو شێخ عەبدولسلامی بارزان و شێخ پیران و قازی محەمەد.

لە پەیمانی لۆزانی ساڵی (1923) و، ڕێککەوتنی شوومی جەزایری ساڵی (1975) پیلانی نێو دەوڵەتی گەورەمان لێ کران، چەکی کیمیایی و ئەنفال و شوێن بزرکردنی بە کۆمەڵ و، هەڵواسینی بە کۆمەڵ و، سووتاندنی خاك و قەدەغەکردنی زمان و کلتوور، زۆر بە فراوانی بەرامبەری کورد بەکار هاتن و، هێشتاش لە گەلێك شوێنی

---

(1) گۆڤاری گولان، ژ(260)، یەك شەممە 2000/1/6.

ولأتەکەماندا دەرگای بچووکترین مافی نەتەوەیی بۆ کورد پێوە دراوە، بەلأم وێڕای ئەمانەش کورد هەر بە زیندوویی مایەوە و ڕۆژ بە ڕۆژ زیاتر بەخاکی خۆیەوە نووساو لێی جیانەبووەوە.

شۆڕش و ڕاپەرینەکانمان لە بیست و سییەکاندا بە سەرۆکایەتی شێخ مەحمودی حەفید و شێخ ئەحمەدی بارزان هەر درێژەیان کێشا، لە سەرەتای سالأنی چلەوە تا دەگاتە ناوەڕاستی حەفتەکان، شۆڕشی نوێی کوردستان بە سەرۆکایەتی بارزانی گەیشتە ئەو پەڕی بەرزی و پێشکەوتن.

شۆڕشی مەزنی ئەیلوول بە ڕێبەرایەتی بارزانی و پارتی دیموکراتی کوردستان، ڕاپەڕینی کوردی لە ناوچەییەوە گۆڕی بۆ سەرتاسەری و بیری نەتەوایەتی بردە سەرەوەی بیری خێلأیەتی. شۆڕشی ئەیلوول وای کرد، کە کورد ئیتر متمانەی بە خۆی و پاشەڕۆژ بەهێز بێ و دڵنیابێ لەوەی، کە دەتوانێ بە چەکێکی سادە و بە هەژاریشەوە بەرەو ڕووی سوپای گەورە ببێتەوە، چونکە خاوەنی دۆز و داوایەکی ڕەوایە و، خاوەنی سەرکردایەتییەکی بەرچاو و ڕوونە و هەر دەبێ سەرکەوێ. ئەگەر بە وردی بیری لێ بکەینەوە بۆمان دەردەکەوێ، شۆڕشی ئەیلوول یەکێك بوو لە شۆڕشە گەورەکانی جیهان، یەکێك لە شانازی و ناسنامەکانی کورد لەم سەدەیەدا، کە بەجێیێ دەهێڵین، شۆڕشی مەزنی ئەیلوولە.

میللەتی کورد لەم شۆڕشەدا و لە سایەی ڕێبەرایەتی پارتی دیموکراتی کوردستان و بە سەرۆکایەتی بارزانی بە دنیای ناساند و، کێشەکەی چووە ناو کێشە گرنگەکانی ڕۆژهەلأتی ناوەڕاست. ئێمە لە کوردستانی عێراق لە ئاداری (1975) گەورەترین زوڵمی مێژووییمان لێ کرا و بە پیلانێکی گەورەی نێودەوڵەتی شۆڕشەکەمان دووچاری نسکۆیەکی گەورە کرا و، ئێمەش لە مەسئولیەتی خۆمان ڕامان نەکرد و ڕاناکەین، لە سالأنی هەشتاشدا چەندان هێرش و هەلمەت بۆ سڕینەوەی کورد بەکار هاتن و، ولأتەکەمان مالۆێران کرا و، بە هەزاران گوند و دەیان شار و شارۆچکە لە گەڵ زەوی دا تەخت کران، شوێن بزرکردن و ئەنفال کردنی دەیان هەزار هاوولأتی گوندنشینی کورد لە سالأنی (1983 , 1988 , 1987) و، لێدانی هەڵەبجە بە چەکی کیمیایی لوتکەی قوربانییەکانمانن، بەلأم لە دواجاردا بەشێك لە نرخی ئەم قوربانی دا نەمان بەدەست هێنا و، ئێستا خۆمان لەم بەشەی کوردستاندا دەسەلأتداری خۆمانین.

مایەی شانازییە بۆمان، کە شۆڕشەکەمان لە سەدەی بیستەمدا لە ڕاپەڕینی شێخ عەبدولسلامی بارزانەوە تا ئەمڕۆ نزیکەی یەك سەدەی تەواو خەباتی بەر پەتی سێدارە و خوێن بەخت کردن بووە، بەلأم لەبەر ئەوەی خاوەنی دۆز و ئامانجێکی ڕەوا بووین بە پاکی هێناومانە و، یەك ڕۆژیش پەنامان بۆ کاری تیرۆریستی و شێوەکانی نامەشروع نەبردووە و، زوڵمان لە خەڵکی بێ خەتا نەکردووە، هەر چەندە گەورەترین زوڵم لە خەڵکی بێ گوناهی میللەتەکەشمان کرابێ، ئەوەی ئەمڕۆش لە سایەیدا دەژین بەرهەمی ئەو پرنسیپە بێ گەردەیە و، هەر دەبێ بەم شێوەیەش بمێنین و بە شانازی و ڕوو سپییەتییەوە ڕوو لە سەدەی بیست و یەك بکەین.

خوشك و برایانی خۆشەویست:

کوردستانی عێراق ئەمڕۆ ئازادە و لە چوارچێوەی ئیدارەی خۆماڵی بە ئازادی و سەرفرازی دەژین. وەك دەبینن ئێمە لە نیمچە سەربەخۆییەکدا دەژین، بەلأم لە هەموو کاتێکیش زیاتر بڕوامان بە گفتوگۆ و چارەسەری کێشەکەمان بە شێوەی ئاشتیخوازی و عێراقی یەکگرتووی دیموکراتی هەیە و، هەرگیز پەنا بۆ مجازفە و کاری

سەرپیێ نابەین و، لەبەر ئەوەی بەرپرسیاریەتی میللەتێك و مێژوویەکمان لە ئەستۆدایە، ئێمە بەهۆی ناسیکی ئەو بەرپرسیاریەتییەی، کە هەمانە ناچارین حیساب بۆ هەموو هەنگاوێك بکەین، ئەمەش بەرهەمی تاقی کردنەوە و کلتوری یەك سەدەی ئێمە لە بزاڤی ڕزگاریخوازی کوردستاندا، تاقی کراوەتەوە کە زۆر جار هەڵەی بچووك، زیانی گەورەی دەبێ. ڕاستە ئاوات و خواستەکانمان زۆرن و ئێمەش وەك تەواوی گەلانی دنیا هەموو مافێکمان هەیە، بەڵام دەبێ لە بیرمان بێ زۆر جار لە نێوان ڤیان و ژیاندا دیوارێکی بەرز هەیە، دەبێ مرۆڤ پێ بەقەدەر بەڕی خۆی ڕاکێشی. پاراستنی ئەم دەستکەوتەی، کە ئەمڕۆ لە کوردستانی عێراقدا بەدی هاتووە لە ئەستۆی هەموو کوردێکە بەبێ جیاوازی، هەر کوردێك لە هەر شوێنێکی کوردستان، یان لە دەرەوەی کوردستان بێ دەتوانێ بەشداری لە پاراستنی ئەم شانازییە بکات و، بەگوێرەی توانای خۆی هەوڵی بەرەو پێش بردنی بدات و، بەهی خۆی بزانێ. بە ڕاستیش ئەم دەسکەوت و تاقی کردنەوەیە هی هەموو کوردێکە. هەر کەسێك و لایەنێکیش دەست درێژیی بکاتە سەر ئەم دەسکەوتە یان بیەوێ تێکی بدات، یا لەکەداری بکات، ئەوا دەست درێژی کردۆتە سەر هەموو میللەتی کورد. ئێمە ئامادەین لە پێناوی پاراستنی بەرهەمی خوێنی شەهیدان و، ماندووبوونی دەیان ساڵەی میللەتەکەمان و تێکۆشانی بارزانیی نەمر، هەموو شتێك بەخت کەین، بۆ ئەوەی ئەم سەرفرازییە بمێنی و جارێکی تر ماڵی کورد نەشێوێ و، میحوەری بنەڕەتی خەباتی ئەمڕۆمان پارستنی ئەم دەسکەوتە نەتەوەییەیە، پاراستنی تاقی کردنەوەی فیدرالیزم و پەرلەمان و حکومەتی هەرێمی کوردستانە، هەروەها بەرەو پێش بردن و، چەسپاندنی دەسکەوتەکانە ئەویش لەسەر ئەم بناغانە دەبێت:

یەکەم : پاراستنی تاقیکردنەوەکەمان لە شەڕ و دەست تێوەردانی ناحەزان، ئەم تاقیکردنەوەیەی، کە ئەمڕۆ هەیە و، لە کوردستانی عێراق بەڕێوە دەچێ، شەرعیەتی خۆی لە خوێنی هەزارەها شەهید و، ڕەنج و ماندووبوون و فرمێسك ڕشتن وەرگرتووە، شەرعیەتی خۆی لە دەنگدانێکی سەرتاسەریی خەڵك وەرگرتووە و، هەر کەسێ ڕێز لەم ویست و ستەمان نەگرێ و پێشێلی بکات، دەکەوێتە بەردەم مەسئولیەتێکی مێژووییەوە.

دووەم : بەرەو پێش بردنی پرۆسەی ئاشتیی ناوەخۆ بەهەنگاوی باش، تا بە تەواوی لە ڕێگەی جێبەجێ کردنی تەواوی بەندەکانی ڕێککەوتننامەی واشنتۆنەوە خواست و ویستی میللەتەکەمان سەر دەکەوێ. هیوادارین ئاشتی باڵ بکێشێ بەسەر تەواوی هەرێمی کوردستان و، جارێکی تر شەڕ و ئاژاوەی ناوخۆ یەکەمان نەگرێتەوە، ئەوەی گومانی تێدانییە ئەوەیە، ئەگەر لە ساڵانی ڕابردوو شەڕی ناوخۆ و گێچەڵ و دەست درێژییەکانی پەکەکە نەبووایە، دەمانتوانی هەنگاوی باشتر بنێین و تاقیکردنەوەکەمان باشتر بچەسپێنین و، حکومەتی هەرێمی کوردستان زۆر کاری باشتر ئەنجام بدات.

سێیەم : پاراستنی سیستەمی دیموکراتی و فرە حزبی و پەرلەمانی لە کوردستان عێراقدا و، بەشدارکردنی زۆرترین خەڵکی کوردستان لە بەڕێوەبردندا، هەڵبەتە ئەمەش لە ڕێگەی ئازادیی ڕادەربڕین و ڕۆژنامەوانیی سەربەخۆ و، کاری ئازادانەی ئەحزاب و سەندیکاکان و، ئازادیی ئابووری و بازرگانی دێتە دی، هەروەها ئێمە ئامادەین و سووریشین لەسەر ئەوەی، کە هەڵبژاردنی گشتی لە زووترین کاتدا بکرێتەوە و، پەرلمانێکی نوێ بێتەکایەوە، هەڵبژاردن چاکترین چارەسەرە بۆ کێشەی ناوخۆمان، لە بارەی پێکەوە ژیانی ئاشتی لەگەڵ

دراوسێیان و، پارستنی مافی سیاسی و کلتووری کەمە نەتەوەکانی ناو کوردستانیشەوە دەڵێین : ئێمە وەکو میللەتی کورد، سالأنی سالْ چەوساوەی دەستی زولْم و ستەم بووین، غەدری ڕۆژگارمان چەشتووە، بۆیە بڕوای تەواومان بەهاوژیانی ئاشتییانە هەیە لەگەڵ کەلانی دراوسێ، بە تایبەتی عەرەبی برامان لە عێراقدا. هەروەها ئێمە ڕێز لە مافی کەمە نەتەوەکانی ناو کوردستان دەگرین و بڕوامان بە مافی تەواوی تورکمان و ئاشووری و کلدان هەیە و، هەرگیز ڕۆژێ لە ڕۆژان ڕێگە نادەین بچووکترین مافیان بخورێ. من خۆم وەکو شەخسیش، خۆم بە پارێزەری مافی ئەوان دەزانم و، کەس لەدەرەوە ناتوانێ لە ئێمە دڵسۆزتربێ بۆ هاووڵاتیانی کوردستان، بەڵام هەموو مافێکیش لە چوارچێوەی یاسادا دەبێ و دەبێ هەموو لایەك هەوڵ بدەین یاسا سەروەر بێ و لەسەرووی هەموانەوە بێت و، هەموومان پابەندی یاسابین، بەمەش ئێمە دەتوانین مافی هەموو کەسێ لە کوردستان بپارێزین، نە کەس زۆرداربێ و، نەکەس زۆر لێکراو، نەکەسیش لە سنووری خۆی تێپەڕێنێ.

چوارەم: ئاوەدانکردنەوە و بووژاندنەوەی هەرێمی کوردستانی عێراق و خۆش کردنی ژیانی خەڵکەکەی. ئەمەش لە ڕێگەی پیشتیوانی و هاوکاریکردنی کابینەی چوارەمی حکوومەتی کوردستان و، ئەو ئەرکانەوە دێتە دی، کە بەر لە چەند ڕۆژێ لەگەڵ دەست بەکاربوونی خۆی ڕایگەیاند. هەڵبەتە بەدیهاتن و جێبەجێ بوونی ئەم ئەرکانە بەدەست لەناو دەستی تەواوی خەڵکی کوردستان و، لایەنە سیاسییەکان و پشتیوانییان لەم پرۆسەیە دەبێ.

پێنجەم: بەرپاکردنی باشترین پەیوەندییە ئیقلیمی و نێو دەوڵەتی و ئاژانسەکانی (**UN**) بۆ بەردەوامی ئەزموونی دیموکراتی بە پیێ بەرژەوەندیی گەلی کوردستان و، گەلانی ناوچەکە و، پەیوەندیی باشی جیران خۆشی و دەست تێوەرنەدان لە کاروباری ناوخۆی یەکتری، پێویستە هەمیشە لە بیرمان بێ، کەوا پاراستن و بەرەو پێش بردن و چەسپاندنی ئەم دەسکەوتەی ئەمڕۆ هەمانە، تەنیا ئەرکی پارتی دیموکراتی کوردستان نییە، ئەمە ئۆباڵ و بەرپرسیاریەتییەکە لە ئەستۆی هەموولایەك دایە و، ئەرکی هەموو کەسێکە بەشداری لە دروست کردنی ولأتی خۆی دا بکات.

هاوولأتیانی خۆشەویستی کوردستان:

هاوزمانانی ئازیز لە هەر کوێیەك هەن، لە کوردستان، یان لە دوورە ولأتی: جارێکی تریش جەژنە پیرۆزەی ساڵی تازە و سەدەی تازە و هەزارەی تازەتان لێ دەکەمەوە. هیوادارم هەنگاوەکانی میللەتی کورد بۆ نزیك بوونەوە لە دەرگەی ئازادی زۆریان نەمابێ و، دەبێ بزانین وردە وردە و، هەنگاو بە هەنگاو، هەموو ئامانجەکانمان دێنە دی و، ئێمە لە سەدەی داهاتوودا لە هەموو شتێك دەچینە ڕیزی گەلانەوە، بەلأم دەبێ

یەکگرتوو بین و، دەست لەناوی دەست خەبات بکەین، هیچ کارێ بە پەرش و بلاوی ناگاتە ئەنجام و سەرناکەوێ. دەبێ واقیع بینیش بین و بزانین ڕەوشی دەوروبەرمان چییە و، هەموو شتێك وەکو خۆی بخوێنینەوە.

منیش وەکو ئێوە، وەکو هەموو کوردێك حەز دەکەم و، خەباتیش دەکەم، کوردستان بە ئازادی و سەرفرازی و گەشاوەیی ببینم. هیوادارم دایکی ڕەشپۆش و ڕۆڵەی کوژراو زیاتر نەبن لەوەی کە هەمانە و، یەکجار زۆریشمان هەیە، هیوادارم خوێنی شەهیدانمان بگاتە بەرهەمی خۆی و ولاتەکەمان لەسەدەی تازەدا ئازاد ببێ و، یەك بگرێتەوە، ڕۆژانی بن دەستی و کۆیلەیی بڕۆن و چیتر نەگەڕێنەوە، هیوادارم کورد ئیتر ئاوارە نەبێ، چ لە ناو ولاتی خۆی، یان لە دەرەوە و لە هەندەران. هیوادارم زمانە شرینەکەمان یەك بگرێتەوە و ببینەوە بەخاوەنی یەك ناسنامە.

ئیتر خوای گەورە پشت و پەنامان بێت و، سلاو لە گیانی پاکی شەهیدانی کورد و کوردستان و، هەموو شەهیدانی ڕێگای ئازادی.

والسلام علیکم و رحمە اللە و برکاتە.

24-(گوتارا ژمارە 24) (1)

ئەم دەستکەوتەی ئەمڕۆی ئێمە لە سایەیدا خۆمان و ولاتی خۆمان بەڕێوەدەبەین شایانی ئەوپەڕی قوربانیدانە :

بەناوی خوای مەزن و دلۆڤان

بەڕێز جەنابی سەرۆك بارزانی

بەڕێزان سەرۆك و ئەندامانی پەرلەمانی کوردستان

میوانانی خۆشەویست

سلاوتان لێ بێ.

مایەی خۆشحاڵیمانە ئەمڕۆ لە گەڵ ڕاگەیاندنی کابینەی چوارەمی حکومەتی هەرێمی کوردستاندا لێرە کۆبووینەتەوە، ئەم کابینەیە کە درێژەپێدان و بەردەوامبوونی تاقیکردنەوەیەکی خۆماڵیە لەم بەشەی کوردستانی عێراقدا و ماوەی زیاتر لە هەشت ساڵە سەرەڕای گیروگرفت و کۆسپ و تەنگ و چەڵەمەی ناوخۆ و دەستتێوەردانی ناحەزان و گێرەشێوێنان توانیومانە درێژ بە مانەوە و پێشکەوتن بدەین و متمانەی میللەتەکەمان بە داهاتووی خۆی زیاتر بچەسپێت.

هیوادارین و سووریشن لەسەر ئەوەی کە لە پاشەڕۆژدا ئەم متمانە بەخۆ بوونە زیاتر و زیاتر بچەسپێت و گەلی کوردستان بە هەموو مافێکی رەوای خۆی شاد ببێت، ئەم دەسکەوتەی ئەمڕۆی ئێمە لە سایەیدا خۆمان و ولاتی خۆمان بەڕێوەدەبەین شایانی ئەوپەڕی قوربانیدانە لەبەر ئەوەی دەستکەوتێکە بە خوێن و بە قوربانیدان هاتۆتە دی، ئەمە بەرهەمی خوێنی هەزاران هەزار رۆڵەی ئەم ولاتەیە، بەرهەمی خەباتی پێشمەرگەی کوردستانە کە بە خوێنی خۆیان بەرگرییان لەم تاقیکردنەوەیە کردووە و پاراستوویانە، بەرهەمی خەباتی نیوسەدەی سەرکردەی نەتەوەی کورد بارزانی نەمرە.

---

(1) گۆڤاری هەرێم، ژ(247)، 2000/5/1.

بەڵێنی ئێمەش لەم دەسپێکەدا هەر بەڵێنی قوربانیدانە و بەردەوامبوونە بۆ چەسپاندنی ئەم دەستکەوتە بە پشتیوانی خوای مەزن و بەهاوکاری میللەتی کورد، هیوادارین ئەم بەڵێنەمان بێتەدی و لەگەڵ چوونە ناو سەدەی بیست و یەك و هەزارەی سێیەمدا هیوا و ئاواتەکانمان ببن بە واقعێکی چەسپاو و هەتا هەتایی.

بەڕێزان کابینەی چوارەمی حکومەتی هەرێمی کوردستان جگە لە کۆمەڵێك ئەرکی تازە دێتە پێشی هەروەها بەرەو رووی هەمان ئەو ئەرکانەش دەبێتەوە کە کابینەی سێیەم لە پێناویدا لە دایك بوو، ئەویش پاراستنی تاقیکردنەوە پەرپێدانی ژیانی دیموکراسییە لە چوارچێوەی یاسا و نەریتەکانی پەرلەمان و حکومەتی هەرێمی کوردستان.

چەسپاندنی هێمنی و تەناهییە بۆ هاووڵاتیان، باشکردنی باری ژیان و گوزەرانی خەڵکە، پەرپێدانی خزمەتگوزارییەکان و ئاوەدانکردنەوەی کوردستانە لە هەموو روویەکەوە. ئەوەی راستییەی کە هەموومان دەیزانین و لە کەس شاراوە نیە ئەوەیە ئێمە هاتینە سەر ولاتیکی وێران، ولاتێك کە ژێرخانی ئابووری نەمابوو، بە هەزاران گوند و بەدەیان شار و شارۆچکە بە هەموو سەرچاوەکانی داهاتیانەوە وێرانکرابوون، ئەم ولاتە کە دەیان ساڵە شەڕ و بەرگری و بەرخودانی بەخۆوە بینیووە خەڵکەکەی فریای ئەوە نەکەوتوون پەرەی پێبدەن، وێڕای ئەمە کارەساتی شەڕی ناوخۆ و شەڕی داسەپاوی تێکدەرانەی پەکەکەشی هاتووەتە سەر، بۆیە ئاوەدانکردنەوە و پێشخستنی ولاتێکی وا کارێکی ئاسان نیە و لە نێوان ئێوارە و بەیانییەکدا نایەتەدی.

ئێمە لەم هەرێمەدا داهات و ئابووریەکی جێگیر و نەگۆڕمان نیە کە بەردەوام پشتی پێ ببەستین، جگە لەمە چەند گەمارۆیەکی ئابووریشمان لە سەرە بۆیە دەتوانین بڵێین، پشتیوانی ئێمە لە بەجێهێنانی ئەرکەکانی سەر شانمان تەنها یەك شتە ئەویش دڵسوزی و بڕوای نەگۆڕمانە بەسەرکەوتن و گەیشتن بە داهاتووی گەشاوە، هەر بەهۆی ئەو بڕوا و دڵسوزییەشە کە میللەتەکەمان گەیشتۆتە ئەمڕۆ و بە ئامانجیش دەگات خۆتان دەزانن کابینەی سێیەم کابینەیەکی مێژوویی بوو بۆ میللەتی کورد، ئەو نازناوەی کە لە رۆژی یەکەمەوە وەری گرت (نازناوی کابینەی ئاوەدانکردنەوە و خزمەتگوزاری) بە حەقیقەت نازناوێکی پڕ بە پێستی کابینەکە بوو.

لە ماوەی نزیکەی سێ ساڵی تەمەنی کابینەی سێیەمدا توانرا هەنگاوی زۆر گەورە لە بوارەکانی پاراستنی هێمنی و ئاسایشی هاووڵاتیان و پەرەپێدانی ئاوەدانکردنەوە و گەشەپێدانی کوردستان و باری بژێوی خەڵك و رێکخستنەوەی سەرجەم دامودەزگاکانی حکومەتدا جێبەجێ بکرێت. دەتوانین بڵێین لە سایەی کابینەی سێیەمدا بۆ یەکەمین جار بوو خەڵکی کوردستان بە متمانە و دڵنیاییەوە نەخشە بۆ ژیانی خۆیان دابڕێژن و هەست بەوە بکەن کە دەسەڵاتدارێك هەیە دەتوانێ بەرپرسیار بێ لەبەرامبەریاندا.لە ماوەی تەمەنی کابینەی سێیەمی حکومەتی کوردستاندا ئەگەر بارودۆخی شەڕ و گرژی ناوخۆ و شەڕی داسەپاوی پەکەکە نەبووایە دەمانتوانی زۆر هەنگاوی تریش بنێین و زۆر کەلەبەر و کەموکوڕی تریش لە ولاتەکەماندا پڕ بکەینەوە.

ئەمڕۆ لەکاتێکدا کە کابینەی چوارەمی حکومەتی کوردستان لە دایك دەبێت جەماوەری کوردستان مافی خۆیانە چاوەڕوانی بەدیهاتنی ئەو هیوا و ئاواتانە بکەن کە ساڵەهای ساڵە بۆیان تێکوشاون و قوربیان لە پێناوی داوە.ئێمەش بەدیهاتنی ئەم هیوا و ئاواتانە بە ئەرکی راستەقینەی سەرشانی خۆمانی دەزانین و رووبەڕووی جێبەجێکردنیان دەبینەوە.بۆ نموونە و بە کورتیش هەندێ لە ئەرکەکانی داهاتوومان ئەمانەی خوارەوە دەبن:

1. بەرەوپێشبردن و زیاتر چەسپاندنی ئەم تاقیکردنەوە دیموکراسییە و جێگیرکردنی تەواوی قەوارەی فیدرالیزم، ئەم تاقیکردنەوەیە دەستکەوتێکی مێژوویی میللەتی کوردە و ئێمە ئامادەین هەموو شتێك بەخت بکەین بۆ ئەوەی بەرەوپێشەوەی ببەین و زیاتر جێگیری بکەین. بڕوای ئێمە وایە کە چارەسەری کێشەی کورد لە کوردستانی عێراق هەر لە ڕێگەی گفتوگۆ و لە چوارچێوەی عێراقێکی یەکگرتوودا دێتەدی و لە پێناویشی خەبات دەکەین.

2. پەرەپێدانی ژیانی سیاسی و دیموکراسی لە ناوخۆی هەرێمی کوردستاندا، کە ئەمە مۆرکی ئەم سەردەمەیە و بەبێ دابینکردنی ژیانێکی ئازادی سیاسییانە و ئازادییە دیموکراسییەکان بۆ خەڵك و ڕێگەخۆشکردن بۆ کاری سەندیکا و ڕێکخراوە جەماوەرییەکان و ئازادی ڕۆژنامەوانی و رادەربڕین ناتوانرێ بەبێ چەسپاندن و دابینکردنی ئەم پرەنسیپانە بەشداری تەواوی خەڵك لە ژیانی کۆمەڵایەتیدا مسۆگەر بکرێت، ئەمەش هەڵبەت لە چوارچێوەی بڕیار و یاساکانی پەرلەمان و حکومەتی کوردستاندا دەبێت، هەر ئازادییەك خۆی لە سەرووی یاسا دابنێت ئازادی نییە، بەڵکو ئاژاوەگێڕییە.

3. پاراستنی سەروەری یاسا و جێبەجێکردنی نیزام و ڕێنوێنییەکان لە هەموو بوارەکانی کاری حکومەتدا دەبێت دڵنیابین کەوا بەبێ پەیڕەوکردنی یاسا و پاراستنی سەروەری یاسا ناتوانین لە هیچ بوارێکدا یەك هەنگاو بچینە پێش، کوردستان تەنها لە یاسایەی یاسادا بەرەوپێش دەچێت، ئێمە پێویستیمان بەیاسایە بۆ ئەوەی دیاردەی گەندەڵی نەمێنێ بۆ ئەوەی کەس نەتوانێ سەرپێچی بکات و خۆی لە ژیانی خەڵك تێکەڵ بکات و ئازادییان لێ بشێوێنیت، بۆ ئەوەی کەس نەتوانێ لە نیشتمانپەروەری و کوردایەتی بەلاوە شتێکی تر بەسەر میللەتەکەمان ساغ بکاتەوە، ئێمە پێویستیمان بەجێبەجێکردنی یاسایە بۆ ئەوەی دیاردەی چەك هەڵگرتن بنەبڕ بکەین و میللەتەکەمان بەرەو ژیانی شارستانی ببەین، هەروەها پێویستیمان بەیاسا و ڕێکوپێکی و پەیڕەوکردنی نیزام و ڕێنوێنی هەیە بۆ ئەوەی ئاسایشی ناوخۆ بەرەو باشتر ببەین و کوردستان بکەین بە نمونەی ئەو هەرێمانەی کە ژیانی ئازادانەی خەڵکی تێدا مسۆگەر کراوە.

4. پتەوکردنی پرۆسەی ئاشتی ناوخۆ یەکێکە لە گرنگترین ئەرکەکانی ئێمە و ئەمەش بەجێبەجێکردنی تەواوی بەندەکانی ڕێککەوتننامەی واشنتۆن دێتە دی، هەر لەم ڕێگەیەشەوە دەتوانین بەرەو یەکگرتنەوەی تەواوی دامودەزگەکانی هەرێم و هەڵبژاردنی گشتی و یەکپارچەی تاقیکردنەوەکەمان هەنگاو بنێین هیوادارین کەوا لاپەڕەی ڕەشی شەڕی ناوخۆ بۆ یەکجاری و هەتا هەتایە بپێچینەوە و ئاشتی و تەبایی باڵ بەسەر هەرێمەکەماندا بکێشێت.

5.پتەوکردنی پەیوەندی لە گەڵ وڵاتانی دراوسێ لە سەر بنچینەی ڕێز لە یەکگرتن و دەست نەخستنە ناو کاروباری یەکتر هاوکاری کردنی یەکتر لە بوارەکانی ئابووری و سیاسی و ڕۆشنبیریدا.

6.بایەخدان بە بواری گوزەران و بژێوی خەڵکی کوردستان و هەوڵدان لە پێناو بەرزکردنەوەی ئاستی گوزەرانی خەڵکی هەژار و نەدار و گەیاندنی خزمەتگوزارییەکانی شارەوانی و تەندروستی و پەروەردە بە هەموو شوێنێك بەیەکسانی و بەشێوەیەکی دادپەروەرانە، دەبێت هەمیشە لە بیرمان بێت کە شۆرشی کورد لە کوردستانی عێراق هێز و وزەی لە ناو جەرگەی لادێ و گەڕەکە هەژارەکان و ماڵە فەقیرەکانەوە وەرگرتووە، هەر ئەوان دەستەچیلەی ئاگری شۆرشەکانمان بوون، بۆیە ئەمڕۆ لە هەموو شتێك پێویستترە کە دەستی

حکومەتی کوردستان پشتیوانی لە مافی ئەوان بکات و ژیانێکی گەشاوەیان بۆ بێنێتەدی، ئەمەش لە ئەنجامی ئەوە دەبێت کە پرۆژەکانی ئاوەدانکردنەوە و خزمەتگوزاری بەشێوەیەکی رێکوپێك بەسەر ناوچەکانی کوردستاندا دابەش بکەین، هەروا دەبێ بنەماڵەی شەهیدان و قوربانیانی ئەنفال و لێقەوماوانی شەڕی ناوخۆ و پەککەوتووەکان باری ژیانیان باشتر بکرێت.

7. بایەخدانی تەواو بە پەروەردە و فێرکردن لە کوردستان. پێویستە هیچ شوێنێك لە کوردستان نەمێنێ قوتابخانەی لێ نەکرێتەوە هەروەها پێویستە پرۆگرامەکانی خوێندن بەگشتی نوێ بکرێنەوە و بەجۆرێك لە گەڵ گیانی سەردەم و مێژووی بزاڤی رزگاریزی کورد و بیری کوردیەتیدا یەکبگرنەوە. ئەگەر ئێمە منداڵانمان بەبیرێکی پاك و هاوسەردەم و مرۆڤایەتیانە پەروەردە بکەین ئەوا دەتوانین داهاتوویەکی گەشتر بۆ کورد و کوردستان مسۆگەر بکەین، هەروەها پێویستە بایەخ بدرێت بە گوزەران و ژیانی مامۆستایانی کوردستان چ لە لە پۆلەکانی فێرگە و قوتابخانە و زانکۆکاندا و چ لەسەر دەمانی شۆڕش یا لەدوای راپەڕین ئەوپەڕی قوربانیان داوە، مامۆستایان یەکێك بوونە لەو کۆمەڵانەی تاقیکردنەوەکەمانیان راگرتووە. ئێمە لە بزووتنەوەی رزگاریخوازی کوردستاندا زۆر قەرزای مامۆستایانی کوردستانین و ئەم تاقیکردنەوەیە تاقیکردنەوەی ئەوانە، بۆیە دەبێ زیاتر بایەخ بەژیان و گوزەرانی ئەوان و قوتابخانەکان و زانکۆ و پەیمانگەکان بدەین، بەرزکردنەوەی ئاستی ژیانی مامۆستا واتە بەرزکردنەوەی ئاستی پەروەردە و خوێندن لە کوردستان، هەروەها دەبێ زانکۆ و پەیمانگەکانی کوردستان فراوانتر بکەین ئاستی خوێندنیان بەرزتربکەینەوە، نابێ زانکۆ و پەیمانگەکانی کوردستانی لە زانکۆ و پەیمانگەکانی وڵاتان کەمتر بێت یان لە دواوەبن، دەبێ زانکۆ و پەیمانگەکان بەشێوەیەکی راستەقینە بن بە بنکەی زانست و بڵاوکردنەوەی بیری شارستانیەتی و دیموکراسی پێشکەوتن لە کوردستاندا، زانکۆکانی کوردستان دەبێ کەناڵی زیندووی پێوەندیی میللەتی کورد بن بۆ پێشکەوتن و شارستانیەت لە دنیا.

8. بایەخدانی زیاتر بەژیانی تەندروستی خەڵك، ئێمە پێویستیمان بەوە هەیە بنکەی تەندروستی لە هەموو ئاوەدانیەکی کوردستان بکەینەوە و ئەمە ئەرکێکی گەورەی کابینەی چوارەمە و دەبێ گرنگی تەواو بە پەرپێدانی نەخۆشخانەکان و هەوڵی دابینکردنی هەموو جۆرە پسپۆڕی و شارەزاییەك بدەین و نەخۆشخانەکانی کوردستان بە ئامێری پێشکەوتوو دەوڵەمەند بکەین.

9. بایەخدان بە ئابووری هەرێمی کوردستان و هەوڵدان بۆ بەرەوپێشبردنی پیشەسازییەکانی ناوخۆ و هاندانی سەر مایەدارانی کوردستان بۆ کردنەوە و دامەزراندنی کارگە و فابریکە و وەگەڕخستنی سەروەت و سامانیان لە پێناو بووژاندنەوەی وڵاتەکەماندا، هەروەها بایەخدان بەسەرجەم ئەو بوارانەی کە داهات و دەرامەتی کوردستان زیاد دەکەن پەرەپێدانی گشتوکاڵ و سامانی ئاژەڵی و هاندانی سەرمایەداران و بازرگانانی کوردستان و پیشتیوانی کردنیان بۆ ئەوەی بتوانن بەشدارییەکی گەورەتر لە پەرپێدانی ئابووری کوردستاندا بکەن.

10. سوودوەرگرتنی زیاتر لە بڕیاری (986)ی ئەنجومەنی ئاسایشی نێودەوڵەتی، ئەم بڕیارە لە هەموو رووەکانی سیاسی و ئابوورییەوە بە پشتیوانییەکی گەورە دەژمێریت بۆ چەسپاندن و بەرەو پێشبردنی تاقیکردنەوەکەمان لە ماوەی قۆناغەکانی رابردووی جێبەجێکردنی ئەم بڕیارەدا هەرێمی کوردستان زۆر

سوودی وەرگرتووە و لە داهاتووشدا زیاتر سوودی لێوەردەگرێت، پێویستە لە قۆناغەکانی داهاتوودا دامودەزگاکانمان بەشیوەیەکی باشتر مامەڵە لە گەڵ ئەم بڕیارەدا بکەن و ئەو داهاتەی کە بۆ هەریمی کوردستان تەرخانکراو پتر سوودی لێوەربگریت.

11. یەکێك لە ئەرکەکانی ترمان هەوڵدانە بۆ وەستاندنی سیاسەتی تەعریبی ناوچە کوردییەکانی بندەستی حکومەتی مەرکەزی عێراق و وەستاندنی راگواستن و دەرکردنی خەڵکی کورد و تورکمانی ئەو ناوچانە و گۆڕینی مۆرکی نەتەوایەتی ئەو ناوچانە و دەربەدەرکردنی دانیشتوانەکانیان، کارێکە خزمەتی برایەتی مێژوویی کورد و عەرەب و کەمە نەتەوایەتیەکان ناکات و پێویستە چەندی زووترە ئەم کارە بێ ئەنجامە بوەستێت و خەڵکە راگوازراوەکە بگەڕێنەوە شوێنی خۆیان، راگرتنی ئەم کارە پاشەڕۆژی گەلەکەمان روناکتر دەکات و برایەتی و تەبابی گەلی عێراقیش باشتر دەچەسپێنێت.

12. سوودوەرگرتنی تەواو لەو شۆڕشە تەکنیکیەی کە ئەمڕۆ سەرتاسەری جیهانی گرتۆتەوە، خێرای گەیاندن و پەیوەندی لە نێوان ئەمسەر و ئەو سەری جیهاندا لە سایەی تەکنۆلۆژیای نۆی و زۆر پێشکەوتنی نوێی هێناوەتە دی و دنیای کردووە بە گوندێك، بۆیە فرەوانکردنی بەکارهێنانی کۆمپیوتەر و تۆڕی ئەنتەرنێتی کوردستان، کوردستان دەکات بە بەشێکی زیندوو لەم دنیایە پێشکەوتووە، هەروەها پێویستە بەکارهێنانی کۆمپیوتەر و هەموو دامودەزگاکانی حکومەتی هەرێم بگرێتەوە و بە گوێری ئەو سیستەمە مۆدێرن و جیهانییە دامودەزگانمان رێکبخەین، هەروەها پشتیوانی لە بەکارهێنانی کۆمپیوتەر و ئەنتەرنێت و تەلەڤزیۆنی سەتەلایت لەلایەن خەڵکی کوردستان دەکەین و هیوادارین لە رێگەی ئازادی بەکارهێنانی ئەم ئامێرە پێشکەوتووانە بەشێك لەو گۆشەگیری و زۆلمە مێژووییەی کورد دووچاری بووە، کەمبکەینەوە و کەلتووری میللەتی کوردیش بەرەو ریزی گەلانی دنیا مل بنێت.

13. دەزگاکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان زیاتر بەرەوپێش ببرێن لە ڕووی سیستەمی کارکردن و چ لە ڕووی شارەزایی و لێهاتوویی کارمەندانەوە، پێویستمان بە بایەخدان و گرنگی زیاتر هەیە، دەبێ خولی مەشق و راهێنان بۆ کارمەندان و فەرمانبەرانی حکومەت بکرێنەوە بۆ ئەوەی شارەزایی و پسپۆرییان زیاتر بکرێت و دامودەزگاکانمان لە شێوازی روڵەت و رۆتین رزگار بکرێن، هەر ئەمەش پێوەندی تێکەولاوی نێوان دامودەزگاکانی میری و خەڵك پتەوتر و زیندووتر دەکات و ئاستەنگەکان کەمتر دەکاتەوە. هەروەها پێویستە دەزگاکانی چاودێری دارایی و ئیداری و ئیداری، نەخشەکێشان و بەدواچوون کارەکانیان باشتر بکرێن گەندەڵی ئیداری و هەندێ جار بێ سەروبەری بەڕێوەچوونی کارەکان زیانی گەورە دروست دەکەن بۆیە چارەسەرکردن ئەم کەموکوڕییانە یەکێکە لە ئەرکەکانی کابینەی چوارەمی حکومەتی هەرێمی کوردستان.

14. جێبە جێکردنی سەرژمێری گشتی دانیشتوان یەکێکە لە ئەرکە گرنگەکانی کابینەی چوارەمی حکومەتی هەرێمی کوردستان و دەتوانین بە جێبەجێکردنی ئەم هەنگاوە زۆر ئەنجامی باش لە بواری جیاجیاکانی بەڕێوەچوونی کارەکانمان بەدی بهێنین هەروەها جێبە جێکردنی هەڵبژاردنی ئەنجومەنەکانی شارەوانی، لە هەموو شاروشارۆچکەکانی کوردستاندا ئەرکێکی گرنگە و پێویستە لە داهاتووەکی نزیکدا جێبەجێی بکەین.

15. ئەرکێکی تری کابینەکەمان کە رووبەڕووی دەبینەوە دۆزینەوەی چارەسەرە بۆ گرفتی کەم ئاوی و نەبوونی وزەی کارەبا بەهۆی باران نەبارین، هەڵبەتە ئەم گیرو گرفتە بووەتە مایەی ئێشو ئازارێکی زۆر بۆ خەڵکی شار و گوندەکانی کوردستان.هەروەها تەئسیری لە بەڕێوەچوونی زۆر لە خزمەتگوزاریەکان ونەخۆشخانەکان و خوێندنگە و کاری دامودەزگاکانی میری کردووە و زیانی داوە لەژیانی ئاسایی و ڕۆژانەی خەڵك، هەروەها وشکە ساڵی و باران نەبارین بوونە هۆی کەمی ئاوی کردنەوە لە شارەکان و زۆر لەبیرو کانیاوی گوندەکانیش ساڵی پار وشکیان کرد، هەڵبەت ئەمە زیانی گەورەی لە کشتوکاڵ و سامانی ئاژەڵییش داوە، هەروەها زۆر نەخۆشی کوشندەش بەهۆی باران نەبارین یان کەم ئاویەوە بلاّوبوونەوە هەر چەندە رووبەڕ و وبوونەوەی ئەم گرفتە سەختیش بێت، بەڵام یەکێکە لە ئەرکەکانمان. لە ساڵانی رابردوو لە تەمەنی کابینەی سێیەم و بە سوودوەرگرتن لە بڕیاری (986) هەندێك چارەسەر بۆ ئەم گرفتانە کرا و دروست دەکەن، هیواداریین بتوانین ئەم ئەرکانە تەواوتر بکەین و لەدەرد و ئازادی میللەتەکەمان کەم بکەینەوە.

ئەوانەی لەسەرە ئاماژەمان پێدان بەشێکن لەو ئەرك و راسپاردانەی کەوتوونەتە سەر شانمان و دەمانەوێ رووبەڕوویان ببینەوە، هەڵبەتە سەرکەوتن بەیەکدەستی حکومەت و جەماوەر و پشتیوانی لایەنەکان دێتەدی، هیوادارم بتوانین ئەم ئەرکانەمان پێرابپەڕێ و ببینە جێی باوەڕ و متمانەی خەڵکی کوردستان و بنەماڵەی شەهیدان و لێقەوماوانی بزووتنەوەی رزگاریخوازیمان و لەشکری پێشمەرگەی کوردستان کە ئەم دەستکەوتە بە خوێن و ماندوبوونی ئەوان هاتۆتە بەرهەم، هەروەها هیواداریین بتوانین هەمیشە جێگەی متمانە و شایەنی ئەو ئەرکانە بین سەرۆك(مەسعود بارزانی) خستوویەتیە سەر شانمان.

25-(گوتارا ژمارە 25) [1]

بسم الله الرحمن الرحيم

سوپاسی گوێگر و بینەرانی بەڕێز و خۆشەویست دەکەین. سوپاس بۆ خوا دوای سەفەرێکی چەند ڕۆژی کە موەفەق بووین دیداری چەند ولاّتێکی عەرەبی بکەین، کە لە راستیدا ئێمە وائەزانین، ولاّتانی عەرەبی و گەلی عەرەبی بەگشتی، لایەنێك و پارچەیەکی گرنگە لە مەسەلەی رەوای ئێمە، چ بۆ پشتگیری و لێ حالیبوونی زیاتر و روونکردنەوەی پرسیار و ئاشنابوونی زیاتر لە ئەمڕۆی گەلی ئێمە و ئەمڕۆی ئەزموونی ئێمە.

سوپاس بۆ خوا رابردووی گەلی ئێمە لە لای گەلانی دنیای ئیسلام، بەڵکو دنیا بە گشتی، رابردووی کورد زانراوە، کورد گەلی(صلاح الدين)ە، کە شەرق و غەرەب ئەیناسێ، گەلی زانایانی گەورەی ئیسلامە، بۆیە رابردووی کورد پڕ لە شانازییە. ئەمڕۆش ئەزموونێکی سیاسی هەیە، کێشەیەکی نەتەوایەتی حەقی هەیە، وە بەو شێوەش کە ئەیبینین کەوتووەتە ناو هاوکێشەیەکی گەورەی نێو دەوڵەتی و ناوچەیی و ئێستەش ئیدارە و حاڵێتێکی خۆ ئیدارەکردن هەیە، جێگای سەرنجی هەموو لایەکە، دۆست و دوژمن سەیری ئەکات، بۆی ئەڕوانێ بزانێ چی ئەکات و بەرەو کوێ ئەچی و، ئایا کورد ئەتوانێ ئیدارەی خۆی بکات؟ وە چی ئەوێ و تموح و ئاوات و ئامانجەکانی چییە؟. دیارە تا وەکو زۆرتر لەوە بزانرێ چاکترە، ئێمەش وەك لایەنێکی ئیسلامی و خەمخۆر بۆ کێشە و ئەزموونی خۆمان، چەندمان پێ بکرێت حەق وایە ببین لە کۆمەك کردن بە راستکردنەوە، وە حالێکردن، وە

---

(1) ڕۆژنامەی یەکگرتوو، ژ(290)، 2000/6/2.

ئاشناکردنی مەسەلەکانی ئەزموونی خۆمان، گەلی خۆمان بە گەلانی دۆست بە تایبەتی گەلانی عەرەبی، کە دیارە تەئریخێکی هاوبەش(14) قەڕنیمان هەیە. بۆیە سەرەدانی چەند ولاتێکی عەرەبیمان کرد، تیایدا دیداری کەسایەتی سیاسی و ئیسلامی گەورە و لایەن و دەزگای پەیوەندیدار، وە کەس و لایەنی خەمخۆری عێراق و کوردستان کرا، ئەوەندەی کە مەجال بوو ئەنجام دراوە، سوپاس بۆ خوا بە ئیجابیانە حاڵەتی ئەمڕۆی کوردستانی ئێمە، ئەزموونی ئێمە، ئیدارەی ناوچەی خۆمان نرخێنرا، وە ئەو پرسیار و تەسائولاتەش، کە لەوانەیە بۆ خوێنەرێکی عەرەبی، یان کەسێك کە موتابع و خەمخۆر بێ، ئەوەندەی توانرا ئەو پرسیارانەش وەڵامی خۆی درایەوە.

ئەوەندەی کە فریاکەوتین لەم ماوەیەدا بۆ وڵاتی عەرەبی سعودی، وە قەتەر و ئیمارات رۆیشتین، دیارە جگە لە تورکیا و، برایانیشمان چوونە سوریا، وە پێمان خۆش بوو وڵاتانی دەوروبەر و دەردراوسینی عەرەبیمان دیدار بکەین، ئەوەندەی کە فریاکەوتین.

بەگشتی ئێمە نەهج و رەوشتمان لەو دیدارانە پتەوکردن، وە جوانترکردنی سومعە و کەسایەتی و شەخسیەتی ئەزمون و ئیدارە و خەڵکی خۆمانە، ئێمە عەیبپۆشیی مەنهەجمانە، نەوەك عەیبدارکردن، ئەگەر مولاحەزاتێکیشمان هەبێ لەسەر مەسەلەی نێوخۆی خۆمان، وەکو ماڵی کوردی و کوردستانی خۆمان، لێرە لای خۆمان قسەی تیا ئەکەین، نەلای خەڵکی، وە وا ئەزانم ئەو لایەنەی کە بتوانی خیتاب و وتارێکی زۆر بیستراو، وە مەفهومی ببێ لە ولاتە عەرەبیەکان و لایەنەکانی ولاتانی عەرەبی، ئێمە وەکو یەگکرتووی ئیسلامی یەکێکین لە پێشەوەی ئەو لایەنانە، وە مەفروزە وەکو ئەرکی خۆمان ئەو ئەرکە ببینین، وەکو دەورێکی(تەکامولی)، ئەو رەنج و خەبات و کاروبارانەی ئەکرێت لە کاروباری پەیوەندیەکانی دەرەوەی ئەم هەرێمە، وە برادەرانی کار بەدەست، چ لە ئیدارەی هەرێم، چ لە سەرکردایەتی حزبەکان ئەو ئەرکەیان ئەنجامداوە و ئەنجامی ئەدەن، ئێمەش ئەوەی پێمان بکرێت پێویستە ئەنجامی بدەین و بیکەین. وە پێمان خۆش بوو، وە زەروریشە وابێ کە نەخشەیەکی هاوبەشی دارێژراو لەلایەن هەموو لایەکەوە بۆ ئەو جۆرە کارانە ئەنجام بدرێ، هەر چەند ئێمە سوپاس بۆ خوا لەسەر حیسابی بەرژەوەندی هەرێم و کێشەی خۆمان هیچ هەنگاوێك نانێین و وە نەمان ناوە، وە هەمیشە دەورمان وەکو عەرزمان کرد تەکامولی و رووخۆشکەر و رووسورکەر ئەبێت، تەنانەت شەڕی ناوخۆمان لای دۆستانمان واخستووەتە روو کە تەنافوسی حزبییە، کە لە هەموو ولاتان و هەموو شوێنێکدا هەیە، بەلاّم ولاتی ئێمە چونکە میلشیا و چەکی تیابوو پەنا برایە بەر چەك بۆ ناکۆکی هەڵگرتن یان داکۆکی لە مافی حزبی، وە ئەوەش کە سوپاس بۆ خوا بەرەو تەواو بوون چووە، وە انشاءالله ئاشتی سەراسەری ئەبێ، وە ئیدارەی هەرێم ئەبێتەوە یەك، وە هەموو ئەو ئاواتانەی کە هەن ئەنجام دەدرێن، وە رێکەوتنی واشنتۆن ئەبێتە حەقیقەتێکی بەرچاو، وە جێ بەجێ کراو.

سوپاس بۆ خوا ئەوەی کە دڵخۆشکەرە لا گەلانی عەرەبی لە خیلالی ئەو خەڵکانەی کە ئێمە بینیمانن، وەکو کەسایەتی، وەکو لایەنی خێرخوازی و لایەنی خەمخۆر، بەرێزەوە ئەڕواننە رابردووی گەلی کورد، وە بەرێزەوە ئەڕواننە خەباتی نەتەوەیی، وە مافی نەتەوەیی گەلی ئێمە، لەگەڵ ئەوەشدا دڵخۆشن بەوەی کە قادەی سیاسی کوردستان، مەسئولانە مامەڵە ئەکەن لەگەڵ مەسەلەی کوردستانی عێراق، وە مەسئولانە مامەڵە لەگەڵ مەسەلەکانی عێراق ئەکەن، وە ئەوەش جێی دڵخۆشییە، وە پێویستە چاکتر کاری لە سەربکەین وە چاکتر دۆست

له خۆمان زۆركەین، وه لەگەڵ دەرودراوسێ ی خۆمان دۆستایەتی به ئەهەمیەت بگرین، وه ئەوەش لەسەر حسابی دۆستایەتی خەڵكانی تر نییە.

ئومیدەوارین خوای پەروەردگاری هەموو لایەكمان موەفەق بكات، هەر یەك و چەندی پێ ئەكرێ بۆ خزمەتی ئەم گەله لێقەوماوه و ئەم گەله چەوساوه و خەباتگێره چەند ساڵەیە، وه هەریەكەمان له سەنگەری خۆیەوە، لەوەی كه پێی ئەكرێ، لەو ئەركەی كەوا ئەزانێ ئەركی خۆیەتی، بتوانین موەفەق بین، وه پێكمانەوە، هەموو لایەنه سیاسیەكان. هەموو خەڵكی خەمخۆری ئەم گەل و وڵاتە، خەمی جدی بخۆین بۆ یەك قسەیی، یەك وتاری، یەك هەڵوێستی. كاری هاوبەش وه بەرەوپێش بردنی زیاتری كێشه و ئەزموونەكە. ئومێدەوارین خوای پەروەردگار هەموو لایەك موەفەق بكات بۆ هەموو چاكەو خێرێك. زۆر سوپاس.

26-(گوتارا ژمارە 26) [1]

بسم الله الرحمن الرحیم

بەریزان جەماوەری خوراگر و شەهید پەروەری هەڵەبجەی شەهید !

بەرێزان نوینەرانی لایەنه سیاسییەكان !

ئامادەبووانی ساڵیادی كیمیابارانی شاری هەڵەبجە !

سەرەتا سڵاو و رەحمەت بۆ گیانی شەهیدانی كیمیاباران دەنێرم، زۆر تامەزۆری ئامادەبوونی ئەو ڤیستیڤاڵە بووم و هیوادارم نوینەرایەتی مامۆستایان جێی ئێمە پڕ بكاتەوە و، زیندوو راگرتنی ئەم یادە پڕ له كارەساتە هاندەرێك بێت بۆ زیاتر بەهاناوە چوونی ئەم شارە خۆشەویستەی كه بە شەهید بوونی رۆڵەكانی قۆناغێكی نوێی بۆ میژووی خەباتی سیاسی گەلەكەمان هێنایە ئاراوە و، دەنگی ئەم میللەتەیان گەیاندە جیهان و، بووە فاكتەریكی كاریگەر بۆ زیاتر بوونەوە و زیاتر یەكخستنەوەی هەوڵە ناوخۆكان بۆ بەدەمەوە چوونی زیاتری كێشەی رەوای ئەم میللەتە ستەم لێكراوە.

ئامادەبووانی بەرێز!

له هەڵومەرجێكدا ساڵیادی مەرگەساتی هەڵەبجە دەكەینەوە كه ناوچەكە و عێراق -- بە كوردستانیشەوە -- له قۆناغێكی سیاسی تایبەتدایە و، زیاتر له هەر كات پێوەستی بە یەكخستنەوەی هەلویست و بڕیارەكان و رێكخستنەوەی یەكجاری ناوماڵی كوردستانی هەیە، بۆ ئەوەی بەهێز و وزەیەكی خۆماڵی یەوە بچین بە دەم قۆناغی نوی و داخوازیەكانیەوە.

بەریزان !

---

(1) ڕۆژنامەی یەكگرتوو، ژ(380)، هەینی 2002/3/22.

ساڵانێکی زۆره ئێمه یادی تاوانی کیمیاباران دەکەینەوه و هەر ساڵه بەشی له راستییەکان بۆ دڵ بریندارانی ئەم شاره و، هەموو کوردستان –– که شایەتی دیتنی ناوانەکەن – دووباره دەکەینەوه.. راسته زیندوو راگرتنی یادەکه و وەبیرهێنانەوەی به بەردەوامی بەشێکه له ئەرك و، رێگەیەکه بۆ زیاده خەمخواردن ! بەڵام پێویستمان به بڕیاری تر و باس و وەبیرهێنانەوەی تریش هەیه :

* یەکێ لەو خاڵانەی دەبیت بڕیاری جدەی بۆ بدرێت ئاوڕدانەوەیەکی فراونتره له شاری هەڵەبجه و، دانیشتوانی شاری هەلەبجه، به تایبەتی ئەو کەس و خێزانه بیمار و دووچارانەی که تا ئێستاش به دەست ئاسەواری تاوانەکەوه دەتلێنەوه، چ بریندارانی کیمیایی چ کەسوکارانی قوربانیانی کیمیایی.
* ئێمه به پێویست دەبینین که له فەیسەکانی بڕیاری (986) ی نەوت بەرامبەر خۆراکدا رێژەی دیاریکراو بۆ هەڵەبجه تەرخان بکرێت، هەروەها دەکرێت له بوجەی هەردوو ئیداری هەریمدا بڕی تایبەت بۆ ئەم شاره و خەڵکی ئەم شاره دیاری بکرێت : له گەڵ ئەوەشدا ئەرکی سەرشانی رێکخراوه خێرخوازیەکانه که بایەخدان بەم مەسەلەیه لەم (ئەولەویات)ی ئەرکەکانی خۆیاندا ریزبەندی بکەن.

* له سەرێکی ترەوه پێوسته شان بەشانی ئەوه له مەحفەل و ناوەنده نێودەوڵەتیەکاندا باس له هەڵەبجه و کارەساتی کیمیابارن و رێگا چارەی بوژاندنەوەی ئەو شاره و بەدەمەوه هاتنی دانیشتوانی، له رێی راپۆرت و ریپۆرتاژ و ئاماری ورد و به پلان و، کشوفاتی عیلمی یەوه بەردەوام بێت.. له راستیدا هەڵەبجه و رۆژی (3/16) سونبولی بەرجەستەکردنی تاوانه و جیێ خۆی بوو ئەو رۆژه بکرایەته (رۆژی قەدەغەکردنی چەکی کیمیایی و مەحکوم کردنی)

له سەرێکی ترەوه هەڵەبجه لالێکردنەوەیەکی تری مەعنەوی و نەفسی دەوێت.دەبێ هەوڵ بدرێت ئەو شاره له رووی دەروونیەوه بحەوێتەوه.دەبیت به هەموو لایەکەوه شەر و ئاژاوه و پشیوی لێ دوور بخرێتەوه، گرفته کۆمەلایەتیەکانی خەڵکەکەی کەم بکرێتەوه.هەروەها کێشه و ململانی سیاسیەکان نەبنه کۆسپ لەبەردەم هەوڵەکانی ئاوەدانکردنەوه و کاره خزمەتگوزاریەکاندا !

ئامادەبووانی بەرێز !

* جیێ خۆیەتی لەم مینبەره و لەم بۆنەیدا ئەو راستیەش بڵێین که ئەو کارەساته ئاکامی دوور له خوایی و ناعەدالەتیی و ستەمکاری بوو. بۆیه دەبیت هەمووان هاودەنگ بین له رێگرتن له دووباره بوونەوەی هەر جۆره ستەمکاریەکدا، بەهەر جۆره و له ژێر هەر ناونیشانێکدا بێت دەبیت هەموو لا، له بیری ریشەکەنکردنی هەموو دیاردەکانی نادادیی و فەوزا و پشێوی دا بین.زۆر پێویسته که (یەکسانیخوازی) و (یاسا سەروەری) و (خەمخۆریی) له دروشمەوه بگوازینەوه بۆ بواری کار و چالاکی عەمەلی، دەبێ له سەر کۆی ئەم ڤیستیڤاڵ و کۆڕ و ساڵیادانەوه مژدەی گەوره و فراوانتری واقیعی و کردەیی به خەڵکی هەڵبجه به تایبەتی و کوردستان به گشتی بدەین

* له سەرێکی ترەوە بۆ خەڵکی کوردستان راستیەك هەیە کە هەمیشە دووبارەی دەکەنەوە کە حەوانەوە و پشووی هەمیشەیی لەوەدا دەبینن کە (ئاشتی) و (ئارامیی) بگەرێتەوە بۆ کوردستان و، ململانی و صیراعی سیاسی لایەنەکان بۆ بردنە پێشی دۆز و کێشەی گەلەکەمان بێ و، نەبێتە مایەی دروست کردنی نارەحەتی تر بۆ جەماوەر. چونکە سوپاس بۆ خوا میللەتی ئێمە میللەتێکی ورە بەرز و بە هیممەت و بە ئومێدە، ئەگەر ئارامیی و ئاسایشی هەرێمەکە بپارێزرێ و،برایەتیی و هاوکاری لایەنەکان بەرقەرار بێ، زەمینەی گەشەکردن و ژیانەوە و هەستانەوە، لە ناخی ئەم میللەتەدا زۆر پتەو و چەسپاوە.

* برا و خوشکانی. بەرێز !

ئەی جەماوەری شاری هەڵەبجەی شەهید !

لەم بۆنەیەدا یەکگرتووی ئیسلامیی کوردستان بەڵێن تازە دەکاتەوە کە بە هەموو شێوەیەك لە خزمەتی شاری هەڵەبجە و خەڵکی هەڵبجەدا بێت. بۆیە داوا لە رێکخراوە ئیسلامیەکان و، سەرجەم (منظمات)ی تر دەکات کە بایەخی زیاتر بەم شارە بدەن و، زۆرتر لەوەی کە کراوە هەوڵ بدەن و، هەنگاوی گەورەتر هەڵگرن.

هەروەك لەم مەحفەلەوە داوکارە، لە سەرجەم لایەنە پەیوەندیدارەکان و دەزگا و دامەزراوە سیاسی و ئینسانیەکان کە چوارچێوەی بایەخدان بەهەڵەبجە و خەڵکە قوربانیدەرەکەی فراوانتر بکەن و، لە هەموو ناوەندە ناوخۆیی و ئیقلیمی و جیهانیەکاندا، لە هەوڵی بەردەوامیدا بن و لە خەمی دەستەبەر کردنی زەمانەتی دووبارە نەبوونەوەی لەو جۆرە تاوان و ستەم و کاولکاریەدا بن.

لە کۆتاییدا دووبارە سڵاو لە گیانی شەهیدانی هەڵەبجە.

سڵاو لە خەڵکی قارەمان و خۆڕاگرێ ورە بەرزی هەڵەبجە.

سڵاو لە هەموو ئەو دەستە بە خزمەتانەش کە دەگەنە هەڵەبجە...

و السلام علیکم و رحمە و الله

برا و دڵسوزتان

27-(گوتارا ژمارە 27) (1)

بەناوی خوای گەورە و میهرەبان

---

(1) ڕۆژنامەی کوردستانی نوێ، ژ(3624)، پێنچشەممە 2005/3/17.

خوشكان و برایانی ئازیز، بە ناوی برامان بەڕێز مەسعود بارزانی و هاوپەیمانی دیموكراتی كوردستان و بە ناوی خۆشمەوە سلاویكی برایانەوە كاری هاوبەشان لێ دەكەم لە پێناوی سەر لە نوێ بنیاتنانەوەی دەوڵەتی عیراق لە سەر بنەماكانی دیموكراتی و فیدرالیزم و مافی هاوولاتیبوونی یەكسان بۆ هەمووان و سەربەخۆیی نیشتمانی، ئومێدی ئەوەتان بۆ دەخوازم سەركەوتووبن لە ئەركە جوامێرانەكەتان، لە ئەركی دیاریكردنی سەرۆكایەتی پەرلەمان و سەرۆكایەتی كۆمار و سەرۆكایەتی وەزیران و پاشان هەلبژاردنی دەستەیەكی شایستە و بەتوانا بۆ داڕشتنی دەستوورێكی هەمیشەیی بۆ ولات و ئەنجامدانی هەموو ئەو ئەركانەی لێتان داوادەكرێت.

برایان.

ئەمڕۆ لە یادی كارەساتی هەلەبچە و یادەوەری ڕۆژانی ڕاپەڕینی شەعبانی شكۆدار كۆدەبینەوە یادی هەڵەبچە، یادی كارەساتێكی مرۆیی و ئەو تاوانەیە كە دیكتاتۆریەتی سەدامی ئەنجامی دا، یادی ڕاپەڕینی شەعبانیش، یادی ڕاپەڕینێكی جەماوەری شكۆدارە، بەلام ئەم ڕاپەڕینە بە شێوەیەكی وەحشیانەی كەم وێنە لەجیهاندا دامركێنرایەوە، بۆیە سەری ڕێز و نەوازش بۆ شەهیدانی هەڵەبچە و شەهیدانی ڕاپەڕین دادەنوێنین و تكا لە خوای پەروەردگار دەكەین كە بەبەهەشتی بەرینیان شادبكات.

خوشك و برایان..

كۆمەڵە نیشتمانییە هەڵبژێردراوەكەتان كۆبوونەوەی خۆی بەسەربەستییەك دەبەستێ كە لە ڕۆژهەلاتەكەماندا كەم وێنەیە، بۆ ئەوەی ویستی گەلی عیراقمان بە هەردوو نەتەوە سەرەكیەكەی، عەرەب و كورد و هەموو نەتەوەكانی تری توركمانی و كلدۆئاشووری لە بنیاتنانی عیراقێكی نوێدا بەرجەستەبكات، عیراقێكی دوور لە چەوساندنەوەی تایەفی و نەتەوەیی، عیراقێك ماف و ئازادییە دیموكراسییەكان بۆ هەمووان دابین بكات و ژیانێكی خۆشگوزەران بۆ جەماوەری گەلەكەمان مسۆگەر بكات كە مەینەتی بێ بەشبوون و هەژاری و زەلیلكردن بەڵكو جەنگێكی لە ناوبردنی بە بەرنامەشی لە دژی زۆرینەی عەرەبی شیعە و دژی گەلی كوردستان بەخۆوە دیوە، دیكتاتۆریەتی تاوانبار لەئەنجامدانی ڕەشترین تاوان و خراپترین خیانەتە نیشتمانی و نەتەوەییەكان و هێنانە ئارای مەینەتی و كارەسات بەسەر عیراق و عەرەب و ناوچەكەدا نەسڵەمیوەتەوە. دیكتاتۆریەتێك كەسوكایەتی بەهەموو بەهایەكی مرۆیی و ئیسلامی دەكرد، بەئاگر و ئاسن، ستەم و زۆرداریی خۆی بەسەر هەموو باكووری عیراق و ناوەڕاست و باشوور و ڕۆژهەلات و ڕۆژئاوا و بەسەر برا عەرەبە سوننە و توركمان و كلدۆئاشووریەكاندا سەپاند، بە جۆرێك كە هیچ توێژێكی عیراقی سەرەكی لە پێكهاتەی گەلی عیراق لە گوناه و زۆرداری و تاوانە نەفرەتلێكراوەكانی دەربازی نەبوو، ئەوە جگە لە خۆ دەرخستنی بە نەتەوە پەروەردەی و تایەفەگەرێتی و عیراقبوون هەندێ جاریش سۆشیالیست بوون.

ئێستاش بەهۆی تێكوشانی قارەمانەی گەلەكەمان كە چەندین ڕوباری خوێنی ڕۆڵە ئەمەكدارەكانی خۆی لەسەر لوتكەی چیاكانی كوردستان و ئەهوارەكانی عیراق و ناوەڕاست و باشوور و ڕۆژهەلات و ڕۆژئاوایدا، لە ڕووبەڕووبوونەوەی دیكتاتۆریەت و زۆرداریدا ڕشتووە، بەپشتوانی ویستی خوای گەورە كە پاڵی بە هاوپەیمانانەوە نا بێن عیراق ڕزگاربكەن لە پێشەوەیان ئەمریكی و بەریتانیەكان و هاوپەیمانانی تر كە پێویستە بەسوپاس و پێزانین و چاكەدانەوە ناویان بەرین كە ئەوانیش بریتین لە ئیتالیا و ئیسپانیا و ژاپون و ئوستralیا و

پۆلونیا و هۆڵەندیەکان و ئوکرانیەکان و کۆریای باشوور. ئێستاش کۆمەڵەی نیشتمانی عیراق بەهەڵبژاردنێکی ئازاد هاتەکایەوە، بۆیە هەموومان ئەرکێکی نیشتمانی هەستیارمان لەئەستۆیە ئەویش بەدیهێنانی یەکێتەکی نیشتمانیی عیراقیی راستگۆیانەیە، بەپشت بەستن بەپرەنسیپەکانی هەلبژاردن و تەوافوق و ئاشتبوونەوەی نیشتمانی لەنێوان ئەو عیراقێیە خێرخوازانەی کە دژی دیکتاتوریەت و تیرۆریزمن.

لێرەشەوە دەبێت غیابی نوێنەرانی برا عەرەبە سوننەکانمان بەشێوەیەکی دیار و پێویست لەبەرچاو بگیرێت و کار بۆ نەهێشتنی ئەم کەمو کورپیە گەورەیە بکەین ئەمەش بەبەشداری پێکردنی نوێنەرانیان لە لیژنەی دەستوور و پێکهاتەی وەزاری و رێبازی دیموکراسی و لەدامودەزگا حکومیەکاندا، بۆ ئەوەی یەکێتییەکی نیشتمانیی عیراقی راستگۆیانەی پەسەند کراو لەلایەن هەموانەوە بنیاتبنرێت.

ئێمە لەمێژووی عیراقدا پەندێکی رەوامان هەیە، کاتێك نوێنەرانی زۆرینەی عەرەبی شیعە و نوێنەرانی گەلی کوردستانی عیراق لەسەرەتای دامەزراندنی دەوڵەتی عیراقیدا بێبەشکران لەبەشداریکردنی جدیانە لە ئەنجومەنی دامەزرندنی عیراقدا، دەستورێك دارێژرا کە پربوو لە لەنگی و کەموکورپیی، سەرجەم ناوچەکانی عیراقیش لەناو مەینەتی شەرە خوێناوی و راپەرینە چەکدارەکاندا مایەوە، ئەم وانەیەش هانماندەدات بۆ نەهێشتنی ئەو کەموکورپەی لەبوونی نوێنەرانی برا عەرەبە سوننەکانماندا هەیە، ئەو کەموکورپەی کە لەئەنجامی باڵادەستبوونی تیرۆریستەکانەوە لەناوچەکانیاندا و موقاتەعەکردنیان بۆ هەڵبژاردن هات، عیراق سەقامیگرنابێت و بەیەکێتیەکی نیشتمانیی راستەقینەش شاد نابێت ئەگەر بەتەوافوق لەنێوان پێکهاتە سەرەکییەکانی گەلەکەیدا بنیات نەنرێت.

خوشکان و برایان

بەهوێ بەردەوامی کردەوە تیرۆریستی و تاوانکارییەکانەوە کەزیان لەمرۆڤ و دامەزراوە ئابووری و رۆشنبیرییەکان دەدات، عیراق بەقۆناغێکی سەختدا تێدەپەرێت، باندەکانی قاعیدی خاوەن ناوی جیاواز و جۆربەجۆر، جەنگێکی لەناوبەریان دژی شیعە و کورد لەعیراقدا بەرپا کردووە، لەتاوانەکانیشیاندا جیاوازی لەنێوان خەڵکانی ئاشتێخواز و جەنگاوەر، گەورە و بچووکدا ناکەن، بەڵکو هەوڵی کوشتنی گوێرانە و وێرانکردن و بڵاوکردنەوەی ئاژاوە دەدەن، ئەم تیرۆریزمە کوێرانەیە بووەتە دوژمنی سەرەکی گەلەکەمان بەتایبەتی کە پاشماوەیەك لەباندە سەدامییە دیکتاتۆرە تاوانبارەکان بەشداری لەو تاوان و گوناهانەدا دەکەن و لێرەوە سەدامیەت و زەرقاویەت تێکلاو بوون.

بۆیە هەموومان بەعەرەب و کوردەوە، بەتورکمان و ئاشووریەکانەوە، موسلمانان و سوننە و شیعە و مەسیحیەکانەوە، لەسەرمانە کە بەشێوەیەکی ئازایانە رووبەرووبیان ببینەوە و بەشداریی شێلگیرانە لەبەرپەرچدانەوەی تیرۆریزم و لەناوبردنی بکەین، ئەوەش بەدانانی پلانێکی هەمەلاینەی سیاسی و ئیعلامی و ئابووری و ئاشتەوایی و سەربازیی کە گەلی عیراق و هێزە وشیارەکان شانبەشانی حکومەت و هێزە چەکدارە عیراقییەکان بەشداری لە جێبەجێکردنیدا بکەن.

جێی داخە کە دەڵێم هەڵمەتێکی راگەیاندنی زاڵمانە لەوڵاتانی برا عەرەبەکانمانەوە سەریهەڵداوە کە بکوژ و تاوانبار و سەیاف و جەلادەکان بە مقاوەمە ناودەبات و بەشێوەیەکی وا وەسفیان دەکات کە تەواو ناکۆکە لە گەڵ سروشتی ئەم باندە تاوانبار و شەرخوازانەدا، کە بەکردەوە مانای هاندانی کاری ئەم باندە تیرۆریست و تاوانکار و قێزەونە دەگەیەنێت. پێشنیاریش دەکەم کە کۆمەڵە نیشتمانیەکەتان لە مەسەلەی تیرۆریزم بکۆڵێتەوە

و چارەسەری بکات بەدانانی پلانێکی هەمەلایەن بۆ ریشە کێشکردنی تیرۆر لەعیراقدا، پلانێك کە گومانم لەتوانای گەلەکەمان نییە لەوەی جێبەجێی بکات و لەماوەیەکی دیاریکراودا عیراق لە خراپەکاری تیرۆریزم و گوناه و تاوانەکانی پاکبکاتەوە.

بەڕێزان

عیراقێکی دیموکراتی، فیدرالی، یەکگرتووی سەربەخۆ کە یەکێتییە نیشتمانیەکەی لەسەر بنەمای ئیختیار و مافی هاوولاتیبوونی یەکسان و ئازادییە دیموکراسیەکان و دانتان بەڕاستییەکان و وەقائیعە مێژووییەکان و سروشتی عیراق و پێکهاتەکەی دامەزرابێت. ئەوەش ئەو ئامانجانەمان دێنێتە دی کەقوربانیان لەپێناویاندا بەخشی. کەئیستاکە لەژێر ویستی ئازادانەی خۆماندایە و مژدەی سەردەمێکی نوێمان دەداتی، هەر ئەمەش ئاسایش و سەقامگیری و گەشەسەندن و دڵنیایی بۆ گەلی عیراقمان بەدیدەهێنیت و سەقامگیریش لەرۆژهەلاتماندا بلاودەکاتەوە واش لە گەلانی رۆژهەلات دەکات چاوی لێ بکەن لەوە دیهێنانی ئازادی و دیموکراسی و سەربەخۆیی و کۆمەلێ مەدەنی هاوچەرخ. هێزە شەرخواز و دوژمنکارەکانیش ناتواتن کۆسپ بخەنە بەردەم کاروانی دیموکراسیمان، وەك چۆن شکستیان هێنا لەوەی رێگە لە ئەنجامدانی هەڵبژاردن بگرن، کەواتە یا کاروانی دیموکراسیمان بەهەموو پێداگریی و سووربوونێك درێژەپێبدەین رووە و ئایندەیەکی درەوشاوە لەسەردەمێکی نوێدا.

لێرەشەوە دەڵێم :

فبداري للعهد الجديد بداري

و حذار من عقب القنوط حذار

و السلام عليكم و رحمة الله و بركاته.

28-(گوتارا ژمارە 28) (1)

خوشك و برایانی خۆشەویست

بەڕێزان نوێنەران حزبەکان و دەوڵەتەکان و لایەنە سیاسی و حکومییەکان :

بەفەخرەوە بەخێرهاتنتان دەکەم، شانازیی دەکەم بەوەی کە لەم کۆبوونەوەیەدا پێکەوە کۆدەبینەوە، ئەم کۆبوونەوەیە کۆبوونەوەیەکی گرنگە، لەڕۆژێکی گرنگی مێژووییدا دەبەسترێت کەڕۆژی کۆبوونەوەی یەکەم پەرلەمانی هەلبژێردراوی خەڵکی کوردستانە، لەکاتێکدا کە عیراق لەژێر حوکمی دیکتاتۆریەتێکی رەشی خوێناوی رای دەبوارد، بەڵام خەڵکی کوردستان توانی پاش راپەڕینە مەزنەکە و بەپیشتیوانیی هاوپەیمانان هەلبژاردنێکی ئازادبکات بۆ یەکەمجار لە میژووی عیراق و کوردستاندا و ئەنجومەنی نیشتمانی خۆی هەلبژێرێت، لەو ئەنجومەنەشەوە حکومەتی هەرێمی کوردستان هاتەکایەوە.

ئەم رۆژە رۆژێکی پیرۆزە لە میژووی گەلەکەماندا، ئەمرۆش کە کۆدەبینەوە ئەو پیرۆزییە دووپاتدەکەینەوە، پێم وایە ئەم ئەنجومەنەی ئێوە دەبێت ئەنجومەنێکی زیندووی کاریگەری خاوەن رەئی و بیروباوەڕ بێت، من

(1) ڕۆژنامەی کوردستانی نوێ، ژ(3691)، سێشەممە 2005/6/7.

ئیجازە لە برای خۆشەویستمان جەنابی کاک مەسعود وەردەگرم کەبەناوی ئەویشەوە بەناوی خۆشمەوە پێتان بڵێم کە ئێمە هەر دووکمان هانتان دەدەین بۆ ئەوەی ببنە پەرلەمانێکی زیندوو، بەڵێ گۆلەبن، بەڵکو ناوبەناو ناگۆش بن و رەخنەش بگرن و پێشنیاریش پێشکەش بکەن و پەرلەمانێك بێت کە گەلەکەمان شانازییتان پێوەبکات.

دڵنیام هەمووتان ئەهمیەتی ئەم قۆناغە دەزانن، لەم قۆناغەدا کە کۆدەبینەوە دەستکەوتی گەورەمان بەدەستهێناوە، بەڵام ئەو دەستکەوتانەمان هەمووی دەڵەمەیە، هێشتا مافەکانی گەلەکەمان لەدەستووری عیراقدا نەچەسپاوە، هێشتا ناوچە دابڕاوەکان لە هەرێمی کوردستان نەگەڕاونەتەوە سەر هەرێمی کوردستان، هێشتا مەسەلەی فیدرالییەت و پێشمەرگە و چەندین شتی گرنگی ترمان بەتەواوی نەچەسپاوە، بۆیە پێویستە ئەم راستییە لەبەرچاوی هەموو ئینسانێکی دڵسۆزبێت، کەوا هەروەك بەدەستهێنانی ئەم ئامانجانە با بەشێوەی دەڵەمەییش بێت بەری یەکێتی ریزەکانی گەل و هاوپەیمانیی هەموو حزبەکانی کوردستانە، بەتایبەتی پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان، تا ئەوهاش پارستنی ئەم دەستکەوتانە، چەسپاندنی ئەم دەستکەوتانە لەدەستوری داهاتووی عیرقدا و لەحکومەتی عیرقدا بەندن بەیەکێتی ریزەکانی گەلەکەمان، یەکێتی و هاوخەباتیمان، هاوهەلوێستمان، ئەم جۆرە یەکێتی و هاوخەباتی و هاوهەلوێستییە ئەوەندە پیرۆزە کە دەبێ وەك بیلبیلەی چاوەکانمان بیپارێزین، هیچ شتێك نابێ بخەینە هەوراز پارستنی ئەو یەکێتییە نەدەستکەوتی تایبەتی حزبی نەدەستکەوتی تایبەتی شەخسی، بەڵکو ئەمە لەهەوراز هەموو دەستکەوتەکانە، هەر بەمەش دەستکەوتەکانی حزبی و تایبەتی و ناوچەییش دێتەدی، بێ ئەوە نەك هەر ئامانجەکانمان نایەتەدی، بەڵکو ئەوەی هەشمانە لەخەتەری لەدستدان و لەناوچوونە، بۆیە من دڵنیام کە هەمووتان ئەم راستییە دەزانن و هەمووتان هاوکار دەبن لە بەدیهێنانی ئەم رۆژی کەوا هەمانە و لە بەدیهێنانی ئامانجەکانمان و ئاواتەکانمان، دیارە ئێمەی خەڵکی کوردستان جگە لە ئەرکی بەدیهێنانی ئاواتەکانی خۆمان ئەرکێکی تریشمان لەسەرشانە، ئەرکی رۆڵی مێژووییمان لەعیراق، رۆلی ئەوەی کە ئێمە لە نێوان برا عەرەبە شیعەکان و برا عەرەبە سوننەکانمان هاوکار و هاوئاهەنگ و رێکخەربین، نەیەڵین کەس مافی بخورێ و کەمایەتی ئەوەی بەژمارە کەمتربێت لەوەکەی تر مافی وەکو ئەوبێت کەهەیەتی، ئەو ستەمی تایەفی و مەزهەبیەی کە جاران هەبوو بەهیچ شێوەیەك دووبارەنەبێتەوە، ئەرکی ئەوەمان لەسەرە کە عیراقێکی دیموکرات بێتەکایەوە، خەلکی کوردستان، هیزەکانی کوردستان، نوێنەرانی کوردستان لە ئەنجومەنی نیشتمانیی عیراق دەستەبەری بەدیهێنانی ئەم دیموکراسییە بن لە عیراق لەڕووی هەموو جۆرە ئیحتیکار و دیکتاتۆریەت و دەستەباڵایی نارەوا.

ئەم ئەرکە پیرۆزەشمان وامان لێدەکات کە سەروەرییەك بۆ خۆمان لە مێژووی گەلەکەماندا، لە مێژووی عیراقدا جێبەجێ بکەین و هەروەك بەسەر بەرزیی دەتوانین لە سەر گۆڕی شەهیدەکانمان، شەهیدە نەمرەکانمان کە بەخوێنی گەشیان داری ئازادییەکەمان ئاودراوە و هاتووەتەبەر، لەسەر گۆڕەکانیان بوەستین، بڵێین: ئەی شەهیدانی نەمر خوێنتان بەفیرۆنەچووە ئەرك و ماندووبوونی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستانیش بەفیرۆنەچوو، بەڵکو ئەم رۆژەی هاتوینەتەبەر، تا ئەوهاش بتوانین بەرامبەر بە شەهیدانی عیراقیش بوەستین، بڵێین : خەڵکی کوردستانی عیراق نەك هەر نەیانویستووە عیراق پارچە پارچە بکەن و گوێ نەدەنە دەستکەوتەکانی گەلی عیراق، بەڵکو پارێزەری یەکێتی نیشتمانیی عیراق بوونە، پارێزەری دەستکەوتەکانی گەلی عیراق بوونە، پارێزەری ئەم

راستییە بوونە کە کورد هەمیشە لە هەر وڵاتێك ژیابێت، ڕۆڵێکی ئیجابی و باشی هەبووە لە پێشخستنی ئەم وڵاتە لە ڕووی ئابووری، سیاسی، کلتووری، فەرهەنگی و هەموو جۆرێکی تر.

من نامەوێ سەرتان زۆر بیەشێنم، ئاواتی سەرکەوتنتان جارێکی دیکە بۆ دەخوازم، هیوادارم ئەو ئەنجومەنە بەزووترین کات کۆببێتەوە بۆ هەڵبژارتنی برای خۆشەویست و هەڤاڵی هێژامان کاك مەسعود، کەیەکێکە لەو سەرکردانەی بە ڕاستی بە دڵسۆزیی خۆی توانیویەتی ئەو پایەیە وەربگرێت جگە لەوەی کەمیراتگەری سەروەییەکانی بارزانە کە ئەوەندەی بەسە شانزە جار سووتاوە لە پێناوی کوردستاندا.

زۆر سوپاستان دەکەم و هەر بژین.

29-(گوتارا ژمارە 29) (1)

بەناوی خوای گەورە و میهرەبان

برای بەڕێز سەرۆك مسعود بارزانی

ئامادەبووانی بەڕێز...

سڵاوێکی پڕ لە پاڵەوانیەتی، کە ڕۆڵە مەرد و چەڵەنگەکانی لە مێژووی گەلەکەمان نەخشاندوویانە لە بەراییاندا بارزانییە پاڵەوانەکان، ئەمڕۆ ئێمە شاهێدی تاوانێکی چەپەڵین، کە دیکتاتۆریەتی بەعسی سەددامی تاوانەکار و خۆفرۆش بەرامبەر نیشتمان بە گەلەکەمانی کردووە، بەڵام ئێمە ئەمڕۆ شاهێدی پاڵەوانییەتییەکی تری بارزانییەکانیان کە هاووڵاتییانی موسلمان ئەنجامیاندا کە دیکتاتۆرییەت خێزانەکانیانی لە ناوچەی بارزان گواستەوە بۆ ئەو ناوچەی لە ژێر کۆنترۆڵی خۆی بوو وەکو بەشێك لە هەڵمەتێکی تری دڕندانە دژی بارزانی پاڵەوان ئەو بارزانەی تا ئەمڕۆ 16 جار لە پێناوی گەل و نیشتمان سوتێندراوە، بارزان پێشەنگی ڕاپەڕینەکانی کوردە دژی زوڵم و زۆرداری، لە تۆماری مێژووی کورددا، بارزان لاپەڕەی فیداکاری و قوربانی جوانی نەخشاندووە، وەکو پێشەنگ دەرکەوتووە لە خۆڕاگری وهەڵسانەوە لەکاتی کارەسات و نەهامەتییدا، بەبێ ئەوەی گیانی شۆڕشگێڕی و نەریتە مرۆیی و کۆمەڵایەتییەکان لە دەست بدات، شاعیری خۆشەویستی عێراقی و شاعیری نەمری ئوممەی عارەبی جەواهیری نەمر باسی لە زۆر ڕاستی کردووە، بەتایبەت لە هۆنراوە بە پێزو بەناوبانگەکەیدا "کوردستان او موطن الابطال" ئەم بەیتانەی خوارەوەی دەربارەی بارزان گوتووە:

"بارزان" یا قمما یشببها الدم
وتنوْ کاهلها الثلوج فتهـــــرم
وتعازل القمر المضیء فتزدهی
وتعـارك المـوت الـزؤام فتظلـم
"بارزان" یـا لعزا تعـاصی حله
عبر القـرون الغبر فـهو مـطلسم
اکما یغـوص الانبیـاء بـوحیـهم

(1) گۆڤاری گوڵان، ژ(559)، 2005/10/20.

ام مثـلمـا يرعـى الطيوف النوم

ام بيـن تـلك و هــذه فـمـواكـب

تـخلـى الطـريق لـمـوكب يتـقدم

يـا مـوطـن الابـطـال و الدنيا بها

نصف،وان خيلت تجولر و تظلـم

تعطـى و تـاخـذ و المغفل عندما

مـن ظـن من عقبى حساب يسلم

مـن بعـد الـف، مـن سلاله ظالم

مـن قبـل الـف يـثار الـمتـظلـم

بەڵێ ئامادەبووانی بەڕێز...

نەوەکانی بارزانی خۆراگر ویستیان بە خوێنە پاکەنەکەیان لوتکە چیا سەرکەشەکان ڕەنگ بکەن، وەکو لوتکەی شیرین لە هەموو شۆڕش و ڕاپەڕینێکی کوردی عێراقی، هەربەوەش گەنجایەتی نوێ دەکەنەوە، گەنجایەتی خۆراگری و شەرف و شۆڕش، بارزان بنکەی تەریقەتی نەقشبەندی و شۆڕشگێڕی بوو کە هەڵقوڵاوی نێو جەماوەر و دژی کاری زۆرداری و بانگەوازخوازی یەکسانی بوو لە نێو بەندەکانی خوا، تەریقەتی بارزانی بە یەکسانی و قەدەغەکردنی مولکیەتی زەوی بۆ تاکەکەس چونکە دابین کرابوو بۆ ئەوانەی جوتیاری تیا دەکەن و یەکسانی ڕاستەقینە لە نێوان لە پیاو و ئافرەت و ڕێزگرتنی ڕای ئافرەت بۆ هەڵبژاردنی هاوبەش ژیان و دژایەتی هەموو شێوازەکانی دەربەگایەتی عەشایری ناو کوردستان ناسرابووە، ئەمەش بووە هۆی دروستبوونی یەکێتییەکی پتەو لە نێوان مورشید و مورید و هەماهەنگی لە نێوان هەمووان لەپێناوی خوشەویستی. نیشتمای پاڵەوانان بارزان دژایەتی زۆرداری کرد و درێژەی بە خەباتدا تا ڕۆژی سەرکەوتن هات، ڕۆژی ڕزگاربوون لە دوای ڕاپەڕینە جەماوەریەکە کە بووە هۆی ڕزگاربوونی ناوچەیەکی گرنگ لە کوردستانی عێراق کە بۆ یەکەمجار هەڵبژاردنی ئازادی تیا ئەنجام درا بۆ ئەنجوومەنی نیشمانی کوردستان وبووە هۆی سەرهەڵدانی حکوومەت و یەکێتی نیشتمانی، لەبەرەنجامی هەوڵ و خەباتی ئازادیخوازان لە تەواوی کوردستان لە کەشوهەوای ڕاپەڕین و ئازادیدا بارزانییەکان هەڵسان بەنۆژەنکردنەوەی ناوچەکەیان بۆ ئەوەی ببێتە دواین نۆژەنکردنەوەی دواین وێرانکاری کە جارێکی تر پەنا بەخوا دووبارە نابێتەوە، پاش ئازادی و دوای ئەوەی هێزە دیموکراسی و پێشکەوتنخوازەکانی کورد هەوڵەکانیان یەکخست، چەمکە نوێیەکانی تۆڵەبوونە باو، کە ئەمە ئەمڕۆ مانای خەبات دژی دیکتاتۆرییەت و نەهێشتنی ئاسەوارەکانی و پەرەپێدانی حکوومەتی هەرێمی کوردستان لە چوارچێوەی عێراقێکی دیموکراتی فیدراڵی یەکگرتوو دەگەیەنێت، دواتر بە دی هێنانی ئەو خولیا و هیوایانەی بارزانییە ئازادیخوازەکان خەباتیان لە پێناوی کرد لە پاڵ هەزارەها پاڵەوانی تری کورد لە هەموو کوردستانی عێراق، بەڵێ دوژمنی فاشی درۆی کرد لەسەر بارزانییە بێتاوانەکان و لەسەر گەلی کوردستان، کە هەزارەها کەسی بێتاوانی بە زیندوویەتی لە گۆڕی بە کۆمەڵ ناشتن و بوە ڕەمزی حوکمڕانیەتی زۆرداری ڕەش، بەڵام ئەمە نەبووە هۆی لەناوبردنی شۆڕشگێڕانی کوردستان و بارزانییە ئازادیخوازەکان، توانیان ئەو وتەیەی شێخی پاڵەوان

شەهیدی نەمر شێخ عەبدولسەلام بارزانی بەرجەستە بکەن کە عوسمانییەکان لە مۆسڵ لە سێدارەیان دا، فەرمووی "خۆڵ بە سەری دوژمنان، بە کوشتنی مە بارزان و کورد تەمام نابن" ئا ئەوەتا گەلی کورد خاوەنی ئازادی و دیموکراسی و فیدرالییە و ئەوە هەڵبژێردراوەکانیان حوکمیان دەکەن، ئا ئەوەیە بارزان ئازادی لێ دەشەکێیتەوە، پێشکەوتن و گەشەسەندن لە عێراقێکی سەربەخۆ و یەکگرتوو، فیدراڵی و دیموکراسی بە خۆ دەبینی، هەڵەبجەی شەهید و قەڵادزێ بریندار و گەرمیانی پاڵەوان و بادینانی خۆڕاگر لە ئامێز دەکرێت، بۆ ئەوەی یەکێتی نیشمانی، یەکێتی شەهیدان و ناوچە وەکو بنەمایەکی پتەو بەرجەستە بکات بۆ گەلەکەمان وەکو چاوگەی هەڵقوڵانی سەرکەوتنەکانی ئێستا و ئایندەمان، ئێمە ئێستا کۆدەبینەوە بۆ ئەوەی ڕێزی شەهیدانی بارزان و تەواوی شەهیدانی کوردستان و عێراق بگرین و یادیان بەرز ڕابگرین و پەند و وانەی فیداکارییان لێوەربگرین و سڵاو لە چیای سەرکەش بکەین.

شعب دعائمة الجماجم و الدم

تتحطم الدنيا ولا يتحطـــــم

والسلام عليكم و رحمة الله و بركاته

30-(گوتارا ژمارە 30) (1):

بارزان لە ئەنفالکردنیشی دا پشکی شێری بەرکەوت

بەڕێز جەنابی مام جەلال سەرۆك کۆماری عێراقی فیدراڵ، بەڕێز جەنابی کاك مسعود بارزانی سەرۆکی هەرێمی کوردستان، نوێنەرانی لایەنە سیاسییەکانی کوردستان، خانەوادە و کەسوکاری ئەنفالکراوی بارزانی.

ئامادەبووانی هێژا

ئەوە بە دۆزینەوەی گۆڕی ژمارەیەك لە ئەنفالکراوی بارزانی و هێنانەوەی تەرمی پیرۆزیان بۆ کوردستان جارێکی تریش زامەکانمان کولایەوە تاوانە دڕندەکانی ڕژێمی گۆڕبەگۆڕی سەدامی دیکتاتۆر و تراژیدیای گەلەکەمان هاتەوە بەرچاو.

وەك ئاشکرایە ئەو ژمارە شەهیدی کە ئەمڕۆ دوای ساڵانێکی زۆر لە گۆڕ غەریبی خاکی کوردستان تەرمی پیرۆزیان لەباوەش دەگرێ بەشێك بوون لەو هەشت هەزار بارزانییە بێدیفاعەی کە ڕژێمی گۆڕکراوی سەدام لە ساڵی1983 تەنیا بەهۆی کوردبوون و هەڵوێستی کوردپەروەرییانەوە نامرۆڤانە شوێن بزر و دواتر ئەنفالی کردن. ئێمە نوێنەرانی حزبە کوردستانییەکان کە ئەمڕۆ بۆ ڕێزگرتن لە گیانی پاکی ئەو شەهیدە زوڵم لێکراوانە ئامادەبووین و بەشداری لە ڕێوڕەسمی هێنانەوەی تەرمی پیرۆزیان دەکەین لە کاتێکدا جارێکی تریش هاوخەمی و هاودەردی خۆمان بۆ کەسوکاری ئەو شەهیدانە و بۆ گەلەکەمان و بۆ خانەوادە و عەشیرەتی بەڕێز و خۆڕاگری بارزانی دەردەبڕین" ئەو عەشیرەتە تێکۆشەرەی کە بە درێژایی سەدەی ڕابردوو لە خەبات و تێکوشانی

(1) گۆڤاری گوڵان، ژ(559)، 2005/10/20.

گەلەکەمان لە قوربانیدان لە دەربەدەری و ئاوارەبوون و دوا جاریش ئەنفالکردن پشکی شێریان بەرکەوتووە، کە ئەمەش بۆ هەمیشە جێگەی شانازییە بۆ خۆیان و بۆ گەلەکەیان. لە هەمانکاتدا ئەو تاوانە چەپەڵەی ڕژێمی گۆڕبەگۆی بەغدا، کە دەچێتە خانەی تاوانی کۆمەڵکوژی و جینۆسایدەوە دژ بە گەلەکەمان جارێکی تریش بە توندی ڕیسوا و مەحکوم دەکەین.

ئامەدەبوونی هێژا: کەسوکاری شەهیدە نەمرەکان لەگەڵ کولانەوەی ئەو کۆستە گەورەیەشماندا بەڵام ئەوەی کە ئەمڕۆ لە خەمەکانمان سووک دەکات و ویژدانمان ئاسوودە دەکات هەر ئەوەیە کە خوێنی ئەو شەهیدە نەمرانە و سەرجەم شەهیدانی گەلەکەمان بەفیڕۆ نەڕۆیشتووە، هەروەها بە چاوی خۆمان بینیمان کە چۆن تۆڵەی شەهیدەکانمان لە سەرانسەری ڕژێمی گۆڕکراو کرایەوە، تەنانەت بە ڕووخانی ڕژێمەکەیان و زەلیلبوونیان لە کونجی زیندانەکاندا ئەوە هەر لەم چەند ڕۆژەشدا سەدامی دیکتاتۆر و دارودەستە ئەنفالچیەکەی بە بەرچاوی خەڵکەوە دادگایی دەکرێن و بەسزای تاوانەکانیان دەگەن.

سلاو بۆ گیانی پاکی ئەو شەهیدە نەمرانە و سەرجەم شەهیدانی گەلەکەمان، لە سەرووشیانەوە بارزانیی نەمر و کاک ئیدریس و تەواوی سەرکردەکانی تری گەلەکەمان.

مردن و سەرشۆڕی بۆ سەرانی ڕژێمی گۆڕبەگۆڕی ئەنفالچی و بۆ تیرۆریستان.

31-(گوتارا ژمارە 31) (1):

(بسم الرحمن الرحيم) الحمد الله رب العالمين و صلوة الله وسلامه و بركاته على المبعوث رحمة للعالمين حبيبنا و شفيعنا محمد وله اجمعين من الصحب والا زواج و القرا بة و التابعين لهم بإحسان الى يوم الدين.

پاش بەخێرهێنانی کەرمی هەموو لایەک، سوپاس و ستایشی بۆ خوای پەروەردگار، لە لوتف و کەرەمی بێسینووری خوا بەزیادبێت، کە بەهەوڵ و هیممەتی هەموو لایەک توانیمان کەناڵی ئاسمانی (پەیام) بنیاد بنێین بیخەینە سەر سکە و رەوڕەوەی خۆی ، لێرەدا من بە پێویستی دەزانم کە زۆر سوپاسی هەموو ئەوانە بکەم لەئەندامان و لایەنگران و دوستانی کۆمەڵی ئیسلامی ، کە زۆر ماندوو بوون، بەتایبەت بەڕێوەبەر و ستاف بەڕێوبردنی کەناڵەکە، هەروەها هەموو ئەو دوست و دلسۆزانەی کە هاوکاریان کردوین ، هاوکاری مادی و مەعنەوی، بە تایبەت هەر دوو بەرێزان جەنابی سەرۆك کۆمار مام جەلال و جەنابی سەرۆکی حکومەتی هەرێم کاك نێچیرفان کە هاوکارییان کردین، سەرجەم دام ودەزگا حکومییەکان کە کار ئاسانییان بۆ کردوین، دەست خۆشییان لێدەکەین، زۆر سوپاسیان دەکەین.

بەڕێزان، بەتەئکید وەرێخستنی کەناڵێکی دیکەی راگەیاندن لە هەرێمی کوردستاندا، کە دەنگ و رەنگەکەی بگاتە هەموو کوردێك لە هەر شوێنێکی دونیادا بێت، دەستکەوتە بۆ هەموو لایەك، ئێمەی میللەتی مسوڵمانی کورد کوشتەی ئەوبووین کە زۆر جار دەنگی مەزلوومیەت و رەوای نەتەوەیی و کێشەکانمان نەگەیشتۆتە خەڵك، ئێمە زۆر بەڵا و موسیبەتی گەورەمان بەسەر هاتوون ، کە لە ئەنجامی ئەوەدا دەنگمان نەگەیشتوتە خەڵك ، دیزەبەدەرخۆنە کراون زۆر جار هەر چەند هەوڵدەدەین بە خەڵکی بسەلمێنین کە ئێمە میللەتێکی مەزلوومین، فلان زولم و ستەممان لێکراوە، زۆرجار لێشمان ناسەلمێنن، بێگومان لە مرۆی پێشکەوتنی تەکنەلۆجیادا، بە

---

(1) ڕۆژنامەی کۆمەڵ، ژ(351)، شەممە 12/6/ 2008.

تایبەت لە بواری ڕاگەیاندن، ئێمەش وەکو میللەتی مسولمانی هەرێمی کوردستان دیارە پشکێکی باشمان هەبووە لەوەدا کەتوانیومانە ڕاگەیاندنی خۆمان بەرەو پێشەوە بەرین.

من حەز دەکەم هەموو لایەك لەوە دڵنیان بن کە ئەم کەناڵە بەڵێ کەناڵی لایەنێکی ئیسلامییە، بەڵام لایەنێکی ئیسلامییەکە لە خزمەت خەڵك و وڵاتی خۆیدایە، لایەنێکی ئیسلامییە کە ئیسلام پێی دەڵێت:دلسۆزیی بۆ خەڵك خزمەتکردنی خەڵك و وڵاتت بەشێکە لە دینداریی و مسولمانەتیت، بەشێکە لەو تاعەت و بەندایەتییەی کە بۆ خوا ئەنجامی دەدەیت، خوا (سبحانە و تعالی) لە ئایەتی پێش کۆتایی سورەتی (الحج:77)دا فەرمویت:(**یا ایها الذین امنوا ارکعوا واسجدوا واعبدوا ربکم و افعلوا الخیر لعلکم تفلحون**) ئەی ئەوانەی بڕواتان هیناوە ڕکوع بەرن و سوجدە ببەن و بەندایەتی بۆ خوا بکەن و چاکە بکەن بۆ ئەوەی سەرفراز بن، خوابەرستی و خەڵکدۆستیی دوو ڕووی یەك حەقیقەتن، ئەگەر خوابەرست بیت، دەبێت خەڵکدۆست بیت، ئەگەر خوا بەرست بیت، دەبێت لە گەڵ خەڵك باش بیت، بۆ خەڵك دلسۆز و بەبەزەیی بیت، لە گەڵ خەڵکدا بیت، چی لە دەستت دێت لە چاکە بۆیان ئەنجام بدەیت، پێغەمبەری ئێمە سەلات و سەلامی خوای لەسەر بیت، خوا نازناوی (رحمة للعامین)ی پێداوە، (**وما ارسلناك الا رحمة للعامین**)، تۆمان نەناردووە مەگەر بەزەیی بیت بۆ تیکرای جیهانیان. پێغەمبەری ئێمە تەنیا ڕەحمە ت و بەزەیی خوا نەبووە بۆ ئوممەتەکەی و مسولمانان، بەلکو بۆ هەموو جیهانیان و بەشەر، لە دوای هاتنی پێغەمبەرەوە (علیە الصلاة والسلام) تام و بۆنی ژیان گۆڕا، زۆر قیەم و بەهای بەرز کە فەوتابوون و لەبەین چووبوون، لەسەر دەستی پێغەمبەری کۆتایی(علیە الصلاة والسلام) زیندوو کرانەوە، زۆر بەهای بەرز کە ئیستا بەشەرییەت شانازییان پێوە دەکات، وەکو:(ئازادیی بیروڕا، مافی مرۆڤ، دادگەریی، یەکسانیی)، لەسەر دەستی پێغەمبەر کۆتایی بووژێنرانەوە، ئێمەش وەکو شوێنکەوتوانی ئەو پێغەمبەرە (علیە الصلاة والسلام) چ لە هەرێمی کوردستاندا بین، چ لە هەر شوێنێکی دونیادا بین، بێجکە لە دلسۆزیی و خێرخوازیی و وچاکە کاریی بۆ خەڵك شتیکی دیکەمان پێ نییە.

بە پێویستی دەزانم ئاماژەش بە ئەوە بدەم کە کەناڵی ئاسمانیی (پەیام) و هەر کەناڵێکی دیکەی ئیسلامیی پێموایە دەبێت چەند حەقیقەتێك بکاتە هێلی گشتیی کاری خۆی:

یەکەم :پابەندیی لە گەڵ نوێبوونەوە، پابەندیی بە شەریعەتەوە، تازەگەریی و نوێبوونەوە لە میکانیزم و شێوازەکانی کاردا، ئێمە بەبێ پابەندی بە شەریعەتەوە، مانایەك بۆ مسولمانەتیمان نامینێتەوە، بەڵام بە بێ ئیجتیهات و داهینانی تازە و بەکارهینانی شێوازی تازەش، لە ژین بەجێ دەمینین، ئەم ئایین و بەرنامەیەی خوای پەروەردکار لە سەردەمی پێغەمبەر پێشەوامانمدا سەلات و سەلامی خوای لەسەر بێت، بە تازەترین و نویترین شێوازی سەردەمی خۆی خزمەتی کراوە لە هەموو بوارەکاندا، ئێمە ئیسلام بە حەقی ڕەها و موتلەق دەزانین، بەلام دەبێت بە شێوەیەکی حەقیش بیگەیەنین، خوا (سبحانە و تعالی) دەفەرمویت:(**وبالحق انزلناه وبالحق نزل**)(**الاسراء**:105)، قورئانمان بە شێوەیەکی حەق ناردوتە خوار و خۆیشی حەقە، ئەوەندە بەس نییە کە ئینسان حەقی پێبێت، بەڵکو دەبێت بە شێوەیەکی حەقیش بیگەیەنیت، بە ڕاستیی پابەندیی بە شەریعەتەوە لە چوارچێوەی فراوانی شەریعەتدا، لە سەرووی مەزهەب و ئیجتیهاد و بیروبۆچوونی زانایانەوەیە (لە گەڵ ڕێز و حورمەتمان بۆ هەموو زانایان)، بەڵام بە تەئکید زانایان و پێشەوایان بۆ سەردەمی خۆیان تەماشای قورئان و سوننەتیان کردووە، ئێمەش دەبێت بەهرە وەرگرتن لە کەلەپوور و بەرهەم و ئیجتیهاداتی زانایان لە سەردەمی

خۆماندا دووباره تەماشای قورئان و سوننەت و شەریعەت بکەینەوە، شەریعەت لە دەقەکانی قورئان و سوننەتدا بەرجەستەیە، دەقەکانی قورئان و سوننەت واتا وەحیی خوا (سبحانه و تعالى)، ئەوە بەکەڵکی هەموو کات و شوێنێك دێت، بەڵام بۆچوونی زانا و سەرمەزهەبی و پێشەوایەك کە لە قورئان و سوننەت هەڵیهێنجاوە، بە تێگەیشتنی ئەو دادەنرێت دەربارەی دین، نەك بە خودی دین، بۆیە عەجائیب نییە کە چاوی پێدا بگێڕدرێتەوە، یا خود بگۆڕدرێت بە ئیجتیهادێکی دیکە و بۆچوونی و تەفسیرێکی دیکە، ئەوەش کە دین لە ژین بە جێ نامینێت، دینی حەق کە ئیسلامە لە ژینی ئینسان بە جێ نامینێت، ئەوەیە کە بۆ شتە نەگۆڕەکان نوختەی خستۆتە سەر پیت، مەسەلەکانی ئیمان و عەقیدە، جیهانبینیی، عیبادەت، باری کەسێتی، مەسەلەی ئەخلاقی و رەوشت، قورئان و سوننەت نوختەیان خستۆتە سەر پیت، چونکە ئەو لایەنانە نەگۆڕن لە ژیانی ئینساندا، بەڵام بۆ ئەو شتانەی دەگۆڕێن کە گۆڕانیان بە سەردا دێت، وەکو بوارەکانی حوکم و سیاسەت، لایەنی ئابووری، کومەڵایەتی، پەیوەندیی نیوان دەولەتان و ئەوانە، ئیسلام بە وەندە ئیکتیفای کردووە کە هێلی گشتیی دابنێت و چوارچێوەیەکی فراوان دابنێت، بەڵام بۆشاییەکی زۆری بەجێهێشتووە، بۆ ئەوەی کە ئینسان بە عەقڵ و ئەزموونی خۆی ئەو بۆشاییانە پڕ بکاتەوە لە بەر رۆشنایی ئەو دەقە کە مانەی چواچێوەی فراوانیان دیاریی کردووە.

خاڵێکی دیی ئەوەیە کە لایەنێکی ئیسلامیی راگەیاندنەکەی دەبێت داکۆکیی بکات لە سەر لێبوردنی و تەبایی و یەکتر تەحەمولکردن، میللەتانی پێشکەوتوو ئەو میللەتانەن کە پێکهاتە جۆراوجۆرەکانی دەتوان بە یەکەوە لە یەك حالیی بن، گوێ بۆ یەك دەگرن و دەستبار بۆ یەك دەگرن، بە پێچەوانەوە میللەتانی دواکەتوو ئەو میللەتانەن کە پێکهاتە جۆراوجۆرەکانی لێك تێناگەن، یا خود یەکتر قبول ناکەن، ئێمە وەکو ئیسلامی ئیسلام فێری کردووین، پێغەمبەران (سەلاْت و سەلامی خوایان لێبێت) لە پێش پێغەمبەری کۆتاییشدا هەموویان قەسەیان ئەوە بووە لەگەڵ میللەتی خۆیان کە وەرن با لێك تێبگەین، ئەوە پەیامی خوایە بۆمان هیناون و لێمان وەربگرن، لێمان تێبگەن، تەماشا بکەن شوعەیب سەلاْت و سەلامی خوای لە سەر بێت چ بە گەلەکەی (مەدیەن) دەڵێت:(**و ان كان طائفة منكم امنوا بالذى ارسلت به وطائفة لم يومنوا فاصبروا حتى يحكم الله بيننا و هو خير الحاكمين**) (الاعراف:87)، دە فەرموێت ئەگەر کۆمەلێك لە ئێوە بروایان هینا بەو پەیام و بەرنامەیەی کە هیناومە، کۆمەلێکیش بروایان پێ نەهینا، سەبر بگرن، واتا یەکتر تەحەمولّ بکە ن، هەتا خوا حوکم دەکات، واتە دونیا مەکەنە مەیدانی لە یەکتر دەرکردن، بەڵکو بیکەنە مەیدانی یەکتر تەحەمولکردن، پێکەوە مەدارکردن، لە سەر ئەو خالاْنەی پێکەوە هاوبەشن پێکەوە هاوکاریی بکەن، لە خاڵە جیاوازەکانیشدا یەکتر تەحەمولّ بکەن.

خاڵێکی دیی ئەوەیە کە ئێمە پێویستە هەمیشە بگەڕێین بۆ خاڵە هاوبەشەکانمان، وەکو لە کتێبی (تەوژمی ئیسلامیی و عەلمانیی، خاڵە هاوبەشە و جیاوازەکانی) باسم کردووە، ئێمە وەکو خەڵکی هەرێمی کوردستان و وەکو خەڵکی کورد لە هەر شوێنێکی ئەو دونیایە هەین، کۆمەڵێك خاڵی هاوبەش هەیە کە ئەگەر هەتا دەیان ساڵی دیکە بێن پێکەوە هاوکارییان لە سەر بکەین، هیشتا جوهد و وزە و توانای هەموومانی دەوێت و تەواویش نابن، ئاوەدانکردنەوەی کوردستان، خۆپەروەردەکردنەوەی خۆمان لە رووەکانی فیکریی و عە قیدەیی و ئەخلاقیی و کۆمەڵایەتی و سیاسیی و ئیداریی، پاشان چەسپاندنی مافە رەواکانمان کە هەندێکیان بە نیوە ناچڵی و زۆریشیان

ماون دەستەبەر کراون، ئەوە کە خۆمان مەزڵومییەت و حەق و مافەکانی خۆمان وەکو شەریعەت بۆی بڕیار داوین بە خەڵکی بناسێنین، ببینە خاوەنی دامەزراوەکان، ئەوانە هەموو خاڵی هاوبەشن پێویستییان بە هەموومان هەیە.

خاڵێکی دیی ئەوەیە کە راستیی و دلسۆزیی، دوو خاڵی زۆر گرنگن لە هەر راگەیاندنێکدا کە بیەوێ بە راگەیاندنی ئیسلامیی لە قەلەم بدرێت، ئەسڵی ئیمان بریتییە لە خوابەراستزانین و لە گەڵ خوادا راستبوون، بۆیە شتی درۆ و خیلاف پێچەوانەی ئەسڵی ئیمان و عەقیدەیە، لە پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) پرسراوە کە ئایا دەگونجێ مسوڵمان فلان گوناحە بکات و لەسەر فلان گوناحە بەردەوام بێت، گوتوویەتی بەڵێ، بەڵام دەربارەی درۆ فەرموویەتی ناگونجێ مسوڵمان لەسەر درۆ بەردەوام بێت، چونکە درۆ پێچەوانەی تەسدیق ئیمانە.

دڵسۆزییش، تەماشای هەموو پێغەمبەران بکەیت (عليهم الصلاة والسلام)، ئەوەیان تەئیکد کردۆتەوە بۆ خەڵك و بەرجەستەشیان کردووە لە ژیانی خۆیاندا (وانا لكم ناصح امين)، ناصح واتە دڵسۆز، واتە من هیچ ئیشم پێتان نییە (ئیشی خۆم)، ئیشی خۆتانم پێتانە، دەمەوێت بەختەوەر بن، چونکە ئەرك و وەزیفەی ئینسانی مسوڵمانە کە ئەو ئیمان و عەقیدەی خۆی پێی بەختەوەر بووە، خەڵکیشی لێ بەهرەمەند بکات.

خاڵێکی دیی ئەوەیە کە ئێمە جیاوازییەکانی یەکتر قبوڵ بکەین هەر کەسێك بیەوێت خەڵك و میللەت و کۆمەڵگا بێتە یەك کۆرس و هەمووی یەك قەسە بکات، ئەوە بە راستیی بیرکردنەوەیەکی هەڵەیە، خوا دەفەرموێت: (ولايزالون مختلفين* الا من رحم ربك ولذلك خلقهم)، خەڵك هەر جیاواز دەبن، رەنگیان جیایە، دەنگیان جیایە، سروشتیان جیایە، چ لە سەر ئاستی تاکەکان، چ لە سەر میللەتان، ئێمە ناتوانین جیاوازییەکان لە بەین بەرین، مەگەر هەڵی بپلیشێنینەوە. بە راستیی خۆڕاهێنان لە سەر ئەوە کە یەکترمان بە جیاوازییەکانەوە قبوڵ بێت زۆر گرنگە، هەندێك کەس رەنگە ئەو گومانە بە خەڵکی ئیسلامیی بەرن کە جا تۆ بڵێیت ئیسلامییەکان و خەڵکیکی ئیسلامیی، قبوڵ بکات کە خەڵکیکی دیکە لە رووی فیکریی و عە قیدەییەوە لە گەڵی نەیارە، لە گەڵی بژی بە یەکەوە بن و هاوکاریی بکات، پێش ئەوەی ئێمە بە نەزەریی جواب بدەینەوە، دەڵێین تەماشای دەولەتی ئیسلامیی بکەن، دەولەتی ئیسلامیی یەکەم کە پێغەمبە ر (صلى الله عليهم وسلم) دایمەزراند، دەولەتێکی موتەعەدید بوو، مسوڵمانان پێکهێنەرێکی بوون، جولەکەکان و هێندێك لە موشریکەکان و موناقیق بوون کە پێغەمبەر(عليه الصلاة والسلام) تەحەمولی دەکردن، بەڵام پێویستە دەستوورێك هەبێت، چەند بنەمایەك هەبێت ئەو پێکهاتانە لە سەری پێك بێن وەکو خاڵی هاوبەش.

لە کۆتاییدا دەڵێم، ئێمە وەکو خەڵکی مسوڵمان لە هەرێمی کوردستان و دەرەوەشدا لە کەسمان شێردراوە نییە کە کۆمەڵێك هەرەشە تەحەدییاتمان لەسەرە، کۆمەڵێك گرفت و قەیرانی نیو خۆ و دەرەکیمان هەن، ئایا بێجگە لە تەبایی و دەستبار بۆ یەکتر گرتن.

پشتگیریی یەکترکردن و کارکردن لە سەر خاڵە هاوبەشەکان و ەحەمولکردنی جیاوازییەکانی یەکدیی، بەدیلمان چییە؟ عەرەب دەڵێن: (السعيد من اتعظ بغيره)، بەختەوەر کەسێکە پەند لە غە یری خۆی وەربگریت.

ئێمە ئەگەر پەند هەر لە خۆشمان وەربگرین، دەبێت بێجگە لە تەبایی و رێز لە یەك گرتن و پێکەوە هاوکارییکردن، بیر لە هیچ شتێکی دیکە نەکەینەوە، بۆیە من لێرەوە بە راستیی وەکو داوایەکی برایانە و دڵسۆزانە رایدەگەیەنم کە هەموو ئەوانەی لە کەناڵی ئاسمانیی (پەیام)دا کار دەکەن، بە هەر شێوەیەك لە

شێوەکان بە شداریی دەکەن، ئەو خالآنە لە بەرچاو بگرن کە ئێمە دە مانەویٚ بە راستیی هەوینی تەبایی و برایەتی و دوستایەتی و قوولکردنەوەی پێکەوە هاوکارییکردن بن، ئەو چاوەڕوانییەشمان هەیە لە کەناڵەکانی دیی و دامودەزگا راگەیاندنەکان کە بەو شێوە و روحییەتە هەموان بە یەکەوە هاوکار بین، چاکەیەك لە هەر کەسێکەوە بێت پشتکیری بین، هەلە و کەموکوڕییەکیش لە هەر لایەکەوە بێت هەوڵ بدەین چارەسەری بکەین و نەیەیڵێن، میللەتان بەوە بەرەو پێشەوە دەچن کە لە سەر ئەو شتانەی سوودیان هەیە بۆ هەموو لایەکیان کۆك بن، تەبابن، پشتکیری یەکتربن، هەر شتێك کە زیانی هەیە بۆ هەموو لایەکیان لای بەرن.

لە کۆتاییدا ئەوەش دەڵێین کە شەریعەتی خوای پەروەردگار هەرچی خێر و سوودی بەشەری تێدایە بۆ دونیا و دوارۆژ، بە تەئیکید گرتوویەتییە نیو خۆی، دەمێنێتەوە ئێمە تا چ رادەیەك بە عەقلێکی کراوەوە وەکو خۆی لە شەریعەت تێدەگەین، هەزمی دەکەین، پاشان لە ژیانی تاکی و خیزانی و کۆمەلآیەتیماندا پراکتیزەی دەکەین.

خوا بە لوتف و کەرەمی خۆی یارمەتی هەموو لایەکمان بدات کە بەو شێوەیە لە میللەتێکی مسوڵمان دەوەشێتەوە، بەو شێوەیە رەفتاربکەین، بەو شێوەیە بژین بۆ ئەوەی هەم لە دونیا، هەم دوارۆژمان بەختەوەریی و سەرفرازیی بێت، دووبارە سوپاس بۆ هەموو لایەك.

وصلى الله على محمد و على اله وصحبه اجمعين، والحمد الله رب العالمين.

32-(گوتارا ژمارە 32) (1)

ب ناڤێ خودێ مەزن و دلۆڤان

گەلی خوشك و برایان، گەلێك بە خێرهاتن سەرچاڤا

ئەز زۆری خەشحالم کە ئەڤرۆ ئەڤ دەرفەتە هاتیە پێش و دگەل هنگۆ ئامادەبم و بەشداربم ل ڤێ ئاهەنگێ، ئاهەنگا هەڵمەتا هەڵبژاردنێت 25ی هەیڤا حەفت بۆ پەرلەمان و پەسندکردنا دەستوور و سەرۆکایەتیا هەرێما کوردستانێ، وچەند من پێ خۆشە ئەمرۆ دەمەکی خۆش پێکڤە ببورینن، بەری هینگی ئەز حەز دکەم دەلیڤێ بدەنە من دەمەکی کورت ژی ژ وەختێ هەوە بگرم و چەند پەیڤەکا ل سەر هەلبژارتنێ دگەل هنگۆ بئاخڤم.

ل بەری هەمی تشتەکی پێم خۆشە سلاڤێت گەرمێت سەرۆك مام جەلال و سەرۆك بارزانی و پارتی و یەکێتی و هەمی هەڤالێن لیستا کوردستانی پێشکەشی هەوە بکەم.

وەکی هوین دزانن دێ سێ دەنگدان هێنەکرن بۆ پەرلەمانێ هەرێما کوردستانێ، لڤێرە ئەڤە جهێ دلخۆشیێ و سەرفرەزایێ یە کو دبینن ئەڤرۆ کوردستان یا گەیشتیە قۆناغەکا کو ئازادی و دیموکراسیەت هند ڤیا پێ گەین

---

(1) ڕۆژنامەی خەبات، ژ(3215)، هەینی 2009/7/3.

کو ئەڤرۆ هەمی خەلك، هەمی کەس ب بیروباوەرێت جوداڤە پێ پێبن بۆ ئازادی هەلمەتا هەلبژاردنێ، بکەن و پشتی چەند رۆژا بەرەف سندوقێت دەنگدانا بچن. ئەڤ کەش و هەوایە دەسکەفتەکێ مەزنە کو بەرهەمێ خەباتا پێشمەرگێت خوراگر و بەرهەمێ خەلکێ تێکەشەرێ دەڤەرا بەهدینان و هەمی دەڤەرێت دیێ کوردستانێ یە، ئەڤ بەرهەمە بەرهەمێ بەرخودانا کەسوکارێت شەهید و ئەنفالایە، بەرهەمی هشیاری و خۆراگریا گەلێ کوردستانێ یە، ئەم سەربلندین کو ئەڤرۆ هەمی کەس ئازادە، وئەڤە ئێکە ل مەزنترین دەسکەفتێت کو ڤێ کاڤێ هاتیە دەست، و ئەڤە ئەو بەلێن و ئەو وەعدەیە کو جەنابێ سەرۆکی ل راپەرینا سالا 1991 ل باژێرێ کۆیێ دایە هەموو گەلێ کوردستانێ، لازمە چارەنڤیسێ گەلێ کوردستانێ ل دەستێ خەلکێ کوردستانێ دابیت و دیموکراسی سەرکەڤی. ئەز ب پێدڤی دزانم ئاماژە بدەمە ڤێ خالێ کو ئەم هەمی بزانین ئەڤ هەلبژاردنە، هەلبژادنێت زۆرێ گرنگن بۆ مە هەمییان چونکە نە بتنێ ل کوردستانێ بەلکی ل هەمی دنیایێ بەرێ خۆ دەنەمە بزانن کا دێ ئاستێ پێگەهشتنا دیموکراسیەتێ ل کوردستانێ گەهشتیە کێرێ. ژ بەر وێ ئێکێ سەرکەفتنا ڤان هەلبژارتنان سەرکەفتنا هەموو گەلێ کوردستانێ یە. هێڤی یا مە ئەوە و باوەرپیامنیش ئەوە کو خەلکێ ب وەفایێ پارێزگەها دهۆکێ دێ پشیڤانیا ل لیستا کوردستانێ کەت، کو لیستا برایەتیێ و تەبایێ یە، لیستا فیداکاریێ و بەرخودانێ یە، لیستا پاراستنا دەسکەفتێت هەرێما کوردستانێ یە، لیستا پێشکەفتن و سەرفرازیێ یە، لیستا نویکرنەڤێ و ئاڤەدانێێ یە، لیستا خەباتەکا پڕ ئەزموون و رێبەرایەتیەکا ب هێزە، لیستا برایەتی و تەڤایا سەرۆك مام جەلال و سەرۆك بارزانی یە، لیستا پارتا دیموکراتا کوردستانێ و یەکێتی یا نیشتمانیا کوردستانێ یە. لیستا کوردستانێ، ئەو لیستا کو نە ب تنێ دێ پارێزگاریا ل دەسکەفتێت هاتیە دەست کەت، بەلکی دێ بزاڤێ کەین کو رۆژ ب رۆژ کوردستان ئاڤەدانتر لێ بهێت و ژیانا خەلکی باشتر لێ بێت و پێشکەفتنێ باشتر بێنە دەست. راستە کێماسی یێن هەی و گازندەش یێن هەی، بەس نیەتەکا ب هێز یا هەی. کو ئەڤ کێماسیە بهێنە چارەسەرکرن، و هەر وەکی هوینژی دزانن چەند پێنگاڤێت هاتینە هاڤێتن بۆ چارسەرکرنا زۆر ل وان کێماسیا و پرۆژێن بەردەوام یێن هەین بۆ هندێ زێدەتر داخوازێت هوین بێنە جێبەجێ کرن و ئینشائەللا دێ وەختەکێ زووش دا بینن کو دێ بەرهەم هەبیت، لازمە ویژدان بەهی بکەینێ کا دێ چەند کەموکاسی هەنە کا دێ چەن دەسکەفتیش هەبینە. ماوەیێ 18 سالێت رابری دا خۆراگری و بەرخودانا هەرێما کوردستانێ بەرانبەری پیلان و هێرشێت دوژمنا ناهێنە ڤەشاردن. ئاڤەدانی و پێشکەفتنا کوردستانێ ناهێتە ڤەشادن، چەسپاندنا فیدرالیەتێ ل دەستوورا ئێراقێ ناهێتە ل بیرکرن، پاراستنا ئاسایشا هەرێما کوردستانێ د ڤان دۆخێت دژواردا کارەکی ئاسان نەبووە و نییە. بەس ڤێ گاڤێ کوردستان ب پشتڤانیا خودێ و گەلی کوردستانێ و هەمی خەباتکەر و پێشمەرگە و کادر و ئەفسەر و لایەنی بەرپرسیار یا هێمن و ئارامە، ئەڤە جهێ دلخۆشیێ سەرفرازیا مەیە. داکۆکی کرن ل جێبەجێ کرنا مادا 140 و ڤەگەڕاندنا دەڤەرێن ڤەقەتیایی ل هەرێما کوردستانێ ئەرکەکێ سەرەکی یە یێ لیستا کوردستانی و دەسهەلاتێ پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکێتی نیشتمانی کوردستانێ یە. ب ڤێ مناسبەتێ من پێ خۆشە سەرێ رێز و نەوازشێ بچەمینین بۆ قوربانییێت گەرەکا شۆریجە ل باژێرێ کەرکوکێ کو بەری چەند رۆژەکا بوینە قوربانی دەستێ تیرۆرێ، بەس لازمە هەمی بزانن کو ئەڤ کردەوێت ترسنۆکانەیا دوژمنا دێ هێز و قوەتا مە ب هێزتر کەن بۆ هندێ بەرگریێ ل دەسکەفتێت هەرێما کوردستانێ بکەین و بزاڤێ بکەین بۆ ڤەگەڕاندنا کەرکووك و هەمی دەڤەرێت دیێ ڤەقەتیایی بۆ سەر هەرێما کوردستانێ.

ئەو لایەن و کەسێت کو زەحمەت ب ڤان دەسکەفتاڤە نەکێشای ئۆ خۆ ب شەریك و دەرد و رەنج و زەحمەتا ڤی میللەتی نەزانییت، ئو وەختێ ژێر دەستی و دەربەدەرییێ دگەل دا نەبیت ئەڤرۆ قیمەتا ب دەستهێنا ڤان دەسکەفتا نزانیت و منەتا ل دەست دانا وانیش نییە.

ئەڤرۆ هەر ئەو لایەنە بزاڤێن دکەن سوکایەتیا ب هەمی دەسکەفتێت ڕابردوویێ مە بکەن، چونکی بەس ڤێ گاڤێ دێ ب دەرکەڤن کە کەس دی چ نەبیت، ئاخافتن و بەلێنێت وان دگەل کردار و رەفتارا وان ئێك نییە هەتا نووکە تەنها تشتێن کو مە لێ دیتیە بەلاڤکرنا کلتوورەکییە کو یێ دوورە ل دابونەریتێت گەلێ کوردستانێ، ب کارئینانا ئاخافتنێت سڤك و هێرش کرنا سەر خەلکی دی و بەلاڤەکرنا توڤێ دووبەرەکیێ و نەتفاقیێ تەنها بەرهەمی وان بویە. ل بەر وێ ئێکێ ل سەرمە و ل سەر هنگۆ هەمیا لازمە ڤان دەسکەفتێت خۆ بپارێزین و بەردەوام بین ل خزمەت کرنا گەل و ولأتی و بەردەوام بین لە ئاڤەدان کرنا زانکۆ و پرۆژێت خزمەتگوزاری و تەناهیا هەمی خەلکێ کوردستانێ و بەردەوام بین ل دامەزراندنا موئەسەساتێت دیموکراسی و پێشخستنا کۆمەلگەها مەدەنی. بۆ ب جێ هێنانا ڤان ئامانجا لیستا کوردستانێ هەمی گاڤا دێ د خزمەتا هنگۆ دابیت. دەستوورا هەرێما کوردستانێ باشترین و ب هێزترین بەلگەیە بۆ پاراستنا کوردستانێ و دەسکەفتێت وێ، ئەڤە دەسکەفتەکا نەتەوەیی و نیشتمانی یە و گەرەنتییا جێبەجێ کردنا یاسا و یەکسانیێ یە، بەلگەکا ب هێزە بۆ رێزگرتنێ ل مافێ ئایینی و نەتەوەیی یێت هەمی خەلکێ کوردستانێ ب موسلمان و مەسیحی و ئێزدیڤە ب کورد و تورکمان و کلدان و ئاشووری و سریان و ئەرمەن و عەرەباڤە. باشترین پشتیڤانە بۆ بەرگری کرنێ ل مافێت دەڤەرێت ڤەقەتیایی ئەڤ دەستوورە ئیرادا گەلێ کوردستانێ یە و گەرەنتیا یەکپارچەیی و تەبایا کوردستانێ یە، رێ خۆشکەرە بۆ پێشڤەچوون و سەرکەفتن و جێ هێنانا ئامانجێت گەلێ کوردستانێ، ل بەر وێ ئێکێ ئەرکێ مە هەمیایە کو پەسندا ب دەستووریێ بکەین و دەنگێ خۆ بدەینێ و رێکێ نەدەین نەیارێت ڤێ ئەزموونێ ل دەرڤە و لەناڤ ولاتی دا ئاستەنگا دروست بکەن. ئەڤە چەند سالە ل سەر ئەڤ دەستوورەی شول دێتەکردن ئۆ ب تایبەت ل ڤان دوو سالێت بوری دا یا کەفتیە سەر مالپەرێت ئێنتەرنێتێ و رۆژنامە و ب هزارەها تێبێنی ل سەر هاتیە دان و لیژنا یاسایی پەرلەمانێ دگەل پسپۆرێت بیانی و شارەزا ماوەیەکێ درێژ دیراسەتا ڤی دەستوورەی یا کری و یا هاتیە پەسندکرن ل پەرلەمانێ کو نوێنەرێت راستەقینەیێت میللەتی نە و کەسێ دی بژل وا تەمسیلا ئیرادا مللەتێ کورد ناکەت و نابیت رێك هەبیت رەئی و باوەڕێت خۆ ل سەر ئیرادا میللەتێ کورد فەرز بکەت.

ل بەر هەندێ هیڤیا من ئەوە هەمی دەنگێ بۆ بدەنێ بۆ پەسندکرنا دەستووریێ هەرێما کوردستانێ کو بۆ یەکەمجارە ئەمیش ببینە خاوەن دەستوور.

ئەڤرۆ بۆ هندێ کو ب ئاسوودەیی بژین، بۆ هندێ کوردستان پێشکەڤیت و کێماسی بێنە چارەسەرکرن و یاسا سەروەربیت و کوردستان هەریا ئازاد بیت و یا پاراستنی بیت ل پیلان و هێرشێت نەیارا مە پێدڤی یە ب سەرۆکەکێ ب ئەزموون و رابەرێ پاقژ و خودان باوەر و پێشمەرگەکێ سەنگەرا خەباتا کوردایەتیێ هەی، مە پدڤێ ب سەرۆکەکی یە کو بانگهێشتا ئاشتیێ و تەباییێ بکەت و یەکریزیا گەلێ مە بپارێزی و رێز و ئیحتراما هەمی ئاین و نەتەوەکێ و هەمی هاوولاتیا بگریت، وەفاداربیت بەرامبەر بنەمالێت شەهیدێن سەربەرزی یا راستگۆ و خودان بەلێن و باوەڕ بیت، مە پێویستیا ب سەرۆکەکی هەی کو کەسایەتیا خەلکێ کوردستانێ بۆ ڤەگەڕاندی، ئو نووکە چ کەسەك ل کوردستانێ خو ب کەمتر نزانی ل کەس گەل ولاتێن دەوروبەر، ئەڤ سەرۆکەی باوەڕی بۆ مە

دروست كرديەڤە، هەستا بەرخودانى ڤەژاندەڤە و ئەڤ سەرۆكەى كو تەبايى ڤەگەڕاندى ئەڤرۆ بۆ يەكەمجارە ل ديرۆكا سەردەما كوردستانێ شەر ل مەبەينا كوردان دا نەمايە، ئەڤە مەزنترين دەسكەفتە كو جەنابێ سەرۆكى پێشكەشى مەهەميا كريە، ئەڤرۆ نە ل بەينا پارت و رێكخراوێت سياسى، نە ل بەينا عەشايەر نە ل بەينا هيچ كەسەكى ل كوردستانێ شەڕ نەمايە، و ئەڤە مەزنترين دەسكەفتە لازمە ئەم هەمى شانازيێ پێ بكەين و پێ دلخۆش بين. ئەڤرۆ ئەم پێدڤى سەرۆك بارزانى نە، ئو هيڤيا منيش ئەوە هەمى خەلكێ دەڤەرا بەهدينان دەنگێ خۆ بدەنە جەنابێ سەرۆك بارزانى، ئو هيڤيا من ئەوە ئەڤ هەلبژارنە ب سەركەفتى برێڤە بچن و دوور بن ل توندوتيژيێ و دوور بن ل هەمى كێماسيەكێ.

ئەز چى دى وەختێ هنگۆ ناگرم و هيڤيدارم هنگۆ دەمەكێ خۆش هەبيت و زۆر سوپاس و هەر بمێنن ب خێر و بژى كوردستان.

33-(گوتارا ژمارە 33) (1)

ب ناڤێ خودێ مەزن و دلۆڤان

هەڤالێت خۆشتڤى

زۆر سوپاسيا ئنگۆ دكەم بۆ ڤێ دەعوەتێ ئنگۆ قەبول كريە، ئەز زۆرى مەمنونم هەر چەندە هەوا ژى يێ نەخۆشە ئنگۆ زەحمەتا كێشاى ئەنگ هەمى هاتيە ئێرە، بۆ مە جێى سەربلندیەكا زۆرا مەزنە، هون گەلەك ب خێربێن سەر سەر و سەرچاڤێت من.

هەقيقەت من حەز دكر ئەم ئەڤرۆ ڤێكرا رونێين بۆ هندێ مەعلوم ببيتن كو ئەم منەتبارێ زەحمەت و خزمەتا هنگۆينە، بۆ هندێ داكو بۆ هەمى كەسەكێ دياربيت كو ئەڤ دەسكەفتێ ئەڤرۆ ل كوردستانێ هاتيە دەست بەرهەمێ خوينا شەهيدانە و بەرهەمێ زەحمەت و خەباتا پێشمەرگێت قەهرەمانە كو زۆر ل هەوە ئەڤرۆ لێرە دئامادەنە. ئەم زۆر دمەمنونين كو ئەڤرۆ ئەڤ ئازاديە هاتيە دەست ئو ل بن سێبەرا ڤێ ئازاديێ ديموكراسيەت و ئاڤەدانى ل كوردستانێ يا بەرڤ پێش دچيت، هەروەكى هنگ دزانن ئێك ل سەبەبێت سەرەكى بۆ پێشكەفتنا كوردستانێ و بۆ پێشكەفتنا ديموكراسيەتێ يەكرێزى و تەباهيا ميللەتێ كوردە، كەس هندى هنگۆ نزانيتن، ئەگەر ميللەتێ مە يەك دەست بيت و يەكريز بيت دێ چەندێ ب هێزبيت و، چ كەس و چ دوژمن و چ ناحەز پێ ناوەستن چ زەربا ل ڤى ميللەتەى بدەن يان چ زەربا ل وەلاتێ مە بدەن، كەس هندى هنگۆش نزانيتن كا بەرێ نەتفاقيێ چەندێ نەخۆشە و چەند زەحمەت و ئازار ڤى ميللەتەى بێت ديتى هەكە ئەم يەك نەبين. هنگ هەمى ئەو پێشمەرگەنە يەكو وەختێ خۆ ل چيا و چۆلآدا بەلكى هنگۆ حەسرەتا هندێ بويە رۆژەكێ نانەكێ ب رەحەت ب خۆن يان شەڤەكێ ب ئيسراحەت بنڤن يا رۆژەكێ بێنا خۆ بدەن. بەس ئەو زەحمەتا وێ رۆژێ هنگۆ كێشاى ئەڤرۆ بەرهەمێ وێ يێ هاتيە دەست.

ئەڤە بەرهەمەكە كو ب پارە و ب هيچ سەروەتەكا دنيايێ ناهێتە دەست، بەلكى قيمەتا زەحمەتا هنگۆ قيمەتەكا مەعنەويە، ئەويش ئازاديا كوردستانێ يە، سەربخۆييا ڤى ميللەتەيە كو ل بن دەستيێ هاتيە دەرێ، وئەلحەمدوليلا ئەڤرۆ مللەتەكێ ئازادە، وەلاتەكێ ئازادە و ئينشائەللآ رۆژ بۆ رۆژيش دێ بەرەڤ ئاڤەدانيێ چين.

---

(1) رۆژنامەى خەبات، ژ(3218)، سێشەمە 2009/7/7.

وەکی هنگ ژی دزانن لڤان رۆژێن داهاتی هەڵبژارتن دێ هێنەکرنێ ل هەرێما کوردستانێ ب مناسەبەتا هەڵبژاردنا نوێنەرێت پەرلەمانێ و هەڵبژادنا سەرۆکێ هەرێمێ و پەسەندکرنا دەستووری هەرێمێ، مە پێ خۆشە کو هنگ وەکی مامۆستاییێت مە شیرەت و نەسیحەتا ل مە و ل گەنجێت مە بکەن، کا ئەم چ بکەین و چیش یا باشە و چ پێنگاڤا باشە بەرەڤ پێش باڤێژین کو ئەڤ دەسکەفتێت هەی بێنە پاراستن ئو کوردستان بەرەڤ ئاڤەدانیێ و بەرەڤ ب دیهینانا هەمی ئامانجێت میللەتە مە بچیت.

مە ئحتیاجی و پێویستیا ب نەسیحەتێت هنگۆ هەی، مە پێویستیا ب هندێ هەی هنگ بێژنە مە کا ئەڤ دەسکەفتە کو تۆڤ هاتینە دەست، مە پێویستیا ب هندێ هەی مللەتێ مە و گەنجێت مە بزانن چەند خوین بۆ ڤان دەسکەفتیا هاتیە رێتن، مە پێویستیا ب هندێ هەی هنگۆ چەند زەحمەت کێشایە ل سەر ڤێ هندێ هەمی دۆست و دوژمن بزانن کو ئەڤە دەسکەفتەکە ب ساناهی ئەم ل دەست نادەین و ئینشائەللا خودێ هاریکار بیت ب پشتیڤانیا خودێ و پشتیڤانیا ڤی مللەتەی دێ دبەردەوام بین ل سەر پاراستنا ڤان دەسکەفتانە و هەر ئینشائەللا خودێش دێ هنگۆ پارێزیتن بۆ هندێ هنگ بەردەوام بن پشتەڤانیێ ل مە بکەین دا ئەمیش پێ بوەستین ل سەر ڤێ رێکێ د بەردەوام بین.

ئەڤرۆ پتر ل هەمی رۆژەکێ کوردستان یا تەبایە و ئەڤ تەباییە پێش هەمی کەسەکێ ئەم سوپاسگوزارین و منەتبارین ل تەبایی و یەکریزیا هەر دوو پارتێ دیموکراتا کوردستانێ و یەکەتیا نیشتمانی کوردستانێ و ل سەرێ هەر دووحزباش ل سەرکردایەتیا ئەڤ ولاتەی سەرۆك مام جەلال و سەرۆك بارزانی پێشڕەوێت ڤی دەستپێشخەریێ بووینە پێشڕەوێت ڤێ یەکەتیێ و تەباهیێ بووینە، هیڤیدارین ئەڤ تەباهییە هەر یا بەردەوام بیت، هنگیش هەر د سەلامەت و موەفەق بن و بەردەوام بن د خەباتا خۆدا و د نەسیحەتکرنا مەدا، ئەزی مەمنوونیشم هەر چەندە، ئەڤرۆ دیسان تیکرار کەمەڤە رۆژ زۆر یا نەخۆش بوو، ئاڤ و هەوا یێ نەخۆش بوو، بەس دیسان ئنگۆ هاتیە ئێرە، ئەڤە بۆ مە رێزەکا زۆر مەزنە، ئیحترام و تەقدیرەکا زۆر مە یا هەی بۆ هنگۆ، ئەم خۆ ب سەرفراز دزانین هیڤیدارم وەختەکێ خۆش هنگۆ هەبیت، ئینشائەللا دێ هەمی گاڤێ پێکڤە بین و هەمی گاڤێ پێکڤە ئاهەنگ و سەیرانا گێرین و ئینشائەللا ئاهەنگا سەرکەفتنیش پشتی چەند ڕوژێت دی پشتی هەلبژادنێ دێ گێرین، هنگ گەلەك ب خێرهاتن و سەرسەر و سەر چاڤێت من، زۆر مەمنوون.

34-(گوتارا ژمارە 34) (1):

بەناوی خوای گەورە و میهرەبان

مامۆستایانی بەرێز

زۆر خۆم بە بەختەوەر دەزانم کە لە خزمەتی ئێوە دامە وە سوپاستان دەکەم بۆ تەشریف هێنانتان زۆر خۆشحالم بەو پێشکەوتنەی برای خۆشەویستم جەنابی وەزیر ئاماژەی پێکرد ئەمە بنەمای سەرکەوتنی هەر میللەتێکە. پێشەکی دەمەوێت ئەمە ڕوون بکەمەوە کەوا مەبەست لەم دانیشتنانە بە مەبەستی ئەوە بوو کە زیاتر وەزارەتی خزمەتگۆزاری بە میللەت ڕابگەینن چییان کردووە. بەرنامەشمان وابوو کە وەزارەتی دیکەش ببینین مانای وا نییە، کە وەزارەتێکمان دیتبێت یان ئەوەی دیکەمان نەدیتبێت، ئەمە لەوەی دیکە گرنگترە، لەم

(1) ڕۆژنامەی خەبات، ژ(3224)، سێشەمە 2009/7/13.

خشتەیەی، کە دانرابوو لەوە دەچێت بەرنامەی من بگۆڕێت پێویست بێت سەرەدانی هەندێك شوێن بکەم، ئینجا ڕەنگە هەندێك لەو وەزارەتانە پێرا نەگەن هەر لە ئێستاوە داوای لێبۆردنیان لێدەکەین، مانای ئەوە نییە، کە وەزارەتێك لە یەکێکی دیکە گرنگترە، بەڵکو هەموو بۆ ئێمە گرنگن زیاتریش مەبەست ئەوە بوو، کە یەکتر ببینین، بەڵام بە زیاتر مەبەستی من ئەوە بوو، کە میللەت ئاگادار بێت چ کراوە بۆ ئەم خەڵکە، ئەم وەزارەتانە چییان کردووە، چونکە هەر گلەی دەکرێت، گلەیش لە جێی خۆی، بەڵام هەردووکی بە دیار بێت هەردووکیش واقعی بێت، ئەوەی کراوە و ئەوەی نەکراوە هەردوو لایەنی وێنەکە ببینین، لایەنە باشەکە و لایەنە خرابەکەش...

زۆر گرنگە، کە گەنجانی ئێمە جگە لەوەی، کــە پێویستە زۆر فێری زانست بن، بەڵام زۆریش گرنگە لە ڕابردووی خۆیاندا نەپچڕێن...کە بەداخـــەوە زۆرجاری وا دەبیستم، یان دەبینم، یا لە چاوپێکەوتنانەی تەلەفزیۆنی لەکاتی ڕاپەرین، کە ئەمە نزیکەی 18 ساڵە، 18ساڵ تەمەنێکە، یانی ئەوەی ئەو وەختە لەدایك بووە ئێستا گەنجێکە ماشەڵڵا. لە هەلومەرجێکی تردا گەورەبووە، نازانێ کەپێشتر چۆن بووە، چ قوربانییەك و چ کارەساتێك بەسەر ئەو مللەتە هاتووە...

لێرەدا من دەمەوێت بێمە سەر بابەتی تر، ئەویش مەسەلەی هەڵبژاردن و مەسەلەی دەستوور و مەسەلەی پەیوەندی هەرێمی کوردستان لەگەڵ بەغدا.

هەڵبژاردن من بە دەستکەوتێکی گەورە دەزانم، یەکێك لەبەرهەمەکانی قوربانییەکانی میللەتەکەمانە، زۆر خۆشە ئێمە بگەینە ئەو ئاستە، بۆ هەر گۆڕانێك، کە بمانەوێت بیکەین لە ڕێی دەنگدانەوە بیکەین لەڕێی سندۆقەوە بیکەین نە وەك لەڕێی شەر و کوشتن و لێکدان و ئەمانە ئەمە بەڵگەی پێشکەوتنە.

ئێمە چەند ڕۆژێکمان ماوە بۆ هەڵبژاردنی، کە لە 25 ئەم مانگە ئەنجام دەدرێت، من ئێستاش دەمەوێت جەخت لەوە بکەمەوە هەموو هەوڵێك دەدەین، کە ئەم هەڵبژاردنە هەڵبژاردنێکی ئازاد و شەفاف بێت، پاك و خاوێن بێت و لەڕێی کۆمسیۆنی باڵای هەڵبژاردنیشەوە داوامان کردووە زۆرترین چاودێری دەرەوە بێن بۆ ئەوەی بە چاوی خۆیان ببینن بۆ ئەوەی کەس نەتوانێت تانە لە هەڵبژاردن بدات، و چونکە بە دڵنیاییەوە ئەوەی بیدۆڕێنێت، یان ڕازی نەبێت لە ئەنجامەکە لە بەهانە دەگرێت بۆ ئەوەی هیچ بنەمایەك نەبێت.دەنا بەدڵنیاییەوە دوای هەڵبژاردن خەڵکانێك دەبێت نا ڕازی دەبن ئەگەر چاودێری دەرەوە هەبێت وخەڵکی تر هەبێت من پێم وایە یەکێك گلەیی بکات، یان سکالایەکیش پێشکەش بکات، دەبێت بەڵگەیەکی بە دەستەوە هەبێت. لەگەڵ ئەوەش سەبارەت بە من وەکو خۆم گرنگ ئەوەیە ئەم هەڵبژاردنە بە سەرکەوتووی بێت، زۆر زۆر لەوە گرنگترە کام لیست چەند کورسی دێنێت و چەند نایێنێت، چونکە بە سەرکەوتووی ئەم هەڵبژاردنە بۆ سەرکەوتنی هەموو کوردە، لێرەدا هەموو لیستەکان برای ئێمەن دۆستی ئێمەن هاوپەیمانی ئێمەن، هەموو کوردن لە ئەنجامدا، کوردن کوردستانین، هەر لە ئێستاوە هەر کەسێك بیباتەوە پیرۆزبێت، با هەموو لایەکیش هاوکاربن بۆ ئەوەی توندوتیژی نەبێت بۆ ئەوەی هیچ لادانێك ڕوونەدات و هەموو لا دەبێت پەیرەوی لە ڕێنمایەکانی کۆمسیۆنی باڵا بیکەین بۆ ئەوەی بە ڕوویێکی گەش و بەڕوویێکی سپی ڕووبەرووی دونیا ببینەوە، کە زۆر شتێکی گەورەیە. بێگۆمان وەکو هاوڵاتییەکیش هەقی خۆمە من رەئی خۆم بدەم بە دڵنیاییەوە من پیشتیوانی لە لیستی 54 دەکەم، چونکە پێم وایە ئەمە زیاتر دەتوانێت ئەو دەستکەوتانەی بە دەست هاتوون بپارێزێت و دەستکەوتی دیکەش بۆ کورد

بەدەست بێنێت. برایەکی تر، هاولاتییەکی تر رایەکی دیکەی هەیە رێز لە ڕەئی ئەوەش دەگرم، ئەویش دەتوانێت ڕەئی خۆی بەو لیستە بدات، کە ئەو بروای وایە زیاتر دەگونجێت لەگەڵ بیروباوەری، لەگەڵ بۆچوونی...

پرسی کەرکووك و شوێنەکانی دیکەش، ئێمە هەر وەکو گوتم: دەستوور هەیە، ماددەی 140 هەیە. با لەمێشکی خۆیان دەربکەن پێیان وایە ڕۆژگار ئەم مەسەلەیە لەبیر کورد دەباتەوە، یان ڕۆژگار چارەسەری دەکات. دەبێت ماددەی 140 جێبەجێ بیکرێت، هەزار ساڵی دیکەش بمینێت دەبێت هەر جێبەجێ بکرێت؟ مومکین نییە ئەم بابەتە بەشێوەی دیکە بێت. ئێستا پشنیازێکی دیکە لە پەرلەمان هەیە گوایە کەرکوك بکەنە چوار ناوچەی هەڵبژاردن 32 بۆ کورد، 32 بۆ تورکمان، 32 بۆ عەرەب، 4 یش بۆ مەسیحییەکان، باشە بۆ هەڵبژاردن بکرێت، ئێمە کراوین و بەڵێنیش دەدەین دوای ئەوەی، کە ناسنامەی کەرکووك، با بەپێی ماددەی 140، سەبارەت ئێمە ناسنامەی کەرکوك گفتوگۆی لە سەر نییە و ئێمە گومانمان نییە، ناسنامەی کەرکووك شارێکی ئیراقییە، بەلام ناسنامەی کوردستانییە و بەشێکە لە کوردستان وەکو هەولێر، وەکو سلێمانی، وەکو دهۆك، کەرکووك و ناوچەکانی دیکەش، لەو هەڵبژاردنەی پارێزگاکاننیش دەرکەوت هی ئەنجومەنی پارێزگاکان سنووری کوردستان کوێیە بەراستی بابێن فەرموو لە دەنگدان موعلوم دەبێت، ئێمە دوای ئەوەی، کە چ بەپێی ماددەی 140، چ بەپێی حەزبکەن ڕاستییە مێژوویی و جوگرافی، ئێستا یەکێك لە ڕەخنەکان ئەوەیە، کە لەدەستوور دیاریکراوە باشە ئێمە دەڵێین بەپێی ڕاستی جوگرافی و مێژوویی سنووری کوردستان دیاری بکرێت، فەرموون حەزدەکەن دەچینەوە بۆ نەخشەکلنی ڕۆژگاری عوسمانی، حەزدەکەن بۆ ئینسکلۆپیدیای عوسمانیەکان، حەزدەکەن بۆ ڕاپۆرتی رۆژهەلاتناسەکان، چەندین ڕۆژهەلاتناسی ئەورووپی هاتووە، کە چۆن کوردستانیان دیاری کردووە، چۆن حەزدەکەن ئەوها، حەزیش دەکەن فەرموو با وەکو لە ماددەی 140 دا هاتووە (ئاساییکردنەوە، ئامار، راپرسی) لە کۆی خەڵکەکە زیاتر دەنگیدا خۆ دەبێت رێز لە رەئی ئەو خەڵکە بگیرێت، ئێمە بەڵێنی ئەوە دەدەین چ ڕازی بن بەراستی جوگرافی و مێژوویی چ بەجێبەجێکردنی ماددەی140 لە دابەشکردنی پۆستی ئیداری زۆر دەست والا بین لەگەڵ عەرەب و تورکمان و خەڵکی دیکە، بەلام بەم یاری کردنە مەحاڵە و مومکین نییە ڕێگە بدرێت و من حەزیش دەکەم میللەتی کوردیش دڵنیابێت و پەیامێکە بۆ برایانی عەرەب و تورکمانیش بەس یاری بەم بابەتەوە بکەن.

وەرن یا بەپێی ڕاستییەکانی مێژوویی و جوگرافی، یان وەرن بەپێی دەستوور و ماددەی 140 جێبەجێ بکەین، ئێمە برای یەکین و پێکەوە دەژین. بەداگیرکردن و بەفێڵکردن و بە خۆسەپاندن بەسەر کورد وەڵلاهی ڕێگە نادەین و مومکنیش نییە ئەمە قەبووڵ بکەین. ئیتر ئێمە لەگەڵ بەغدا، ڕەنگە دوای هەلبژاردن، بزانین ئەنجام و ئەوانە چۆن دەبێت، بەلام بەدڵنیاییەوە دەبێت هەر گفتوگۆیە، دیالۆگە، نابێت بیر لە شتی دیکە بکەینەوە، ڕەنگە بۆچوونی جیاوازمان هەبێت، ئەوە شتێکی زۆر سروشتییە، بەلام دادوەر دەستوورە و ئێمە پابەندی ئەو دەستوورەین و لەکوێ دەستوور مافی بە ئێمە داوە، ئێمە سازش لە سەر مافی خۆمان ناکەین، لەکوێش ئیسپات بوو ئێمە لەدەستوور لاماندایە، دەربازبووین لەو مافەی، کە دەستوور بە ئێمەی داوە، ئێمە ئامادەین داوای پۆزشیش بکەین وراستیش دەکەینەوە ئەو هەڵەی کە کراوە، ئیتر جارێکی دیکە زۆر سوپاستان دەکەم، مەمنونم بۆ ئەوەی کە زەحمەتتان کێشاوە زۆر بەخێربێن و خوایار بێت بەردەوامیش دەبین لەو جۆرە دیتانە خوا یار بێت.

35-(گوتارا ژمارە 35) [1]

هاوڵاتیانی بەرێز هەلسوڕاوان و لایەنگران و دۆستانی بزوتنەوەی گۆڕان لە پاش ئەوەی بزوتنەوەی گۆڕان لە هەڵبژاردنی 7/25 سەرکەوتنیکی گەورەی بەدەستهێنا، رۆژ بە رۆژ لایەنگرانی بزوتنەوەکەتان روی لە زیادبوون و گەورەبوونە. بەرادەیەك کە ئەمڕۆ بۆ دۆست و دوژمن دەرکەوتووە بزوتنەوەی گۆڕان یەکێکە لە لایەنە سیاسیە سەرەکیەکانی کوردستان کە فەرامۆشناکرێت. ئەم بەهێزبوون و گەورەبوونە کە بەلایەنگری و دلسۆزی و حەماسەتی ئێوە پێکهاتووە کارێکی کردووە هەندێك لایەن بەم لایەنگریە گەرمەی ئێوە قەلس بن و لە هەر سەرکەوتن و زیادبونێکی ئێوەدا خۆیان بە دۆڕاو بزانن. بۆیە ئەیانەوێت بە هەموو شێوەیەك بیانو بۆ ئاژاوەنانەوە و دروستکردنی پشێوی و ئالۆزی بدۆزنەوە. لەم سۆنگەیەوە داواتان لێئەکەم زۆر هوشیارانە ڕەفتار بکەن و لە بەرامبەر ئیستفزاز و پەلپگرتنەکانیاندا خۆراگر بن و هێمنی تەواوی خۆتان بپارێزن. کاردانەوەی شەخسیتان بۆ هیچ پێشێلکاری و هەڕەشە و بیانوگرتنێکی ئەوان نەبیت، تەنها بەشێوەیەکی یاسایی دەزگا پەیوەندیدارەکان و فەرمیەکانیان لێ ئاگادار بکەنەوە. داواتان لێدەکەم بە تەحەمول بەسەبر بن و بیانو بەهیچ کەس و لایەنێك و لایەنێك مەدەن پرۆسەی مەدەنیانەی دیموکراسی بشێوێنێت، کە بەدڵنیاییەوە بە قازانجی بزوتنەوەی گۆڕان و دۆڕانی هێزە نابەرپرسیارەکان کۆتایی دێت.

من لەکاتێکدا دەستی یەك بە یەکتان ئەگوشم و سوپاستان ئەکەم بۆ ئەو حەماسەت و گڕوتینەی بۆ سەرکەوتنی لیستی گۆڕان هەتانە، داواتان لێئەکەم هێمنی و ئارامی خۆتان بپارێزن و وەڵامی هیچ ئیسفزازێك بەشێوەیەکی شەخسی مەدەنەوە. بەشێوەیەکی شارستانیانە و مەدەنییانە بانگەشەی هەلبژاردن بەڕیوەبەرن و بیانو بۆ ئەو کەسانە مەهێنەوە کە نەخشەی ئەمجارەیان ئەوەیە بە ئاژاوەنانەوە و دروستکرنی پشێوی پرۆسەی هەڵبژاردن پەکبخەن. تەنها لە کەشێکی هێمن و ئازادا ئەتوانین سەرکەوتن بۆ خۆمان و داواکانی ئێوە مسۆگەر بکەین.

دۆستان و لایەنگرانی بەرفراوانی لیستی گۆڕان، لە هەر کوێیەك هەن و لە هەر شوینێکی ئەم وڵاتەدا کار ئەکەن هیوام گەورەیە کە رەفتار و کردەوەکانتان بەڵگە بێت بۆ راستگۆیی داوا و بەڵێنەکانی لیستی گۆڕان. رەفتار و کردەوکانتان نمونەیی بێت بە ئەخلاقێکی بەرزەوە بانگەشەی هەڵبژاردن بەڕێوە بەرن. لێرەوە داواتان لێئەکەم لە کاتی بانگەشەی هەلبژاردندا هێمنی و ئارامی خۆتان بپارێزن. رێز لە لایەنگرانی لیستەکانی تر بگرن و پەیرەوی یاساکان بکەن و هەر کەسێکیش دەستدرێژی و رەفتاری ناشایستەی بەرامبەر کردن دان بەخۆتاندا بگرن و لایەنە پەیوەندیدارە فەرمیەکانی لێ ئاگادار بکەنەوە. داواتان لێدەکەم رێز لە یاساکانی هاتوچۆ بگرن و نەبنە هۆی دروستکردنی کێشە بۆ هاتوچۆکردنی خەڵك. دەبێ هەموتان وا دەرکەون کە بەراستی گۆڕانتان

---

(1) ڕۆژنامەی بەرەو گۆڕان، ژمارە(8)، شەممە 2010/2/20.

ئەوێت، سەروەری یاساتان ئەوێت. رێزگرتن و پارستنی مافی هەموو کەسێکتان ئەوێت تەنانەت ئەوانەش کە لە گەڵ بیروبۆچوونی ئێوەدا نین. چونکە ئەمانە داوا راستەقینە و بەرنامە سەرەکیەکانی لیستی گۆڕان کە ئێوە لایەنگری دەکەن.

دۆستان و لایەنگرانی گۆڕان مژدەتان ئەدەمێ سەرکەوتنی گەورە بەرێوەیە کە بزوتنەوەکەمان ئەکات بە رەقەمێکی گەورە، هەم لە هاوکێشە سیاسیەکانی کوردستان و هەم لە هاوکێشە سیاسیەکانی عێراقدا.

بۆ پێشەوە بەرەو سەرکەوتنێکی گەورە و هەلبژاردنێکی هێمن و دور لە گرژی

36-(گوتارا ژمارە 36) [1]

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد الله رب العالمين وصلى الله وتعالى و سلم وبارك على حبيبنا وشفيعنا محمد و أله أجمعين من الصحب وألازواج والقرابة والتابعين لهم باحسان الى يوم الدين.

سەرەتا زۆر سوپاسی (رێکخراوی ئازادی) دەکەم کە ئەم کۆنفرانسەیان سازدا، خۆشحالیشم کە بە دیداری ئامادبووانی بەرێز دەکەم، لە شاری (دیاربەکر)ی دێرین و مێژووی کوردستان، بەرێزان!

بابەتەکەی من لەژێر ناونیشانی : (ئیسلام و چارەسەری کێشەی کورد)دایە، دیارە کێشەی کورد لەم رۆژکارەی ئێمەدا یەکێکە لە کێشە هەرە هەستیارەکان، هەروەها کێشەیەکی هەرە ئالۆزە، لەبەر ئەوە دەهێنێت کە کۆنفرانسی لەو بابەتەی بۆ سازبکرێت، بەڵکو لەمەش زیاتر و فراوانتری بۆ سازبکرێ، ئێمە وەکو میللەتێکی موسلمان جێی خۆیەتی کە بۆ چارەسەری کێشەی نەتەوەکەمان بگەڕێینەوە بۆ دینەکەمان، بۆ کتێبی خوا و سوننەتی پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم)، بۆ ئەوەی چارەسەری دەرمان و هەتوانی سارێژکردنی ئەو برینە گەورەیەمان لەدینی خۆماندا سازبکەین.

بەرێزان من بابەتەکەم کردوە بەسێ تەوەرەوە:

یەکەم: (ئیسلام و بابەتە نەتەویەتییەکان).

دووەم: (واقیعی هەرێمی کوردستانی عیراق).

سێ یەم: (چارەسەری کێشەی کورد بەگشتی و لەتورکیا بەتایبەت لە روانگەی ئیسلامەوە).

---

(1) ئەڤ گوتارە د دوو ژمارێن (ڕۆژنامەی کۆمەڵ)دا هاتییە خوارێ ئەوژی: ژ(434)، شەممە 21/ 7/ 2010 و ژ(435)، سێشەمە2010/8/10.

یەكەم: (ئیسلام و مافە نەتەوایەتییەكان).

بۆ ئاگاداری ئێوەی بەرێز ئەم كتێبە، كە (كتێبی سۆزی نەتەوایەتی وبیری ناسیۆنالیزم لە تەرازووی ئیسلامدا) یە،(26) ساڵە نووسراوە، ئەمەی لەبەردەستمایە چاپی تازەیەتی (نووسەر كتێبەكەی خۆی لەبەردەستدابووە بەناوی سۆزی نەتەوایەتی)، بەندە هەڵوێستی خۆم سەبارەت بە چارەسەری كێشەی نەتەوایەتی بەگشتی و نەتەوەی كورد بەتایبەت، بەتەفصیل لەم كتێبەدا خستۆتە روو، من هەوڵ دەدەم بەگۆشرایی و بە پوختی هەلوێستی خۆمان بخەینە روو، ئەم كتێبەش (20) نوسخەیەكمان هێنابوو دابەشمانكرد بەسەر هەندێك لە بەڕێزاندا، هیوادارم كە بتوانن لێی بەهرەمەند بن، ئەگەر كەسانێكیش هەبن دوایی وەریگێڕنە سەر زاری كرمانجی، یاخود زمانی توركیش دیارە لە پانتاییەكی فراوانتردا سوودی لێ دەبینرێت، بۆ زانینی هەڵوێستی ئیسلام لە بەرامبەر مافە نەتەوایەتییەكاندا، من دەچمە خزمەت قورئانی بەرێز لە سورەتی (الحجرات) ئایەتی ژمارە(13)ی لێ وەردەگرین كە خوای سبحانە و تعالی دەفەمویێت: ﴿ **یا أیها الناس أنا خلقناكم من ذكر وأنثی وجعلناكم شعوبا وقبائل لتعارفوا أن أكرمكم عند الله أتقاكم ان الله علیم خبیر**﴾، واتە: ئەی خەڵكینە! ئێوەمان لەنێر و مێیەك وەدیهێناوە پاشان گێراومانن بەچەند گەل و تیرەیەك، تاكو یێك ئاشنا بن، بێگومان بەرێزتان لای خوا پارێزگارترتانە، بەراستی خوا زانای شارەزایە، ئەم ئایەتە بەپێزە دەتوانین پێنج یاسای گرنگی لێ وەربگرین، كە چارەسەری كێشەی مافە نەتەوایەتییەكانیان تێدا بەرجەستە دەبێت و، هەلوێستی ئیسلامییان تێدا دەدرەوشێتەوە لە مەڕ مافە نەتەوایەتییەكانی میللەتان.

یاسای یەكەم: لە رستەی یەكەم وەردەگیرێ خوا دەفەرموێت:(**یا أیها الناس**) ئەی خەڵكینە، لێرەدا خوا (سبحانە و تعالی) بەگشتی بانگی مرۆڤایەتی دەكات، بە وشەی خەڵكینە، كە ئەمە لێی وەردەگیرێ مرۆڤەكان لە خودی خۆیاندا و لە تەرازووی خوادا وەكو یەكن، هیچكامیان ئیمتیاز و پلەو پایەی نییە بەسەر ئەوی دیكەیاندا.

یاسای دووەم لەرستەی: (أنا خلقناكم)، واتە: ئێمە ئێوەمان وەدیهێناوە وەردەگیرێ،كە ئەویش ئەگەر (**یا أیها الناس**)ئەوەی لێ وەردەگیرێ كە مرۆڤەكان لەخودی خۆیاندا یەكسانن، رستەی (**أنا خلقناكم**)، لێی وەردەگیرێ مرۆڤەكان لە لای (سبحانە و تعالی) وەكو یەكن، خوای بێ وێنە لە مەسافەیەكی یەكسان لە هەموویان دەوەستێ، هیچكامیان لە خوا نزیكتر نین لەوی دیكە، هەموویان لای خوای پەروەردگار وەكو یەكن، وەكو لە فەرمایشتی پێغەمبەریشدا هاتوە(صلی الله علیە و سلم) (الناس سواسیة كأنسان المشط)، خەڵكی یەكسانن وەكو دەنكەكانی شانە، دیارە ئەم فەرمودەیە ئەگەر لەرووی سەنەدیشەوە گرفتێكی هەبێت، بەڵام واتاكەی راستە و بێگرێ و گوڵە.

یاسای سێیەم: لەم وشەیە وەردەگیرێ: (**من ذكر وأنثی**)، خوا دەفەرموێت: ئێوەمان وەدیهێناوە لە نێرێك و مێیەك، كە دیارە مەبەستی پێی (ئادم و حەوا)یە، دایك و بابی مرۆڤایەتی (سەلات و سەلامی خوایان لەسەر بێت)، كە واتە لە رووی ڕەچەڵەك و نەسەبیشەوە مرۆڤەكان بەگشتی و نەتەوەكان و هۆز و تیرەكان هەموویان دەگەڕێنەوە بۆ دایك و بابێك، هەموویان دەچنەوە بۆ خێزانێك، پێغەمبەری خواش (صلی الله علیە وسلم)، لە فەرمایشتێكدا كە (أبو داود)و(ترمذي)ی گێراویانەتەوە، دەفەرموێت: (ألناس كلهم بنو أدم، وأدم خلق من تراب)، واتە: خەڵكی هەموویان وەچەی ئادەمن، ئادەمیش لەگەڵ دروست كراوە، كەواتە هیچ كەس بۆی نییە بڵێت

نەسەب و رەچەڵەکی من، یاخود رەگەزی من لە ئەوی دیکە چاکترە، بەڵکو خەڵکی هەموویان وەکو یەکن و هەموومان دەچینەوە سەر یەك دایك و باب.

یاسای چوارەم لە ڕستەی: (**وجعلناكم شعوبا و قبائل**)، وەردەگیرێ، دەفەرموێت: گێڕاومانن بەچەند گەل و تیرەیەك، کە واتە ئەوە کە کورد بۆتە کورد، تورك بۆتە تورك، عەرەب بۆتە عەرەب، فارس بۆتە فارس،..هتد، هەموو لە لایەن خواوەیە بە ئیرادەی خوا ئەو گەل و نەتەوانە پەیدابوون، وە هەر کامێکیان لەرووی نەتەوەییەوە لەگەڵ ئەوی دیکە یەکسانە، واتە: عەرەب چەندە عەرەبە، کوردیش هێندە کوردە، وەکو چۆن عەرەب نەتەوەیە، کوردیش نەتەوەیە، وەکو چۆن تورك نەتەوەیە، فارسیش نەتەوەیە،..هتد، بۆیە دانپێدانەهێنانی نەتەوەیەك بە نەتەوەبوونی کۆمەڵە خەڵکێك کە پێناسەی نەتەوە دەیانگێرتەوە، لە راستیدا پێچەوانەی ئیرادە و خواستی خوای پەروەردگارە، دژ وەستانەوەیە لەگەڵ ویست و ئیرادە و وەستی خوای پەروەردگاردا.

یاسای پێنجەم: کە لە وشەی: (**لتعارفوا**)، وەردەگیرێ، واتە: تاکو پێك ئاشنابن، یەکدی بناسن، کەواتە ئامانجی دابەشکرانی مرۆڤایەتی بۆ چەند گەل و تیرەیەك، حیکمەتەکەی بریتییە لە پێك ئاشنابوون و پێکەوە هاوکاریکردن، هەروەها پێکەوە دەستبارگرتن بۆ ئەوەی مرۆڤایەتی جۆراوجۆر و رەنگاو رەنگ بێت، نەك هەمووی لەیەك قالب بدرێت، بەڵکو جۆراوجۆر بن، رەنگاو رەنگ بن، بەڵام دیارە یەکسان بن لە مرۆڤ بوونیاندا، لە تەرازووی خوای پەروەردگاردا.

لە کۆتاییدا خوا (سبحانە وتعالی) دەفەرموێت: (**ان أكرمكم عند الله أتقاكم**)، بێگومان بەڕێزتان لە تەرازووی خوادا پارێزگارترتانە. واتە کێ زیاتر خۆی بپارێزێ لەو شتانە کە خوا پێی ناخۆشە، خوای کاربەجێ دوو شتی پێناخۆشە، ئەوە کە قەرزی کردووە بیچوێنی، ئەوەش کە قەدەغەیکردوە بیشکێنە، هەر کەسێ زیاتر خۆ بپارێزێ لە شتانێك کە خوا پێی ناخۆشە، ئەوە لای خوا رێز و حورمەتی زیاترە، بە رەگەز و بەزمان و بەرەچەڵەك و بەنەتەوە و بە رەنگ، بەرز و نزمی لای خوا پەیدا نابێت، بەڵکو بە تەقوا پەیدا دەبێت، تەقواش شتێکە هەموو کەس، هەموو مرۆڤەکان بە نێر و مێیەوە، بە هەموو رەنگەکان و زمانەکان و نەتەوەکانەوە دەستیان پێی دەگات، بۆیە خوا (سبحانە و تعالی) شتێکی کردووە بە مەیدانی پێشبڕکێ کە هەموویان بتوانن ئەسپی خۆیانی تێدا تاو بدەن، بەڵام ئەگەر خوا فەرموبای بەڕێزترتان لای خوا سپی پێستترتانە، یاخود رەش پێستترتانە، یان بەڕێزترتان لای خوا ئەوەیە کە عەرەب تر بێت یان تورك تر بێت، یان کورد تر بێت، یان بەڕێزترتان لای خوا ئەوەیە کە دەوڵەمەندتربێت یان زاناتر بێت، ئەوە بە تەئکید دەستەك دەیانتوانی پێشکەون، بەڵام خەڵکەکەی دیکە بەجێ دەمان، بە بێئەوەی ئیرادەی خۆیان لە وێدا دەورێك ببینێ، کەواتە دەبێت مرۆڤ ئەگەر هەر شانازیی بکات بە شتێکەوە کە بۆ خۆی وەدەستی دێنێ، نەك شانازی بە شتێکەوە بکات کە ئیرادەی دەوری تێدا نەبینیوە، بۆیە بەراستی من کە بە نێو شاری دیاربەکردا دەگەڕام چەند لافیتەکم بینی، ئەو هەڤاڵانەی کە لەگەڵمدا بوون، بۆیان تەرجەمەکردم بە تورکی نووسرابوو، دیارە لێرە هیچ شتێك بەکوردی نانووسرێ هەمووی بە تورکی نووسراوە، گوتم: ئەو رستەیە چییە زۆر دووبارە بۆتەوە؟ گوتیان: دەڵێت من شانازیی بەوەوە دەکەم کە تورکم، وە تورکبوون هەموو چاکە و فەزیلەتێکی تێدا کۆبوتەوە، بەراستی بەزەییم هاتەوە بە خەڵکی تورکیادا بە هەموو پێکهاتەکانیەوە، کە بیرکردنەوەیەکی وایان هەبێت، چونکە شانازییکردن بە تورك بوون و بە کورد بوون، بە عەرەب بوون و بە فارس بوون، هتد، ئەوە شتێکی نا مەنتیقییە،چونکە هیچکام

لەو نەتەوانە خۆی نەکردوە بەو نەتەوەیە، بەڵکو خوا کوردیکردوە بە کورد، تورکی کردوە بە تورك، عەرەبی کردوە بە عەرەب، وە لەراستیدا دابەشبوونی مرۆڤایەتی بۆ نەتەوەکان، وەکو پێشتر باسمانکرد، بە ئیرادە و ویستی خوایە، بە جەعلی خوای پەروەردگارە، بۆیە هیچ فەزیڵەت نییە، بۆ کەس هەر وەکو پێچەوانەکەشی نەقیش نییە بۆ کەس، بەڵگە فەزیڵەت ئەوەیە کە ئینسان بۆ خۆی وەدەستی دێنێ، وەکو خۆ رازاندنەوە بە سیفەتە بەرزەکان و خۆ بژارکردن لە سیفەتە نزمەکان، وەکو چەسپاندنی دادگەریی، وەکو سوودگەیاندن بە خەڵك، ئا ئەوانە دەبێت بکرێن بەشوێنی شانازیی پێوەکردن، ئەگەر ئینسان هەر شانازیی بکات.مەسەلەی خۆشویستنی گەل و نیشتمان لە روانگەی ئیسلامەوە بە شتێکی خوارسك (فطری) دانراوە، وەکو خوا (سبحانە و تعالی) لە سورەتی (الروم) ئایەتی (30) دەفەرموێت: ﴿**فأقم وجهك للدين حنيفا فطره الله التى فطر الناس عليها لاتبديل لخلق الله ذلك القيم ولكن أكثر الناس لا يعلمون**﴾ (الروم:30)، واتە: رووی خۆت راست بکە بە پاکی بەروە بەرنامەی خوا واتە لابدە لە هەموو بەرنامە پووچەکان و بەرەو راستە شەقامی خوا، ئەو دینە کە رووی خۆتی لەگەڵ راست دەکەیت هەمان (فیطرەت) و سروشتە کە خوا خەڵکی لەسەر سروشتاندوە، (**لاتبديل لخلق**)، گۆڕین نییە بۆ دروستکراوی خوا، (**ذلك الدين القيم**)، ئا ئەوە دینی راستەکە لەگەل (فیطرەت) و سروشتی مرۆڤدا دەگونجێ، (**ولكن أكثر الناس لايعلمون**)، بەلأم زۆربەی خەڵکی نازانن.بەڵێ خۆشەویستی خاك و نیشتمان شتێکی خوارسکە و ئینسان بۆ خۆی دەستی تێدا نییە، خوا ئینسانی وا خولقاندووە ئەو خەڵکەی لە نێویاندا دەژی و ئەو نیشتمان و زێدەی کە تێیدا پێگەیشتووە هۆگریەتی و خۆشی دەوێ، ئەگەر تەماشای فەرمایشتەکانی پێغەمبەری خواش بکەین (صلى الله عليه وسلم)، تەماشا دەکەین پێغەمبەری خوا هەر شوێنێك لێی ژیا بێت خۆشەویستی و سۆزی خۆی بۆ دەربڕیوە، بۆ وێنە: لە فەرمایشتێکدا کە (بوخاری و مسلم) دەیگێڕنەوە، فەرموویەتی: (ان أحدا جبل يحبنا ونحبه)، واتە: ئوحد چیایەکە، خۆشی دەوێین و خۆشمان دەوێ، هەروەها لە فەرمایشتێکی دیکەشدا کە دیسان (بوخاری و مسلم) دەیگێڕنەوە دەفەرموێت: (اللهم حبب الينا المدينة كحبنا مكه أو أشد)، واتە: ئەی خوایە مەدینەمان لە لا خۆشەویست بکە وەکو خۆشەویستیمان بۆ مەککە، بەڵکو زیاتریش، هەروەها لە فەرمایشتێکی دیکەدا لە (ترمذی) لە عەبدوللأی کوڕی عەبباسەوە (خوا لێیان رازی بێت) دەیگێڕتەوە، کاتێ پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) لە شاری مەککە دەردەکرێت، دەفەرموێت:(ما أطيبك من بلد وأحبك الى اليه، ولولا أن قومك أخرجونى منك ما سكنت غيرك)، ئاور لە شاری مەککە دەداتەوە و دەفەرموێت: چەند وڵاتێکی خۆشەویستی لەلام، چەند ساف و خۆشی، ئەگەر گەلەکەت منیان لە تۆ وەدەر نەنابایە، تەنیا لە تۆدا نیشتەجێ دەبووم، لە هیچ شوێنێکی دیکە نیشتەجێ نەدەبووم.لێرەدا رەنگە پرسیارێك بێتە زەینەوە، ئامادەبووانی بەرێز کە ئایا ئەگەر خۆشەویستی گەل و نیشتمان بەو شێوەیە بێت، دەمارگریی (تعصب)، لە کوێوەیە و هەڵویستی شەریعەت بەرامبەر بە دەمارگیریی چییە؟ وەلأمەکەی ئەوەیە کە پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم) زۆر بە رۆن و راشکاوی رەفزی عەصەبیەت و دەمارگیریی کردوە، وەکو لە فەرمایشتێکدا کە (أبو داود) گێراویەتەوە دەفەرموێ(ليس منا من دعا الى عصبية، وليس منا من مات على عصبية)،واتە هەرکەسێك بانگەواز بکات بۆ دەمارگیریی جەنگ و کوشتار بکات لە ئێمە نییە، وە هەر کەسێك لەسەر دەمارگیریی بمرێ لە ئێمە نییە.بەلأم لێرەدا دەبێت پرسیارێك بکەین، دەمارگیریی واتای چیی؟ (تعصب) واتای چی؟ هەرچەندە هەموومان چەمك و واتایەکی گشتیی مان بۆ دەمارگیریی وتەعەسوب هەیە، بەلام بۆ

ئەوەش دەچینە خزمەت پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) بزانین چۆن پێناسەی ئەو تەعەسوب و دەمارگیرییەمان بۆ دەکات، دەفەرموویێت: هەرکەسێك بانگەشەی بۆ بکات و لەپێناودا شەر کە بکات ولەسەری بمرێت، لە ئێمە نییە، واتە لەو سیفەتەدا لە ئێمە نییە، نەك لە بازنەی ئیسلام چۆتە دەرێ، با تەماشەی ئەم فەرمایشتە بکەین، (عن بنت وائله بن أسقع قالت: سمعت أبی یقول: قلت یا رسول الله (صلی الله علیه و سلم): ما العصبیة؟ قال: أن تعین قومك علی الظلم) رواه أبو داود، کچی وائیلەی کوڕە ئەسقەع، دەڵێت: گوێم لە بابم بوو دەیگۆت: گوتم: ئەی پێغەمبەری خوا(صلی الله علیه وسلم) عەصەبیەت چییە؟ فەرمووی: ئەوەیە کە یارمەتی گەلەکەت بدەی لەسەر ستەم، واتە گەلەکەت هەرچەندە ستەم بکات و زوڵم بکات، تۆ هەر ئامادەبی لەگەڵ گەلەکەی خۆتدابیت و پشتی بگریت بە حەق و بە ناحەق، ئا ئەوە عەصەبیەتە، پێغەمبەری خوا (صلی الله علیه وسلم) لە فەرمایشتێکی دیکەدا کە (أبو داود) دەیگێڕیتەوە زۆر جوان ئەومان بۆ وێنا دەکات کە کەسێك لەسەر زوڵم و لەسەر ستەم و ناحەقی پشتی گەلی خۆی دەگرێت چۆنە، دەفەرموویێت: (من نصر قومه علی غیر الحق فهو کالبعیر الذی ردی فهو ینزع بذنبه)، واتە: هەرکەسێك پشتگیریی گەلەکەی خۆی بکات بە ناحەق، ئەوە وەکو ئەو حوشترە وایە کە کەوتۆتە چاڵ و بیرێکەوە و بەکلکی دەری دەهێننەوە، واتە دیمەنێکی چەندە ناڕێکی هەیە، هەرکەسێك بە ناحەق دیفاع لە گەل و نەتەوەکەی بکات، بەو شێوەیەیە، ئەوە بە کورتی هەلوێستی ئیسلام بوو سەبارەت بە مافە نەتەوایەتییەکان، هەڵبەتە زۆر بە پوختیی و بەگۆشراویی، پاشان دەچینە سەر تەوەری دووەمی بابەتەکەمان.

دووەم: (واقیعی هەرێمی کوردستانی عیراق).سەبارەت بە واقیعی هەرێمی کوردستانیش، من ئەم کتێبەم نووسیوە بە ناوی: (واقیعی هەرێمی کوردستان– دیدێکی ئیسلامییانە)، لەوێش (20) نوسخەمان هێنابوو کە دابەشمانکرد بەسەر ژمارەیەك لە ئامادبووانی بەرێزدا، هیوادارم ببێتە مایەی بەرچاوڕوونییتان سەبارەت بە هەڵوێستی ئێمە لەبەرامبەر واقیعی ئێستای هەرێمی کوردستاندا، ئەگەر لە داهاتوشدا بگونجێ بۆ زاری کرمانجی یاخود تورکی وەربگێڕدرێ، بەتەئکید سوودی زیاتری لێ دەبینرێت.

سەبارەت بە واقیعی هەرێمی کوردستان، من بەکورتی دەڵێم ئێمە ماوەی (20)ساڵێکە هەرێمێکی ئازاد و سەربەخۆمان هەیە (هەڵبەتە دەڵێم تا ڕادەیەك) کە ئەو واقیعە سیاسییەی هەرێمی کوردستان لە پەرلەمانێکدا بەرجەستەیەو، لەحکومەتێکدا و لە دەسەڵاتێکی دادوەرییدا، هەروەها لەکۆمەڵێك دام و دەزگادا، کە بەشێوەیەکی پلە پلەیی بەرەو هەراشی چوون، هەڵبەتە کەم و کوڕییان تێدا ماوە، بەڵام ڕۆژ بە ڕۆژ کار کراوە لەسەر ئەوەی کە کرچ و کاڵیی و کەم و کوڕییەکانیان چارەسەر بکرێن،ئەم واقیعەی ئێستای هەرێمی کوردستان واقیعێکی سیاسییە، تا ڕادەیەك شکڵی گرتوەو، مامەڵەی سیاسییمان لەگەڵ دەکرێت لە لایەنی وڵاتانەوە، ژمارەیەك لە کونسولخانەی وڵاتان یاخود نوسینگەیانی لێیە، بەتایبەت لە ئێران و تورکیا و هەندێك لە وڵاتە ڕۆژئاواییەکان، لەلایەن وڵاتانی دراوسێوە، تارادەیەك مامەڵەی سیاسی و بازرگانی ودیبلۆماسیمان لەگەڵدا دەکرێت، دەتوانیین بڵێین: ئەم ئەزموونەی ئێمە تاکە ئەزموونێکە کە (20) ساڵە تا ئێستا بەردەوام بووە، خوا پشتیوان بێت زیاتریش بەردەوام بێت، بەڵکو تێروتەواو، وبەهێزتریش دەبێت، ئەمە بۆ یەکەمین جارە لەمێژووی هاوچەرخی کوردا ئاوارەیەکی سیاسی (20) سال بەردەوام بێت، دیارە ئێمە کەچەندان لایەنی ئیجابییمان هەیە، بەتەئکیدیش چەندان لایەنی سەلبیشمان هەنە، بەڵام وەکو ئاماژەم پێدا لەو کتێبەدا باسی لایەنی ئیجابی و سەلبیەکانی هەرێمی کورستانم کردووە، ئێرەش بەگونجاو نازانم بچمە نیو وردەکارییەکانە کەم و کوڕی و کرچ و

کالییەکانی هەرێمی کوردستانەوە، ئێمە لە شوێنی خۆی قسەی خۆمان دەکەین، دیارە ئێمە لەکوردستانی باشوور (لەودیو لە هەرێمی کوردستان) لەو موناسەبەت و بۆنانەی هاتوونەتە پێشی، هەلوێستی خۆمانمان ڕاگەیاندووە سەبارەت بە کەم و کورییەکانی، بەلام ئەگەر هەر بەخێرایی ئاماژەیەکییان پێ دەکەین:

1- ئێمە لە رووی فکرییەوە بە داخەوە لەئەنجامی تەبەنیکردنی عەلمانییەت و فکری لائیکییەوە ناسنامەی رەسەنی میللەتەکەمان کە ئیسلامەتییە لە نێو وەسەتێك کە عەلمانیەتی تێدایە، بەرەو کالبوونەوە چووە.

2- وە لەرووی کۆمەلایەتییەوە جۆرێك لە دار و خانی رەوشت هەیە و بەداخەوە کاریشی لەسەر دەکرێت و جۆرێك لە لاساییکردنەوەی ولاتانی رۆژئاوا بەشێوەیەکی کوێرانە بەدوای لایەنە سەلبیەکانییان دەکەوین هەلبەتە ئەوانەی لەژێر زەخت و فشاری یان لە ژێر کاریگەری تەوژمی سیکولارێزمدان.

3- وە لەرووی ئابوورییەوە هەرچەندە تاڕادەیەك خۆشگوزەرانی هەیە بە بەراورد لەگەل رابردوو، بەلام بەڕاستی قڕی و پڕیی چینایەتییش هەیە، کە خەلکی زۆر بێزر کردووە و جۆرێك لەقورغکردنی بازار و کار و کەسابەت و دەسبەسەرداگرتنی واریداتی کوردستان هەیە، لەلایەنی حزب و لە لایەنی چەند تاك و بنەمایەکەوە.

4- لە رووی نەتەوەییەوە بەداخەوە زالبوونی حزب و دەستتێوەردانی حزب، زالکردنی بەرژەوەندی تاکی و حزبی بەسەر بەرژەوەندی نەتەوایەتیدا تا ڕادەیەك لە رووی نەتەوەییەوە حالەتی نیشتمان پەروەری و نەتەوە پەروەریمان بەرەو کالبوونەوە چووە.

5- وە لەرووی سیاسییەوە جۆرێك لە کەوتنە ژێر کاریگەری رۆژئاوا بەگشتی و ئەمریکا بەتایبەت هەیە، هەلبەتە بەشێوەیەك کە بەبۆچوونی ئێمە زیادەرووی دەکرێت لەوەدا کە زۆر خۆیان لێ دەبرێتە پێش و هەندێك شت دەکرێت وەکو رازیکردنی ئەوان، لە حالەتێکدا کە پێچەوانەی بەرژەوەندی میللەتەکەمان و پێچەوانەی دین و عەقیدەکەشیەتی، بەتایبەت لە بەرامبەر ئەمریکادا کە جۆرێك لە خۆ بەدەستەوە دان و جۆرێك لە خۆشباوەری و ساویلکەی هەیە کە ئەوە بۆتە جێگەی رەخنە و گلەیی کەسانی سیاسەتمەدار و دووربین.

6- لەرووی راگەیاندنیشەوە دیسان کەموکوریی هەیە،چونکە راگەیاندمان بەداخەوە لە ئەنجامی تەبەنیکردنی عەلمانیەتەوە بەشێوەیەك ماملە دەکەن لەگەل شەقامی کوردیدا، لەگەلّ خەلك وجەماوەردا کە زیاتر کاردەکەنە سەر جوولاندنی غەریزەکان، نەك تێرکردنی عەقلیان وئاوەدانکردنەوەی دل و دەرونییان، دەتوانم بلێم ئەو راگەیاندنەی کە هەیە بەتایبەتی ئەوەی تەوژمی عەلمانی تەبەنی دەکات و بەرجەستەیکردوە، تەعبیرناکەت لە واقیعی میللەتی مسولمانی کوردستان لە هەرێمی عیراقدا، لێرەدا دەمەوێت وەکو نوکتەیەکی خۆش بۆتان بگێڕمەوە کە من (3)سال لەمەو پێش سەفەرێکی بریتانیام کرد، برایێکمان لەوێ کە هاوەسەرەکەی بریتانییە گوتی:رۆژێك خێزانەکەم پێگوتم :بۆ تۆ هەموو روژێك گلەیی دەکەیت و دەلێیت : هەرێمی کوردستان بێ کارەبا وبێ ئاوو وەزع و ژیانمان و گوزەران باش نییە؟ منیش گوتم : جا ئەوەیش گوتوومە راستە؟ گوتی نەخێر وا پێناچێت راست بێت،چونکە من لە ئیعلامی ئێوەدا دەبینم ئەو میللەتەی ئێوە هەر خەریکی رەقس و سەما و دانسا و هەر خەریکی شایی وهەلپەرکێینە، کەواتە پێدەچێت ئێوە هیچ گیروگرفت و گێشەیەکتان نەبێت!! ئەمە بەکورتی واقیعی هەرێمی کوردستان بوو، بەر لەوەی کۆتایی بەتەوەری دووەم بێنم دەمەوێت دوو نموونە تان بۆ بێنمەوە، بەلکو ئێوە وەکو خەلکی

کوردستانی باکوور سوودیان لێ ببینن هەڵبەتە دوو نموونەیی ئیجابی دێنمەوە لەسەر تەبایی نێو خۆمان، چونکە ئەو واقیعە سیاسیەی لە هەرێمی کوردستان هاتۆتە دی بەرهەمی تەبایی نێو خۆی خۆمانە،ئەگەر لە رابوردوودا ئێمە کۆمەڵێك هەڵە و پەڵەمان بوو کە باجی گەورەماندا، بەڵام ئێستا لەخوا بەزیاد بێ تارادەیەك هاتووینەتە سەر ئەوەی یەکتر تەحەمول بکەین و پێکەوە تەبابین، جا من لەو بارەیەوە دوو نموونەتان بۆ دەهێنمەوە، یەکەم: (ئەنجوومەنی باڵای پارتە سیاسییەکان) کەلە رابووردوو دا هەبوو، یەك دوو ساڵێك دەوامی کرد، کە لە(7)حزبی سەرەکی هەرێمی کوردستان پێك هاتبوو، (پارتی، یەکێتیی،کومەڵی ئیسلامیی، یەکگرتووی ئیسلامیی، حزبی شیوعی، حزبی سۆسیالیست،حزبی زحمەتکێشان)، ئەو ئەنجوومەنی باڵایە هەرگرفت و کێشەیەك کە دەهاتە پێش کەم و زۆر قسەمان لێ دەکرد،ئەنجامی قسە لێکردنەکە دەبوو بەراسپاردە بۆ حکوومەت و بۆ پەرلەمان و تارادەیەك باش بوو بۆ یەکخستنی خیتابی سیاسییمان، هەروەها دڵخۆشکردنی خەڵك جەماوەرمان ئێمە وەکو ئەنجوومەن دوو سەفەری گرنکمان کرد،یەکیان بو ترکیا، کە ئەو کاتە بارگرژیی هەبوو لە نێوان تورکیا و هەرێمی کوردستاندا، ئەوی دیکەشیان بۆ ئێراندا بارگرژی هەبوو، هەر دوو سەفەرەکە سەرکەوتوو بوون و تاردەیەك توانیمان زۆر لەو تەم و مژو بارکرژی و ئاڵۆزییەی هەیە برەوێنینەوە، ئەوە نموونەی یەکەم کە بەداخەوە دوایی ئەنجوومەنی پارتە سیاسییەکان نەماو هەڵوەشایەوە، بەلام گرنك ئەوەیە هەندێك هەنگاوی گرنگی نا، نموونەی دووەم:(ئیئتیافی فراکسیۆنە کوردستانییەکان) کە ئێستا لە نێوان (پارتی و یەکێتی)کە دیارە ئەوان فراکسیۆنێکن و(گۆڕان) و کۆمەڵی ئیسلامیی و یەکگرتوو) لەو فراکسیۆنانەین بوونمان هەیە لە ئەنجوومەنی نوێنەرانی بەغدا پێکهاتووە، ئێمە هەر چەند ئەو سێ لایەنە،واتە:(گۆڕان و کۆمەڵی ئیسلامیی و یەکگرتوو)، هەرچەندە ئێمە لە هەرێمی کوردستان ئۆپۆزسیۆنین، واتە:بەشداری حکومەتی کوردستانمان نەکردووە، بەڵام لە بەغدا یەك قسەین ویەکهەڵوێستین، ئەوەش بەراستی بۆتە مایەی هێزو پێز بۆ هەڵوێستی سیاسییمان، هیوادارم ئێمە نەك هەر لەسەر ئاستی کوردستانی باشوور یان باکوور، بەڵکو لە سەر ئاستی هەموو بەشەکانی کوردستان بتوانین خیتابی سیاسییمان یەکبخەین، بتوانین پێکەوە راوێژ بکەین، بتوانین بۆ چارەسەری کێشە و گرفتەکانمان دیالۆگ بکەین و پێکەوە دابنیشین و پێکەوە گفتوگۆ بکەین، دیارە ئەوەی ئێمەش پێیگەشتووین، دوای ئەزمونگەلێکی تاڵبووە، وەنەبێ هەر لە سەرتاوە وابێ، بەڵکو ئێمەش شەر و کوشتار وئەزموونی تاڵی زۆر مان بەرێکردوون، ئێوە دەتوانن عیبرەت و پەند وەربگرن لە هەڵەکانمان و تەماشای چاکەکانیشمان بکەن.

سێیەم:(چارەسەری کێشەی کورد بەگشتی و لە تورکیا بەتایبەت لە روانگەی ئیسلامەوە).لێرەدا نامەوێت خۆم لە ئێوە بکەمە ئاموژگاریکەر، ئێوە خۆتان بە بارودۆخی خۆتان ئاشناترن و ئاگادارترن، خۆتان زیاتر دەزانن گرفتتان چییە، دەردتان چییە، پێویستە چۆن چارەسەر بکرێت، بەڵام مادام کونفرانسێکە و بەستراوە بۆ چارەسەری کێشەی کورد لە روانگەی ئیسلام و ئیسلامییەکانەوە، منیش بە پەرۆشەوە و وەکو کەسێکی دلسۆز، و وەکو پێشنیار چەند خاڵێك دەخەمە بەرچاوی ئێوەی بەرێز،کە پێموایە ئەگەر ئەو خاڵ و هەنگاوانە رەچاو بکرێن، ئێمە وەکو خەڵکی کوردستان دەتوانین بناغەیەکی پتەو دابنێین بۆ چارەسەری کێشەی نەتەوەییمان،چ لە سەر هەموو کوردستانەکان وچ لە سەر ئاستی هەر کام لە بەشەکانی کوردستان.

هەنگاوی یەکەم: با بناغەی فیکریی و عەقیدەیی تایبەتی خۆمانمان هەبێ، ئێمە پێویستە لە کاتێکدا دەمانەوێت چارەسەری کێشەی نەتەوەکەمان بکەین، دەبێت بناغەیەکی فیکریی و عەقیدەیی تایبەت بە خۆمانمان هەبێت، هەر کەسێك لەسەر بناغەی فیکریی خەڵکی دیکە، عەقیدەی خەڵکی دیکە، بەرنامەی خەڵکی دیکە بیەوێت گرفت و کێشەی خۆی چارەسەربکات، بەهیچ ئەنجامێك ناگات، ئێمە نابێت ئەو پەندەمان بەسەردا بچەسپێت کە دەڵێت: (ماڵیان پڕبوو لە رازیانە، منداڵیشیان بە زك ئێشە دەمرد)، پێویستە بگەڕێینەوە بۆ دینەکەی خۆمان، بگەڕێینەوە بۆ ڕەسەنایەتی ئیمانیی وئیسلامی خۆمان، لەسەر بناغەی پابەندیمان بە ئیسلامەتییەوە، هەوڵی چارەسەری کێشەو گرفتەکانمان بدەین، کە دیارە دەرو دراوسێکانیشمان کە تورك و عەرەب و فارسن ئەوانیش لە هەمان عەقیدە و فیکردا بەگشتی وەکو یەکین و ئاسانتر لێك تێدەگەین و بەتەئکید بەڵگەمان لە سەریان بەهێزتر دەبێت، لەکاتێدا ئێمە لە مونتەڵەقێکی ئیمانی و ئیسلامییەوە هەنگاو دەنێین بۆ چارەسەری کێشەی نەتەوەییمان.

هەنگاوی دووەم: تەبایی و هاوکاری لەسەر ئەسلی ئامانجی گشتییمان، کە چارەسەری کێشەی نەتەوەییمانە: ئێمە لەکاتێکدا بە دەردی بێ قەوارەییەوە دەناڵێنین لە کاتێکدا نەتەوەیی کورد لەسەر نەخشەیی سیاسی بوونی نییە، ئاخر کێشەی سیاسی ئێمە ئەوەیە کە لەسەر نەخشەیی سیاسی بوونمان نییە، لەکاتێکدا دان بە قەوارەی سیاسیماندا ناهێنرێ، ئێمە پێویستە ئەو ئامانجە ئەسلییە بکەینە خاڵی هاوکاری پێکگەیشتنمان و لەسەری تەبابین، لێرەدا ئەو دێرە شیعرەیی شاعیری ناوداری کوردم دێتەوە بەر گوێ(ئەحمەدێ خانی) کە چەند سەد ساڵێك لەمەو بەر دەڵێت: (ئەگەر مە هەبا ئتیفاقەك) ئەوکاتە ئەو ئەوەی بە ئاوات خواستووە کە کورد، لەنێو خۆیاندا رێکبن، تەبابن، یەك هەڵویستبن، بۆ ئەوەی بگەنە ئەنجام، بەڵام بەداخەوە ئەوەی کە ئەو کاتە ئەحمەدێ خانی گۆتوویەتی، ئێستاش هەر ئاواتێکە و نەهاتووتە دی لەسەر ئاستی هەموو بەشەکانی کوردستان، بۆیەش ئەو ئامانجە گرنگەی کە بریتییە لە پەیدابوونی قەوارەی سیاسی و ئازادی و سەربەستیمان، تا ئێستا ئەو ئامانجەمان بۆ دەستبەرنەبووە.

هەنگاوی سێیەم: خۆدوورگرتن لە گرێدانی کێشە رەواکەمان بە سیاسەتی وڵاتانەوە بەتایبەت زلهێزەکان، وەکو ئەمریکا و وڵاتانی دیکەی رۆژئاوا و رۆژهەلات: بەراستی بەستنەوەی کێشەی رەوای ئێمە کە کێشەی بوونی میللەتێکە کە کێشەی بوونە نەتەوەیەکە لە سەر خاکی خۆی بە ئازادی و بە سەربەستی کە ئەوش کێشەیەکی زۆر رەوایە، بەستنەوەی ئەو کێشەیە بە سیاسەتی نێو دەوڵەتییەوە لە رابردوودا زۆر زیانی لێداوین، ئەگەر وەکو نموونە بڵێین: کاتی خۆی (قازی محمد) رەحمەتی خوای لێ بێت، کۆماری مهابادی گرێدا بە سیاسەتی یەکێتی سۆڤیەتەوە، ئەوە بوو کە دووای ئەوەی بەرژەوەندی یەکێتی سۆڤیەت لە وەدا بوو کە کۆماری مهاباد سەرنگووم بیت، سەرنگووم بوو، ساڵێکی تەواو نەکرد، هەروەها لەشۆڕشی ئەیلوولدا (مەلا مستەفا) بە رەحمەت بێ، شۆڕشی کوردی کوردستانی عیراقی گرێدا بە سیاسەتی ئێران و ئەمریکاوە، ئەوەبوو دوای کاتێك بەرژەوەندی هاوپەیمانەکەی ئەمریکا، کە ئێران و شای ئێرانبوو، وایخواست دەست لەو شۆڕشە بەردا ئەوبوو شا قسە

مەشهورەکەی کرد گوتی: (من أين شيره رامى بندم)، واتە: من ئەو بەلوعەیە دەگرمەوە، ئیدی شا بەلوعەی گرتەوە و ئاو برِا و ئاش راوەستا، بۆیە دەبێت بەراستی وریا بین، ئێمە کێشەی رەوای خۆمان نەبەستینەوە بە سیاسەتی دەولەتانەوە، چونکە کەس کچی خۆی بە قوربانی کورِی ئێمە ناکات، ئەوان هەمیشە بەرژەوەندییەکانی خۆیان لایەن سەنگی مەحەکە، پاشان زۆر جار ئەگەر بێت و ئێمە کێشەی رەوای خۆمان بە سیاسەتی ئەوانەوە ببەستێنەوە دەبێتە هۆی ئەوەی کە نیشانەی پرسیار لەسەر خۆمان دروست بکەین، دەر و دراوسێکانمان زیاتر لە خۆمان نیگەران و درِدۆنگ بکەین، پاشان رووی گەشی کێشە رەواکەمان ناشیرین دەکەین، واتە زیان لە خۆمان دەدەین، هەڵبەتە لێرەدا مەبەست ئەوە نییە هیچ مامەلەیەك لەگەڵ دەولەتان نەکەین، نەخێر پێویستە مامەلەیان لەگەڵدا بکەین و ئەگەر دەستی هاوکاریان بۆ درێژکردین دەستییان نەگرینەوە و سوپاسییان بکەین، بەلاّم بە شێوەیەك نا کە ئێمە ئیشەکەمان بەوان بسپێرین و چارەنووسی کێشەکەمان بەسیاسەتی ئەوانەوە گرێبدەین، بەڵکو ئەگەر ئامابوون بەبێ چ مەرج یاخود بەشێوەیەك کە کێشە رەواکەمان سەری بە فەتارەت نەچێت و کێشە رەواکەمان لێ ناشیرن نەبێت، لەو سنوورانەدا پێویستە مامەلەیان لەگەڵدا بکەین.

هەنگاوی چوارەم: یەکدی تەحەمولکردن و دان بە چاکەی یەکدیدا هێنان: من رۆژی پێشوو مشتومرِێکم بینی لەنێو هۆلی کۆنفرِانسدا بەراستی پێم ناخۆشبوو، ئێمە پێویستە یەکدی تەحەمول بکەین، بلێین و نەلێین مللەتی کورد ئێستا خەڵکێکی ئیسلامی تێدایە، خەڵکێکی عەلمانی و لائیکی تێدایە، ئێمە پێویستە بە هەموو ئایدۆلۆژی و هەموو فیکرە جیاوەزەکانەوە یەکدی تەحەمول بکەین، لە پێناوی ئامانجێکدا کە ئامانجی هەموو لایەکە و ئامانجێکی هاوبەشە، وەکو خوا (سبحانه و تعالى) دەفەرمووێت: ﴿**وتعاونوا على البر والتقوى**﴾، هاوکاری یەکتری بکەین لەسەر چاکەکاریی و پارێزگاریی، هەر شتێك کە بۆ خەلك باشە و هەر شتێك مایەی پارێزە لە بەرامبەر خوای پەروەردگاردا، پێویستە هاوکاری یەکتری لەسەر بکەین، پێویستە دەستباری یەکتری بۆ بگرین، دەبێت ئێمە دلی خۆمان گەورە کەین، عەقلی خۆمان فراوان بکەین، نابێت هیچ کەس کەلکەلەی ئەوەی لەکەللەدا هەبێت کە ولاّت بۆ خۆی تاپۆ بکات، پاوانی بکات و خەلکی دیکەی لێ مەحروم بکات، ئێمە هەموو پێکەوە جوانین، لە راستیشدا ئەم ولاّتە هی هەمووانە و خوا هەموومانی لێرەدا داناوە دیسان کێشەکەش بە هاوکاری و هەولّ و هیمەتی هەموو لایەك نەبێت ناگونجی چارەسەر بکرێت.

هەنگاوی پێنجەم: خۆپاراستن لە هەر هەڵوێستێك و هەر دەربرِین و تەعبیرێك کە ئێمەی مەزڵوم بە زالم بینێتە بەر چاو: لێرەدا ئەو قسەیەیی (ئیمام عەلی)م دێتە زەینەوە کە دەفەرمووێت: (ما رأيت مظلوما أشبه بظالم مني)، دەڵێت: نەمدیوە کەسێك وەك خۆم مەزڵوم بێ و بەزالم بچێ، واتە لە حەقیقەتدا مەزڵومم، بەلاّم وا وێنە کراوم لە لایەنی بەرامبەرەکانەوە کە من ستەمکارم، بەراستی دەبێت ئێمەش وریابین لە هەر قسە و تەعبیرێك لە هەر هەلویستێك لە بەکارهێنانی هەر شێوازێك کە بیانوو پاساوێك بخاتە دەست بەرامبەرەکانمان،

ئێمەی پێ ناشیرین بکەن و کێشە رەواکەمانی پێ ناشیرین بکەن و ناووناتۆرەی خراپمان بەدوادا بخەن وەکو تیرۆریست وەکو شەڕ فرۆش و ئەوانە.

لە کۆتاییدا چەند هیوایەك دەخوازم:

یەکەم: هیوادارم حکومەتەکانی ئێران و سوریا و تورکیا، (کە دیارە ئێمە وەکو خەڵکی هەرێمی کوردستان تارادەیەك لە خەم رەخسیوین)، بەڵام هیواداارین ئەو سێ حکومەتە هەرچەندە ئەوانیش جیاوازی لە نێوانیاندا هەیە، بەرزی و نزمییان هەیە لە بواری مامەڵەکردن لەگەڵ کورد دا و کێشەی کورد، بەڵام بەگشتی هیوادارم ئەو سێ حکومەتە ئەوەی کە شەریعەت و عەقڵ و فیترەت دەیخوازن، بەو شێوەیە مامەڵە لەگەڵ کوردی دراوسێیاندا بکەن، ئەگەر نا بەراستی وەك گوتراوە: (ومن ضاق به العدل فالجور عليه أضيق)، واتە: هەرکەسێك بە دادگەریی لێوە تەنگ بێت زوڵم و ستەمی زیاتر لێ وەدەنگ دێ و زیاتر سەغڵەتی ئەکات.

دووەم : هیواداریشم ئەو حکومەتانە هەموویان بزانن ئەوەی کورد دەیکات لە دژایەتیکردنی ئەوان جا چ دژایەتیکردنی بەهێزبێت، چ دیبلۆماسی و سیاسی و فیکریی بێت، پێویستە بزانن ئەوەی کورد دەیکات کاردانەوەیە، نەك کار، رەد فعلە نەك فعل،ئەگەر ئەوان کۆتایی بەو فعلە بێنن کە کورد ناچار دەکات کاردانەوەی هەبێت بە تەئکید ئەو کاتە کارەکە نەما کاردانەوەش نامێنێت.

سێیەم: پێویستە هەموو لایەك بزانێت کە ئێمەی کورد و تورك و عەرەب و فارس دراوسێین و هیچکاممان ناتوانینماڵەکانی خۆمان بگوازێنەوە، خوای پەروەردگار ئێمە لە پەنای یەك خوڵقاندووە و مێژووەکی هاوبەشمان هەیە و ئایین و شارستانی و کولتووری هاوبەشمان هەیە، رابردووەکی هاوبەشمان پێکەوە هەیە، بۆیە دەبێ پێکەوە دراوسێ چاکبین ئەگەر دراوسێ خراپ بین لەگەڵ یەك، یەکتر ئەزیەت بدەین، بێگومان هەموو لایەك زەرەر دەکەین، نەك تەنیا لایەك، پێویستە ئێمە ئەگەر پەند لە رابردووی خۆشمان وەرنەگرین، تەماشای واقیعی ئێستا بکەین، تەماشا دەکەین یەکێتی ئەورووپا لەگەڵ ئەوە دا کە دەولەتانی ئەوروپا وەنەبێ گرفت و کێشەیەکی وایان هەبێ، بەڵام لەبەر ئەوەی دەزانن هێزیان لە یەکبوونیاندایە (یەکێتی ئەوروپا) پێکدێنن، بەداخەوە ئێمە زۆر جار لە ئەنجامی رەگەز پەرستیی و دەمارگیریی، لە ئەنجامی حیساب نەکردنە بۆ یەك،

دەوڵەتێکیش کە هەمانە هەرەشەی لێکهەڵوەشاندنەوەی لێ دەکرێت،بەڵام ئەوان چەند دەولەتێکیش یەکدەگرن، دەبێ ئێمەش پەند لە خەڵك وەرگرین، بەڵکو پێش ئەوە بە ئایینی خوا و شەریعەتەکەی کار بکەین، کە فەرمانمان پێ دەکات بە برایەتی و هاوکاریی پێکەوە کردن.

چوارەم: ئێمە لە سالی 2008 شاندێکی ئەنجوومەنی باڵای پارتە سیاسییەکان چووین بۆ تورکیا، وەکو پێشتر ئاماژەم پێدا، سەرەتا لە گەڵ دکتۆر ئەحمەد داود ئۆغلۆ کە ئێستا وەزیرێ دەرەوەیە دانیشتین، ئەو کاتە راوێژکاری سەرۆك وەزیران بوو، پاشان لە گەڵ حزب دانیشتین، واتە لەگەڵ حزبی داد و گەشەپێدان،لەگەڵ (ئەگەمەن باغش) کە یەکێ بوو لە جێگرەکانی (رەجەب تەیب ئۆردوگان) قسە و باسێکی زۆرمانکرد سەبارەت بە هەڵوێستی تورکیا لە بەرامبەر کێشەی کورد،چ کوردی نێو خۆ و چ کوردی هەرێمی کوردستان، من لە کۆتایی قسەکاندا بە (ئەگەمەن باغش)م گوت:من بەیەك کەلیمە عەرزت دکەم کە چارەسەری کێشەی کورد لە لایەن تورکیاوە چون دەکرێت، گوتی:بەچی ؟گوتم:بەوە کە کورد و تورك لە تورکیادا جیاواز نەبن ئەو کاتە کێشەی کورد کۆتایی پێدێت، ئەو کاتە ئەو خەڵکە کە چیاتان لێ دەگرێت، لەبەر ئەوەیە کە زوڵم هەیە، کە زوڵم نەما

یەکسانی هەبوو دادگەریی هەبوو، ئەو کاتە کێشەکە کۆتایی پێ دێت، دیارە ئەویش دانی پێدانا وتی:راستە ئێستا جیاوازی هەیە.

بەرێزان !

ئەوەی کە عەرزمکردن وەك لە سەرەتاوە گوتم، زۆر بەپوختیی وگوشراویی بوو، سەبارەت بەدید و بۆچوونی ئێمە سەبارەت بە وەی کە ئایا لە رەوانگەی ئیسلامەوە کێشەی کورد چۆن چارەسەر دەکرێت؟!هەموو لایەکتان بەخوا دەسپێرم بەهیوای ئەوە کە کوردستانی باکووریش و هەموو بەشەکانی دیکەی کوردستان، هەموو ئەو مافانەی کە خوایی دادگەر بە میللەتانی داوە و لە شەریعەتی خۆیدا دانی پێداهێناون و لە رێککەوتننامە نێودەولەتییەکاندا دانیان پێداهێنراوە، هەموو لایەك لەو حەق و مافانە بەهرەمەند بن.

والسلام علیکم ورحمە اللە و تعالی وبرکاتە

37-(گوتارا ژمارە 37) (1)

بەناوی خوای گەورە و میهرەبان جەماوەری تێکوشەری کوردستان. خوشك و برایانی ئازێز

پیرۆزباییەکی گەرم ئارستەی یەکە یەکەتان دەکەم بەبۆنەی نەورۆزی پیرۆز، ئومێدەرارم ئەم جەژنە ببێتە جەژنی خۆشی و بەختەوەری و برایەتی و تەبایی هەروەها پیرۆزباییەکی گەرم لە جەماوەری تێکۆشەری کەرکوك دەکەم بەبۆنەی تێپەربوونی (20) ساڵ بەسەر رزگارکردنی کەرکوك لە کاتی راپەرینی بەهاری ساڵی 1991 دا. ئەم پەیامەی من، پەیامی ئاشتی و برایەتییە. پەیامی یەکرێزی و یەکتر قبوڵکردنە.

شکستی ئێمە لەوەدایە کە دژی یەکتر بین

خوشك و برایان..

ئێمەی کورد و کوردستان سەدەها ساڵ خەباتمان کرد، شەهیدمان دا، شۆرش لەدوایی شۆرش، سەرکردەی زۆر گەورە هەڵکەوت، بەڵام هیچ یەکێك لەو شۆرشانەی ئێمە بە ئەنجام نەگەیشتن، هۆیەکەش تەنها و تەنها، لەبەر ئەوەبوو کە ئێمە یەکنەبووین، بەڵام لە بەهاری ساڵی 1991 دا ئێمەی کورد و کوردستان بووین بەیەك لەماوەی حەوت رۆژدا هەرچی دامودەزگای رژێمی بەعسە رایانماڵین و کوردستان رزگارکرا، ئێستا وا ئێمە سەربەست و ئازادین لەکوردستانی خۆشەویستدا، ئەمە دەبێ بێتە دەرسێکی هەمیشەیی لەیادمان بێت و لە

---

(1) رۆژنامەی خەبات، ژ(3730)، یەك شەممە 2011/3/27.

بەرچاومان بێت، کە ئێمە تەنها یەکێتی و یەکڕیزی و بە برایەتی سەردەکەوین، شکستی ئێمە لەوەدایە، کە دژی یەکتری بین.

بەرنامەی چاکسازی

خوشك و برایانی بەڕێز..

بەدەرفەتی دەزانم کە ئەو بەرنامەی لەگەڵ حکوومەتی هەرێمی کوردستان دامانڕشتووە بۆ چاکسازی و بەردەوامبوون لەسەر چاکسازی پێتان رابگەیەنم، هەر وەکو رۆژی 11ی ئادار لە هەولێر عەرزی ئێوەی بەڕێزم کرد کە پەنا بەخوا لە ماوەی 3 – 4 مانگی دیکە ئێوە ئەنجامەکان دەبینن. ئێستاش دووبارەی دەکەمەوە دەستبەجێ حکوومەتی هەرێم دەست دەکات بەجێبەجێکردنی ئەو بەرنامەیە. خاڵەکان ئەمانەن:

- پێداچوونەوە بەوەزعی حکوومەت و تەعدیل وەزارییەکی بنەڕەتی.
- لادان و خانەنشین کردن و گواستنەوە لە هەموو دەزگا و دائیرەکان و پابەندبوون بە تەمەنی خانەنشینی و زنجیرەی وەزیفی.
- ئەنجوومەنی راژە دابمەزرێت و کارا بکرێت و هەرچی دامەزراندن هەیە لەسەر بنەمای توانا و دادپەروەری بێت و بەهیچ شێوەیەك تەزکیەی حزبی نەمێنیت
- چاودێری دارایی کارا بکرێت و دەست لەسەر هەموو موخالەفات دابنێت.
- کۆمیسیۆنی نەزاهە بەپەلە دابمەزرێت و داواکارم لە پەرلەمان بەپەلە ئەو پرۆژە یاسایەی کە لایانە ئیقراری بکەن بۆ ئەوەی کۆمیسیۆنی نەزاهەش دەست بەکاری خۆی بکات.
- داواکاری گشتی بەتەواوی بکەوێتە کار و بێتە مەیدان.
- هەرچی تەندەر هەیە بە شەفافیەت رابگەیەنرێت و بە هیچ شێوەیەك نەدرێ بە هیچ کەسێك لەبەر پێگە و نفوز و خزمایەتی یا لەبەر هیچ هۆیەك و لیژنەیەك دادەنرێ بۆ چاودێری کردنی هەموو ئەو تەندەرانە و بەهیچ شێوەیەك نابێ تەندەر بفرۆشرێتەوە، بودجە هەمیشە بە شەفافیەت ئامادە دەکرێ و دەدرێتە پەرلەمان، هەروەها پێویستە هەموو گرێبەستەکانی نەوت و غاز شەفاف بێت.
- تەرخانکردنی زەوی کشتوکاڵی بۆ پرۆژەی نیشتەجێبوونی بۆ بەرژەوندی چەند کەسێك دەبێ رابگیردرێ و لێکۆڵینەوەش لەو پرۆژانە بکرێ کە پێشتر دراون.
- کۆمپانیا گەورەکان کە قۆرخیان کردووە، دەبێ بەشێك بکەنە پشك و بیدەن بەخەڵکێك.
- کەرتی تایبەت بەشدار بێت لە دامەزراندنی گەنجەکانمان و پەرلەمان یاسایەك دەریکات بۆ ئەوەی کەرتی تایبەتیش پابەندبێت بەدابینکردنی ئایندەی ئەو گەنجانە وەکو مافی خانەنشینی.
- زۆر جار دەبیستم خۆراك و دەرمانی ماوە بەسەرچوو لەفلان خاڵی سنووری هاتۆتە ناو هەرێمی کوردستان، من داواکارم و داواشم کردووە لەحکوومەتی هەرێم کە لێکۆڵینەوەیەکی جدی بکرێ، کە کێ موسەببیە و هەر کەسێ بێت دەبێ بدرێتە دادگا، چونکە ئەمە کارێکی زۆر ناڕەوایە.
- پێداچوونە بەپاسەوانی بەرپرسەکان بکرێت و رێکاری بۆ دابندرێت.
- لێکۆڵینەوە لەو پرۆژانە بکرێ کە تەواونەکراون یا گەمەیان تێداکراوە.
- هەرچی زەویە بەموساتەحە دراوە لێکولێنەوەی لێدەکرێ و بەپیێ یاسا رێوشوێنی لە گەڵدا دەکرێ.

- رۆتین لەدائیرەکان نابێ بمێنێ و فەرمانبەرەکان دەبێ لەخزمەتی خەڵکەکە دابن و بەزوویی ئیشوکاری خەڵك راپەڕێنن.
- هەموو حزبەکان دەبێ سەرچاوەی دارایی خۆیان ئاشکەرا بکەن. هەروەها رۆژنامە و گۆڤار و کەناڵەکانی تەلەڤزێون.
- بۆ هیچ حزبێك نییە پەیوەندی راستەوخۆ لە گەڵ دەوڵەتێك دروست بکات، پەیوەندی لە گەڵ دەوڵەتەکان لە رێگەی حکوومەتی هەرێمەوە دەبێت، حزب دەتوانێ تەنها پەیوەندی لە گەڵ حزب دروست بکات.
- دەکرێ پەرلەمان بە یاساکان دا بچێتەوە و هەمواریان بکات و هەرچی لە بەرژەوەندی گەلی کوردستان دابێت ئەوە بکات.
- پەرلەمان کاربکات بۆ هەموارکردنی یاسای ژمارە 3 ی ساڵی2009 و حکوومەت بەزووترین کات مادەی هەڵبژاردنی ئەنجوومەنی پارێزگاکان رادەگەیەنێ.

خوشك و برایانی بەرێز..

ئەمانە هەندێك لەو خاڵانەن کە دەستبەجێ دەست دەکرێ بەجێبەجێکردنیان و پێشتریش حکوومەتی هەرێم دەستی کردووە بەچاکسازی و زۆرشتیش کراوە ئومێدەوارم ئەمانەش هەروەکو بەڵێنمان داوە لەماوەی 3- 4 مانگی دیکە بەخۆتان ئەنجامەکانی ببینن. بۆ یەکخستنی لەشکر و ئاسایش و دەزگاکانی دیکە و نەهێشتنی شوێنەواری دوو ئیدارەیی لە گەڵ سەرۆکایەتی ئەنجوومەنی وەزیران ئێمە رێککەوتووین کە بەرنامەیەکی رێکوپێك دابنێین پەنا بەخوا پێش کۆتایی ئەمساڵ ئەو بەرنامەیەش تەواو بکەین بۆ ئەوەی هەرێمی کوردستان خاوەنی یەك لەشکر و یەك دەزگای ئاسایش و هیچ شوێنەوارێکی دوو ئیدارەیی لە هەرێمی کوردستان نەمێنێت.

ئومێدەوارم پەرلەمان هەرچی زووە یاسای ئاسایش کە لە بەردەمیانە پەسندی بکات بۆ ئەوەی ئێمەش دەست بەجێبەجێ کردنی بکەین.

لیژنەیەك دروستدەکرێ لە چەند پسپۆرێك بۆ ئەوەی هەرچی سکاڵا یا پێشنیارێك هەیە لە هاووڵاتیانەوە یا لە هەر کەس و لایەنێك بۆ رووبەڕووبوونەوەی گەندەڵی و پێشخستنی پرۆسەی چاکسازی، ئومێدەوارم هاوکارییەکی تەواو لەگەڵ ئەو لیژنەیە بکرێت و ئەو لیژنەیەش راستەوخۆ سەر بەسەرۆکایەنی هەرێم دەبێت.

ڕووی شارستانی خۆتان پیشان بدەن.

رووم لە خەڵکی بەشەرەفی شاری سلێمانی دەکەم و پێیان دەڵێم ئێوە خۆشەویستی ئێمەن، خوشك و برای ئێمەن، شانازیتان پێوە دەکەین. خوپێشاندانی ئێوە کارێکی رەوایە و هەر کەسێك هەر میللەتێك کاتێ کە هەست بکات غەدری لێکراوە مافی خۆیەتی دوای مافی خۆی بکات، چ لە سلێمانی یا لە هەر شوێنێکی دیکە لە کوردستان خەڵکی ئێمە دەبێ ئازادبێت، بەڵام لە هەمانکاتیشدا تکایەکی برایانەم لە هەمووتان هەیە. ڕووی شارستانی خۆتان پیشان بدەن، مەهێڵن توندوتیژی ڕووبدات نە خۆپێشاندەران پەنا بەرنە بەر توندوتیژی نە

پۆلیس و ئاسایشیش دەست بە توندوتیژی بکەن یا بە توندوتیژی ڕووبەڕووی خۆپێشاندان ببنەوە. ئەوەی من بزانم شاری سلێمانی شاری هەڵمەت و قوربانی لەسییەکان و چلەکان و لەکاتی کە رژێمی ئەو سەردەمی عێراق بەپیێ ئەحکامی عورفی حوکمی ئیعدامی دەرکردبوو بۆ هەر کەسێك جامانەی سوری لە سەر بێت لەو سەردەمانەدا سلێمانی جامانەی سوری پاراست و لە باوەشی گرت.

من قەت ناتوانم قەناعەت بکەم لە 2011 لە شاری سلێمانی خەڵکی سلێمانی جامانەی سور بسوتێنن، ئەوی ئەم کارەی کردووە من دڵنیام بۆ فتنەبووە و کەسێکە دوورە لە سلێمانی و من دڵنیام هەر خودی خەڵکی سلێمانی رێکە بەو کەسانە نادەن و جامانەی سور دەپارێزن و چونکە هیچ نەبێ کفنی هەزارەها شەهید بووە.

وەرن با قسە بکەین و لە یەکتر تێبگەین.

خاڵی دیکە تکای برایانەم لە هەموو لایەك ئەوەیە جارێکی دیکە دەڵێم توندوتیژی بەکارنەهێت بەرد باران کردن و سوتاندنی بارەگای حزبەکان و پەرلامانی دام و دەزگاکانی حکوومەت ئەمە روویەکی ناشارستانی پیشان دەدات، بەڵێ من تێدەگەم لەوانەیە زۆر کەسی وا هەیە خوێن گەرمە و زۆری لە دڵ دایە، بەڵام ئەمە رێگەی راست نییە رێگەی راست ئەوەیە تۆ داوای خۆت بکە، بەڵام پەنا مەبەبەر توندوتیژی، ئێمە هەموو برای یەکدین و کەسوکاری یەکدین، من خۆم حازرم لە گەڵ هەر کەسێك دانیشم و سەردانی هەر کەسێك بکەم، پێشوازی لە هەموو کەسێك بکەم، گوێ لە ئێش و ئازار و داواکاریتان بگرم و حازرم پشتیوانی لە جێبەجێکردنی داواکارییە کانتان بکەم،چونکە ئەرکی منە، ئەرکی حکوومەتی هەرێمە هیچ منەتێکی تێدانییە، بەڵام وەرن باقسە بکەن، لەیەکتر تێبگەین.

بەم ڕاگەیاندنە کوردستان بەرەو کوێ دەچێ؟

قسەی دیکەم بۆ حزبەکانە. داوا لە هەمووتان دەکەم ئەو راگەیاندنە کە هەمووی توندوتیژی و هێرشکردنە سەریەکتری راگرن لە جیاتی ئەوە زمانی برایەتی و تەبایی و یەکرِیزی بگرنەبەر، خەڵکەکە وا جۆش دەن بۆ تەبایی و برایەتی نەوەك بۆ دژایەتی یەکتری. باش بیربکەنەوە ئایا بەم سیاسەتە بەرەو کوێ دەچین ئێمە، کوردستان بەرەو کوێ دەچێ ؟ لە بەر ئەوە تکام وایە بەرپرسیارانە هەست بکەن، هەست بە بەرپرسیارێتی مێژووی خوتان بکەن فەرموو.

حزبەکان پێکەوە دانیشن باسی ئەوە بکەن چاکسازی فەرموون وەرن ئەوە بەرنامەی حکوومەتی هەرێمە، پشتگیریمان بکەن بۆ ئەوەی ئەو چاکسازییە ببەینە سەر حکوومەتێکی بنکە فراوان، من لە گەڵ ئەوەدام، حکوومەتێکی بنکە فراوان دروست بکرێ. گۆڕانکاری بکرێ لەوەزعەکە، کە دەگەڕێینەوە بۆ سندوقی دەنگدان و رای خەڵك. من پێموایە ئەمەیە رێگای ڕاست، حەزیش ناکەم ئەجێندەی حزبەکان تێکلاوی داوای رەوای خەڵك بکرێ.

ئەوەی ڕابردووی خۆی نەزانێ ئایندەشی پێ دروست ناکرێ.

بەنیسبەت ئێوە گەنجانی خۆشەویستە، خۆم زۆر باش تێدەگەم، ئەو جەویەی[1] ئێدە تێیدا گەورەبوون زۆر جیاوازە لە گەڵ کەشی پێشتر، بەڵام بە نیسبەتی ئێمە وەکو کورد یا هەر میللەتێکی دیکە ئەگەر رابردووی خۆی نەزانێ ناتوانێ ئایندەی خۆشی دروست بکات. ئەم رەوشە بەخوێن و فرمێسک هاتۆتە دەست، ئێوە ئەمڕۆ گەنجن، بەڵام گەنجی وەکو ئێوە پێش 30 ساڵ و 40 ساڵ لە شاخ بوون لەژێر فڕۆکە و تۆپی دوژمن دا بوون، شەهید بوون ئەزیەتێکی زۆر میللەتەکەتان هەمووی لەژێر شەرێکی وا دا بوو بەرەو قڕکردنی گەلی کوردستان دەچوو، بەڵام بەخۆڕاگری ئەو گەلە و قارەمانیەتی پێشمەرگە، سوپاس بۆ خوا دوژمن شکا، من دەزانم نەوەی ئەمڕۆ ئینتەرنێتی لە دەستە بەفیس بووک پەیوەندی بە هەڤاڵەکانی لە ناوەو دەرەوە دەکات وەکو ئەو ئەو پێشمەرگە نییە کە تڤەنگی بەشانەوە بوو، هەموو ساتێك چاوەرانی ئەوەبوو کەی شەهید دەبێت.

گەنجانی خۆشەویست. ئێوە خۆشەویستی ئێمەن، ئەو گەنجانەی پێشی ئێوە تا ئەمڕۆ هێناویانە راستە دنیا گۆڕاوە، لە مەودوا ئێوە کاروانەکە تەواو بکەن، بەڵام رابردووی خۆتان نەسڕنەوە. ئێوە خۆشەویستی ئێمەن، کوڕی ئێمەن، چاوتان ماچ دەکەم، ئایندە لەسەرشانی ئێوەیە.

لە سەرۆکایەتی هەرێم مەبەستم بوو ئەو ئامانەتانە بەجێ بگەیەنم.

خۆشك و برایانی خۆشەویست، جەماوەری تێکوشەر من کەقبوڵم کرد بۆ سەرۆکایەتی هەرێم بۆ ئەوەم نەبوو پێم بڵێن سەرەکی هەرێم و ببمە حاکمی کوردستان من مەبەستی ترم هەبوو، ئەویش خۆی لەم خاڵانەدا دەبینێتەوە.

1- هەموو هیوا و ئاواتم ئەوەبوو، شەڕی خۆکوژی شەڕی ناوخۆی کورد نەهێڵم.

2- ماڵی کورد رێکبخەینەوە و شوێنەواری شەڕەکانی خۆکوژی نەهێڵین.

3- پەیوەندییەکی دیبلۆماسی لەسەر بنەمایەکی تۆکمە لە گەڵ وڵاتانی دەرەوە دروست بکەین.

هەموو مەبەستی من ئەوەبوو ئەو چەند ئەمانەتانە بەجێ بگەیەنم، هەڵسەنگاندنەکەش بۆ خەڵکی کوردستان بەجێدەهێڵم، ئەگینا من ئێستاش پێتان دەڵێم و پێشتریش گوتوومە و لەمەو دواش هەر کاتێك ئێوە مەزندە بکەن بوونی من لە سەرۆکایەتی هەرێم کۆسپە لە رێی پێشڤەچوونی رەوشی هەرێمی کوردستان، کەس لەمن ئاسانترنییە و من خۆم پێتان دەڵێم خواحافیز، من ئێستاش دەڵێم من خۆم نەبە سەرۆك دەزانم نە بەحاکمی کوردستان دەزانم من پێشمەرگەی کوردستانم و برای هەمووتانم.

لە کۆتاییدا جارێکی دیکە جەژنی نەورۆز لەهەمووتان پیرۆزبێت، جارێکی دیکە پەیامی ئاشتی ئاراستەی هەموو لایەك دەکەم، هەموو پێکەوە رووبکەنە دیالۆك و پێکەوە دانیشن، فەرموو وەرن با کوردستانی خۆشەویست ئاوەدانتربکەین و بەختەوەرتری بکەین و برایەتیمان قوڵتربکەین.

سڵاوی خواتان لێبێت..

38- (گوتارا ژمارە 38) [1]:

---

(1) ئەڤ پەیڤ ب هەلەیی هاتییەنڤێسین و دروستییا ئەوێ(جەوەی)ە.

(1) رۆژنامەی هەولێر، ژ(1182)، چوارشەممە 2011/11/2.

هاوڕێیانی بەڕێزم.. کوردستانیانی خۆشەویست.

دوای ئۆپەراسیۆنە سەربازییەکی ناوچەی هەکاری، سەردانی تورکیام کرد و هەڵوێستی خۆمانم لەمەڕ ئەم کردەوەیە ڕاگەیاند. ئەوانەی شارەزاییان لە سیاسەت و یاسا و پێوەندییە نێوەدەوڵەتییەکاندا هەبێ، دەزانن مەبەستی من لە قسەکانم چی بوو، بەڵام بەداخەوە لە هەندێ شوێن بۆ یاریکردن بە هەست و سۆزی هاووڵاتیان کۆمەڵێك لێکدانەوەی هەڵە و دوور لە ڕاستی بۆ لێدوانەکەم کرا.

لای هەمووان ڕوونە کە ئێمە چۆن ڕاستگۆیانە و ڕاشکاوانە هەڵوێست و بیروبۆچوونی خۆمان لە مەڕ پرسە نەتەوەیی و چارەنووسسازەکان دەخەینە ڕوو، لە هەموو سەردەم و کات و ساتێکدا بۆ یەك چرکە لە پشتگیریکردن گەلی کورد لە هەر کوێیەك بێت بۆ بە دەستهێنانی مافە نەتەوەییەکانی، خۆمان دوورەپەرێز نەگرتووە. هەموو کات ئەوەمان دووپات کردووەتەوە کە ئێمە دەخوازین گەلی کورد لە بەشەکانی دیکە درێژە بە خەباتی خۆی بۆ گەییشتن بە مافەکانی بدات ئەویش لە چوارچێوەی چارەی ئاشتیانە و دیموکراتیانە بە شێوەیەك کە سەرنج و پیشتیوانیی کۆمەڵگەی نێودەڵەتی بۆ لای خۆیان ڕابکێشن. من جارێکی دیکەیش جەخت لە سەر ئەو بۆچوونە دەکەمەوە کە لە سەردەمی ئەمڕۆدا بە پەنابردن بۆ چەك و توندوتیژی کێشەی کورد چارە نابێت، تەنیا چارەسەر بۆ دۆزی ڕەوای گەلەکەمان بە شێوەیەکی گشتی، چارەی ئاشتیانە و خەباتی سیاسی و دیالۆگە.

ژمارەیەکی زۆر پارتە سیاسییە کوردییەکانی ئێران و تورکیا و سوریا ئێستا لە هەرێمی کوردستان و خەریکی خەباتی سیاسیی خۆیانن. ئەو پارتانە ڕێز لە ئیرادی گەلی کوردستان دەگرن و بارودۆخی هەرێم لە بەرچاو دەگرن و نایانەوێ لە خاکی هەرێمەوە هێرش بکەنە سەر وڵاتانی دراوسێ، بەڵام بە داخەوە پەکەکە پارتێکی سیاسیی خاوەن باوەڕ بە خەباتی چەکداری بارودۆخی هەستیاری هەرێم لە بەرچاو ناگرێ، ئەوان چالاکیی سەربازی لە ناوچە سنوورییەکانی هەرێمی کوردستان لە گەڵ تورکیا ئەنجام دەدەن، کە ئەمەیش کاریگەریی ڕاستەخۆی لە سەر بارودۆخی هەرێم دەبێت، هاوکات هەرێمی کوردستانیش وەك پەناگەیەکی ئارام بۆ کردە سەربازییەکانیان بەکاردێنن، بێگومان ئەمەیش پێچەوانەی هەموو ڕێککەوتننامە نێوەدەوڵەتییەکان و عورفێکی دیپلۆماسی و ڕێزگرتنی پرەنسیپی دراوسێیەتییە.

ئێمە دژی ئایدۆلۆژیا و شێوازی خەباتی پەکەکە نین، چونکە پەکەکە سیاسەتی خۆی هەیە بۆ خەباتکردن و ئێمە لێیان بەرپەرس نین، بەڵام دەبێ پەکەکە بارودۆخی هەرێم لە بەرچاو بگرێت و نەبێتە هۆکارێك بۆ ئەوەی خاکی هەرێمی کوردستان ببێتە گۆڕەپانی ململانێ سەربازی و لە ئاکامدا تانك و فڕۆکەکانی تورکیا ناوچە سنوورییەکانی هەرێم بکەنە ئامانج.

ئێمە دەبێ ڕاشکاوانە ڕاستییەکان بە میللەتی خۆمان بڵێین، چونکە لە هەموو کەس زیاتر هەست بەو مەترسیانە دەکەین کە ڕووبەڕووی هەرێمی کوردستان دەبێتەوە. ڕاستە خەڵکانێك هەن کارخانەی گەورەیان لە بەردەستە بۆ شێواندنی ڕاستییەکان و ڕاکێشانی سۆز و عاتیفەی هاووڵاتیان دوور لە هەر بنەمایەکی ڕاستی و دروستی. بەڵام دەبێ هەموو لایەك ئەوە بزانن کە ئەرکی سەرشانی هەموو کوردێکی دڵسۆزە پارێزگاری لەو دەسکەوتانە بکات و سەرکردایەتیی سیاسیی هەرێمی کوردستانیش وەك هەمیشە خۆی بە پارێزەری ئەو

دەستكەوتانە دەزانێت و خۆمان بە خەمخۆری ڕاستەقینەی بەرژەوەندیەكانی گەلی كوردستان دەزانین و لە هەمووانیش زیاتر ئەركی بەرپرسیارێتیمان لە ئەستۆ گرتووە.

هیوادارم ئەم پەیامە وەك خۆی وەربگرن. لە گەلّ ڕێزمدا.

وەشانێن وەزارەتا رەوشەنبیری و لاوان

رێڤەبەریا گشتی یا راگەهاندن و چاپ و بەلاڤكرنێ

رێڤەبەریا چاپ و بەلاڤكرنێ – دهۆك

ژ	ناڤێ پەرتووكێ	نڤیسەر	نرخ	سال
1 -	بایولۆژیا گەردی و خانەی	و. دیان جمیل	5000	2011

2 -	مایکرۆبایولۆژی	و. دیان جمیل	5000	2011
3 -	رۆمان خۆدیکا ژیانێیە – ج1	د.عارف حیتو	5000	2011
4 -	شۆرشێن جەماوەرێ ئەرەب	د. فاضل عمر	4000	2011
5 -	رۆلێ دەقی دئاڤاکرنا درامایا کوردیدا	شڤان قاسم	5000	2011
6 -	تطور الاعلام الكردي	حسين صديق	5000	2011
7 -	الرواية التأريخية	د. جمال خضير	5000	2011
8 -	تاڤگە لێگەڕیان ل رۆناهییا پرا جینۆتێ	تەحسین ناڤشکی	5000	2011
9 -	هن ئالییێن جڤاکێ کوردی دکولتورێ گەلێری دا	نزار محمد سعيد	4000	2011
10 -	هێنری ماتیس	فەهمی بالایی	4000	2011
11 -	شوونوارێن دەڤەرا دهۆکێ	عزەت فندی	5000	2011
12 -	سترانێن عەمەرێ عەڤدێ ژ کانیا چراڤێ	هزرڤان عبد الله	4000	2011
13 -	فن وعمارة الكورد	رنا فتحي الأومري	5000	2011
14 -	فەرهەنگا زمانێ پەرتییا / کوردی - پەرتی	د. فاضل عمر	4000	2011
15 -	بزاڤا شانۆیێ (ل ئاکرێ، ئامێدیێ، زاخۆ)	رفعەت رجب جەمال	4000	2011
16 -	Gotinên li ber mirinê	دیا جوان	2000	2012
17 -	سالێن پەنابەریێ ژ ژیانا ئیحسان نوری پاشا	موسەدەق تۆڤی	5000	2012
18 -	ئالایێ کوردستانێ– ڤەکۆلینەك دیرۆکی	یوسف صبری	4000	2012
19 -	جارەك ژ جارا (کورتە چیرۆکێن فلکلوری)	دیا جوان	3000	2012
20 -	زمانڤانیا تێکستی	شورشڤان عادل احمد	4000	2012
21 -	جوداکرنا کارێ لێکدای ژ کارێ خودان تەواوکەر و بەرکار	دلبرین عبدالله علی	4000	2012
22 -	دادابیزم دهۆزانا نویخوازا کوردیدا	ارشد حیتو	4000	2012
23 -	نێچیرا کۆلان (شانۆیا ب هەفت وێنەیان)	و. شالیکۆیێ بێکەس	3000	2012
24 -	ژ بۆ تە (هەلبەست)	دیا جوان	3000	2012
25 -	اللغة الكردية في منطقة بهدينان	ت. كريم فندى	4000	2012
26 -	تێگەهەکێ یاسایی بۆ رۆژنامەڤانیێ	هەکار عبد الکریم فندی	4000	2012
27 -	دهوك في اواسط القرن الماضي	جميل محمد مصطفى	4000	2012
28 -	بەهائی (شێخ تاها عبدالرحمن مایی)	د. عبدالرحمن مزوري	4000	2012

29-	بنەمایێن درامایێ د حیکایەتێن مەلا مەحمودێ بازیدیدا	ئارام یوسف ابراهیم	4000	2012
30-	مێژوویا ئێکەتیا قوتابیێن کوردستانێ	فرست طیب عبدالله	4000	2012
31-	دێ چەوا ژ بۆ زارۆکان نڤیسی	و. هزرڤان	2000	2012
32-	جەگەر، چەند شیرەتێن دەروونی	حاجی رەمەزان بێسکی	3000	2012
33-	بابەتێن سینەمایی و فوتوگراف	رمزی ئاکریی	3000	2012
34-	خێزانا بەختەوەر	صبرية صالح حسن	2000	2012
35-	ژیان ل ناڤ کوردان دا (مێژوویا ئێزدیان)	و. داود خدیدە	4000	2012
36-	سەرهاتیێن ڤەشارتی و ئاشوویی	و. کاڤین نەجیب	2000	2012
37-	جونیکرنا گیرەکێن زمانێ کوردی	صدیق حجي ولي	3000	2012
38-	پەیوەندی و گەهاندن دراگەهاندنێ دا	حسێن سەدیق	4000	2012
39-	ستەکهۆلمێ تە چ دیتیە بێژە؟	باڤێ نازێ	3000	2012
40-	ئامیدی (العمادیة) دراسة في التاریخ السیاسي	رجب جمیل حبیب	4000	2012
41-	القصة الکردیة القصیرة (قراءة مقارنة)	عبد الکریم یحیی	4000	2012
42-	زەنگینێ هێژا	و. ماجد محمد ویسي	4000	2012
43-	زانستێ جوانکاریێ دهۆزانا کوردیدا	مسعود یاسین چەلکی	3000	2012
44-	سمکۆیێ شکاک	فاخر حەسەن گولی	5000	2012
45-	هیومانیزم د هۆزانا نو یا کوردی دا	رێزان شڤان ئیسڤ	4000	2012
46-	علماء قدموا الى الموصل من الکرد ومن کوردستان	جاسم عبد شلال	5000	2012
47-	مێژوویا کوردستانێ یا کەڤن	محمد صالح طیب – رێبەر جعفر	6000	2012
48-	گەنجینە	مسعود خالد گولی	3000	2012
49-	فرهەنگا تیرمێن وێژەیی	باڤێ نازێ	4000	2012
50-	نهێنیێن دیاردە و رەفتارێن جڤاکی	عبدالجبار عبدالرحمن	4000	2012
51-	رێزمانا زمانێ کوردی	باڤێ نازێ	4000	2012
52-	نەمانا هندەک پەیڤێن زمانێ کوردی	محمد ابراهیم ئامێدی	3000	2012
53-	دور المهارات الریادیة للمدیرین	دلشاد طه میرو علي	4000	2012
54-	رێبەرێ رۆژنامەڤانیا سەربخوە	برهان یحیی حمو	4000	2012

		حاجي		
55 -	المعوقات الاجتماعية والسياسية للتسامح في المجتمع الكردي	د. محمد سعيد حسين	4000	2012
56 -	سەرهلدان و وەرارا جۆرێن نوو يێن ئەدەبی	درباس مصطفى سليمان	4000	2012
57 -	علماء الكورد وكوردستان	صالح شيخو الهسنياني	6000	2012
58 -	ديرۆكا دنڤەگرييێ	عەبدولحەميد بامەرنی	4000	2013
59 -	نووچه ژ كاغەێن بو ئەنتەرنێتێ	ئازاد نسری	3000	2013
60 -	التدخل الانساني من قبل الامم المتحدة	خدر شنگالی	3000	2013
61 -	اخلاقيات الاعلام الجديد	د. رحيم مزيد على	3000	2013
62 -	هيلموت سميث (العولمة)	ئەبدلحەميد بامەرنی	3000	2013
63 -	مدرسة قبهان	د. محمد سعيد احمد	6000	2013
64 -	رێبەرێ نڤيسينا ڤەكولينێن زانكويێ	امين عبدالقادر	2000	2013
65 -	شاكارێن هەلبەستا جيهانێ	أسماعيل تاهر جانگير	3000	2013
66 -	رۆندكێن ژ خوينێ بۆ واری و ئەڤينێ	ئوسممه محمود هەسنی	2000	2013
67 -	مێژوويا ياسايێ	م. محمد حسن الخياط	3000	2013
68 -	Ji Sterrn Welrte Qedexe	Kone Ras	3000	2013
69 -	ڤالاكرنا دەرەدسەرييا	نزار محمد سعيد	3000	2013

وەشانێن پروژێن هەڤپشك و هاریكاری یێن

رێڤەبەریا گشتی یا راگەهاندن و چاپ و بەلاڤكرنێ

رێڤەبەریا چاپ و بەلاڤكرنێ – دهۆك

ژ	لایەن	نڤیسەر	ناڤێ پەرتوكێ	سال
1 -	كوربەندا سەردەم یا قوتابییان	بەلاڤوكا سالانە	زمانێ دایكێ	2012
2 -	ئێكەتیا نڤیسەرێن كورد/دهوك	ئەمین عەبدولقادر	تیۆر و تەكنیكێن شرۆڤەكرنا رۆمانێ	2012
3 -	ئێكەتیا نڤیسەرێن كورد/دهوك	یونس احمد	رائحة الورد (قصص قصيرة)	2012
4 -	ئێكەتیا نڤیسەرێن كورد/دهوك	حسب الله يحيى	الكتابة بالحبر الأبيض	2012
5 -	ئێكەتیا نڤیسەرێن كورد/دهوك	ئدریس عەلی دێرگژنیكی	ئەو ستێرا تەڤیای (هەلبەست)	2012
6 -	ئێكەتیا نڤیسەرێن كورد/دهوك	محەمەد عەلی یاسین	هەڤوەغەرێ بای	2012
7 -	ئێكەتیا نڤیسەرێن كورد/دهوك	دەمهات دێركی	Hest diaxivin (هەلبەست)	2012
8 -	ئێكەتیا نڤیسەرێن كورد/دهوك	سەلمان شێخ مەمی	د عەشقا تە دا (هۆزان)	2012
9 -	ئێكەتیا نڤیسەرێن كورد/دهوك	ڤەهێل محسن	دێ روبیارەكی كەمە كلیل.....	2012
10 -	ئێكەتیا نڤیسەرێن كورد/دهوك	خالد حسین	رۆژەكێ هو گۆت	2012
11 -	كومەلا هەلبەستڤانێن گەنج	كۆمەلا هەلبەستڤانێن گەنج	داستانەكا هەلپەسارتی	2012
12 -	رێكخراوا سیما	پروفیسور د.سابر عەبدوللا	سیما 2	2012